ŞAGUNA – păstor sufletesc

Tot ceea ce a realizat mitropolitul Şaguna a izvorât din dragostea lui de părinte duhovnicesc. A simţit ca un părinte, s-a zbătut pentru binele fiilor săi, ca un părinte, a acţionat pentru folosul lor vremelnic şi veşnic, ca un părinte, s-a jertfit pentru ei, l-au nemulţumit nedreptăţile pe care le-au îndurat fiii săi şi l-a durut foarte mult atunci cînd, cu ochiul său părintesc, a observat neînţelegeri între fii săi duhovniceşti şi abateri morale pe care a căutat să le îndrepte, mereu străduindu-se să zidească nu să dărâme.

Că era perfect conştient de misiunea sa de părinte, reiese din cuvintele rostite la instalarea ca episcop al românilor ortodocşi din Transilvania: „Tată zic să fiu, tată şi încă o dată tată să fiu în înţelesul cel adevărat".

Ca părinte şi păstor sufletesc a militat pentru luminarea păstoriţilor săi, convins fiind că prin învăţătură se ajunge la o stare de mai multă maturitate sufletească, contribuind prin aceasta la progresul naţiunii sale.

De aceea stăruie în îndemnul ca „preoţii să înveţe şi să lumineze necontenit poporul ca să-l poată aduce din ruginita negură a neştiinţei la limanul cel liniştit al ştiinţelor şi al luminii".

Greutăţile ce le întâmpina pentru binele şi propăşirea fiilor săi duhovniceşti nu au fost puţine, dar le întâmpină cu mult curaj precum reiese din memorabilele sale cuvinte: „cea mai mare bucurie mi-a fost a învinge piedicile" având credinţa tare că în toate greutăţile „voi fi umbrit de puternicul scut al lui Dumnezeu".

Cu astfel de convingeri alerga spre plinirea scopului vieţii sale întregi, ca „pe Românii ardeleni din adâncul lor somn să-i deştept şi cu voia spre tot ce e adevărat, plăcut şi bun să-i atrag".

Ca păstor sufletesc avea la inimă mai presus de orice păstrarea şi apărarea dreptei credinţe. Convingerea sa era că dreapta credinţă este strâns legată de dreapta trăire morală. De aceea mereu îşi îndemna preoţii săi „ca să fie cu blândeţe şi cuget curat" iar în adunările şi sfaturile bisericeşti „să nu rostească decât vorbe frumoase şi împăciuitoare, să se poarte cu toată cuviinţa, către stăpânire să fie cu cinstire şi ascultare, iar faţă de poporeni să fie cu dragoste, îndelungă răbdare şi smerenie, pentru slujbă să nu ia decât simbria legiuită, la câştig spurcat să nu râvnească, iar la cei săraci să slujească gratuit".

Convins că trebuie să existe o strânsă legătură şi între cultură şi morală îşi continuă îndemnul astfel: „lucru bun şi folositor este pentru creştini şi îndeobşte pentru stat dacă o preoţime este cultă, dar lucru şi mai bun şi mai folositor este dacă preoţimea este morală, cu frică de Dumnezeu şi evlavie".

Luând apărarea preoţimii sale faţă de cei ce o considerau mai puţin cultă, mitropolitul zice: „În clasa aceasta a doua pun ei preoţimea mea eparhială şi spre dovedirea asertului meu, mă provoc la anii 1848—49. Aceşti ani să dovedească ce purtare a avut preoţimea mea despre care se zice că este necultă. Preoţimea mea nu citeşte numai gazetele... ci ea citeşte pe Sf. Vasile cel Mare, pe Ioan Gură de Aur, pe Grigorie şi Efrem Sirul, Biblia şi celelalte cărţi de care Biserica noastră e foarte bogată".

Mergând în aceeaşi idee, referindu-se la şcolile clericale susţine cu tărie că „scopul şcoalelor clericale nu se cuprinde numai în acelea ca clericii să înveţe studii teologice... ci să se vază dacă au clericii chemare către treapta preoţească, care se descopere prin purtarea şi aplecarea lor către unele fapte... Pentru aceea datori vor fi profesorii a avea ochi privitor asupra purtării şi aplecării clericilor în şi afară de şcoală şi de biserică".

Astfel formaţi preoţii pot deveni buni păstori sufleteşti ai credincioşilor lor, că „de la preot să pornească toate îndemnurile bune, supravegherea lui părintească să îndrepte toţi paşii poporului, să-l ferească din calea ispitelor şi să-l îndrume pe cărarea înaintării în cultură şi bună stare".

Grija părintească a lui Şaguna merge până la cele mai mici amănunte cum ar fi înfăţişarea exterioară. În această privinţă el dă o circulară care cuprinde mai multe puncte precum urmează: „1. Fiecare preot să umble în reverendă; 2. Nici unul să nu îndrăznească să-şi radă barba; 3. De la cercetarea jocurilor, crâşmelor şi de a bea vin şi vinars în ulită sau în târg şi de la oricare stare statului preoţesc vătămătoare să se contenească; 4. Negustorie a face sau a umbla în persoană după alte câştiguri să înceteze; 5. Tot timpul să se îndeletnicească cu citirea Sf. Scripturi şi a Sf. Părinţi".

Ca păstor sufletesc Şaguna a avut mereu în vedere omul întreg, trup şi suflet, de aceea a luptat necontenit pentru binele vremelnic şi veşnic al păstoriţilor.

Convins până în adâncul fiinţei sale de rostul valorilor morale, el le cere acestora să se străduiască spre plinirea poruncilor morale în viaţa lor, fapt ce va contribui la „fundamentarea ordinii sociale".

Pacea şi buna înţelegere dintre oameni apar în viziunea lui Şaguna ca principalele condiţii ale unei vieţi creştine autentice. De aceea ultimele cuvinte adresate pe patul de moarte vicarului său au fost: „Fiţi în pace, nu vă sfădiţi". Până în ultimele clipe ale vieţii gândurile şi simţirile marelui mitropolit au fost îndreptate asupra sorţii Bisericii şi a românilor transilvăneni, pe care el cu multă grijă şi trudă s-a străduit să-i aducă la o stare mai fericită.

† IOAN, Episcopul Oradiei

Andrei Şaguna şi Comitatul Clujului

Este greu să scrii lucruri noi despre cineva căruia i s-au dedicat articole, studii şi cărţi. Acelaşi lucru s-ar părea şi-n situaţia de faţă, când încercăm să-i dedicăm cele ce urmează unuia dintre cele mai proeminente figuri transilvănene ale veacului al XIX-lea. Cu toate acestea există un „dar" de care trebuie să ne folosim.

Sunt oameni care pe măsură ce trece timpul de la momentul plecării din viaţa aceasta, le creşte valoarea şi personalitatea lor primeşte noi dimensiuni. Explicaţia: au ştiut să dea sens istoric, chiar şi faptelor ce ţineau de nota obişnuitului, dar cu efecte benefice atât pentru contemporani, cât şi pentru posteritate. Aceasta a făcut-o mitropolitul Andrei Şaguna.

Deşi, despre el au scris personalităţi cu condei de primă mărime şi istorici de mare prestigiu, totuşi au mai rămas urme ale activităţii sale uitate sau neconsemnate, dar care merită cunoscute, raportate la condiţiile social-politice de atunci şi apreciate ca atare.

Asemenea fapte se găsesc în scrisorile pe care A. Şaguna le-a trimis protopopilor Vasile Roşescu (Cluj) şi Gavriil Moldovan (Călata).

În calitatea pe care o avea de îndrumător de suflete, de luminător de minţi, A. Şaguna s-a preocupat şi de promovarea învăţământului confesional, ştiind că acesta este una din căile principale de emancipare a poporului. Este meritoriu faptul că la încheierea activităţii de arhipăstor în Transilvania existau peste 800 de şcoli confesionale, dintre care mai mult de jumătate au luat fiinţă în timpul arhipăstoririi lui. În ţinutul de sus al Clujului existau 25 de şcoli, iar în cel de jos 10 şcoli confesionale. Grija consecventă manifestată pentru formarea preoţilor şi a învăţătorilor, implicit a celor din protopopiatele Clujului şi a Călatei l-a făcut să fie preţuit şi aici.

Pentru o cât mai bună organizare a vieţii bisericeşti, inclusiv a învăţământului confesional în Transilvania, la scurtă vreme după numirea sa în fruntea Bisericii Ortodoxe de aici s-a ţinut la Sibiu primul sinod eparhial, în anul 1850. Cu acest prilej s-a hotărât ca preoţii să îndeplinească şi funcţia de director al şcolii, în parohia unde funcţionau, protopopii de inspectori şcolari, iar episcopul de „inspector suprem" al şcolilor din întreaga eparhie.

În cadrul obligaţiilor ce le reveneau protopopilor pe linie bisericească şi de învăţământ, atât Vasile Roşescu cât şi Gavriil Moldovan depun întreaga lor pricepere, coordonând activitatea preoţilor şi a învăţătorilor din Comitatul Clujului.

Ideile mitropolitului legate de învăţământul confesional îşi găsesc întreaga ascultare, primire şi concretizare în sufletul şi munca celor doi protopopi, în special a lui Roşescu. Această realitate este evidenţiată de însuşi Şaguna în scrisoarea din 26 iulie 1853. „Cu bucurie şi cu mângâiere am văzut râvna sfinţiei tale... cu care te-ai nevoit a împlini dregătoria de catehet al tinerimii de acolo". După doisprezece ani de muncă în ogorul deşteleniri sufletelor celor tineri, Şaguna îi recunoaşte consecvenţa pe deplin meritată: „... să fii tot cu acel zel ca şi până acum". În vederea asigurării şcolilor confesionale din protopopiatul Clujului cu învăţători pregătiţi în mod corespunzător, Şaguna îi scrie lui Roşescu, la 21 august 1859, ca împreună cu preotul Lazăr Maxim din Apahida să se constituie într-o comisie pentru preselectarea tinerilor dornici să devină învăţători. Potrivit dispoziţiilor date de Şaguna cei doi aveau obligaţia să-i examineze pe candidaţi din următoarele materii: citire ,scriere, aritmetică şi cântări bisericeşti. În funcţie de nivelul cunoştinţelor exprimate, candidaţii erau recomandaţi pentru Seminarul Teologic-Pedagogic de la Sibiu.

Ca expresie a permanentei atenţii de care se bucură şcoala în preocupările mitropolitului Şaguna, se înscrie ridicarea duratei cursurilor de teologie de la şase luni, la un an. Începând cu anul 1850 s-a hotărât înfiinţarea unui institut teologic-pedagogic, urmând ca absolvenţii de teologie să funcţioneze ca învăţători înainte de a fi hirotoniţi. Începând cu anul şcolar 1862/63 durata şcolarizării se ridică de la unu la doi ani pentru învăţători.

Potrivit noilor orientări şi impulsionări în cele ale învăţământului confesional — aduse de Şaguna — se constată în această perioadă prezenţa la Seminarul de la Sibiu a douăzeci şi cinci de tineri din Comitatul Clujului dornici de carte.

Prezenţa acestor tineri la Sibiu este urmarea activităţii mitropolitului, activitate simţită până în cele mai îndepărtate şi ascunse localităţi din cele două protopopiate. Tot ca urmare a activităţii şi grijii sale se înscrie şi mai buna organizare a şcolilor de aici cu învăţători pregătiţi şi cu un program de învăţământ pe clase şi pe grade de cunoştinţe.

Faptul că numirea tinerilor absolvenţi ai Seminarului de la Sibiu corespundea cu vârsta încorporării în vederea satisfacerii serviciului militar, care avea o durată de opt ani, mitropolitul îi scrie lui Roşescu: „să aşterni încoace atestatele şi contractul dascălului care apoi va căpăta atestat de calificaţie şi decretul de întărire... ca astfel de dascăli să fie scutiţi de recruţie". Cu alt prilej îi scrie protopopului că contractul ce îl va încheia „după formularul tipărit şi scris de mine" între adunarea parohială şi învăţător să fie făcută pe „statornicie" pentru a putea fi scutit de armată. Dorinţa şi efortul mitropolitului de a asigura asistenţă preoţească şi dăscălească poporului, cu cadre pregătite este evidenţiată şi în scrisoarea trimisă protopopului Roşescu. „...Trebile bisericeşti şi şcolare, „unicele mele ocupaţiuni din zi şi din noapte" îi erau într-o permanentă atenţie.

Aceeaşi grijă a manifestat Şaguna şi faţă de tinerii comitatului prezenţi la Seminarul de la Sibiu dornici de carte, dar fără posibilităţi materiale. Acestora le-a dat ajutoare din fondurile diferitelor fundaţii la care a contribuit şi protopopiatul Clujului. Din aceste fonduri au primit stipendii Simion Mitrofan, fiul preotului Petru Mitrofan din Floreşti cu îndemnul „să fie mai strădalnic", fiul preotului din Păniceni, Grigore Teutelecan, rămas orfan de tată şi alţii.

Din îndemnul mitropolitului s-au organizat „conferinţe învăţătoreşti" conduse de Roşescu, care avea obligaţia să-i trimită mitropolitului rapoarte în legătură cu cele discutate. Aceste rapoarte menţionau numele învăţătorilor care „au luat parte activă la dezbateri" şi „rezultatele practice pedagogico-didactice" care s-au constatat în urma discuţiilor purtate în cadrul acestor conferinţe. Ca răspuns şi apreciere la cele consemnate şi trimise de protopopul Roşescu, mitropolitul are cuvinte de elogiere la adresa învăţătorului Ştefan Prodan din Luna de Sus. Acesta s-a remarcat prin descoperirea de noi metode „privitoare la înlesnirea învăţăturii literelor din partea pruncilor", fapt pentru care mitropolitul îi cere „să-i descopere plăcerea Consistorului arhiepiscopesc pentru zelul lui întru înaintarea învăţământului".

Potrivit hotărârilor sinodului eparhial din 24 aprilie 1852, ca fiecare comunitate bisericească să-şi edifice şcoală, aceasta s-a concretizat la Călăţele prin grija preotului şi a învăţătorului de aici. Deşi, aici era şcoală din anul 1843, nefiind corespunzătoare „căpătasem poruncă de la domni şi de la pătrupop să facem şcoală că aceasta ce o avem e prea mică", ceea ce s-a şi întâmplat. Aceeaşi situaţie a avut loc şi la Apahida. În anul 1858 s-a dărâmat vechea clădire a şcolii ce avea numai o sală de clasă şi s-a construit o nouă clădire cu două săli şi o tindă.

Pe preoţi şi pe învăţători îi îndeamnă să se aboneze la „Telegraful Român" şi să-şi achiziţioneze cărţile tipărite în tipografia diecezană.

Tot ca o preocupare a mitropolitului pentru promovarea învăţământului de toate gradele, se înscrie şi intenţia înfiinţării la Cluj a unui gimnaziu şi a unei academii „filozofică-juridică" pe seama românilor ,dorinţă nerealizată din motive politice.

În anul 1861 — într-o scrisoare adresată protopopului Roşescu — îşi exprima dorinţa de a veni la Cluj cu prilejul „deschiderii solemne" a societăţii literare române „Iulia", societate înfiinţată în anul 1859. Nu a putut lua parte din motive de sănătate, dar îl roagă: „să-mi descrii şi să-mi trimiţi întreaga solemnitate a deschiderii societăţii de acolo".

Pe lângă preocupările menţionate se poate consemna şi grija faţă de greutăţile economice cu care se confrunta personalul auxiliar bisericesc din protopopiatul Clujului, scriindu-i lui Roşescu: „Bine ai face dacă pe dieci îi vei îndemna la meşteşuguri".

În anul 1851 îi este consemnată prezenţa la Călata pentru a constata modul cum au fost repartizate ajutoarele locuitorilor ce au suferit în urma revoluţiei, iar la 25 aprilie 1867, la Cluj.

Preot Gh. D. Braica
Cluj-Napoca

Mitropolitul ŞAGUNA – iniţiatorul şi ctitorul bibliotecilor parohiale

Unul din aspectele cele mai luminoase din opera cultural-bisericească a Mitropolitului Şaguna este cel de iniţiator al înfiinţării bibliotecilor parohiale, aceste comori duhovniceşti care dintotdeauna au ajutat pe credincioşi la luminarea şi adâncirea credinţei şi vieţii lor religios-morale creştine.

Adevărul acesta rezultă clar şi limpede din circularele sale, în special din circulara din 2 aprilie 1855, adresată protopopilor şi preoţilor din eparhia sa.

La începutul acestei circulare, Şaguna vorbeşte convingător despre cinstirea deosebită care s-a dat totdeauna tuturor cărţilor de la cultul divin, fie că ele erau scrise cu mâna sau tipărite, fie că erau în limba română, slavonă sau greacă. Toate au fost păstrate cu grijă, pentru că au fost, şi sunt, proprietatea sfântă a casei lui Dumnezeu. Tradiţia aceasta de respect şi evlavie ar fi trebuit continuată şi mai târziu, mai ales faţă de cărţile vechi bisericeşti, scoase din uz, fie oricât de rupte, dar este dureros că nu s-a procedat aşa — şi rău s-a făcut (Cf. Gh. Tulbure, Mitropolitul Şaguna, Sibiu, 1938, pag. 192). Odată cu ele, Biserica a pierdut mari valori culturale, care nu se mai pot răscumpăra.

Pe lângă cărţile de cult, bisericile parohiale au avut şi alte cărţi religioase, foarte necesare şi folositoare pentru întărirea credinţei şi mângâierea creştinilor, cărţi care cuprindeau hrană sufletească pentru cei însetaţi de cuvântul lui Dumnezeu. Dar şi ele au avut aceeaşi soartă tristă — s-au pierdut. „Şi chiar azi — zice Şaguna — astfel de cărţi zac aruncate în biserici pline de pulbere, mâncate de viermi şi putrezite, sau le iau unii şi alţii pe la casele lor, ca să le citească şi apoi îşi fac uitare de-a le mai aduce îndărăt, la biserică. Prăpădirea unor asemenea cărţi este cu atât mai adânc simţită, cu cât ele nu s-au tipărit decât poate numai odată şi în astfel de chip, cu foarte mare anevoie, sau... nici nu se mai pot afla" (Id. ibid., p. 193).

Luminatul Arhiereu face, apoi, apologia cărţilor vechi bisericeşti şi a celor mântuitoare de suflet, deosebit de cele de cult. Toate acestea — zice el — „merită o îngrijire mai conştiincioasă din mai multe privinţe": 1. Ele sunt averea bisericii, iar pierderea şi înstrăinarea lor este păcat. 2. *Aceste cărţi vechi fac literatura noastră bisericească,* ... sunt izvoare şi visterii preţioase şi pentru cultura limbii naţionale. 3. Dispreţul şi pierderea lor este „nu numai un mare păcat către Biserică, ... ci şi o pagubă aşa-zicând chiar naţională" (p. 193).

Apreciind cărţile bisericeşti la justa lor valoare, Şaguna dă dispoziţii ca în viitor ele să fie mai serios îngrijite şi păstrate. De aceea se adresează preoţimii şi zice: „Vă poftesc ca numai decât să strângeţi toate cărţile vechi bisericeşti, şi pe celelalte, aruncate într-o parte şi alta, sau împrumutate la unii creştini, ori *luate de voi* pe la casele voastre — şi *să faceţi consemnare despre dânsele cu deamănuntul şi cu toată cunoştinţa, ... însemnând acurat titlul* sau numele cărţei ori anul şi locul *unde s-a tipărit*" (p. 194). Deci, să facă un inventar al lor în forma cea mai modernă şi cea mai exactă, ca să nu dispară nimic. Şi sfatul pentru inventariere continuă. Dacă pagina întâi lipseşte, şi nu se mai ştie numele cărţii, să se arate pe scurt ce anume tratează, ce cuprinde. Metoda aceasta să se folosească atât la cărţile tipărite cât şi la *manuscrise*, în orice limbă ar fi. Apoi, terminată consemnarea, „cărţile să se aşeze în biserică într-un loc cuviincios (în dulap), spre a nu se strica sau prăpădi". Să se folosească de ele numai cu mare grijă şi să nu se împrumute nimănui „fără ştirea şi îngăduinţa mea" (pag. 194).

Preţuirea excepţională pe care o acordă Şaguna acestor cărţi trece dincolo de zidurile bisericii. Se poate că astfel de cărţi să fie proprietatea particulară a unor credincioşi din parohie. De aceea este bine şi de dorit ca preoţimea noastră să se intereseze de ele, cine le are, ce fel de cărţi sunt şi de la cine provin? Iar dacă le descopere, ele să fie consemnate într-o rubrică deosebită în acelaşi inventar. Şi ca nu cumva credincioşii proprietari ai acestor cărţi să le ascundă, să li se spună clar că se consemnează nu pentru ca ei să nu se mai folosească de ele, ci *„numai în interesul ştiinţei spre onoarea literaturii bisericeşti* şi spre ajutorul culturii limbei naţionale" (p. 194).

Şaguna dispune ca inventarul cărţilor bisericeşti şi religioase, parohiale şi particulare, să se facă în dublu exemplar şi să se subscrie de preot. Unul rămâne la biserică, purtând numărul de evidenţă al parohiei, iar în vizitaţiile canonice, protopopii sunt datori să controleze dacă aceste cărţi există de fapt şi modul în care se păstrează. Al doilea exemplar al inventarului se trimite urgent la protopopi care îl vor contrasemna şi înainta neîntârziat la episcopie (pag. 195).

Înainte de-a încheia, luminatul ierarh apelează la onorata preoţime să depună tot zelul şi interesul pentru aducerea la îndeplinire a acestor sarcini deoarece sunt împreunate cu mari foloase. De-o parte, se vor păstra mai bine cărţile în bibliotecile parohiale, căci nu trebuie să se piardă nici să se deterioreze pentru că sunt o mare avuţie a bisericii. De altă parte „literatura bisericească îşi va cunoaşte mai bine visteriile şi comorile sale cele mai preţioase", iar la caz de nevoie, se vor putea retipări cărţile cele mai rare şi mai folositoare (p. 195).

Convins că onoraţii preoţi şi protopopi îl vor asculta şi înţelege, Şaguna încheiase circulara sa, cu o concluzie excepţională pentru rolul şi valoarea cărţii vechi bisericeşti pentru cultura naţională. El zice: „Literaţii noştri, care se ocupă cu cultura limbii, vor şti unde şi către cine să se adreseze spre a putea conzulta izvoarele cele vechi ale limbei naţionale". Astfel că, toţi cîţi vor da concursul la reuşita acestei lucrări, vor face un mare servici Bisericii şi limbii poporului nostru, fapt „pentru care cei de acum ne vor mulţumi, iar urmaşii noştri ne vor fi recunoscători" (pag. 196).

Constatările juste şi consecinţele binefăcătoare pe care le-a prevăzut şi le-a intuit Mitropolitul Şaguna, pentru vechile cărţi bisericeşti s-au realizat. Adunate şi bine îngrijite în bibliotecile parohiale, aceste cărţi au fost raze de lumină pentru filologii strădalnici şi înţelepţi ai neamului, pentru cărturarii săi eruditi care au zăbovit decenii şi chiar secole pe paginile lor.

Măsurile luate pentru ocrotirea acestor cărţi şi în special *aprecierile extrem de elogioase referitor la rolul lor în viitor pentru studiul limbii şi culturii româneşti, fac din învăţatul Arhiereu Şaguna un vizionar autentic şi profund,* îl arată ca un literat şi ctitor de seamă al progresului cultural naţional.

Prof. Prot. stavr. Simion Radu

Simpozion Andrei Şaguna la Sibiu

In 28 iunie 1993 s-au împlinit 120 de ani de la trecerea pe tărâmul veşniciei a celui ce a fost marele mitropolit ANDREI ŞAGUNA.

Intru cinstirea acestui eveniment, Centrul mitropolitan şi Facultatea de Teologie care-i poartă numele, din Sibiu, au organizat un Simpozion, care s-a desfăşurat în aula Facultăţii menţionate, sâmbătă, 26 iunie a.c., *la care au participat profesori şi studenţi teologi şi de la alte facultăţi sibiene, consilieri eparhiali, preoţi din Sibiu şi un numeros public. A fost de faţă şi dl. Dumitru Ciocoi-Pop, rectorul Universităţii sibiene.*

I. P. S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei fiind plecat peste hotare, Simpozionul a fost prezidat de P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul. Au prezentat comunicări:

Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu, *decanul Facultăţii de Teologie: Locul mitropolitului Andrei Şaguna în viaţa Bisericii noastre;*

Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan: *O dispută românească din sec. XIX privind dreptul exclusiv al Bisericii de a traduce, interpreta şi răspândi Sf. Scriptură (Şaguna şi Biblia lui Heliade Rădulescu);*

Pr. prof. Dr. Vasile Mihoc: *Biblia mitropolitului Andrei Şaguna;*

Arhid. prof. Dr. Aurel Jivi: *Preocupări ale mitropolitului Şaguna privitoare la Istoria Bisericii Universale;*

Pr. prof. Dr. Ilie Moldovan: *Mitropolitul Andrei Şaguna şi intelectualii vremii sale;*

Pr. prof. Dr. Sebastian Şebu: *Preocupări ale mitropolitului Andrei Şaguna privind propovăduirea;*

Pr. cons. Gheorghe Papuc: *Mitropolitul Andrei Şaguna în circularele şi scrisorile sale pastorale.*

Toate aceste comunicări, care vor constitui un număr special al Revistei Teologice din Sibiu, au fost urmărite cu viu interes de către participanţii la Simpozion.

In încheiere, P. S. Episcop-vicar SERAFIM FĂGĂRĂŞANUL *a mulţumit vorbitorilor şi participanţilor veniţi să cinstească amintirea acestui mare bărbat şi ierarh transilvănean, „cea mai frumoasă expresie, cea mai puternică întrupare a geniului creştin al poporului nostru", cum l-a caracterizat un vrednic urmaş al său, mitropolitul Nicolae Bălan.*

P.

Pr. prof. dr. PETRU REZUŞ la 80 de ani

Astăzi, 22 iunie 1993, Păr. Prof. Dr. Petru Rezuş împlineşte venerabila vârstă de 80 de ani. Pentru noi, cei care i-am fost discipoli, această zi este un prilej deosebit de a ne exprima încă o dată satisfacţia că l-am avut Magistru. Despre P. C. Sa putem spune ceea ce Cicero zicea despre el însuşi: „cuget că nu m-am născut în zadar!" Într-adevăr, Păr. Prof. P. Rezuş nu s-a născut în zadar, căci a slujit cu demnitate şi rodnic Biserica Ortodoxă Română şi poporul român ca preot şi profesor universitar de teologie, ca teolog şi filosof, istoric şi critic literar, scriitor de proză ,poet, folclorist şi traducător, ca întemeietor al Bibliotecii Academiei Teologice din Caransebeş şi al revistei Altarul Banatului, redactor al acesteia, ca şi al revistelor Studii Teologice şi Ortodoxia, ca prodecan al Facultăţii de Teologie din Suceava (1947—1948), director de studii al Institutului Teologic Universitar din Bucureşti (1948—1953), membru titular al Uniunii Scriitorilor din România (din 1980) şi laureat (1981) pentru romanul „Războieni".

Regretăm că — din motive de spaţiu — nu putem relua, aici şi acum, repertoriul bibliografic al P. C. Sale. L-am prezentat, cu altă ocazie, în Telegraful Român nr. 21—22/1 iunie 1988, pag. 2 şi 4, împreună cu datele biografice, cu relaţiile privind revistele şi periodicele din ţară şi străinătate la care a colaborat şi cu modestele mele aprecieri asupra valorii lucrărilor sale teologice. Menţionăm însă câteva lucrări ale P. C. Sale apărute în ultimii ani: „Teologia ortodoxă contemporană", Timişoara 1989, 650 pag.; „O copilărie nepereche", Editura Ion Creangă, 1990, 77 pag.; „W. Shakespeare, Sonete" (traducere), Editura Grai şi Suflet, Bucureşti 1992, 154 pag.; „Omar Khayyam, Rubaiate" (traducere), în Viaţa nouă, an. I, nr. 5, 6 şi 7; „Biserica străbună în literatura română" (în „Calendarul Românului", „Timişoara 1993, pag. 75 sq.).

De asemenea, ne face deosebită plăcere să comunicăm cititorilor că Păr. Prof. Dr. P. Rezuş a predat recent spre tipărire unor edituri din Bucureşti, Cluj, Timişoara şi Iaşi, mai multe lucrări, de diferite genuri şi dimensiuni, din care amintim: 1) „Mihai Eminescu. Istoria omului prin oameni"; 2) „Ion Creangă. Viaţa şi opera"; 3) „Titu Maiorescu"; 4) „Ciprian Porumbescu"; 5) „Aron Pumnul"; 6) „Nastratin Hogea"; 7) „Păcală"; 8) Cumînţenia pământului" (roman); 9) „Fru-

(Continuare în pag. a 4-a)

Pr. Ioan Glăjar

INFORMAŢII

— Între 5 şi 10 iunie a.c., Î.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Crişanei şi Maramureşului, a făcut o vizită în capitala Greciei — Atena.

Cu acest prilej, Î.P.S. Sa a fost primit de către P.F. Sa Arhiepiscopul Serafim al Atenei, căruia i-a transmis un mesaj frăţesc din partea P.F. Patriarh Teoctist al României, precum şi invitaţia de a vizita Biserica Ortodoxă Română.

— Între 11 şi 16 iunie a.c., Î.P.S. Sa a luat parte la întrunirea delegaţilor ortodocşi membri în Comisia Internaţională Mixtă de dialog cu Biserica Romano-Catolică. La această întrunire care a avut loc în insula Rhodos din Dodecanez, aflată sub jurisdicţia Patriarhiei Ecumenice, a fost discutat Documentul întocmit de Comitetul de Coordonare a Dialogului Ecumenic dintre Biserica Romano-Catolică şi Biserica Ortodoxă la Ariccia Italia în iunie 1991.

— Între 17 şi 27 iunie a.c., Î.P.S. Sa a luat parte la lucrările Comisiei Mixte Teologice Internaţionale de Dialog dintre Biserica Ortodoxă şi Biserica Romano-Catolică, lucrări ce s-au desfăşurat la Balamond în Liban.

Î.P.S. Sa s-a întâlnit la Balamond cu P.F. Ignatie IV al Antiohiei şi al Întregului Orient, precum şi cu cei şapte patriarhi ai diferitelor confesiuni creştine ce-şi au sediul în Beirut.

Î.P.S. Sa a făcut parte din delegaţia restrânsă ce a fost primită de Preşedintele Libanului Elias Hraoui şi de Preşedintele Parlamentului libanez Nabih Berri.

— Luni, 28 iunie a.c., Î.P.S. Sa a avut o întâlnire cu P.F. Patriarh al României la Schitul Dragoslavele.

— Marţi, 29 iunie a.c., Î.P.S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie în Catedrala mitropolitană din Sibiu, rostind un ales cuvânt de învăţătură legat de praznicul Sf. Apostoli Petru şi Pavel.

— Miercuri, 30 iunie a.c., Î.P.S. Sa a primit la reşedinţa mitropolitană din Sibiu pe P.S. Calinic Argatu, episcopul Argeşului.

În aceeaşi zi, Î.P.S. Sa a primit un grup de ziarişti din Sibiu şi Cluj, cărora le-a acordat scurte interviuri. *Arhid. V. Bălţat*

— Între 16—17 iunie 1993, P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a avut ca oaspeţi un grup ecumenic din Franţa, în frunte cu pastorul Jean-Daniel Peter (Strasbourg), care au vizitat biserici şi aşezăminte medicale din Sibiu. Oaspeţii au oferit Spitalului Judeţean, secţia Chirurgie (Dr. Ilie Crăciun), un Resectoscop — aparat de operaţie prin Laser.

— Sâmbătă, 19 iunie a.c. P.S. Sa a vizitat locul vechii mănăstiri de la Făget — Boholţ (prot. Făgăraş), care va fi refăcută prin osârdia preoţilor şi credincioşilor din zonă.

— Duminică, 20 iunie a.c., de ziua hramului sf. români, P.S. Serafim a slujit Sf. Liturghie la mănăstirea de la Mărcuş (prot. Sf. Gheorghe), în prezenţa unei mari mulţimi de credincioşi.

— De Naşterea Sf. Ioan Botezătorul, 24 iunie, P.S. Episcop-vicar Serafim a slujit Sf. Liturghie în cimitirul din Sibiu, marcând locul rezervat pentru construcţia unei biserici prin înfigerea unei cruci.

— În 26 iunie a.c., P.S. Sa a participat la un Sfat Frăţesc lărgit al Oastei Domnului, la care au fost prezenţi peste o sută de fraţi ostaşi din toate zonele Ţării. Acest Sfat a luat atitudine hotărâtă împotriva devierilor de la linia tradiţională a Oastei Domnului şi a rătăcirilor de la dreapta credinţă manifestate tot mai vădit de unele grupări dizidente de la Cluj şi Simeria cu influenţă nocivă şi în alte zone ale Ţării.

— Duminică, 27 iunie, P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie în parohia Drăguş (prot. Făgăraş). După masă, a săvârşit Taina Sf. Maslu de obşte în parohia Dejani într-un sobor numeros de preoţi.

— De Sf. Apostoli Petru şi Pavel, P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie în parohia Felmer (prot. Făgăraş), iar după vecernia de seară, din încredinţarea Î.P.S. Mitropolit Antonie, a pus piatra fundamentală pentru refacerea mănăstirii de la Berivoi (prot. Făgăraş) cu hramul Sf. Apostol Andrei. *Diac. D. Dură*

*

— Duminică, 27 iunie 1993, după Sf. Liturghie în catedrala mitropolitană din Sibiu s-a oficiat un parastas în amintirea marelui mitropolit Andrei Şaguna, la împlinirea a 120 de ani de la trecerea sa pe tărâmul veşniciei. Personalitatea sa a fost evocată cu acest prilej de pr. cons. Gh. Papuc.

Tot în aceeaşi zi, un asemenea parastas s-a slujit şi în biserica mare din Răşinari, alături de care se află şi mausoleul neuitatului mitropolit despre care le-a vorbit răşinărenilor P.C. pr. prof. M. Păcurariu, decanul Facultăţii de Teologie din Sibiu.

Noi clarificări în legătură cu OASTEA DOMNULUI

În luna noiembrie '92 am dat publicităţii câteva clarificări în legătură cu Oastea Domnului. Arătam atunci, pe baza unui anunţ, că o fracţiune a acestei mişcări religioase din Cluj s-a abătut treptat de la cărările dreptei-credinţe, invitându-şi copiii alături de cultele neoprotestante ale Alianţei evanghelice, pentru a li se face „în comun" educaţie religioasă.

Dacă cineva a pus la îndoială adevărul celor relatate atunci, aducem acum o nouă dovadă că această falsă oaste n-a mai păstrat aproape nimic din legătura cu Biserica strămoşească şi din crezul înaintaşilor consemnat în *„Moțiunea din 12 septembrie 1937"*.

Pliantul luxos în două culori pe care-l avem în faţă poartă titlul „Oastea Domnului — Nevoile de rugăciune — noiembrie—decembrie '92". După un verset din Epistola Sf. Apostol Pavel către Coloseni care începe cu cuvintele: „Stăruiţi în rugăciune", urmează 12 diviziuni, prin care adepţii — amăgiţi şi ei de vreun „blid de linte" din străinătate — sunt îndemnaţi la o rugăciune neîncetată.

Ne oprim doar asupra câtorva din ele:

Nr. 1 — Îndeamnă la rugăciune pentru trei misionari plecaţi să-şi propage erezia şi fraţilor noştri de dincolo de Prut.

Nr. 3 — „Rugaţi-vă pentru redacţia şi tipografia... din Simeria, pentru tipărirea unui ziar militant...".

Ne-am tot gândit, împotriva cui vrea să lupte acel „ziar militant" — probabil împotriva „fraţilor" de care s-au desprins şi împotriva ierarhiei bisericeşti.

Celor ce nu ştiu, le amintim că Oastea Domnului cea adevărată are un sediu central la Sibiu, are o editură şi o foaie „Iisus Biruitorul", are un colegiu de redacţie, un statut — şi funcţionează din martie 1990 sub îndrumarea directă a Sfântului Sinod, reprezentat prin P.S. Serafim Făgărăşanul Episcop-vicar la Arhiepiscopia Sibiului.

Nr. 4 — „Rugaţi-vă pentru suportul financiar în vederea terminării complexului Oastei Domnului".

Am tot auzit vorbindu-se că cei de la Oaste construiesc o biserică — dar se vede că-i vorba de un „complex" modern în stil neo-protestant.

Nr. 10 — „Să ne rugăm pentru *biserica noastră soră* din Norfolk, Nebrasca U.S.A." — Îi lăsăm pe cititori să comenteze singuri.

Nr. 6 şi 11 — Îndeamnă la rugăciune pentru câtiva misionari străini şi pentru nu mai puţin decât 13 biserici şi misiuni străine de la care s-a primit ajutor (U.S.A., Anglia, Suedia etc.).

Ne vine în minte o întâmplare recentă: În luna august '92 un grup de preoţi din U.S.A. ne-a vizitat ţara şi oraşul nostru de pe Someş. Înainte, erau toţi pastori neoprotestanţi. Nemulţumiţi de starea lor, după ani de studiu şi cercetări amănunţite asupra originilor Creştinismului, ei împreună cu credincioşii lor au revenit — dar nu la credinţa romano-catolică din care s-au desprins în urmă cu câteva secole, ci — la ORTODOXIE.

Iată două modele total diferite, dar adânc grăitoare: Străinii, căutând cu ardoare cele de trebuinţă pentru suflet, renunţă la vechea lor credinţă şi se întorc la Ortodoxie — iar unii români, dornici de cele materiale, trădează dreapta-credinţă a strămoşilor şi se îndreaptă spre rătăcirile Apusului.

Ne întrebăm şi-i întrebăm pe „liderii" acestei fracţiuni: în afară de inegalabila operă poetico-religioasă a fr. Traian Dorz, au mai păstrat ceva din tezaurul şi tradiţia acestei binecuvântate lucrări, apărută în Biserica şi naţiunea românească?

Nu dorim să ne amestecăm în convingerile spirituale ale nimănui, nici nu-i dusmănim — dar îi îndemnăm să-şi declare cu sinceritate intenţiile. Fiecare dintre noi are deplină libertate să-şi aleagă singur calea mântuirii — dar îi rugăm din nou să renunţe la numele OASTEI DOMNULUI, căci noi cei mulţi şi statornici nu gândim şi nu nădăjduim la nimic străin, ci dorim din tot sufletul să rămânem pentru totdeauna la vechile practici tradiţionale ale părinţilor, bunilor şi străbunilor noştri.

Să ne ajute Bunul şi Atotputernicul Dumnezeu.

Preot Iosif Ungur
Prof. I. Lazăr

Copiii — moştenirea sfântă a familiei

„Copiii copiilor sunt cununa bătrânilor"
(Pilde 7, 8)

Între poruncile date omului în faptul ivirii sale pe pământ, cea mai însemnată se cuprinde în Geneza 1, 28: „Creşteţi şi vă înmulţiţi, umpleţi pământul şi-l stăpâniţi"!

Porunca dă o atenţie deosebită familiei, care prin natalitate, asigură existenţa societăţii.

Datoria omului este să facă ca să nu se stingă acest ideal fixat la începutul fiinţării sale în această lume.

Sara, soţia lui Avraam, a „râs" (Geneza 21, 6) la naşterea fiului ei Isac; Ea a dat astfel expresia bucuriei de a fi mamă. A râs pentru că maternitatea avea în ochii ei o preţuire foarte înaltă.

Este binecunoscut că în Vechiul Testament lipsa copiilor era privită ca o mare nenorocire. De aceea femeile sterpe trăiau o adevărată dramă. Una dintre aceste femei a fost Ana, mama profetului Samuil. Ea se aşternea în colţul cămăruţei şi cu privirea îndreptată spre cer striga: „Doamne tu ai zis: „Creşteţi şi vă înmulţiţi...". Adu-ţi aminte de mine şi dăruieşte-mi un copil şi ţi-l voi închina Ţie, ca să-ţi slujească Ţie în toate zilele vieţii lui" (I Reg. 1, 11).

Ana a procedat astfel pentru că ea înţelegea că o căsătorie se înalţă la gradul de act sfînt numai dacă îşi aduce aportul la perpetuarea neamului omenesc.

Psalmul 126, 3 ne încredinţează că pruncii sunt o moştenire sfântă, pentru că ei vin în lume în baza unui determinism divin. O moştenire sfântă sunt copiii întrucât prin ei se păstrează în viaţă neamurile.

În Ps. 127, 3, femeia mamă e asemănată cu o viţă roditoare, iar înlăuntrul casei ei copiii sunt nişte mlădiţe de măslin.

Cărţile Vechiului Testament şi mai ales Psalmii, Proverbele, Iov, Isaia, Eclesiastul şi Isus fiul lui Sirah conţin adevărate imne închinate mamei şi copilului.

În aprecierile lor copilul este o binecuvântare şi un dar special al Proniei divine. Clasice rămân acele binecuvântări în care înmulţirea se pune la temelia fericirii omeneşti: „Pentru aceea voi înmulţi peste număr pe urmaşii tăi, ca stelele cerului şi ca nisipul de pe ţărmul mării" (Fac. 22, 17).

Rolul femeii mamă este atât de preţuit în Sfânta Scriptură, încât le depăşeşte din acest punct de vedere personalitatea bărbatului. Mama, mai mult decât oricine, îi însuflă copilului trăsăturile de caracter esenţiale. Dar şi tatăl îşi are locul lui de mare cinste.

Se înţelege că preţuirii părinţilor de către copii i se acordă o atenţie deosebită. Între cele 10 porunci cinstirea lor se înşiră îndată după îndatoririle faţă de Dumnezeu (Ies. 20, 12).

În Vechiul Testament tinerii căsătoriţi erau preferaţii societăţii. Autoritatea statului le venea în ajutor amânându-l pe tânărul soţ de la îndatoririle militare vreme de un an după căsătorie (Deut. 24, 5). Tot aşa tinerii căsătoriţi erau scutiţi de impozite în primul an de căsnicie.

Nu mai puţin se bucurau copiii de preţuire în Noul Testament. Mântuitorul Hristos a iubit copiii. „Lăsaţi copiii să vină la mine", a zis El celor care îi alungaseră, vrând să spună că pruncii trebuie să fie în toate împrejurările obiectul unei atenţii deosebite (Mt. 19, 14). El a chemat la sine un copil şi l-a mângâiat pentru nevinovăţia sa (Mt. 18, 2).

Sfântul Pavel, la rândul său, spune că femeia mamă „se va mântui prin naşterea de copii" (I Tim. 2, 15). El numeşte căsătoria „Taina mare", în sânul căreia se întâmplă acest lucru sublim al perpetuării vieţii.

Şi Sfinţii Părinţi au preţuit femeia pentru calitatea de soţie virtuoasă şi mamă iubitoare de copii.

Iată dar cum în lumina Sfintei Scripturi, copiii sunt moştenirea sfântă a familiei şi ei devin obiectul unei atenţii protectoare.

Idealul creştin profund umanist a fixat ca îndatorire şi răspundere a familiei nu numai naşterea de copii, dar şi creşterea şi educarea lor în spiritul fricii de Dumnezeu şi dragostei de oameni.

Pr. prof. Dr. Nicolae Neaga

Pr. prof. dr. Petru Rezuş la 80 de ani

(urmare din pag. a 3-a)

moasa Frumoaselor" (roman); 10) „Scribul Claudius" (roman); 11) „Pe uliţa mare" (nuvele); 12) „Nae cel Mare" (teatru); „Cercurile memoriei"; 14) Arhetipologia folclorică română; 15) „Spaţiul etno-genetic român"; 16) „Dicţionar indo-european — daco-român" ş.a.

Personalitatea şi erudiţia Păr. Prof. Dr. P. Rezuş, opera sa vastă (aproxim. peste 10 000 pagini tipărite până în prezent) şi de valoare, activitatea sa de profesor universitar de teologie vreme de 36 ani (1938—1974), desfăşurată, pe rând, la Academia Teologică din Caransebeş, Facultatea de Teologie din Suceava şi Institutul Teologic Universitar din Bucureşti, facultăţi la care a predat — după caz — Teologia Dogmatică, Psihologia, Teologia Morală şi Teologia Fundamentală (aceasta din urmă în toţi cei 36 ani), viaţa sa întreagă de om cu suflet curat (în ciuda vitregiilor vremii dominate de totalitarismul de tristă amintire), ca şi misiunea preoţească şi didactică de modelator de conştiinţe religioase şi morale pe care a îndeplinit-o cu vrednicie, ar îndreptăţi Academia Română să-l primească membru al ei.

Ne facem o datorie de conştiinţă să subliniem, în aceste puţine şi modeste rânduri, că Păr. Prof. P. Rezuş, ca profesor universitar de Teologie Fundamentală şi Apologetică o viaţă întreagă, a fost acela care a pregătit generaţii de studenţi teologi spre a face faţă — ca preoţi — asaltului neîntrerupt al ateismului comunist din România şi a apăra şi promova adevărurile creştine privind existenţa lui Dumnezeu şi a revelaţiei divine, originea divină a universului, vieţii şi omului, istoricitatea, divinitatea şi mesianitatea Domnului nostru Iisus Hristos şi superioritatea valorilor religioase. Sunt sigur că foştii săi studenţi n-au uitat nici inspiratele meditaţii duhovniceşti şi de spiritualitate românească pe care P.C. Sa le ţinea cu vocaţie şi convingere în capela şcolii teologice.

În orice caz, noi, foştii săi ucenici în ale teologiei, ne plecăm capul cu respect şi recunoştinţă în faţa Magistrului nostru octogenar şi îi dorim, cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani, îmbunătăţirea sănătăţii şi bucuria de a-şi vedea tipărte lucrările deja elaborate. Ne rugăm lui Dumnezeu să-l binecuvinteze cu ani mulţi şi buni şi de acum înainte spre a putea îmbogăţi în continuare patrimoniul cultural creştin şi românesc.

ÎN ATENŢIA CITITORILOR

Informăm pe stimaţii abonaţi şi alţi cititori al TELEGRAFULUI ROMÂN că, din cauza scumpirilor pe care le cunoaştem şi simţim cu toţii, am fost nevoiţi să ridicăm costul unui abonament anual de la 500 la 800 lei.

Rugăm deci stăruitor ca abonaţii pe anul 1993 să ne trimită diferenţa de 300 lei, iar cei ce doresc să aboneze Telegraful Român începând cu 1 iulie a.c. vor trimite suma de 400 lei, specificând ce reprezintă, ca şi adresa exactă.

Informăm totodată că un abonament anual, pe 1993, la REVISTA TEOLOGICĂ este de 1200 lei.

Sectorul cultural
al Arhiepiscopiei Sibiului

Semnalăm... Semnalăm...

● O nouă carte a Părintelui Stăniloae este întotdeauna un eveniment. În ultima vreme Prea Cucernicia Sa ne dă mai ales cărţi de spiritualitate, şi caută acele legături structurale care au ţinut poporul român în Ortodoxie şi care definesc în acelaşi timp spiritualitatea ortodoxă şi spiritualitatea românească. Eruditului din cărţile de până acum, pline de referinţe din patristică şi filozofie, îi urmează creatorul, gânditorul profund şi original, care ne surprinde mereu cu asociaţii din cele mai neaşteptate. Găsim asociaţii între dogmă şi tradiţia populară, între conceptele elevate şi modul lor de reflectare în limbajul simplu al credincioşilor de toate zilele, al credincioşilor simpli dar profunzi prin autenticitate şi extrem de expresivi prin limbaj.

O asemenea carte nu va putea lipsi de pe masa şi din cultură nici unui român: REFLEXII DESPRE SPIRITUALITATEA POPORULUI ROMÂN (Scrisul Românesc, Craiova, 1992, 161 p.). Identifică *„înrădăcinarea în spaţiul propriu"*, apoi echilibrul, armonia, luciditatea, duioşia, ironia, umorul, dorul, omenia, ospitalitatea, ca dimensiuni ale ethosului românesc. E interesantă şi deschizătoare de noi înţelegeri ale spiritualităţii româneşti, căutarea şi descoperirea unor teme creştine în folclorul românesc. Ultimul capitol: *„Spiritualitatea creştină a poporului român tâlcuită în câteva din expresiile şi datinile lui"*, e revelatoare în ceea ce priveşte fondul religios-creştin al foarte multor cuvinte şi mai ales expresii, proverbe şi zicale româneşti. Citind aceste pagini regreţi că se termină, că nu-s mai multe. De ce? Pentru că înţelegi cât de adânc e înrădăcinat creştinismul în viaţa de toate zilele a românului, în vorbirea lui colorată, metaforică şi de inspiraţie biblică.

Cartea nu are subsoluri, nu trimite la nici o bibliografie. Ea va fi însă o importantă sursă bibliografică pentru toţi cei care vor investiga relaţia ethos-religie la poporul român.

*

În editura „Ştiinţa" din Chişinău (1993, 226 p.), a apărut cartea *„Zile basarabene"* de Gala Galaction, text ales şi îngrijit şi studiu introductiv de pr. Gheorghe Cunescu, acest galactionolog pasionat, credincios dascălului cum nu mai există altul.

Gala Galaction despre Basarabia:

„Da! Mi-e dragă Basarabia! Mă înţelegeam de minune cu aceşti oameni liniştiţi şi blajini. Adevărat este că şi sufletul basarabean, în nuanţa ortodoxismului dintre Prut şi Nistru, găsea în mine o potrivealã şi o receptivitate deosebită".

Părintele Cunescu introduce articolele pe care le-a adunat din diferite publicaţii, cu un studiu bogat, intitulat „Preliminarii" (p. 7—41). E un studiu erudit, care nu poate să nu se lase adesea atras, pe nesimţite şi în confesiune. E bine că a adunat pe de o parte scrieri despre drumuri şi locuri, despre anotimpurile inimii în întâlnirea cu ele, iar pe de altă parte, a creionat biografii de aşezăminte şi personalităţi basarabene, din care nu lipsesc mănăstirile, catedralele şi oamenii de seamă precum mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni, originar din Bistriţa-Năsăudului transilvănean, Gurie Grosu, cu strămoşi în Stolnicenii de pe Cogâlnic, unionistul — ca şi Gurie — Dionisie Erhan, C. Stere, Z. Arbore, Leon Donici şi mulţi alţii. Pe câţiva dintre ei îi putem şi vedea în imagini fotografice.

Cartea se înscrie în rândul cărţilor de referinţă asupra Basarabiei şi oamenilor ei, informaţiei istorice adăugându-i-se haina literară în care şi-a îmbrăcat Galaction fiecare rând, fiecare peisaj, fiecare om care i-a atras atenţia.

*

● În colecţia „Mari scriitori creştini" (ed. Scripta, Buc. 1992, 170 p.), încă o carte a părintelui D. Stăniloae: DIN ISTORIA ISIHASMULUI ÎN ORTODOXIA ROMÂNĂ.

Isihasmul a început să intereseze pe scară mare şi e bine. Tineretul caută răspunsuri la multele frământări sufleteşti pe care acum are putinţa şi voia să şi le descopere. În căutare, mulţi se lasă atraşi de ceea ce le iese mai întâi în cale. Cei cu adevărate preocupări sufleteşti caută însă până descoperă calea cea bună, învăţătura cea adevărată.

Acestora părintele Stăniloae le oferă această nouă carte, pornind de la experienţe româneşti verificate, iar în partea a doua oprindu-se la experienţe şi îndrumări din întreaga Ortodoxie, oferindu-le ca baze teoretice solide, pentru o viaţă duhovnicească autentică.

*

● O carte mare a Teologiei ortodoxe a apărut la editura „Anastasia": Vladimir Lossky. TEOLOGIA MISTICĂ A BISERICII DE RĂSĂRIT, în trad. pr. dr. Vasile Răducă, îmbogăţită de traducător cu un studiu introductiv şi cu note. O scurtă prefaţă semnează pr. prof. Dumitru Stăniloae. În Apus a apărut până acum în multe ediţii (ultima în 1990). A te ocupa de spiritualitatea ortodoxă fără a trece prin această carte, ar însemna a nu afla şi a nu spune totul.

● La editura „Junimea" a apărut nu de mult (1990, 328 p.) romanul d. Lidia Popiţa: VAI CELUI SINGUR. Autoarea se înscrie viguros printre scriitorii de romane istorice — nu prea mulţi la noi — cu un stil care coboară din Sadoveanu dar îşi desprinde evident originalitatea şi personalitatea proprie. Ne introduce în epoca şi viaţa Moldovei din vremea lui Petru Rareş, cu care ne întâlneşte de parcă i-am fi contemporani. Stilul captivează, culoarea timpului, graiul, obiceiurile vechi, toate ne fac să urmărim cu interes şi cu bucurie destinele pe care ni le desfăşoară cu talent de mare povestitor şi cu pricepere scriitoricească de îndelungă formaţie.

D-na Zoe Dumitrescu-Buşulenga, de la care am şi împrumutat cuvântul din urmă, scrie: *„Îndelunga stăpânire a tehnicii filmului îi dă Lidiei Popiţa o adevărată ştiinţă a jocului cu dimensiunile timpului, prin folosirea foarte strânsă, foarte pertinentă a flash-back-ului. Despre stil nu pot spune decât că este mânuit cu o măsură rar întâlnită la prozatorii contemporani".*

Autoarea ne întâlneşte cu cronicarul Macarie, cu Azarie, ne duce prin mănăstiri de călugări şi de maici în care printre măicuţe îşi torc destine luminoase sau triste, domniţe de neam mare, aşa cum ştim că s-a şi întâmplat cu adevărat în trecutul nostru plin de toate cele date omului să le petreacă.

Cartea se citeşte cu plăcere şi cu dorinţa de a urmări fără întreruperi firul vieţilor care ni se povestesc. E însă numai primul volum. Urmarea se cere publicată fără întârziere.

*

● Într-o culegere apărută la Atena (1993, 221 p.) sub titlul BALCANII ŞI ORTODOXIA (în limba greacă), diac. Ilie Frăcea publică un lung studiu (p. 153—197), intitulat: „Ortodoxia din România". Bine structurat, studiul arată unitatea Ortodoxiei balcanice şi locul Bisericii Ortodoxe Române în această Ortodoxie. Integrează apoi Ortodoxia în etnogeneza poporului român, se opreşte asupra primelor mărturii creştine de pe pământul românesc şi schiţează istoria începuturilor organizării vieţii bisericeşti. Un capitol special se ocupă de Transilvania şi istoria ei bisericească, evident cu largi referiri la relaţiile cu catolicii. Pentru cititorii greci care nu prea înţeleg cum e cu „românii" şi „vlahii", care e originea lor, autorul dă ample lămuriri, sprijinindu-se pe o bună documentaţie ştiinţifică, arătând că e vorba de unul şi acelaşi neam, cu origine comună şi cu răspândire atât la nordul cât şi la sudul Dunării.

Ultimele capitole descriu întemeierea mitropoliilor Ungro-Vlahiei şi a Moldovei, obţinerea autocefaliei şi proclamarea în 1925 a Patriarhiei Române.

E un studiu de bună şi necesară informare.

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază. Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi* — redactor adjunct; Pr. cons. *Gheorghe Papuc*; Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*.

ABONAMENTUL pe un an: 800 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A Sucursala Sibiu.

Fondator:
Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA
1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 141
SIBIU
15 iulie
Nr. 27—28
1993

BISERICA BASARABIEI.
Problema jurisdicţiei canonice în trecut şi astăzi (I)

Cunoscutul istoric şi preot transilvănean Ioan Lupaş din Săliştea Sibiului scria la a şasea aniversare a Unirii Basarabiei că naţiunile, chiar când părţi din ele s-au aflat sub stăpâniri străine, au format întotdeauna o naţiune culturală unitară, întrucât toate elementele constitutive ale patrimoniului lor sufletesc au rămas, de-a lungul veacurilor, identice. Desigur e vorba de limbă, de conştiinţă de neam şi de credinţă în primul rând.

Cu referire specială la români adaugă: în ceea ce ne priveşte pe noi, acestea toate s-au păstrat nu numai în cetăţuia ocrotitoare a Carpaţilor ci, în aceeaşi măsură, la Dunăre, la Tisa şi la Nistru.

Ruşii au avut uneori şi câte un om obiectiv în politică! Aşa, amiralul Mordvinov, consilier al Ţarului Alexandru I, l-a sfătuit pe acesta să-şi domolească intenţiile imperialiste cu privire la anexarea Moldovei şi a Valahiei, şi să se ocupe mai ales de dezvoltarea patrimoniului naţional rusesc.[1] Se ştie că n-a fost ascultat. Dar Ioan Lupaş constată: *„Totuşi, firea poporului moldovenesc dintre Nistru şi Prut, simţul lui de frăţie cu restul neamului, sufletul lui traco-roman n-a putut fi schimbat nici sub presiunea celor mai silnice mijloace ale ţarismului dominant".*[2]

Acest lucru s-a verificat în 1918. Şi se va verifica încă odată şi în vremea noastră, după izbăvirea de dominaţia sovietică. Să nu avem nici o îndoială. Există astăzi în Basarabia unele frământări determinate de interese politice care mai ţin de o lume pe cale de dispariţie, dar limba şi simţirea sângelui românesc n-au căzut în somn de moarte. Şi-apoi, până şi din moarte există trezire! Cu atât mai mult din somn!

După aproape jumătate de secol de silnicii sistematic administrate, comuniste, ateiste, sovietice, dar cu nimic mai puţin imperialiste decât silniciile ţariste împotriva sufletului românesc al basarabenilor, e de mirare că au mai rămas inimi curate. Căci multe au fost îmbolnăvite. Şi, ceea ce e mai trist, cu adevărat trist şi dureros, e că drogul deznaţionalizării a fost administrat, cu metodă şi cu perseverenţă diabolică, până şi în „clinicile" teologice de la Leningrad, Zagorsk şi Odesa. Aşa se explică faptul că unele feţe bisericeşti, mai mari sau mai mici, care au studiat acolo, şi care ar fi trebuit să înduhovnicească Basarabia românească, pe românească şi în vederea păstrării conştiinţei româneşti, au fost condiţionate, precum cobaii lui Pavlov, să-şi aduleze călăii, să saliveze la auzul cuvântului „Moscova", şi la vederea tuturor felurilor de ţari din marele oraş!

Nu intrăm mai adânc în această problemă, ea fiind în genere cunoscută şi unanim dezaprobată. Basarabia este astăzi (începând din 27 august 1991) o a doua Ţară românească. Este o Românie paralelă, impusă de circumstanţe politice mai presus de puterea României-Mame de a o integra între graniţele sale. Forţe străine de noi ne obligă să aşteptăm. Şi cum Dumnezeu, pe lângă multe alte daruri, ne-a dat şi darul inteligenţei şi al răbdării, vom mai răbda. Cu răbdarea treci şi marea, spune înţelepciunea populară. E drept însă, că, tot' poporul mai zice că şi răbdarea are limitele ei! Dar o integrare culturală, economică şi spirituală, în ciuda întârzierii, e dorită şi operată din ce în ce mai mult în ambele sensuri. Sunt semne bune.

Aşa s-a înfăptuit şi reactivarea Mitropoliei Basarabiei, sub oblăduirea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, fapt consfinţit printr-o *declaraţie sinodală* solemnă, la 19 decembrie 1992. Au venit la Bucureşti Petru episcop de Bălţi, împreună cu membrii Adunării Eparhiale, cu membrii Consiliului Eparhial şi ai Consistoriului Eparhial. Ei au adus cererea de restaurare a dreptăţii, a dreptului canonic bisericesc şi a dreptului istoric şi de neam, cu privire la Mitropolia Basarabiei.

Trei lucruri trebuie menţionate în legătură cu aceasta:

1. Episcopul Petru de Bălţi, în 1992, a fost scos afară din reşedinţa şi din catedrala sa din Bălţi, de către cazacii înarmaţi din armata a 14-a ajutaţi şi de unii fraţi ierarhi şi preoţi basarabeni promoscoviţi. Pentru că, oricât ar părea de ciudat şi de neînţeles pentru o minte românească bună şi curată, există şi aşa ceva!

De ce a fost dat afară episcopul Petru? Pentru că este şi se afirmă ca român. A fost acuzat că e filoromân. El a răspuns: *„Nu e adevărat, sunt român, nu filoromân"!*

Pentru aceasta a fost izgonit. Atât. Nimic altceva nu i se impută. Iar Patriarhia Moscovei a salutat alungarea P.S. Sale cu bucurie... frăţească!

2. Episcopul Petru, izgonit din casa, biserica şi eparhia lui, n-a avut altă dorinţă, decât să vină la Biserica-mamă şi să ceară protecţie. I s-a dat. Nu se putea să nu i se dea. Biserica Ortodoxă Română n-a desfiinţat niciodată Mitropolia Basarabiei, aşadar este datoare s-o protejeze. N-a desfiinţat nici Mitropolia Bucovinei. Mitropoliţii s-au refugiat în interiorul Ţării, în 1944, fugind de armatele bolşevice atee, distrugătoare de biserici şi ucigătoare de clerici. Refugierea a fost atunci temporară şi firească. Toţi refugiaţii au plecat cu speranţa întoarcerii.

Biserica Ortodoxă Română n-a încetat de a se considera Mama canonică a Bisericii din Basarabia. Ea a trimis acolo permanent cărţi româneşti de slujbă, manuale, veşminte, presă, chiar şi în cele mai dificile perioade de ocupaţie, după 1944. Documentele există în Arhiva Administraţiei Patriarhale din Bucureşti.

3. Drept urmare a primirii sale sub jurisdicţia canonică a Bisericii Ortodoxe Române, episcopul Petru s-a întors în Basarabia şi a

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

1 P. Gore, *Populaţia Basarabiei*, în rev. „Democraţia", 1983, p. 33—34.
2 *Voinţa de a vieţui împreună*, articol din 1924 în vol. *Paralelism istoric*, Buc. 1937, p. 165—166.

Sf. Prooroc ILIE TESVITEANUL

În plin miez de vară, când soarele dogoreşte pământul iar holdele se pleacă în bătaia vântului, Biserica Creştină prăznuieşte pe unul dintre cei mai mari şi mai cunoscuţi prooroci ai Vechiului Testament, pe Sfântul Ilie Tesviteanul.

Dacă unii dintre proorocii Vechiului Testament au lăsat scrieri ce sunt incluse în Canonul biblic, alţii însă şi-au îndeplinit misiunea lor de vestitori şi apărători ai legii dumnezeieşti fără a scrie mesajul lor. Aceştia sînt „proorocii acţiunii" si unul dintre ei este şi Sf. Ilie cel prăznuit astăzi.

Născut în localitatea Tesvic din Galaad, în familia preoţească a lui Sovah, Sf. prooroc Ilie a trăit cu peste 800 de ani înainte de Hristos, pe timpul necredincioşului rege Ahab.

Acesta ajunsese un instrument docil în mâinile soţiei sale Isabela, originară din Fenicia, şi care de la început a susţinut cultul idolatru al zeului Baal pe care apoi prin teroare l-a impus întregului popor evreu.

Când credinţa într-un singur Dumnezeu aproape dispăruse şi majoritatea poporului îmbrăţişase idolatria, Ilie s-a prezentat în faţa regelui Ahab şi a anunţat o perioadă de trei ani de secetă drept pedeapsă din partea lui Dumnezeu.

Pentru a dovedi falsitatea idolilor şi puterea adevăratului Dumnezeu, Ilie cheamă pe muntele Carmel pe regele Ahab şi pe oamenii trimişi din toate triburile lui Israel, ca să participe la o probă a focului. A zis Ilie către popor: „Până când veţi şchiopăta de amândouă picioarele? Dacă Domnul este Dumnezeu, urmaţi-l pe El; şi dacă este Baal, urmaţi-l pe acesta... Prooroc al Domnului am rămas numai eu singur, iar proorocii lui Baal sunt patru sute cincizeci de oameni şi prooroci ai dumbrăvilor Astartei patru sute. Daţi-ne doi junci; ei să-şi aleagă unul, să-l taie în bucăţi şi să-l pună pe lemne, dar foc să nu aprindă; iar eu voi găti pe celălalt viţel şi-l voi pune pe lemne şi foc nu voi aprinde. Apoi voi să chemaţi numele dumnezeului vostru, iar eu voi chema numele Domnului Dumnezeului meu. Şi Dumnezeul care va răspunde cu foc, acela este Dumnezeu. Şi a răspuns tot poporul: „Bine ai grăit" (III Regi cap. 18, 21—25); Proorocii lui Baal au pregătit primii altarul şi au început să strige către cer... „şi strigau cu glas tare şi se înţepau după obiceiul lor cu săbii şi cu lănci până ce curgea sânge. Trecuse de amiază şi ei tot s-au zbuciumat mereu până la timpul jertfei, dar n-a fost nici un glas, nici răspuns, nici auzire" (III Regi 18, 27—29). Ilie pregăteşte şi el un altar, cere să se toarne apă pe lemne, şi în jurul altarului, şi apoi se roagă: „...auzi-mă, Doamne, auzi-mă acum cu foc, ca să cunoască astăzi poporul acesta că tu singur eşti Dumnezeu în Israel... Şi s-a coborât foc de la Domnul şi a mistuit arderea de tot, şi lemnele şi pietrele, şi ţărâna, şi a mistuit şi toată apa care era în şanţ. Şi tot poporul, când a văzut aceasta, a căzut cu faţa la pământ şi a zis: „Domnul este Dumnezeu, Domnul este Dumnezeu!" (III Regi 18, 36—39).

Poporul entuziasmat a îndepărtat pe slujitorii cultului păgân şi a reînnoit legământul de credinţă faţă de Iahve, iar foametea a încetat printr-o ploaie binecuvântată la rugăciunea proorocului. Ilie considera că a sosit ceasul triumfului definitiv, dar nu peste mult timp cu amărăciune şi nedumerire în suflet s-a văzut nevoit să fugă în pustiu, pentru a scăpa de furia Izabelei... „Vai mie — zice Sf. Ioan Gură de Aur, Proorocul Ilie se teme de o femeie! Cel ce ploaia a toată lumea o purta pe limba sa şi foc din cer a pogorât şi morţi a înviat — fuge din faţa unei femei nebune!".

Urmărit ca un animal de pradă, energicul profet a trecut printr-un moment de descurajare. Munca depusă până atunci şi însăşi viaţa lui i s-au părut zadarnice şi a rugat pe Dumnezeu să-i rupă firul care-l mai ţinea legat de pământ. Dar un înger al Domnului îl încurajează, oferindu-i o pâine coaptă în vatră şi un ulcior cu apă; apoi îi apare însuşi Dumnezeu care îi redă curajul neînfricat de altădată. Ilie a înţeles că Dumnezeu nu realizează triumful binelui prin gesturi spectaculoase, dar lucrează cu îndelungată răbdare, deoarece El este Cel veşnic şi timpul îi este supus lui.

Profetul cu forţe reîmprospătate îmbrăcat într-o manta de piele se reîntoarce în mijlocul poporului lui Dumnezeu, dar nu va asista la triumful deplin al credinţei faţă de Iahve. Opera de refacere spirituală, începută cu atâta trudă, va fi dusă la bun sfârşit de către ucenicul său, Elisei căruia Ilie i-a transmis chemarea divină şi spiritul său, aruncându-i pe spate mantaua. Elisei a fost martorul unic al sfârşitului tainic al lui Ilie, întâmplat în anul 850 î.d.Hr. prin urcarea lui la ceruri într-un car de foc.

Proorocul Ilie a săvârşit multe alte minuni: a înviat pe fiul văduvei din Sarepta Sidonului, a văzut pe Dumnezeu la muntele Horeb „în adiere de vânt subţire" pe cât este omului cu putinţă a-L vedea, a despărţit apele Iordanului, a stat înaintea Mântuitorului Hristos la Schimbarea la Faţă pe muntele Tabor. Sf. Scriptură şi Tradiţia Bisericii ne spun că Sf. Ilie va veni iarăşi pe pământ la sfârşitul veacurilor ca Înainte Mergător la cea de a doua venire a lui Hristos când va judeca viii şi morţii.

Numele de Ilie se tălmăceşte „Dumnezeul meu este Iahve". La rostirea acestui nume, creştinul îşi aminteşte crezul pe care proorocul Ilie l-a trăit şi l-a apărat: „Domnul Dumnezeul nostru este singurul Domn".

Arhid. Visarion Băltat

O ALTĂ SETE

Fiinţă mărginită cuprinsă într-o existenţă mărginită, în care toate sunt mărginite şi hărăzite prin însăşi natura lor arbitrariului şi precarităţii, omul se află în situaţia de a nu se regăsi prin sine însuşi niciodată tocmai pentru faptul că adevărul despre el nu se găseşte nici în sine, nici în cele din preajma lui, ci vine din altă parte, de dincolo de sine. Conştient de precaritatea existenţei sale, omul tânjeşte după adevăr, are nevoie de o certitudine de care să se agaţe, şi aceasta i se refuză atâta timp cât nu o va căuta acolo unde trebuie căutată. Există un moment de răscruce în viaţa fiecăruia dintre noi (dacă vrem să fim cu adevărat sinceri cu noi înşine), în care va trebui să recunoaştem că nimic din cele ce avem şi despre care credem că ne pot aduce liniştea, nu ne aparţin, că ele nu sunt ale noastre. „Ce ai pe care să nu-l fi primit. Iar dacă l-ai primit, de ce te făleşti, ca şi cum nu l-ai fi primit?" (I Cor. 4, 7), şi pe care mai devreme sau mai târziu, va trebui să le părăsim. Este nevoia fiinţei noastre de *altceva* decât ceea ce suntem, altceva decât este şi poate să ne ofere lumea, setea şi foamea de adevăr, de certitudine, şi adevărul nu-l avem din altă parte decât de la Dumnezeu, tocmai pentru faptul că adevărul nu este şi nu poate fi decât de la Dumnezeu, pentru că El este însuşi Adevărul. Iisus nu ne-a adus un adevăr, relativ şi improbabil ca şi celelalte multe alte adevăruri pe care ni le oferă ştiinţa sau filosofia, ci *Adevărul*, singurul, despre noi şi lumea în care trăim.

Omul nu este, nu se poate explica altfel pe sine decât prin Dumnezeu pentru simplul fapt că el este de la Dumnezeu. „In El trăim şi ne mişcăm şi suntem" (Fapte 17, 28), şi orice altă încercare de a se explica sau înţelege este sortită eşecului. „Atunci mi-am dat seama, privind lucrarea lui Dumnezeu, că omul nu poate să le înţeleagă pe toate câte se fac sub soare, dar se osteneşte căutându-le, fără să le dea de rost, iar dacă înţeleptul crede că le cunoaşte, el nu poate să le pătrundă" (Eccl. 8, 17).

În afara lui Dumnezeu, omul este condamnat să caute şi să rătăcească la nesfârşit întru aflarea rostului său în lume, „să înseteze iarăşi" (Ioan 4, 13), mereu şi mereu, fără a putea ajunge la Adevăr. Aceasta nu este decât setea şi foamea fiinţei noastre după Dumnezeu, pe care omul de astăzi o resimte parcă mai acut şi cu mai multă pregnanţă decât alţii din alte generaţii, poate şi pentru faptul că am ieşit pustiiţi şi dezorientaţi sufleteşte dintr-un labirint întunecos prin care am fost condamnaţi să rătăcim atâţia ani.

Şi totuşi, această sete există, de multe ori ea ni se impune chiar împotriva voinţei noastre, este acea „foame şi sete nu de pâine şi de apă, ci de auzit cuvintele lui Dumnezeu" (Amos 8, 11), setea de spiritual, şi care, chiar dacă nu se manifestă la modul imperativ şi concret în care se manifestă setea fiziologică, care neîmplinită va duce la dispariţie, nu înseamnă că ea nu există, ci dimpotrivă ea este cu atât mai stringentă, mai presantă pentru că te poate azvârli în absurd şi nonsens dacă nu este satisfăcută, iar acest fapt nu face decât să demonstreze şi mai mult complexitatea noastră.

Niciodată mulţumit de sine, niciodată împăcat cu sine, omul a căutat mereu să se regăsească în ceva care să-i ofere liniştea, certitudinea. Nu le găseşte pentru că îi este sortit ca prin propriile sale eforturi să nu le poată găsi. Toate sistemele filosofice, câte au fost sau câte vor mai fi, n-au putut vreodată să-i ofere omului un adevăr definitiv, pentru că mereu s-a găsit un altul care să-l contrazică şi să-i arate insuficienţa şi carenţele; toate filozofiile au trebuit să se resemneze până la urmă cu simple adevăruri omeneşti cărora Dumnezeu li se refuză, tocmai pentru faptul că prin el însuşi omul nu poate ajunge la Adevăr.

Singură religia creştină este capabilă să ne ofere Adevărul, să ni-L împărtăşească pe Dumnezeu, nu pentru că noi L-am fi descoperit pe El „pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată" (Ioan 1, 18), ci pentru că El a venit la noi, ni s-a descoperit, ni s-a făcut înţeles. „Fiul care este în sânul Tatălui, Acela L-a făcut cunoscut", şi numai în creştinism omul se regăseşte cu adevărat pe sine, pentru că Dumnezeu I se îmbie, I se oferă ca „Apă vie" din care de va bea cineva nu va mai înseta în veac, căci apa pe care i-o voi da Eu se va face în el Izvor de apă curgătoare spre viaţă veşnică" (Ioan 4, 14).

Pr. N. Stoia

FONDUL FILANTROPIC EPARHIAL

Până în momentul de faţă, în acest an din Fondul Filantropic Eparhial, despre care gazeta noastră a scris în mai multe rânduri, au fost ajutaţi 18 bolnavi, pentru care s-au cumpărat medicamente în sumă totală de 95.100 lei.

De asemenea, au fost alocaţi 300 000 lei pentru Asociaţia Christiana, bani care sunt cheltuiţi în acelaşi scop la recomandarea acestei Asociaţii.

La acest fond au mai contribuit în ultima perioadă:

D-na Marian Alexandrina din Sighişoara cu suma de 5 000 lei, dl. Anescu Alexandru din Deva cu 5 100 lei şi dl. Şerban Vasile tot din Deva cu 10 000 lei.

Despre înţelepciunea lumii şi înţelepciunea Crucii într-o cuvântare din anul 1616 a Patriarhului ecumenic Chiril Lukaris

Iată ce spunea, printre altele, Patriarhul ecumenic Chiril Lukaris, într-o cuvântare din anul 1616*: „...Să cugete (Latinii) că, dacă nu avem înţelepciunea din afară, avem cu Harul lui Dumnezeu înţelepciunea din înăuntru, cea duhovnicească, care împodobeşte credinţa noastră ortodoxă şi în privinţa aceasta suntem întotdeauna superiori faţă de Latini, în nevoinţe şi osteneli; şi să ne ducem crucea noastră, şi să ne vărsăm sângele nostru pentru credinţă şi pentru dragostea cea pentru Domnul nostru Iisus Hristos. Dacă ar fi împărăţit Turcul în Franţa zece ani, nu mai găseai creştini acolo; iar în Elada se află de acum două sute de ani Turcul şi oamenii suferă şi se chinuiesc ca să rămână în credinţa lor, şi străluceşte credinţa lui Hristos şi duhul cucerniciei; şi voi îmi spuneţi că n-avem înţelepciune? Înţelepciunea ta nu o vreau faţă de crucea lui Hristos; mai bine era ca cineva să le aibă pe amândouă, n-o neg, totuşi din cele două prefer crucea lui Hristos". *Traducere de Pr. Dr. Ioan Dură*

* Apud K. Skouteri, Keimena tou Neou Ellinismou (Texte ale Noului Elenism), Atena, 1971, p. 63—64.

ŞTIRI ATHONITE*

1) Un nou „Regulament" pentru pentru închinătorii şi vizitatorii Sfântului Munte Athos.

La începutul anului 1993, autorităţile Sfântului Munte Athos au decis următoarele: „1. De la 1 Mai 1993, pelerinii Sfântului Munte Athos trebuie, în prealabil, să se înscrie pe lista vizitatorilor, cu indicarea datei precise a pelerinajului, la 'Biroul de Serviciu al vizitatorilor Sfântului Munte' ('Grafeion Exypiretiseos Episkepton Aghiou Orous') din Tesalonic, strada Kanari 21, tel. 031/93 94 40. 2. Numărul maxim al vizitatorilor se prevede a fi de 120 de persoane zilnic. Fac însă excepţie de la acest număr prevăzut clericii ortodocşi. 3. La 'Birou' se va declara numele, prenumele şi numărul buletinului de identitate sau al paşaportului. 4. Permisele de şedere la Athos vor fi eliberate la Uranopolis şi la Ierisson, cu o oră înainte de plecarea vaporului. 5. Grupuri mai mari de cinci persoane nu vor fi acceptate fără o înţelegere prealabilă a acestora cu Sfintele Mănăstiri". (p. 61—62).

2) Metohurile athonite din Grecia puse de Sfântul Sinod al Bisericii elene sub dependenţa canonică a ierarhului locului şi reacţia Athosului.

„Prin enciclica cu nr. 2543 din 20.11.1992, Sfântul Sinod al Bisericii Greciei cere mitropoliţilor acesteia să exercite drepturile de supraveghere duhovnicească asupra metohurilor aghiorite. Sfânta Comunitate athonită, în virtutea unor mai vechi hotărâri ale sale şi fidelă vechii tradiţii şi legislaţii aghiorite, reacţionează, cu tărie şi discreţie, la cele hotărâte de Sfântul Sinod". (p. 62).

3) Sfântul Munte Athos respinge afirmaţiile greşite ale Profesorului Hristu Yannaras despre Sfântul Nicodim Aghioritul.

„O comisie aghioritâ alcătuită din egumenii Sfintelor Mănăstiri Vatoped şi Grigoriu, arhimandritul Efrem şi arhimandritul Gheorghe, au întocmit o largă expunere-studiu în care resping afirmaţiile eronate ale profesorului Hristu Yannaras despre Sfântul Nicodim Aghioritul, şi, la care subscriu şi o aprobă întreaga Comunitate athonită, dând-o spre publicare". (p. 68).

4) Comunitatea Europeană va acorda ajutor pecuniar aşezămintelor athonite.

„În prevederile aşa-numitului 'al doilea pachet Delors', în valoare de cincisprezece miliarde de drahme, este alocată suma de un miliard două sute de milioane de drahme pentru Sfântul Munte, în vederea conservării picturilor murale de la mănăstiri, şi alte cinci sute de milioane de drahme pentru sfânta biserică de la Protatu", (p. 65).

Ar fi de dorit, firesc, ca Patriarhia Română, Ministerul de Externe şi Secretariatul Cultelor din România să solicite autorităţilor athonite ca, din ajutorul băneşc ce-l va primi de la Comunitatea Europeană, să aibă parte, cât de cât, şi Aşezământul românesc aghiorit, Prodromul.

Pr. Dr. Ioan Dură

* Din buletinul athonit „Protaton", martie-aprilie 1993, nr. 40,

(Urmare din pag. 1)

reorganizat structura bisericească a Mitropoliei, așa cum fusese ea înainte de ocupația sovietică. Cu documente în regulă s-a prezentat la 18 decembrie 1992 la București, împreună cu delegați clerici și laici și, Mitropolia a fost reactivată. Această structură canonică l-a și desemnat pe episcopul Petru ca Locotenent de mitropolit, iar Patriarhia Română i-a recunoscut această calitate, până când se vor putea face alegeri statutare.

Ce a urmat? Două lucruri, dintre care unul era oarecum de așteptat, iar al doilea continuă să fie și va fi pentru totdeauna de neînțeles pentru mintea și inima românească.

1. S-a supărat pe noi Patriarhia Moscovei și a tuturor rușilor. A protestat și a acuzat Patriarhia Română că se amestecă în treburile canonice ale altei Biserici (ale Bisericii Ruse). Într-o scrisoare către Patriarhia Română a făcut și puțină istorie, cu interpretări cel puțin forțate ale datelor istorice, vorbind de drepturile canonice ale Bisericii Ruse asupra Bisericii Basarabiei, care de fapt au fost, necanonic, urmări ale diferitelor ocupații ale Basarabiei. Patriarhia rusă a amenințat chiar cu ruperea relațiilor cu Biserica noastră.

Ba chiar s-a scris că, în 1945, Patriarhul Nicodim al României s-ar fi învoit cu cedarea canonică a teritoriului Basarabiei sub jurisdicția Patriarhiei Ruse. Acest lucru nu este adevărat. Patriarhul Nicodim, deși în vârstă de peste 80 de ani, s-a dus la Moscova silit. Când s-a dus, Basarabia era deja ocupată și la Chișinău era numit un episcop rus. Erau sub ocupație. Și statul român „a acceptat" pactul Molotov-Ribentrop, dar cu pușca rusească la tâmplă! E de mirare că o Patriarhie care știe bine cum s-au petrecut lucrurile, poate apela la un astfel de argument! Dar când n-ai argumente, poți ușor cădea în astfel de ispite!

Cât despre amenințarea cu ruperea relațiilor canonice, Biserica noastră nu va simți nici o responsabilitate.

2. Episcopul promoscovit al Chișinăului, în vreme ce episcopul Petru se afla la București, s-a dus la stăpânii din vecinătatea Kremlinului, să se plângă și să ne reclame. Ce să reclame? Că episcopul Petru se vrea român, deci trebuie caterisit, și că Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a primit și că chiar a reactivat Mitropolia Basarabiei în Republica românească Moldova. Stăpânii și-au mângâiat supusul și, fiindcă nu avea capul prea alb, i l-au acoperit cu o camilafcă albă, precum ca să semene aidoma cu înalții ierarhi moscoviți și, întors la Chișinău, să facă dovada iubirii Moscovei față de moldoveni. Și a început ca lupul din povestea lui Creangă: *Trei iezi cucuieți, mamei ușa descuieți!* Și vai de bieții iezi naivi și neîmpliniți!

Aceste lucruri, nici nu mai merită comentarii. Puțină ironie, care din păcate nu poate fi tocmai cordială, e singura măsură cu care poate fi tratată această prea evidentă rătăcire, pe care nici istoria n-o va putea trata altfel, până la sfârșitul veacurilor. Ca să știi asta, nu trebuie să fii deloc profet.

* * *

Supărarea Moscovei merită însă puțină atenție. E acuzată Biserica Ortodoxă Română de amestec în jurisdicția canonică a Patriarhiei Moscovei. Oare așa să fie? Spre a fi sistematici vom face și în legătură cu aceasta două observații:

1. În primul rând să ne amintim, cu respectul cuvenit, de titlul Patriarhului cândva vecin: *Patriarh al Moscovei și al tuturor rușilor.* Canonul 34 apostolic spune limpede: fiecare episcop și credincioșii săi, vor asculta *de cel mare din neamul lor.* Ori, moldovenii sunt români și Patriarhul tuturor românilor e la București. Românii trebuie să asculte de Patriarhul Românilor. Basarabia, din 27 august 1991, este Republică autonomă și suverană. Ea are ca imn național *Deșteaptă-te române,* ca și România. Are un steag tricolor, ca și România. Limba oficială e cea română și grafia e cea latină, ca și în România. Basarabia nu mai este parte din Uniunea Sovietică, pentru simplul fapt că aceasta nici nu mai există. Când Biserica Rusă și-a arogat, cu de la sine putere, jurisdicția canonică asupra Bisericii din Basarabia, ea a făcut-o pentru că Basarabia, în urma unui fals istoric, tratatul Molotov-Ribentrop, intra politicește în 1940 sub stăpânirea Moscovei. Biserica rusă a profitat de ocupația politică sovietică și a ocupat și ea Basarabia, ba chiar fără nici un tratat, fie el adevărat sau fals. Biserica Ortodoxă Română n-a fost întrebată, nu i s-a cerut permisiunea. Ea putea să-și mențină jurisdicția canonică asupra Basarabiei, în ciuda granițele politice. Așa cum și-o menține în fosta Jugoslavie, în Banatul sârbesc, și în Ungaria. Așadar partea basarabeană a Patriarhiei Române a fost și ea ocupată, exact după tipicul ocupației politice. Patriarhia Rusă a numit de îndată la Chișinău un episcop rus, degradând Mitropolia Basarabiei la rang de Episcopie.

Oare și atunci, în 1940, le-a dat patriarhul Nicodim vreo permisiune? Oare nu toată țara a plâns Basarabia? Bucuroși au fost doar cei de la Kremlin și, din păcate, și Patriarhia Moscovei.

Tot așa a fost și în 1944.

După 3 ani de revenire, în timpul războiului, la sânul Patriei (1941—1944), Basarabia a fost din nou ocupată de Soviete și, Biserica Rusă a ocupat și ea din nou Biserica din Basarabia. Și a numit iarăși un episcop rus, așa cum făcuse și în 1940. A profitat deci, din nou, de o situație politică, *operând o ocupație bisericească.*

Oare Biserica Rusă nu știe că U.R.S.S.-ul a dispărut și că, prin urmare, au dispărut condițiile care au permis Bisericii Ruse să ocupe și să se întindă și peste Basarabia? Se mai crede Patriarhia Moscovei Patriarhia întregii URSS care nu mai există? Sau menține URSS-ul bisericesc, în ciuda tuturor schimbărilor care au intervenit în lumea răsăriteană?

Se pare că așa stau lucrurile, oricât de absurde ar fi.

Nici în 1940, nici în 1944, Patriarhul Rusiei nu avea dreptul să fie și patriarh al Moldovenilor români ,dar acum nu mai are acest drept nici măcar sub vreun motiv politic. Acesta nici n-ar fi de altfel un motiv valabil. Căci și înainte, când gruzinii s-au încăpățânat să aibă patriarhul lor, chiar încorporați în cuprinsul fostei URSS, l-au avut. Și îl au și azi. Puteau și românii basarabeni să rămână sub Patriarhia Română, chiar sub ocupație politică sovietică, așa cum am arătat că au rămas românii din Ungaria, din fosta Jugoslavie, și cei din America, din Australia și din Țările Europei. Ei sunt în mare majoritate sub jurisdicția Patriarhiei Române.

De ce n-au rămas basarabenii sub jurisdicție canonică românească? Din două motive:

1. Clerul basarabean s-a refugiat în țară în 1944, deci acolo nu mai era cine să aibă opinii, iar basarabenii refugiați s-au trezit într-o Românie devenită și ea comunistă, s-au trezit reduși la tăcere și amenințați cu „repatrierea" în Siberia. De această situație a profitat Patriarhia Moscovei, mereu ajutată de puterea politică. Argumentul e fără replică. Dar neputința basarabenilor de a-și cere drepturile, nu a anulat dreptul canonic al Patriarhiei Române asupra teritoriului bisericesc al Basarabiei.

Nici Biserica Ortodoxă Română n-a putut atunci să-și revendice autoritatea canonică asupra Basarabiei ocupate de sovietici, pentru că și ea era redusă la tăcere, timorată, legată la gură, trimisă în lagăre, iar 15 episcopi ortodocși din România au fost trimiși de soviete în mânăstiri, inclusiv mitropolitii Basarabiei și Bucovinei.

Revenind la jurisdicțiile naționale din lume, e drept că există ici și colo și dizidențe. E firesc. Sunt în spiritul vremii, în care politica joacă un mare rol. Sunt însă dizidențe politice, nu religioase, chiar și atunci când se prezintă ca dizidențe religioase. Și rușii au dizidențele lor, dar au totuși episcopii moscovite la Londra, la Paris, în America de Nord și în America de Sud. În SUA au dat unei Mitropolii rusești autocefalie, pe un teritoriu străin. Pe cine au întrebat? Noi am recunoscut, reactivând-o, o Mitropolie românească pe teritoriul românesc, căci Basarabia e pământ românesc. Și statul e românesc. Ce să caute acolo Patriarhia Moscovei și a tuturor rușilor?

(Continuare în nr. viitor)

Biserica Basarabiei...

Rusaliile Sfintei Liturghii

Sfânta Liturghie este acea slujbă a sfintei noastre Biserici, în cadrul căreia, cler și credincioși, ca împreună slujitori, cer de la Dumnezeu-Tatăl să trimită pe Preasfântul Duh să prefacă „cinstitele daruri, ce sunt puse înainte", adică pâinea și vinul, anume pregătite, în trupul și sângele Mântuitorului Hristos, în vederea împărtășirii celor pregătiți pentru aceasta. Fără intervenția Sfântului Duh nu se poate realiza minunea prefacerii „cinstitelor daruri" în Trupul și Sângele Mântuitorului. În vederea acestui fapt, la Sf. Liturghie, în timp ce credincioșii cântă imnul: „Pe Tine te lăudăm, pe Tine bine te cuvântăm, Ție îți mulțumim, Doamne și ne rugăm Ție, Dumnezeului nostru", slujitorii sfințiți cer venirea Duhului Sfânt, mai întâi rostind rugăciunea: „Doamne, Cela ce în ceasul al treilea ai trimis pe Preasfântul Tău Duh apostolilor Tăi, pe Acela, Bunule, nu-l lua de la noi ci ni-l înnoiește nouă, celor ce ne rugăm Ție". După acest tropar, rostit de trei ori, urmează rugăciunea numită Epicleză, în care se cere de la Dumnezeu-Tatăl, să-l trimită pe Duhul Sfânt peste toți credincioșii care sunt de față, „peste noi" și „peste darurile acestea", ca să le prefacă, „pâinea" în Trupul Domnului Hristos, iar „ceea ce este în potir", vinul amestecat cu apă, în „cinstit sângele" Domnului Hristos și aceasta să se împlinească prin lucrarea Sfântului Duh. Se cere aceasta „ca să le fie celor ce se vor împărtăși (cu Trupul și Sângele Domnului), spre trezirea sufletului, spre iertarea păcatelor, spre împărtășirea cu Sfântul Duh, spre plinirea împărăției cerurilor și spre îndrăznirea cea către Dumnezeu, iar nu spre judecată sau spre osândă". Din aceste cuvinte ale rugăciunii înțelegem că Duhul Sfânt vine peste cinstitele daruri, pe care le sfințește și le prefacе, la Sfânta Liturghie, și vine și peste credincioșii care se împărtășesc cu Trupul și Sângele Domnului, împărtășirea făcându-se și pentru primirea Duhului Sfânt. Așa se întâmplă că la Sfânta Liturghie se petrece ceea ce a avut loc la Rusalii, când Duhul Sfânt s-a pogorât peste Sfinții apostoli. Același Duh Sfânt se pogoară peste „cinstitele daruri", pe care le prefacе în Trupul și Sângele Mântuitorului, precum și peste credincioșii care primesc în ființa lor Trupul și Sângele Domnului, adică „dumnezeieștile, sfintele, preacuratele, nemuritoarele, cerești, de viață făcătoarele și înfricoșătoarele lui Hristos Taine". În acest sens, fiecare Sf. Liturghie, ca și fiecare împărtășire cu Trupul și Sângele Domnului Hristos, este o reeditare au Rusaliilor, este o nouă pogorîre a Duhului Sfânt, este o nouă repetare și sărbătorire a Rusaliilor.

Rusaliile sunt sărbătoarea în care aducem în mijlocul nostru evenimentul pogorîrii Duhului Sfânt peste Sf. apostoli, Duh Sfânt care s-a dat Bisericii pentru veșnicie, în vederea sfințirii credincioșilor și a desăvârșirii lor întru sfințire. În relatarea din cartea „Faptelor Sfinților Apostoli" (2, 1 urm.) se prezintă evenimentul respectiv, dar nu se amintește nimic în legătură cu retragerea Duhului Sfânt după evenimentul pogorârii. Nu se spune nimic despre aceasta, deoarece Duhul Sfânt s-a dat ca să rămână totdeauna cu noi. Și rămânând totdeauna cu noi, El își face lucrarea cu prilejul fiecărei Sf. Liturghii, care este o nouă înfățișare a Rusaliilor. Fiecare credincios are Rusaliile lui, împlinite pentru el la taina Sfântului Botez și mai cu seamă când a fost pecetluit cu „pecetea darului Sfântului Duh", prin ungerea cu Sf. Mir. Ziua botezului și a ungerii cu Sf. Mir este pentru fiecare dintre noi și ziua de Rusalii a noastră, reprezintă Rusaliile noastre. La fel este și fiecare zi în care luăm parte la Sf. Liturghie și mai cu seamă ziua în care ne și unim cu Trupul și Sângele Mântuitorului, împărtășire ce se face și pentru primirea Duhului Sfânt.

Fiind vorba de Rusaliile Sf. Liturghii, cred că este bine să spunem ceva și despre cuvântul „rusalii", care, deși pentru noi reprezintă sărbătoarea Pogorîrii Duhului Sfânt, ca noțiune nu ne spune nimic despre acest eveniment. Cuvântul „rusalii" stă în legătură cu

(continuare în pag. a 3-a)

Arhim. Teofil Părăian

Grupări religioase și secte din România*

Adeventiștii reprezintă, de asemenea, o grupare mai mare de secte, toate preocupate de cea de a doua venire a Domnului — de unde și numele lor, derivat din latinescul adventus (venire) — și în special de stabilirea acestei date pe baza profețiilor. Secta lor a fost înființată la începutul secolului al XIX-lea în America, de un oarecare William Miller, fermier american, născut la 1782 din părinți baptiști. Urmând principiului lansat de protestantism, după care oricine poate citi și interpreta Scriptura, Miller s-a adâncit în lectura și analiza acesteia. A reușit să publice rezultatele cercetării sale într-o broșură, „Învederare din Sfânta Scriptură a venirii a doua a lui Hristos în anul 1843". În aceasta anunță odată cu data venirii Domnului și faptul că atunci Hristos va întemeia pe pământ o împărăție de o mie de ani împreună cu cei drepți pe care îi va învia și că la sfârșitul mileniului vor învia și cei păcătoși pentru a fi judecați (cunoscuta învățătură despre Mileniu, care va fi preluată apoi de numeroase secte). A făcut calculele pe baza profeției în cartea Daniil 8, 14, unde se vorbește de 2 300 de zile care vor trece până la curățirea locului sfânt și sprijinindu-se pe textul de la Numeri 14, 34 a socotit o zi drept un an. Punct de plecare a fost luat anul 457 î.Hr., când a început robia babilonică.

Profeția lui Miller nu s-a împlinit, provocând multe tulburări între adepții săi, deveniți deja numeroși și numiți adventiști. În căutarea salvării situației, un ucenic al lui Miller, pe nume *S. Snow*, a recalculat data venirii a doua, luând în considerație și textul de la Levitic 12, 29, în baza căruia mai adaugă șapte luni și zece zile, fixând data exactă a venirii pentru 10 octombrie 1844. De data aceasta publicitatea a fost mult mai mare, data fiind preluată de ziare, reviste, conferințe publice, provocând un entuziasm ce a determinat pe mulți să-și părăsească locurile de muncă, bisericile de care aparțineau și să urmeze adventiștilor. Noaptea de 9 spre 10 octombrie i-a aflat pe adventiști într-o sală mare din Boston așteptând cu mari emoții trâmbița îngerului ce avea să vestească venirea a doua a Domnului. Ea a trecut însă ca toate celelalte nopți spre marea dezamăgire a adventiștilor care în urma acestui eveniment au părăsit în masă secta. Miller a mărturisit public că a greșit și a sfătuit pe adepții săi să treacă la baptiști. Aceștia nu i-au primit și a urmat scindarea adventiștilor în numeroase grupări: *adventiștii evangheliei, creștinii adventului, uniunea adventului,* etc., fiecare continuând să fie preocupați de noi calcule în vederea aflării datei celei de a doua veniri, ignorând cuvântul Mântuitorului după care nimeni nu poate afla și nu poate ști ziua aceasta, nici chiar Fiul Omului. (Matei 24, 36; Marcu 13, 32, 36).

Astăzi sunt cunoscute două grupări mai importante de adventiști:

Adventiștii de ziua a șaptea și Adventiștii reformiști.

Adventiștii de ziua a șaptea. Între întemeietorii acestei grupări adventiste se numără și soții *James* și *Hellen White* din America. Hellen White (1827—1915), socotită profetesă a sectei, reinterpretează profețiile lui Miller și Snow, susținând că, de fapt, ele nu au avut în vedere a doua venire, ci curățirea templului ceresc de păcatele fiilor lui Dumnezeu (Evrei 9, 23). Previziunile și fixarea datei a continuat, fiind propuși pe rând anii: 1845, 1849, 1851, cea din urmă fiind certificată și de o „viziune" a lui H. White. Tot printr-o „viziune cerească" a profetesei, adventiștii au preluat serbarea sâmbetei de la baptiștii de ziua a șaptea, în 1860 secta luându-și denumirea de „Adventiști de ziua a șaptea". Ea s-a răspândit repede și în afara Americii. Adepții ei ar fi astăzi, după unele informații, aproximativ cinci milioane. Sediul central internațional se află la Washington. Utilizează foarte mult ca mijloc de propagandă radioul și televiziunea. Emisiunile sectei, intitulate „Vocea speranței", sunt transmise de 28 000 de programe radio și de 600 de canale TV. Biserica adventiștilor de ziua a șaptea este condusă de un Consiliu General cu sediul în capitala americană, socotit de adventiști a fi „cea mai înaltă autoritate după Dumnezeu".

În România, adventiștii au pătruns la sfârșitul secolului trecut, printr-un fost preot romano-catolic, numit *Mihail Czehovski,* care a activat în regiunea Pitești. În 1890 secta pătrunde în București, dar un oarecare succes al ei începe odată cu convertirea și mai apoi preluarea conducerii ei de către fostul student în medicină *Petre Paulini.* Secta a câștigat teren printr-o înverșunată campanie de denigrare a Bisericii Ortodoxe Române și a clerului său, folosind în acest scop cele mai murdare mijloace. În 1920 s-au organizat în Uniunea comunităților evanghelice ale adventiștilor de ziua a șaptea. Cartea lor principală de cult se intitulează „Imnele creștine".

Între rătăcirile specifice sectei se numără: învățătura despre mileniu, credința că nu există iad și nici suflet nemuritor, obligativitatea legilor Vechiului Testament privind serbarea sâmbetei și mâncărurile necurate, credința că împărăția de 1260 de zile a Antihristului (cf. Apoc. 12, 16) este perioada de 1260 de ani între 538—1798 (dominația papalității).

Conform credinței acestei secte, toate Bisericile creștine ar fi stăpânite de diavol iar preoții ar fi slujitorii acestuia. În consecință, toți creștinii trebuie să părăsească Bisericile și să intre în singurul „adăpost" adevărat pe care îl oferă secta lor. După credința lor, „Sâmbăta" ar fi pecetea și semnul lui Dumnezeu, iar „Duminica", serbată de toți creștinii, ar fi pecetea Fiarei, a diavolului. De aceea, cel mai important lucru după adventiști, și semn că ești de partea lui Dumnezeu, este să ții Sâmbăta. Dușmănia pe care o nutresc față de ceilalți creștini este grăitoare pentru fanatismul lor.

Adventiștii dau deosebită importanță „zeciuielii", adică datoriei sacre a fiecărui membru al sectei de a da 10% din orice venit al său sub deviza: „Mai bine să ai 90% din salariul tău binecuvântat decât 100% fără această binecuvântare".

Din „Adventiștii de ziua a șaptea" s-au desprins, în timp, numeroase grupări care au creat la rândul lor secte cu nume diferite. Amintim pe cele mai cunoscute în lume: *Mișcarea reformatoare a adventiștilor de ziua a șaptea, Societatea misionară internațională a adventiștilor de ziua a șaptea, Uniunea misionară a adventiștilor de ziua a șaptea, Mișcarea lui R. D. Brinsmead.*

Vom spune numai câteva cuvinte despre prima grupare, cea care mai poartă și denumirea de adventiști reformiști, deoarece aceștia au pătruns și în România.

Adventiștii reformiști sau, pe numele lor întreg, *Mișcarea reformatoare a adventiștilor de ziua a șaptea* s-au separat de *Adventiștii de ziua a șaptea* după moartea „profetesei" H. White (1915), fiind o consecință a luptei pentru succesiune, câștigată de *Margareta Rowen* din Los Angeles, socotită și întemeietoarea acestei grupări. Venind la putere ea propune adepților săi unele reforme între care cea mai importantă aceea ca adventiștii adevărați să nu pună mâna pe arme pentru a ajuta statele în războaiele lor. Cei care au făcut-o în timpul războiului au părăsit calea adevărului. În România a fost adus de un oarecare soldat *Kremer* căsătorit cu o nemțoaică reformistă în anii 1917—1918. Din cauza atitudinii față de stat a fost interzisă, dar și-a desfășurat propaganda prin foi ca „Păzitorul adevărului" și „Solul misionar". Învățătura reformistă a fost expusă în broșura „O scurtă lămurire a principiilor adventiștilor de ziua a șaptea și o mișcare de reformă" (București, 1924), combătută de conducătorul adventiștilor de ziua a șaptea, Petre Paulini în „Profeți falși și profeți mincinoși".

* Extras din broșura „Biserica și sectele", Buc. 1992.

Un inginer silvic, memorandist

Este vorba de Olimpiu Z. Boiu (1869—1952), unul din cei 4 fii ai marelui patriot preot Zaharie Boiu. Inginerul Olimpiu Z. Boiu, în preziua depunerii „Memorandului" la Cancelaria împăratului Franz Iosif, travestit în haine de muncitor, a dus „Memorandul" pe fundul desagilor la Viena. Această misiune de încredere i-a fost încredințată chiar de către I. Rațiu.

...„La sosirea mea (Mai 1893), povestește Ol. Boiu, deputațiunea Românilor aștepta deprimată, neavând încă „Memorandul", care a doua zi trebuia prezentat Împăratului. Am intrat cu cuvintele:

— „L-am adus!"

La aceste cuvinte, lacrimi de bucurie izbucniră din ochii obosiți de așteptare și îngrijorare și-l sărutară pe rând I. Rațiu, George Pop de Băsești, V. Lucaciu ș.a.

Situația a fost salvată, dar cu risc, deoarece Ol. Boiu, după săvârșirea acestei fapte, nu mai avea ce căuta în slujba Serviciului Silvic al Ungariei, fiind nevoit să treacă munții, angajându-se ca inginer la Domeniile Coroanei (Pădurile Regale) de la Mălini-Fălticeni, unde a lucrat cu pricepere și devotament până la pensionare. Lucrările executate de el, sau sub conducerea lui (plantațiuni de rășinoase pe Valea Moldovei, amenajamentele silvice — planurile pădurii —, construcții forestiere, îndeosebi cabane etc. rezistă și astăzi, iar pentru munca depusă a fost avansat treptat-treptat, ajungând inspector general silvic, apoi inginer consilier silvic și în cele din urmă șeful Domeniilor Coroanei din Mălini-Fălticeni.

Olimpiu Z. Boiu își făcuse studiile superioare la Viena, motiv pentru care i se mai spunea și „inginerul de Viena". A închis ochii la 1 martie 1952 și este înmormântat în cimitirul central din Sibiu, în cavoul acestei ilustre familii.

Șt. Munteanu

Două momente din legăturile lui Șaguna cu Bihorul

Este știut că în cei 27 de ani de activitate a lui Șaguna (ca vicar, episcop și mitropolit), a făcut foarte multe călătorii la Viena pentru a obține diferite drepturi pentru Biserica românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria, ca și pentru întregul popor român de aici. Multe din aceste călătorii le-a făcut trecând prin Oradea, unde desigur a poposit, nu de puține ori, pentru a-i întări pe credincioșii de aici în credința strămoșească și în realizarea dorinței lor de a se reactiva vechea lor episcopie.

Dar, în afară de aceste popasuri la Oradea, legate de drumurile sale la Viena, ne este cunoscut unul pentru care a venit în mod special aici, și anume cel din 1862, pentru a-l felicita la fața locului pe marele mecenat bihorean *Nicolae Jiga (Judeu)* (1790—1870), pentru marea lui faptă de a fi întemeiat în anul 1860 *„o fundațiune școlară" a tinerimei române de religie gr. orientală, care va studia la gimnaziu și academia din Urbea-mare",* în care să crească, conform prevederilor statutului fundațional, *„oameni de omenie* și cetățeni cu frica Domnului, creșterea de *români și creștini adevărați,* care să lucreze spre binele Bisericei greco-orientale și cari să înainteze luminarea poporului român" (Gheorghe Tulbure, *Viața și faptele mecenatului Nicolae Zsiga,* Arad, 1912, pg. 30—32).

Mitropolitul Șaguna, personalitate de excepție fiind, a știut din primul moment să aprecieze marea însemnătate a unei fundații școlare și să întrevadă, în perspectivă, roadele unei astfel de fundații pentru dezvoltarea și emanciparea națională, socială și bisericească a poporului român din părțile Bihorului și cu răsfrângeri pozitive și în celelalte părți din imperiul habsburgic locuit de români. Aceasta l-a mânat, în primul rând, pe mitropolitul Șaguna spre Oradea ca să-l felicite personal pe mecenatul Nicolae Jiga, despre care mai știa că se bucura de un înalt prestigiu din partea tuturor locuitorilor, de orice națiune ori religie, ai orașului Oradea, în a cărui conducere a fost ales neîntrerupt în ultimii 30 de ani ai vieții sale, ajungând și vice-jude al orașului, iar o dată a fost ales chiar jude, dar n-a fost confirmat de prefectul comitatului, care nu era altul decât însuși episcopul romano-catolic din Oradea.

Totodată, îi era cunoscut lui Șaguna și rolul pozitiv pe care l-a avut Nicolae Jiga în timpul revoluției din 1848—1849, precum și din participarea sa stăruitoare la lupta pentru scoaterea Bisericii ortodoxe române din Ardeal de sub jurisdicția Mitropoliei sârbe de la Carlovăț, în care sens a fost, alături de Emanuil Gojdu (alt mare mecenat bihorean) și de alți fruntași ai Bisericii ortodoxe din Bihor, semnatar al multor memorii și membru în diferite delegații.

Cu acest prilej, mitropolitul Șaguna a mai făcut un gest de mare însemnătate, și anume a dăruit Bisericii cu Lună un baldachin în valoare de o mie de florini, (existent și astăzi), ceea ce, de asemenea, a contribuit și mai mult la întărirea legăturilor sale cu Bihorul și Oradea. Cu siguranță că, la acest act de dăruire, mitropolitul Șaguna va fi fost influențat și de împrejurarea că Nicolae Jiga era din 1848 și prim-epitropul Bisericii cu Lună, în care calitate el o ajutase de atâtea ori cu multe mii de florini (chiar la alegerea de prim-epitrop a donat Bisericii cu Lună 3 000 de florini) și o împodobise cu valoroase obiecte de cult. Notăm că în 1868 suportase el singur cheltuielile (2 000 florini), renovării și auriturii turnului, inclusiv pictarea celor patru Sf. Evangheliști de pe turn, pe fond de aur, ce durează până în zilele noastre.

Cel de al doilea moment important care a marcat legăturile lui Șaguna cu Bihorul îl constituie întâlnirea sa cu delegații bihoreni, în 1868, care-i aduseseră la Sibiu un memoriu pentru reactivarea Episcopiei Ortodoxe

(continuare în pag. a 3-a)

Diacon Prof. Dr. Teodor Savu

O mamă venerabilă: Anastasia Şaguna

Amintirea mamelor vrednice a rămas totdeauna vie în inima fiilor deveniţi binefăcători ai semenilor.

Din rândul acestor mame fericite face parte şi Anastasia Şaguna, mama mitropolitului Andrei Şaguna, a cărei icoană dorim s-o evocăm, cu prilejul împlinirii a 120 de ani de la moartea fiului său (1808—1873). *„Mamei mele îi datorez dragostea de Dumnezeu şi credinţa ortodoxă, drumul meu în viaţă şi duhul de jertfă care m-a călăuzit în toată opera mea"* — spune marele mitropolit Şaguna despre mama sa.

Anastasia Muciu s-a născut în 1785 şi la 18 ani s-a căsătorit cu Naum Şaguna care era negustător. Ei erau români macedoneni, refugiaţi din calea turcilor la Mişcolţ, în Ungaria. Au avut trei copii: Avreta, Ecaterina şi Anastasiu (Andrei), născut la 20 decembrie 1808.

Scăpătând în cele ale negustoriei, peste familia lui Naum Şaguna vin zile grele, cu necazuri şi sărăcie, ceea ce îngrijora mult pe mamă care se gândea la educaţia copiilor. În această stare, ca să scape de ananghie, soţul ei a trecut la credinţa catolică, în 1814, cu cei doi copii de şcoală, Avreta şi Ecaterina. Mama s-a opus acestei treceri cu toată energia. De aceea îşi ia copiii şi pleacă la tatăl său şi la fraţii săi în Pesta, cu dorinţa să-şi crească copiii în credinţa strămoşească.

Rezistenţa Anastasiei a nemulţumit pe arhiepiscopul Fischer, în faţa căruia soţul ei a declarat că trece la catolicism. Ca urmare, el face o scrisoare către guvernul ungar în care expune învoiala dintre el şi Naum Şaguna, privitoare la educaţia catolică a copiilor săi şi arată opoziţia soţiei lui, care a plecat cu copiii la Pesta. În încheiere cere ca cei doi copii mărişori să fie aduşi cu sila înapoi, iar Anastasiu, care este de 5 ani, să fie lăsat mamei sale până la şcolarizare, când va fi adus la Mişcolţ şi dat preotului catolic pentru catehizare (cf. I. Lupaş, Mitropolitul Şaguna, Sibiu, 1909, p. 16).

Între timp, Naum Şaguna moare (1815), sărac şi trist, iar Anastasia este hotărâtă să ia soarta copiilor în mâinile sale. Ea face imediat o cerere la împărat să-i dea voie să-şi crească copiii în legea ortodoxă, dar este refuzată pe motiv că tatăl lor a fost catolic. Dar ea nu cedează, căci nu se poate despărţi de odraslele sale. De aceea, în 1816 primeşte poruncă din Viena să-şi dea copiii arhiepiscopului Fischer. Face o nouă cerere la împărăţie, declarând că se supune poruncii date, va pleca cu copiii la Mişcolţ, să fie crescuţi în religia catolică, dar se roagă să-i dea voie să fie şi ea lângă ei, să-i însoţească cu dragostea şi grija sa, ceea ce i s-a aprobat.

Datorită dragostei, înţelepciunii, stăruinţei şi mai ales tactului său, prin bună şi temeinica educaţie pe care le-a dat-o copiilor în duh ortodox, aceştia au rămas fideli credinţei ortodoxe a mamei lor. Cu pietate, bucurie şi adâncă recunoştinţă îşi va aminti mai târziu vlădica Andrei de evlavioasa şi scumpa sa mamă, care, în anii copilăriei şi ai tinereţii, îi lua de mână şi mergeau împreună — cu prescura subsuoară — la praznicul Intrării în biserică (21 noiembrie), în modesta biserică ortodoxă din Mişcolţ şi le spunea să iubească şi să rămână în Legea în care s-au născut.

Lupta eroică, devotamentul şi jertfa acestei mame venerabile n-au fost zadarnice. Ea a biruit căci, la fel ca Sf. Ap. Pavel, „a luptat lupta cea bună, a alergat la semn", „a păzit credinţa..." (I Cor. 9, 23; II Tim. 4, 7). Copiii, ajungând mari, părăsesc rând pe rând Catolicismul şi revin la matca Ortodoxiei, declarând că fac acest pas nesiliţi de nimeni, ci numai ascultând glasul conştiinţei lor.

Consemnăm faptul că în certificatul de şcoală al viitorului mitropolit Şaguna se spune că el este de religie romano-catolică, cu nota eminent la religie şi limba maghiară. Dar în actul de revenire la legea ortodoxă — la vârsta de 18 ani — Şaguna declară solemn că deşi în gimnaziile crăieşti din Mişcolţ şi Pesta, s-a ocupat în mod sârguincios cu religia şi cunoaşte din fir în păr principiile religiei romano-catolice, „convingerea intimă, inspiraţia mă îndeamnă să urmez sfintele precepte ale Bisericii greco-orientale. Doresc să trăiesc şi să mor în credinţa mamei mele care-şi trage originea de la Hristos".

Cu întoarcerea lui Anastasiu la Ortodoxie, în 29 decembrie 1826, se sfârşeşte drumul crucii pe care l-a urcat vrednica sa mamă. Clipa acestei întoarceri, zice un biograf şagunian, este tot aşa de mare pentru românii din Transilvania ca şi ziua naşterii sale, pentru că acum Şaguna este redat oficial Bisericii strămoşeşti, căreia îi va dărui toată viaţa sa.

Desigur, tot la dorinţa iubitei sale mame, tânărul Anastasiu studiază Teologia la Vârşeţ, apoi se călugăreşte, în 1833, luând numele Apostolului Andrei — ca, dezbrăcat de cele lumeşti, să se devoteze integral slujirii, ridicării şi propăşirii multilaterale a poporului nostru.

Cu sufletul împăcat, că şi-a făcut toată datoria sa de mamă, Anastasia trece la cele veşnice, în 17 ianuarie 1836, în vârstă de 51 de ani, mulţumind lui Dumnezeu că şi-a văzut copilul închinat Bisericii Ortodoxe. A fost înmormântată în cimitirul ortodox din Pesta.

Precum vedem, personalitatea mitropolitului Şaguna este indivizibil legată de viaţa mamei şi că atâta vreme cât istoria Bisericii noastre îl va pomeni pe marele ierarh, alături de el trebuie amintit cu admiraţie şi cinste şi numele ei.

De aceea, Anastasia Şaguna poate fi aşezată lângă mamele Sf. Părinţi ai Bisericii creştine, pentru sufletul său ortodox şi faptele sale alese. Venerabila Anastasia, călăuzită de sfinte gânduri şi simţăminte, şi-a jertfit toată tihna, liniştea şi pacea vieţii sale, şi-a pus întreg elanul sufletului său mare, inima sa curată, creşterii fiului său, dând românilor din Transilvania un om de valoare negrăită, pe mitropolitul Andrei Şaguna.

Fie deci ca numele Anastasiei Şaguna să rămână mereu în conştiinţa noastră a tuturor şi să fie pomenit cu cinste, iar modelul său de viaţa să fie urmat de toate fiicele Bisericii noastre.

Pr. prof. Simion Radu

Două momente din legăturile lui Şaguna cu Bihorul

(Urmare din pag. a 2-a)

de la Oradea.

Este îndeobşte cunoscut faptul că în Oradea şi chiar în alte părţi ale Bihorului au funcţionat din vremuri străvechi (cel puţin din vremea voievodului Menumorut) episcopi ortodocşi pentru românii din aceste părţi. Cert este însă că, în timpul ocupaţiei turceşti (1660—1692), aici a funcţionat un episcop ortodox, fapt ce rezultă de tot sigur dintr-o diplomă a împăratului Leopold I, datată 4 martie 1695, în care se aminteşte numele episcopului ortodox român Efrem Veniamin din Oradea, care funcţiona aici din vremea fostei stăpâniri turceşti de până la 1692. Tot aşa este cunoscut faptul că stăpânirea habsburgică catolică de la Viena voia să-şi întărească poziţia în aceste părţi, ca şi în întreg Ardealul, prin înmulţirea credincioşilor catolici, drept compensare a pierderii ce le-a creat-o calvinismul în perioada paşalâcului turcesc, şi această întărire voiau s-o facă în detrimentul Bisericii ortodoxe a românilor. Şi aceasta, în Bihor, le venea şi mai uşor, pentru că, pe de o parte, românii de aici se aflau la mare depărtare de influenţa binefăcătoare şi de apărare din partea celorlalte două ţări româneşti, Muntenia şi Moldova, iar pe de altă parte episcopul romano-catolic, reinstalat la Oradea după o absenţă totală în timpul stăpânirii turceşti, era deodată şi prefectul comitatului Bihor, deci cu depline puteri asupra întregii populaţii. Moartea, în 1695, a episcopului ortodox român Efrem Veniamin de la Oradea a fost un bun prilej pentru stăpânirea habsburgică catolică de a nu mai permite completarea cu un alt titular, pentru ca astfel să-i poată atrage mai uşor pe românii ortodocşi spre Biserica romano-catolică, promiţându-le şi diferite avantaje materiale, mai ales că aceştia, aproape toţi, erau înbogaţi pe domeniile episcopiei romano-catolice din Oradea. Acţiunea episcopiei romano-catolice din Oradea de atragere a românilor ortodocşi din Bihor la catolicism a fost mult uşurată şi de actul de „Uniaţie" cu Biserica Romei a unei părţi din clerul şi credincioşii ortodocşi români din Transilvania şi Ungaria, la 1698. În Bihor şi Oradea, presiunile de „Uniaţie" au fost mai puternice ca oriunde, dar marea şi zdrobitoarea majoritate a românilor ortodocşi de aici a rezistat şi a rămas fidelă Bisericii strămoşeşti şi ei n-au încetat de a stărui în repetate rânduri, prin memorii, agitaţii şi adunări populare, de a cere stăpânirii completarea scaunului vlădicesc de la Oradea cu titular. Dar li s-a refuzat sistematic şi categoric, cum li s-a refuzat, de altfel, şi celor din Transilvania, cărora abia în 1761 li s-a aprobat un episcop propriu, dar şi acela era sârb (Dionisie Novacovici). Celor din Bihor însă nu li s-a admis deloc, dar ei n-au deznădăjduit. Curajul şi încrederea li s-au reaprins odată cu reînfiinţarea Mitropoliei românilor ortodocşi din Transilvania, Banat şi Ungaria, la 24 decembrie 1864, la stăruinţa episcopului Andrei Şaguna şi mai ales după ce acesta a convocat, în toamna anului 1868, *Congresul constituant al Mitropoliei*, care a votat *Statutul Organic al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania* (pe baza proiectului prezentat de Andrei Şaguna).

Este necesar a menţiona că în acest Statut Organic, cu privire la Consistoriul vicarial din Oradea (care funcţiona *de facto* ca for de conducere a Bisericii bihorene de la văduvirea ei în 1695, iar *de juro* de la 1792 când a fost recunoscut oficial din rescriptul împărătesc din 28 februarie 1792), se prevedea la paragraful 142: *„Consistoriul din Oradea-mare şi mai departe rămâne în activitate şi are a se acomoda întru toate dispoziţiunilor acestui Statut organic" (Actele Sinoadelor eparhiale ale Eparhiei ort. române şi Orăzii-mari* din anii: 1920—1921 şi 1922, Oradea-mare, 1922, pg. 115).

Clerul şi credincioşii din Oradea şi Bihor nu erau mulţumiţi numai cu această prevedere, că adică se menţine în continuare Consistoriul vicarial din Oradea, cu vechea-i autonomie administrativă, ci voiau ca în fruntea acestui Consistoriu să fie aşezat un episcop propriu, aşa cum l-a avut la timpul său pe episcopul Efrem Veniamin. Drept urmare, deputaţii bihoreni pentru Congresul constituant amintit, aleşi în 7 septembrie 1868 de Cercul de alegători din Oradea-mare, au dus cu ei un memoriu cu peste 100 de iscălituri (preoţi şi delegaţi ai parohiilor), adresat „Congresului nat. român-bisericesc", căruia, în final, îi cerea: „... cu adâncă plecăciune ne rugăm de prealuminatul Congres naţional-bisericesc să se îndure prin părinteasca sa întrepunere de la locurile mai înalte a *mijloci restituirea episcopatului gr. or. român din Oradea-mare" (Actele...* pg. 116—117).

Marele mitropolit, emoţionat de stăruinţa deputaţiei bihorene, primeşte petiţia cu următoarele cuvinte: „Cunosc suferinţele voastre iubiţii mei! Le cunosc, şi eu mitropolitul vostru am lăcrămat cu voi. *Aţi scăpat întregi, căci a fost tare credinţa voastră şi vi-o spun este un merit al vostru* (subl. n.n.). De la 1695, de când a murit episcopul vostru Efrem, aţi rămas orfani, iar episcopia dreptcredincioasă de Oradea-mare a rămas văduvă, dar totuşi n-aţi pierit, şi azi vă văd cu bucurie adunaţi în jurul meu. Recunosc necesitatea reactivării episcopiei din Oradea-mare, o doresc şi stăruiesc pentru dânsa. Vă asigur că nu voi cruţa nici o osteneală. Aceste petiţiuni le voiu prezenta Congresului. Sunt om bătrân, se poate să mor azimâne... Doresc să aveţi din gura mea, cum că m-am îngrijit pentru episcopia din Oradea-mare" *(Actele Sinoadelor...* pg. 116—117 şi 192).

Iar în şedinţa a şaptea a Congresului, Şaguna a venit cu o subliniere, declarând: „Îmi zace la inimă reactivarea Episcopiei din Oradea-mare şi în această privinţă dorinţele credincioşilor sunt şi ale mele. Cunosc suferinţele lor, ei au multe merite pentru Biserică. Eu vi-o spun, Domnii mei, că mi-am asigurat viaţa pe 100 000 fl. v.a. (florini valută austriacă n.n.). Am cugetat că mai ieftin să n-o dau. Din această sumă, prin testamentul meu, va căpăta Oradea-mare 25 000 fl.". Şi într-adevăr marele mitropolit testase această sumă pentru reactivarea episcopiei Oradiei, o asemenea sumă testând deodată şi pentru reînfiinţarea episcopiei ortodoxe române din Timişoara *(Actele...* pg. 117—118), unde cu secole în urmă a funcţionat chiar o mitropolie românească şi ortodoxă (sec. 17), care în sec. 18 a fost redusă la rang de episcopie ortodoxă sârbă, cum a rămas până în secolul nostru (Pr. prof. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Sibiu, 1972, pg. 274—275).

Însă, din cauza vitregiei vremurilor, atât episcopia din Oradea, cât şi cea din Timişoara, cu toate insistenţele depuse de conducerea Bisericii ortodoxe române din Transilvania, la toate nivelurile şi îndeosebi la cel de Congres, n-au putut fi reactivate decât în România Mare, prima (cea de Oradea) în anul 1920, cea de a doua (de Timişoara) în anul 1939.

În orice caz, perseverarea pe agenda aproape a tuturor Congreselor naţionale bisericeşti de până la 1910 a reactivării episcopiei Oradiei, ca şi a celei de Timişoara, se datorează, fără îndoială, şi faptului că mitropolitul Andrei Şaguna a pus la inimă, cu atâta ardoare, memoriul deputaţiei bihorene la Congresul constituant din 1868, ceea ce constituie doar una, dar poate cea mai însemnată dovadă despre permanenta grijă ce o purta marele mitropolit românilor ortodocşi din Bihor şi, implicit, celor din Oradea.

În încheiere, putem spune că cele două momente însemnate din legăturile Mitropolitului Şaguna cu românii ortodocşi din Oradea şi Bihor, evocate mai sus, au constituit doi puternici piloni pe care s-au sprijinit, până în 1918, toate acţiunile ce s-au întreprins de conducătorii Consistoriului vicarial din Oradea şi de către alţi fruntaşi români de aici pentru viitoarea soartă bisericească şi naţională a poporului român din aceste părţi. Ele au contribuit, cu certitudine şi substanţial, alături de alţi factori şi împrejurări, la împlinirea idealului de unitate naţională a întregului popor român, de la 1 Decembrie 1918, într-o singură ţară, independentă şi suverană, România. Aceasta, apoi, a făcut posibilă şi reactivarea, în 1920, a vechii Episcopii ortodoxe a românilor din Bihor (prin străduinţa şi stăruinţa „oţelitului" vicar orădean, Roman Ciorogariu), ca o puternică cetate spirituală la graniţa de vest a ţării întru apărarea fiinţei naţionale a poporului român, aşa cum o dorea şi mitropolitul Andrei Şaguna şi cum a fost ea şi până la moartea episcopului Efrem Veniamin (1695), precum şi în perioada fiinţării aici numai a Consistoriului episcopal (1695—1920).

Rusaliile Sfintei Liturghii

(Urmare din pag. a 2-a)

cuvântul „rozalii" sau „roze", amintindu-ne de trandafiri, precum şi de o sărbătoare a florilor, care a trecut în creştinism cu altă semnificaţie, cu semnificaţia Pogorârii Duhului Sfânt peste sfinţii apostoli, menţinându-şi însă denumirea precreştină sau necreştină. Dat fiind faptul că sărbătoarea Pogorârii Duhului Sfânt se numeşte „Rusalii", se poate spune că orice pogorâre a Duhului Sfânt, — fie în cadrul Sf. Liturghii, fie în cadrul vreunei alte Sfinte Taine, de pildă la sfânta taină a hirotoniei, — este o aducere în mijlocul nostru, în prezentul nostru, a Rusaliilor, poate chiar şi cu semnificaţia de odinioară, adică de flori şi de înflorire, căreia îi urmează apoi rodirea, aducătoare în suflet de „roadă a Duhului", care este „dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credinţa, blândeţele, înfrânarea poftelor" (Galateni 5, 22—23) şi care se arată în orice „bunătate, dreptate şi adevăr" (Efeseni 5, 9).

În felul acesta gândite, Rusaliile nu sunt numai o sărbătoare de peste an, o sărbătoare calendaristică, ci sunt şi un eveniment prin care am trecut fiecare dintre noi, precum şi un eveniment pe care îl putem trăi la fiecare Liturghie la care luăm parte, precum şi la fiecare împărtăşire cu Trupul şi Sângele Mântuitorului nostru, şi chiar când ni se dă, la Sf. Liturghie binecuvântarea: „Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu-Tatăl şi împărtăşirea Sfântului Duh să fie cu voi, cu toţi".

Un drum de misiune

În memoria Episcopului Vasile Coman al Oradiei

La 10 iulie a.c., se împlineşte un an de la trecerea sa la cele veşnice.

Cum putem să uităm noi pe părintele Vasile Coman, când dânsul în toamna anului 1948 — pe când era paroh la biserica Adormirea-Cetate din Braşov şi protopop al judeţului — ne-a invitat să dăm un concert religios, cu *„Corala Episcopiei din Buzău"*. Dânsul aflase că noi mai făcusem *„un drum de misiune"* la Brăila, unde episcopul Dr. Antim Angelescu fusese preot la biserica Sf. Apostoli şi profesor la Liceul „N. Bălcescu". În calitatea mea de protopop al jud. Buzău şi cu binecuvântarea episcopului Antim am ţinut concertul sub bagheta preotului Radu Antofie, vestit dirijor şi compozitor muzical, — în biserica Adormirea-Cetate. A fost o participare masivă, încât nu mai aveau loc nici în curtea bisericii. Cu acest prilej am cunoscut destoinicia părintelui Vasile Coman, care a fost ovaţionat pentru această iniţiativă lăudabilă. În discursul său de încheiere am înţeles că au participat şi saşii melomani din Braşov şi, ceea ce este şi mai mult, am rămas cu înţelegerea că părintele Vasile Coman este respectat şi iubit nu numai de credincioşii parohiei sale, ci şi de credincioşii altor confesiuni. Atunci am cunoscut şi familia sa şi am rămas cu convingerea că familia preotului trebuie să fie fereastra prin care credincioşii trebuie să privească de-a dreptul în biserică. Tot atunci mi-a dat, cu dedicaţie, şi lucrarea sa: „Hristos în familie". Dacă la Braşov totul *„a fost frumos* — ca în Eminescu — *frumos din cale-afară; dar prea a fost de tot frumos, de-a trebuit să piară!..."*.

La Buzău s-a petrecut ca în Meşterul Manole: ceea ce zideam ziua, se dărâma noaptea... Aici, zăvozii stăpânirii adulmecă paşii. Ştiau că şeful Gării Buzău — Popescu Bulamac, ne-a pus la dispoziţie un vagon gratuit, dus şi întors, şi că am luat în cor şi doi foşti colonei, Sapcalin şi Ghiojdeanu (Sache), invalid de război. Eram într-o împrejurare, din acelea, când curajul se cere să fie înlocuit cu fuga! Dar n-am fugit nici eu, nici părintele Vasile Coman. N-am dat în lături de sub jugul acestei răspunderi. Ne-am dovedit amândoi de aceeaşi energie şi dârzenie ardeleană. A biruit mocanul din noi!... Ne-am ales cu desfiinţarea Coralei. Am scris despre acest *„drum de misiune"* în „Buletinul Eparhial" (singurul organ de publicitate „în vremea aceea") un articolaş intitulat: *„Într-un sfânt locaş, dintr-un colţ de oraş!..."*.

Când am auzit vestea că părintele Vasile Coman a fost ales episcop al Oradiei, ne-am bucurat ca şi de o izbândă a noastră: „Iată personalitatea demnă şi bine îndicată, de a străjui destinele neamului nostru, la hotarul de vest al Ţării..." De câte ori am trecut prin oraşul de sub Tâmpa, mi-am adus cu drag aminte de părintele Vasile Coman şi personalitatea lui integră.

Iar acum la bătrâneţe, — că mult se poate trăi spre bătrâneţe, cu amintirile tinereţii — acel eveniment neplăcut, care nu vreau să umbrească memoria lui — a rămas ca un capitol relativ liniştit, din câte am întâmpinat noi preoţii „în vremea aceea"!... Noi, câţi am mai rămas şi l-am cunoscut, am găsit de bine să spunem ceva despre dânsul, care a apus aici, ca să răsară *Dincolo de Zare*, în nădejdea învierii şi a vieţii celei veşnice!...

Preot Lăudatu Vasilescu

Pr. dr. Athanase Negoiţă — nonagenar

Preot, dascăl de Teologie, orientalist, autor de cărţi şi studii, părintele Athanase Negoiţă a împlinit la 3 iulie a.c. 90 de ani. Este o vârstă venerabilă pe care o ating puţini oameni: doar cei mai în putere.

Sărbătoritul s-a născut în com. Seaca, jud. Teleorman în 1903.

Cursurile gimnaziale le-a urmat la liceul „Sf. Haralambie" din Tr. Măgurele (1920—1923), după care a frecventat Seminarul Central din Bucureşti (1923—1926).

Concomitent cu obţinerea diplomei de seminar a promovat şi examenul de absolvire a şcolii normale de învăţători (1926), iar în 1927, în urma unui examen de diferenţă la liceu şi-a luat şi bacalaureatul.

În toamna lui 1926 s-a înscris la Facultatea de Teologie din Bucureşti, pe care a terminat-o în iunie 1930, când şi-a luat licenţa cu calificativul maxim.

Paralel cu cursurile de la Facultatea de Teologie a urmat şi cursurile Facultăţii de Litere, secţia Limbi clasice, devenind licenţiat şi al acestei facultăţi.

În vacanţele anilor 1928 şi 1929 a urmat cursurile de Lb. greacă la Universitatea din Atena, iar între 1930—1932 a beneficiat de o bursă de studii la Şcoala biblică şi arheologică franceză „Sfântul Ştefan" din Ierusalim.

Doctoratul în Teologie l-a promovat în iunie 1932 la Facultatea de Teologie din Bucureşti, prezentând teza: „Proorocul Nahum".

În vara anilor 1932, 1933 şi 1934 a studiat la Berlin, la Facultatea de Teologie a Universităţii Humbold.

Între 1932—1948 a funcţionat ca asistent, conferenţiar şi profesor suplinitor de Studii Biblice la Facultatea de Teologie din Bucureşti.

Din 1948, intervenind reforma învăţământului, cu restrângerea numărului de facultăţi de Teologie, părintele Athanase Negoiţă a rămas lector de Lb. ebraică la aceeaşi facultate, până în 1962.

A fost hirotonit diacon în 1933 iar preot în 1936, fiind îmbisericit la parohia Sf. Ioachim şi Ana (Foişorul de Foc), unde este preot şi azi.

Are la activ o bogată activitate publicistică, fiind autor al mai multor cărţi precum:

— Psaltirea în cultul Bisericii Ortodoxe (Bucureşti, 1940);
— Cunoşti tu Ţara Sfântă? (Bucureşti, 1944);
— Elemente de gramatică ebraică (Bucureşti, 1946);
— Arheologia biblică a Vechiului Testament (Bucureşti 1951);
— Gândirea asiro-babiloniană în texte (Bucureşti, 1975);
— Gândirea feniciană în texte (Bucureşti, 1979);
— Gândirea hitită în texte (Bucureşti, 1986);
— Teologia biblică a Vechiului Testament (Bucureşti, 1992).

A scris şi publicat mai multe studii în reviste de specialitate din ţară şi străinătate.

A luat parte la conferinţe şi congrese biblice din străinătate, fiind membru al Organizaţiei Internaţionale pentru Studiul Vechiului Testament.

A desfăşurat şi o bogată activitate pastoral-misionară.

Reiese din această scurtă prezentare a biobibliografici părintelui Negoiţă că este o fire dinamică, preocupat mereu de acest vast şi interesant domeniu al Vechiului Testament şi Orientalisticii, în general, îmbogăţindu-l cu contribuţii personale remarcabile.

Bunul Dumnezeu să-i hărăzească sănătate şi pace, ca răsplată pentru ostenelile cărora s-a dăruit cu stăruinţă.

Pr. prof. Dumitru Abrudan

Poezie religioasă

Sfântul Ermolae*

Capul pur cum are numai vrabia,
Ei, păgânii, i-au tăiat cu sabia.
Sânge-a curs, adevărată baie,
Cap de Sfânt de-atunci e Ermolae.

Om a fost. Un om ca orişicare,
Nici mai mic, aş zice, nici mai mare,
Dar dureri erau, înaltă claie,
Ca un sfânt de-atunci e Ermolae.

Ucenicii lui: Erump şi Ermocrat,
Şi lor capul în tărădelegi tăiat,
Dar cu capul nimburi şi văpaie,
Precum are Sfântul Ermolae.

Petre Pascu

* Pomenirea, la 26 iulie.

Hakuri (Fânețele)

Roua-n cupe de petale
Prinde-n broţe foc din stele
Şi de-odată altă Cale
Galactee, arde-n ele.

Iar o stea când se dărâmă
Flori şi stele-nspăimântate
În puzderii o stărâmă,
Steaua nopţii, arde-n toate.

La Avrig, când cade seara
Vălul tainelor le cade
Mici cuptoare de copt ceara
Flori aprind în miriade.

Zarvă mare prin ţânețe,
De minuni ce joacă hore.
Mierea-n cupe şugubeţe,
Pică pi-că-turi minore.

Cântă coruri nevăzute
Licurici şi zâne bune,
Din mici alambice slute,
Nectare ştiu în cupe-a pune.

Pitici, ciufi şi gâze multe,
Care mari, ce trag zelirii,
Varsă daruri neştiute
Cărăuşi Dumnezeirii.

Totu-i cânt şi desfătare.
O orchestră minunată.
Stele, flori, sunt lucrătoare:
Treabă, cântec, cresc deodată!

Nici un cântăreţ n-apare.
Simfonia e divină.
Firea doarme visătoare,
Visul storăie-n surdină.

Cristofor Dancu

INFORMAŢII

— Joi 1 iulie a.c., Î.P.S. Sa a primit delegaţia Parlamentului Republicii Moldova, condusă de dl. Petre Lucinski, preşedintele legislativului moldovean, care a făcut o vizită în municipiul Sibiu.

Au fost abordate o serie de probleme legate de viaţa social-politică şi bisericească din Moldova de dincolo de Prut.

În aceeaşi zi, Î.P.S. Sa a luat parte la masa oficială oferită de Prefectura Judeţului Sibiu în cinstea delegaţiei parlamentare a Republicii Moldova.

— Vineri, 2 iulie a.c., Î.P.S. Sa a prezidat lucrările Permanenţei Consiliului Eparhial Sibiu.

Tot în aceeaşi zi, Î.P.S. Sa a făcut o vizită canonică la Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus, precum şi la Schitul Predeal.

— Sâmbătă, 3 iulie a.c. ,Î.P.S. Sa a participat la Simpozionul „Andrei Şaguna" organizat de Liga cultural-creştină „Andrei Şaguna" din Sf. Gheorghe în acest oraş, şi a prezentat referatul „Andrei Şaguna", mare şi rar bărbat al naţiunii române".

— Duminică, 4 iulie a.c., Î.P.S. Sa a săvârşit slujba de sfinţire a Bisericii cu hramul „Sf. Mare Mucenic Gheorghe" din oraşul Sf. Gheorghe, împodobită recent cu o reuşită pictură în frescă. Pentru munca depusă P.C. Pr. Paroh Ioan-Oliviu Hagiu a fost hirotesit întru iconom stavrofor.

În după amiaza zilei de 4 iulie 1993, Î.P.S. Antonie a luat parte la o Masă rotundă la Castelul din Arcuş de lângă oraşul Sf. Gheorghe, unde s-au discutat probleme privitoare la bisericile din jud. Covasna şi alte probleme de patrimoniu. Au fost prezenţi Dl. Mircea Tomuş, ministru secretar de stat la Cultură, prefecţii judeţelor Covasna, Harghita şi Cluj, reprezentanţi ai Preşedinţiei Statului şi ai guvernului. S-a proiectat şi un film cu bisericile distruse de unguri când au stăpânit Ardealul şi s-au propus măsuri de restaurare.

Între 6—9 iulie a.c. Înalt Prea Sfinţia Sa a luat parte la lucrările Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, desfăşurate la Palatul Patriarhal din Bucureşti.

În ziua de 9 iulie 1993, Î.P.S. Antonie a participat la o convorbire cu Dl. ministru Golu, al Culturii, la care au fost prezenţi reprezentanţi ai Secretariatului pentru Culte — Dl. prof. Vlădutescu, ministru, ai Direcţiei de Patrimoniu şi alţii. S-a prezentat situaţia grea a bisericilor şi clerului din jud. Covasna.

— Sâmbătă, 10 iulie a.c., Î.P.S. Sa a făcut o vizită canonică la Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus, jud. Braşov.

— Duminică 11 iulie a.c., Î.P.S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie în biserica Mânăstirii Brâncoveanu, rostind un cuvânt de învăţătură legat de pericopa evanghelică a duminicii.

În aceeaşi zi Î.P.S. Sa a primit la Mânăstirea Brâncoveanu pe Dl. Prof. Dr. Konrad Littmann de la Institutul de Înalte Studii Juridice din Speyer-Germania, aflat în vizită în ţara noastră.

— Luni, 12 iulie a.c., Î.P.S. a primit pe Dl. Florea Barbu, preşedintele Asociaţiei Surzilor din România.

— Marţi, 13 iulie, Î.P.S. Sa a primit pe Dl. Silvio Peluffo, om de afaceri din Italia.

— Miercuri, 14 iulie, Î.P.S. Sa a primit pe P.C. Pr. Prof. Nicolae Dura, parohul comunităţii ortodoxe române din Viena.

Arhid. Visarion Bălţat

— Duminică, 4 iulie 1993, P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a slujit Sf. Liturghie în biserica „Naşterea Sf. Ioan Botezătorul" din Ocna Sibiului, deservită timp de mai mult de 50 de ani de vrednicul preot Miron Mihăilescu, iar astăzi de Pr. Savu Popa. P.S. Sa a apreciat calitatea corului format de Dl. Dumitru Luca. Au predicat P.C. Protopop D. Luca (Sibiu), Pr. Savu Popa şi P.S. Sa.

După-masă, s-a săvârşit Vecernia la biserica Sf. Constantin Brâncoveanu unde slujeşte Pr. Vasile Vecerdea.

— Vineri, 9 iulie a.c., P.S. Sa s-a aflat în mijlocul unui grup de tineri români şi belgieni la Mânăstirea Sâmbăta, cărora le-a vorbit despre „Valoarea credinţei pentru tânărul de astăzi".

— Duminică, 11 iulie a.c., P.S. Sa a slujit, din încredinţarea I.P.S. Mitropolit Antonie, Sf. Liturghie în parohia Peştera (prot. Braşov). La momentul îndătinat tânărul Nicolae Enescu a fost hirotonit preot pe seama acestei parohii. La sfârşitul slujbei, P.S. Sa a făcut instalarea noului preot, rostind un bogat cuvânt de învăţătură. Au mai vorbit: Pr. prof. Zenovie Moşoiu, Pr. Lucaciu Puşcariu şi noul hirotonit.

Diac. Dumitru Dura

Simpozion Şaguna şi resfinţire de biserică la Sf. Gheorghe

Precum se ştie, în municipiul Sf. Gheorghe, jud. Covasna, fiinţează de mai mult timp Liga cultural creştină „Andrei Şaguna", care, preluând spiritul, jertfelnicia şi entuziasmul cu care s-a lucrat pe acele meleaguri între cele două războaie mondiale şi imediat după al doilea război de părintele protopop P. Boeriu, îşi propune, între altele, să creeze „prin toate mijloacele legale cadrul favorabil pentru promovarea prin credinţă şi cultură a unităţii şi solidarităţii populaţiei româneşti din jud. Covasna, indiferent de convingerea şi apartenenţa politică, contribuind la păstrarea identităţii şi valorilor culturale, ştiinţifice şi materiale româneşti", cum se spune în art. 6 din Statut, scop pe care Liga se străduieşte să şi-l ducă cât mai onorabil la îndeplinire.

În aceste străduinţe se înscriu şi *„Zilele Andrei Şaguna — 120 de ani de la trecerea în eternitate a marelui ierarh şi cărturar român"*, organizate la Sf. Gheorghe în zilele de 3 şi 4 iulie 1993.

Programul acestor zile comemorative a început sâmbătă, 3 iulie a.c., ora 10, în sala mare a monumentalei case de cultură din Sf. Gheorghe, cu Simpozionul: *„Andrei Şaguna — personalitate emblematică a spiritualităţii româneşti"*, cu participarea unor personalităţi ştiinţifice şi culturale din judeţ şi din ţară, de la Ministerul Culturii, Ministerul Învăţământului, Secretariatul de stat pentru culte, preoţi din prot. Sf. Gheorghe şi Miercurea Ciuc, precum şi un numeros public.

Simpozionul a fost deschis printr-un cuvânt rostit de dl. *Vlad Căşuneanu*, prefectul jud. Covasna, după care dl. consilier prezidenţial *V. Opanschi* a citit un mesaj al d-lui Preşedinte *Ion Iliescu*.

Astfel de mesaje au transmis participanţilor şi dl. *Gh. Lazarovici*, directorul Muzeului Transilvaniei din Cluj-Napoca, purtătorul unui salut al prof. John Grigore Nandris de la o universitate din S.U.A., şi dl. *A. Papari*, preşedintele Fundaţiei cultural-ştiinţifice aromâne „Andrei Şaguna" din Constanţa.

Având ca moderator pe dl. *Ioan Solomon*, preşedintele Ligii şi director general al prefecturii jud. Covasna, în cadrul Simpozionului au prezentat comunicări: P.C. pr. prof. *Mircea Păcurariu*, decanul Facultăţii de Teologie din Sibiu; dl. prof. *Virgil Teodorescu*, director în Direcţia Generală a Arhivelor Statului; dl. *Ioan Soiu*, preşedintele Fundaţiei „Nova civitas" din Cristian-Braşov; dl. prof. *Ioan Topolog Popescu*, directorul liceului „Andrei Şaguna" din Braşov; dl. *Ioan Lăcătuş*, referent de specialitate la filiala Arhivelor Statului din Sf. *Gheorghe*; P.C. prot. Gh. Răţulea, protopopul protopopiatului Sf. Gheorghe; dl. prof. *Dan Baicu*, director al filialei Covasna a Arhivelor Statului; dl. prof. *Ion Hangiu*, secretar al Societăţii de ştiinţe filologice din România.

Şirul comunicărilor a fost încheiat de Î.P.S. Mitropolit *Antonie* al Transilvaniei, care, în calitate de preşedinte de onoare al Ligii cultural-creştine Andrei Şaguna, după ce a felicitat pe organizatori şi şi-a exprimat bucuria de a fi de faţă la Simpozion, a vorbit despre: „Andrei Şaguna — mare şi rar bărbat al naţiunii române".

În continuare, a urmat un program artistic susţinut de un cor restrâns de fete de la liceul „Andrei Şaguna" din Braşov, dirijat de prof. Georgeta Tica, cor care a interpretat compoziţii predominant religioase, de actriţa *Valentina Cazacu*, de la teatrul „Andrei Mureşan" din Sf. Gheorghe şi cunoscutul actor *Tudor Gheorghe*.

Seara, în localitatea Arcuş de lângă Sf. Gheorghe a avut loc o masă rotundă, având ca temă: „Cultura şi spiritualitatea românească din jud. Covasna — trecut, prezent şi viitor", care a fost precedată de un film documentar, cuprinzând starea de degradare a unor biserici, vechi mărturii ale prezenţei româneşti în zonă, pentru a căror conservare Statul şi Biserica trebuie să se implice financiar cu maximă grabă. Au fost dezbătute şi alte probleme arzătoare ale românilor din zonă, care, precum s-a mai spus, nu sunt înţeleşi pe de-a rândul în dorinţa lor de a avea drepturi egale cu conaţionalii noştri secui.

Duminică, 4 iulie 1993, a avut loc resfinţirea vechii biserici din 1872, cu hramul Sf. Gheorghe din municipiul Sf. Gheorghe, căreia, prin grija la început a P.C. pr. A. Suciu şi, în continuare, a C. pr. O. Hagiu şi contribuţia bunilor săi credincioşi, cât şi a unor instituţii, i s-au făcut reparaţii capitale şi a fost îmbrăcată într-o plăcută haină picturală, executată de dl. pictor V. Muntean din Covasna.

Erau de faţă mulţi credincioşi de toate vârstele din multe localităţi ale jud. Covasna, distinşii oaspeţi de la Simpozionul menţionat, reprezentanţi ai cultelor reformat, evanghelic s.p. şi unitarian din municipiul Sf. Gheorghe.

Răspunsurile au fost date de un cor restrâns al studenţilor teologi din Sibiu, corul mixt de la biserica din Cristian, jud. Braşov, dirijat de dl. D. Sebeşan, precum şi de obştea credincioşilor.

După slujba de resfinţire a urmat, în parcul din faţa bisericii, Sf. Liturghie arhierească, în cadrul căreia tânărul teolog N. Enescu a fost hirotonit întru diacon.

La sfârşitul Sf. Liturghii au vorbit: P.C. cons. *Gh. Papuc*, ca fiu al Covasnei în locul P.C. prot. Gh. Răţulea — bolnav, şi C. pr. O. *Hagiu*, parohul local.

Bogat cuvânt de învăţătură a rostit apoi Î.P.S. Mitropolit *Antonie*, care, după ce a specificat că biserica resfinţită a fost sfinţită la timpul său chiar de mitropolitul Şaguna, a zăbovit cu deosebire asupra rolului Bisericii şi în general al credinţei în Dumnezeu în viaţa noastră, gânduri presărate cu o seamă de gustate istorioare.

Pentru munca depusă, C. pr. O. *Hagiu* a fost distins şi hirotesit „iconom stavrofor", acte de preţuire primind totodată Consiliul parohial, Comitetul parohial, epitropii E. Pătrunjel şi I. Lăcătuş, precum şi alte persoane şi întreprinderi care au sponsorizat lucrările menţionate.

În continuare s-au citit rugăciunile rânduite şi s-a îngropat un hrisov pe locul unde se va ridica statuia mitropolitului Andrei Şaguna, a cărei machetă a fost prezentată credincioşilor prezenţi, şi s-a dezvelit placa comemorativă, montată pe clădirea primei şcoli româneşti din Sf. Gheorghe.

I.P.S. Mitropolit Antonie a luat cuvântul şi la agapa care a urmat după sfintele slujbe menţionate, în care a aruncat o privire peste evenimentele bogate care au umplut, socotim cu mult folos, cele două zile de festivităţi din Sf. Gheorghe.

P.

ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ
SIBIU
Str. Mitropoliei nr. 24

ANUNŢ

Către

Oficiile protopopeşti ortodoxe române din cuprinsul Arhiepiscopiei Sibiului

După cum vă este cunoscut, predarea religiei în şcolile de stat constituie o problemă majoră a Bisericii noastre şi a poporului român.

De aceea Centrul nostru arhiepiscopesc acordă o maximă atenţie acestei probleme, preocupat fiind ca predarea religiei să se facă de persoane cât mai competente şi la nivelul cel mai ziditor posibil.

După ce s-a făcut o sumară analiză a acestei probleme cu prilejul conferinţei preoţeşti din luna iunie a.c., reamintim C. preoţi că sunt primii răspunzători în faţa lui Dumnezeu şi a neamului de modul în care religia se predă în şcolile de pe raza parohiilor lor. C. preoţi sunt, aşadar, cei dintâi îndatoraţi cu predarea religiei.

Subliniem şi de data aceasta că acolo unde preoţii nu pot face faţă singuri orelor de religie la şcolile pe care le au, pot apela şi la alte persoane, în primul rând cu pregătire teologică: preoţi, licenţiaţi în Teologie, absolvenţi de seminar teologic şi studenţi teologi din anul III şi IV, care au terminat an. I şi II cu cel puţin media 8 şi au avizul decanatului.

Dacă totuşi este nevoie să se apeleze şi la persoane laice fără pregătire teologică, pentru astfel de persoane permanenţa Consiliului nostru arhiepiscopesc a stabilit organizarea unui examen de verificare a cunoştinţelor, pe lângă garanţia desigur a unei conduite morale exemplare.

Examenul se va ţine în faţa unei comisii la sfârşitul lunii august a.c., în vederea căruia se vor pregăti în chip special următoarele teme:

1. Sf. Scriptură şi Sf. Tradiţie, date despre fiecare şi ce reprezintă ele în viaţa Bisericii Ortodoxe;
2. Explicarea Crezului;
3. Explicarea celor 10 porunci;
4. Explicarea Fericirilor;
5. Explicarea Sf. Liturghii;
6. Sfintele Taine. Care sunt şi explicate pe scurt;
7. Rugăciunea, ce este ea şi felurile ei;
8. Predica de pe munte. Ce conţine şi explicarea pe scurt;
9. Virtutea şi păcatul. Ce sunt şi de câte feluri;
10. Biserica, lăcaş de închinare. Cum se împarte, ce cuprinde;
11. Praznicele împărăteşti. Care sunt şi ce semnifică;
12. Sfinţii români. Câteva date despre fiecare.
13. Câteva momente mai importante din viaţa Bisericii Ortodoxe Române;
14. Personalitatea catehetului;
15. Metodologia pregătirii şi predării lecţiei de religie;
16. Cântări bisericeşti, colinde etc. Text şi melodie;

CA BIBLIOGRAFIE RECOMANDĂM ÎNTRE ALTELE:

1. Mica Biblie;
2. Îndrumări metodologice şi didactice pentru predarea religiei în şcoală, Bucureşti, 1990;
3. Catehism ortodox, Sibiu 1956 şi 1990;
4. Pr. Dumitru Călugăr: Catehetica, Bucureşti, 1976.
5. Idem: Hristos în şcoală, Roman 1991;
6. Patriarhia Română: Programa analitică pentru predarea educaţiei moral-religioase în învăţământul primar şi gimnazial, Bucureşti, 1991;
7. Pr. prof. S. Şebu: „Lăsaţi copiii să vină la mine";
8. Idem: Principii generale ale învăţământului aplicate la învăţământul religios. În Îndrumătorul bisericesc, editat de Arhiepiscopia Sibiului pe 1993;
9. Pr. prof. Dr. Sebastian Şebu: Lecţie şi prelegere — în acelaşi Îndrumător.
10. Pr. prof. Dr. Sebastian Şebu: Învăţământul religios, imperativ major al timpurilor noastre. În Îndr. bis. pe 1991.
11. Pr. prof. Sorin Cosma: Cuvinte ale dreptei credinţe — Cateheze, Arad, 1992;
12. Pr. prof. Mircea Păcurariu: Istoria Bisericii Ortodoxe Române. Manual pentru seminarii;
13. Prof. Ecat. Braniştе şi prof. Ene Braniştе: Noţiuni de catehism;
14. Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan: Cu privire la personalitatea catehetului. În Îndrumătorul bisericesc pe anul 1993;
15. Pr. prof. S. Radu: Mântuitorul Iisus Hristos şi copiii. In Îndr. bis. 1992.
16. Arhid. prof. I. Floca: Educaţia moral-religioasă. În Îndr. bis. 1992;
17. Credinţă ortodoxă şi viaţă creştină.

Vă îndrumăm a aduce la cunoştinţa celor interesaţi cele de mai sus, cu maximă grabă.

Data exactă a examinării se va comunica în timp util.

Sibiu, din şed. perm. Cons. arhiep., ţinută în 2 iulie 1993.

Arhiepiscop şi Mitropolit — Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Consilier cultural — *Pr. Gheorghe Papuc*

Semnalăm... Semnalăm...

Sub titlul: „Bisericile aparţin credincioşilor" Natalia Stancu publică un interviu pe o pagină întreagă, cu Mitropolitul Antonie, în ziarul „Curierul naţional" (22 iulie 1993, p. 7). Titlul este de fapt principiul asupra căruia s-a căzut de acord la Balamand, Liban, în dialogul ecumenic dintre Biserica Ortodoxă şi cea Catolică, (17—24 iunie 1993), cu privire la proprietatea asupra fostelor biserici unite. Prin aceasta se înţelege că lăcaşurile de cult, indiferent ale cui au fost, aparţin credincioşilor majoritari din parohia respectivă.

Despre aceasta vom scrie mai pe larg şi vom publica şi *Documentul* care a fost aprobat, în unanimitate, atât de către reprezentanţii ortodocşi, cât şi de cei catolici, ca şi de catolicii orientali.

*

În acelaşi ziar, d. Natalia Stancu notează o discuţie cu Mitropolitul Antonie sub titlul: *„La sfinţirea Mânăstirii Brâncoveanu este aşteptat Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului"*. Sanctitatea Sa Patriarhul Bartolomeos I va sluji într-adevăr la sfinţirea noii ctitorii de la Sâmbăta de Sus, la 15 august 1993, aşa cum în 1517 a slujit Patriarhul ecumenic Teolipt la sfinţirea Mânăstirii Curtea de Argeş.

Eveniment rar!

Petre Ţuţea mai rămâne încă pe scena care atrage interesul intelectualilor. Fiindcă n-a avut timpul şi, poate, dispoziţia sufletească de a-şi închega el însuşi o operă sistematică, admiratorii încă fascinaţi o fac în locul lui. Ţuţea a fost un spontan şi un aforistic. De la dânsul au rămas, cum spune G. Liiceanu, *„Câteva sute de vorbe memorabile"*. Editura *Humanitas* adună o parte din acestea într-un volum: 321 DE VORBE MEMORABILE ALE LUI PETRE ŢUŢEA, cu o prefaţă de G. Liiceanu (1993, 121 p.).

Se poate ca Ţuţea să rămână în istoria culturii noastre mai ales prin „vorbele lui memorabile", provocatoare, îndrăzneţe, sugestive. Ele sunt exemple de inteligenţă grăbită să apuce să spună cât de mult posibil, din cele foarte multe pe care le avea de spus. Nu e de mirare deci că, de cele mai multe ori sintetizează, (nu are timp de analize), presupune multe lucruri cunoscute cititorului, uneori le spune pe jumătate, alteori se repetă dar, în general, toate sunt interesante. Şi nu toate numai la prima lectură.

*

Gheorghe Şora a publicat la ed. Dacia (Cluj-Napoca) vol. I din *Corespondenţa* lui Vasile Goldiş dintre anii 1888—1934, *Scrisori trimise*.

Se confirmă încă odată că scrisorile particulare ascund nu numai părţi din biografia autorilor lor, şi multe elemente de culoare a locurilor şi vremilor, ci şi importante date de cea mai mare importanţă pentru istorici, şi pentru multe alte categorii de cercetători ai trecutului.

*

„Secolul nostru ar putea rămâne în istorie şi prin aceea că a început demersuri foarte serioase pentru reunificarea Bisericilor", este titlul selecţionat de d. Ioan Onuc Nemeş dintr-un interviu cu Mitropolitul Antonie, publicat pe o pagină întreagă în „Tribuna" sibiană (nr. 933, 16 iulie 1993, p. 3).

Secolul ar putea beneficia într-adevăr de o astfel de apreciere în viitor, dacă ideea unităţii nu va fi compromisă de către unii care luptă mai ales pentru fărâmiţarea Bisericii!

Şi când te gândeşti că tocmai aceştia se cred cei mai buni ucenici ai lui Hristos!

Revista „Basarabia" (nr. 4, 1993) care apare la Chişinău, publică studiul Dr. Antonie Plămădeală: *Melchisedec Ştefănescu, apărător al ortodoxiei* (p. 100—108).

*

Revista „Luminătorul" (nr. 1/1993) reluată acum de protoiereul Petru Buburuz, decanul Facultăţii de Teologie din Chişinău, publică studiul *„Clerici creatori de cultură şi spiritualitate încrucişându-se pe podurile Prutului"*, de Dr. Antonie Plămădeală (p. 33—45).

În nr. 2/1993 al aceleiaşi reviste, părintele dr. Paul Mihail face un portret al episcopului Dionisie Erhan al Ismailului, dr. h.c. cu patru clase primare. Am avut bucuria să-l cunosc pe episcopul Dionisie pe când eram elev de seminar. Se spunea că ştia toată Scriptura pe de rost. I-a fost de ajuns pentru a fi încununat cu cel mai înalt titlu universitar! Avea însă şi ceva în plus. O şi înţelegea şi ştia s-o folosească şi s-o propovăduiască. Şi mai avea ceva în plus: o şi trăia!

*

Editura „Lumină din Lumină" din Bucureşti retipăreşte (1993) o carte apărută la Ierusalim în anul 1970, scrisă în versuri şi în proză de ieroschimonahul Ioan Iacob, monah român care a sihăstrit la mânăstirea Hozeva din pustiul Iordanului. El a fost de altfel canonizat în 1992 de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Cartea se numeşte HRANA DUHOVNICEASCĂ, literatură pioasă de mare folos creştinilor evlavioşi, căutători de îndrumare şi mângâiere duhovnicească. Sfântul Iacob, originar din părţile Botoşanilor, şi-a făcut ucenicia la mânăstirea Neamţu, de unde a plecat în Ţara Sfântă şi a rămas acolo până la moarte, ducând o viaţă de toţi recunoscută ca sfântă.

Pot românii ajunge şi sfinţi!

O carte bună despre Basarabia a publicat Petre Vălimăreanu în „Colecţia Vatra" din Freiburg (1993, 434 p.) sub titlul: PRIN BASARABIA VOIEVODALĂ. Bogat informată, conţine material istoric important cu privire la abuzurile canonice ale Bisericii Moscovei în Principatele Române şi în Basarabia, cu prilejul diferitelor ocupaţii ruseşti când, Biserica Rusă şi-a instalat, ca urmare a ocupaţiilor politice, episcopi ruşi peste teritoriile româneşti, eliminând ierarhia canonică românească locală. Ori, ocupaţia politică, potrivit canoanelor, nu justifică şi ocupaţia bisericească.

Problema este şi astăzi actuală în Basarabia unde, deşi ocupaţia politică a încetat, cea bisericească mai continuă! Şi chiar cu încercări de argumentare, împotriva oricărei logici.

Dar când şi unde, în istorie, ocupanţii au ţinut seama de logică?

*

Cristian Preda a tradus şi a publicat (ed. Humanitas, 1993, 189 p.) cartea cunoscutului mare teolog Oscar Cullmann: NOUL TESTAMENT. Autorul care locuieşte la Basel, în Elveţia, a făcut o prefaţă specială pentru ediţia românească. Cu mulţi ani în urmă a fost invitat în România de episcopul Antonie, vicar patriarhal, şi a conferenţiat la Facultatea de Teologie din Bucureşti. Este unul din protestanţii care în teologia biblică, se află mai aproape decât alţii de ortodoxie.

Cei interesaţi de istoria religiilor pot citi cu folos cartea ESEU DESPRE LEGENDA LUI BUDA, de Émile Senart, în traducerea lui Mihail Balint şi Dumitru Scorţeanu (ed. Institutul european, Iaşi, 1993, 319 p.). E o carte erudită despre Buda şi tradiţiile budiste, cu o informaţie impresionantă care i-a făcut autorului accesibilă o zonă de spiritualitate şi cultură, în care puţini europeni pot pătrunde. Numai notele acoperă o treime din carte (p. 220—319).

*

Editura *Humanitas* ne oferă printre alte tipărituri importante din cultura omenirii, traducerea cărţii lui Julien Benda, TRĂDAREA CĂRTURARILOR. E una din cărţile intrate de mult în catalogul cărţilor de referinţă din istoria culturii europene. A apărut în 1927. Traducerea aparţine Gabrielei Creţia şi are o prefaţă de Andrei Pippidi. (Bucureşti, 1993, 212 p.).

*

Merită citită cartea lui Leszek Kolakovski, RELIGIA (Humanitas, 1993, 253 p.) în traducerea lui Sorin Mărculescu. Profesor de istoria filozofiei, mai întâi la Varşovia apoi în Statele Unite şi Canada, autorul abordează tema din perspectiva filozofiei religiei, îndatorat atât lui Rudolf Otto, cât şi lui Mircea Eliade. El se situiază între doi poli: între Platon care spune: *„Dacă Unul nu este, atunci nimic nu este"*, şi Sfântul Pavel care spune: *„Dacă dragoste nu este, nimic nu este"*.

În problema moralei, autorul este cât se poate limpede: fără religie nu se poate justifica nici o morală.

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Seralim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi* — redactor adjunct; Pr. cons. *Gheorghe Papuc*; Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*.

ABONAMENTUL pe un an: 800 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A. Sucursala Sibiu.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:
Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA
1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 140
SIBIU
1 şi 15 august
1993
Nr. 29—32

BISERICA BASARABIEI.
Problema jurisdicţiei canonice în trecut şi astăzi (II)

(Urmare din nr. trecut)

Necanonic în Basarabia este ierarhul numit de Moscova. Numit. Nu ales. Dacă nu va fi retras, va putea fi caterisit de Mitropolia Basarabiei, afară de cazul că se tratează cu Moscova rămânerea lui acolo, dacă e atât de iubitor de ruşi, doar ca episcop al ruşilor aluvionari din Basarabia, care au ocupat casele, şi pământurile, şi slujbele basarabenilor deportaţi în Siberia. Aceasta va presupune însă şi un episcopat românesc, pentru numeroasele sate româneşti din Siberia şi din alte părţi răsăritene ale fostei URSS. Iată lucruri care se pot negocia. Acestea. Altele nu. Ar fi fără obiect.

2. Dar Moscova, cum am spus, apelează şi la istorie. Istoria nu pare însă a fi specialitatea casei. Se reproşează pe un ton cam de altă dată, că Patriarhia Română, cum am mai amintit, s-ar fi amestecat în jurisdicţia Bisericii Ruse, şi Patriarhia Română e anunţată că a fost reclamată la Constantinopol, la celelalte Patriarhii Ortodoxe şi la organizaţiile ecumenice internaţionale.

La Bucureşti însă, nu se mai tremură astăzi când ninge la Moscova! Cât despre celelalte Biserici Ortodoxe din lume şi despre organizaţiile ecumenice, cărora Moscova le-a bătut cu pumnul în masă cam prea multă vreme, şi lucrul nu se uită uşor, nu ne temem nici dinspre acolo.

Peste tot se aşteaptă explicaţiile noastre. Şi le-am şi dat. Le-am dat şi Bisericilor şi organizaţiilor ecumenice, nu spre a raporta căci n-avem nici o obligaţie în acest sens, nici spre a cere vreun arbitraj ,căci n-avem nevoie nici de aşa ceva, ci pentru a ne informa reciproc, pentru pacea şi liniştea Bisericii.

Dar înainte de a explica altora cum e cu amestecul nostru, al Patriarhiei Române ,în jurisdicţia canonică a Patriarhiei Moscovei, să ne explicăm aici faţă de cei de acasă, şi, mai ales, să dăm explicaţiile cele adevărate acelor basarabeni care încă se mai află în ceaţă.

Jurisdicţia canonică a *Patriarhiei Moscovei şi a întregii Rusii* asupra Basarabiei a fost abuzivă întotdeauna în istorie, pentru că a fost *nejustificată canonic*. Ea s-a întins fără nici un drept, în secolul nostru, peste tot teritoriul ortodox al Uniunii Sovietice, care nu era constituit numai din Rusia. A fost exceptată Gruzia, pentru că a ştiut să lupte şi şi-a menţinut propriul Patriarhat. Ori, Uniunea Sovietică a dispărut. Patriarhia Moscovei trebuie să se retragă, cuminte şi spăşită, la ea acasă, în Moscova şi Rusia. Eventual, dacă îi stă în obicei, cu scuze. *Canoanele nu admit cuceriri canonice, ca urmare a unor cuceriri teritoriale.*

Aşadar, o jurisdicţie canonică instalată ca urmare a unor cuceriri politice, a fost şi este nulă de drept. Noi nu ne amestecăm în Basarabia, în jurisdicţia Patriarhiei Moscovei, ci ne restabilim drepturile canonice istorice. Cine ne împiedică, dovedeşte că vrea să prelungească abuzul. Ori, abuzul nu creează dreptul. În nici un domeniu, deci nici în cel canonic.

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

Maica Vieţii
La Adormirea Maicii Domnului*

„Întru naştere fecioria ai păzit; întru adormire lumea nu o ai părăsit, de Dumnezeu Născătoare; mutatu-te-ai la viaţă fiind Maica Vieţii. *Şi cu rugăciunile tale izbăveşti din moarte sufletele noastre"*
(Troparul Adormirii Maicii Domnului)

La 15 august Biserica Ortodoxă ca şi cea Catolică sărbătoresc Adormirea Maicii Domnului şi ridicarea ei cu trupul la cer. După o viaţă petrecută în curăţie sufletească şi trupească, în ascultare de Dumnezeu şi de Legea Sa (dată prin Moise pe muntele Sinai), în rugăciune şi în smerenie (Lc. 1, 48), împodobită fiind cu toate darurile („cea plină de har" — Lc. 1, 28), Maica Domnului a trecut la cele veşnice într-un chip vrednic de vieţuirea şi de calitatea ei unică de „Născătoare de Dumnezeu", cum a numit-o Sinodul III ecumenic (431) pe baza Sf.

(Continuare în pag. a 2-a)

† SERAFIM FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-vicar

* Articol preluat din ziarul „Tribuna" din 15 august 1992.

Cuvânt adresat tinerilor:

Despre folosul citirii Sf. Scripturi

„Toată Scriptura este de Dumnezeu insuflată şi de folos (oamenilor) spre învăţătură" (II Tim. 3, 16).

Dragi tineri,

În fruntea lecturii folositoare stă lectura duhovnicească, care are în centrul său Sf. Scriptură, cartea de temelie pentru desăvârşirea preotului şi a oricărui credincios. Ea creează atmosfera prielnică comunităţii de viaţă fericită cu Dumnezeu şi cu aproapele, aprinde focul rugăciunii şi râvna de meditaţie şi de contemplare. Sf. Apostol Pavel zice: „Toată Scriptura este de Dumnezeu însuflată şi de folos oamenilor spre învăţătură, spre mustrare, spre îndreptare şi spre înţelepţire" (II Tim. 3, 16).

Sf. Atanasie cel Mare socoteşte absolut necesară lectura sfântă pentru cel ce vrea să umble pe căile Domnului. El zice: „Nu veţi vedea nici o persoană în slujba lui Dumnezeu căreia să nu-i placă această citire". Cel ce o îmbrăţişează are mare folos, cel ce o uită şi o părăseşte are o mare pagubă" (A. Rodriguez, Calea desăvârşirii creştineşti, trad. A. Tăutu, vol. III. Oradea, 1934, p. 188). Fer. Ieronim spune unui binevoitor duhovnicesc: „Somnul să nu te apuce decât citind şi să nu dormi decât cu Sf. Scriptură în mână". De ce n-ai întrebuinţa pentru lectură tot timpul liber, zice Sf. Ambrozie din Milan unui creştin, ca să te întorci la Hristos, să-L vezi pe El? De ce să nu vorbeşti şi de ce să nu-L asculţi pe El? Cu El vorbim când suntem în rugăciune şi pe El îl ascultăm când citim Sf. Scriptură... Să ne gândim că prin ea vorbeşte Dumnezeu". Acelaşi lucru îl spune Fer. Augustin: „Citiţi Sf. Scriptură, zice el, ca astfel să vă amintiţi mereu că toate cuvintele de acolo sunt ale lui Dumnezeu, care vrea nu numai ca noi să cunoastem legea, dar să o şi împlinim. Citirea ei este folositoare, pentru că ne deşteaptă gânduri evlavioase. Sf. Scriptură este o scrisoare care ne soseşte din depărtare. Să o citim cu aceeaşi atenţie şi râvnă, cu care citim o scrisoare sosită de la casa părintească pe care n-am văzut-o de multă vreme. Să o citim cu grijă şi să vedem ce noutăţi ne aduce din cer, din adevărata noastră patrie; să luăm seama la ce ne spune ea despre strămoşii, părinţii, fraţii şi prietenii noştri dragi şi despre paradisul pierdut, unde toţi dorim să ajungem etc. (Rodriguez, Ibid. p. 188). Sf. Grigorie Teologul zice că Sf. Scriptură este ca o oglindă pe care trebuie să o punem mereu înaintea ochilor sufletului nostru, ca să vedem cele dinlăuntru ale noastre şi să ne dăm seama de ceea ce avem bun şi rău în noi, să vedem cât suntem de aproape sau de departe de desăvârşire şi de împărăţia lui Dumnezeu care este în lăuntrul nostru. În ea vedem viaţa Drepţilor şi a Sfinţilor pentru ca să urmăm pilda lor în ispite şi necazuri, în dureri şi suferinţe, ca să fim statornici în răbdare şi credinţă. Din Sf. Scriptură învăţăm ce trebuie să facem şi de ceea ce trebuie să ne ferim. Aici vedem pe îndelung răbdătorul Iov, a cărui tărie creşte cu cât cresc ispitele — ca valurile mării — şi vedem pe David care cade şi se ridică prin căinţă profundă. Statornicia lui Iov ne întăreşte în virtute, în cele mai grele încercări şi ne îndeamnă să fim optimişti în viaţă; iar slăbiciunea lui David ne îndeamnă să fugim de ispite şi amăgiri, care sunt cursele diavolului în mijlocul fericirii şi al puterii. Să nu ne încredem în noi înşine, ci să fim smeriţi în faţa lui Dumnezeu, cu mare băgare de seamă ca să nu cădem în păcate. Astfel, după Sf. Părinţi lectura duhovnicească este *hrana sufletelor alese şi curate.* Prin ea ne controlăm virtutea şi păcatul, credinţa, nădejdea şi dragostea, puritatea inimii şi sfinţenia vieţii, regresul sau progresul duhovnicesc. Pentru ca să fie folositoare şi să se ridice la cer, această lectură trebuie făcută cu răbdare, evlavie şi zel. Căci după cum ploile furtunoase nu fac pământul roditor, deoarece apa nu pătrunde în adânc, rupe florile şi roadele, tot aşa şi lectura duhovnicească, pentru ca să rămână în inimă şi să aducă rod, trebuie făcută cu zăbavă şi în linişte, fără grabă, indiferenţă şi în tăcere. Dacă aflăm lucruri care ne impresionează şi ne strâng inima, să medităm, să stăruim şi să ne rugăm, căci aici Dumnezeu vorbeşte inimii noastre.

Citind Sf. Scriptură să punem accentul pe formarea inimii curate şi pe voinţa morală, pe virtute şi nu pe cunoaştere. Căci este o mare deosebire a citi Sf. Scriptură pentru a şti şi *a o citi pentru a deveni buni* şi însufleţiţi de dragostea faţă de Dumnezeu arătată în Iisus Hristos Mântuitorul nostru, cel ce s-a întrupat pentru noi, în peştera din Betleem. Cunoaşterea formală a Sf. Scripturi îngâmfează şi dezbină, iar lectura ei în dragoste şi cu evlavie zideşte şi ne mântuieşte. *Să citim Sf. Scriptură pentru a ne mântui.* De aceea înainte de a citi să ne ridicăm cugetul inimii către Dumnezeu şi apropiindu-ne să-I cerem Harul Său, ca să sporim în virtute şi să ne lepădăm de cele pământeşti şi să mergem pe calea mântuirii. Aşa făcea Sf. Grigorie cel Mare, care înainte de a citi, se ruga cu psalmistul şi zicea: „Depărtaţi-vă de la mine cei vicleni şi voi face poruncile Dumnezeului meu" (118, 115).

Sfinţii preţuiesc lectura duhovnicească mai mult decât graiul

(Continuare în pag. a 4-a)

Prot. prof. Simion Radu

Schimbarea la faţă a Domnului

În cel de al treizeci şi treilea an al vieţii Sale, Mântuitorul Iisus Hristos, simţind că peste puţin timp Sfintele şi dumnezeieştile Sale Patimi se apropie, a vestit Sfinţilor Apostoli unele ca acestea: „Iată mă sui în Ierusalim şi voi fi dat la judecată spre moarte". Faptul acesta i-a întristat mult pe ucenicii Săi şi ca atare ei sfătuiau pe Domnul să se ferească de unele ca acestea. Dar ştiind că cele scrise în planul mântuirii oamenilor trebuie să se împlinească şi pe de altă parte voind să-i mângâie şi să-i întărească sufleteşte pe cei pe care i-a ales, Domnul le face această vestire: „Sunt unii dintre voi care nu vor gusta moartea, până când nu vor vedea Împărăţia lui Dumnezeu venind întru putere" (Luca 9, 27), adică până când nu vor vedea slava Mântuitorului, pe cât este cu putinţă omului pământean să vadă.

La şase zile, după cele astfel grăite, luând trei dintre apostoli, pe Petru, pe Iacob şi pe Ioan, s-au suit împreună cu ei în Muntele Taborului care se află în Galileea. Aici Fiul lui Dumnezeu s-a schimbat la faţă încât s-a făcut chipul Său ca soarele iar hainele Sale albe ca lumina (Matei 17, 1—3). Au fost de faţă la această „minune adânc grăitoare" şi două mari personalităţi ale Vechiului Testament: proorocii Moise şi Ilie. Copleşit de această privelişte Sf. Apostol Petru a cuvântat: „Doamne, bine este nouă să fim aici. Să facem trei colibe; una Ţie, una lui Moise şi una lui Ilie; şi-n clipa aceea, un nor lumi-

(Continuare în pag. a 7-a)

Preot Ioan Năftănăilă

CUMPĂTAREA

Când regele Irod a făcut ospăţ boierilor şi căpitanilor săi, atunci s-a tăiat capul ultimului profet biblic; atunci a murit ucis în temniţă Sf. Ioan Botezătorul (Mc. 6, 21—28). S-au săvârşit atunci fărădelegi mari; nelegiuiri groaznice — izvorâte din patimi păcătoase, — şi anume, traiul regelui Irod cu Irodiada, soţia fratelui său, şi uciderea Sfântului Ioan Botezătorul.

Prima nelegiuire s-a născut din patima desfrâului, a doua din beţie şi amândouă din lipsa de cumpătare.

Ioan şi *Irod* stau faţă în faţă. Ioan întruchipează pe omul lui Dumnezeu, pe trimisul şi apărătorul legii Domnului; Irod este călcătorul legii lui Dumnezeu. Ioan se poartă ca un sfânt, smerit şi ascultător de Dumnezeu, dar aspru cu sine însuşi şi cu păcătoşii; Irod se poartă ca un pătimaş nelegiuit: sângeros, beţiv, desfrânat şi ucigaş. Unul curat ca un înger reprezintă în toată frumuseţea ei virtutea cumpătării; celălalt murdar ca un demon înfăţişează lipsa de cumpătare cu toate urmările ei rele.

Toate virtuţile îşi au valoarea şi frumuseţea lor morală şi socială. Dar se pare că nici una nu are un rol familiar şi social mai însemnat decât cumpătarea.

Prin cumpătare sau temperanţă avem să înţelegem virtutea de a ne mulţumi cu ceea ce este strict trebuitor pentru viaţă şi de a ne înfrâna de la toate poftele şi lucrurile păgubitoare. Omul cumpătat

(Continuare în pag. a 4-a)

Ilarion Felea

Postul — nevoinţă spre mântuire

Calea către Dumnezeu şi întâlnirea noastră tainică cu sfinţii Săi trece prin vămile renunţării la sine. „Prin multe nevoinţe trebuie să intrăm în împărăţia lui Dumnezeu" (Fapte 14, 22). Locuirea lui Dumnezeu în noi şi comuniunea noastră cu Sfinţii înseamnă o neîntreruptă desprindere şi lepădare de noi înşine, o neîntreruptă jertfire de sine, căci „La Dumnezeu nu se poate intra decât în stare de jertfă" (Sf. Ciril al Alexandriei).

Postul la care Sf. Biserică Ortodoxă ne cheamă în această perioadă de dinaintea praznicului Adormirii Maicii Domnului este tocmai prilejul ce ni se oferă de a ne aduce fiecare dintre noi puţina noastră jertfă pe altarul credinţei în Dumnezeu şi al venerării sfinţilor Săi.

Adresându-se omului în integritatea lui, ca fiinţă alcătuită din trup şi suflet ,postul vizează deopotrivă cele două elemente constitutive. (Preamăriţi dar pe Dumnezeu în sufletele şi trupurile voastre"). Distingem deci, un aspect văzut sau material al postului, şi unul spiritual, care vizează prefacerea interioară a fiinţei noastre.

Postul trupesc sau material este abţinerea de bunăvoie, pentru un anumit timp de la unele mâncăruri şi băuturi, cu scopul de a ne elibera de sub stăpânirea poftelor pătimaşe, precum şi canalizarea tuturor forţelor noastre spre un ţel superior, menit să ducă la primenire şi prefacere sufletească.

După gradul de asprime, postul este de mai multe feluri:

1. Ajunarea desăvârşită — renunţarea totală la mâncare şi băutură pentru un anumit interval de timp;

2. Postul aspru (uscat) — sau ajunare — când se consumă la sfârşitul zilei alimente uşoare;

3. Postul obişnuit — în care se respectă programul alimentar obişnuit, consumându-se însă numai mâncăruri de post (alimente de provenienţă exclusiv vegetală);

4. Postul uşor — când se consumă mâncăruri de post, la care se pot adăuga în situaţii deosebite (boală), cu dezlegare, şi untdelemn, peşte, etc.

De prea multe ori însă, şi cu prea multă uşurinţă, adevăratul sens şi scop al postului au fost denaturate, fie din habotnicie şi falsă înţelegere a mesajului evanghelic, degenerând într-un soi de practică obscurantistă, echivalând cu chinuirea şi batjocorirea trupului, socotit ca „unealtă a răului"; fie dintr-o abordare mai mult profană, văzându-se în post doar o simplă cură medicinală şi ignorându-se complet tocmai miezul, sensul şi scopul exclusiv religioase.

Greşesc deopotrivă şi cei care consideră postul o luptă înverşunată şi acerbă împotriva trupului: „Căci nimeni niciodată nu şi-a urât trupul său, ci fiecare îl hrăneşte şi îl încălzeşte, precum şi Hristos Biserica" (Efes. 5, 29); după cum greşesc şi cei care cred că postul este un simplu act exterior, pur formal, prin care făţărnicindu-se nu vor câştiga decât cel mult slavă deşartă de la oameni. „Când postiţi nu fiţi trişti ca făţarnicii; că ei îşi smolesc feţele ca să arate oamenilor că postesc; adevărat grăiesc vouă; îşi iau plata lor" (Matei 6, 16). Tot astfel greşesc şi cei care, plini de bunăvoinţă, recunosc necesitatea postului, confundând însă postul, ca act religios, cu dieta medicală. Între post şi dietă există o mare şi fundamentală deosebire: dieta este prescrisă de o persoană avizată — medicul, fiind impusă din motive exterioare, obiective, de sănătate, pe când postul creştin vizează cu totul alte scopuri, de natură pur religioasă, el fiind în ultimă instanţă o luptă contra păcatului din noi, dar izvorâtă din propria noastră libertate interioară, este jertfa de sine pe care eu ca persoană conştientă şi liberă o aduc lui Dumnezeu.

Dincolo de aspectul trupesc pe care-l presupune actul religios al postirii, înţeles ca înfrânare trupească şi reprimarea tendinţelor pătimaşe din fiinţa noastră, postul se împlineşte abia prin aspectul său duhovnicesc. „Posteşti? — fugi de zgârcenie, de răpirea şi de pizmuirea pierzătoare de suflet. Posteşti? — fugi de lăcomie, mama tuturor relelor care ne despart pe noi de însuşi Dumnezeu. Posteşti? — opreşte-ţi limba de la rău, nu căuta slava deşartă, fie-ţi milă de cei necăjiţi, îngrijeşte pe cei asupriţi şi întristaţi, fii milostiv, bun, blând, iertător, îndurător, pios, paşnic, adevărat, ca Dumnezeu să primească postul tău" (Sf. Ioan Gură de Aur).

Îndemnându-ne să ţinem postul Adormirii Maicii Domnului nostru Iisus Hristos, Biserica Ortodoxă ne îndeamnă la iertarea şi apropierea de semenii noştri: („Împarte pâinea ta cu cel flămând, îmbracă pe cel gol şi nu te ascunde de cel de un neam cu tine" (Isaia 58, 6), căci iertându-i şi apropiindu-ne de ei vom dobândi şi noi iertare de la Dumnezeu pentru multele noastre păcate şi ne vom apropia de El, spre a primi linişte, sănătate şi pace în această lume, dar, şi mântuire şi fericire în veşnicie.

Pr. N. Stoia

Biserica Basarabiei...

(Urmare din pag. 1)

Să ne explicăm, apelând în scurt la câteva date istorice în mod cronologic. Nu însă înainte de a reaminti că Patriarhia Moscovei ne reproşează că ne-am amestecat în Basarabia fără s-o consultăm. Dar era oare drept şi necesar s-o consultăm, în condiţiile în care această Patriarhie nu are nici un drept canonic asupra unui teritoriu românesc? Oare atunci când ei s-au amestecat în teritoriile noastre canonice, ne-au consultat?

Iată mai jos ce ne spun faptele istorice. Vom expune cronologic şi vom rezuma foarte pe scurt etapele, vremile în care Patriarhia Moscovei s-a amestecat abuziv în jurisdicţia canonică românească.

1. Basarabia a fost teritoriu românesc, ca parte integrantă a Moldovei, încă din momentul formării poporului român. Acest lucru nu e contestat de nimeni, iar dovada cea mai evidentă e limba română pe care o vorbesc basarabenii.

2. În august sau septembrie 1401, când a fost organizată şi recunoscută de către Patriarhia Ecumenică — potrivit normelor canonice ale vremii — *Mitropolia Moldovei*, ea avea teritoriul până la Nistru, unde Ştefan cel Mare şi Sfânt îşi va şi zidi cetăţile. Patriarhul Ecumenic care a dat *Tomosul de recunoaştere* se numea Matei, iar Mitropolitul dintâi al Moldovei a fost IOSIF I MUŞAT.

3. În 1403, în cuprinsul Mitropoliei Moldovei se înfiinţează o episcopie la Rădăuţi. Ea are sub jurisdicţie şi Hotinul din Basarabia. De altfel Basarabia, ca nume, a apărut pentru teritoriul dintre Prut şi Nistru abia în 1812, nume dat de ruşi, ca s-o deosebească de Moldova. Iniţial cu acest nume s-au numit judeţele din sud stăpânite de Basarabii munteni.

4. În 1596 Aron Vodă întemeiază o episcopie la Huşi. Aceasta cuprindea şi ţinuturile Lăpuşna, Orhei, Soroca şi Tighina din Basarabia. Le-a avut sub jurisdicţie până în 1812, când turcii au predat Basarabia ruşilor. Între timp însă, după războiul Crimeii (1864), Cahulul revenit la Moldova, trece sub jurisdicţia Huşilor până în 1878 când, prin Pacea de la Berlin, Cahulul e din nou dat ruşilor.

5. Prin 1546—1595 se întemeiază la Brăila Mitropolia Proilaviei.[3]

Această Mitropolie avea jurisdicţie asupra Cetăţii Albe, a Bugeacului, Ismailului, Căuşanilor, Tighinei, Hotinului, până şi asupra Dubăsarilor din Transnistria. A avut şi jurisdicţie asupra Lăpuşnei şi Orheiului.[4] Toate erau teritorii de peste Prut, deşi sediul Mitropoliei era la Brăila. Mitropolia dispare după pacea de la Adrianopol (1829), ultimul episcop cunoscut fiind Antim.

6. În jurul anului 1767 la Hotin, în Basarabia era episcop un cărturar vestit, Amfilohie, hirotonit în cadrul Mitropoliei Moldovei, cu învoirea Patriarhului Constantinopolului. Această episcopie încetează să existe în 1813 când e anexată de Sinodul Bisericii ruse, după ocupaţia rusească a Basarabiei, la Mitropolia Chişinăului.

Ce reiese din cele de mai sus? Că Basarabia, ca parte integrantă a Moldovei, a fost din totdeauna sub jurisdicţie românească.

Şi apoi începe calvarul Bisericii Basarabiei, odată cu ocupaţiile ruseşti şi apoi sovietice.

Şi nu numai a Bisericii Basarabiei, ci şi a Bisericii Moldo-Vlahiei, până la un moment dat.

7. Între 1787—1792 G.A. Potemkin ocupă Principatele Române în numele ţarului Rusiei. Erau în scaune episcopul Antonie la Roman şi episcopul Iacob Stamati la Huşi. În 1788 a murit Mitropolitul Moldovei Leon Gheucă. Patriarhul Constantinopolului porunceşte să se procedeze la alegerea unui nou mitropolit. *Rușii nu respectă jurisdicția Constantinopolului* şi numesc *Exarh* al Moldo-Vlahiei pe rusul Ambrozie Serebreanikov, episcop de Ecaterinoslav.[5]

În 1791, la 26 decembrie, Ecaterina a II-a numeşte episcop vicar la Bender şi Akkerman (Tighina şi Cetatea Albă) pe Gavriil Bănulescu-Bodoni, supus canonicește lui Ambrozie. Petre Vălimăreanu scrie pe bună dreptate: *„Atât Ambrozie, cât şi Bodoni erau mai degrabă episcopi politici, decât canonici, fiind trimişi de puterea ocupantului şi nu aleşi după legile ţării“.*[6]

8. Istoria lui Gavriil Bănulescu-Bodoni merită un studiu pentru sine. Personaj controversat, adoptat de ruşii în care el avea încredere că vor salva creştinătatea de otomani, el a fost instrumentul Puterii şi al Sinodului rus. N-a uitat însă niciodată că e român, născut în Bistriţa-Năsăud şi, când a putut, a făcut bine românilor şi a promovat limba şi scrisul românesc. Canonicește însă, a făcut jocul ruşilor care, după dânsul, au numit în Basarabia, după 1821 când a murit, numai episcopi ruşi, în general persecutori ai românilor.

Patriarhia Ecumenică a protestat împotriva numirii lui Ambrozie al Ecaterinoslavului, ca Exarh-mitropolit al Ţărilor Române, şi implicit împotriva şi a numirii lui Gavriil la Tighina şi Cetatea Albă. Dar nici Ecaterina a II-a, *nici Sinodul Bisericii Ruse n-au luat în seamă obiecţiile justificate ale Constantinopolului.* Ba chiar dimpotrivă. După *Pacea de la Iaşi* (11 februarie 1792) Exarhul rus Ambrozie l-a numit pe Gavriil Bănulescu-Bodoni mitropolit al Moldovei. Puterea politică voia însă chiar mai mult. Comandantul rus, contele Alexandru Bezborodov raportează Ecaterinei a II-a că s-a înţeles cu Ambrozie şi cu generalul Cehovsky să-l numească pe Gavriil Bănulescu-Bodoni mitropolit al *Moldo-Vlahiei*, adică al ambelor Ţări româneşti, Ambrozie urmând să se retragă. Ceea ce s-a şi întâmplat. Gavriil Bănulescu-Bodoni a rămas însă la Iaşi, unde a venit şi Ambrozie şi s-a instalat la Golia, ca titular de Ecaterinoslav.

Bodoni, fără să fie ales, *fără consultare cu Constantinopolul*, e instalat la Iaşi de generalul rus Cehovsky, comandantul suprem al armatei ruseşti de ocupaţie.[7]

Patriarhul Constantinopolului protestează. Cere domnitorului Moldovei Alexandru Constantin Moruzi să facă alegere canonică de Mitropolit al Moldovei, ceea ce acesta şi dispune, în aprilie 1792. E ales mitropolit al Moldovei, episcopul de Huşi, Iacob Stamati. Bodoni e trimis în mai 1792 la Constantinopol.

Că a fost vorba de un abuz canonic al Sinodului rus şi al armatei ruseşti, se vede limpede din Circulara pe care o trimite episcopul Iacob Stamati preoţilor, la 27 iunie 1792:

„Vă înştiinţăm că, după intrarea în scaunul Mitropoliei a lui Gavriil... înştiinţându-se Prea Fericitul Patriarh al Ţarigradului pentru a lui Intrare la Mitropolie, că au fost fără dreptate, împotriva pravilei şi nu cu alegere şi primire de obşte a patrioţilor, după vechiul obiceiu şi pronomion ce au avut această ţară la alegerea şi punerea Arhiereilor pământului acestuia, — pentru aceea Prea Fericirea Sa, neîngăduind a se călca aceste întărite din vechime obiceiuri şi pronomii (prerogative), ce sunt aşezate după canoanele sfintei pravili, au cerut prin Arz de la prea înalta Poartă apărarea şi îndreptarea acestora; după care, prin împărăteşti închinate firmanuri, dându-se voia şi porunca Domnului nostru Alexandru Constandin Moruz Voevod, ca nicidecum să îngăduiască a fi mai mult la scaunul Mitropoliei acesta, ce împotriva obiceiurilor şi pravilelor au intrat şi s-au făcut Mitropolit; asupra căruia s-au trimis şi caterisis (afurisanie) de la Sfânta şi Marea Biserică, întărit cu iscăliturile a trei Prea Fericiţi Patriarşi, desbrăcându-l de tot darul şi cinstea Arhieriei, de Măria sa prea înălţatul Domnul nostru; urmând la aceste împărăteşti pre înalte porunci şi hotărârea Sfintei Mari Biserici (a Constantinopolului n.n.), *au lipsit pe numitul Gavriil din scaunul Mitropoliei şi din păstorirea acestui creştinesc norod, poruncind clirosului bisericesc şi celor cinstite obraze a părţii politiceşti a ţării ca, după vechile obiceiuri şi pronomii, şi după canoanele Sfintei pravili să facă o slobodă şi legiuită alegere din pământeştile duhovniceşti feţe... căzând asupra noastră sorţul acestei alegeri“, etc.*[8]

Din *Circulară* reiese că numirea lui Gavriil Bănulescu-Bodoni nu a fost recunoscută, ba că chiar a fost pedepsit cu afurisenie.

E uşor de înţeles că înlocuirea lui Bodoni i-a supărat pe ruşi. Au cerut Porţii Otomane — apel tot la forţa politică — destituirea domnitorului Alexandru Constantin Moruzi. Poarta a fost obligată să ia o măsură şi l-a mutat pe domnitor în Muntenia. Dar nu s-a dispus şi reintegrarea lui Bodoni ca Mitropolit al Moldovei. Bodoni care se afla la Constantinopol, a fost eliberat şi a plecat în Rusia, unde a fost decorat de Ecaterina a II-a şi numit, pe rând, episcop de Ecaterinoslav, Kerson şi Taurida, Novocerkask (1797) şi chiar mitropolit al Kievului (1799). Ambrozie al Ecaterinoslavului murise în 1792, cât a fost Bodoni la Constantinopol.[9]

Nu se ştie exact de ce, dar în 1803 Bodoni se pensionează la vârsta de numai 57 de ani. Se stabileşte întâi la Odesa, apoi la Dubăsari, cu o pensie de 3 000 de ruble pe an.[10]

Cu aceasta se părea că episodul Bodoni, pion important în mâinile ruşilor, s-a încheiat.

9. Dar n-a fost să fie aşa. În 1806 se declanşează un nou război ruso-turc. Ruşii ocupă din nou Principatele Române. Se încheie pacea de la Slobozia în 1807. Kutuzov proclamă alipirea Ţărilor Ro- [illegible] Din 1803 mitropolit al Moldovei era *Veniamin Costachi*. Fiind o vacanţă de domnitor, fiindcă acesta fugise de frica ruşilor în 1806, Veniamin era şi Locţiitor de Domn. *E silit de ruşi să plece din scaun* şi se retrage la Mânăstirea Slatina.

Şi din nou ruşii îşi aduc aminte de Bodoni. Prin ordin imperial el e reintegrat în Sfântul Sinod rus şi e numit încă odată exarh al Moldovei, Valahiei şi Basarabiei. *I se ordonă să nu mai asculte de Sinodul din Constantinopol*, ci de cel al Bisericii ruse.[11] În mai 1808 Bodoni depune jurământul la Iaşi în faţa prinţului rus Prozorovsky. Se ordonă şi mitropolitului de la Bucureşti să se supună lui Bodoni şi, numai lui să-i ceară aprobare pentru toate. *Constantinopolul e ignorat complet.*

În 1810 Bodoni demite pe mitropolitul Munteniei Dositei, de origine grec, şi numeşte în loc pe un Ignatie. Dositei se stabileşte în refugiu la Mânăstirea Aninoasa şi apoi la Braşov, evident fără nici o autoritate canonică. Moare în 1826, deşi Vodă Caragea îl rechemase la Bucureşti. Fiind prea bătrân, a refuzat.

10. La 16 mai 1812 se încheie *Pacea de la Bucureşti* între ruşi şi turci. Rușii se retrag din Principatele Române, dar obţin jumătate din Moldova, partea dintre Prut şi Nistru, pe care o numesc Basarabia. În Moldova era domnitor Scarlat Alexandru Callimachi, fanariot. Şi cum Bodoni, care era mitropolit — exarh în Principate, se manifestase deschis împotriva grecilor, domnitorul Moldovei îl izgoni. Bodoni trecu Prutul în Basarabia, iar în urma lui moldovenii l-au readus în triumf la Iaşi pe mitropolitul canonic, Veniamin Costachi.

G. Erbiceanu scrie despre acest moment:

„Sufletul marelui patriot Veniamin Costachi era trist; rana din sufletul său nu se putea vindeca, când privea spre Prut şi-şi amintea că s-a pierdut jumătate din ţara strămoşească prin răpirea Basarabiei“.[12]

Divanul Moldovei a trimis un *Protest* la Constantinopol contra cedării Basarabiei către ruşi, Veniamin voia şi un protest la Viena. Frica de ruşi a învins însă. Veniamin ar fi exclamat ieşind din Divan: *„Pentru Bucovina Ghica Vodă şi-a pierdut viaţa, şi noi pentru Basarabia ,nu facem măcar un protest“.*[13]

Aşadar, abuz după abuz, prin călcarea canoanelor şi ignorarea autorităţii canonice şi a Constantinopolului, şi a Mitropolitului Moldovei cu sediul la Iaşi, care avea sub jurisdicţie şi Moldova dintre Prut şi Nistru.

11. Începe acum un nou capitol în istoria bisericească a Moldovei.

Răpirea Basarabiei face ca rușii să întemeieze acolo o Mitropolie a lor, uzurpând drepturile canonice ale lui Veniamin Costachi asupra Basarabiei, şi îl numesc la Chişinău pe acelaşi Gavriil Bănulescu-Bodoni. Cât şi ce a făcut el la Chişinău şi în Basarabia, merită un studiu aparte. A rămas român şi a făcut şi lucruri bune dar, întemeierea Mitropoliei Basarabiei, rămâne totuşi un act de uzurpare a drepturilor canonice ale lui Veniamin Costachi de către Sinodul Bisericii Ortodoxe Ruse.[14]

12. După Bodoni care moare în anul 1821, la cârma Mitropoliei Basarabene au urmat 12 episcopi ruşi. Aceştia au fost: 1. Dimitrie Sulima (1821—1844), 2. Irinarh Popov (1844—1858), 3. Antonie Socotov (1858—1871), 4. Pavel Lebedev (1871—1882), 5. Serghie Lyapendevsky (1882—1891), 6. Isachie Polejensky, (câteva luni în 1891—1892), 7. Neofit Novodeicov (1892—1898), 8. Iacob Pyatnitky (1898—1904), 9. Vladimir Sinkovsky (1904—1908), 10. Serafim Ciciagov (1908—1914), 11. Platon Rojdestvensky (1914—1915) şi 12. Anastasie Gribanovsky (1915—1918).

Aceştia n-au vorbit limba poporului român peste care păstoreau, n-au fost aleşi canonic, ci au fost impuşi de Sinodul Bisericii ruse, cu misiunea de a-i deznaţionaliza pe români şi a-i transforma în ruşi. Printre aceştia, Pavel Lebedev (1871—1882) a prigonit pe toţi preoţii basarabeni care slujeau în limba română, a strâns toate cărţile româneşti de pe la biserici, şi şi-a încălzit cu ele reşedinţa vreme de câţiva ani. Printre altele a închis 340 de biserici în care se slujea românește şi a expulzat preoţii[15] care, probabil, s-au refugiat peste Prut. Norocul basarabenilor a fost că acest episcop a fost transferat în 1882 ca exarh al Georgiei.

Şi apoi ,marea binecuvântare a lui Dumnezeu a fost hotărârea Sfatului Ţării din 27 martie 1918, de unire a Basarabiei cu Patria-mumă. Au urmat ani de refacere a conştiinţelor, de recăpătare a încrederii în viitor şi s-a întemeiat, abia acum cononic, Mitropolia Basarabiei, la 25 iunie 1918. Episcopul Huşilor Nicodim Munteanu, viitorul patriarh, a fost numit de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române locţiitor al acestei Mitropolii, avându-l ca vicar pe basarabeanul Dionisie Erhan, viitor episcop de Ismail. Gurie Grosu, basarabean şi el, la 25 iunie 1918 a fost ales vicar la Iaşi, iar la 21 februarie 1921 a fost ales Arhiepiscop al Chişinăului şi al Hotinului. În 1925 Arhiepiscopia s-a transformat în Mitropolie.

Gurie Grosu s-a retras, se pare forţat de Carol al II-lea[16] şi, în locul său a fost ales mai întâi locţiitor şi apoi titular Efrem Enăchescu.

Dar a urmat un nou calvar pentru Basarabia.

13. Pactul Molotov-Ribbentrop (23 august 1939) a dat Basarabia Sovietelor.

Nu e în intenţia noastră să intrăm în amănunte politice. Aceste lucruri sunt astăzi cunoscute de toată lumea şi denunţate ca fărădelegi chiar de către fosta URSS, azi dispărută, în ultimele ei zvârcoliri înainte de a deceda, şi într-un elan de pocăinţă de ceas ultim! Să dea Dumnezeu să fi fost aşa.

Să vedem însă ce consecinţe a avut pe plan bisericesc pactul Molotov-Ribbentrop.

14. În puţine cuvinte, pentru că am mai vorbit despre aceasta, ca şi în trecut când, după fiecare ocupaţie politică, Biserica Ortodoxă Rusă a operat simultan şi o ocupaţie bisericească, în ciuda tuturor prevederilor canonice, aşa a fost şi în 1940. Îndată după ce URSS a ocupat Basarabia, la 28 iunie, după ce dăduse guvernului român o notă ultimativă la 26 iunie 1940, Biserica Ortodoxă Rusă a numit de îndată la Chişinău un episcop rus. *N-a întrebat Biserica Ortodoxă Română*, n-a dus tratative, nici măcar n-a făcut o scrisoare Patriarhiei Române. Abuz şi nimic altceva. Ocupaţie bisericească necanonică.

15. Războiul al doilea mondial, prin acel *„Vă ordon treceţi Prutul“* al mareşalului Ioan Antonescu, a readus Basarabia la Patria-mumă până în 1944 când, actul de la 23 august a redat-o sovietelor.

Ce a urmat în viaţa bisericească? *O nouă ocupaţie bisericească*, operată simultan de Sinodul Bisericii Ruse, care devenise Sinodul teritoriilor URSS.

Cu ce drept canonic?

Cu nici unul. Afară doar de dreptul forţei şi de profitarea de ocupaţia politică. *Ne-a consultat Biserica Rusă?* Nu. Nu există nici o dovadă. Şi chiar dacă ne-ar fi consultat şi ar exista vreo dovadă, ea ar fi nulă de drept şi de fapt, pentru că România şi Biserica Ortodoxă Română erau de fapt şi ele, într-o altă formă, sub ocupaţia Sovietelor.

Am ajuns acum la situaţia din vremea noastră.

16. Iată-ne acum, după ce dispare URSS, după ce Basarabia se proclamă Republică independentă şi suverană, Republică românească (27 august 1991), iată că Patriarhia Rusă ne cere socoteală că am reactivat Mitropolia românească a Basarabiei şi că am recunoscut ca Locotenent de Mitropolit pe episcopul Petru Păduraru, fost şi actual al Bălţilor, de unde a fost izgonit de cazacii din armata a 14-a şi de unele unelte locale, în astfel de uniforme. Să vezi şi să nu crezi!

17. Din cele expuse până acum un lucru este limpede şi, am vrut anume să-l facem limpede pentru oricine:

În Basarabia, Sinodul Bisericii Ruse a exercitat întotdeauna o jurisdicţie bisericească necanonică. Pretenţia de a-şi menţine şi acum această jurisdicţie, nu se poate justifica prin nimic. Uniunea Sovietică a dispărut. Nici măcar presupusul drept al Bisericii Ruse de a profita de cucerirea Sovietică asupra Basarabiei, nu mai există. Basarabia e *Republică autonomă şi suverană.* Cu ce drept, aşadar, jurisdicţie bisericească rusească asupra ei? S. Sa Patriarhul rus este *„al Moscovei şi al tuturor rușilor“.* Nu noi am încălcat canoanele, ci Patriarhia Moscovei le-a călcat, ori de câte ori rușii, sau Sovietele, au ocupat Basarabia. Acum că URSS-ul a dispărut, cum de se mai menţine un URSS bisericesc? Cum poate fi justificat? În nici un fel!

Biserica Ortodoxă Română nu-şi face nici un fel de probleme cu privire la ocrotirea canonică pe care o datorează fiilor ei români din Basarabia. Canonul 34 apostolic spune limpede: fiecare episcop şi credincioşii lui trebuie să se supună celui mai mare *din neamul lor.* Cum oare, când basarabenii s-au eliberat de cei care i-au împilat, care i-au deportat, care le-au distrus bisericile, care le-au arestat preoţii, cum să se mai închine ocupanţilor şi celor care au făcut totul ca să-i deznaţionalizeze şi să-i distrugă? Şi cum de se emit *şi acum* pretenţii de jurisdicţie canonică asupra Basarabiei?

18. Acestea sunt pretenţii care denotă, la unii, supravieţuirea unor mentalităţi imperialiste şi a unor apucături de ocupanţi, care nu se pot consola cu pierderile suferite, şi caută să-şi păstreze un bocanc peste ceea ce au călcat în picioare ,cu cinism, de mai multe ori în istoria ultimelor două secole.

* * *

Mai gravă şi mai de neînţeles însă decât toate acestea, este atitudinea unor ierarhi şi preoţi basarabeni, români, care, în dispreţul atâtor jertfe, atâtor crime împotriva neamului lor, a neamului nostru, se închină în continuare bisericeşte, celor de la care am avut întotdeauna numai de suferit. Asupra acestei „închinări“ nimeni nu va putea găsi vreodată cuvintele cele mai grele cu care ar trebui descrisă. Istoria va face dreptate. Şi va fi fără milă. Şi judecata lui Dumnezeu va face dreptatea ultimă, fără întârziere.

Noroc de episcopul Petru, de preoţii care îl urmează şi de credincioşii care îl ascultă. Aceştia spală obrazul bisericesc al Basarabiei. Nu este adevărat că asupra episcopului Petru ar opera vreo oprire de la slujire. După alungarea lui de la Bălţi, el a venit în România şi a cerut trecerea sub jurisdicţia firească a Patriarhiei Române. Şi a fost primit. Există actele la Cancelaria Sfântului Sinod din Bucureşti. Chiar dacă Moscova ar fi luat vreo decizie, pe care însă nu i-a comunicat-o şi nu ne-a comunicat-o nici nouă la vreme, acea decizie ar fi fără obiect. Episcopul Petru, alungat de la Bălţi de cazaci şi de clericii ierarhiei rusofile din Chişinău, din acel moment a devenit membru al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Semnătura lui se află pe acte oficiale la Bucureşti. Dacă Moscova a luat vreo măsură împotriva lui, nu mai avea nici o calitate s-o facă. Moscova ar fi trebuit să-l apere, dar n-a făcut-o, ci a fost de acord cu cei care l-au alungat.

---

3 Auxentie Stadniţchi, „Revista Societăţii istorice arheologice bisericeşti“, vol. XIV, p. 24, 27 cf. Petre Vălimăreanu, *„Prin Basarabia voievodală“*, Freiburg, 1993, col. „Vatra“, p. 73.

4 Anghel Constantinescu, *Monografia Sfintei episcopii a Dunării de Jos*, Bucureşti, 1906, p. 35, cf. Vălimăreanu, *op. cit.*, p. 73.

5 Despre acesta a se vedea: St. Berechet, *Activitatea arhiepiscopului Ambrozie Serebrenicov ca exarh şi al lui Gavriil Bănulescu-Bodoni ca vicar în Principatele Române, după călătoria mitropolitului Iona (Gruzinul) din 1791*, în rev. „Biserica Ortodoxă Română“, seria II, an. XLI, nr. 13/1923, p. 956—960).

6 *Op. cit.*, p. 84.

7 Justin St. Frăţiman, *Administrarea bisericească la românii Transnistrieni între Bug şi Nistru*, Chişinău, 1920, p. 20; cf. Vălimăreanu, *op. cit.*, p. 86.

8 Cf. Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii Româneşti şi a vieţii religioase a românilor*, ed. II, Buc. 1928—1930, vol. II, p. 187; şi C. Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei şi Sucevei şi a Catedralei mitropolitane din Iaşi*, Buc. 1888, p. 321, cf. Vălimăreanu, *op. cit.*, p. 86—87.

9 Despre cele întâmplate la Constantinopol cu Bodoni, a se vedea St. Berechet, *Activitatea Arhiepiscopului Ambrozie Serebrenicov şi a lui Gavriil Bănulescu-Bodoni*, loc. cit. supra, p. 960).

10 I. Casso, *La Russie au Danube et l'organisation de la Bessarabie*, p. 36, cf. Vălimăreanu, *op. cit.*, p. 90.

11 Zamfir C. Arbure, *Basarabia în sec. XIX*, Buc. 1898, p. 741, cf. Vălimăreanu, *op. cit.*, p. 93.

12 C. Erbiceanu, *Despre viaţa şi activitatea mitropolitului Costachi*, Buc., 1888, p. 20—21; cf. Vălimăreanu, p. 103.

13 Ion Nistor, *Istoria Basarabiei*, Buc., Humanitas, 1991.

14 A se vedea în legătură cu Gavriil Bănulescu-Bodoni, St. Berechet, *Viaţa unei tipografii basarabene*, în revista „Biserica Ortodoxă Română“, Seria II-a, an XLI, nr. 5, 1923, p. 284—360; de asemenea Şt. Berechet, *Şcoalele bisericeşti din Basarabia*, în rev. „Biserica Ortodoxă Română“, Seria II-a, an XLI, nr. 6, p. 433—443. A se vedea şi Dott. Petre Vălimăreanu, *Il. Metropolita Gabriele Bănulescu-Bodoni* (1746—1821), extras din teza: „Bessarabia — aspetti della vita ecclesiastica“, Roma, 1949.

15 Vezi Nicolae Ciachir, *Basarabia sub stăpânirea ţaristă*, (1812—1917), Buc., 1992, p. 69.

16 Vezi Vălimăreanu, *op. cit.*, p. 146.

(continuare în pag. a 3-a)

Maica Vieţii

La Adormirea Maicii Domnului

(Urmare din pag. 1)

Scripturi (vezi Lc. 1, 43, unde Fecioara Maria este numită „Maica Domnului“, adică Maica lui Dumnezeu) şi a Tradiţiei.

Toţi creştinii sunt „hristofori“ sau purtători de Hristos, încă de la botez, care ne grefează în trupul Domnului cel dătător de viaţă şi ne face mădularele sale aşa încât printr-o vieţuire creştinească autentică ajungem să „nu mai trăim noi, ci Hristos să trăiască în noi“ (cf. Gal. 2, 20). Dar această prezenţă a lui Hristos în noi este una spirituală sau duhovnicească ,adică realizată de Duhul Sfânt care pătrunzând cu energiile sale trupul Mântuitorului l-a spiritualizat şi transfigurat, ridicându-l deasupra legilor firii şi făcându-l accesibil experienţei tuturor credincioşilor care primesc prin credinţă sălăşluirea lui Hristos în ei. Noi îl avem deci pe Hristos în noi, prin har. Maica Domnului a fost purtătoare de Hristos nu numai duhovniceşte adică prin har, ci şi prin fiinţă (natură), căci ea i-a împrumutat trup din trupul ei pentru ca să devină om. Cu alte cuvinte, Dumnezeu şi-a alcătuit fiinţă omenească din fiinţa Prea Curatei Fecioare Maria şi s-a făcut om. De aceea şi relaţia Maicii Domnului cu Fiul ei a fost şi rămâne unică. Dacă comuniunea cu Dumnezeu care se desăvârşeşte în unirea cu El este scopul însuşi al vieţii noastre, apoi nici o făptură n-a fost mai intim unită cu Dumnezeu ca Maica Domnului. Nici chiar îngerii. De aceea este „mai cinstită decât heruvimii şi mai mărită, fără de asemănare, decât serafimii“. Şi tot pentru această intimitate cu Fiul ei, trupul Maicii Domnului n-a cunoscut după moarte putreziciunea, ci a fost ridicat, ca şi trupul Mântuitorului, la pragul maximei spiritualizări şi mutat la cer, împreună cu sufletul ei. Pe icoanele cu Adormirea Maicii Domnului îl vedem pe Mântuitorul ţinând în mâini pe Maica Sa sub chipul unui copil nou născut la viaţa cea veşnică. Pe pământ, Maica Domnului l-a purtat în braţe pe Fiul ei, acum este rândul Fiului s-o poarte în braţe pe Maica Sa. Dragostea este totdeauna reciprocă şi mai tare decât moartea.

Maica Domnului este „Maica Vieţii“, după cum o numeşte troparul sărbătorii de azi. Căci ea a născut pe Hristos — Viaţa lumii şi a oamenilor, de care rămâne nedespărţită pentru veşnicie. Prin ea ne împărtăşim şi noi de viaţa cea adevărată şi primim toate darurile cereşti dacă ne rugăm cu credinţă şi trăim ca şi ea în ascultare şi smerenie, în curăţie şi evlavie. Maica Domnului a împreunat fecioria şi naşterea; ea este deci Modelul suprem atât al fecioarelor care-şi păstrează curăţia pentru împărăţia lui Dumnezeu cât şi al mamelor care dau viaţă tot pentru împărăţia lui Dumnezeu. Numai cele care-şi necinstesc trupul şi sufletul în desfrânări sau îşi ucid pruncii în pântece nu pot avea pe Maica Domnului ca Model şi ocrotitoare.

Rugându-ne Maicii Domnului şi privind cât mai des icoana sa (mai bine zis, lăsându-ne priviţi de ea), ne vom înălţa sufleteşte către viaţa cea adevărată pe care ea a întrupat-o şi pe care o împărtăşeşte tuturor celor ce o cinstesc după vrednicie.

Comori

Nu-s comori ca-n tine, Poezie,
Vârf de munte, clar din văi izvor,
Unic glas în unic mare cor,
Tie rob, stăpână vecinic mie.

Dintre câte-au fost şi or să fie
Strălucind cu sorii toţi sobor,
Nu-s comori ca-n tine, Poezie,
Vârf de munte, clar din văi izvor...

Ceară alţii câte-au vrut şi vor,
Avuţii, de ţin de bogăţie,
Calce doar pe aurit covor,
Ştie câte ei ar vrea să ştie.

Nu-s comori ca-n tine, Poezie.

Petre Pascu

DIN Sf. SCRIPTURĂ

Agoniseşte înţelepciune şi cu preţul a tot ce ai capătă pricepere.

(Proverbe 4, 7)

Spune înţelepciunii: „Tu eşti sora mea“ şi numeşte priceperea prietena ta.

(Proverbe 7, 4)

Sileşte la învăţătură inima ta şi urechea ta la cuvinte iscusite.

(Proverbe 23, 12)

Fugi de poftele tinereţelor şi urmează dreptatea, credinţa, dragostea.

(II Tim. 2, 22)

(Urmare din pag. a 2-a)

Şi acum câteva exemple de simţire românească a preoţimii basarabene, încă de la Gavriil Bănulescu-Bodoni, înainte şi în timpul unirii din 1918 şi după aceea.

Nu ne vom putea opri asupra tuturor, dar măcar numele unora din ei trebuie să-l amintim, fiindcă le datorăm recunoştinţă, fiindcă ei trebuie să devină modele de simţire şi acţiune românească, fiindcă lucrarea lor trebuie reactualizată în conştiinţa basarabenilor, ca să-i ruşineze pe închinătorii la Meca moscovită, suflete rătăcite şi blestemate.

1. În ciuda tuturor acuzaţiilor de rusofilie aduse lui Gavriil Bănulescu-Bodoni, rusofilie datorată atitudinii lui antiotomane, de sub suzeranitatea cărora nu vedea ieşirea decât prin alianţa cu ruşii, el a făcut în Basarabia câteva fapte de bun român. Dacă am aminti numai două din realizările lui, ar fi de ajuns să nu-l condamnăm iremediabil, cum sunt condamnaţi rusofilii de azi.

El a întemeiat Seminarul Teologic din Chişinău (13 ianuarie 1813), pe care l-a vrut şi l-a realizat cu limba română ca limbă de predare, şi a întemeiat şi o tipografie tot românească (în mai 1814). A tipărit multe cărţi de cult pe care mai apoi le va arde, în numele Sinodului rus, episcopul Pavel Lebedev!

Scriitorul rus N.N. Durnowo, într-o carte tipărită la Moscova în 1908, scrie despre episcopul Pavel Lebedev: *„Toate cărţile sfinte de la bisericile moldoveneşti, tipărite cu litere chirilice în limba moldovenească, au fost depuse la Mitropolia din Chişinău unde arhiepiscopul Pavel, în curgere de 7 ani, le-a ars încălzind cu ele palatul mitropoliei. Acest fapt de un vandalism grosolan este astăzi din domeniul istoriei"*. Citind acest text, Zamfir C. Arbure zice: *„Recomand acest citat popilor noştri rusofili, care să strige apoi: „Trăiască Rusia pravoslavnică".*[17]

Parcă îndemnul n-ar fi tocmai inactual nici pentru rusofilii zilelor noastre!

Dar să revenim la Bodoni. El a găsit şi a păstrat în Basarabia 749 de biserici, din care 37 le-a lăsat în continuare sub jurisdicţia episcopului Huşilor, şi mai avea vreo sută de biserici pentru românii de peste Nistru. A patronat tipărirea în româneşte a *Bibliei*, la St. Petersburg (1819) după modelul lingvistic al Bibliei de la 1688 şi al celei de la 1795. I-a făcut corectura moldoveanul arhimandrit Varlaam Cuza de la Iaşi şi scriitorul basarabean Ioan Pralea. Bodoni a început şi zidirea catedralei din Chişinău.[18]

Bodoni a fost îngropat cu cinste la Mânăstirea Căpriana, unde a ctitorit şi o biserică. Seminarul întemeiat de Bodoni a dat României pe aproape toţi făuritorii Unirii din 1918.

2. Doi basarabeni cu intensă activitate românească peste Prut au fost Iosif Naniescu, Mitropolit al Moldovei, om cu viaţă sfântă, şi călugărul Varlaam Barancescu, protopsalt în Şcheii Braşovului, poet şi înfocat revoluţionar în 1848. A făcut atunci un apel către revoluţionarii din Muntenia, despre care G. Bariţiu zicea că a fost *„o adevărată raritate"*.[19]

3. Protoiereul Constantin Popovici conduce din 1908 revista românească *Luminătorul*. Încă de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul sec. XX până la Unire (1918), o seamă de preoţi basarabeni au început să se organizeze în vederea tipăririi de cărţi româneşti. Pot fi numiţi: arhimandritul Gurie Grosu, autorul unui *Abecedar* românesc, preotul Mihai Ceachir, pr. A. Istrati, pr. Mihail Plămădeală, pr. Alex. Baltaga[20] şi mulţi alţii.

Vom încerca mai departe să aducem şi câteva mărturii dintre cele mai grăitoare, referitoare la simţămintele româneşti ale unor clerici basarabeni, exprimate mai ales în 1917 şi 1918, unele dinainte de unire, care ne spală obrazul de ruşinea celor ce ne compromit astăzi. Poate nu ştiu toţi, poate n-au învăţat, poate n-au auzit cum s-a comportat preoţimea basarabeană în anii Unirii celei mari.

Poate unii se vor trezi. Moscova, Leningradul, unde şi-au făcut educaţia teologică, n-au avut nici un interes să-i înveţe despre aceşti oameni mari ai neamului românesc. Să fi învăţat de la ruşi măcar felul cum îşi iubesc ei Rusia. Şi tot aşa să-şi iubească ei România lor, Moldova lor, nu Rusia altora.

4. Iată ce scria în 1905 preotul basarabean P. Gheorghian:

> Suna-va ceasul dezrobirii mâine
> Şi lanţul va cădea în praf însângerat
> Şi vei cunoaşte-atunci, tu bietule Române
> C-atât amar de vreme ai stat îngenunchiat![21]

5. Încă înainte de Unirea din 1918 arhimandritul Gurie Grosu, cu strămoşi din Stolnicenii mei de pe Cogâlnic,[22] scria sub titlul: *„Moldovene, învaţă-te a te preţui"*, unele ca acestea: (spicuim) — *„Este un lucru înjositor şi de ruşine când un om se leapădă de naţiunea sa, şi îşi ascunde atârnarea către poporul său rodnic"*, adică poporul care l-a născut (n.n.). Aceasta e ca o lepădare de tată şi de mamă!

El îi condamna cu curaj pe *„cei cu poftă de a stăpâni pământuri străine"*, dar şi mai mult îi condamna pe cei care *„pricinuiesc răni adânci iubirii de neam"*. Zice: *„Moldovene, învaţă-te a te respecta pe tine, dacă voieşti ca alţii să te preţuiască şi să te bage în seamă"*.

Oare cred clericii închinători Moscovei, că cei de la Moscova îi respectă? Pot fi siguri că îi disprețuiesc mai mult decât o fac românii. Şi când se duc pe acolo, se ştie că nimeni nu le ia plecăciunea drept smerenie creştină, ci drept milogeală lipsită de demnitate. Mi-a spus un important ierarh rus, şi nu eram singuri: *„Dacă aşa vor ei!"*

Gurie Grosu povestea cum în 1874—1875, când episcopul Pavel Lebedev le-a cerut elevilor Seminarului din Chişinău să accepte limba rusă ca limbă de predare, cum clasa a III-a, condusă de elevul Bragă, a refuzat să semneze declaraţia care li s-a cerut tuturor şi n-a avut nimeni ce le face. Că încă de atunci se umbla cu declaraţii, cum că îţi ceri tu însuţi tăierea capului! Câţi de alde Bragă vor fi fiind azi la Facultatea de Teologie din Chişinău, care să aibă curajul să refuze închinarea la străini?

Gurie arată că moldovenii trebuie să se mândrească cu obârşia şi cu neamul lor, că doar sunt strănepoţii Romei. Şi cum să nu se mândrească cu limba lor armonioasă! *„Smerenia creştinească nu ne cere ca noi să ne jertfim demnitatea noastră, să arătăm înjosire de rob ... ci să dăm fiecărei naţii cuvenitul respect"*.[23]

Se ştie că în guvernul Moldovei independente de dinainte de Unirea din 1918, Gurie Grosu a fost adjunct de ministru la Culte şi a convocat o Adunare a Bisericii Ortodoxe din Basarabia. El a spus atunci: *„Biserica trebuie să devină un izvor de cultură naţională ... Preoţimea trebuie să vorbească aceeaşi limbă pe care o vorbeşte poporul, ca să nu fie ce-a fost până acum ... Preotul să fie cel mai bun apărător al naţionalităţii. Ceea ce ne crede norodul că suntem ,aceea trebuie să fim"*. El a încheiat rugându-se *„pentru binele şi propăşirea neamului nostru românesc"*.[24]

Încă de la deschiderea Sfatului Ţării din 21 noiembrie 1917, care s-a deschis cu *„Deşteaptă-te române"* şi *„Pe-al nostru steag e scris Unire"*, s-a dat cuvântul şi arhimandritului Gurie Grosu care a spus printre altele: *„Noi învăţăm în şcoală nu în limba care trebuie să ne mântuiască* (adică în limba română — n.n.), *ci în aceea care ne duce la robie* (adică în limba rusă — n.n.). *Învăţăm şaisprezece ani şi când ne ducem la sate ca să luminăm poporul, ne convingem că nu avem cunoştinţele folositoare. Acei care doreau să fie de folos poporului, trebuiau să înveţe de la început"*.[25]

Cât de bine a sesizat arhimandritul Gurie Grosu, viitorul mitropolit al Basarabiei ,că prin limba rusă se lucra la înrobirea românilor!

Tare m-aş mira să aflu că rusofilii din Basarabia de azi corespondează cu Moscova în româneşte! Şi că primesc ordinele în româneşte! Şi că le discută în româneşte! Probabil doar le aplică ca pe nişte cnuturi pe spatele românilor moldoveni.

Se lasă înrobiţi ca nişte nătângi cu mentalităţi de slugi!

6. Fără îndoială am putea spune multe despre lupta şi simţirea românească a autorului poeziei: „Limba noastră", preotul Alexei Mateevici. Despre el s-a scris mult. Am scris şi eu. Acum aş aminti mai ales o poezie-*avertisment* care mi se pare şi foarte actuală:

> Să ştiţi: de nu veţi ridica
> Din sânul vostru un prooroc,
> În voi viaţa va seca.
> Zadarnic soarta veţi ruga,
> Căci scoşi veţi fi atunci din joc,
> Şi-ţi rămânea făr' de noroc.

Strofa e din poezia intitulată: *Basarabenilor*, şi a fost scrisă la Mărăşeşti la 10 iulie 1917.

Fiecare basarabean trebuie să viseze, să dorească, să lupte să fie acel Prooroc!

Biserica Basarabiei...

7. La 10 martie 1918, aşadar tot înainte de Unire, preotul A. Murafa a scris un imn extraordinar intitulat *România*, cu referire la situaţia Basarabiei din acel moment, de după prăbuşirea imperiului ţarist cotropitor. Parcă ar scrie astăzi, după prăbuşirea imperiului sovietic. E de mirare că un asemenea imn, vecin bun cu *„Cântarea României"* a lui Alecu Russo, din care se va fi şi inspirat, a rămas ascuns sub colbul uitării. Îl reproducem:

„Între Nistru şi Tisa, din vechime adâncă stai Tu, Românie, ţară eroică.

Istoria Ta, scrisă cu litere de sânge, îmi adeverează că Tu, Românie, ai fost o ţară de jertfă. Stând la răspântie, Tu ai fost în trecut straja Apusului.

În tine, Românie, se opreau toate liftele fioroase, care năvăleau spre Apus.

Luptând cu ele necontenit, Tu pluteai în sânge, dar sabia din mână n-o slăbeai. Fără număr, fără nici o jale te jăfuiau năvălitorii, lăsând în urma lor pârjol şi scrum. Mai după fiecare năvală Tu începeai traiul din nou, şi nu apucai a te întări, că da peste Tine altă mare năvală de lifte, mai aspră, mai cruntă. Numai prin sângele Tău şi prin ale Tale aspre suferinţi, neamurile din Apus au rămas neatinse şi au ajuns la nume mare, la cultură înaltă şi la bogăţii nenumărate.

Datoria neamurilor apusene către Tine, Românie, e atâta de mare, că ele mai nu sânt vrednice să se plătească de ea.

Privind trecutul Tău, prin istoria Ta, Românie, eu nu mă mir de aceea, că Tu azi eşti mică în număr şi săracă. Eu mă mir de alta: cum Tu, vărsând atâta sânge şi răbdând atâtea suferinţi, n-ai părăsit cu totul acest pământ, dar trăieşti pe el până azi?!

Trăieşti mică, dar cu un nume eroic, glorios, cunoscut de toată lumea. Trăieşti, aşteptând viitorul Tău măreţ.

Eu cred, Românie chinuită, în viitorul Tău luminat, glorios şi plin de fericire.

Tu şi azi, fiind trădată de „prieteni" şi izbită între duşmani prea puternici, stai sângerată, dar cu credinţă tare în suflet.

Doamne sfinte!

Oare dreptatea nu e cu Tine?

Oare nu ale Tale părţi au fost şi sunt încă răpite? Oare nu ai tăi fii plâng până azi, fiind subjugaţi altor neamuri, fără nici un drept?

Dreptatea e cu Tine şi Dumnezeu e cu Tine!

Şi, dacă Domnul e cu Tine, El, Preaputernicul, nu e oare în stare să conducă diplomaţia omenească spre calea dreptăţii?

Ce înseamnă pentru Făcătorul, preaînălţările uriaşe, cu toată puterea lor, militară şi cu toată diplomaţia lor prea şireată?

Unde-i Rusia cea uriaşă, care-ţi răpise fiica cea mică?

Au nu ea s-a ruinat, pierind de sine, ca spuma, cu toată puterea ei militară?

Iar Tu Românie, cu toată nenorocirea Ta de azi, care ne cutremură, stai încă, trăieşti. Trăieşti prin sufletul fiilor Tăi, Românie, plini de credinţă şi de iubire către Maică-sa.

Trăieşti, cunoscută ca o ţară eroică, nu numai de prieteni, dar şi de duşmani. Şi vei trăi în veac, pentru că viitorul Tău, Românie, e răscumpărat c-o plată scumpă: cu sângele şi suferinţa de veacuri a poporului românesc".

8. Unul din marii luptători pentru unirea din 1918, alături de arhimandritul Gurie, a fost starețul de la Mânăstirea Suruceni, Dionisie Erhan, viitor vicar la Chişinău şi apoi episcop de Ismail, dr. h. causa cu 4 clase primare. Un autodidact din clasa marilor autodidacţi din lume.

La 15 martie 1918 el a pus problema convocării unei Adunări bisericeşti care să ia în discuţie relaţiile Bisericii Ortodoxe din Republica Moldova independentă (suntem înainte de Unire, ca şi astăzi) cu Sinodul Rusiei şi cu moldovenii de pe Nistru.

Iată o problemă foarte actuală, prin asemănarea ei cu situaţia bisericească din Basarabia de azi. Ea ne va dovedi o dată în plus că gândirea noastră şi Hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 19 decembrie 1992, de a reactiva Mitropolia Basarabiei, *se bazează pe drepturi istorice şi canonice care nu pot fi puse la îndoială* şi care au fost gândite la fel în tot decursul istoriei noastre bisericeşti.

Starețul Dionisie Erhan se întreba dacă ar fi necesară aprobarea Sinodului Bisericii Ruse şi a Patriarhului rusesc pentru convocarea unei Adunări bisericeşti a clerului din Basarabia independentă. Din răspunsul său se va vedea că de această aprobare, canonic, *n-ar fi fost nevoie, nici în Basarabia ocupată* (1812—1918), de dinainte de declararea independenţei.

Dionisie Erhan se întreabă: *„Se poate găsi vreun articol sau lege, care ar putea dovedi că răpirea care a fost făcută politiceşte de Rusia, a unei jumătăţi din Mitropolia Moldovei, ar fi putut da dreptul Sinodului rusesc să anexeze duhovniceşte pe cea răpită politiceşte (Basarabia)?"*.

Mai departe cerea să se arate: *„de este vreo lucrare a preasfântului Sinod rusesc care ar putea dovedi că anexarea a avut loc şi este întemeiată pe hotărârile sfintelor canoane şi a obiceiurilor vechi ale Bisericii Ortodoxe"*.

Desigur, asemenea temeiuri canonice nu există şi Dionisie Erhan lămureşte pe larg situaţia, prin canonul 8 al Sinodului III ecumenic de la Efes, care a lămurit un diferend similar între Patriarhul Antiohiei şi Biserica Ciprului. Siria ocupase în sec. V Ciprul şi Patriarhul din Siria (Antiohia) trimise un episcop al său în Cipru. Cipriotii nu l-au primit şi au adus cazul în faţa Sinodului III ecumenic de la Efes. Hotărârea Sinodului a fost că *ocuparea politică nu îndreptăţeşte şi ocuparea bisericească* (canonul 8).

Facem o mică paranteză. În scrisorile recente ale Patriarhiei Moscovei, se invocă împotriva recunoaşterii de către Patriarhia Română a reactivării Mitropoliei Basarabiei, chiar acest canon 8 al Sinodului III ecumenic, cum că noi am fi ocupat Basarabia şi că am fi recunoscut acolo un episcop — pe Petru de Bălţi — împotriva canoanelor. Să citeşti şi să nu crezi! O asemenea încercare de întoarcere pe dos a realităţilor, numai o minte rusească o putea imagina, după calapoadele unei diplomaţii pe care o credeam apusă şi ,în sfârşit, de care lumea s-a eliberat. Iată că ne-am înşelat. O astfel de diplomaţie a fost preluată de cine nu ne aşteptam: de Biserica rusă!

Starețul Dionisie conclude logic că nici un canon şi nici o practică veche nu-i dădea dreptul Sinodului Bisericii ruse (în 1812), să anexeze o jumătate din Sfânta Mitropolie a Moldovei (adică Basarabia), şi bisericeşte. Aşa că, încheia Dionisie Erhan, dacă e vorba de o binecuvântare pentru a organiza o *Adunare bisericească* în Basarabia, această binecuvântare trebuie cerută de la Mitropolitul Moldovei şi Sucevei. Jurisdicţia de drept asupra Basarabiei ocupate (1812—1918) a rămas mereu cea a Mitropolitului Moldovei şi Sucevei, până la întemeierea Mitropoliei româneşti a Basarabiei.

Cine are urechi de auzit să audă!

Cu privire la românii transnistrieni, starețul Dionisie spune că lor trebuie să li se aplice canonul 34 apostolic: *„Episcopii fiecărui neam se cuvine să ştie şi să cunoască pe cel întâi între dânşii şi a-l socoti pe el de cap şi nimic altceva de prisos a face"*. Şi conchide că *„neamul românesc oriunde s-ar întâmpla a fi, trebuie să fie ocârmuit* — în cazul moldovenilor — *de Mitropolitul Moldovei, necăutând la graniţele sau hotarele care ne despart pe noi politiceşte"*. Cum din 1923 Biserica Ortodoxă Română are şi o Mitropolie canonic organizată în Basarabia, ceea ce spune Dionisie despre Mitropolia Moldovei şi Sucevei, se aplică acum la Mitropolia românească a Basarabiei.

Şi-apoi Dionisie Erhan mai observă ceva. Iată, nouă basarabenilor, ruşii ne-au impus până în 1918 episcopi de-ai lor, ruşi, nu de-ai noştri, dar pentru ruşii lor din Japonia şi America, au trimis episcopi ruşi. Cum stăm atunci cu dreptatea şi cu aplicarea aceleiaşi măsuri peste tot?

De alte concluzii nu mai credem a fi nevoie.[26]

9. Onisifor Ghibu, care a luptat în 1917—1918 alături de basarabeni pentru Unire — era şi el preot — a tipărit în cartea sa (vezi note) şi un scurt articol al învăţătorului I. Arhip din com. Ciuciuleni, jud. Lăpuşna. Acesta a fost învăţătorul mamei mele. El scrie cum trei învăţători de peste Prut au organizat cu elevii satului o serbare românească frumoasă, la 18 martie 1918, cu puţin înainte de Unire. Mama mea avea 9 ani, deci era elevă. Lumea a fost extrem de emoţionată şi a urmărit totul într-o tăcere uimită, pentru că până atunci în şcoală nu se făcuse nici o serbare românească, deşi copiii nu ştiau ruseşte. După multă tăcere, un bătrân, lăcrimând a zis: *„A dat Dumnezeu, şi nu mai este ruşine a vorbi pe limba noastră"*.[27] De ce ruşine? Fiindcă ruşii ocupanţi disprețuiau limba română şi pe cei care o vorbeau!

28. La 1 aprilie 1918, preotul Nicolae Stadnicov din comuna Ţânţăreni scria un articol intitulat: *„Glasul preotului"*. Fiindcă vorbim de poziţia preoţilor basarabeni în problema Unirii, o astfel de temă nu trebuie ocolită, când e tratată de un preot basarabean. Spicuim:

„Am aşteptat atâta vreme să se îndrepte fărădelegea care s-a făcut la 1812, când s-a despărţit Basarabia de mama ei România ... Moldovenii au fost siliţi a învăţa limba rusească. Moldovenii nu au avut noroc a asculta limba mamei în şcoală şi în biserică. Trupul lor a fost la Rusia, dar sufletul lor la Mama România. Basarabia are acum nevoie de oameni inteligenţi, de oameni luminaţi, de oameni plini de energie. Asemenea oameni sunt — dar nu ştiu de ce tac în momentul acesta".

Au fost aşadar şi pe atunci unii care tăceau! Azi sunt unii şi mai răi: vorbesc în continuare numai cu Moscova! Dar nici cei care tăceau atunci n-au putut împiedica Unirea, şi nici cei care vorbesc astăzi tot numai cu Moscova, ruseşte, n-o vor împiedica!

Şi preotul continuă:

„Lacrimile strămoşilor, sângele lor, şi sudorile lor, stoarse de când s-au răzleţit de mama România, nu mă lasă să tac. Şi nimeni din Basarabia, din cei care trăiesc din munca şi sudoarea Moldovenilor, care trăiesc pe pământ udat cu sânge şi lacrimi, nu are dreptul să tacă. Acum e timpul să ne învăţăm a trăi româneşte şi a uita timpurile ţarismului ... Dacă avem să lucrăm împreună cu conducătorii din România, Ardeal şi Bucovina, toţi inteligenţii, cu toată energia pe care o avem, dacă vom sfărâma toate pietrele ce le întâlnim pe drum, atunci şi poporul întunecat va deschide ochii şi va înţelege că omul luminat poate să facă mai mult decât cel întunecat".

Iată calea vindecării românofobiei şi a cauzelor ei, în gândirea unui preot luminat din 1918, după o sută de ani de ocupaţie ţaristă.

După numai aproape cincizeci de ani de ocupaţie sovietică, multe minţi s-au întunecat din nou. Din păcate şi ale unor clerici.

Acelaşi preot pomenit mai înainte, A. Murafa, scria la 13 aprilie 1918 despre unii rămaşi în rătăcire şi după Unirea din 1918: *„Răii şi stricaţii n-au loc la masa curată a praznicului nostru. Ei trebuie goniţi cu sunet din ograda sufletului nostru, ca să n-o spurce cu întinăciunea vieţii lor otrăvitoare. Căci aceştia sunt otrăvitorii Maicii noastre sfinte. Să piară dintre noi precum piere fumul. Sora cea mică, Basarabia, încă are crezare, căci ea e crudă şi slabă. Nevoile ei sunt multe şi puterile ei puţine. Dar are sufletul curat, sufletul moştenit de la Ştefan Vodă cel Sfânt şi nebiruit.*

Pentru această pricină, el nu trebuie întinat cu păcatele unor netrebnici, pripăşiţi cu vâlvă printre norodul nostru blând".[28]

10. Preotul Ioan Andronic, figură cunoscută în Biserica Basarabiei, spre deosebire de unii care au afirmat că preoţimea a fost instrument al rusificării sub ţarism, dă o mărturie contrarie. Nu neagă încercările de rusificare ale episcopilor ruşi, dar afirmă o rezistenţă susţinută a moldovenilor faţă de rusificare. Au fost biserici fără nici o carte rusească. Preotul pe care l-a urmat el la parohie nu ştia ruseşte.

„Ce înseamnă aceasta? Oare nu aceea că numai în biserică s-a păstrat limba moldovenească şi mai mult prin mijlocirea Bisericii norodul nostru nu şi-a pierdut de fel simţirile cele naţionale? ... Mai înainte de prăbuşirea ţarismului, preoţimea făcea lucrul său aşa încât, fără de frică, nici ascunzându-se, nici silindu-se a trâmbiţa pe toate căile faptele sale".[29]

Acelaşi preot, Ioan Andronic, scria la 24 februarie 1918: *„A sosit vremea să ne aducem aminte de casa părintească, că nu se mai poate trăi ca până acum ci, ridicându-ne cu grăbire, să plecăm spre casa noastră (România)"*. El apreciază că numirea arhimandritului Gurie ca ministru adjunct al Cultelor şi instrucţiunii *„este o cinstire pentru neamul românesc"*.[30] În Comisia pentru convocarea *Adunării* bisericeşti a Basarabiei au fost aleşi în 1918 preoţii Ioan Stiuca, Ioan Andronic şi Serghei Beţan, viitorul vestit director al Seminarului Teologic din Chişinău, pe care l-am apucat şi eu.

* * *

Am putea încă multe adăuga. Preoţimea basarabeană şi-a păstrat conştiinţa românească chiar după o sută de ani de supunere forţată unui program de rusificare sistematică. Ea şi-a avut rolul ei important în realizarea Unirii din 27 martie 1918 şi, şi-a continuat acest rol şi după Unire. Dacă Seminarul din Chişinău i-a dat pe aproape toţi făuritorii Unirii din 1918, acelaşi Seminar, ca şi cele din Ismail, din Bălţi, de la Edinet, ca şi Facultatea de Teologie din Chişinău şi cea din Cernăuţi, au dat între cele două războaie oameni de cultură, savanţi şi preoţi buni şi buni români. Războiul comuniştilor atei i-a forţat aproape pe toţi să se refugieze în ţară. Mulţi mai ţineau încă minte ce pătiseră sub ţarism. Ceea ce se ştia despre Soviete, avea darul să-i înspăimânte şi mai mult. Dar toţi cei plecaţi au trăit permanent cu speranţa întoarcerii într-o Basarabie eliberată. *Ei au fost în România, chiar sub dictatura comunistă, prosovietică şi atee, conştiinţa Basarabiei.*

Preoţimea de până în 1918, cu toate rigorile unei politici de rusificare, s-a strecurat printre interdicţii şi ameninţări, şi a cultivat cât a putut limba română şi conştiinţa de neam, aşa cum arăta preotul Ioan Andronic. Prin 1902 preoţimea s-a constituit într-o *„Frăţie a Naşterii lui Hristos"*, cu scopul de a tipări literatură bisericească, în româneşte, pentru popor, sub formă de broşuri şi foişoare care au ajuns gratuit în toate satele.

Sub ocupaţia sovietică s-au pregătit un număr mic de preoţi la şcolile ruseşti. Basarabenii n-au avut nici o şcoală teologică în limba română. Poate că aici e şi explicaţia dezorientării unora dintre ei, astăzi.

Dar Unirea e în faţă şi va veni. Aşa cum a venit cea din 1918. O cere istoria, o cer strămoşii şi, nici o stavilă n-o va putea opri, chiar dacă ultima stavilă, incredibil, sunt cei care, la Moscova sau în Moldova, nu ştiu, sau se prefac că nu ştiu care sunt graniţele Rusiei şi de ce neam sunt locuitorii liberi astăzi ai Basarabiei! Poate că până la urmă toţi vor afla şi vor învăţa, iar basarabenii îşi vor redescoperi toţi demnitatea de români!

---

17 Zamfir C. Arbure, *Eliberarea Basarabiei*, Buc., 1915, ed. II-a, p. 37.

18 V. Vălimăreanu, *op. cit.*, p. 115—117 şi N. Ciachir, *op. cit.*, p. 60.

19 N. Ciachir, *op. cit.*, p. 43.

20 Cf. N. Ciachir, op. cit., p. 8 şi Petre Cazacu, *Moldova dintre Prut şi Nistru, 1812—1918*, Chişinău 1992, p. 180; v. şi Ion Nistor, *Istoria Basarabiei*, Bucureşti 1991, passim.

21 Cf. Onisifor Ghibu, *De la Basarabia rusească la Basarabia românească*, vol. I, Cluj, 1926, p. 1. Citatele care urmează au fost colectate în anexa la cartea sa, de Onisifor Ghibu, p. 1—509, din care noi le-am ales şi selectat pe cele mai elocvente.

22 Mitropolitul Gurie scrie: „Cercetând originea familiei mele după tată, am aflat că un străbun al meu din Moldova vechiului Regat, numit Andrei Poparcea a fost preot în *Stolniceni, jud. Lăpuşna*, pe Valea Cogâlnicului. El a avut între alţii fii pe Gheorghe (care a fost cântăreţ (palamar) la Nimoreni, pe Valea Işnovăţului, din care s-a născut tatăl meu Ştefan. Pentru că era un om voinic, i-au zis „gras" şi după această numire a lui s-au numit urmaşii „Grosu" cf. *„Procesul şi apărarea mea"* Buc., 1937, p. 36, nota 1.

23 Text din 7 februarie 1918, la Onisifor Ghibu, *op. cit.*, p. 53—61.

24 Cf. Ghibu, *op. cit.*, p. 159—160.

25 Cf. Anatolie Moraru *„Lupta poporului român din Moldova de răsărit pentru libertate, independenţă şi unire cu patria sa România"*, manuscris, p. 100. Anatolie Moraru a fost deputat în Sfatul Ţării.

26 La Onisifor Ghibu, *op. cit.*, p. 225. A se vedea şi alt articol al lui Dionisie Erhan, din 24 martie 1918, tot la Ghibu, p. 237—239. În acest articol atacă rusificarea operată de ruşi prin Biserică.

27 Cf. Ghibu, *op. cit.*, p. 264.

28 Cf. Ghibu, *op. cit.*, p. 282.

29 Cf. Ghibu, *op. cit.*, p. 127—128, 17 februarie 1918.

30 Cf. *Idem*, p. 151.

DIN SF. SCRIPTURĂ

— Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău, din toată inima ta, din tot sufletul tău şi din toată puterea ta. Cuvintele acestea, pe care ţi le spun eu astăzi, să le ai în inima ta şi în sufletul tău. Să le sădeşti în fiii tăi şi să vorbeşti de ele când şezi în casa ta, când mergi pe cale, când te culci şi când te scoli. Să le legi ca semn la mână şi să le ai ca pe o tăbliţă pe fruntea ta. Să le scrii pe uşorii casei tale şi pe porţile tale (Deut. 6, 5—9).

Rugă din închisoare

Am citit de curând, sub semnătura lui Gheorghe Popescu-Vâlcea, o culegere de versuri: *Cuvinte din temniță*, alcătuite, după propria-i mărturisire, în gând, de-a lungul a peste 16 ani petrecuți la Jilava, Văcărești, Aiud, Lugoj, Gherla.

La fel avea să-și scrie *Jurnalul Fericirii* și N. Steinhardt și atâția alți intelectuali români — ale căror trăiri și conștiințe au pus pecetea de durere și revoltă în zgura rămasă de pe urma unei devastatoare orânduiri.

Tălăzuind între o mijindă nădejde, alimentată, la cei mai mulți, de credința în Dumnezeu, sau, cum e cazul în speță și la G.P.-V. și de încredere, speranță în viitorul țării, pe de o parte — iar pe de alta, debusolați, înfrânți, copleșiți de neputința ieșirii din impas — elita îngenunchiată, peste patru decenii, zguduie azi prin mărturiile — *memento*-uri — în eternitate.

G.P.-V. gândește stihurile — pentru sine și pentru: „a susține moralul elevilor și studenților, țăranilor și muncitorilor căzuți în aceleași temnițe, întărindu-le convingerea că au luptat pe drept pentru credința în Dumnezeu, pentru libertate, pentru sfintele obiceiuri și minunățiile acestui pământ"; versuri ce le va închina „fraților căzuți în robia și lanțurile anticristului acestui veac" *(Închinare*, p. 6).

Am substitui demersul său unui „modus vivendi" — „fel de a trăi" în sensul de „echilibru temporar" sau chiar de „supraviețuire".

Căci ce altceva poate fi socotit poemul său de-nceput *Cântarea țării* (de 213 catrene — p. 7—37), precum și alte câteva poezii — ode — închinate istoriei, frumuseții și bogăției materiale și spirituale ale pământului natal? Acad. pr. prof. Dumitru Stăniloae îl apropie, pe drept cuvânt, de *Cântarea României* a lui Alecu Russo *(Cuvânt înainte*, p. 5).

Ancorat în aceste valori perene autorul cărții trăiește, la cotele aceleiași intensități, și „căderile" reversului medaliei.

Existența sa se consumă de astă dată, cu precădere, în universul bacovian al toamnelor:

„Bate vânt de toamnă-afară,
Printre ramuri plâng castanii,
Peste viața mea amară,
Pică frunze, zboară anii.
...Dinspre zările de-acasă
Mă întorc din nou în mine,
Greu surghiunul mă apasă,
Și cătușa strâns mă ține".
(Cuvinte din temniță, p. 45)

În alt loc, prin repetarea până la satietate a numelui anotimpului în care „cocori se-aud plângând... sfâșietor" — atinge limitele înfrângerii *(E toamnă peste Aiud*, p. 47).

De reținut registrul în care, același element definitoriu — cocorii —, în *toamna* din imnul de-nceput gravitează către un revigorator optimism:
„În cârduri, glăsuind, se duc cocorii,
S-aducă viitoarea primăvară" *(Cântarea țării*, p. 32).

Chiar la o lectură superficială cititorul distinge net în *Cuvinte din temniță* polii opuși, în perimetrul cărora se consumă existența umană: bine și rău, înălțare-prăpastie, încredere-desnădejde. De aici, pentru G.P.-V. — credința în Dumnezeu, precum și dragostea și mândria pentru țară, pentru datinile din străbuni, pentru înțelepciunea poporului — „îmbracă haine de sărbătoare"; pe temeiul „luminii", a unor rosturi, părelnic aureolate, atributele tuturor elementelor ce compun „universul" patriei — dau sentimentul trăiniciei, al așezării lucrurilor, al certei îndreptări, atunci când, vremelnic, echilibrul este amenințat *(Cântarea țării, Acolo este țara mea, Dor de țară, Cântarea Basarabiei* ș.a.).

De aici „prăpastia" pe care poetul o simte între *toamna* din poemele citate mai sus și *toamna* Aiudului.

Tot astfel — sărbătorile iernilor de-altă dată (vezi: *Colind îngeresc, Prunc sfânt, Leagăn sfânt, Noapte sfântă, Cerescule Părinte, Rugă Preacuratei)*, sunt văzute din robie ca printr-un ochean, nefiresc întors, încețoșat, sumbru:

„A venit și sfânta noapte de Crăciun...
Lângă temnița de plumb și mucegai,
Poposit-au un moșneag și cu trei crai;
Au căutat să vază fețe omenești
Și-au văzut doar oblonitele ferești...
Suflă-amarnic, suflă crivățul hain,
Peste țară numai jale și suspin...
Zăvorâte ușile tac în țâțâni,
Nu mai vin colindători ca-n anii buni...
Și-n cătușele robiei ce mă strâng,
Velerim din amintire-ngân și plâng..." *(Colind din robie*, p. 49).

Comunicarea lui G.P.-V., în afară de cea cu-n *alter ego*, lipsește; tot ceea ce este dincolo de zidurile închisorii e amintire, o amintire dureroasă; norii plumburii, frunzele rănit uscate ori strivite de ploi, cloncănitul sumbru al corbilor, vânturile șuierătoare — apasă omul întemnițat; în dureroasa nevoie de dialog, acesta îi este hărăzit doar vizual, numai cu astrele reci ale nopții, strecurate prin cine știe ce firidă.

Tot pe muchea desnădejdii, disperate rugi alcătuiesc cei doi *Psalmi* (p. 56—57 și p. 58). În „cânturi" similare Arghezi presimte și trăiește-ntru prezența dumnezeirii: „De-ajuns a fost ca, nezărit / Să te gândesc și-am tresărit"; nedumeririle lui: „Stau ca-ntre sălcii, noaptea, călătorul / Și nu știu cine-i binefăcătorul" — arar iau forma invocării: „În rostul meu Tu m-ai lăsat uitării / Și mă muncesc din rădăcini și sânger. / Trimite, Doamne, semnul depărtării"... Chemarea ajutorului Celui Atotputernic la G.P.-V. este mistuitoare; sub povara schingiuirilor, a umilințelor, a tuturor cărărilor astupate, credința în Dumnezeu e strigăt desperat ,e tremurată șoaptă de speranță, e arșiță, e rug, e sete; e blândă răcoare, e stinsă cenușă, e potolire. Cu mijloace proprii, într-un vibrant diapazon, întemnițatul rescrie emoționante versete din *Psaltire:*
„Coboară Stăpâne, coboară la mine!

Pe scara cerească ce urcă la Tine,
Întinde-mi o mână și brațul mi-aține,
Mă clatin, alunec, povara din mine
Slăbitu-mi-a pasul, mă trage, mă ține.

Coboară Stăpâne, coboară la mine!"

Fraze scurte, în rostiri sacadate, cu repetiții — imperative, opresc respirația, înecă, în plâns șoapte scăpate din buze spuzite:
„O, Doamne, o, Doamne, din veacuri, din toamne!

Când neguri se lasă și greul m-apasă,
Când sufletu-n mine e numai ruine,
Când gura e mută, scuipată, bătută,
Când ochiul se stinge în lacrimi de sânge,
Când arșiți mă seacă și valuri mă-neacă
Și toate se surpă și toate m-astupă,

O, Doamne, o, Doamne, din veacuri, din toamne!"

Doar cunoașterea integrală a acestor *Psalmi* poate da adevărata lor măsură, a crâncenei suferințe și-a limanului credinței în Dumnezeu. Dar cum să-i poată afla cineva ,de vreme ce placheta de versuri *Cuvinte din temniță* a apărut în numai... 150 de exemplare...?

În becismicile încercări la care ne supune viața de fiecare zi, stihurile lui Gheorghe Popescu-Vâlcea — retipărite într-un tiraj corespunzător — ne-ar aduce în suflet și-n minte, mai des, îndemnul psalmistului, îndemn, ce pare-a-i fi fost carte de căpătâi poetului de care vorbim: „Pentru ce ești mâhnit, suflete al meu, și pentru ce mă tulburi? Nădăjduiește în Dumnezeu, că-l voi lăuda pe El; mântuirea fetei mele este Dumnezeul meu" *(Psalm* 41/16—17).

Stela Toma

Sf. Liturghie și Preasfânta Treime

Când se întâmplă să ajungă la mine vreun candidat la Teologie, de obicei îi pun o întrebare, un fel de „verificați-vă cunoștințele". Îl întreb, de pildă: „Ce texte cunoști, din cadrul sfintei Liturghii, în care este cuprins cuvântul *Treime* sau *Sfânta Treime*"? Sunt cinci astfel de texte. Dintre ele mă aștept să mi se spună mai cu seamă două: răspunsul la îndemnul: „Să ne iubim unii pe alții, ca într-un gând să mărturisim" sau cel la îndemnul: „Să mulțumim Domnului!" La primul îndemn se răspunde cu cuvintele: „Pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh: Treimea cea de o ființă și nedespărțită". La cel de al doilea îndemn, răspunsul este: „Cu vrednicie și cu dreptate este a ne închina Tatălui și Fiului și Sfântului Duh: Treimei celei de o ființă și nedespărțite." E simplu și foarte la îndemână. Celelalte trei texte de la Sf. Liturghie, în care este cuprins cuvântul „Treime" poate e mai greu să fie identificate de cineva care nu este obișnuit să urmărească cu atenție sfintele slujbe, deși și acestea pot fi știute de către cei care participă real, cu gândirea și cu simțirea, la sfintele slujbe. Mă gândesc, în primul rând, la antifonul al doilea, din cadrul Liturghiei catehumenilor, adică la rugăciunea spusă cu cântare și adresată Domnului Hristos, rugăciune care începe cu cuvintele: „Unule-Născut, Fiule și Cuvântul lui Dumnezeu..." și se sfârșește cu zicerea: „Unul fiind din Sfânta Treime, împreună mărit cu Tatăl și cu Duhul sfânt, mântuiește-ne pe noi". Un alt text, pe lângă cele trei pomenite până acum, cel de al patrulea, în care este amintită Sfânta Treime, este textul imnului heruvimic, în care noi credincioșii, participanți la Sf. Liturghie, ne mărturisim ca unii care îi închipuim pe Heruvimi, adică pe ființele cerești din imediata apropiere de Dumnezeu, iar aceasta pentru faptul că aducem întreit sfântă cântare „de viață făcătoarei Treimi". De aceea chiar și zicem: „Noi, care pe Heruvimi, cu taină închipuim și făcătoarei de viață Treimi întreit sfântă cântare aducem, toată grija cea lumească de la noi s-o lepădăm; ca pe Împăratul tuturor să-l primim, pe cel în chip nevăzut înconjurat de cetele îngerești, aliluia, aliluia, aliluia".

Și mai e încă un text, cu care se răspunde la binecuvântarea pe care o dă slujitorul sfințit, când spune cuvintele: „Mântuiește, Dumnezeule ,poporul Tău și binecuvintează moștenirea Ta". Răspunsul la această binecuvântare este: „Am văzut lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc, am aflat credința cea adevărată, nedespărțitei Sfintei Treimi închinându-ne, că Aceasta ne-a mântuit pe noi". Acesta ar fi un răspuns complet la întrebarea cu care am început rândurile de față.

Într-adevăr, textele amintite de la Sf. Liturghie ne dau prilejul să ne gândim la Dumnezeu cel unul în ființă și întreit în persoane: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh: la Preasfânta Treime. Dar lucrurile nu rămân numai la atât. La Sf. Liturghie, ne găsim în fața Preasfintei Treimi și de fiecare dată când se rostește vreun ecfonis, adică vreo zicere în care se pomenesc cele trei persoane ale Preasfintei Treimi, ca de pildă: „Că sfânt ești Dumnezeul nostru și Ție mărire înălțăm: Tatălui și Fiului și Sfântului Duh", sau: „Că Tu ești sfințirea noastră și Ție mărire înălțăm: Tatălui și Fiului și Sfântului Duh..." etc. etc. La fel, în cuprinsul Epiclezei se aduc în conștiința noastră cele trei persoane ale Preasfintei Treimi: Dumnezeu-Tatăl de la care cerem să-l trimită pe Duhul Sfânt, Dumnezeu-Duhul Sfânt, pe care îl cerem să vină peste noi și peste „cinstitele daruri", precum și Dumnezeu-Fiul, Domnul nostru Iisus Hristos, pe care îl dorim prezent, cu Trupul și Sângele Lui, unite cu dumnezeirea Sa, ca să se întrupeze în credincioșii care se împărtășesc.

Pe lângă cele amintite, mai avem un text liturgic, care ne pune în fața Preasfintei Treimi, când se dă binecuvântarea, cu cuvintele: „Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea

(Urmare în pag. a 5-a)

Arhim. Teofil Părăian

Vetre de spiritualitate românească

— MĂNĂSTIREA HABRA DE LÂNGĂ BAIA MARE —

Deși vechea mănăstire din hotarul satului Groși (la 8 km sud de Baia Mare), și-a încetat existența fizică de aproape 400 de ani, amintirea ei se păstrează încă nespus de vie în tradiția locurilor. Mănăstirea a fost ridicată într-un loc pitoresc, aproape de satul Ocoliș, pe o mică terasă care domină Valea Chechișului și care se numește și astăzi „Habru".

Imaginea mănăstirii, credința chiar că ea există și azi, scufundată însă în mlaștina de la poala dealului, cu toate odoarele ei, cu clopotele „care se aud în noaptea de Paști", că în aceeași noapte, „pe locul sfânt arde și luminează o flacără", sunt păstrate de minunata legendă povestită cu veneрație deopotrivă de bătrâni și tineri.

Statornica credință că acest lăcaș există acolo în adâncuri a făcut ca an de an, veacuri de-a rândul de la dispariția sa întâmplată după 1600, călugări din alte părți — cum spun bătrânii — preoți și credincioși din împrejurimi să vină pentru închinare și reculegere, aici la Habru ca și pe două din colinele alăturate, purtând până astăzi numele de „Galilei și Călugăru".

Obiceiul secular, deși abandonat în ultimele decenii (poate în contextul propagandei ateiste), n-a fost uitat, păstrându-se cu totul impresionantă și amintirea mănăstirii.

O cercetare mai îndelungată și care sperăm să o continuăm și sub aspect arheologic, ne dă posibilitatea confruntării datelor istorice cu toponimia foarte semnificativă și cu tradiția orală locală. Toate acestea, completându-se fericit, explică, de altfel, credința puternic sădită în conștiința atâtor generații până astăzi, că mănăstirea există și acum.

Mănăstirea Habra nu putea să dispară pentru că, așa cum menționează un interesant document din 1614, existând *„din vechime, avea menirea să se roage pururea pentru rămânerea țării noastre"*. Este vorba de un memoriu trimis din Baia Mare de *„toată preoțimea și nobilimea română din ținutul Băii Mari, Chioarului și Sătmarului"*, autorităților imperiale austriece. Românii cereau să se facă dreptate în cauza mănăstirii pe care erau hotărâți să o reclădească. Mai spuneau că aceasta s-a bucurat întotdeauna de drepturi și slobozenii, dar că s-a pustiit de opt ani, de când clădirile i-au fost dărâmate, clerul alungat și proprietățile cuprinse prin abuz de un nobil, care cumpărase satele Groși și Ocoliș de la fiscul din Baia Mare.

Deși demersurile au fost repetate, românii n-au beneficiat de dreptatea așteptată de la imperiali — ca în atâtea rânduri în istorie — căci mănăstirea nu s-a mai reclădit.

Abuzul amintit a fost posibil în contextul persecuțiilor deslănțuite în Transilvania la adresa clerului român care îl sprijinise pe Mihai Viteazul. Este vorba, de fapt, de aplicarea hotărârilor dietei de la Letzfalu din octombrie 1600, care prevedeau ca „toți călugării să fie proscriși din toată țara... fiindcă stricăciunea și pericolul nostru de acum au venit din cele două țări române". Aceste măsuri au continuat și după uciderea lui Mihai Viteazul.

Clerul mănăstirii de lângă Baia Mare a vibrat pentru faptele voievodului celei dintâi uniri a românilor, iar starețul cu rang de episcop l-a urmat pe Mihai Viteazul la Iași, căci semnează aici, la 2 iunie 1600, împreună cu episcopul Maramureșului și cu cel al Sucevei, un important document în urma sinodului bisericesc convocat de domn în capitala Moldovei.

Mănăstirea pare să fi fost un binecunoscut lăcaș de cult și un centru de spiritualitate românească. La 1604 episcopul Serghie al Maramureșului, adus de la Tismana de Mihai Viteazul — domnul care s-a îngrijit de viața spirituală a românilor ardeleni, căci să ne gândim la ctitoriile sale aici începând cu noua catedrală a Mitropoliei de la Alba Iulia — Serghie deci, „călugărul cărturar cum îl numise Nicolae Iorga, vorbește despre mănăstirea din Peri și mănăstirea Habra „de deasupra Băii Mari, din țara Chioarului", ca fiind cele mai importante asupra cărora își exercita prerogativele și autoritatea.

Dată fiind această asociere, ca și vechimea repetat invocată a mănăstirii Habra din Chioar, înzestrarea sa deosebită (ogoare, livezi, vii, eleștee, etc.), libertățile de care se bucura „în toate vremurile" (desigur până la distrugere), credem că acest așezământ de cult românesc și ortodox, ca și vestita mănăstire din Perii Maramureșului, a fost întemeiată de aceiași binefăcători voievozi maramureșeni Drag și Bale, poate în jurul anului 1400. Bogați și puternici, Drăgoștii (nepoți ai lui Dragoș descălecătorul în Moldova), comiți ai Maramureșului, Sătmarului, Ugocei și ai secuilor, au avut meritul protejării propriului popor împotriva tendințelor de deznaționalizare și prin religie, cultivând și apărând credința sau legea strămoșească a românilor. Ei au ridicat și înzestrat cu proprietăți numeroase lăcașe de cult — adevărate centre de spiritualitate românească. Și este posibil ca, așa cum mănăstirea din Peri fusese închinată Constantinopolului de către ctitorii săi, mănăstirea de lângă Baia Mare să fi fost închinată vestitei mănăstiri a Hebronului situată la sud de Ierusalim, acest fapt putând explica, eventual, denumirea de Habra.

Dar revenind la menirea clerului mănăstirii de pe Habru, aceea de a se ruga pentru țară, ca și la amintirea ei atât de vie în satele din jur, am socotit de datoria noastră să readucem în atenție istoricul și tradiția sa. Căci în contextul renașterii spirituale din România, de după revoluție, acest minunat simbol al speranței în perpetua renaștere a vieții și a binelui, a rămânerii țării și a oamenilor ei, în ciuda tuturor vitregiilor istoriei, această zestre de spirit moștenită împreună cu credința străbună, se cere prețuită și lăsată urmașilor.

De aceea, cu mult entuziasm, Protopopiatul ortodox din Baia Mare și parohia din Groși, sute de credincioși din Groși și Ocoliș cu rudele sosite de sărbători din toate colțurile țării, au reluat după 1989 obiceiul secular al ieșirii pentru rugăciune pe locul vechii mănăstiri. Și astfel, într-o atmosferă de înălțătoare trăire sufletească, în după amiaza marii sărbători de Paști (la 15 aprilie 1990), s-a sfințit pe Habru crucea așezată de sătenii din Groși în vinerea mare, s-a oficiat o slujbă de pomenire a clerului prigonit al mănăstirii, a eroilor din toate vremurile ai neamului românesc, s-a evocat istoria și vechimea mănăstirii ca și semnificația ei profund creștinească și românească.

Bucuria și emoția oamenilor au fost deosebite, ca și hotărârea lor de-a reveni aici an de an, cum se și întâmplă de atunci, cu dorința ca rugăciunea, gândul și faptele bune pentru țară să-i unească pe toți românii.

Credincioșii și preoții doresc, de asemenea, să clădească pe Habru un schit și astfel să repare o nedreptate de patru secole a istoriei. Este un gând frumos, care credem că se va împlini.
Ceea ce este sigur însă, este că pe Habru și pe cele două coline, Galilei și Călugăru, românii se vor ruga „pururea" pentru țară, așa cum făceau „din vechime" călugării mănăstirii Habra.

Prof. Viorica Ursu
Muzeul județean Maramureș, Baia Mare

Despre folosul citirii Sf. Scripturi

(Urmare din pag. 1)

viu al unui predicator bun, pentru că vorbele zboară, dar citind, examinăm și cântărim ceea ce ne place, până se imprimă bine în suflet și-n inimă. O astfel de lectură este un sfetnic credincios și un judecător drept, spune adevărul pe față, sfătuiește, mustră și cheamă la virtute. „Cuvintele Domnului, zice psalmistul, sunt cuvinte curate, argint cu foc lămurit" (11, 6). „Ele sunt duh și viață nouă" (In. 6, 63).

Aș dori să accentuez că, pe lângă Sf. Scriptură, tot ca lectură duhovnicească vă invit să citiți și scrierile Sf. Părinți, Filocaliile, Cărți de meditație (ex. Toma a Kempis, La picioarele Mântuitorului de Huonder, etc.). Prin lectură duhovnicească în general vorbim cu toți Sfinții și Părinții Bisericii, cu toți aleșii lui Dumnezeu, care ne dau pilde și povețe prețioase pentru viața cerească. Ea este comoară nesecată de tot binele, pentru că aprinde în suflet focul harului dumnzeiesc, care arde tot răul și ne sfințește viața, gândul, vorba și faptele noastre.

Faceți, deci, lectură duhovnicească și-ndeosebi citiți Sfânta Scriptură, cea mai bună carte pe care a cunoscut-o omenirea. Aceasta pentru faptul că: 1) e cea mai universală din lume. O aflăm la toate popoarele, la intelectualii și cărturarii de elită, în palate și bordeie; 2) este carte unitară: deși scrisă de peste 40 de autori, de diferite grade culturale în 1600 ani. Ea cuprinde o superioară și unitară concepție despre lume și viață, de la Facere și până la Apocalipsă. Răspunde la toate marile întrebări care se pun irezistibil spiritului omenesc: ce ești tu, omule? de unde vii, încotro mergi, pentru ce trăiești, ce cale să apuci, ca să te mântuiești? etc. 3) Citind Biblia cu credință și cu evlavie, dragi tineri, simțim că harul divin este o putere supranaturală care vorbește inimii noastre, ne convertește sufletele și le aduce în slujba lui Dumnezeu. Așa a convertit pe filozoful Justin, devenit Martir, pe Fer. Augustin, Francisc de Asisi și mulți alții, pe care i-a făcut oameni noi, desăvârșiți în Hristos. Așa este și pentru tine, citește-o necontenit și te vei convinge.

CUMPĂTAREA

(Urmare din pag. 1)

își pune frâu plăcerilor și poftelor vinovate; nu se lasă biruit și robit de ispitele cărnii sau de amăgirile patimilor înșelătoare. Creștinul știe că *cine luptă se înfrânează și cine se înfrânează se încoronează* (I Cor. 9, 25).

Cumpătarea este o virtute morală obligatorie pentru toți creștinii, poruncită de Mântuitorul și pilduită de toți sfinții. *„Luați aminte de voi înșivă*, grăiește Iisus Domnul, *să nu se îngreuieze inimile voastre de mâncare și de băutură peste măsură"* (Lc. 21, 34). Țineți măsura în toate. Nu lăsați poftele fără frâu și dorințele fără stăpânire. Fiți stăpâni și nu robi, fiți totdeauna *treji* (I Petru 1, 13; 5, 8; Tes. 5, 6).

Temperanța e cea mai bună regulă de sănătate și *igienă* a sufletului și a trupului. Ea constă în înfrânarea poftelor, în oprirea excesului, în stăpânirea patimilor de mâncare, băutură, îmbrăcăminte, mânie, înjurătură, ș.a. Ea ordonează dorințele ,stăpânește plăcerile și înalță personalitatea omului. Lipsa de cumpătare aruncă pe cei mai mulți oameni în cele mai negre mizerii morale și materiale: în destrăbălare, lux, desfrâu, jocuri de noroc, beție; în spitale, azile, case de nebuni, temnițe, etc. Priviți casele, curțile și trupurile beților, desfrânaților, risipitorilor și bolnavilor, și vă veți convinge câtă mizerie este în lume din lipsa cumpătării, ...și câți bani buni, greu munciți, se duc în vânt pe articole de lux și pe alte pofte deșarte...

Din astfel de pricini, morale și sociale, virtutea cumpătării e recomandată tuturor bărbaților, slujitorilor bisericii (I Tim. 3, 2—3; Tit 1, 7), femeilor (I Tim. 3, 11), tinerilor și bătrânilor (Tit 2, 2—3, 6) și tuturor creștinilor (Lc. 21, 34).

Fără cumpătare nu este bunăstare, nici progres, nici viață morală.

Din cumpătare se nasc și alte virtuți morale: cinstea, modestia, bunăstarea, castitatea, blândețea, seriozitatea morală, unele mai lăudabile decât altele. În schimb, unde nu e cumpătare, își fac pat cald toate viciile și toate relele, dintre care cele mai mari sunt beția, desfrâul și omorul. *Beția* e „muma desfrâului" și „băutura morții". Mai mult ca sigur, Irod nu ucidea pe Ioan, dacă ar fi fost în stare de trezvie, — mai ales că avea un respect deosebit față de el. În stare de beție oamenii fac lucruri de care mai apoi se rușinează; le regretă și plâng, dar prea târziu.

Religia creștină oprește și osândește beția (Lc. 21, 34; Rom. 13, 13; Ef. 5, 18); o numără împreună cu necumpătarea printre faptele rele ale trupului (Gal. 5, 19—21), spre deosebire de cumpătare, care-i numărată printre faptele Duhului (Gal. 5, 22). Creștinii sunt îndemnați și obligați să se ferească de societatea beților (I Cor. 5, 11), și de idealurile lor (Is. 22, 13; I Cor. 15, 32) deoarece beția duce oamenii la sărăcie (Prov. 21, 17; 23, 21), la batjocură și ceartă (Prov. 20, 1), la zăpăceală (Isaia 28, 7) și nebunie (Osea 4, 11), la impietate (Is. 5, 11—12), la gâlceavă, la plângere (Prov. 23, 29—32), la moarte (Deut. 21, 20—21) și la pierderea împărăției lui Dumnezeu (Gal. 5, 19—21).

Pe lângă toate acestea, beția nu stinge setea, așa după cum îmbuibarea nu satură poftele, ci mai degrabă le face *nesățioase*. Beția, ca și îmbuibarea, naște mizeria și sporește nefericirea în lume. În fiecare pahar dus la gură, bețivul bea lacrimile, sângele și viața soției și ale copiilor săi, și în loc să facă din trupul său biserica lui Dumnezeu (I Cor. 6, 20), îl batjocorește și îl ruinează.

În Sf. Scriptură se spune limpede că beților nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu (Gal. 5, 19—21), dacă nu se trezesc, să se pocăiască și să se lapede de patimile lor.

— „Deșteptați-vă, beților, și plângeți!" — strigă profetul Ioil (1, 5). Lepădați-vă de faptele cele fără de roadă ale întunericului, care rușine este a le și grăi (Ef. 5, 11—12) și urmați legea Domnului.

Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul este un strigăt peste veacuri împotriva destrăbălării, împotriva luxului, împotriva îmbuibării, împotriva desfrâului, împotriva beției, împotriva omorului; împotriva tuturor păcatelor care izvorăsc din lipsa de cumpătare; e un strigăt de chemare la cumpătare, la simplitatea creștină, la virtute.

Să ne ferim de duhul casei lui Irod și mai vârtos să urmăm îndemnul adresat tuturor oamenilor și mai ales beților:

„Să nu vă îmbătați de vin, întru care este desfrânare, — nelegiuire și ucidere (Mc. 6, 21—38), — *ci să vă umpleți de Duhul, vorbind între voi în psalmi și în laude și în cântări duhovnicești, lăudând și cântând întru inimile voastre Domnului"* (Ef. 5, 18—19).

Biblia sau Sf. Scriptură — capodoperă a culturii şi civilizaţiei universale

(LECŢIE DE RELIGIE)

1. Organizarea clasei pentru lecţie (Rugăciunea de la intrarea în clasă, pregătirea materialului didactic: cât mai multe planşe sau diapozitive, plăci cu muzică inspirată din Biblie).

2. Verificarea temei şi a cunoştinţelor predate în lecţia trecută.

3. *Legătura cu lecţia precedentă sau cu cunoştinţele anterioare.*

Când, printre primele lecţii din anii trecuţi ne-am referit la crearea omului, am văzut că el a fost creat din trup şi suflet. Trupul este partea biologică a fiinţei umane, legată de lumea materială. Sufletul reprezintă chipul lui Dumnezeu în om, suflarea divină. Datorită existenţei sufletului în fiinţa omenească, putem spune că omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu. El avea însă menirea să ajungă la asemănarea lui Dumnezeu, să-şi dezvolte adică capacităţile sufleteşti şi mereu să nu obosească a tinde spre desăvârşirea vieţii duhovniceşti. Dar aşa cum trupul are nevoie de hrană pentru a putea vieţui, tot astfel şi sufletul trebuie hrănit... Care este această hrană a sufletului? Este multiplă. Una din ele o constituie şi cărţile care conţin valorile spirituale pe măsură să ne dezvolte capacităţile duhovniceşti, adică să ne cultive spiritul; şi în acelaşi timp să ne înveţe a ne trăi viaţa în mod demn şi civilizat. Din cărţile scrise s-au dezvoltat ştiinţa, cultura şi civilizaţia, sub multiplele lor forme de manifestare: literatura, istoria, muzica, pictura, sculptura, etc., toate având menirea să înnobileze spiritul omenesc; să-l ajute să devină asemenea Celui ce l-a plăsmuit.

Între toate aceste foarte multiple cărţi, care au contribuit la dezvoltarea culturii şi civilizaţiei umane, la loc de frunte stă Biblia sau Sfânta Scriptură.

4. *Comunicarea subiectului lecţiei noi şi a obiectivelor urmărite.*

Vom vedea în cele ce urmează că Biblia sau Sfânta Scriptură este capodoperă a culturii şi civilizaţiei universale.

5. *Dirijarea învăţării. Însuşirea noilor cunoştinţe.*

Sfânta Scriptură reprezintă Cuvântul lui Dumnezeu scris sub inspiraţia Sfântului Duh spre a arăta oamenilor voia lui Dumnezeu, sau calea care duce la mântuire. Ea are deci în esenţă un caracter religios. Desigur că toate religiile au cărţi de orientare religios-morală. Deosebirea însă dintre acestea şi Biblie este esenţială. În ea vorbeşte însuşi Dumnezeu oamenilor, pe când în alte cărţi ale diferitelor religii vorbesc oamenii despre Dumnezeu. De aceea, Biblia se mai numeşte şi „Sfânta Scriptură", reprezentând „cuvintele vieţii veşnice"; cuvântul lui Dumnezeu „viu şi lucrător... judecător al simţurilor şi al cugetelor inimii". Ea este sămânţa căzută pe pământul bun care aduce „roade cu inimă bună şi curată întru răbdare" (Luca 8, 15).

Pe lângă caracterul divin al Bibliei ea este şi rămâne o capodoperă a culturii şi civilizaţiei umane. Şi este explicabilă aceasta dacă ne gândim că cultura şi civilizaţia au rolul de a dezvolta spiritul omenesc şi valorile umane, ceea ce corespunde întru totul strădaniei spre virtute, strădanie de a cultiva chipul lui Dumnezeu pe care îl avem în noi, spre a ajunge la asemănarea lui Dumnezeu, adică la desăvârşirea duhovnicească. Această neîntreruptă tendinţă spre desăvârşire nu exclude, ci implică dăltuirea spiritului descătuşat de păcat spre a tinde mereu spre cultură şi cvilizaţie. Aşa se explică faptul că un cercetător competent în probleme de istoria religiilor demonstrează că ideea de „sacru" (sfinţenie) corespunde celei de cultură şi civilizaţie. Deci pe măsură ce de-a lungul vremii sufletul caută valorile religiei, în acelaşi timp creează cultura şi civilizaţia (Mircea Eliade, Tratat de Istoria Religiilor, Paris 1964).

Pentru a arăta mai concret că Biblia e o capodoperă a culturii şi civilizaţiei universale, vom demonstra că la multe popoare şi chiar la poporul nostru, Biblia i-a învăţat pe oameni să scrie şi să citească. Părţi din ea au fost primele manuale şcolare. Sunt nenumăraţi acei credincioşi care chiar la o vârstă mai înaintată au învăţat să citească din dorinţa de a descifra adevărurile Sfintei Scripturi.

E suficient apoi să reţinem faptul că pentru poporul nostru, Biblia de la Bucureşti, din 1688, constituie primul monument al limbii literare româneşti.

Referindu-ne însă în mod general la valoarea istorică a Bibliei, putem spune că ea oferă date preţioase de ordin istoric, privind cunoaşterea Orientului Apropiat şi Mijlociu. Dintre toate popoarele orientale, evreii sunt singurii care au dat lucrări de istoriografie în cărţile istorice ale Vechiului Testament. Restul popoarelor, deşi au dezvoltat cultura în toate domeniile nu au oferit nici un fel de istorie. Un istoric (Eduard Mayer) subliniază că evreii „se ridică mult, peste tot ce cunoaştem noi în istoriografia orientală", ei având astfel „o poziţie unică între popoarele culte ale Orientului". De exemplu, nici un istoriograf nu aminteşte de poporul hitiţilor (indo-european). Singură Bibilia aminteşte de fiii lui Het (heteii), date confirmate întocmai de arheologia modernă.

Frumuseţea artistică a Sfintei Scripturi este indiscutabilă. Un renumit filolog şi arheolog francez, Solomon Reinach, critic aspru al tuturor religiilor, este un sincer admirator al Bibliei. El arată că „oricare cititor imparţial va fi de acord că istoria lui Iosif este încântătoare, că în cartea lui Iov sunt pasaje sublime, că profeţii şi psalmii cuprind unele din cele mai frumoase pagini cu care se poate onora geniul uman". Biblia „este mai uşor de citit şi mai instructivă... Se poate spune că toate marile idei ale civilizaţiei moderne sunt în germene în ea şi se poate constata, pe temeiul istoriei, cât de mult îi datorează civilizaţia modernă". Biblia cuprinde şi transmite sentimentul demnităţii umane, al solidarităţii, al iubirii aproapelui, al egalităţii oamenilor înaintea lui Dumnezeu, pe care Vechiul Testament le-a transmis Noului Testament şi pe care continuă să le răspândească amândouă până astăzi.

Orice cititor găseşte în Sfânta Scriptură scrieri istorice, de învăţătură, profeţii, legi moral-religioase, redactate sub formă de proză, poezie sau scrisori. De pildă, scrierile poetice ale Vechiului Testament îmbrăţişează toate genurile literare: epic, liric, dramatic. „Cuvintele pline de mânie ale proorocilor şi poeziile lirice de mare valoare artistică (Psalmii) stau astăzi alături de cele mai bune opere ale literaturii universale" (V.J. Avdiev, Istoria Orientului Antic, Bucureşti, 1951, p. 241).

Sfinţii Părinţi socotesc Biblia „hrană a sufletelor" (Sf. Vasile cel Mare); „leac împotriva tuturor rănilor sufleteşti" (Sfântul Ioan Gură de Aur); „scară pe care ne urcăm la Dumnezeu" (Isidor Pelusiotul). „Nici gloria, nici puterea, nici prezenţa prietenilor, nici vreun alt lucru omenesc, nu poate să mângâie un suflet cuprins de tristeţe, aşa cum o poate face citirea Sfintei Scripturi, căci această citire e convorbire cu Dumnezeu" (Sf. Ioan Gură de Aur).

Biserica, prin învăţătura sa cuprinsă în Biblie şi Sf. Tradiţie, înnoieşte întreaga lume păgână, deschizându-i accesul la cultură şi civilizaţie. Este bine cunoscut faptul că popoarele barbare primeau noua învăţătură creştină cu scopul precis şi bine determinat de a intra în rândul popoarelor culte şi civilizate. Imperiul bizantin a fost prin definiţie creştin şi pe acest fundal şi-a întemeiat o cultură şi civilizaţie specifică, care a dăinuit şi luminat spiritul omenesc mai bine de un mileniu. Iar popoarele barbare primeau noua credinţă, înscriindu-se în acest imperiu cu eticheta apartenenţei la fenomenul cultural. Se remarcă astfel o împletire armonică, sau o simbioză între religie, cultură şi civilizaţie.

Dar Sfânta Scriptură fiind hrană duhovnicească a devenit şi izvor de inspiraţie al celor mai mari artişti ai lumii.

Arta bizantină şi cea creştină occidentală şi-a scos subiectele de inspiraţie din Sfânta Scriptură, încât catedralele şi mănăstirile au devenit adevărate „Biblii în piatră" (M. Vloberg). La fel se poate spune şi despre marile opere din arta Renaşterii, atât în pictură, cât şi în sculptură. Scenele din capela Sixtină rămân cele mai însemnate capodopere ale picturii, iar ca sculptură este suficient să ne gândim la Michelangelo cu: „David", „Pieta" şi „Moise". Despre această din urmă sculptură, când a fost văzută pentru prima dată, cei prezenţi au exclamat plini de admiraţie şi uimire: „a înviat Moise!"

La fel şi arta iconografică se dezvoltă în lumea bizantină şi se continuă apoi şi în frescele bisericilor şi mănăstirilor româneşti precum şi miniaturile care împodobesc manuscrisele cărţilor bisericeşti. De pildă, pictorii români Nicolae Grigorescu şi Tătărăscu au împodobit pereţii mănăstirilor cu scene biblice nemuritoare (precum mănăstirea Agapia).

În pictura universală se remarcă îndeosebi Leonardo da Vinci cu „Cina cea de taină", Rembrandt, cu „Isac şi Rebeca", „Samson la masa de nuntă"; „Întoarcerea fiului risipitor", „Lepădarea Sfântului Petru"; „Ucenicii în drum spre Emaus"; Tiţian cu „Ecce homo"; Rafael cu „Calvarul"; „Punerea în mormânt"; Michelangelo cu: „Facerea omului"; El Greco, cu „Adoraţia păstorilor", „Învierea lui Hristos"; „Sfântul Martin", „Sfântul Ioan Evanghelistul şi Francisc de Assisi"; Antonio Ciseri, cu „Punerea în mormânt"; Gustav Doré cu „Judecata lui Solomon"; „Solomon primeşte pe regina din Saba", „Solomon bătrân"; Piero della Francesca, „Învierea"; Duccio cu „Femeile la mormânt"; Giotto, cu „Jeluirea lui Hristos"; Matthias Grünewald, „Răsmânt"; Aert de Gelder, „Abraham şi cei trei îngeri".

Intuiţia se va face arătându-le planşe sau diapozitive cuprinzând aceste picturi celebre care au intrat în patrimoniul artei universale.

În ceea ce priveşte domeniul muzicii, toţi marii compozitori ai lumii moderne au compus „Misse" (Sf. Liturghie). S-a impus în mod deosebit Beethowen cu „Missa solemnis". Mai putem aminti „Requiemul" lui Mozart, „Oratoriile" lui Bach închinate „Patimilor" Domnului; „Creaţiunea" de Hayden; „Patimile Domnului" de Händel, etc. De asemenea, în domeniul operei e suficient să amintim doar „Corul robilor" din „Nabucco" de G. Verdi, ca şi opera „Samson şi Dalila". La toate acestea putem adăuga şi compoziţiile religioase, în special „Sfânta Liturghie" ale celor mai mari compozitori şi dirijori de coruri bisericeşti români.

Intuiţia se poate face punându-se un disc cu una sau mai multe din compoziţiile muzicale amintite.

În literatură putem semnala „Divina Comedie" a lui Dante, ca fiind opera cea mai celebră din Evul Mediu. Influenţa Sfintei Scripturi asupra lui Milton se materializează prin opera sa: „Paradisul pierdut". Tot din Biblie s-au mai inspirat şi alţi scriitori cu răsunet mondial, precum: Tostoi, Dostoievschi, Victor Hugo, etc.

6. *Fixarea cunoştinţelor*

Ce cuprinde Biblia sau Sfânta Scriptură? (Cuprinde Cuvântul lui Dumnezeu scris sub inspiraţia Duhului Sfânt). Care este scopul esenţial al Bibliei? (De a le arăta oamenilor voia lui Dumnezeu şi drumul care duce la mântuire). Ce implică acest fapt? (Implică faptul că restabilind chipul lui Dumnezeu în fiinţa noastră ne vom orienta spre tot ceea ce ne cultivă spiritul, spre tot ceea ce reprezintă adevăr, bine şi frumos). Cum a influenţat Sfânta Scriptură spiritul omenesc? (L-a influenţat în mod creator în toate domeniile de activitate: literatură, istoriografie, pictură, sculptură, muzică, arhitectură, etc. Într-un cuvânt, Biblia a stimulat spiritul omenesc spre valorile morale şi estetice, ea rămânând astfel o capodoperă a culturii şi civilizaţiei universale).

7. *Aplicarea.*

Pentru a fi cât mai accesibilă, Biblia a fost tradusă în peste 2500 de limbi şi dialecte, mai mult ca oricare altă carte din lume. Astfel, fiind citită de un număr tot mai mare de oameni, ea îşi îndeplineşte rolul ei clarvăzător. În felul acesta, cu cât citim mai mult Biblia şi cu cât ne orientăm viaţa după cuvântul lui Dumnezeu pe care ea îl cuprinde, cu atât ne vom înnobila mai mult fiinţa, devenind mai buni şi mai drepţi, caractere ferme, hotărâte să îndeplinească voia lui Dumnezeu.

În lecţiile care vor urma, ne vom strădui să cunoaştem cât mai temeinic Biblia, încât Cuvântul Domnului să devină pentru fiecare din noi, aşa cum zice psalmistul: „o candelă pentru picioarele mele şi o lumină pentru cărarea mea" (Psalmul 119, 105).

Preot prof. Sorin Cosma

PATRIA ŞI MAMA

— săgeata cugetătorului: Grigore Vieru —

Iubind poezia rareori strălfulgerăm ideea care străbate verbul dincolo de punct. Depinde de fiecare dată de emiţător, de ancestralitatea viziunii momentane, de calitatea cognitivă a receptorului. Sunt poeţi pe care îi „consumăm" pentru inteligenţa rostirii în cuvânt, pe alţii pentru că mesajul lor transcende în bucuriile şi suferinţele noastre, în frământarea noastră cotidiană. Alţii în schimb ne oferă posibilitatea de a efectua gimnastica cititului, de îmbogăţire a lexicului şi a erudiţiei personale.

Există în schimb o categorie de poeţi care descind din stirpea marelui EMINESCU, la care verbul e o formulă de limbaj universal, la care receptorii se generalizează, care se adresează nu unei grupări de cititori, ci întregului potenţial purtător de limbă românească. Din această categorie, *Grigore Vieru* circumscrie o vocaţie misionară, cuvântul său capătă rostuire anteică, sufletul său arde în flacăra cea mare a neamului: *„O, neamule, tu, / adunat grămăjoară, / ai putea să încapi / într-o singură icoană! /"* — icoana fiind însăşi comprimarea existenţială a spiritului românesc. Că patria, unică, indivizibilă, dincolo de fruntarii istorice impuse, este expresia spaţiului în care suveica verbului ţese un minunat covor străvechi, ştie poetul de la cronicari, la care rădăcinile sunt bătrânele noastre izvoare.

De dincolo de genune, din străfunduri terifiante, vocea ancestrală a străbunilor ne şopteşte cuvinte nerostite încă, bătrânele litanii ale unei suferinţe seculare.

Legătura cu Dincolo, cu inefabilul, cu înrădăcinata adâncime a sângelui, ne-o face mama. Mama-copil, mama-adolescentă, mama înjugată la carul timpului, mama creştină, mama eroină, mama roditoare de OM, mama-pedagog, care acolo în pântecul ei ne imprimă cele dintâi stări ale patriotismului. Mamele neamului, care se roagă în românește şi îmbălsămează chipurile sfintelor troiţe, răbdătoare şi stoice, nu se vând niciodată. Ascultând o profunzime pe care numai dânsul o înţelege, *Grigore Vieru* defineşte atemporal icoana mamei: *„Ce este nemărginit / Şi nu calcă iarbă străină? Sufletul mamei"*. Izvoarele istorice prelinse în fiecare monadă materială a mamei, capătă forţă, dimensiune androgină în omul Vieru, iar spiritul mamei se regăseşte în existenţa temporală a marelui spirit al patriei: *„Mamă, Tu eşti patria mea!"*.

Când rădăcinile se existenţializează iar străfundurile vin tot mai aproape, când *„veghind din moşi-strămoşi"* luăm *„pulsul proverbelor"*, fiecare dintre noi se sfătoşim cu graiul, devenim înţelepţi, pierdem etajele superioare care susţin cerul pe umerii noştri, ajungem noi înşine sub pălpâirea stelelor şi atunci rămânem singuri: *„Pierzând pe mama* — spune Grigore Vieru — *Mi-a rămas Patria"*. Patria — mama cea mare, mamă peste toate mamele indiferent de sorgintea veacurilor şi a vânturilor pustiitoare de rod de neam, mama care pe malul Prutului, *„Nemuritoare carte / De dor şi omenie"* stă dreaptă, cariatidă stelară, ca un uriaş în faţa zămislirii sale.

Că Prutul nu-i un râu oarecare, că el împarte nu desparte, că zorile nu sunt de vânzare, nici izvoarele (ci doar zăvoarele!), că limba strămoşească silgiuită prin transfigurarea eminesciană, prin adumbrirea înlăcrimată a lui Mateevici, exprimă forţa unui neam prin puritatea limbii sale: *„Pe ramul verde tace / O pasăre măiastră, / Cu drag şi cu mirare / Ascultă limba noastră. // De-ar spune şi cuvinte / Când cântă la fereastră, / Ea le-ar lua, ştiu bine, / Din limba sfântă a noastră"*. Iar patria capătă dimensiuni prin limbă, prin grai, prin dor, prin datini, rădăcini şi străfunduri, din negura fără sfârşit a veacurilor: *„Să ai un lăcaş propriu, / Un grai al tău, din adânc, / O memorie proprie — / Iată ce este patria!"*.

În aceste momente, când spiritele sfidează cioclul dominaţiei atemporale, când adie zefirul libertăţii dintâi, când teama naşte speranţă, omagiul mamei şi al patriei — care străbate de la un cap la altul volumul *„Rădăcina de foc"*, realizat prin strădania Editurii Univers — graiul lui Grigore Vieru devine testamentul spiritual al nostru, al tuturor.

Nicolae Bănică-Ologu

În limba ta

În aceeaşi limbă
Toată lumea plânge,
În aceeaşi limbă
Râde un pământ.
Ci doar în limba ta
Durerea poţi s-o mângâi,
Iar bucuria
S-o preschimbi în cânt.

În limba ta
Ţi-e dor de mama,
Şi vinul e mai vin,
Şi prânzul e mai prânz.
Şi doar în limba ta
Poţi râde singur,
Şi doar în limba ta
Te poţi opri din plâns,

Iar când nu poţi
Nici plânge şi nice râde
Când nu poţi mângâia
Şi nici cânta,
Cu-al tău pământ,
Cu cerul tău în faţă,
Tu taci atunce
Tot în limba ta.

Grigore Vieru

Sfânta Liturghie şi Preasfânta Treime

(Urmare din pag. a 4-a)

Sfântului Duh să fie cu voi cu toţi". Textul acestei binecuvântări ne dă simţământul că cele trei persoane ale Preasfintei Treimi, Preasfânta Treime, ea însăşi, ne binecuvintează. Iar aceasta, se împlineşte pentru că stăm în faţa Ei, şi nu numai în clipa binecuvântării, ci în tot cuprinsul Sf. Liturghii, precum şi la toate dumnezeieştile slujbe şi chiar la fiecare din rugăciunile noastre. Căci fiecare din rugăciunile noastre, adresate vreuneia din persoanele Preasfintei Treimi, este adresată totodată şi întregii Preasfinte Treimi, din care face parte persoana căreia ne adresăm.

Având în vedere unele ca acestea, în mintea noastră vine şi gândul la rugăciunea adresată Preasfintei Treimi, când zicem: „Preasfântă Treime, miluieşte-ne pe noi. Doamne, curăţeşte păcatele noastre. Stăpâne, iartă fărădelegile noastre. Sfinte, cercetează şi vindecă neputinţele noastre, pentru numele Tău". Ne vine în minte de asemenea şi rugăciunea Lumină lină, din cadrul Vecerniei, în care se spune: „Lăudăm pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfântul Duh, Dumnezeu".

Sfânta noastră Biserică are şi o zi anume, în care sărbătoreşte pe Preasfânta Treime. Este ziua care urmează sărbătorii Pogorârii Duhului Sfânt, anume, cea de a doua zi de Rusalii.

Mai amintim aici că la slujba de după cină (Pavecerniţă), la rugăciunile de seară şi la slujba de miezul nopţii (mezonoptică), este rânduit să se spună rugăciunea sfântului Ioanichie: „Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperământul meu este Duhul Sfânt: Treime Sfântă, mărire Ţie". Toate aceste texte liturgice aduc în conştiinţa noastră gândul la Preasfânta Treime, căreia să-i zicem: „Mărire Sfintei şi de viaţă Făcătoarei Treimi în vecii vecilor".

M. Sadoveanu şi „Moriţa"

Grandioasa operă sadoveniană este legată de tradiţia orală şi legendele poporului nostru pe care scriitorul le considera *„izvoare de viaţă şi energie"*, tâlcuind artistic mitul şi eresul, balada şi cântecul vitejesc etc.

Patrimoniul popular a dat fibrele de rezistenţă împunătoarei sale opere, reuşind să absoarbă tradiţiile şi înţelepciunea populară. Despre folclor, despre creatorii şi purtătorii lui, ca şi despre geneza, circulaţia ori importanţa creaţiei artistice populare, M. Sadoveanu a vorbit şi scris întotdeauna elogios, atrăgând totuşi atenţia că *„artiştii sunt extrem de rari şi în popor, ca şi în lumea cultă"*.

Vorbind şi scriind despre legăturile sale cu poporul şi patrimoniul popular, scriitorul, în discursul academic: *Poezia populară* (1923), a făcut mărturisirea de credinţă că *„poporul este părintele meu literar"*, exprimând în cel mai înalt grad însăşi substanţa creaţiei sale, în ceea ce are ea mai original şi specific românesc.

Apropierea şi prelucrarea unor cărţi de înţelepciune populară, utilizarea bogăţiei paremiologice, a unor teme şi motive folclorice se deapănă în naraţiunea sadoveniană şi se toarnă în bronzul nepieritor al artei, graţie tăriei de diamant a expresiei.

M. Sadoveanu a scris în mai multe rânduri despre *„Moriţa"*: *Moriţa* (1921); *Poezia populară*, discursul de recepţie la Academia Română (1923); *Ochiul care râde* (1937) şi *Moriţa* (1944) la care mai adăugăm recitativul din *Orb sărac* (Hanu Ancuţei, 1928), iar mai târziu proiectul de roman: *Cântecul Mioarei* (1961).

Scriitorul a petrecut la sindrofiile populare, învăţând de la oamenii simpli din popor să preţuiască datinile şi obiceiurile, tradiţiile populare, venind astfel în contact cu o mare bogăţie de manifestări artistice.

În acest context uman — mărturisea scriitorul — *„am venit în atingere cu recitativul „Moriţei" întovărăşit de fluier: l-am auzit la o stână, dincolo de apă. Balada aceasta străveche trebuia să aibă o înrâurire covârşitoare asupra dezvoltării mele artistice şi asupra necesităţii pe care am simţit-o necontenit de a mă cufunda în mitul şi sufletul autohton"*.

Sigur, e vorba aici de romanul *Baltagul* (1930), reprezentativ pentru prelucrarea celor două mituri: *Moriţa* şi mitul *Marii treceri sau a Marii călătorii*, reflecţii pe care le întâlnim şi în alte scrieri de-ale sale.

Pentru scriitor, *Moriţa* e *„un mic poem aşa de armonic şi de artistic"*; un *„minunat cântec bătrânesc": „În toată structura ei, această baladă unică este aşa de artistică, plină de o simţire aşa de înaltă pentru natura eternă, încât eu o socotesc drept cea mai nobilă manifestare poetică a neamului nostru"*.

M. Sadoveanu împreună cu M. Costăchescu, a cules o variantă a *Moriţei* de la cântăreţul Gheorghe Avasiloaiei de lângă Iaşi, iar apoi singur alte variante.

„Pe mine — scria el — *literatura populară m-a interesat numai ca manifestare de artă. Am găsit în ea elemente de valoare diamantină, care s-au răsfrânt în opera mea proprie. Am avut pentru poezia populară o înţelegere pururi trează; mi-a plăcut s-o descopăr şi am ştiut a o descoperi". Moriţa* — balada populară — l-a fascinat de-a dreptul. Despre ea a scris în termeni elogioşi:

„Unele producţii, cum e Moriţa, au o valoare unică. Pot face din nou, conştient, mărturisirea că poporul este părintele meu literar. Înţeleg prin asta că am găsit în acea comoară de care vorbesc, elementele armonice ale sufletului meu. Ele mi-au arătat o cale firească înspre acel domeniu puţin exploatat, care este specificul nostru naţional".

Ca toţi marii creatori ai umanităţii, M. Sadoveanu s-a apropiat de patrimoniul popular, considerându-l materialul cel mai rezistent pentru opera de artă. În mărturisirile lui literare, scriitorul a arătat că artiştii *„trebuie să-şi plece urechea... spre popor"*, care i-a *„transmis depozitul sufletului"* lui. Creaţia sadoveniană are ea însăşi temeinice temeiuri populare, atât ca teme, motive, idei şi sentimente, cât şi ca expresivitate stilistică.

„Îmi plac, fără îndoială, — spunea scriitorul — *şi cântecele, poeziile poporului (...) Mai mult îmi place sufletul, izvorul de durere din care au ieşit"*. M. Sadoveanu a învăţat arta scrisului de la patrimoniul popular, pe care-l considera *„elementul statornic al neamului nostru, poporul cu limba lui"* şi de la artiştii care l-au precedat, printre care I. Neculce şi I. Creangă, despre care a şi scris elogios.

În creaţia sa artistică, scriitorul a rămas întreaga lui viaţă lângă inima poporului, care i-a transmis întreaga comoară de în-

(Continuare în pag. a 6-a)

Graţian Jucan

Date noi despre Halmyris, veche episcopie ortodoxă din Dobrogea

Dobrogea, cunoscută în izvoarele de specialitate și sub numele de Scythia Minor, a fost primul leagăn al încreștinării strămoșilor noștri. Învățătura Evangheliei a pătruns aici pe la mijlocul secolului I, la puțin timp după începerea activității misionare a Sfinților Apostoli.

Potrivit informației transmise de marele istoric al primelor veacuri creștine, Eusebiu de Cezareea (265—340), Sfântul Apostol Andrei a propovăduit în părțile locuite de sciți, adică pe pământul dobrogean. Iată ce scrie în vestita sa lucrare *Istoria bisericească*: „Când Sfinții Apostoli și ucenici ai Mântuitorului nostru s-au împrăștiat peste tot pământul locuit, Toma, după spusele tradiției, a luat spre evanghelizare țara parților, Andrei Sciția". Această tradiție a fost preluată și de alți scriitori bisericești, ca Epifanie monahul (sec. VIII), în *Viața Sfântului Apostol Andrei*, sau autorul *Sinaxarului Bisericii constantinopolitane*. Ei susțin că Apostolul Andrei a hirotonit nu numai preoți și diaconi pentru credincioșii din Dobrogea, ci chiar și un episcop, cu sediul la Odessos (Varna de azi).

Numărul creștinilor din ținutul Dobrogei a sporit de timpuriu, atât datorită elementului autohton care a îmbrățișat cu entuziasm noua religie, cât și datorită unor factori externi, dintre care amintim pe coloniștii romani, negustorii orientali și militarii garnizoanelor imperiale, în rândul cărora se găseau numeroși creștini. E suficient să amintim numai faptul că, legiunea V Macedonica a fost adusă la Troesmis (Iglița) din Palestina, la sfârșitul secolului I.

Odată cu încreștinarea Dobrogei, s-a procedat la organizarea bisericească. Cea mai veche reședință episcopală cunoscută documentar este Tomis (Constanța), menționată în anul 369. Alături de ea, existau și altele. La începutul secolului al VI-lea, sunt menționate 14 episcopii în documentul cunoscut sub numele de *Notitia Episcopatuum*, care cuprinde lista tuturor mitropoliilor, arhiepiscopiilor și episcopiilor sufragane Patriarhiei ecumenice. Printre aceste reședințe episcopale ortodoxe, este menționată și episcopia de Halmyris.

Problema localizării cetății Halmyris se bucură de noi rezultate, aduse la lumină de cercetările arheologice, începute în anul 1981 și efectuate sistematic în raza comunei Independența (jud. Tulcea), sub conducerea cercetătorului principal dr. Al. Suceveanu de la Institutul de Arheologie.

Într-o relatare publicată de revista săptămânală „Magazin", (Nr. 7 din 14 februarie 1987, p. 8), cercetătorul Al. Suceveanu precizează că: „O analiză minuțioasă a izvoarelor antice ne-a determinat să revenim la părerea că cetatea respectivă se va fi numit în antichitate Halmyris. Despre această cetate, menționată încă în secolul III e.n., știm că a reprezentat o stație a flotei dunărene, apoi că a fost garnizoana unei unități de cavalerie recrutată în Egipt, moment în care goții o vor devasta și, în sfârșit, că ea a fost reclădită din temelii de către Justinian, devenind totodată sediul episcopal creștin".

Cercetările arheologice au demonstrat că antica cetate Halmyris are la origine o veche așezare getică din secolele IV—I î.d.Hr., peste care se stabilește în secolul I d.Hr., una daco-romană. La începutul secolului al II-lea, este adusă aici o unitate militară, în preajma căreia se dezvoltă o înfloritoare așezare civilă, denumită în inscripții „Satul corăbierilor".

Cetatea Halmyris a suferit două distrugeri succesive, către mijlocul secolului al III-lea, dar a fost refăcută în a doua jumătate a secolului, păstrând forma cunoscută astăzi. Construită în formă trapezoidală, avea cincisprezece turnuri masive, valuri și șanțuri de apărare, cu străzi drepte, edificii termice și numeroase construcții edilitare.

La începutul secolului al IV-lea, Halmyris cunoaște una dintre cele mai prospere perioade ale existenței sale, întrecută numai de cea din prima parte a secolului al VI-lea, care „marchează și ultima perioadă de înflorire a cetății". Tot acum se organizează și episcopia ortodoxă de Halmyris, care va fi funcționat până la începutul secolului al VII-lea, întrucât au „urmat o serie de distrugeri" care au produs o degradare a vieții citadine, iar „populația daco-romană, ajunsă în preziua cristalizării ei ca etnie românească, este nevoită să se retragă în așezările rurale din jur".

Cetatea descoperită la Independența, și identificată cu anticul Halmyris, are o importantă profund grăitoare pentru contemporanii noștri. Ea mărturisește că aici a existat o așezare geto-dacă, în raza căreia s-a petrecut, ca și în alte zone ale țării, simbioza daco-romană, care a stat la temelia procesului de etnogeneză românească.

Cetatea Halmyris a împodobit însă și calendarul ortodox cu nume de martiri, cum sunt preotul Epictet și tânărul Astion martirizați la 7 iulie 298. Originari din Asia Mică, s-au refugiat aici, fiind urmăriți pentru credința lor în Iisus Hristos. Convertind mai mulți localnici, au fost întemnițați, unde li s-au tăiat capul. Trupurile lor au fost îngropate de creștinii halmyrieni în frunte cu Vigilanțiu. Tot la Halmyris s-au încreștinat și părinții lui Astion, veniți în căutarea lui. Ei au fost catehizați de preotul Bonosus și botezați de episcopul Evangelicus din Tomis.

Arhim. Veniamin Micle

Misiune, prozelitism și norma juridică

Suntem martori în aceste zile la împânzirea străzilor Sibiului, dar nu numai a acestui oraș, ci a tuturor colțurilor țării, cu grupuri de bărbați și femei care îi ademenesc pe trecători cu publicații iehoviste. Spre a atrage luarea-aminte asupra caracterului ilegal, abuziv al unor astfel de manifestări, așternem în continuare rândurile ce urmează:

În înțelesul comun de dicționar teologic expresia „misiune" înseamnă „acțiune de propagare a creștinismului în țări cu altă religie dominantă", iar într-o determinare doctrinar-profană, de curentă circulație, se atribuie, aceluiași concept, sensul generic de „convertire la religia creștină" a unor indivizi, care sunt adepți integrați, mai mult sau mai puțin, prin tradiție și organizare administrativă, unei religii necreștine, lipsită de preocupări de a crea structuri teologice sistematizate.

În limitele acestui cadru noțional Biserica Ortodoxă Creștină și-a precizat atât sensul specific al „misiunii" ce îi revine, cât și caracteristicile „ethosului misionar" pe care l-a zămislit și îl cultivă.

Considerată „vocație apostolică a Bisericii", „misiunea" este, în teologia creștină ortodoxă, „propovăduirea Evangheliei Mântuitorului nostru Iisus Hristos" în rândul tuturor — indivizi, colectivitate, etnie ori neam — pe care îi cheamă ca prin pocăință și botez, să se împace cu Dumnezeu „întru Iisus Hristos". Misiunea în cadrul Bisericii creștin ortodoxe devine ,astfel, un criteriu fundamental al Bisericii creștine — promovată ca instrument și scop al activității misionare — și rămâne un act de „trimitere" și de „mărturie", ce evocă adevărul „Învierii Domnului", ca și pe cel al faptelor ce alcătuiesc „istoria mântuirii". Ca urmare, misiunea în Biserica creștină ortodoxă se vădește deopotrivă „evanghelizare sau propovăduire" și mărturie „martyria", „slujire a cuvântului" și „mărturie de viață" trăită în gând, curățenie sufletească și spiritualitate creștinească.

Exprimând instituții bisericești, fond conceptual teologic ca și condiții și înfăptuiri sociale, specifice, „etosul misionar creștin ortodox" se singularizează, în special, prin caracterul său: localizat, popular, filantropic, ascetic, independent și harismatic.

Etosul misionar în Biserica creștină ortodoxă este localizat, pentru că, depășind „universalitatea vizibilă" a Bisericii, acordă prioritate Bisericii locale, în interiorul și jurul căreia se organizează concentrat viața liturgică și administrativ-canonică a comunității vizate, și se vădește „popular" întrucât activitatea misionară creștin-ortodoxă cuprinde și pătrunde esența și manifestările existenței umane. Concomitent, caracterul filantropic al etosului misionar creștin ortodox subliniază preocuparea pentru cel lipsit, slab și asuprit, fără drepturi și privilegii, iar trăsătura sa ascetică pune în evidență sensul de „reînnoire spirituală" pe care îl poate stimula, în principal, viața monahală și mânăstirea ca comunitate duhovnicească, cu caracter de voluntariat, apreciată ca oază de spiritualitate, focar de cultură, loc de pelerinaj și meditație, mângâiere și împăcare cu Dumnezeu, cu sine însuși și cu semenii.

În sfârșit, fiind expresia unei Biserici locale, etosul creștin ortodox rămâne independent, deoarece este imanent istoriei și valorilor poporului din care face parte „poporului lui Dumnezeu", organizat în Biserică, și are un profund caracter harismatic întrucât socotește că tot ceea ce creează omul și reprezintă cultura omenească este „un Dar al lui Dumnezeu" ce trebuie ocrotit și promovat.

Metoda propusă și consecvent aplicată de misionarismul creștin ortodox este persuasiunea sau libera convingere și aderare sau opțiune, care nu afectează libertatea de conștiință, dar exclude, de la început, atât prozelitismul coercitiv cât și pasiunea malefică a celui fanatic. Nimic din ceea ce aceste forme de falsă convertire religioasă includ ca violență fizică sau morală, personală ori colectivă, socială, etnică sau națională, nu se regăsește în misiologia creștină ortodoxă. Dimpotrivă, în câmpul acesteia, influențarea pe cale misionară este rezultatul unui dialog neimpus și neforțat, în cursul căruia opțiunea pentru învățătura Bisericii ortodoxe a interlocutorului și aderarea acestuia la această Biserică creștină ortodoxă, nu este nici bruscată, nici furată și nici înșelată, orientarea, trecerea și primirea credinței creștine ortodoxe devenind un proces firesc, limpede curgător, de transformare spirituală atât a persoanei cât și a colectivității din care aceasta face parte. De aici adeziunea totală — cuget, suflet și voință — a celui chemat să creadă în adevărul divin descoperit, în Revelația divină; de aici legătura esențială dintre structura logică, paradoxală, suprarațională a adevărului revelat și pragurile intelectului uman; și tot de aici „simfonia" instalată firesc, între etosul misionar creștin ortodox și instituțiile social-politice sau naționale, sau ale statului în cadrul cărora acesta acționează.

Spre deosebire de „misiunea creștină ortodoxă", cea creștină romano-catolică ca și cea protestantă și mai ales cea neoprotestantă au profesat și aplicat, de obicei, prozelitismul, de multe ori fanatic. Au fost epoci și mai sunt perioade în care misionarii romano-catolici și protestanți și mai ales neoprotestanți, urmărind interese de expansiune ideologică, economică, etnică ori națională, sau statală, au aplicat asemenea practici misionare nu numai în colectivitățile necreștine ci și în cadrul celor ortodoxe.

Fără să țină seama de incompatibilitatea teologică, logică, axiologică și umană dintre ideea de misiune creștină romano-catolică ori protestantă și cea de comunitate creștin ortodoxă sau, în alți termeni, fără să-și dea seama că între Bisericile aceleiași religii sau credințe religioase, misionarismul nu poate acționa, fiindcă atât Biserica romano-catolică, cât și cele protestante sau neoprotestante ca și Biserica ortodoxă, sunt creștine, autoritățile ecclesiastice din Roma sau alte capitale au declanșat campanii de prozelitism confesional a căror agresivitate și ostilitate am suportat-o de atâtea ori și atât de greu și noi românii, mai ales cei din Ardeal. E suficient să amintim acțiunea declanșată în veacul XVI de calvini de a determina pe românii ortodocși de a trece la legea magnaților și nobililor stăpâni maghiari și pe cea a romano-catolicilor de la 1700, când în mod forțat și fraudulos au determinat o parte din românii ortodocși din Ardeal de a trece la uniație cu Roma, ca și pe aceea care, fără temei, în zilele noastre încearcă același lucru.

Biserica Ortodoxă Română respinge orice formă de prozelitism romano-catolic, protestant sau neoprotestant pentru că acestea anulează temeiurile Revelației divine creștine, învrăjbesc neamurile, înrăiesc omul, rup echilibrul social, instituțional și etnic, nu convertesc ci înrobesc.

De aceea, nu putem accepta transformarea noastră, a Bisericii Ortodoxe Române într-un „spațiu misionar" (terra missionis) confesional, indiferent forma de prozelitism, declarată sau insidioasă, aplicată, indiferent planurile — administrativ, juridic, patrimonial, social, cultural, etc. — în care anumite interese expansioniste, străine istoriei, ființei naționale și Bisericii noastre ortodoxe române, națională și majoritară, se manifestă.

Împlinirea unei asemenea nevoi, în care respiră trebuințele Bisericii Ortodoxe Române și cele ale neamului nostru, nu poate fi obținută fără dreptate și credință liber consfințită.

— Cea dintâi — dreptatea — reclamă ca textele viitoarei Legi a cultelor să asigure libertatea de conștiință, religie și organizare și funcționare a cultului religios, în deplină autonomie, prin eliminarea definitivă a oricărei constrângeri confesionale; pretinde apoi ca aceeași lege a cultelor din țara noastră, care exprimă relațiile dintre stat și cultele religioase ca și relația dintre culte între ele, să fie expresia principiilor fundamentale ce ne vor guverna de acum înainte existența într-un stat de drept; și impune ca, până la adoptarea noului act legal privind cultele, legile în vigoare să fie aplicate fără zăbavă sau părtinire ori de câte ori libertatea religioasă a individului ori a colectivității este periclitată sau încălcată, indiferent domeniul de drept privat ori public în care s-a produs transgresarea.

— Credința, ca „temelia celor nădăjduite și dovada celor nevăzute" trebuie, la rândul ei, să întărească încrederea în valorile ortodoxiei românești care sunt cele ale libertății și propășirii neamului nostru.

Amândouă, deopotrivă, dreptatea și credința împreună, întrunite în om, credincios și comunitate religioasă ,vor putea înfrânge răul și consacra Binele cu tot ceea ce acesta înseamnă dăinuire „întru Dumnezeu", cultură și civilizație.

Arhid. prof. Dr. Ioan N. Floca

Despre rostul încercărilor în viața creștină

Multe și uneori foarte învolburate sunt valurile care ne poartă corabia vieții, a fiecăruia în parte, a familiei noastre, a neamului și Bisericii din care facem parte. Fiecare și toți deopotrivă avem momente, situații și evenimente care ne luminează și ne înfrumusețează zilele vieții noastre, situații și evenimente izvorâte din împliniri și realizări multiple pe plan familial, social și bisericesc. Avem însă și zile care ne întristează și ne îngrijorează, atunci când ne este dat să trecem prin diferite încercări, necazuri, obstacole împreunate cu suferințe sufletești și trupești.

Important este ca, în calitatea noastră de credincioși, să încercăm ca să trăim creștinește atât zilele însorite cât și cele mai înnourate, încredințați în purtarea de grijă a Tatălui ceresc. Să știm ca să ne îndreptăm corabia vieții noastre spre ceea ce voiește Dumnezeu cu noi și să înțelegem rostul călătoriei noastre prin lumea aceasta, spre limanul de liniște și odihnă al Împărăției lui Dumnezeu.

Este cunoscut din experiența vieții creștine că lămurirea și întărirea credinței, în sensul încrederii depline în lucrarea lui

(Continuare în pag. a 7-a)

Pr. Filaret Costea

M. Sadoveanu și „Miorița"

(Urmare din pag. a 5-a)

țelepciune și toată bogăția limbii lui, tezaurul cel mai de preț moștenit de la popor și patrimoniul lui popular. *„Acesta e de altfel adevăratul rol al poeților* — sublinia el — *de a da simbolurilor nemuritoare nume și expresii care n-au mai fost niciodată întrebuințate. O clipă rară e întotdeauna o logodnică pentru sufletul lor; cântarea lor de slavă cată să fie o cântare a cântărilor unică în cursul ciclurilor".*

Patrimoniul popular a fost pentru scriitor o cale de întărire și definitivare a personalității sale artistice, mărturisind singur că *„în arta populară voi crede până la asiințitul meu".* Și scriitorul a rămas credincios crezului său literar. Fără balada populară *Miorița, Baltagul* n-ar fi luat naștere, iar aprecierile sadoveniene, privind briliantul cel mai de preț al poeziei noastre păstorești, trebuie avute mereu în vedere pentru a scoate în relief și afinitatea electivă pe care M. Sadoveanu a avut-o față de această baladă, dar și pentru a-i sublinia valoarea estetică.

Societățile de binefacere în TELEGRAFUL ROMÂN — 1853 — 1953

Ca tribună a acțiunilor filantropice și a sentimentelor caritabile, *Telegraful român* a publicat numeroase articole de informare și opinie cu privire la *societățile de binefacere* — religioase, publice și private, cele din urmă s-au înființat și au acționat tot în spiritul moralei creștine. În limita spațiului, prezentăm câteva dintre societățile de binefacere la care se referă *Telegraful român.*

Societatea ortodoxă a femeilor române (T.R. nr. 41/1921, 25/1937, 28/1942) a avut ca scopuri: întărirea credinței, a sentimentului național, sprijinirea școlilor confesionale românești, realizarea acțiunilor filantropice. A luat ființă în Făgăraș în 1876 la inițiativa Anastasiei Popescu, cu concursul lui Ioan Cavaler de Pușcariu și al lui Ioan Codru Drăgușanu. Amintim principalele acțiuni.

Au fost îngrijiți și ajutorați răniții din război; drept recompensă, în 1878 Societatea a fost decorată cu „Crucea Elisabeta". A trimis bani și haine Crucii Roșii, a înzestrat spitale cu lenjerie. A organizat concerte de binefacere în favoarea familiilor sărace. A contribuit la înființarea și întreținerea școlilor confesionale românești, a internatelor pentru elevi săraci, a înființat, împreună cu ASTRA, biblioteci, muzee de obiecte casnice.

Sub președinția Alexandrinei Cantacuzino, *Societatea ortodoxă a femeilor române* a pus la dispoziția mareșalului Ion Antonescu însemnate sume de bani pentru ajutorarea ostașilor căzuți la datorie în timpul rebeliunii și pentru înzestrarea armatei (în 1939). S-a ocupat de îngrijirea cimitirelor eroilor și de ridicarea troițelor în amintirea lor. Episcopul Nicolae, cu concursul *Societății ortodoxe a femeilor române*, a înființat la Cluj în 1935 *Mânăstirea Sfânta Elisabeta* pentru a forma maici îngrijitoare de bolnavi. La București, în 1936, se va înființa, la inițiativa Patriarhului Miron, *Institutul de caritate al călugărițelor ortodoxe române* și, în 1938, *Mânăstirea maicelor de caritate.*

Activitatea *Societății femeilor ortodoxe române* s-a bucurat de aprecieri elogioase. Dr. Dumitru Stăniloae (1937) a recunoscut: „Societatea este o ilustrare și o aplicare a spiritului șagunian care vrea să lucreze în slujba idealurilor bisericești strâns împletite cu cele naționale". Dr. D. Călugăr (1937) a remarcat: „Societatea contribuie la legarea sufletului românesc de altarul străbun".

Societatea de ocrotire a orfanilor (T.R. nr. 43/1919, 50/1920, 30/1921) a funcționat sub patronajul Reginei Maria. Inițiativa de înființare a avut loc la Iași la 20 august 1916, statutele s-au votat la 30 decembrie 1917 iar ratificarea s-a realizat prin Articolul 11 al Legii Oficiului Național I.O.V. din 2 septembrie 1920. Membrii fondatori au fost: Regina Maria, Principele Carol, Principesa Elisabeta, arhiereii Pimen și Nicodim, miniștri, profesori universitari, ofițeri. S-au implicat în activitățile Societății: *Olga Sturdza* (fondatoare), *Maria Baiulescu* (Brașov), *Catinca Bârseanu* (Sibiu), *Elena Goldiș* (Arad), *Lucia Cosma* (Timișoara), *Elena Popovici* (Cernăuți), au funcționat 9 secții (Iași, București, Craiova, Chișinău, Cernăuți, Sibiu, Constanța, Timișoara, Cluj) și 79 filiale.

Din referatele publicate aflăm că în 1922 erau peste 100 de orfelinate în țară, deși cerințele erau mult mai mari; recenzați au fost 360 000 orfani iar ocrotiți erau sub 100 000. Ar fi fost nevoie de fonduri cu mult mai mari decât cele disponibile (30 milioane pentru întreținerea orfelinatelor, 73 milioane pentru întreținerea orfanilor la domiciliu, 106 milioane pentru administrație).

Din aceleași referate aflăm de asemenea că în regionala Sibiu funcționau 3 orfelinate subvenționate: Sibiu, Blaj, Brașov, 2 orfelinate proprii: Orăștie și Abrud. În proiect era înființarea orfelinatelor la Orlat, Sâmbăta de Sus, Alba Iulia, Brașov. Cu ocazia Congresului Societății, în 1921, s-a inaugurat Orfelinatul „Principele Carol" la Cluj. Sub egida Societății funcționau sanatorii, școli de corecție, grădinițe de copii. Coordonarea activității practice de ocrotire a orfanilor se realiza prin *Patronajul orfanal* (din cadrul sediilor orfanale), instituție juridică de apărare a drepturilor orfanilor.

Societatea Principele Mircea (T.R. nr. 33—34/1928) s-a înființat în 1919 la inițiativa Reginei Maria cu scopul combaterii mortalității infantile. Dintre realizările acestei societăți în perioada 1919—1927 amintim pe cele mai reprezentative. Au fost organizate dispensare (84), maternități (3), școli de infirmiere-vizitatoare și școli de moașe, leagăne pentru copii găsiți și leagăne de zi (5), un preventoriu la munte pentru copii. S-au creat și întreținut cămine pentru femei în convalescență după naștere, cantine pentru mame sărace, un atelier de lucru pentru plasarea femeilor cu copii. În primăvara anului 1927 s-au inițiat lucrările de construire a *așezămintelor spitalicești Regina Maria.* Cheltuielile se cifrau la 200 milioane lei.

Reuniunile femeilor române (T.R. nr. 60/1912, 10/1915, 45/1916, 43/1924, 63—64/1926, 26/1937) au funcționat în diferite centre: Brașov (1849), Făgăraș, Lugoj, Blaj, Beiuș, Sibiu (înființată în 1881). Dintre acțiuni amintim: înființarea și ajutorarea internatelor de fete; organizarea și subvenționarea meselor pentru studenți; înființarea școlilor de menaj, a orfelinatelor (Brașov), a preparandiei cu internat pentru fete; ajutorarea cu hrană, bani și îmbrăcăminte a soldaților plecați pe front, a familiilor lor, săracilor, văduvelor, bătrânilor, bolnavilor; organizarea expozițiilor de copii; organizarea acțiunilor culturale pentru păstrarea obiceiurilor, cunoașterea cântecelor și a jocurilor românești; îngrijirea cimitirelor pentru eroi, întreținerea bisericilor. În 1913 a fost constituită *Reuniunea femeilor române din Ardeal* iar în 1918 s-a constituit *Reuniunea femeilor din România.*

Societatea Cultul eroilor (T.R. nr. 33—34/1928) s-a înființat în 1920. În ședința organizată în 1927 și patronată de Patriarhul Miron Cristea, bilanțul Societății a fost: centralizarea mormintelor a peste 11 000 eroi în cimitire de onoare la Constanța, Târgoviște, Valea Uzului, Orăștie, Râmnicu Vâlcea, Cernăuți; construirea mausoleelor și criptelor pentru osemintele eroilor; repatrierea osemintelor eroilor din Bulgaria și Franța; ridicarea a 62 troițe; acordarea ajutoarelor pentru ridicarea de noi monumente de eroi; editarea revistei „România Eroică".

Unele informații furnizate de *Telegraful român* se referă la activitatea Societății de Cruce Roșie. Călugări și călugărițe au fost instruiți pentru a activa în această societate (T.R. nr. 41/1921).

Crucea Roșie s-a înființat în anul 1876 sub patronajul Reginei Elisabeta, susținătorul principal fiind dr. Carol Davila. Primul președinte a fost Dimitrie Grigore Ghica iar primul vicepreședinte a fost dr. Carol Davila. În 1906 a luat ființă *Societatea de Cruce Roșie a Doamnelor din România* care se va uni cu societatea inițială în 1915 și va forma *Societatea Națională de Cruce Roșie* în cadrul căreia, din 1922, va funcționa *Crucea Roșie a Tinerimii.* Îndeosebi în timpul războiului de independență din 1877 și al celor două războaie mondiale, *Crucea Roșie* a desfășurat eroice acțiuni de ajutorare a răniților de război, refugiaților, populației civile, prizonierilor. Cu mari eforturi s-au înființat și înzestrat centre sanitare stabile și mobile; s-au acordat ajutoare populației afectate de calamități naturale, s-a luptat cu epidemiile; s-au înființat și întreținut orfelinate și colonii de copii. Pentru veritabile acte de eroism, infirmierele au fost distinse cu ordine și medalii civile și militare.

Acțiuni filantropice au desfășurat *Reuniunile române de înmormântare*, înființate în 1900 cu scopul de a ajuta înmormântarea cuviincioasă a membrilor săi (T.R. nr. 13/1910). Acțiuni filantropice constante și diversificate au desfășurat *Reuniunile sodalilor români* (T. R. nr. 138/1900, 9/1902, 2/1910, 11/1919, 54/1919, 11/1942 etc.).

Telegraful român a găzduit numeroase știri cu privire la acțiunile filantropice ale „Albinei". *Institutul de credit și economii Albina* (T.R. nr. 32/1896, 21/1897, 30/1910, 20/1906 etc.) a sprijinit material înființarea Școlii civile de fete din Sibiu, a oferit fonduri reuniunilor agricole, igienice, artistice. A subvenționat acțiuni ale „Societății Româna Jună" (Viena), ale „Societății Petru Maior" (Budapesta). Au fost ajutorați numeroși elevi și studenți cu burse și mese, a înființat și întreținut internate pentru elevi, a oferit ajutoare săracilor și orfanilor.

După o statistică realizată în 1936 în legătură cu instituțiile de asistență socială și publicată în *Enciclopedia Romaniei* coordonată de Dimitrie Gusti și apărută în perioada 1936—1938, instituțiile erau: 248 pentru copii, 57 pentru tineri, 341 pentru ocrotirea familiei, 11 pentru orbi și surdomuți, 19 pentru vagabonzi și cerșetori, 193 pentru bătrâni, 22 pentru invalizi și văduve.

În țară funcționau și numeroase *societăți de binefacere private* ca: *Tibișoiu* (1883), *Materna* (1897), *Scufița* (1906), *Societatea Căminul copiilor* (1917), *Societatea cercurilor de gospodine* (1920) în București, *Caritatea* în Piatra Neamț (1881), în Târgoviște (1888), în Buzău (1905), *Societatea Crucea Albă* (1885) Arad și multe altele.

Conf. univ. Dr. Elena Macavei

Calea înălţării noastre

Înaintarea în viaţa duhovnicească este prezentată adeseori, în scrierile ascetice ,ca un urcuş, ca o înălţare. Nu este cunoscută tuturor scrierea sfântului Ioan Sinaitul, numită „Scara" scriere care are treizeci de cuvinte sau treizeci de trepte, după numărul celor treizeci de ani trăiţi de Mântuitorul nostru, până la începutul activităţii Sale publice. Cele treizeci de trepte ale Scării sfântului Ioan, cel ce a scris Scara, sau cele treizeci de cuvinte, din care este alcătuită această lucrare, deşi se urmează unele pe altele, ele trebuie avute în vedere deodată şi pentru totdeauna. Aşa stau lucrurile şi cu alte însirări, care par să alcătuiască un urcuş duhovnicesc, o cale de înălţare, cum ar fi, de pildă, îndemnurile sfântului apostol Pavel din epistola către Coloseni, la care ne este acum luarea aminte.

Sf. Apostol Pavel, în Epistola către Coloseni, prezintă un urcuş duhovnicesc, o cale a înălţării noastre, care începe cu îndemnul: „Căutaţi cele de sus"; „Cugetaţi cele de sus", de vreme ce scrie: „Dacă aţi înviat împreună cu Hristos, căutaţi cele de sus, unde Hristos se află şezând de-a dreapta lui Dumnezeu. Cugetaţi cele de sus, nu cele de pe pământ" (3, 1—2). Sfântul apostol precizează, în continuare: „Căci voi aţi murit şi viaţa voastră este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu" şi că „Hristos care este viaţa voastră, când se va arăta, atunci şi voi împreună cu El vă veţi arăta întru mărire" (3, 3—4). Drept urmare al acestui fapt, sfântul Pavel ne dă îndemnul: „Omorâţi mădularele voastre ale omului pământesc; curvia, necurăţia, patima ,pofta rea şi zgârcenia (lăcomia), care este o închinare la idoli" (3, 5). El spune mai departe: „Lepădaţi şi voi toate acestea: mânia, iuţimea, răutatea, defăimarea, cuvântul de ruşine din gura voastră. Nu vă mintiţi unii pe alţii, fiindcă v-aţi dezbrăcat de omul cel vechi, dimpreună cu faptele lui şi v-aţi îmbrăcat cu cel nou, care se înnoieşte, spre deplină cunoştinţă, după chipul Celui ce l-a zidit" (3, 8—10). Când s-au realizat acestea, s-a ajuns la nerăutate, dar asta încă nu este de-ajuns. Nerăutatea este prima condiţie a bunătăţii, însă încă nu este însăşi bunătatea. O ştia aceasta foarte bine sfântul apostol Pavel, de aceea, în continuare, adaugă: „Îmbrăcaţi-vă ca aleşi ai lui Dumnezeu, sfinţi şi preaiubiţi, cu milostivirile îndurărilor, cu bunătate, cu smerenie, cu blândeţe, cu îndelungă răbdare, îngăduindu-vă unul pe altul şi iertând unul altuia. Dacă are cineva vreo plângere împotriva cuiva, după cum şi Hristos v-a iertat vouă, asemenea iertaţi şi voi" (Col. 3, 12—13). Când toate acestea s-au împlinit, mai rămâne încă ceva de făcut, anume: „Peste toate acestea îmbrăcaţi-vă cu iubire, care este legătura desăvârşirii" (3, 14). Pe calea aceasta mergând, se ajunge la „pacea lui Hristos", la pacea pe care o dă Domnul Hristos şi care stăpâneşte în inimile credincioşilor, după cuvântul aceluiaşi sfânt apostol, care scrie: „Şi pacea lui Hristos, întru care aţi fost chemaţi, ca să fiţi un singur trup, să stăpânească în inimile voastre" (Coloseni 3, 15). Aceasta este calea înălţării noastre ,calea care duce de la zbucium la liniştire, de la ură la iubire, de la neliniste la pace, de la nefericire la fericire.

O altă cale a înălţării o mai găsim şi în epistola sfântului apostol Pavel către Galateni, acolo unde este scris despre „roada Duhului". În însirarea pe care o face sfântul Pavel a celor ce alcătuiesc „roada Duhului", privită invers, adică de la sfârşit spre început, avem încă o cale a înălţării. Sfântul Pavel scria: „Roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea, îndelungă răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credinţa, blândeţele, înfrânarea poftelor" (Galateni 5, 21—22). Calea aceasta de înălţare începe cu înfrânarea poftelor. De la înfrânare se ajunge la blândeţe, iar de la blândeţe, la credinţă. Credinţa este pricină de facere de bine, prin care se alcătuieşte bunătatea. Bunătatea are ca împreunălucrătoare cu ea îndelunga răbdare, după care urmează pacea. Aceasta deschide calea spre bucurie şi spre dragostea duhovnicească.

Şi mai este o cale a înălţării, o cale scurtă şi precisă: calea smereniei. Pe ea a mers Fiul lui Dumnezeu făcându-se om şi trăind în condiţia umană „ascultător făcându-se până la moarte şi încă moarte de cruce" (Filipeni 2, 8). Pentru o pricină ca aceasta, „Dumnezeu l-a înălţat şi i-a dăruit Lui nume care este mai presus de orice nume, ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cereşti şi al celor pământeşti şi al celor dedesubt. Şi toată limba să mărturisească că Domn este Iisus Hristos, întru mărirea lui Dumnezeu" (Filipeni 2, 9—11).

Asupra smereniei, drept cale de înălţare, ne atrage atenţia Domnul Hristos însuşi, când ne spune că „cel ce se înalţă va fi smerit, iar cel ce se smereşte va fi înălţat" (Luca 18, 14). Sfântul Isaac Sirul spune că „desăvârşirea este un adânc de smerenie", ceea ce înseamnă că cu cât cineva se smereşte mai mult, cu atât mai mult se şi înalţă. Iar cineva dintre cei ce gândesc bine a spus despre smerenie, că este „ascensorul vieţii duhovniceşti".

Să urmăm calea înălţării, aşa cum ne-o înfăţişează dumnezeiasca Scriptură, dar mai cu seamă să ne smerim, să ne scufundăm în smerenie, ca să ne învrednicim de înălţarea care vine de la Dumnezeu, pentru cei ce se smeresc.

Arhim. Teofil Părăian

Preoţia, satisfacţii dar şi neajunsuri în exercitarea ei

A gândi numai, sau chiar a scrie despre preoţie nu este un lucru uşor, cu atât mai mult a purta demnitatea şi responsabilitatea ei.

Câteva gânduri în acest sens nu se vor a fi puse de etalon, căci cine ar putea rosti cuvinte mai alese despre preoţie, ba mai mult, cine oare reuşeşte s-o trăiască mai plenar şi mai sublim ca cei ce s-au ridicat şi rămân în istoria Bisericii consacraţi pe piscurile ei, părinţii veacului de aur: Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Vasile cel Mare, Sf. Grigore de Nazians, şi chiar Sf. Grigorie Dialogul.

Preoţia întruchipează mai mult ca orice taină prezenţa lui Hristos în lume. Preoţia este extensiunea temporală, spaţială şi socială a lucrării lui Dumnezeu pe pământ.

Preoţia deţine prioritate între celelalte taine întrucât ea mijloceşte primirea celorlalte.

Preoţia ca misiune se fundamentează pe alegerea sau trimiterea de către Hristos: „Precum m-a trimis pe Mine Tatăl, aşa vă trimit şi Eu pe voi" (Ioan, 20, 21). Sublimitatea, complexitatea nu s-au diminuat cu nimic pe parcursul istoriei omenirii.

„Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârşitul veacurilor" (Mt. 28, 20). „Dacă au păzit cuvântul meu şi pe al vostru îl vor păzi" (In. 15, 20). Complexitatea sau dimensiunea preoţiei nu se reduce prin distanţarea de actul întrupării Fiului lui Dumnezeu, ci dimpotrivă, ea se îmbogăţeşte, îşi amplifică lucrarea în complexitatea lumii şi a vieţii umane, prin noi şi neîncetate daruri ale lui Iisus revărsate şi întărite prin Duhul Sfânt.

Preoţia este dumnezeiască pentru că este instituită de Fiul lui Dumnezeu, are în încredinţarea ei taine divine şi pentru că înlesneşte sau mijloceşte apropierea de Dumnezeu sau pogorârea Lui în sufletele oamenilor, în viaţa umană.

De aceea în rândurile ce urmează voi aşterne câteva gânduri exprimând, pe cât este posibil a exprima şi pe cât de puţin sunt în stare să exprim, unele conjuncturi din viaţa preotului, pentru a surprinde ceva din piscurile şi prăpăstiile între care mereu oscilează viaţa lui.

Preotul, prin misiunea sa, îşi are fiinţa purtată în cele mai diverse stări şi situaţii câte le poate oferi viaţa. Preotul este peregrinul care străbate şi pătrunde în cele mai adânci şi lăturalnice unghere ale existenţei. Sufletul este asaltat când de bucurie, când de durere; acum faţa-i iradiază de bucurie şi curând i se înnourează de tristeţe; acum ochii îi sunt luminoşi şi îndată şiroiesc din ei lacrimi. Viaţa îşi perindă înaintea lui tot ce are mai măreţ, mai înalt şi mai sublim, dar şi tot ce este mai apăsător şi mai întunecat. Bucuria şi întristarea, sănătatea şi boala, viaţa şi moartea sunt mereu în dispută în activitatea preotului. În acest sens Sfântul Ioan Gură de Aur zice: „Mai multe sunt furtunile ce zguduie sufletul preotului decât vânturile care zbuciumă marea".

Înaintea lui se destăinuie bucurii şi trăiri intense, înaintea lui sufletele se curăţesc de întinăciune, se înălbesc şi-şi primesc prospeţime şi linişte, înaintea lui se îndulcesc şi înmoaie durerile şi tristeţile adânci, înaintea lui Dumnezeu revarsă darurile sale şi împlineşte atâtea şi atâtea trebuinţe ale poporului.

„În fiecare parohie este un om care e al tuturor, care e chemat ca martor, ca sfătuitor şi ca sfinţitor în cele mai solemne acte ale vieţii omeneşti. Un om fără de care nici nu ne naştem, nici nu murim, care te primeşte de la sânul mamei şi nu te părăseşte decât la groapă, ba nici acolo, care binecuvintează sau sfinţeşte leagănul, patul conjugal, năsălia morţii şi cosciugul, un om pe care copilaşii se obişnuiesc să-l iubească şi să se teamă firesc de el; un om pe care poporenii îl numesc părinte, un om înaintea căruia creştinii îşi aduc mărturisirile lor cele mai grele, lacrimile cele mai secrete; un om care prin rostul lui e mângâietorul tuturor durerilor omeneşti, care vede bătând la uşa sa şi pe sărac şi pe bogat, cel bogat ca să-şi lase discret milostenia, cel sărac ca să primească, fără să se ruşineze; un om care, nefiind de nici un rang social, ţine deopotrivă de toate clasele, ..., în sfârşit un om care ştie toate, care are dreptul să spună tot şi al cărui cuvânt cade de sus asupra minţii şi inimii omului, prin autoritatea dumnezeieştii lui misiuni. Acesta este preotul". (Lamartine).

Şi pentru că preotul în sacra lui misiune e adesea în postura de a primi mărturisirile păstoriţilor săi, acestea rămânând îngropate în mintea sa, doar mijlocind înaintea lui Dumnezeu iertarea păcatelor lor, îmi iau îndrăzneala de a face şi eu ca preot sau în numele preoţimii, o mărturisire în faţa enoriaşilor noştri, o mărturisire care nu-i secretă.

Credeţi oare, iubiţilor, că sufletul meu (al preotului) nu e rănit când aveţi de suferit vreun necaz sau când nenorociri şi primejdii se abat peste voi?

Credeţi că am tihnă şi pace în suflet când între voi sunt certuri, scandaluri, când ura vă învrăjbeşte şi când aud că se fac nelegiuiri şi păcate între voi?

Credeţi că nu-mi tânjeşte sufletul de durere când gândurile, paşii şi faptele le îndreptaţi în toate părţile, înstrăinându-vă şi uitând să-L căutaţi pe Dumnezeu şi Biserica Sa?

Credeţi că nu sufăr când cuvântul meu răsună în gol fără să rodească, când vă deschid poarta luminii şi vieţii, iar voi o preferaţi pe cea a întunericului şi a morţii?

Credeţi că nopţile şi somnul îmi sunt paşnice când fiii mei duhovniceşti sunt bântuiţi de atâtea neajunsuri?

Îngrijorat şi întristat e sufletul meu, Doamne, de poporul ce mi l-ai dat în păstorire când el rămâne surd şi mut şi nepăsător la cercetarea Ta, Doamne.

Dar, Doamne, şi voi, fiii mei sufleteşti, aş fi nedrept şi nu aş spune adevărul dacă aş avea numai atât de spus.

Tristeţea şi mâhnirea din sufletul meu a alungată de harul şi binecuvântarea cu care Tu, Doamne, lucrezi cu noi şi întru noi. Sufletul meu mi se umple de lumină când văd mulţimea acestui neam strânsă laolaltă, înfrăţită sub cupola sfântului aşezământ, însetată să audă glasul Tău cel dumnezeiesc şi aşteptând cu nerăbdare să-ţi reverşi binecuvântarea Ta, Doamne, peste ei.

Bucuros e sufletul meu, Doamne, când sămânţa aruncată de mine din învăţăturile Tale rodeşte totuşi pe ici, pe colo şi aduce pace, dragoste, dezrădăcinează patimi, implantează omenia. Fericit şi înviorat sunt, Doamne, când din vistieria harurilor Tale reverşi prin sfintele Tale Taine, daruri peste poporul Tău, peste cei năpăstuiţi şi obidiţi de valurile şi strâmtorările vieţii.

Sufletul meu, Doamne, tresaltă şi iradiază de fericire când alini durerile şi neputinţele celor din necazuri şi iei greutăţile de pe umerii celor căzuţi sub povara lor. Sufletul meu trăieşte o aleasă satisfacţie şi incapabil sunt, Doamne, să-ţi aduc mulţumire şi imn de mărire pentru îndurările ce le reverşi peste noi, pentru bucuria pe care o aduci în inima robului tău şi a nevrednicului slujitor ce îţi sunt.

*

Preoţia e cea mai înaltă, măreaţă şi sublimă misiune pe care o poate avea un pământean dar care îţi solictă totdeauna atâtea şi atâtea coborâşuri în cele mai întunecate prăpăstii ale vieţii, care îţi pune în faţă neajunsuri şi dezamăgiri, care te poartă prin cele mai obscure cotloane pentru a lumina un suflet, pentru a găsi oaia pierdută. Dar din toate şi peste toate reiese sublimitatea ei în a fi sol al lui Dumnezeu, în a fi îndrumător şi salvator al oamenilor, în a colabora şi conlucra cu Dumnezeu la mântuirea lumii.

Preot Vasile Borca

Dr. DUMITRU LASCU

— Un luptător pentru libertatea şi drepturile poporului român —

În cartea sa, directorul de odinioară al liceului „Emanuil Gojdu" Teodor Teş, vorbind despre *Oamenii din Bihor*, dintre anii 1848—1918, pagina 583 (nota), scrie: „Ar fi trebuit să schiţăm neapărat legendara figură a tânărului de odinioară, cu părul negru şi creţ, ochi pătrunzători, agitator cu însuşiri strălucite, care a fost *Dr. Dumitru Lascu*. Ne-a rugat însă stăruitor, în două scrisori, să nu ne ocupăm de dânsul. I-am respectat dorinţa, călcându-ne pe inimă şi înfrânând condeiul căruia i se îmbia insistent". Este vorba despre un fiu al Bihorului, născut în satul *Roit* (azi în comuna Cefa), provenind dintr-o familie modestă şi trebuind să facă studii secundare şi universitare prin propriile sale puteri. Cu toate acestea, în cartea citată, numele lui revine în cel puţin douăzeci de pagini, pomenit între „intransigenţii" Coriolan Pop, Aurel Lazar, Nicolae Zigre, Ciordaş şi Vasile Lucaci... luptători „fără frică şi fără prihană" *(op. cit.*, p. 30 şi 108). Destinul lui Dumitru Lascu, şi înainte şi mai ales după 1918, este asemănat cu acela al lui Lucian Bolcaş, prieten nedespărţit. Supravieţuind cataclismului primului război mondial, în România Mare „nu s-a găsit nici o formă oficială legală, de a-l aşeza într-un loc de unde să radieze acelaşi naţionalism şi încredere în forţele noastre, cum a făcut-o în trecut. Aşa i s-a întâmplat lui Lucian Bolcaş şi celuilalt tânăr de odinioară, învăţătorului Demetriu Lascu, amândoi vrednici stegari ai tinerimii bihorene, în amurgul veacului trecut şi în crepusculul politicii intransingente în Bihor" (T. Neş, *op. cit.*, p. 184).

De numele lui Dumitru Lascu se leagă mai ales participarea la luptele electorale din anii 1905, 1906 şi mai ales cele din 1910. „Îndată după lepădarea pasivităţii (e vorba despre perioada în care conducătorii politici ai românilor, o parte dintre ei, au hotărât să nu participe la viaţa politică a ţării, ca un protest împotriva nedreptăţirii poporului român), conducătorii românilor aveau să înceapă opera de educaţie politică şi civică a alegătorilor. Până acum — ne ilustrează alegerea mostră din 1901 — ţăranul român fusese lăsat să fie corupt cu diurne şi plocoane de batjocură, sau să fie operat cu baioneta pentru a scoate la alegeri pe un ungur sau un român guvernamental... În campaniile electorale viitoare, ţăranii se vor prezenta cuminecaţi de păcatele trecutului... li se va insufla o conştiinţă mândră şi o voinţă care să nu se sfiască să spună pe faţă, înfruntând răstirile jandarmilor şi ale preşedintelui, numele „urgisit" al candidatului român. *Această operă de educaţie cetăţenească o vor săvârşi pionierii* Coriolan Pop, Nicolae Zigre, Gavril Cosma şi tinerii învăţăiaţi Aurel Lazar, Ioan Ciordaş, Demetriu Lascu, Lucian Bolcaş, Petru E. Papp (devenit protopop al Beiuşului) urmaţi de o prealuminoasă falangă de învăţători, preoţi şi studenţi" (T. Neş, *op. cit.*, p. 389).

Cercul electoral, al cincilea din judeţul Bihor, din *Ugra* (localitate rămasă în Ungaria), era fieful electoral al contelui Ştefan Tisza, dar satele erau locuite în mare majoritate, atunci ca şi acum, de români. Aici a activat cu putere tânărul avocat Dumitru Lascu. Administraţia locală a lucrat aici, folosind toate mijloacele, permise şi mai ales nepermise, pentru a smulge voturile alegătorilor români pentru candidatul guvernamental. Dintre comunele româneşti, Roitul (satul natal al lui Lascu) şi Girişul s-au afirmat îndeosebi credincioase steagului românesc. De aceea alegătorii din Roit au fost terorizaţi. La rândul lor, aceştia îi prigoneau pe românii din Sânicolau, care se declaraseră pentru candidatul oportunist, care era protopopul Roxin. Mai târziu, Dumitru Lascu avea să scrie pagini aspre împotriva acestui renegat, acuzând şi pe episcopul de la Arad „că nu dezavuiază ticăloşia protopopului Roxin, care, cu ocaziunea unor acte nu mai puţin însemnate ,de cum sunt sfinţirile de biserici, ţine discursuri ungureşti" (Cf. A. D. Lascu, *Privire asupra situaţiei generale a românilor din ţările coroanei Sf. Ştefan*, Bucureşti, Ed. Minerva, 1908, p. 17). În acelaşi studiu, Dumitru Lascu înfierează şi atitudinea episcopului unit Demetriu Radu şi a „camarilei" din jurul lui, îndeosebi pe canonicul Dr. Augustin Lauran „care a maghiarizat seminarul român din Oradea". Despre acelaşi canonic spune că „a împiedicat până acum încă înfiinţarea unei teologii române unite în Oradea" şi altele. În toate aceste frământări politice şi sociale în care se plămădea în sufletele ţăranilor şi intelectualilor români tot mai clară, viziunea României Mari, tânărul agitator Dumitru Lascu a devenit legendar pentru îndrăzneala ce o opunea administraţiei şi neastâmpărul cu care a agitat zi şi noapte satele româneşti.

Ultima alegere, cea din 1910, s-a desfăşurat în aceleaşi condiţii ca cele precedente. Dumitru Lascu s-a aflat în permanenţă în anturajul preotului Vasile Lucaci, leul de la Sisesti — cum era supranumit — cu deosebire în alegerile de la Beiuş, unde, cu toată strădania luptătorilor români, alegerile au fost câştigate de candidatul guvernamental. „În aceste vremuri aspre, sufletul românesc se recules în adunările de protestare în contra legii lui Apponyi, a legii electorale şi în întrunirile politice. Aici uneori, prin discursuri înflăcărate, altădată prin fraze temperate — mult şi cald grăitoare însă, prin gesturile intuitive ale creatorului, prin sclipirea ochilor şi jocul muşchilor feţii — se îndemna la răbdare, la rezistenţă, ori la reacţiune sângeroasă" — scrie Teodor Neş — înscriind între aceşti creatori şi pe tânărul pe atunci Dr. Demetriu Lascu. A fost şi el între aceşti „tineri învăpăiaţi" care, cu primejdia vieţii, au organizat adunări rostind discursuri pentru teza românească.

După alegerile din 1910, evenimentele se precipitau, nu numai în

(Continuare în pag. a 8-a)

Pr. prof. Dr. Gheorghe Liţiu

Despre rostul încercărilor...

(Urmare din pag. a 6-a)

Dumnezeu, se face prin focul încercărilor „Pentru ca credinţa voastră încercată — zice Sf. Apostol Petru mult mai de preţ decât aurul cel pieritor, dar lămurit prin foc, să fie găsită spre laudă şi spre slavă şi spre cinste la arătarea lui Iisus Hristos" (I Petru 1, 7).

La fel ne încredinţează şi Sf. Apostol Pavel care spune lămurit: „Fiul meu, nu dispreţui certarea Domnului, nici nu te descuraja, când eşti certat de El. Căci pe cine iubeşte Domnul îl ceartă şi biciuieşte pe tot fiul pe care îl primeşte" (Evrei 12, 5—6).

Acelaşi Sf. Apostol Pavel, experimentând în viaţa sa plină de multe şi mari necazuri şi suferinţe, roadele duhovniceşti ale acestora, zice: „ne lăudăm în suferinţe, bine ştiind că suferinţa aduce răbdare pentru că iubirea lui Dumnezeu s-a revărsat în inimile noastre, prin Duhul Sfânt cel dăruit nouă" (Rom. 5, 3—5).

Sf. Ioan Gură de Aur, vorbind credincioşilor din timpul său despre folosul încercărilor, face două asemănări: una cu doctorul care prescrie medicamente amare şi tratamente dureroase pentru însănătoşirea bolnavilor şi a doua cu grădinarul care pentru rodirea viţei, o curăţă de lăstarii nefolositori. „Oare noi urâm şi dusmănim pe doctori — zice Sf. Ioan Gură de Aur, pentru că ne prescrie un regim de hrană şi viaţă foarte restrâns şi neplăcut? Oare ne răzvrătim împotriva doctorului pentru că ne dă medicamente amare şi foloseşte chiar cuţitul pentru a înlătura părţi şi chiar mădulare bolnave din trupul nostru? Dimpotrivă, îl preţuim, ascultăm şi ne supunem la toate prescripţiile spre a ne recâştiga sănătatea pierdută.

„De asemenea vierul nu face o lucrare folositoare tăind mlădiţele fără rod care atrag toată seva şi hrana în ele, nelăsând să crească şi să rodească strugurele cu boabele cele folositoare.? Viţa ca şi tot pomul suferă atunci când se curăţă vlăstarii neroditori, dar pe urmă vindecându-se rodeşte roadele belşugului."

Un alt rost uman şi creştin al încercărilor constă în aceea că fortifică şi oţelesc puterile trupeşti şi sufleteşti ale omului. Cine nu trece prin încercări este asemenea copilului plăpând, sensibil şi slăbit. Orice situaţie neprielnică, orice efort sau frig nepreväzut ca şi atâtea boli care ating viaţa noastră, îl vatămă şi îl primejduiesc spre distrugere. Pentru aceasta Sf. Apostol Pavel aseamănă pe creştin cu un ostaş sau cu un sportiv care participă la mari concursuri, fiind chemaţi să se lupte şi să folosească toate mijloacele şi metodele spre a-şi fortifica puterile sufleteşti şi trupeşti. „Şi ori cine se luptă se înfrânează de la toate. Şi aceia ca să ia o cunună stricăcioasă, pământească, iar noi, nestricăcioasă, cerească" (I Cor. 9, 25).

Experienţa vieţii omeneşti desprinsă din încercări şi necazuri de tot felul, ne aduce aminte de cuvintele înţelepte şi semnificative rostite ca o maximă: „Suferinţa te călăreşte, dar lasă urme" (în franceză, de unde vine maxima: „Soufrir passe, mais avoir soufrir ne passe jamais"). Important este pentru noi creştinii, ca aceste urme să fie folositoare şi binefăcătoare pentru apropierea noastră de Dumnezeu, de poruncile Lui. Adică să ne apropie de ceea ce voiesc părinţii cu copiii lor când îi ceartă şi îi dedepsesc. Părintele ceresc, ca şi părinţii noştri cei trupeşti, ne voieşte mai buni, mai ascultători, mai încrezători în ajutorul Lui, dar şi în puterile noastre bune. Voieşte înnobilarea şi desăvârşirea noastră în toate cele de folos pentru noi, familia şi societatea în care trăim.

Acestea au fost gândurile şi judecăţile creştine ale tuturor aleşilor lui Dumnezeu, ale proorocilor, apostolilor şi tuturor mucenicilor, cărora li se potrivesc cele exprimate de Sf. Ap. Pavel: „De aceea ne bucurăm în slăbiciuni, în defăimări, în necazuri, prigoniri şi strâmtorări pentru Domnul Hristos, căci când sunt slab atunci sunt tare" (II Cor. 12, 10). Aşadar când suntem slabi în cele trupeşti şi pământeşti, suntem tari în cele ale credinţei; când suntem slabi în puterile omului, suntem tari în puterea şi ajutorul lui Dumnezeu, pe care o vedem şi o simţim întru noi, şi întru toate ale noastre spre preamărirea Lui şi arătarea semnelor împărăţiei Sale.

Schimbarea la faţă a Domnului

(Urmare din pag. 1)

nos a acoperit muntele şi deodată, din nor s-a auzit glas zicând: „Acesta este Fiul meu Cel iubit, pe Acesta să-l ascultaţi" (Luca 9, 33—35). Era glasul Tatălui ceresc, care pentru a doua oară da mărturie solemnă despre Fiul.

Mântuitorul a ales să fie prezenţi la minunea de pe Tabor doar pe trei dintre Apostoli: „pe cei mai întimi dintre cei intimi, pe prietenii inimii Sale", cum mărturiseşte Sf. Ioan Gură de Aur. A ales pe Petru care a mărturisit că Iisus este cu adevărat „Fiul lui Dumnezeu celui viu" (Matei 16, 16), pe Ioan cel ce a arătat că „Dumnezeu este iubire" (In. I, 4, 16) şi pe Iacob, vrednic slujitor al Bisericii lui Hristos în Ierusalim. A rânduit apoi Domnul ca şi Moise, fondatorul Legii Vechiului Testament, să fie de faţă împreună cu Ilie pentru că amândoi au contribuit la apărarea monoteismului, adică a credinţei în Dumnezeul cel viu.

Pe Tabor, Hristos, dătătorul Legii Noi, vorbeşte cu Moise, dătătorul Legii-Vechi, dar şi cu râvnitorul acestei Legi, proorocul Ilie. Vorbeşte cu Moise care a murit şi cu Ilie cel care n-a murit, arătând prin aceasta că, după judecata viitoare, atât viii cât şi morţii se vor veseli, de împreună petrecere cu Mântuitorul, în Împărăţia sa cea veşnică.

Prin dorinţa exprimată de Petru „Să se facă trei colibe, una pentru Mântuitorul, alta pentru Moise şi alta pentru Ilie", se exprimă sincera, profunda şi perpetua umană dorinţă, de a fi mereu împreună, cele pământeşti cu cele cereşti. Prin prezenţa proorocilor şi apostolilor amintiţi, s-a arătat că Iisus Hristos, este mai mare decât ei, că proorocirile lor s-au împlinit, întru El, că Lui I se cuvine ascultare desăvârşită.

În această ascultare rezidă dovada iubirii noastre faţă de Iisus Hristos şi a tainicei noastre fericiri. Aşa ne-a încredinţat Mântuitorul când a mărturisit: „Fericiţi cei care ascultă Cuvântul lui Dumnezeu şi-L împlinesc pe dânsul" (Luca 11, 28). Acolo pe Tabor, s-a rostit acest cuvânt către noi şi ecoul lui nu se va stinge niciodată. Îl aflăm mereu viu în paginile Evangheliei. Scriitorul bisericesc Clement Alexandrinul, referindu-se la Schimbarea la Faţă a Domnului afirmă, că minunea aceasta când Hristos a arătat pe Tabor slava Sa, este o anticipare a întrutot luminoasei minuni a Învierii Sale din morţi; căci Cel ce a avut puterea să facă trupul Său izvor de lumină negrăită, va avea a treia zi de la răstignire, puterea să iasă viu şi biruitor. din mormânt.

În temeiul acestor valoroase şi edificatoare adevăruri, să ne străduim să săvârşim şi în fiinţa noastră o schimbare a tot ceea ce este rău în bine. În locul răutăţii să facem să troneze bunătatea, în locul egoismului smerenia, în locul minciunii, adevărul, în locul războinării iubirea frăţească.

Procedând aşa vom putea din ce în ce mai mult să fim beneficiari cununei de daruri care izvorăsc neîntrerupt din slăvita Schimbare la Faţă a Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

INFORMAŢII

— Miercuri 21 iulie a.c., Î.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului a luat parte la dineul oficial oferit de Consulatul German Sibiu în onoarea Domnului Helmuth Schäffer, Ministru Secretar de Stat din cadrul Ministerului de Externe din Germania, aflat într-o vizită în oraşul Sibiu.

Cu acest prilej, Î.P.S. Sa s-a întreţinut cu distinsul oaspete, cu Dl. Anton Rossbach, Ambasadorul Germaniei la Bucureşti, precum şi cu celelalte personalităţi prezente.

— Joi, 22 iulie a.c., Î.P.S. Sa a luat parte, în calitate de membru, la lucrările Consiliului de conducere al Institutului pentru studiul Totalitarismului, din cadrul Academiei Române, lucrări ce s-au desfăşurat la Bucureşti. Î.P.S. Mitropolit este totodată şi membru fondator al acestui Institut.

— Vineri, 23 iulie Î.P.S. Sa a făcut o vizită canonică la Schitul Predeal şi Mânăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus, jud. Braşov.

— Duminică, 25 iulie a.c., Î.P.S. Sa a oficiat slujba de sfinţire a Capelei cu hramul „Sf. Cuvioasa Paraschiva", nou zidită în cartierul Triaj din Braşov, prin străduinţa vrednicilor credincioşi de aici, păstoriţi de P.C. Pr. Andrei Sicoe.

După Sf. Liturghie arhierească Î.P.S. a rostit un ales cuvânt de învăţătură, legat de pericopa evanghelică a zilei (Vindecarea celor doi orbi). Pentru munca depusă pe plan gospodăresc şi misionar, P.C. Pr. Andrei Sicoe a fost distins cu rangul de iconom stavrofor. Au fost de asemenea acordate acte de apreciere Consiliului şi Comitetului parohial precum şi tuturor sponsorilor care au sprijinit această lucrare.

În aceeaşi zi, Î.P.S. Sa a oficiat slujba de sfinţire a unei frumoase fântâni arteziene amplasată în incinta Uzinei Electrocentrala (RENEL) din Braşov precum şi binecuvântarea Uzinei. Seara, slujba Vecerniei a fost oficiată de către Î.P.S. Sa pe locul unde va fi ridicată noua biserică din Cartierul braşovean Craiter.

După Vecernie, Î.P.S. Sa a oficiat slujba punerii pietrei de temelie la noua biserică cu hramul „Sf. Ioan Botezătorul" pe noul teren primit prin bunăvoinţa Primăriei Braşov, rostind apoi un bogat cuvânt de învăţătură centrat pe credinţă şi rolul ei în viaţa de zi cu zi a creştinilor.

Au fost prezenţi Dl. A. Moruzzi, primarul oraşului Braşov care a rostit şi o scurtă alocuţiune, alte persoane oficiale, un impresionant număr de credincioşi în special tineri.

— Marţi, 27 iulie, a.c., Î.P.S. Sa a luat parte la întâlnirea colegială a Promoţiei 1973 a Facultăţii de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu, prilej cu care a adresat cuvânt de învăţătură foştilor absolvenţi. Î.P.S. Sa a prezentat totodată şi stadiul actual al relaţiilor dintre Biserica Ortodoxă şi Biserica Romano-Catolică în lumina Documentului de la Balamand.

— Miercuri, 28 iulie a.c., Î.P.S. Sa s-a întâlnit la Mânăstirea Brâncoveanu cu un grup de participanţi la Cursurile Internaţionale de vară, organizate de Universitatea din Bucureşti la Sinaia. I.P.S. Sa a făcut o amplă prezentare a Istoriei Mânăstirii Brâncoveanu, începând de la primul ei ctitor voievodul martir Constantin Brâncoveanu şi până în ziua de azi.

Grupul a fost condus de profesorul Univ. Dan Horia Mazilu şi de prof. univ. Elena Toma.

— Joi, 29 iulie a.c., Î.P.S. Sa a prezidat lucrările Permanenţei Consiliului Eparhial Sibiu. *Arhid. Visarion Bălţat*

— Duminică, 18 iulie a.c., P.S. Episcop Serafim Făgărăşanul a participat la invitaţia P.S. Episcop Andrei al Alba Iuliei la o mare adunare a Oastei Domnului în Parohia Săsciori (Protopopiatul Sebeş). După Sf. Liturghie, s-a dezvelit o placă comemorativă la casa în care s-a născut învăţătorul Ioan Marini (+ 1948), o mare personalitate a Oastei Domnului.

De Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul, P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie la Schitul „Chilii" din Sibiel, cu prilejul hramului acestui aşezământ. Schitul Sibiel este tot mai mult căutat de credincioşi pentru calitatea vieţii duhovniceşti a celor patru vieţuitoare care se nevoiesc aici.

— Duminică, 25 iulie, P.S. Serafim a slujit Sf. Liturghie în Parohia Sf. Treime din Cisnădie, care prin râvna deosebită a preotului Gheorghe Gaşpar şi-a înălţat o nouă biserică, începută cu multe riscuri şi jertfe înainte de căderea dictaturii comuniste, cu aprobarea I.P.S. Antonie. Au predicat P.C. Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan de la Facultatea de Teologie din Sibiu, P.C. Protopop Dănilă Luca, Pr. Gheorghe Gaşpar şi P.S. Serafim. P.S. Sa a transmis mulţimii de credincioşi prezenţi binecuvântarea şi îndemnurile Î.P.S. Mitropolit Antonie pentru desăvârşirea lucrărilor de împodobire a noii biserici cu pictură tradiţională. *Diac. D. Dura*

Dr. Dumitru Lascu

(Continuare din pag. a 7-a)

monarhia bicefală, ci şi în toată Europa, ducând, în final, la izbucnirea primului război mondial. Tânărul agitator, Dimitrie Lascu, neurmat şi adeseori trădat de cei ce trebuiau să-l ajute în lupta pentru libertatea şi unitatea naţională a poporului său, a înţeles că trebuie să treacă munţii şi să se refugieze în ţara liberă, aşa cum au făcut şi alţii, nu înainte de a se adresa sătenilor săi cu cuvintele păstrate în tradiţia satului: „plec de la voi, dar voi reveni în curând, împreună cu armata română ca să vă eliberez".

Dar, nici din exilul pe care singur şi l-a impus, nu a uitat de consătenii săi. Le-a trimis o broşură, pentru care mulţi roitori au pătimit bătăi şi temniţă din partea jandarmilor „cu pană de cocoş", cu titlul Dr. A. D. Lascu, *Un cuvânt către fraţii de luptă din Ţara Bihorului"*, Ed. Autorului, Bucureşti, 1908. Pe copertă un clişeu cu Andrei Mureşanu ţinând în mână o hârtie pe care stă scris: *Deşteaptă-te române!*, cu un motto: *Deviza-i libertate.* În partea de jos a copertei un ţăran român care se trezeşte din somn, cu mâna dreaptă strâşină la ochi. Spicuim din această broşură (care pare să fi fost compusă înainte de a se refugia în România) câteva pasagii semnificative pentru gândirea şi activitatea sa de luptător naţional: „Fraţii mei! Acum când trebuie să mă despărţesc de voi, pentru a intra în temniţă — care astăzi este răsplata luptelor şi a jertfelor pentru drepturile neamului românesc... îmi ţin de datorniţă să vă aduc aminte de cuvintele nemuritorului Andrei Mureşanu „Deviza-i libertatea". Alţi fraţi au avut norocul să se nască sub un cer mai senin... pe noi ne-a aşezat soarta aici, la hotarele românismului. La noi e furtună, e plâns şi jale". Evocând situaţia grea a poporului român din trecut, scrie „sângele nostru nevinovat a curs udând cu prisosinţă pământul sfânt rămas de la părinţii părinţilor noştri. A curs în valuri roşii, tulburând apele celor trei Crişuri, a curs în picături dese, cum pică mustul din viţa de vie; dar din această faptă a lor nu ne-a slăbit, ci mai vârtos ne-a întărit... cântecele noastre sunt tânguiri de înmormântare, vitejii noştri sub glie, dar suntem scutul şi pavăza neamului românesc în acest loc". Afirmând că fiecare popor are pe pământ o chemare de îndeplinit, deplânge desnaţionalizarea puternică din Maramureş, unde „astăzi mulţi fraţi de ai noştri atâta au decăzut încât se feresc a-şi vorb limba strămoşească". Adresându-se consătenilor şi celor din cercul electoral al Ugrei, scrie: „voi aţi aprins focul menit să răspândească lumina trezirii asupra Bihorului... urmaţi pe adevăraţii voştri conducători". „Biserica strămoşească, aşezământul nostru cel mai vechi, neizbutind s-o dărâme, s-au năpustit asupra şcolii româneşti (= confesionale), au sugrumat presa, adică ziarele naţionale; temniţele de la Seghedin şi de la Vaţ au devenit îndesate de gazetari români, dar nici aceste măsuri nu vor duce la liman. În locul unei gazete sugrumate vor trebui să răsară altele, şi mai entuziaste, mai puternice... suntem un popor autohton, o naţiune cu drepturi istorice şi întrucât nu ni se vor restitui aceste drepturi voim a cere socoteală celor ce ni le-au răpit".

Broşura se încheie cu un patetic apel către sătenii săi: „acolo ,la hotarul străvechii Dacii, acolo, într-un colţişor sfânt de loc, în cimitirul din Roit, este un mormânt, peste care cresc flori, flori nevinovate de câmp... e mormântul tatălui meu. E mormântul acelui cinstit român Petru Lascu, care mi-a impus de sfântă datorie lupta pentru cauza dreaptă a mult încercatei vieţi româneşti. Români din Roit, grijiţi de mormântul părinţilor mei câtă vreme sunt departe!"

Avocatul Dumtiru Lascu s-a întors, aşa după cum a promis, odată cu armata română eliberatoare. În România Mare a fost deputat în primul parlament, dar foarte curând, dezamăgit de demagogia politică, s-a retras într-o izolare strictă. În această situaţie l-a găsit apelul lui Teodor Naş de a fi trecut în rândurile figurilor bihorene evocate în cartea Oameni din Bihor. Tot pe atunci, ca elev de liceu, cu mintea încărcată de povistirile sătenilor, i-am adresat o scrisoare în care-l rugam să mă ajute în scrierea unei monografii închinată evenimentelor la care a luat parte.

Lui i se datorează, în mare măsură, faptul că la trasarea graniţei de vest a ţării, cununa de sate pur româneşti din vestul Oradiei au rămas la România, după îndelungate pertractări în comisia rânduită în acest scop. A mai fost şi un creştin convins şi practicant, fiu al Bisericii strămoşeşti pe care o evoca cu emoţie în cuvântările sale. Sătenii din Roit şi credincioşii bisericii „cu Lună" din Oradea îl vedeau şi-l ascultau cântând în strana bisericii cu vocea atât de pătrunzătoare la suflet. Pe atunci, intelectualii nu se jenau să ia loc în strana bisericii şi să cânte alături de sătenii lor.

Îndoită sărbătoare la Avrig

Credincioşii străvechii aşezări a Avrigului, locul de unde s-a ridicat ca un apostol al redeşteptării naţionale, Gheorghe Lazăr ce-şi doarme somnul de veci la umbra bisericii parohiale de aici, au avut în ziua de duminică 18 iulie a.c., dimpreună cu păstorii lor sufleteşti, bucuria rară de a trăi câteva ceasuri de înălţare sufletească deosebită prilejuite de prezenţa în mijlocul lor a Întâistătătorului Bisericii Ardelene, Î.P.S. Sa Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Crişanei şi Maramureşului.

În această zi plină de soare, credincioşii îmbrăcaţi în straie naţionale împreună cu soborul de preoţi l-au întâmpinat în faţa Bisericii cu deosebită căldură sufletească pe Î.P.S. Sa Dr. Antonie, sosit la Sibiu însoţit de la Centrul eparhial de P.C. Arhid. Ezechil Oancea, Consilier economic şi P.Cuv. Arhid. Visarion Bălţat, secretar eparhial.

După otpustul Sf. Liturghii, Î.P.S. Sa a tâlcuit celor prezenţi pericopa evanghelică a zilei, minunea vindecării slăbănogului din Capernaum (Matei 9, 1—8), insistând asupra virtuţii credinţei şi a iubirii faţă de aproapele, iubirii concretizată în gestul de solidaritate a celor patru prieteni faţă de semnul lor aflat în grea suferinţă.

Î.P.S. Sa şi-a exprimat totodată marea bucurie de a fi în mijlocul credincioşilor din Avrig şi i-a îndemnat pe toţi la o viaţă aleasă plină de fapte bune, de alese virtuţi aşa cum se cuvine unor adevăraţi creştini. La sfârşit Î.P.S. Sa a citit marea rugăciune de dezlegare ce se obişnuieşte a se rosti de arhiereu în astfel de ocazii, după care a hirotesit întru iconom stavrofor pe P.C. Prot. Lupu Militon, protopopul Avrigului.

Apoi toţi cei prezenţi la Sf. Liturghie s-au deplasat în procesiune la locul unde se va înălţa noua biserică din parohia Avrig cu hramul „Adormirea Maicii Domnului.

Î.P.S. Sa înconjurat de alesul sobor de preoţi şi diaconi, a săvârşit slujba punerii pietrei fundamentale la această nouă biserică după care s-a adresat din nou celor prezenţi tâlcuindu-le sensul creştin al locaşului de închinare ca loc al întâlnirii omului cu Dumnezeu şi a subliniat legătura strânsă statornicită pe credinţă şi iubire pe care credincioşii o au cu Dumnezeu în şi prin Biserică.

Î.P.S. Sa i-a îndemnat pe toţi credincioşii să fie generoşi cu spirit de sacrificiu pentru această nouă biserică ce-i va pomeni în rugăciunile ei din neam în neam. Î.P.S. Sa a rugat apoi pe Dumnezeu să binecuvinteze pe toţi cei ce vor jertfi în orice chip pentru casa Domnului. A vorbit de asemenea şi Dl. Mihai Hălmagiu fiu al localităţii şi vechi membru în Consiliul Eparhial Sibiu.

Atât la Sf. Liturghie arhierească cât şi la slujba punerii pietrei de temelie a participat Dl. Mircea Tomuş, ministru secretar de stat la Ministerul Culturii, primarul oraşului Avrig, alte persoane oficiale.

O agapă frăţească oferită de Protopopiatul Avrig a încheiat această zi de adevărat praznic duhovnicesc pentru Parohia Avrig ca şi pentru toţi cei ce au luat parte la Sfintele slujbe. *Arhid. Visarion Bălţat*

† NICOLAE LUNGU

La 18 iulie 1993, a trecut la cele veşnice *Nicolae Lungu*, eminent muzician — compozitor, profesor, dirijor de cor, muzicolog şi teolog — care a slujit cu devotament cîntarea bisericească ortodoxă decenii de-a rândul.

Născut la 2 martie 1900, în Dobridor-Dolj, a făcut studii muzicale la Bucureşti — cu D.G. Kiriac, Ion Nonna Otescu, Alfonso Castaldi, Constantin Brăiloiu, Joseph Prunner, Ştefan Popescu, Gh. Cucu — şi la Viena, cu Viktor Keldorf. În anul 1927 devine licenţiat al Facultăţii de Teologie din Bucureşti.

Fiind hărăzit cu alese daruri şi bucurându-se de o remarcabilă longevitate, el a desfăşurat o prodigioasă activitate, pe multiple planuri, de-a lungul a aproape 70 de ani. Această activitate, care a făcut şi va mai face, desigur, obiectul a numeroase studii, este greu să fie chiar şi numai rezumată în câteva rânduri. A fost dirijor al Societăţii corale „Carmen" (1922—1928), al Ateneelor populare (1926—1927), al corului Ligii Culturale (1927—1928), al Societăţii „Cântarea României" (1929—1953), al Societăţii corale „România" (şi fondator, 1936—1948), iar din anul 1947 director al coralei Patriarhiei. Ca şi profesor de muzică a predat la Liceul „Mihai Eminescu" (1927—1931), la Liceul „Aurel Vlaicu" (1931—1938), la Seminarul Pedagogic Universitar „Titu Maiorescu" (1931—1941), la Liceul „Sfântul Sava" (1944—1948), la Şcoala mixtă „Tudor Vladimirescu" (1948—1956) — toate din Bucureşti, iar din 1949 a ocupat postul de conferenţiar la catedra de muzică bisericească de la Facultatea de Teologie din Bucureşti, aducându-şi o contribuţie importantă la formarea mai multor generaţii de slujitori ai Bisericii noastre.

Creaţia sa componistică însă, l-a impus poate în măsura cea mai mare ca şi o personalitate proeminentă a muzicii româneşti. A compus şi a armonizat, într-o manieră caracteristică, modală, atât muzică corală bisericească (Liturghia psaltică, Stihira a II-a de la Vecernia glasului 8, Cămara Ta Mântuitorul meu — glas 8, Ziua Învierii — glas 5 etc.) cât şi colinde (La Vifleem colo-n jos, Mărire-ntru cele-nalte etc.) sau piese în stil popular (Alunelul, Tărăşelul, Doină şi Horă cu strigături etc.) şi multe altele...

În acelaşi timp, a colaborat la uniformizarea cântării în Biserica Ortodoxă Română: Anastasimatarul uniformizat — Vecernierul şi Utrenierul, Cântările Sfintei Liturghii şi alte cântări liturgice (cu prime ediţii în 1953, 1954 şi, respectiv, în 1960) — transcrise pe ambele notaţii, lucrare susţinută şi de o serie de studii teoretice: Gramatica muzicii psaltice. Studiu comparativ cu notaţia liniară — împreună cu Gr. Costea şi Ion Croitoru, în 1951, Problema transcrierii şi uniformizării cântărilor psaltice în Biserica noastră — 1956, Cântarea în comun — 1952, Tehnica recitativului liturgic — 1949, Folclorul muzical religios — 1949 etc.

În întreaga creaţie a lui Nicolae Lungu putem astăzi recunoaşte plinirea a câteva secole de evoluţie a cântării bisericeşti româneşti, pe de o parte în sensul „românirii" acesteia — atât „în literă, cât şi în duh", iar pe de altă parte în sensul unirii tuturor românilor în jurul aceluiaşi altar şi prin unificarea cântării liturgice, şi în sensul adaptării la înnoirile (muzicale) ale vremii fără a se rupe legătura cu Tradiţia bisericească, spre slujirea rosturilor esenţiale, mântuitoare ale Bisericii strămoşeşti.

Lucrător smerit şi harnic, ce a rodit bogat în brazda rânduită lui, aşa cum l-au cunoscut toţi cei ce l-au iubit în trecerea sa pământească, Nicolae Lungu rămâne totodată directorul spiritual al muzicii bisericeşti ortodoxe româneşti din ultima jumătate de secol...

Slujba înmormântării s-a săvârşit joi, 22 iulie 1993, în Catedrala Sf. Spiridon cel Nou din Bucureşti, de către un numeros sobor de ierarhi — P.S. Roman Ialomiţeanul, P.S. Teofan Sinaitul, P.S. Nifon Ploieşteanul — şi preoţi. Din partea P.F. Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a vorbit P.S. Teofan. Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu şi alţi vorbitori au prezentat pe larg viaţa şi activitatea lui Nicolae Lungu. Din partea Facultăţii de Teologie din Sibiu a vorbit Pr. Lect. Vasile Grăjdian.

Fie ca Bunul Dumnezeu să aşeze sufletul robului Său Nicolae unde dreptii se odihnesc şi pomenirea lui să fie în veac...

G. V.

Semnalăm... Semnalăm...

● Revista „Contacts" din Paris dedică un număr întreg spirtualităţii ortodoxe româneşti. Publică un text de Vasile de la Poiana Mărului (trad. P.S. Serafim), un studiu despre frescele moldoveneşti (de Anca Vasiliu), un studiu despre poezia religioasă modernă în România şi marii poeţi de inspiraţie creştină (de Î.P.S. Vartolomeu Anania), un text *(Sur la lumière)* de Lidia Stăniloae şi un studiu despre părintele Stăniloae de Radu Preda. Sora Eleni Quintin, probabil din Franţa, locuind în Israel, îşi povesteşte o călătorie din septembrie 1992 în România — note corecte culese în fugă turistică pe la mânăstiri — nu-i plac icoanele care se pictează la Prislop (sora e... unită cu Roma! p. 56), dar se bucură de întâlnirea cu spiritualitatea ortodoxă românească de astăzi.

● Mircea Handoca, inepuizabilul eliadist, a mai publicat o carte: MIRCEA ELIADE ŞI CORESPONDENŢII SĂI (vol. I, ed Minerva, Buc., 1993, 291 p.). E vorba de scrisori primite de Mircea Eliade de la un mare număr de corespondenţi. În acest volum au intrat cei de la litera A la E.

Vom remarca o adresă de la Cancelaria Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei, din 7.IV.1930, semnată de Consilierul pr. Manea Popescu (p. 164—165), ca răspuns la o cerere de ajutor a lui Mircea Eliade, pe când se afla la studii în India. Noi avem şi scrisoarea lui Mircea Eliade către patriarhul Miron Cristea, gata de publicat.

O a doua scrisoare pe care o semnalăm e de la profesorul nostru Ioan G. Coman, fost prof. de Patrologie la Facultatea de Teologie din Bucureşti. Împreună cu Mircea Eliade au pregătit editarea foarte bunei reviste ZALMOXIS, din care au apărut doar câteva numere. Scrisoarea se referă la pregătirile de dinainte de apariţie (p. 206).

Aflăm că Eliade a fost în corespondenţă şi cu Jean Daniélou (p. 247), cunoscutul mare teolog francez, devenit prin anii 60 cardinal. Se preţuiau reciproc.

Aveau şi de ce!

*

● Preotul Mihai Tătărâm din Bucureşti dovedeşte sensibilităţi şi calităţi de istoric, fiind şi un bun povestitor. A publicat de curând o carte care intră bine în familia cărţilor lui C. Bacalbaşa, pe care îl continuă şi îl completează, cu bună informaţie şi cu talent. Cartea se numeşte: „PRIN BUCUREŞTIUL IUBIT (ed. Ţara noastră, Buc., 1992, 139 p.).

Îşi aduce aminte sau adună din arhive ştiri despre uliţe şi poduri, despre grădini şi grădinari, descifrează inscripţii, descopere hanuri, umblă prin Piaţa Mare, pe Sărindar şi în Cartierul Ghencea, cele de altă dată, readuce în memorie vechi curţi domneşti şi descrie caravanseraiuri. Povesteşte întâlniri cu Tudor Arghezi la Mărţişor, confesiuni ale poetului care era enoriaşul său în acea parte a Bucureştilor.

Părintele Mihai Tătărâm scrie cu iubire despre Bucureşti. Mai ales despre cel vechi!

*

Spuneam mai sus că părintele Tătărâm e şi bun povestitor. Aceasta se vede cu prisosinţă dintr-o nouă carte a sa: CARTE CU AMINTIRI ŞI ZĂMBETE (ed. Petru Maior, Tg. Mureş, 1992, 131 p.).

Iată, pot acum şi preoţii, toţi, să se bucure de libertatea de a scrie! Şi mai ales de a publica.

*

● Semnalăm câteva studii importante privitoare la români în revista *Balkan Studies*, vol. 31, nr. 1, 1990 care apare la Tesalonic (cu întârziere uneori, cum se mai întâmplă şi pe la noi):

— Demetrius Dvoichenko-Markov, *Gheorghe Duca Hospodar of Moldavia and Hetman of the Ukraine, 1678—1684* (Gheorghe Duca, domn al Moldovei şi hatman al Ucrainei 1678—1684);

— Horia B. Oprişan, *Les Princes Phanariotes et l'européanisation des Roumains* (Domnitorii fanarioţi şi europenizarea românilor):

În vol. 31, nr. 2, 1990 a apărut:

— Demetrius Doichenko-Markov, *General Count Pavel D. Kisselev and the Organic Regulation in the Danubian Principalities* (Contele general Pavel D. Kisseleff şi Regulamentul Organic în Principatele dunărene).

Pot interesa în deosebi pe specialişti, dar nu trebuie să scape nici unui istoric.

*

● O carte de proverbe româneşti, sub titlul DE LA LUME ADUNATE, publică editura „Hyperion" din Chişinău (1992, 142 p.). Prefaţa e semnată de Efim Junghietu, cel care le-a şi adunat şi organizat tematic. Autorul a mai publicat în 1981 la Chişinău: *Proverbe şi zicători.*

Volumul apărut în 1992 este un florilegiu adunat din tezaurul de înţelepciune al românilor, folosind autori ca I.A. Zanne, C. Bărbulescu şi Gh. Ghiţă, G. Muntean, I.C. Hinţescu ş.a.

Amintim că proverbele ca expresii ale înţelepciunii populare, mai ales din Transilvania, l-au preocupat şi pe Elie Miron Cristea (viitorul patriarh al României) care a şi publicat în volum culegerile sale (Sibiu 1901). Ele au fost reproduse, după manuscrise şi după volumul amintit de Dr. Antonie Plămădeală, în vol. „Pagini dintr-o arhivă inedită" (ed. Minerva, Buc., 1984, p. 293—384).

Miron Cristea şi-a prefaţat volumul din 1901 cu o lungă şi bună Precuvântare, oricând utilă paremiologilor.

*

● *Mărturii de spiritualitate românească din Basarabia,* este titlul cărţii rublicate la Chişinău (ed. „Ştiinţa", 1993, 407 p.) de către octogenarul, neobositul savant pr. Paul Mihail. Editorii au adăugat la sfârşit o *„Bibliografie a scrierilor lui Paul Mihail şi a referinţelor despre ele"*. Impresionantă bibliografie!

În cartea pe care o semnalăm, cu subtitlul: *„Aşezăminte, scrieri, personalităţi"*, e Basarabia întreagă, prin ce a avut ea mai important şi mai frumos timp de două secole. Se află informaţii despre viaţa culturală şi spirituală din Basarabia de sub stăpânirea ţaristă, dar şi din Basarabia reintrată sub aripa ocrotitoare a Ţării-Mume. Ar fi foarte greu de selecţionat anumite capitole. Vom enumera doar câteva: *„Rolul tipăriturilor bisericeşti din Basarabia până la 1918", „Rolul naţional al Bisericii Ortodoxe din Basarabia", „Preoţii luptători pentru limba română până la desăvârşirea politică a statului naţional român din 1918"* etc.

M-a bucurat să găsesc un capitol despre profesorul *„Gheorghe Raşcu şi opera sa"*, profesorul meu de geografie, un adevărat savant venit în Chişinău în 1920, din Iaşi, să facă operă de cultură românească în Basarabia. Organizator de excursii cu elevii Seminarului şi ai Liceului militar, unde era profesor, organizator de concerte (era şi absolvent al Conservatorului de Muzică din Iaşi), autor a nenumărate lucrări, a fost un profesor foarte iubit de basarabeni. Nici nu se ştia şi nu se simţea că nu era basarabean, într-atât se identificase cu sufletul Basarabiei. Tot aşa se petreceau lucrurile şi cu părintele Dimitrie Luca, subdirector al Seminarului, originar din spaţiul românesc din dreapta Prutului, dar, basarabean prin iubire, se dedicase problemelor Basarabiei. Când am auzit că dl. Raşcu şi părintele Luca nu erau basarabeni, noi, elevii Seminarului n-am voit să credem. Părintele Luca mai trăieşte şi este şi astăzi nelipsit de la toate întâlnirile basarabenilor care continuă să se întâlnească, pe serii de absolvenţi de Seminar şi absolventele Şcolii Eparhiale din Chişinău, aşa cum s-au întâlnit an de an, din 1944 până azi, păstrând astfel Basarabia românească în conştiinţa lor şi a tuturor românilor.

Un mare suflet basarabean a fost şi ardeleanul Onisifor Ghibu şi, printre alţii, poetul originar din Bărăgan, Octav Sargeţiu, şi învăţătorul meu Dimitrie Barbu, oltean, de care sătenii mai vârstnici din Stolnicenii de pe Cogâlnic îşi aduc şi astăzi aminte cu emoţie, respect şi iubire.

Iată modele de *integrare* culturală şi spirituală, integrare despre care se vorbeşte astăzi mult, şi ar trebui să se facă tot mult, cu oameni de suflet şi de bună credinţă de pe ambele maluri ale Prutului.

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază. Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi* — redactor adjunct; Pr. cons. *Gheorghe Papuc*; Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*.

ABONAMENTUL pe un an: 800 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A Sucursala Sibiu.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:
Mitropolitul ANDREI ŞAGUNA
1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 140
SIBIU
1 şi 15 septembrie
1993
Nr. 33—36

„Să fie ochii Tăi deschişi ziua şi noaptea spre lăcaşul acesta... şi să asculţi din cer, din locul şederii Tale, şi să miluieşti..."
(I Reg. 8, 29. 39)

Ceremonialul sfinţirii Mănăstirii „BRÂNCOVEANU" de la Sâmbăta de Sus

Moarte şi înviere la Mănăstirea „Brâncoveanu" de la Sâmbăta de Sus

— istorie şi confesiune —

Istoria Mănăstirii Brâncoveanu începe din secolul al XVII. La mijlocul acestui secol satul şi moşia Sâmbăta de Sus au intrat în stăpânirea vornicului Preda Brâncoveanu, boier din sudul Carpaţilor. Actul de proprietate poartă data de 28 mai 1654. Moşia a revenit apoi lui Papa Brâncoveanu, tatăl domnitorului Constantin Brâncoveanu.

Parcă urmăriţi de un blestem, şi Preda şi fiul său Papa au avut sfârşit tragic, fiind asasinaţi. De altfel tot un sfârşit tragic va avea şi Constantin Brâncoveanu care va fi decapitat de turci, la Constantinopol, în 15 august 1714.

Tradiţia ne spune că cel dintâi care a făcut o bisericuţă de lemn, pe locul unde domnitorul Constantin Brâncoveanu va zidi o mânăstire de piatră, a fost bunicul său Preda Brâncoveanu.

Mânăstirea, chiar pe locul unde este astăzi, a fost zidită de Constantin Brâncoveanu în jurul anului 1796. El era domn al Ţării Româneşti încă din 1688. Locul e minunat. În fundul văii, la o distanţă care pare mult mai apropiată decât este în realitate, se profilează pe cerul crestat al Carpaţilor „Fereastra Mare", peisaj mirific deasupra munţilor împăduriţi.

Bisericuţa zidită de domnitor, ca şi întreaga mânăstire de altfel, cu chilii şi călugări, n-au atins în bună stare nici măcar vârsta de o sută de ani. Transilvania vremii abia scăpase la sfârşitul secolului al XVII-lea de încercările principilor calvini de a o calviniza. Poate că şi pentru a întări Ortodoxia, s-a gândit Brâncoveanu să întemeieze aici mânăstire ortodoxă. Desigur a făcut-o şi pentru a da o mărturie despre unitatea de neam şi de credinţă a românilor de pe ambele părţi ale Carpaţilor.

După instalarea Habsburgilor în Transilvania, la sfârşitul secolului al XVII-lea, a încetat pericolul calvin, dar salvarea a venit sub forma unui pericol nou pentru românii ortodocşi: catolicizarea.

Încă din 1437, când s-a proclamat *Unio trium nationum* (unguri, saşi, secui), românilor nu li se recunoştea nici existenţa legală ca neam, nici credinţa ortodoxă ca religie. Erau numai toleraţi. Numai Dumne-

(Continuare în pag. a 2-a)

† ANTONIE
Arhiepiscop al Sibiului şi Mitropolit al Transilvaniei, Crişanei şi Maramureşului

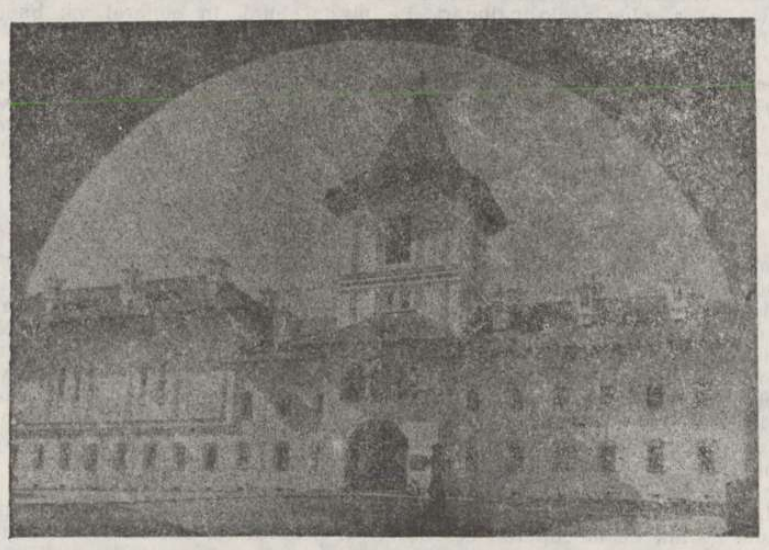

Istoria Ortodoxiei transilvănene, o istorie plină de jertfe*

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Î. P. S. Mitropolit,
Domnilor reprezentanţi ai autorităţilor locale,
Iubiţi şi luminaţi fii credincioşi ai acestei Mitropolii.

Laudă multă şi doxologie aducem Domnului Celui ce ne-a învrednicit, în cadrul vizitei noastre patriarhale oficiale efectuate în Sfânta Biserică a României şi la Dv. acasă, să aducem cu noi binecuvântarea şi îmbrăţişarea dragostei Sfintei şi Marii Biserici a lui Hristos.

Aflându-ne lângă Dv. ne simţim ca la noi acasă şi aceasta nu nu-

(continuare în pag. a 3-a)

* Cuvântul S. Sale Bartolomeos I al Constantinopolului, rostit în catedrala mitropolitană din Sibiu, la vecernia de sâmbătă, 14 august 1993.

Clipe de comuniune în lumina lină a Sfântului Duh*

Înalt Prea Sfinţite Părinte Mitropolit Antonie,
Prea şi Înalt Prea Prea Sfinţiţi,
Prea Cucernici Părinţi
Iubiţi credincioşi,
Iubiţi tineri şi binecredincioase creştine ale sfintei noastre Biserici Ortodoxe strămoşeşti.

În mijlocul nostru se află Patriarhul Ecumenic, Sanctitatea Sa Bartolomeos I. Este un popas şi un act unic în istoria Bisericii noastre strămoşeşti, şi mai ales în viaţa Bisericii transilvănene. Dumnezeu ne-a încercat de multe ori în istoria noastră, spre a ne face mai buni, mai credincioşi, spre a vedea mai limpede puterea Sa dumnezeiască, dar acelaşi Dum-

(Continuare în pag. a 4-a)

* Cuvântul Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul României în catedrala din Sibiu.

HRISOV

CE S-A CITIT CU PRILEJUL SFINŢIRII MĂNĂSTIRII „BRÂNCOVEANU" ŞI S-A ÎNGROPAT ÎN PICIORUL SFINTEI MESE A ALTARULUI BISERICII CU HRAMUL „SFINŢII MARTIRI BRÂNCOVENI", ÎN ZIUA DE 15 AUGUST 1993.

În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh. AMIN.

Nu departe de cetatea lui Negru Vodă-Descălecătorul, în această gură de rai, sub „Fereastra mare" a Munţilor Făgăraş, poartă de trecere spre fraţii de dincolo de munţi, şi în apropierea palatului său de la Sâmbăta de Sus, în anul Domnului 1696 Constantin Vodă Brâncoveanu a ridicat *„cu toată cheltuiala Măriei Sale"*, cum glăsuieşte inscripţia ce se păstrează până astăzi, Sfânta Mânăstire, pe locul unde cu patruzeci de ani înainte unchiul său, Vornicul Preda Brâncoveanu, construise o bisericuţă de lemn.

Binecredinciosul Voievod, trecut în rândul sfinţilor în anul 1992 împreună cu cei patru coconi ai săi: Constantin, Ştefan, Radu, Matei şi sfetnicul Ianache, a aşezat la ctitoria sa de la Sâmbăta de Sus obşte călugărească, înzestrând-o cu toate cele necesare luminării şi întăririi în dreapta credinţă a românilor transilvăneni, apăsaţi şi primejduiţi în multe chipuri. A înfiinţat aici o şcoală de „grămătici", şcoală de zugravi, învăţând călugării şi alte îndeletniciri, atât de trebuincioase ridicării neamului nostru.

Mânăstirii însă, bisericii şi chiliilor care o înconjurau, aşa cum le-a ridicat Sf. Voievod Constantin Brâncoveanu, nu le-a fost dat să viezuiască nici un secol, căci în anul 1785 tunurile generalului catolic Preiss au dărâmat această ctitorie voievodală. Chiliile au fost dărâmate până în temelii, iar biserica, având zidurile groase, a fost decapitată de vârful turlei, aşa cum va fi decapitat şi ctitorul ei de către turci, la Constantinopol, în 1714, într-o zi de sărbătoare ca aceasta, de 15 august, când Doamna sa Maria îşi serba ziua numelui.

Deşi rănite de moarte, zidurile bisericii şi o parte din pictura originală au învins intemperiile vremii timp de peste 150 de ani când, între anii 1926—1936, *„cu jertfa de bună voie a întregului popor român"*, mitropolitul de pioasă amintire Nicolae Bălan a restaurat biserica voievodală, aducând aici vieţuitori cu înaltă formaţie teologică şi cu multă râvnă spre cele ale lui Dumnezeu, reînviind astfel viaţa mânăstirească de altă dată, cu viaţă duhovnicească aleasă, cu şcoală de pictură pe sticlă, cu buni predicatori şi mari duhovnici.

În anul 1982 în scaunul de Arhiepiscop al Sibiului şi Mitropolit al Transilvaniei, Crişanei şi Maramureşului a fost ales şi instalat Î. P. S. Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ care, după o seamă de lucrări înnoitoare săvârşite în eparhie şi la Centrul eparhial din Sibiu, a avut şi gândul, îndrăzneţ, ţinând seama de contextul materialist-ateu al vremii, de a reface din temelie incinta Mânăstirii „Brâncoveanu" de la Sâmbăta de Sus.

Gândul a devenit repede faptă. Nu exista însă nici un punct de plecare. S-a apelat astfel la unii dintre cei mai buni specialişti în arta brâncovenească. Arhitectul Nicolae Diaconu a fost numit de Î. P. S. Sa Mitropolit Antonie şef de proiect, iar partea de rezistenţă a fost încredinţată inginerului Emilian Ţiţaru. S-a beneficiat şi de ştiinţa multor altor specialişti, printre care prof. Vasile Drăguţ, prof. Răzvan Theodorescu, arhitect Mircea Mihai şi alţii.

S-au făcut planurile şi, în anul Domnului 1984, au început lucrările, urmărite şi supravegheate pas cu pas de către Î. P. S. Mitropolit

(Continuare în pag. a 2-a)

Momente istorice în Arhiepiscopia Sibiului

Vizita S.S. BARTOLOMEOS I, Patriarhul Ecumenic, şi a P.F. TEOCTIST, Patriarhul României

În perioada 12—18 august a.c., o delegaţie a Patriarhiei Ecumenice (Noua Romă) a efectuat o vizită în ţara noastră la invitaţia Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, al României.

Delegaţia care a fost condusă de Sanctitatea Sa Bartolomeos I al Constantinopolului a sosit la Bucureşti, joi 12 august a.c. şi a fost alcătuită din cinci mitropoliţi şi alte persoane oficiale.

Sâmbătă, 14 august, delegaţia Patriarhiei Ecumenice, însoţită şi de o delegaţie a Sf. Sinod al B.O.R., având în frunte pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist al României, a sosit în jurul orelor 17,00 la Catedrala mitropolitană din Sibiu.

La intrarea în catedrală a fost întâmpinată de către Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului. După oficierea unui polihroniu, Î. P. S. Sa a rostit un cuvânt de prezentare a distinşilor oaspeţi. Au rostit cuvântări de asemenea P. F. Patriarh Teoctist al României şi S. S. Bartolomeos I, Patriarhul Constantinopolului.

La Reşedinţa mitropolitană din Sibiu a fost oferită apoi o cină oficială la care, pe lângă distinşii oaspeţi, au fost prezenţi şi reprezentanţi ai autorităţilor civile şi militare ale jud. Sibiu.

În aceeaşi zi seara delegaţia a plecat spre Mânăstirea Sâmbăta de Sus, jud. Braşov, făcându-se un popas la biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" din Parohia Sâmbăta de Sus Apuseană.

Duminică, 15 august, ziua praznicului „Adormirea Maicii Domnului" cei doi Patriarhi, împreună cu ceilalţi ierarhi şi clerici prezenţi, au oficiat slujba de sfinţire a noii biserici din incinta zidită din temelie de către Î. P. S. Mitropolit Antonie.

După sfinţirea noii biserici cu hramul „Sf. martiri Brâncoveni" a fost oficiată Sf. Liturghie arhierească pe un podium special amenajat în faţa Mânăstirii la care a participat o imensă mulţime de credincioşi din Ţara Făgăraşului, Braşov, Sibiu şi din întreaga ţară.

Î. P. S. Mitropolit Antonie a adresat un cuvânt de bun venit celor doi Patriarhi, oferindu-le apoi câte o icoană pe sticlă a Maicii Domnului şi a sfinţilor martiri Brâncoveni.

Au rostit de asemenea cuvântări P. F. Patriarh Teoctist al României şi S. Sa Bartolomeos I, Patriarhul Constantinopolului.

Predica zilei a fost ţinută de către Î. P. S. Daniel, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei.

După agapa tradiţională oferită în noua trapeză din incinta Mânăstirii oaspeţii au oficiat slujba vecerniei în Parohia Drăguş, sat aflat în apropierea imediată a Mânăstirii.

La ceremonia de sfinţire au luat parte ca invitaţi reprezentanţi ai Preşedinţiei, ai Guvernului, senatori, deputaţi, autorităţi civile şi militare, oameni de cultură ş.a.

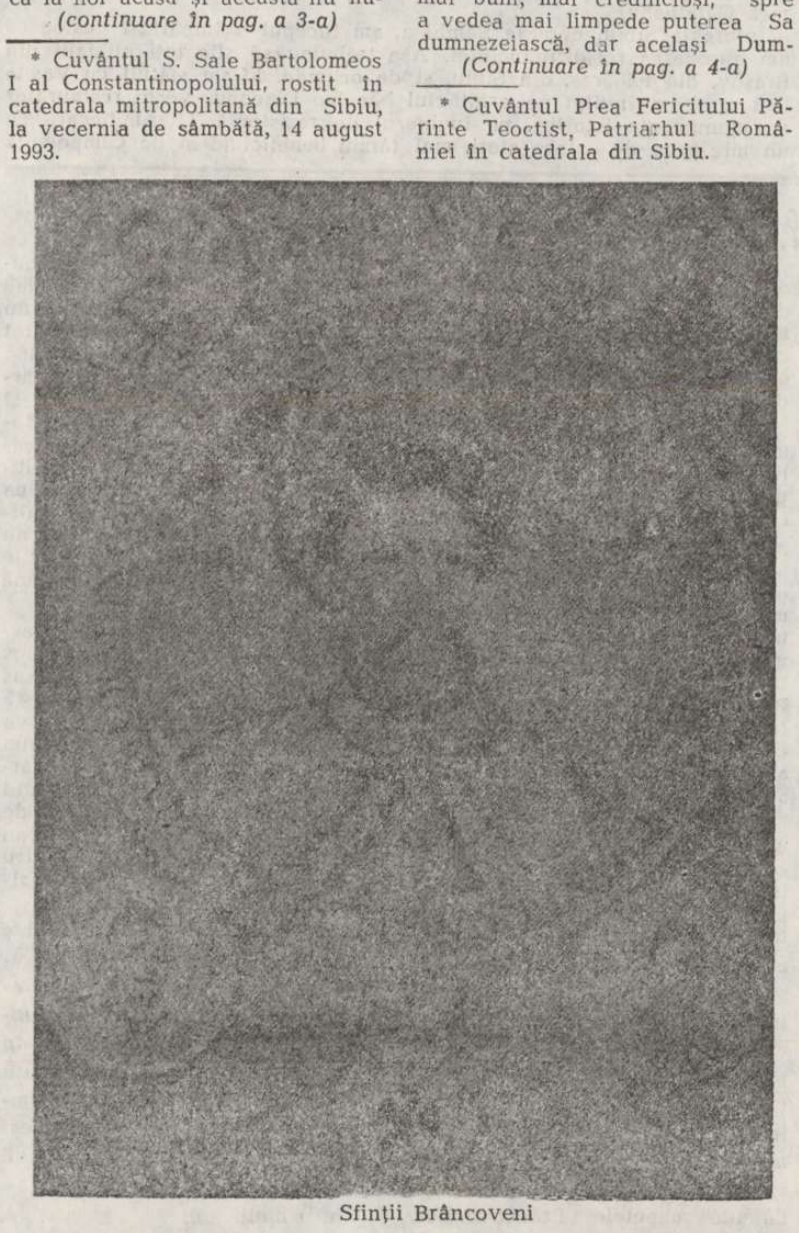

Sfinţii Brâncoveni

Solie din oraşul Sf. Constantin cel Mare*

Sanctitatea Voastă şi onoraţi membri ai delegaţiei Constantinopolitane, Î. P. S. Mitropolit APOSTOLOS al Miletului, GREGORIOS al Tiatirei şi Marii Britanii, MELITON al Philadelphiei, GHERMANOS al Teodoropolei, KIRIL al Seleuciei,

Prea Fericirea Voastră şi iubiţi membri ai Sf. Sinod ai Bisericii Ortodoxe Române,

Onorate autorităţi civile locale, P. C. Preoţi

Iubiţi credincioşi, cărora vă mulţumesc pentru prezenţă.

Bucurie mare în Sibiu şi Transilvania! Este cu noi aici, acum pentru prima oară un Patriarh Ecumenic, din oraşul Sfântului Constantin cel Mare, restauratorul libertăţii creştinilor.

Suntem încărcaţi de emoţie: este aici cu noi urmaşul Sf. Ioan Gură de Aur, a cărui Liturghie o săvârşim zi după zi. Cele două Biserici, Română şi Constantinopolitană, au în comun pe Sf. Andrei, apostolul cinstit cu deosebire la Constantinopol şi în România.

Sanctitate,

Ştim că iubiţi România, şi vă mulţumim pentru că aţi acceptat şi invitaţia noastră a celor din Transilvania de a fi cu noi aici, şi la Mânăstirea „Brâncoveanu", la Alba Iulia, Râmeţ şi Cluj-Napoca. Mulţumim P. F. Patriarh Teoctist că, precum întotdeauna, şi acum e cu noi şi că iubeşte Transilvania. De altfel eu pe P. F. Sa l-am urmat aici, unde a fost aproape doi ani Locotenent de Mitropolit al Transilvaniei,

Transilvania românească şi ortodoxă, leagănul de formare al poporului român — popor născut ortodox — vă primeşte cu bucurie şi vă salută cu dragoste şi respect, şi vede în această vizită dorinţa S. Voastre de a întări unitatea ortodoxă şi a da mărturie despre puterea şi adevărul ortodoxiei.

Bine aţi venit!

Şi noi vrem să vă oferim o măr-

(continuare în pag. a 2-a)

† ANTONIE
al Transilvaniei

* Cuvânt de întâmpinare în catedrala din Sibiu, a S. S. Patriarh ecumenic Bartolomeos I, al Constantinopolului, 14 august 1993.

(Urmare din pag. 1)

zeu știe dacă, în istorie, pe undeva, a fost popor mai nedreptățit decât poporul românesc din Transilvania.

Marginalizați, oprimați, persecutați din toate punctele de vedere, românii erau totuși în Transilvania cei mai mulți, cei mai vechi, și puteau fi încomozi, cum s-au și dovedit a fi de atâtea ori. Mereu s-a urmărit deznaționalizarea lor. Atacurile s-au îndreptat întotdeauna asupra punctului central de rezistență: credința ortodoxă. Dacă li s-ar fi schimbat credința, ar fi urmat ușor și schimbarea ființei lor naționale, românești. Acest lucru l-au știut bine și l-au încercat mereu toți stăpânitorii străini, vremelnici, ai Transilvaniei. De aceea religia lor nici nu era recunoscută printre religiile legale. Li se spunea mereu că dacă vor să aibă pace și drepturi ,trebuie să treacă la una din religiile (confesiunile) recepte: catolică, luterană, calvină sau unitariană. Toate erau credințe ale maghiarilor și sașilor. Speranța era că așa românii vor fi nu numai ușor de deznaționalizat, ci și mai lesne de stăpânit.

După încercările de calvinzare, în jurul anului 1700 au urmat încercările de catolicizare prin uniatism.

Calvinismul a fost refuzat. Nu fără victime. Doi mitropoliți ortodocși, Ilie Iorest și Sava Brancovici, au fost schingiuiți, închiși, brutalizați, dar au rezistat. Tot așa a rezistat marea masă a preoților, călugărilor și a credincioșilor. Cei care au acceptat calvinismul au fost maghiarizați. Nu avem calvini români, urmași ai românilor care s-au calvinizat. S-au topit în masa celor care le-au impus religia lor.

Uniatismul, cu ajutorul Habsburgilor, se pretinde de către unii istorici uniți, i-a „salvat" pe români de calvinism. Dacă au făcut-o, au făcut-o nu redându-le libertatea religiei lor ortodoxe, ci obligându-i să treacă la Catolicism, pe vremea aceea sub forma greco-catolicismului!

Românii ortodocși au încercat să reziste. Mânăstirile în primul rând. Această rezistență a provocat calvarul mânăstirilor din Transilvania.

Mai mult de o sută cincizeci de mânăstiri au fost distruse cu tunurile de către generalul vienez Bukow. Multă vreme nu s-au atins de Mânăstirea Brâncoveanu. Chiar și după decapitarea domnitorului de către turci, la 15 august 1714, au ținut seama mai întâi de moștenitoare, care a fost doamna sa Marica, și apoi de faptul că pe linie bărbătească mai rămăsese un Constantin Brâncoveanu, fiul lui Constantin, unul din fiii decapitați împreună cu tatăl lor la Constantinopol.

Pe la 1785 însă, pentru scurt timp, moșia de la Sâmbăta de Sus a trecut din mâinile Brâncovenilor în mâinile unui negustor, Dumitru Marcu, care le împrumutase bani și a cerut moșia drept despăgubire. În acest an, profitând de împrejurare, Viena, la cererea uniților, a trimis pe generalul Preiss, bun urmaș al lui Bukow, și a dărâmat mânăstirea ctitorită de voievod.

Chiliile au fost rase pur și simplu, iar din biserică a rămas o ruină pe care, cu vremea, au crescut arbori, mușchi, iarbă. Mai apoi moșia a fost răscumpărată dar, ultimul urmaș, banul Grigore Brâncoveanu, prin 1823 a înstrăinat-o în favoarea grecilor din Brașov.

De dărâmarea mânăstirii, evident, alții sunt vinovați. Nu Brâncovenii. Mânăstirea de la Sâmbăta rămăsese un ultim mare bastion al apărării Ortodoxiei în părțile Făgărașului.

Zidită cam prin anul 1696—1698, a fost așadar distrusă în 1785. Ultimul stareț a fost Visarion. Există o fotografie a ruinei bisericii care a stat descoperită până în 1926, în bătaia ploilor, a zăpezilor, a vânturilor, pustiită de călugării care vor fi fugit peste munți. În acel an, mitropolitul Nicolae Bălan a început restaurarea bisericii. Ar fi vrut să restaureze și incinta, dar a venit al doilea război mondial, așa că, în 1946, a sfințit bisericuța așa cum a restaurat-o el, în interior mai păstrându-se încă pictura veche despre care există o însemnare la proscomidiar, descifrată de Iorga.

Andrei Șaguna ne-a lăsat o însemnare despre o vizită a sa la mânăstire. Jalnică priveliște s-a arătat ochilor lui. Reținem totuși că la vremea aceea — jumătatea secolului al XIX-lea — el a putut constata că *„împrejurul acestei mânăstiri au fost multe chilii"*. Același lucru îl spune și Ilarion Pușcariu, vicar la Sibiu în secolul trecut. A văzut urmele caselor și gropile din care se vor fi scos pietrele, cărămizile, de către țăranii din jur, căci au existat în jur și case țărănești, dar, pustiindu-se mânăstirea, țăranii s-au tras mai spre vale. Când a fost Nicolae Iorga la Sâmbăta, casele din jur erau *„cu totul s'arâmate"* (Pagini alese, Buc., 1965, p. 176—177. Cf. Nicolae Stoicescu, „Mitropolia Ardealului", 2, 1986, p. 218 v. și nr. 1, 1986 de același).

Episcopul Petru Pavel Aron de la Blaj, după cum arată Ștefan Meteș, a distrus peste 37 de mânăstiri așezate la poalele Făgărașului, el fiind acela care l-a chemat pe generalul Bukow în ajutor. Mânăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta a rezistat însă pe vremea lui Petru Pavel Aron. Prin 1768 episcopul unit Atanasie Rednic scria că toată Țara Făgărașului rezista uniației, din cauza sprijinului dat de călugării de la Sâmbăta (v. „Cultura creștină", 1936, p. 97). Ei erau și o mare verigă de legătură cu călugării din Țara Românească, de unde aduceau cărți pe care le difuzau în toată Transilvania, cum arată chiar istoricul unit, canonicul Augustin Bunea.

Când s-a distrus Sâmbăta, în 1785, era episcop unit Grigorie Maior. El i-a scris la 26 aprilie 1779 generalului Preiss despre „virusul schismatic", cerând dărâmarea din temelie a mânăstirii de la Sâmbăta. Grigorie Maior învățase de la înaintașul său Atanasie Rednic să apeleze la armată împotriva ortodocșilor. Petru Maior, marele om de cultură unit, scria despre Rednic că *„pe neuniți îi catane îi silea să se adune a auzi propovăduirea lui"* (cf. Stoicescu, *loc. cit.*, nr. 2, p. 215).

În afară de profesorul Nicolae Stoicescu a scris o monografie a Sâmbetei și părintele stareț arhim. Veniamin Tohăneanu. Părintele D. Stăniloae crede că o primă încercare de darâmare a Sâmbetei a avut loc în anul 1761, de către Bukow (Telegraful român, supliment, nr. 9, 1935). Dărâmarea definitivă a fost însă cea din 1785, cum arată prof. N. Stoicescu, la un an după tragerea pe roată a lui Horea și Cloșca, ambii ortodocși. Răscoala și jertfa lor i-a înfricoșat pe uniți că ar putea însemna și o reîntărire a Ortodoxiei, care apăra nu numai drepturile românilor, ci și ființa lor națională.

Sâmbăta a fost ultima redută monahală căzută sub furia tunurilor, pornite să facă operă de mântuire spirituală în Transilvania! Se urmărea oare mântuirea, sau deznaționalizarea prin catolicizare? Prof. N. Stoicescu crede în această din urmă rațiune a tunurilor *(op. cit.,* nr. 2, p. 221) și nu știu cine și cum l-ar contrazice.

Moarte și înviere...

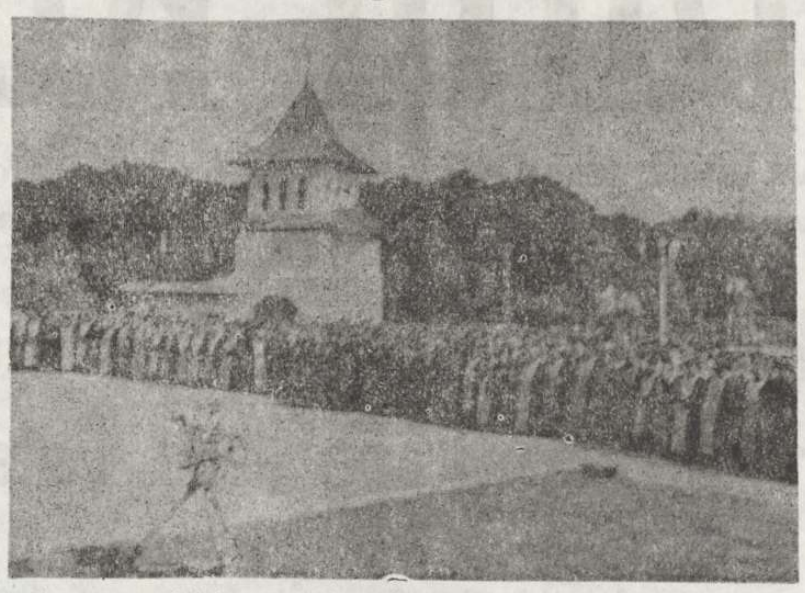

Așa a murit în 1785 mânăstirea de la Sâmbăta de Sus a voievodului martir, acum canonizat (1992), Constantin Brâncoveanu!

Învierea parțială, dar esențială, s-a datorat mitropolitului Nicolae Bălan, începând din anul 1926. El a restaurat bisericuța. Eu așa am cunoscut-o, încă din anii 46, din vremea studenției. A venit războiul și mitropolitul Nicolae Bălan nu i-a mai putut face incintă. Așa că biserica a rămas mulți ani vie dar singură, stingheră. Fără apărare. Noaptea complet părăsită. Nici un călugăr nu locuia în jurul ei. Mai jos de ea, tot mitropolitul Nicolae Bălan a zidit o clopotniță, în care a adus cinci clopote de la Viena. Există și astăzi. El a dat totuși viață mânăstirii. A făcut câteva case la vreo 7—800 m vest de biserică, și a adus acolo călugări. Puțini dar buni, în general, cu bune studii teologice. Când am cunoscut-o eu, mânăstirea avea călugări și frați și se bucura de o prezență harismatică deosebită, care aduna acolo nu numai toată Țara Făgărașului, ci toată Țara. E vorba de părintele Arsenie Boca, cel care m-a călugărit mai apoi, când a fost mutat la Prislop, în 1949, și care se bucură până azi, printre cei care l-au cunoscut sau doar au auzit de dânsul, de cinstire ca de om sfânt, plin de har, clarvăzător, înțelept. Așa îi păstrez și eu amintirea.

* * *

Ales în 1982 Mitropolit al Ardealului, Crișanei și Maramureșului, mi-am încercat puterile mai întâi prin zidirea din temelie a unei aripi noi adăugate reședinței șaguniene din Sibiu, restaurării Schitului Păltiniș și zidirii sau terminării zidirii a vreo zece biserici noi. Mai înainte (1980—1982) descoperisem la Buzău că așa-zisa casă arhierească fusese de fapt un palat brâncovenesc, și l-am restaurat ca atare, cu foișor și scară exterioară sculptată în piatră, și i-am retransformat pivnița într-o mare sală de recepție, cum am dedus că va fi fost. La Sibiu mi-am îndreptat gândul spre Sâmbăta lui Constantin Brâncoveanu, în momentul în care am reușit să consolidez economia eparhiei.

Nu mi-a șoptit nimeni gândul restaurării. Poate Duhul Sfânt, sau duhul Voievodului martir. Știam că în 1985 se vor împlini două sute de ani de la „opera" de ruinare a generalului Preiss. M-am gândit să încep refacerea din temelie a incintei și restaurarea picturii vechii biserici, pe care părintele stareț Veniamin Tohăneanu o și angajase. Din motive care au ținut de timpul pictorului, restaurarea picturii a durat zece ani! Slavă Domnului că în 1992 s-a terminat!

Gândul rezidirii din temelie a incintei mai întâi m-a speriat. Mai apoi m-a îndârjit. Trebuia făcută. Am simțit că Dumnezeu m-a adus în Transilvania pentru aceasta. Dar cum s-o faci? În București se dărâmau biserici și se zidea un mastodont guvernamental, prezidențial care nu admitea nici o concurență, și mai ales una bisericească. Am gândit să pretextez o restaurare cu scopul de a aduna și expune la Sâmbăta obiecte de patrimoniu bisericesc: icoane, veșminte, cărți vechi. Încă nu mărturisisem nimănui ideea. La translatarea bisericii Olari (în 1984) din București, întâmplându-mă acolo cu patriarhul Iustin, am întâlnit un domn care s-a recomandat a fi un fel de ministru la Consiliul Culturii. I-am aruncat ideea restaurării Sâmbetei și scopul cu care aș face-o. *„Mi-ați da o aprobare?"*, l-am întrebat. I-am făcut și puțină istorie, spunându-i și de împlinirea celor două sute de ani de la demolarea barbară din 1785. Dânsul s-a uitat împrejur, semn că mi-a înțeles gândul, și apoi mi-a spus: *„Faceți un proiect de principiu. Devizul să nu ajungă la 5 milioane, că atunci are nevoie de un Decret prezidențial și nu-l veți obține. Eu în șase luni mă pensionez. Îl aprob. Las să se înțeleagă că am eu aprobări, și începeți imediat lucrarea. Ziceți că faceți un Așezământ pentru expunere de obiecte de patrimoniu. Nu mânăstire"!* Domnul se numea Gălăteanu.

Întors la Sibiu, apoi la Sâmbăta, am început a împărtăși vestea că am aprobarea rezidirii incintei. Așa trebuiau să știe toți oficialii din Brașov, din Făgăraș, din Sibiu, și de oriunde. M-am sfătuit cu Vasile Drăguț, l-am invitat pe arhitectul Nicolae Diaconu, vechi restaurator de monumente istorice, pe inginerul de rezistență Titaru, fiecare cu un mic grup de colaboratori, mai târziu beneficiind și de competența d. profesor Răzvan Theodorescu, d. arhitect Cristian Moisescu, d. arhitect Mircea Mihai și alții, și am pus la cale executarea de îndată a unui *proiect de principiu* și a unui *deviz* sub 5 milioane. Le-am spus tuturor: *„Facem mânăstire, dar lumea să știe că facem Așezământ pentru expunere de obiecte de patrimoniu"*. Le-am desenat personal totul, rugându-i să transforme desenele mele rudimentare (le păstrează arhitectul Diaconu) în desene tehnice, fiecare după specialitatea lui. În 1984 ne-am apucat de lucru. Făceam proiecte de azi pe mâine. Le aprobam eu cu avizul arhitecților. Când se strângeau mai multe, le trimiteam și la Consiliul Culturii, dar în momentul acela lucrările erau aproape terminate.

Chemam din când în când câțiva specialiști la mânăstire și hotăram ce și cum e de făcut sau de îndreptat. Totul se făcea cu act în regulă și cu mare rapiditate. Ne temeam să nu treacă „cineva" cu helicopterul spre orașul Victoria și să vadă șantierul. Am fi fost terminați! Ne-a apărat Dumnezeu. Lucram cu sute de lucrători pe zi, care ar fi trebuit să lucreze la Marea Casă din Capitală. E marele merit al părintelui Stareț Veniamin că ne-a putut adăposti și hrani, în acele vremuri, câteva sute de lucrători zilnic. Inginerii I. Sinu, N. Bidilică, P. stareț Veniamin, P. arhim. Dionisie Dan, P. Romulus Bar ș.a. ne-au asigurat materialele și muncitorii. În ultima vreme P. consilier Ezechil Oancea, ing. Octavian Pătroiu, cantabilul șef Paul Eneotescu, au asigurat asistența din partea Centrului eparhial, evident cu prezența permanentă a ctitorului. În ultimul an ne-a fost de mare ajutor părintele egumen Irineu Duvlea și monahii mânăstirii.

A fost așadar o lucrare conspirativă. Toți știam că facem mânăstire, cu o mare biserică înscrisă în noua clădire dinspre nord, dar tuturor le spuneam: aici va fi sală de expunere, aici atelier de icoane, aici paznici etc. și nimeni nu ne-a reclamat. Sălii de „expunere" de obiecte muzeistice i-am făcut trei bolți, cu trei mari candelabre lucrate de arh. Constantin Popescu din București, cu oale de rezonanță ascunse în zid, cu găurile vizibile, cu altarul mascat de un perete de o cărămidă care să poată fi demolat îndată după dispariția dictaturii, cu cafas mascat care urma de asemenea să fie descoperit. A doua zi după Revoluția română, altarul a și fost descoperit și în locul zidului s-a făcut, provizoriu, catapeteasmă din icoane pe sticlă. Biserica e de atunci în funcție.

* * *

Să ne aducem aminte acum, la sfințirea ei, cu prilejul refacerii ei precum va fi ieșit din gândul Sfântului martir Constantin Brâncoveanu, de marele ei ctitor.

Să ne aducem aminte și de „coconii" lui martiri împreună cu Dânsul, în aceeași zi de 15 august 1714, Constantin, Radu, Matei și Ștefan și sfetnicul Ianache, ginerele Brâncoveanului, martirizat și el.

Să-i rugăm să vegheze de acolo de Sus asupra Mânăstirii și asupra noastră.

Sfințirea Mânăstirii s-a făcut de către S.S. Patriarhul ecumenic Bartolomeos I, Arhiepiscop al Constantinopolului, noua Romă, însoțit de un număr mare de mitropoliți ai Patriarhiei ecumenice.

Paraclisul care s-a sfințit este închinat *„Sfinților Martiri Brâncoveni"*.

Un patriarh ecumenic n-a mai fost la o astfel de sfințire de mânăstire domnească din anul 1517, când patriarhul Teolipt a sfințit mânăstirea lui Neagoe Basarab, Curtea de Argeș, pe timpul mitropolitului Macarie al Țării Românești.

Oaspeții Constantinopolitani au slujit împreună cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist I al României și cu mulți alți ierarhi români, al căror nume este înscris în Hrisovul care s-a citit cu prilejul sfințirii.

Sfințirea Mânăstirii Brâncoveanu s-a făcut în ziua „Adormirii Maicii Domnului", la 15 august 1993.

Dumnezeu să ne ocrotească pe toți și rugăciunile sfântului martir Constantin Brâncoveanu, ctitorul cel mare al mânăstirii, și ale celor împreună martiri cu dânsul, să ne ajute în toată ziua și în tot ceasul, pe noi și mânăstirea aceasta în vecii vecilor.

HRISOV

(Urmare din pag. 1)

Antonie, ajutat îndeaproape de P. Cuv. Arhim. Veniamin Tohăneanu, starețul Sf. Mânăstiri, iar de la Centrul eparhial de P .Cuv. Arhim. Dionisie Dan, dl. Ing. Octavian Pătroiu și P. C. Arhid. Consilier Ezechil Oancea și Dl. Contabil șef Paul Eneotescu. Lucrările de construcții au fost conduse de d. ingineri I. Sinu, N. Bidilică și C. Bădițoiu.

S-a lucrat intens. S-a depus o muncă uneori peste puterile firești, adesea aflându-se pe șantier sute de oameni pentru ca mânăstirea să se ridice cât mai repede, spre a nu fi oprită construcția de către conducătorii atei ai statului din vremea aceea, care nu-și dăduseră aprobarea pentru un Așezământ de asemenea dimensiuni și cu destinație de Mânăstire. Voia lui Dumnezeu și duhul Sf. Constantin Brâncoveanu au vegheat însă ca totul să se termine cu bine.

Până la Revoluția română din decembrie 1989, cheltuielile au fost suportate numai de către Centrul eparhial Sibiu, cu contribuții ale ierarhului și ale unor preoți și credincioși din Arhiepiscopia Sibiului, iar după Revoluția română, lucrările au continuat din resursele Mânăstirii, din ajutoare acordate prin Secretariatul pentru Culte, din contribuții ale credincioșilor și din substanțiale donații aduse de I. P. S. Mitropolit Antonie de la donatori de peste hotare.

La această colectare de contribuții s-a făcut simțit ajutorul D-lui N. Stoicescu, ambasador, fost ministru al Cultelor, al P. C. Arhid. Prof. Constantin Voicu, al P. C. Pr. Ion Bria și al altora, la cererea I. P. S. Antonie.

Mânăstirea numără cu recunoștință printre ctitori și donatori pe S. S. Patriarhul ecumenic BARTOLOMEOS I-ul și pe P. F. Sa Patriarhul TEOCTIST I-ul al României. Alți donatori, persoane și instituții, au fost trecuți în Cartea de Aur a Mânăstirii și pe plăci speciale spre pomenire.

Mai întâi s-au făcut reparații capitale și s-a restaurat pictura de la vechea biserică brâncovenească. Împrejurul ei s-a ridicat apoi din temelii incinta în stil brâncovenesc, în formă de patrulater, potrivit tradiției ortodoxe românești, compusă din două corpuri masive de clădiri cu două nivele, unul spre nord și altul spre sud, unite prin două pergole, la est și la vest. Patru foișoare sculptate în piatră împodobesc incinta în exterior și în interior.

Corpul de clădiri de la nord cuprinde, între altele, la parter stărețiia, chilii pentru călugări etc. iar la etaj turnul clopotniță și o nouă, monumentală și spațioasă biserică, de care mânăstirea avea atâta nevoie. Biserica poartă hramul „Sfinților Martiri Brâncoveni", și în cel mai scurt timp urmează a fi pictată și înzestrată cu catapeteasmă și strană de stejar sculptat.

Corpul de clădiri de la sud cuprinde, între altele, la parter o trapeză încăpătoare, bucătărie și chilii, iar la etaj, Casa domnească brâncovenească, care are alături o mare bibliotecă și arhondaric, toate aceste spații mărturisind intenția de a face din Mânăstirea „Brâncoveanu" un centru de spiritualitate ortodoxă și de cultură românească.

Sfințirea bisericii noi și a întregii mânăstiri zidite din nou a avut loc astăzi *Duminică, 15 august 1993*, la sărbatoarea „Adormirea Maicii Domnului", și a fost săvârșită de către Sanctitatea Sa BARTOLOMEOS I, Arhiepiscop al Constantinopolului, Noua Romă, Patriarh Ecumenic, însoțit de cinci înalți ierarhi, de preoți și diaconi ai Tronului ecumenic, alături de Prea Fericitul Părinte TEOCTIST I, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al României, de I. P. S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, Crișanei și Maramureșului, de I. P. S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei, înconjurați de un mare sobor de ierarhi, preoți și diaconi.

Au fost de față oficialități guvernamentale din București și din Transilvania, și o foarte mare mulțime de preoți și credincioși, veniți din toate colțurile țării și de peste hotare.

Bunul nostru Părinte ceresc să răsplătească cu darurile Sale cele bogate tuturor celor ce au ostenit sau au contribuit într-un fel sau altul la construirea, împodobirea și înfrumusețarea acestei mânăstiri, prin care este cinstită grăitoarea jertfă a Brâncovenilor.

Și acum, Dătătorule de viață trimite darul Prea Sfântului Tău Duh peste Mânăstirea aceasta. Binecuvintează pe viețuitorii ei de astăzi și din viitor, și pe toți cei care cu gând bun o vor cerceta, dăruindu-le mântuire, întru toate cele ziditoare bună sporire, și îi păzește întru dragostea cea către Tine și către semeni, către drept-măritoarea noastră Biserică Ortodoxă și către pământul sfânt al Țării noastre, acum și pururea și în vecii vecilor. AMIN.

Solie din orașul Sf. C-tin cel Mare

(Urmare din pag. 1)

turie despre ortodoxia noastră vie și lucrătoare.

Vă prezint un popor credincios, cu tradiții ortodoxe puternice bimilenare. Au umplut întotdeauna această catedrală, sub cel mai aspru regim anticreștin, de aproape o jumătate de secol. Biserica și familia au fost factorul real de educație morală, timp de jumătate de secol, sub opresiune. Asemenea factori de educație creștină și morală au fost toți preoții de aici și din toată țara.

Și astăzi, facem la fel, în școli, în spitale, în azile, la penitenciare. Biserica e prezentă și vrea să fie tot mai prezentă în lumea de azi, activă în reînsănătoșirea morală a poporului nostru greu încercat.

Sanctitate, P.F. Patriarh, Vă aflați în Sibiu.

Sibiul este un oraș vechi, cu o populație de cca 170 000 locuitori, cu remarcabile și vechi tradiții culturale.

E un fel de Heidelberg răsăritean.

Are o Universitate, o Facultate de Teologie cu 3 secții, Pastorală, Litere și Asistență Socială, 11 Licee și 26 alte școli, și câteva școli superioare militare de înaltă specialitate.

Sanctitatea Voastră,

Transilvania a fost martirizată zeci de secole. Cine voia să ne distrugă sufletul, limba și neamul, ne ataca religia. În sec. XVII au încercat să ne calvinizeze principii calvini. Ortodoxia a dat în vremea aceea 2 mari martiri, Sfântul Mitropolit Ilie Iorest și Sfântul Mitropolit Sava Brancovici.

În sec. XVIII — rezistența față de catolici a dat mulți alți martiri ortodocși. Mitropolia Transilvaniei a fost desființată de Habsburgii catolici în anul 1700.

În sec. XIX, un mare mitropolit, Andrei Șaguna, a restaurat-o, în anul 1864, aici la Sibiu și Ortodoxia transilvană și-a reluat suflul cu forțe noi, și și-a îndeplinit misiunea ei creatoare și mântuitoare.

Prea Fericitul Patriarh Teoctist aprecia la București că faceți un pelerinaj pe urmele martirilor Ortodoxiei românești pentru apărarea credinței, a neamului și a libertății. Ați depus coroane și ați făcut rugăciuni la mormintele eroilor din 1989. Vă mulțumim. Sunteți deci și aici în pelerinaj. Biserica noastră, și-a cinstit martirii prin canonizări, ultimele în 1992, printre ele și pe marele Domnitor și ctitor al Mânăstirii de la Sâmbăta, Constantin Brâncoveanu.

Să ne dați binecuvântare să fim în continuare tari în credință și să ne-o apărăm. Să facem eforturi de a restabili *unitatea* de credință, de a cultiva toleranța, dragostea, dreptatea, acolo unde mai avem și azi probleme. Le cunoașteți.

Nu le mai evoc. Vă asigur doar că aici cultivăm un ecumenism în cadrul legilor dialogului, un ecumenism realist, și că dorim pacea și buna înțelegere, între toți creștinii. Hotărârea de la Balamand din anul acesta e un bun punct de pornire. O vom difuza peste tot, și vom dialoga potrivit principiilor ei, stabilite în comun de ortodocși și de catolici, inclusiv de uniți.

Mâine veți continua pelerinajul la Mânăstirea Brâncoveanu, martir, cu cei patru fii ai săi și cu ginerele său, care nu și-au lepădat credința, lepădare care le-ar fi salvat viața. *Uluitoare credință!*

El ne-a inspirat și ne-a condus gândul și fapta rezidirii din temelie a incintei Mânăstirii și a unei noi biserici, pe care ați binevoit a veni spre a o sfinți mâine, împreună cu Prea Fericitul nostru Patriarh. Rezidirea Mânăstirii a fost un act de curaj și îndrăzneală, căci a fost fără aprobarea statului ateist din vremea aceea, 1985, de a reface acolo Mânăstirea.

Ultima sfințire de mânăstire domnească în Țările Române de către un Patriarh Ecumenic a fost în anul 1517, când pe vremea domnitorului Neagoe Basarab și a Mitropolitului Macarie al Țării Românești, a venit Patriarhul Constantinopolului Teolipt. Vă mulțumim pentru că veți încununa cinstirea Martiriului Brâncovenilor prin rugăciunile Sanctității Voastre și ale Prea Fericitului Părinte, în marea zi a creștinătății *„Adormirea Maicii Domnului"* chiar în ziua în care, în 1714, s-au tăiat la Ediculé capetele Brâncovenilor, eroi ai credinței cu prețul vieții.

Sanctitate,

Cine nu cunoaște atât de minunat găsita sintagmă a lui Nicolae Iorga despre Țările Române, ca un *„Bizanț după Bizanț"*, pentru tot ce am păstrat aici din Bizanț, după cucerirea lui: cultura, pictura, arhitectura, muzica, teologia ca și pentru tot ce au făcut Țările Române pentru Ortodoxia Răsăriteană după căderea Constantinopolului în 1453, ortodoxia căzută și ea într-o zodie de suferință și pătimiri îndelungate. Se știe cât au ajutat Țările Române Bisericile Orientului, Athosul, Antiohia, până la muntele Sinai.

Nu mă voi opri la toate acestea. Eu vă voi ruga respectuos doar un lucru: să priviți în sus și în părți și să remarcați această cupolă și balcoanele. Cel care va deveni în 1925 Patriarhul Miron Cristea, consilier la Sibiu la sfârșitul secolului trecut și începutul secolului nostru a fost trimis de Mitropolitul local din Sibiu, Ioan Mețianu, să caute modele pentru această catedrală ce urma a fi zidită.

Ei bine, a fost și la Bizanț, și a venit cu planul Sfintei Sofii. O aveți aici în miniatură. Iată, vă aflați într-un mic *Bizanț, după Bizanț*, viu, care vă primește ca în casa Domnului și a Sanctității Voastre, în care dorim să vă simțiți bine și să binecuvântați acest popor credincios și bun care vă primește cu iubire.

Întru mulți ani!

CUVÂNT

la sfinţirea Mânăstirii „Brâncoveanu“ Sâmbăta de Sus, 15 august 1993

Bine este cuvântat Dumnezeu, Tatăl-Fiul şi Sfântul Duh!

Bine este cuvântată Născătoarea de Dumnezeu, a cărei Adormire o prăznuim astăzi!

Bine este cuvântat Sfântul martir Voievod Constantin Brâncoveanu, ctitorul acestei sfinte Mânăstiri, voievod care, împreună cu fiii săi, Constantin, Matei, Radu şi Ştefan şi ginerele său Ianache Văcărescu, au suferit tăierea capului într-o zi ca aceasta, 15 august a anului 1714, pentru că nu s-au lepădat de credinţa lor ortodoxă.

Cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu rugăciunile Maicii Domnului şi a marelui ctitor, s-a început refacerea din temelie a acestei Mânăstiri chiar în anul în care se împlineau 200 de ani de la dărâmarea ei, adică în anul 1985.

Constantin Brâncoveanu, om de mare cultură, evlavios şi iubitor de neam a zidit Mânăstirea aici în Transilvania pe culmea dintre sec. XVII şi XVIII în momente în care şi neamul românesc de aici şi credinţa lui ortodoxă erau sub ameninţări cumplite.

Veacul al XVII-lea a însemnat încercarea de calvinizare a transilvănenilor, din partea principilor calvini. La sfârşitul secolului s-au instalat în Transilvania Habsburgii catolici. Ziceau că vor să ne scape din mâinile calvinilor, dar nu ca să ne redea libertatea credinţei noastre ortodoxe, ci să ne treacă sub o altă înstrăinare, să ne facă pe toţi catolici.

Mulţi martiri a dat Transilvania atunci, şi în rezistenţa faţă de calvinism, şi în rezistenţa faţă de catolicism.

De dincolo de munţi, din Ţara Românească a venit atunci ajutorul lui Constantin Brâncoveanu, pe care balada îl cântă până astăzi:

Brâncoveanu Constantin
Boier vechi
Şi domn creştin!

La intervenţia lui a fost eliberat din închisoare sf. mitropolit Sava Brancovici, chinuit de calvini, şi tot el, Constantin Brâncoveanu, a dat moşii mitropolitului Atanasie Anghel ca să nu se lase ispitit de darurile materiale ale catolicilor. Din păcate s-a lăsat şi, urmele lăsate de el în istorie, mai tulbură şi azi liniştea bunului şi credinciosului popor român din Transilvania.

Atunci a zidit Constantin Brâncoveanu Mânăstirea aceasta, ca să fie mărturia ortodoxă, loc de rugăciune, cerere către Dumnezeu de apărare a credinţei.

Transilvania a rezistat şi asalturilor calvine şi celor catolice. Habsburgii, prin generalul de tristă amintire Bukow, au trecut atunci la un asalt cu tunurile. Acest general a dărâmat 150 de mânăstiri. Ultima mânăstire dărâmată însă de un alt general catolic, tot atât de zelos, Preiss, a fost chiar această Mânăstire a lui Brâncoveanu, în anul 1785.

Era ultima cetate de rezistenţă ortodoxă. Toţi călugării şi călugăriţele celor 150 de mânăstiri dărâmate — adică toate câte existau în Transilvania — n-au acceptat trecerea la catolicism.

Sanctitatea Voastră,

În anul 1517 a venit la sfinţirea Mânăstirii Curtea de Argeş, zidită de Neagoe Basarab, patriarhul ecumenic al Constantinopolului Teolipt. După 476 de ani veniţi Sanctitatea Voastră în fruntea unei importante delegaţii a Tronului ecumenic pentru ca, împreună cu P.F. Patriarh Teoctist, să sfinţiţi această Mânăstire voievodală pe care, în afară de bisericuţa din incintă care a fost restaurată de predecesorul nostru, marele Mitropolit Nicolae Bălan, noi am restaurat-o din temelie, pe iarbă, zidindu-i chilii, trapeză şi un paraclis închinat „Sfinţilor Martiri Brâncoveni“, paraclis pe care l-aţi sfinţit astăzi, sfinţind şi construcţiile noi ale Mânăstirii.

Vă mulţumim din inimă.

E o lucrare a Providenţei divine. Am rezidit această Mânăstire în vremuri grele, fără aprobarea de a rezidi mânăstire ,cu riscuri şi cu mare teamă. A fost o lucrare de curaj şi îndrăzneală a iniţiatorului, a arhitecţilor, a consultanţilor artistici, a inginerilor, a călugărilor şi a tuturor constructorilor, în cea mai mare parte prezenţi astăzi aici şi scrişi sub bolta de intrare, tot aşa cum sunt scrise şi numele celor care ne-au ajutat după revoluţie. Printre aceştia vă număraţi şi S.S. Voastră şi P.F. Patriarh Teoctist, şi mulţi alţii.

Numele lor e scris sub bolta de intrare şi în ceruri.

Până la revoluţia din 1989 nu am primit nici un ban de nicăieri. Totul s-a făcut dintr-o bine organizată economie a eparhiei Sibiului, cu preoţii şi credncioşii ei.

Zidirea aceasta nouă pe care aţi sfinţit-o astăzi, împreună cu P. F. Patriarh Teoctist, vorbeşte de la sine, aşa că nu voi mai spune eu nimic despre ea. Ar fi deajuns de spus doar atât: că tot ce vedeţi acum aici, acum câţiva ani (1985), nu exista.

Şi voi mai adăuga:

Mânăstirea Brâncoveanu redevine stâlp, mărturie şi candelă aprinsă care să lumineze Ortodoxia din Transilvania în continuare, cu aceeaşi putere ca şi în vremea Brâncoveanului.

Ortodoxia a fost aici păstrătoarea limbii române, a credinţei strămoşilor, şi a fiinţei neamului nostru.

Vrem să trăim în pace cu toţi, în dragoste, în respect reciproc, fără ură şi fără să ne mai temem unii de alţii.

Transilvania Ortodoxă vă spune *Bine aţi venit* şi, prin mine, vă mulţumeşte S.S. Voastre şi P.F. Patriarh Teoctist pentru binecuvântarea şi sfinţirea acestei zile istorice şi a acestei Mânăstiri.

Mulţumim tuturor participanţilor, reprezentanţilor statului de la Bucureşti şi din Transilvania.

Mulţumim P.C. Preoţi prezenţi şi Dv. iubiţilor credincioşi, şi celor de peste hotare.

Tuturor să vă numere Dumnezeu şi Maica Domnului şi Sfântul Constantin Brâncoveanu şi fiii săi, paşii care v-au adus astăzi aici, şi să vă ierte păcatele.

Şi acum vă rog să îngăduiţi ca P.C. decan al Facultăţii de Teologie Prof. Dr. Mircea Păcurariu să dea citire *Hrisovului* tradiţional care a fost îngropat în piciorul Sfintei Mese din altarul nou sfinţit astăzi.

Lui Dumnezeu să-i mulţumim pentru toate.

† ANTONIE
Mitropolitul Transilvaniei

Crâmpeie din cuvântarea P.F. Părinte TEOCTIST, Patriarhul României, rostită cu prilejul sfinţirii Mânăstirii „Brâncoveanu“

Pelerin la Mânăstirea Sâmbăta de Sus

Am venit la Mânăstirea Sâmbăta ca un pelerin, cu aceeaşi evlavie şi cu aceeaşi dragoste dintotdeauna, conducându-l pe Sanctitatea Sa ca pe un frate şi Părinte al Bisericii Constantinopolului, pe acest drum cunoscut de mine cu decenii înainte. Nu văzusem încă lucrările acestea atât de frumoase, lucrări descrise în hrisovul care va dăinui peste veacuri. Ceea ce vedem în mânăstirea aceasta este darul lui Dumnezeu! La zămislirea acestei frumuseţi au contribuit nenumăraţi meşteri, asemeni acelor meşteri pe care-i căutau voievozii noştri şi care ne-au lăsat înscrise în piatră vrednicia, credinţa şi evlavia neamului românesc. Ca şi la Mânăstirea Putna, când l-am canonizat pe Sfântul Ştefan cel Mare, se întâmplă şi astăzi, aici, un lucru minunat: totul pare nou — munţii, brazii, mânăstirea şi credincioşii veniţi în număr atât de mare. Totul este nou, totul se pregăteşte să primească şi primeşte pe Împăratul cerului şi al pământului. În anii de până acum am lucrat mereu, fără să ştim că pregăteam momentul descoperirii dumnezeieşti, clipele taborice ca cele de azi. Toate marile descoperiri dumnezeieşti s-au săvârşit pe munte: pe Muntele Tabor, pe Muntele Sinai, pe Muntele Nebo, iar astăzi revelaţia se petrece pe munţii neamului nostru.

Dimensiunea cea mare a trupului lui Hristos

Suntem Biserici Ortodoxe şi mulţi ne-au bârfit că nu putem păstra unitatea de credinţă ,având Biserici naţionale. Dar viaţa a dovedit că tăria Bisericii locale, integritatea de credinţă, de învăţătură şi de viaţă face tăria Bisericii întregi. Tăria din Biserica locală înseamnă tăria Ortodoxiei, iar în zilele noastre legăturile nu se exprimă numai prin vizite ca acestea, care valorează foarte mult, ci şi prin conferinţele şi întâlnirile pan-ortodoxe; dar o întâlnire ca aceasta de astăzi, cu mii de credincioşi ortodocşi, înseamnă foarte mult, pentru că reprezintă dimensiunea cea mare a Trupului Lui Hristos, Trup din care facem parte cu toţii.

Clerul şi credincioşii transilvăneni, apărători până la sacrificiu ai credinţei noastre dreptmăritoare

Aveţi în faţă, Sanctitatea Voastră, clerul Bisericii Ortodoxe Române de la mânăstirile şi bisericile parohiale din Transilvania, un cler încercat, dar apărător până la sacrificiu al credinţei noastre dreptmăritoare. Sunt de faţă credincioşii care au păstrat şi în vremurile dictaturii ateiste, şi păstrează şi acum, valorile eterne ale credinţei, fiind apărătorii Ortodoxie în Transilvania. Nu sunt vrednic să mă plec în faţa lor, să le aduc cuvinte de laudă pe măsura sacrificiului pe care l-au făcut şi-l fac credincioşii români. Chiar şi sub dictatură, ei s-au rugat şi au ascultat cuvântul lui Dumnezeu în mânăstirile şi bisericile noastre. Forţa Bisericii sunt aceşti credincioşi, cum de altfel mărturiseau patriarhii apostolici la 1848. Vrednicia credincioşilor, slava lor, ţin Bisericile Mântuitorului Hristos.

Vom intra în Europa cu cultura noastră, cu dimensiunea noastră spirituală.

Să fiţi, iubiţi fraţi şi surori, curajoşi şi mângâiaţi că sunteţi fiii unui neam de martiri şi voievozi care au dăruit Europei valori izvorâte din sfânta şi dreapta noastră credinţă strămoşească. Nu întâmplător ne aflăm la una din mânăstirile martir, cu ctitori şi călugări martiri, pentru că monahismul, în Ortodoxie, are o dimensiune specială. Când Dumnezeu ne va ajuta ca toate Bisericile locale, Ortodoxia, să aibă un monahism cerut de vremurile atât de crâncene în căutarea adevărului astăzi, noi vom avea curaj să intrăm în Europa cu mai multă îndreptăţire, pentru că vom intra cu cultura noastră, cu dimensiunea noastră spirituală înscrisă în cea a popoarelor chemate de Dumnezeu să-şi aducă slava lor.

Înţelegerea şi dragostea — daruri de care Ortodoxia are atâta nevoie.

În numele acestor credincioşi minunaţi, care ne-au întâmpinat cu atâta dragoste ,rugăm pe Dumnezeu să Vă dea puterea să ne împărtăşiţi şi nouă, celorlalte Biserici, din grijile şi din amărâciunile pe care în mod firesc le aduce slujirea lui Hristos, ca şi noi, la rândul nostru, să Vă împărtăşim multele dureri, necazuri şi piedici pe care le întâmpinăm în slujirea creştină. Am găsit şi în trecut, nădăjduim că şi în viitor vom afla înţelegerea şi dragostea de care Ortodoxia are astăzi atâta nevoie.

Unitatea Ortodoxiei — unitate a dragostei în egalitate*

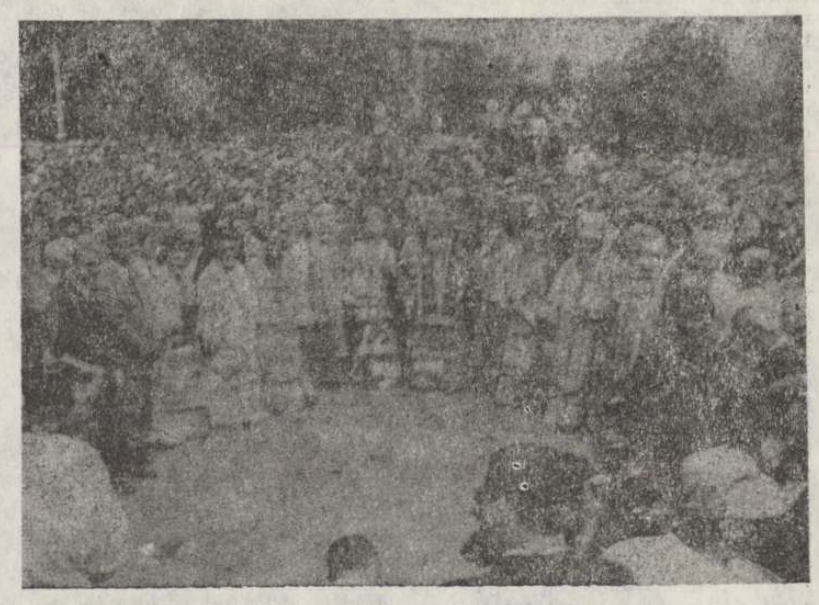

Unitatea Ortodoxiei este unitate a dragostei în egalitate, după cuvintele Domnului: „În aceasta vor cunoaşte toţi că sunteţi ucenicii Mei, dacă veţi avea dragoste între voi“ (Ioan 13, 15). Această unitate are însă nevoie de un centru pentru coordonarea conlucrării Bisericilor Ortodoxe.

De aceea, sfânta noastră Ortodoxie din lumea întreagă a avut întotdeauna şi are un centru de unitate. Nu a avut însă şi nici nu are un centru de autoritate, aşa cum este Roma pentru Occident. Acolo unitatea reclamă autoritatea unei singure persoane, centrul de unitate a devenit centrul autorităţii unei singure persoane. De aceea se socotesc a fi uniţi cei care se supun autorităţii acestei unice persoane a episcopului Romei.

Recunoştinţă publică a Tronului Apostolic şi Ecumenic al Constantinopolului, faţă de toţi domnitorii Ţării Româneşti şi ai Moldovei, faţă de poporul ortodox român, în general.

Simţim nevoia să exprimăm recunoştinţa noastră faţă de ctitorul acestei mânăstiri, Constantin Brâncoveanu, binefăcător şi al multor biserici şi mânăstiri din întreg Răsăritul ortodox.

Cu acest prilej, participând astăzi la sfinţirea unei mari mânăstiri româneşti, facem publică recunoştinţa Tronului nostru Apostolic şi Ecumenic faţă de toţi domnitorii Ţării Româneşti şi ai Moldovei, care în repetate rânduri s-au arătat generoşi binefăcători ai sfintelor noastre mânăstiri ajunse în trecut la gradul cel din urmă al sărăciei şi distrugerii. Ne referim în mod special la mânăstirile din Sfântul Munte,

(Continuare în pag. a 4-a)

* Din cuvântul duhovnicesc al Sanctităţii Sale Bartolomeos I al Constantinopolului adresat clerului şi credincioşilor români, la Sf. Liturghie, de la Mânăstirea „Brâncoveanu“ în ziua Praznicului „Adormirii Maicii Domnului“.

Istoria Ortodoxiei transilvănene, o istorie plină de jertfe

(Urmare din pag. 1)

mai pentru faptul că această măreaţă şi venerabilă catedrală Mitropolitană a Sfintei Treimi imită, în forma ei, Biserica Sf. Sofii, această veche slavă a Constantinopolului şi a întregului neam al ortodocşilor, cum a observat şi I.P.S., dar, mai ales, pentru că avem comune credinţa, spiritualitatea, cunoaşterea şi simţirea ca fraţi adevăraţi, din aceeaşi mamă şi cu acelaşi suflet.

Ştim că istoria Ortodoxiei în binecuvântata Transilvanie a fost o istorie plină de jertfe. Începând chiar cu sec. al XI-lea şi după aceea binecredinciosul popor al lui Dumnezeu a fost greu încercat de acţiunea prozelitistă şi violentă a Occidentului. Sângele sacru de martir a înroşit altarele Bisericii Ortodoxe cu deosebire în sec. al XVI-lea şi al XVII-lea când au fost martirizaţi pentru credinţa lor şi cei doi mari ierarhi mărturisitori; Ilie Iorest şi Sava Brancovici, luptători neînfricaţi împotriva prozelitismului celor de altă credinţă, care şi-au pus în pericol viaţa pentru păstoriţii lor, ca păstori buni ce au fost, făcându-se adevăraţi următori ai Arhipăstorului Hristos. Iar numele cuvioşilor martiri Visarion şi Sofronie şi al Sfântului Mucenic Oprea, constituie slava şi cinstea veşnică pentru Biserica acestor ţinuturi.

Aceste rădăcini ale martirilor au făcut să crească un copac mare, umbros şi roditor, cel al credinţei şi al evlaviei. Tăria credinţei şi evlavia vie a generosului popor al Transilvaniei sunt cunoscute în toată lumea. Îndrumat de vrednici ierarhi, păşind pe urmele paşilor sfinţilor Ilie Iorest şi Sava Brancovici, acest popor ţine cu străşnicie sfintele tradiţii ale Ortodoxiei, iubeşte nespus predicarea cuvântului lui Dumnezeu şi cântarea sfântă, cultivă cu zel dragostea şi toate celelalte virtuţi evanghelice, înconjoară cu deosebit respect şi evlavie pe preoţii Bisericii.

În istoria bisericească a acestor locuri, un popas de o deosebită însemnătate l-a constituit, în secolul trecut, prezenţa în scaunul mitropolitan al Ardealului a mult luminatului mitropolit Andrei Şaguna, pomenit deja de arhipăstorul Dv. Înfiinţarea în timpul păstoririi sale a numeroase şcoli bisericeşti, ridicarea multor biserici, înfiinţarea unei foarte însemnate tipografii bisericeşti şi în fine reorganizarea Seminarului Teologic şi Pedagogic din Sibiu, înfiinţat la 1786 şi care este prima formă a foarte cunoscutei Facultăţi de Teologie de astăzi, au contribuit într-o mare măsură la întărirea evlaviei poporului din întreaga Românie şi la întărirea conştiinţei sale ortodoxe. În felul acesta când s-a lăsat groaznica noapte a ateismului roşu, poporul binecredincios a putut să-şi păstreze nestinsă flacăra credinţei, spre lauda lui şi a vrednicilor săi păstori, între care astăzi se numără I.P.S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, iubit frate în Hristos şi împreună slujitor al nostru. Cunoaştem foarte bine eforturile sale neobosite pentru educarea şi pentru procesul duhovnicesc al păstoriţilor săi şi mai ales eforturile pentru progresul teologiei, cărora le acordăm cuvenita apreciere.

Mulţumim din adâncul sufletului pentru strălucita primire pe care ne-aţi rezervat-o. Mulţumim Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist şi Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Antonie pentru cuvintele generoase şi Dv. tuturor pentru toate manifestările pe care ni le-aţi rezervat şi care arată respectul şi dragostea Dv. atât faţă de mine personal cât şi faţă de Sfânta Biserică a Scaunului Ecumenic, apostolic şi patriarhal al cărui cârmuitor am fost rânduit de Dumnezeu să fiu eu.

Vă asigurăm că vă vom avea întotdeauna în rugăciunile noastre cu dragoste fierbinte şi vă transmitem tuturor, alesului cler, şi poporului binecredincios, binecuvântare părintească, cerând pentru toţi ajutorul şi acoperământul Prea Curatei Stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu şi Pururea Fecioarei Maria al cărui Praznic al Adormirii îl sărbătorim mâine.

Harul Domnului cu voi cu toţi, AMIN.

Pentru unitatea de neam şi de credinţă

„Privegheaţi, fiţi statornici în credinţă“ (II Cor. 16, 13)

După ce petrecuse iarna lui 57—58 d.Hr., se pare la Corint, în Grecia, în vara anului 58 Sf. Apostol Pavel se întorcea spre Ierusalim din a treia sa călătorie misionară.

Grăbindu-se să ajungă cât mai repede la destinaţia sa finală: Ierusalimul, în portul Milet, de pe ţărmul Asiei Mici, nu departe de insulele Patmos şi Samos, marele şi neobositul Apostol cheamă la sine pe „preoţii Bisericii“ din părţile Efesului (F. Ap. 20, 17) — ierarhia bisericească, cum am zice astăzi: diaconi, preoţi şi episcopi, care, precum vedem, era constituită — cărora le adresează cuvinte izvorâte din prea plinul inimii sale şi din grija sa nemărginită faţă de viitorul Bisericii, cuvinte de o puternică, de o negrăită vibraţie sufletească. Aducându-le aminte de ostenelile pe care el le-a depus în a-l face cunoscut pe Iisus Hristos-Domnul nostru şi dându-le o seamă de sfaturi practice, marele Apostol ţine totodată să-i atenţioneze cât se poate de apăsat: *„Luaţi aminte de voi şi de toată turma întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi (preoţi sau diaconi), ca să păstoriţi Biserica lui Dumnezeu pe care a câştigat-o cu sângele său“* (F. Ap. 20, 28). Cu alte cuvinte, voi preoţilor, orice rang aţi avea, fiţi cu toată băgarea de seamă la misiunea voastră, la chemarea voastră, la conduita voastră de fiecare clipă, la îndatoririle voastre încărcate de atâta răspundere, dar, în acelaşi timp, privegheaţi cu grijă şi asupra credincioşilor încredinţaţi vouă spre păstorire.

Încercând să motiveze ceea ce le cerea, marele Apostol Pavel ţine să prevină pe preoţi că *„după plecarea mea vor intra lupi între voi, care nu vor cruţa turma ...,* grăind îndărătnicii, ca să tragă pe ucenici după dânşii“ (F. Ap. 20, 29—30). Prin această expresie extrem de tare, lupi răpitori, Sf. Apostol Pavel ne vorbeşte, aşadar, de apariţia ereticilor, de apariţia celor ce au încercat şi încearcă şi astăzi să creeze dezbinări în sânul Bisericii, lucru despre care ne-a atenţionat de altfel chiar Mântuitorul Iisus Hristos, prin cuvintele: *„Păziţi-vă de proorocii* (propovăduitorii, predicatorii n.n.) *cei mincinoşi, care vin la voi în haine de oi, iar pe dinăuntru sunt lupi răpitori“* (Matei 7, 15). Unitatea de credinţă stabilită de Sinoadele ecumenice şi păstrată de Biserică trebuie păzită deci şi ferită de oricine atentează la ea, iar cei ce atentează sunt numiţi precum vedem „lupi răpitori“.

Se cuvine să reţinem că Sf. Apostol Pavel era extrem de preocupat de acest aspect din viaţa Bisericii creştine, de unitatea ei, încât, mai ales în Epistolele sale pastorale, atenţionează pe episcopii Timotei şi Tit şi pe toţi fiii Bisericii dintotdeauna de aceşti „lupi răpitori“, care ştim cum atacă oile aripalnice sau pe cele care se rup de turmă, aşa cum scria prin anul 65 de undeva din Macedonia: „Unii se vor îndepărta de credinţă, luând aminte la *duhurile cele înşelătoare ... ale celor ce întru făţărnicie grăiesc minciuni“* (I Tim. 4, 1—2), sau prin anul

(Continuare în pag. a 5-a)

Pr. Gh. Papuc

Clipe de comuniune în lumina lină a Sf. Duh

(Urmare din pag. 1)

nezeu a hărăzit Bisericii noastre Ortodoxe Române şi mai cu seamă Bisericii Transilvaniei, de atâtea ori martirizată şi crucificată, cu credincioşii, cu slujitorii, mitropoliţii şi episcopii ei, şi bucuria învierii. Căci nu poate să existe jertfă fără înviere. Aşa ne învaţă Sf. Părinţi. Deci, dacă am avut multe încercări, supărări, nedreptăţi şi suferinţe de-a lungul istoriei, n-au lipsit nici mângâierile, bucuriile şi alinările pentru că după cum ştiţi Biserica nu se află în purtarea de grijă a oamenilor, ci este călăuzită de Duhul Sfânt. Nu oamenii pot să o apere şi să o conducă ci Duhul Sfânt o conduce. Nu oamenii pot să-i dea lumina harului, ci Duhul Sfânt îi dă această lumină şi însuşi Mântuitorul nostru Iisus Hristos, care s-a întrupat ca Fiu al omului, fiind Dumnezeu adevărat, ca să mântuiască neamul omenesc. Am îndurat într-adevăr multe, cum a arătat şi Înalt P.S. mitropolit Antonie, dar Dumnezeu nu ne-a uitat ci şi-a arătat bunătatea şi iubirea faţă de noi. Aşa s-a întâmplat şi în decembrie 1989, când libertatea ne-a venit de Sus, ca urmare a jertfei, lacrimilor şi durerilor care ne-au copleşit. Din păcate, a trebuit să plătim încă odată un preţ atât de scump pentru libertatea dobândită, preţ pe care l-au plătit, mai ales acele familii care şi-au pierdut vlăstarele dragi, tineri în floarea vârstei, căzuţi pe străzile capitalei şi în celelalte oraşe ale ţării. Unele din aceste familii, încă îndurerate şi încă cernite ne-au întâmpinat când, împreună cu Sanctitatea Sa, Patriarhul ecumenic, am poposit la cimitirul tinerilor eroi şi martiri din Bucureşti, unde mamele, văduvele şi orfanii îşi tânguiau pe cei iubiţi ai lor, acei oameni minunaţi care au înfruntat urgia cu piepturile lor şi cu cântările: *„Cu noi este Dumnezeu"* şi *„Tatăl nostru"*, pe buze. Pentru îndelunga noastră răbdare, pentru rugăciunile pe care le-am înălţat permanent spre cer, pentru Sfintele Liturghii oficiate zilnic în biserici şi mănăstiri, şi mai ales pentru preţul de sânge ce l-am plătit, n-am fost daţi uitării.

Iată deci, că peste tot unde a poposit, şi în chip aparte, aici în Transilvania, Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic păşeşte pe urmele sfinţilor şi martirilor. Urmează ca mâine să sfinţim un nou altar, care a fost înălţat alături de cel vechi, zidit în secolul al XVIII-lea la Sâmbăta de Sus, de domnitorul martir Constantin Brâncoveanu, martirizat chiar în Constantinopel, locul de unde vine Sanctitatea Sa, însoţit de ierarhii tronului ecumenic.

Ne-am bucurat nespus văzând venind spre noi, adusă parcă de o corabie fermecată, înalta delegaţie constantinopolitană, solitoarea Sfintei şi Marei Biserici a Constantinopolului, spre care-şi îndreaptă şi azi privirile creştinătatea europeană şi chiar omenirea întreagă, întru căutarea celor mai bune căi de renaştere spirituală.

Spre această Biserică şi spre nesecatele ei izvoare ale credinţei care sunt învăţăturile Evangheliei şi ale Sfinţilor Părinţi, priveşte cu respect şi aleasă preţuire şi Biserica autocefală Ortodoxă Română, care a primit de la ea, în secolul al XIV-lea, recunoaşterea şi binecuvântarea.

. . . . . .

Referindu-mă la cele ce urmează să le săvârşim mâine, aş dori să-i spun I.P.S. Mitropolit Antonie, că prin jertfa pe care a făcut-o, împreună cu toţi slujitorii şi credincioşii, pentru înălţarea şi rectitorirea Mănăstirii Brâncoveanu, s-a făcut şi pricinuitorul acestor momente înălţătoare din viaţa Ortodoxiei noastre româneşti. A sosit acum pentru I.P.S. Sa şi toţi cei care s-au ostenit, sorocul răsplătirii, pentru că, aşa cum ne învaţă Biserica, orice osteneală este răsplătită drept şi la timp de către Cel care cunoaşte şi gândurile şi nădejdile noastre, Mântuitorul Iisus Hristos. Împodobind această mânăstire ca pe o mireasă prea aleasă a neamului nostru românesc, vrednică de cinstea acestui domnitor român şi sfânt în acelaşi timp, şi el şi copilaşii lui, este drept să i se facă această bucurie I.P.S. Mitropolit Antonie, credincioşilor, monahilor şi celor care mâine vor fi prezenţi acolo.

Dar, deocamdată, să ne rămână în suflet şi în inimi ziua de astăzi, clipele acestea de comuniune în lumina lină a Sfântului Duh, a acestei vecernii, a acestei întâlniri; să ne rămână în cugete învăţămintele acestea atât de frumoase ale Ortodoxiei noastre. Să fim mângâiaţi iubiţi fraţi şi surori că slujim altarul părinţilor noştri, altarul Bisericii Ortodoxe, altarul care nu de puţine ori a fost stropit cu lacrimi şi atins de suferinţe care încă ne copleşesc uneori, dar să avem credinţa că Dumnezeu este cu noi, că atunci când sunt doi sau trei adunaţi în numele Lui, El este cu ei. Aşa şi astăzi, şi mâine, şi în zilele următoare ca şi în zilele care au trecut, şi cu mulţimile de credincioşi ce ne-au înconjurat, Mântuitorul Hristos a fost cu noi, şi în aceste clipe este cu noi, cu fiecare dintre Dv., cu fiecare tânăr.

Mâine 15 august este sărbătoarea jertfei dar este şi sărbătoarea vieţii: „Adormirea Maicii Domnului". Dumnezeu i-a rânduit acestui credincios domnitor Constantin Brâncoveanu, ca să-şi dea viaţa chiar în ziua „Adormirii Maicii Domnului", ca un simbol că moartea nu este nimicnicie, că după moarte este înviere şi este biruinţă. Să avem şi noi, iubiţii mei, această încredere, această convingere că Mântuitorul este cu noi, orice am întâmpina şi vom întâmpina, „căci zilele grele sunt", cum ne învaţă Sf. Apostol Pavel, dar, să avem credinţă în El, să fim convinşi că El este la cârma corabiei Ortodoxiei noastre strămoşeşti. Nu noi, ci Mântuitorul Hristos se află la cârmă. Noi suntem doar vâslaşii acestei corăbii, fiecare din noi deopotrivă, nu numai patriarhul, nu numai mitropolitul, nu numai ierarhii, nu numai preotul de parohie sau călugărul, ci toţi împreună suntem vâslaşi. Vâsla este personală şi individuală. Efortul pentru a depăşi greutăţile, efortul pentru a te pocăi, pentru a spori viaţa duhovnicească este personal şi trebuie să fie personal şi individual, dar împreună cu Mântuitorul şi unii cu alţii. Bucuria mântuirii este obştească. Intrarea în bucuria Domnului este obştească. La sfârşitul veacurilor Domnul ne va chema pe toţi spunând: „Veniţi binecuvântaţii Părintelui Meu".

Având această convingere, iubiţi fraţi şi surori în Domnul Hristos, să ne bucurăm de prezenţa Sanctităţii Sale Patriarhul Bartolomeos I, un mare ierarh al Ortodoxiei, tânăr ca vârstă, dar înţelept şi plin de răspundere.

Noi Bisericile Ortodoxe totdeauna vom fi împreună, vom aduce mărturie lumii, Europei, creştinătăţii că Ortodoxia păstrează neştirbită legătura de credinţă, că Ortodoxia nu vine în lume triumfalist ci vine cu martiri, vine cu suferinţe, vine cu smerenie, vine cu pocăinţă. Pentru toate acestea Mântuitorul ne va răsplăti. Să ne ajute bunul Dumnezeu, să ne ajute Maica Domnului pe care mâine o vom slăvi împreună cu sufletele sfinţilor Brâncoveni ca şi noi la rândul nostru să mărturisim credinţa cea adevărată, să păstrăm Ortodoxia, în ciuda multor ispite şi încercări care ne asaltează din toate părţile.

Dumneavoastră fiilor duhovniceşti, vrednici preoţi ai Transilvaniei, care ne-aţi arătat în aceşti ani pildă de statornicie, de credinţă şi de iubire faţă de toţi, vă împărtăşesc iubirea mea părintească şi vă fac urarea să vă înmulţească bunul Dumnezeu bucuriile şi să vă dea tărie să puteţi sluji cu aceeaşi dăruire Biserica şi neamul.

Bine v-am găsit sănătoşi!

Unitatea Ortodoxiei...

(urmare din pag. a 3-a)

care se află sub directa noastră grijă episcopală.

Aducând deci, în această slăvită mânăstire românească îmbrăţişarea de pace a mânăstirilor aghiorite, fericim şi suntem recunoscători marilor binefăcători ai acestora, domnitorii români: Ştefan cel Mare, al Moldovei, pentru Mânăstirile Vatoped, Zografu, Sfântul Pavel şi Grigoriu, Neagoe Basarab al Ţării Româneşti, pentru Mânăstirea Dionisiu, Bogdan al Moldovei, pentru Protaton, Petru Rareş al Moldovei, pentru Dionisiu şi Caracalu, Alexandru Lăpuşneanu al Moldovei, pentru Dohiariu, Xiropotamu şi Grigoriu, Roxana Lăpuşneanu, pentru Dionisiu şi Caracalu şi tuturor celorlalţi ale căror nume sunt pomenite cu recunoştinţă de mânăstirile care au beneficiat de ajutorul lor.

În general ,poporul ortodox român se poate mândri în Domnul Hristos deoarece în timpuri de mare sărăcie pentru Patriarhiile ortodoxe ale Răsăritului, binecredincioşii şi slăviţii domnitori ai Ţării Româneşti şi Moldovei au fost stâlpi şi sprijinitori nu numai mânăstirilor şi bisericilor, ci chiar şi scaunelor patriarhale. De aceea, Patriarhia Ecumenică, Biserica mamă, recunoscătoare faţă de fiii săi buni, a dat acelor generoşi voievozi cea mai înaltă cinste. În locul unde altădată se afla tronul împăratului bizantin, în catedrala patriarhală, faţă în faţă cu tronul patriarhal, în timpurile de care vorbim, se aflau tronurile domnitorilor Ţării Româneşti şi ai Moldovei.

Mântuitorul Hristos despre cinstirea crucii

Domnul Hristos a cinstit crucea, dând exemplu s-o cinstim şi noi.

„Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-şi ia crucea şi să-Mi urmeze Mie" (Matei 16, 24), zice Hristos.

Din textul biblic de mai sus reţinem cuvintele: „să-şi ia crucea". Dacă Hristos n-ar cinsti crucea, atunci n-ar zice: „să-şi ia crucea". Dar, pentru că Hristos zice: „să-şi ia crucea", înseamnă că El cinsteşte crucea.

„Atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului" (Matei 24, 30), zice Hristos.

La a doua venire a lui Hristos şi sfârşitul lumii se va arăta pe cer semnul lui Hristos, adică semnul Sfintei Cruci. Dacă Hristos n-ar cinsti semnul Sfintei Cruci, atunci acest semn nu s-ar arăta. Dar, din moment ce el se va arăta, înseamnă că Hristos cinsteşte semnul Sfintei Cruci.

„Dacă voieşte cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-şi ia crucea în fiecare zi şi să-Mi urmeze Mie" (Luca 9, 23), zice Hristos.

Din textul biblic de mai sus reţinem cuvintele: „să-şi ia crucea în fiecare zi". Dacă Hristos n-ar cinsti crucea, atunci n-ar zice: „să-şi ia crucea în fiecare zi". Dar, pentru că Hristos zice: „să-şi ia crucea în fiecare zi" înseamnă că El învaţă să nu cinstim crucea din când în când, ci totdeauna.

Ce se întâmplă cu creştinii care nu cinstesc crucea?

Creştinii care nu cinstesc crucea nu sunt vrednici de Hristos. Hristos spune: „Cel ce nu-şi ia crucea şi nu-Mi urmează Mie nu este vrednic de Mine" (Matei 10, 38).

Creştinii care nu cinstesc crucea nu pot să fie ucenici ai lui Hristos. Hristos spune: „Cel ce nu-şi poartă crucea sa şi nu vine după Mine nu poate să fie ucenicul Meu" (Luca 14, 27).

Noi trebuie să cinstim crucea, pentru că şi Hristos a cinstit-o.

Dacă nu cinstim crucea, nu sîntem vrednici de Hristos.

Dacă nu cinstin crucea, nu putem fi ucenici ai Mântuitorului Hristos.

Protos. Ipolit Ciubotaru

CHIPURI DIN ARDEAL

MATEI VOILEANU

(1852—1933)

Urmând în scaunul mitropolitan lui Andrei Şaguna, mitropolitul Miron Romanul (1873—1899) nu s-a îngrijit numai de continuarea operei de organizare şi consolidare a Bisericii din Transilvania, dar a căutat să-şi asigure şi un personal administrativ, tineri, temeinic pregătiţi la şcolile din ţară şi străinătate ,capabili să înlocuiască vechea „gardă", apţi să dea „un răspuns bun" problemelor pe care imperiul austro-ungar, în vădită decădere, le ridica în faţa Bisericii Ortodoxe şi a şcolilor confesionale române din Transilvania.

An de an, beneficiind de burse din fondurile mitropolitane, porneau spre Viena, Budapesta, Leipzig, Iena, Lwow, Bucureşti sau Cernăuţi, tineri absolvenţi ai Seminarului Teologic „Andreian" din Sibiu. Din rândul acestora este suficient să amintim pe primul patriarh al României — Elie Miron Cristea, pe binecunoscutul critic transilvănean Ilarie Chendi, pe episcopii Nicolae Ivan, Vasile Bologa, Pavel Roşca, etc., figuri proeminente ale vieţii politice şi culturale româneşti de la începutul secolului al XX-lea.

Între aceşti „ucenici" ai mitropolitului Miron Romanul, un loc de seamă ocupă şi Matei Voileanu.

Matei Voileanu s-a născut la 17 august 1852 în comuna Şoimuşul Român, într-o familie al cărei arbore genealogic avea rădăcini adânc înfipte în istorie. Astfel, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, un înaintaş al familiei, „logofătul Matei Voileanu, grămăticul" scria „în Ţara Oltului, la Mânăstirea Drăguşului... pe hârtia părintelui Rafail (Hamsea)" ieromonahul mânăstirii, versuri „dor mare având pentru a lui moşie / Năcaz greu de străinata ticăloşie", stihuri ce vor fi publicate mai târziu de ră-strănepotul său omonim, sub titlul: *Codicele Matei Voileanu. Scrieri din prima jumătate a secolului trecut* (Sibiu, 1891).

Şcoala primară şi liceul Matei Voileanu le-a urmat la Târgul Mureş, iar cursurile teologice, între anii 1876—1879 la Seminariul „Andreian" din Sibiu. Încă din timpul anilor de studii, la 15 august 1878, este hirotesit cititeţ pentru nevoile centrului mitropolitan. După absolvirea cursurilor teologice a fost numit „cancelist" (funcţionar administrativ) la secretariatul şi arhiva mitropolitană, unde rămâne timp de un an de zile, întrucât între anii 1880—1883 urmează cursurile Facultăţii de drept din Viena. Munca la arhivă, pe care o va relua în fiecare vacanţă de vară, i-a deschis gustul pentru cercetarea documentelor, pasiunea „pentru luminarea cestiunilor istorice".

Întors în ţară în anul 1883, este numit redactor la *Telegraful Român*, în paginile căruia va publica mai multe articole, iar în anul 1886 este ridicat la rangul de „assesor" (consilier) în senatul şcolar bisericesc. Concomitent, va împlini şi funcţia de notar al sinodului mitropolitan. În această perioadă vor apărea majoritatea *Regulamentelor* pentru organizarea internă a Mitropoliei Transilvaniei şi a Şcolilor confesionale ortodoxe române, regulamente ce îşi trag seva din *Statutul Organic* şagunian şi care poartă pecetea lui Matei Voileanu.

La 12 aprilie 1892, Matei Voileanu este hirotonit preot, iar la 15 septembrie 1894, cu ocazia sfinţirii bisericii din Şinca Noua, este hirotesit protopop. Denumit consilier (assesor) al secţiei bisericeşti în 1895, el va împlini cu conştiinciozitate această funcţie până în anul morţii (1933).

Cei ce-şi mai amintesc chipul lui spun că era mic de statură, cu o faţă ovală şi o frunte uşor proeminentă. Era un om comunicativ, vioi, plin de energie, care nu a cunoscut niciodată odihna. Se spune că nu şedea niciodată, scriind întotdeauna în picioare, la o masă înclinată (pult). Muncea foarte mult pentru a-şi putea întreţine familia pe care Dumnezeu a binecuvântat-o cu 6 copii. După orele de servici, numeroase şi grele, uitând de oboseală, se dăruia muncii de cercetare, deplin conştient că „suntem datori să lucrăm cu toţii, fiecare în cercul ce i s-a dat, cu mijloacele care îi stau la dispoziţie, să lucrăm *sine ira et studio*, pentru luminarea cestiunilor istorice". El nu s-a aplecat aşadar asupra documentelor cu sentimentul unui istoric care caută în ele doar o confirmare a deducţiilor sale, ci cu patosul istoricului pentru care Istoria este „magistra vitae", care vede ascunse în documente destinele istorice ale unui popor.

Consecvent acestui ideal ,în anul 1889, va publica, în colecţia de *Documente pentru limbă şi istorie* a lui Ilarion Puşcariu (vol. I, p. 83—154), protocolul vizitei canonice a episcopului Ghedeon Nichitici dintre anii 1787—1788, protocol primit de la preotul Vasile Iosof din Tilişca; doi ani mai târziu de sub teascurile tipografiei va apărea *Codicele Matei Voileanu. Scrieri din prima jumătate a secolului trecut* (Sibiu, 1891). Tot ca rezultat al cercetării documentelor, în anii următori vor mai apărea: *Momente din viaţa bisericească o românilor ortodocşi din Transilvania 1780—1787* (Sibiu, 1902), *Icoane din viaţa Bisericii*, (Sibiu, 1904), *Să se facă lumină! Biserica ortodoxă din Ardeal în secolul al XVIII-lea* (Sibiu, 1926), *Contribuţii la istoria bisericească* (Sibiu, 1928). Ca secretar al *Reuniunii române de muzică* din Sibiu, la împlinirea a 25 de ani de la înfiinţarea Reuniunii, va publica o monografie a acesteia (Sibiu, 1905) iar împreună cu Dr. Ilarion Puşcariu şi Elie Miron Cristea va publica monografia *Biserica Catedrală. Istoricul zidirii 1857—1906*, (Sibiu, 1908). Iar dacă la această listă bibliografică adăugăm şi faptul că timp de şapte ani (1883—1886 şi 1919—1920) Matei Voileanu a fost redactor al ziarului *Telegraful Român*, avem o imagine aproape completă a strădaniilor lui cărturăreşti.

Toate lucrările lui, bazate pe asidue cercetări arhivistice, lucrări ce sunt utilizabile şi astăzi, constituie o mărturie preţioasă a pasiunii lui pentru problemele istoriei, pentru afirmarea drepturilor istorice ale poporului român din Transilvania.

În introducerea lucrării *Momente din viaţa bisericească a românilor*, mărturisea cu modestie: „Este o modestă, prea modestă părticică, cu care contribuiesc eu prin publicarea actelor acestora la luminarea diferitelor faze, prin care a trecut istoria bisericii noastre... Suntem datori să lucrăm cu toţii, fiecare în cercul ce i s-a dat, cu mijloacele care îi stau la dispoziţie, să lucrăm, *sine ira et studio*, pentru luminarea cestiunilor istorice". Atât cât i-a stat în putinţă, el şi-a împlinit această datorie; rămâne doar ca noi, preluând „ştafeta" să o ducem până la capăt...

Pr. Ilie Frăcea — Atena

Despre fonduri şi fundaţii în Telegraful Român — 1853 — 1953

Informaţiile constante şi detaliile cu privire la fondurile, fundaţiile şi societăţile de binefacere existente dovedeşte rolul *Telegrafului român* de tribună socială pentru crearea şi întreţinerea sentimentelor filantropice, pentru stimularea acţiunilor caritabile. Prezentăm, în limita spaţiului, câteva fonduri şi fundaţii.

Fundaţia Şaguna a fost creată pentru scopuri bisericeşti, şcolare şi filantropice.

Andrei Şaguna (1809—1873) a intrat în istorie ca organizator al Bisericii ortodoxe române din Transilvania, reîntemeietor al Mitropoliei şi autor al Statutului Organic, întemeietor al Institutului pedagogic-teologic Sibiu, al Tipografiei (1850). Ca om de cultură a întemeiat „Telegraful român" (1843, „Calendarul" (1852), a susţinut întemeierea Asociaţiunii transilvane pentru limba română şi cultura poporului român, a fost membru fondator şi primul ei preşedinte. A înfiinţat peste 400 şcoli confesionale româneşti şi două gimnazii — Braşov şi Brad. Ca om politic a prezidat Marea Adunare de pe Câmpia Libertăţii de la Blaj (1848), a susţinut drepturile românilor la Curtea imperială. Ca filantrop a creat *„fundaţia dascălilor săraci"*, a iniţiat şi administrat un timp *fundaţia Francisc Iosefină* (1853) prin care se ofereau burse studenţilor.

Prin testament averea a rămas Arhiepiscopiei pentru scopuri bisericeşti, şcolare şi filantropice. Exemplificăm prin câteva numere ale *Telegrafului român* contribuţia fundaţiei Şaguna la sprijinirea construirii şi reparării bisericilor române ardelene, la înfiinţarea şi întreţinerea şcolilor poporale. În T.R. nr. 86/1900, 56/1902, 75/1903, am reţinut numele unor localităţi care au primit bani pentru zidiri şi reconditionări ale bisericilor: Petroşani, Căpâlna, Deva, Caţcău, Săsăuş, Sibiu, Stremţi, Porumbacu, Bistriţa, Părău, Săcel ş.a. S-au oferit ajutoare băneşti pentru înfiinţarea şi întreţinerea şcolilor româneşti în Agârbiciu, Dumbrava, Oarda de jos, Şelimbăr, Răşinari etc. De fapt întreaga viaţă şi activitate a lui Andrei Şaguna a fost o creaţie filantropică.

Fondul sau fundaţia Miron Romanul (T.R. nr. 49, 52/1900) s-a creat pentru acordarea de stipendii preoţilor activi şi distinşi.

Fundaţia Gojdu a fost creată la dorinţa juristului, omului politic şi de cultură Emanuil Gojdu (1802—1870) prin testament.

Emanuil Gojdu s-a născut la Oradea. A fost comite în Caraş, deputat dietal în Tinca, jude la Curtea supremă a Ungariei. A susţinut drepturile românilor la Curtea imperială. A fost membru fondator al „Asociaţiunii".

În testament se prevedea ca în primii 50 de ani să se acorde stipendii (de maximum 500 florini) tinerilor români ortodocşi talentaţi cu părinţi săraci; în următorii 50 de ani se vor da stipendii tinerilor ce se vor pregăti pentru cariera de artişti, preoţi şi învăţători; în a treia perioadă de 50 de ani, în sfera celor menţionaţi, vor primi stipendii preoţi şi învăţători cu însuşiri eminente, cu familii numeroase, celor săraci. După aceste priorităţi, urmează stipendiile pentru alte scopuri religioase ortodoxe.

Administraţia a fost încredinţată Mitropolitului, episcopilor ortodocşi români din Ungaria şi Transilvania şi bărbaţilor laici „cu autoritate, onesti şi deştepţi". Tot prin testament s-a cerut capitalizarea a 2/3 din venitul net. În 1870 averea a fost evaluată la 200 000 florini, în 1897 — la 1 702 093 florini, în 1923 — la 200 milioane lei. În 1898, când din administraţia fundaţiei au făcut parte Mitropolitul Miron Romanul şi Episcopul de Arad Ioan Meţianu, s-a dispus înfiinţarea unui internat la Budapesta pentru adăpostirea a 50 de universitari stipendiaţi.

În paginile *Telegrafului român* au apărut numeroase confirmări ale acţiunilor filantropice ale Fundaţiei Gojdu. Exemplificăm câteva. În T.R. nr. 58—64/1894 s-au publicat liste cu studenţi (în filosofie, drept, tehnică) care au primit stipendii. În nr. 90/1904 s-au publicat liste cu cei ce au obţinut titluri de doctori (13): în drept (10), medicină (2), ştiinţe politice (1). S-au acordat fonduri pentru *Fundaţia universitară Carol* — 600 000 lei. S-au acordat fonduri pentru *Societatea geografică* tot de el fondată, pentru *ajutorarea ofiţerilor, pentru societăţi de binefacere, orfelinate şi internate*. Pentru *Biserica naţională* — 600 000 lei, pentru *Biserica catolică* — 400 000 lei, pentru *Biserica protestantă* — 100 000 lei. *Fundaţia universitară Carol I* (T.R. nr. 17/1895) s-a înfiinţat prin decret în 3 februarie 1895 cu scopul înfiinţării şi întreţinerii unei biblioteci pentru studenţi, pentru cei care realizează lucrări speciale (licenţă, doctorat) şi sunt lipsiţi de mijloace materiale.

Fundaţiile create de intelectuali generoşi şi modeşti d.p.d.v. material — Gh. Botta, Ioan Popescu, Petru Şpan, Nicolae Popea, Ioan Mihu, Ioan Lapedatu — şi *militari* au avut rostul de a sprijini formarea învăţătorilor şi a meseriaşilor, de a consola suferinţele neajutoraţilor.

Fundaţia Gheorghe Botta (T.R. nr. 18/1874) a oferit ajutoare pentru salariile învăţătorilor, ajutoare pentru răniţi şi invalizi, pentru studiile elevilor (T.R. nr. 30, 44, 68, 70, 78, 86/1877).

Fundaţia Ioan Popescu a fost creată în 1892 prin contribuţii ale foştilor elevi şi studenţi teologi (T.R. nr. 28—53/1892) pentru a sprijini material pe cei cu mijloace modeste ce doreau să devină învăţători.

Ioan Popescu a fost profesor la seminarul Andreian, membru corespondent al Academiei Române, membru al Comitetului „Asociaţiunii", autorul unor fundamentale lucrări de psihologie şi pedagogie, fondatorul şi redactorul revistei „Organul pedagogic".

Fundaţia Petru Şpan a fost creată în 1911 prin contribuţii (T.R. nr. 43, 56, 62/1911), fondurile fiind destinate copiilor de moţi săraci care învăţau meserii.

Petru Şpan a fost un cunoscut publicist, fondator şi redactor al revistelor: „Vatra şcolară", „Foaia pedagogică", „Pedagogia nouă", autor al unor lucrări de pedagogie şi metodică.

Fondul Nicolae Popea (T.R. nr. 86, 87/1911) a fost destinat pentru a ajuta pe cei ce învăţau meserii sub egida Reuniunii sodalilor.

Fundaţia pentru ajutorarea ziariştilor români din Ungaria şi Transilvania (T.R. nr. 20/1917) s-a înfiinţat în 1911, dintre donatori amintim pe: Emanuil Ungureanu, Gh. Pop de Băseşti, Valeriu Braniste. Iniţiatorul este *dr. Ioan Mihu* din Vinerea (Orăştie). Sub protecţia acestei fundaţii, la 25 octombrie 1931 s-a inaugurat *Căminul ziariştilor români* din Ardeal şi Banat.

Fundaţia Lapedatu (T.R. nr. 5—6/1947). În 1933, din iniţiativa unui grup de intelectuali în frunte cu dr. Ioan Bunea (director al Liceului Gh. Lazăr) s-a înfiinţat un aşezământ caritabil ce purta numele Veturiei Lapedatu. În 1938 Ioan Lapedatu a întocmit actul de fundaţie. Scopul a fost ajutorarea tineretului şcolar cu burse şi înfiinţarea *Căminului intelectualilor* (imobilul din Sibiu, Calea Poplăcii nr. 10).

Fundaţiile militare (T.R. nr. 17/1917) au oferit ajutoare ofiţerilor răniţi şi familiilor lor. Enunţăm, din cele 12, câteva: F. locotenent-mareşal campestru conte Petru Strozzi, F. general de infanterie Otto Cavaler de Pohl, F. Iacob de Schellenburg, F. dr. Iacob Heisfeld ş.a.

Dintre *fundaţiile destinate exclusiv ajutorării săracilor*, create tot de nevoiaşi din solidaritate cu starea de sărăcie, amintim pe cele din Orlat şi Răşinari.

Fundaţiunea invalizilor din pretura Orlat (T.R. nr. 14, 15/1900) a fost înfiinţată încă din 1859 şi cuprindea 12 comune ale cercului Orlat (Gura Râului, Cacova, Magul, Orlat, Poplaca, Răşinari, Sibiel, Săcel, Săliste, Tilişca, Valea). Scopul a fost ajutorarea invalizilor şi a familiilor lor. Capitalul era constituit din obligaţiuni de stat şi din răscumpărarea pământului.

Fondul săracilor români din Răşinari (T.R. nr. 22—23/1927). Primele iniţiative au avut loc în 1841, cunoscute şi sprijinite de Andrei Şaguna. În 1863 se constituie de fapt fondul prin contribuţii ale donatorilor în bani şi pământ. În 1925, 85 persoane au primit între 60, 80, 100 lei pe lună.

Conf. univ. dr. Elena Macavei

CREDINŢA — cârma vieţii sufleteşti

Domnul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos a lucrat totdeauna în chip minunat, atât asupra naturii, cât şi asupra firii omeneşti. Între factorii care au determinat minunile Sale au fost pe de o parte mila faţă de neputinţa omenească, iubirea Sa pentru om, iar pe de alta, puterea credinţei acelora asupra cărora se îndreptau minunile. Aproape tuturor Domnul le spunea: „După credinţa voastră, fie vouă"! (Matei 9, 29), sau: „Îndrăzneşte fiică, credinţa ta te-a mântuit" (v. 22).

Atunci când a potolit o furtună puternică pe mare, care ameninţa să răstoarne corabia unde se aflau ucenicii, El le-a zis lor: „De ce vă este frică, puţin credincioşilor?" (Matei 8, 26). Aşadar, în cele mai multe împrejurări, pe primul plan al legăturii noastre cu Dumnezeu se afirmă credinţa.

În Evanghelia cu vindecarea a doi orbi (Matei 9, 27), Mântuitorul îi întreabă pe aceştia: „Credeţi că pot să fac Eu aceasta?" Orbii răspund „da". După credinţa voastră, fie vouă! le-a zis Iisus. „Şi s-au deschis ochii lor".

Mai departe, tot în aceeaşi Evanghelie, ni se spune că au adus la Iisus un mut, care avea demon. Iisus a scos demonul şi mutul a grăit. Fiind stăpânit de duhul cel rău, omul nu avea putere să creadă, de aceea Domnul nici nu i-a cerut credinţă, ci l-a vindecat din mila Sa faţă de suferinţa în care se afla bolnavul.

Este însă foarte posibil că cei care l-au adus la Iisus pe cel mut să fi avut credinţă şi să fi rugat pe Mântuitorul pentru vindecarea bolnavului. Căci cu puţin mai înainte, în acelaşi capitol, Sf. Evanghelist Matei istoriseşte despre o altă vindecare a unui slăbănog, pe care l-au adus zăcând pe pat „şi Iisus, văzând credinţa lor, i-a dăruit sănătate bolnavului" (Matei 9, 2).

Credinţa şi faptele bune luminează sufletul omenesc, întăresc puterea de judecată şi de pază a minţii, îndepărtând astfel păcatul din viaţa omului. De aceea, credinţa şi faptele bune sunt condiţii ale mântuirii. O mărturisesc proorocii Vechiului Testament şi scrierile Testamentului celui Nou. Proorocul Isaia scrie: „Tot cel ce crede în Dumnezeu nu se va ruşina" (28, 16). Ioil spune: „Oricine va chema numele Domnului se va mântui" (3, 5). Iar Iezechiel îndeamnă: „Lepădaţi de la voi toate păcatele voastre cu care aţi greşit şi vă faceţi o inimă nouă şi un duh nou" (18, 31).

Sf. Apostol Pavel scrie şi el: „Socotim că prin credinţă se va îndrepta omul" (Rom. 3, 28), iar în altă parte: „Dreptul din credinţă va fi viu" (Gal. 3, 11). Sf. Apostol Petru scria şi el: „Răsplata credinţei voastre e mântuirea sufletelor" (I Petru 1, 9).

Prin credinţă, omul îşi arată deosebirea şi superioritatea faţă de celelalte vieţuitoare. Credinţa îl arată pe om că nu este numai fiul pământului, ci şi fiul Cerului. Ea îl călăuzeşte atunci când raţiunea a ajuns la limitele ei.

Oamenii însufleţiţi de credinţă au creat opere măreţe în toate domeniile. Mii de biserici şi mănăstiri au fost zidite numai datorită credinţei în Dumnezeu. În ele, credincioşii au găsit alinare şi mângâiere. În ele au mulţumit lui Dumnezeu pentru bucuriile avute. Din slujbele şi învăţăturile bisericeşti s-au adăpat şi s-au inspirat cei însetaţi după adevărul dumnezeiesc.

Biserica a fost şi rămâne un locaş de sfinţire a omului, dar o importantă şcoală, unde, pe lângă credinţă şi adevărurile ei, se învaţă iubirea faţă de aproapele, omenia, dreptatea şi mărinimia vieţii creştineşti.

Credinţa n-a lipsit din creaţia marilor gânditori ai omenirii. Ea a stat la baza multor opere religioase şi literare, a dat un impuls puternic arhitecturii ,muzicii şi altor ramuri ale artei, a căror valoare rămâne nemuritoare peste veacuri şi milenii.

În planul vieţii zilnice, datorită credinţei, nenumărate suflete au fost salvate de la pieire. Credinţa dă omului o putere duhovnicească care îl ajută în cele mai diferite şi în cele mai grele împrejurări ale vieţii. Credinţa e cârma vieţii sufleteşti. Ea stabileşte o legătură din cele mai puternice între Dumnezeu şi om. Ea alungă de la om deznădejdea şi îl asigură că el nu rămâne niciodată singur pe lume. Ea îi repetă la nesfârşit adevărul cântării sfinte: „Cu noi este Dumnezeu".

Credinţa mărturiseşte că viaţa are un rol şi o valoare importantă în faţa lui Dumnezeu. Că prin viaţa pământească, dusă după voia şi învăţătura Părintelui ceresc, omul dobândeşte viaţa veşnică. Credinţa ne spune că pentru noi se roagă Maica Domnului, se roagă Sfinţii şi îngerul nostru păzitor, că Dumnezeu ne iubeşte şi tocmai de aceea El ne trimite uneori şi încercări, ca să întărească viaţa noastră şi să ne apropie de Dânsul. Datorită acestei iubiri, s-a jertfit pentru noi şi a noastră mântuire Domnul şi Mântuitorul lumii.

Întrebarea pe care a pus-o Iisus Hristos-Domnul celor doi orbi, care s-au rugat pentru vindecarea lor, şi anume: „Credeţi că pot să fac Eu aceasta?" El o pune tuturor credincioşilor: Credeţi că sunt Mântuitorul vostru? Credeţi că pot să vă vindec?, întrebă Iisus pe suferinzi.

„Credeţi că pot să vă aduc liniştea sufletească, pierdută în frământările acestei vieţi?" „Credeţi că pot să călăuzesc pe copiii voştri spre un viitor luminos?" „Credeţi că pot să aduc împăcare şi fericire în familia voastră?"; „Credeţi că Biserica este stâlpul şi temelia adevărului?" (I Tim. 3, 15); „Credeţi că fără Mine nu puteţi face nimic"? (Ioan 15, 5).

La aceste întrebări, ce răspund credincioşii? Orbii au răspuns la întrebarea pusă lor: „Da, Doamne!" Dacă şi noi vom răspunde tot aşa, cu toată puterea convingerii, atunci răspunsul Mântuitorului va fi acelaşi, ca şi în Sf. Evanghelie: „După credinţa voastră, fie vouă!"

Dar mulţi nu mai răspund Mântuitorului la întrebare, fiindcă au îngăduit duhului celui rău să se facă cârmaciul vieţii lor. Au devenit ca nişte orbi şi muţi faţă de credinţă, faţă de Biserică, faţă de fericirea propriei lor vieţi. Unii amână mersul la biserică, amână la nesfârşit spovedania, împărtăşirea şi alte rânduieli pentru menţinerea şi dezvoltarea vieţii sufleteşti. Alţii merg şi mai departe pe un povârniş abrupt şi periculos. Pe cel al păcatului. „Părăsind calea cea dreaptă, au rătăcit şi au apucat calea nedreptăţii" (II Petru 2, 15), zice Sf. Ap. Petru. Iar Sf. Ap. Pavel completează chipul şi caracterul lor: „Viclenii vorbit-au cu limbile lor; venin de viperă este sub buzele lor; gura lor e plină de blestem şi de amărăciune; iuţi sunt picioarele lor să verse sânge; pustiire şi nenorocire sunt în drumurile lor" (Rom. 3, 13—16). Pierzând credinţa, ei au pierdut cârma vieţii. Sunt în situaţia nenorocită a marinarilor care au pierdut busola, în timp ce norii întunecaţi plutesc deasupra lor. Sunt învăluiţi în norii patimilor, în viforul ispitelor. Roadele se vor arăta repede: beţia, mânia, scandalurile, divorţul, lipsa de cinste ,desfrânarea, pierderea conştiinţei morale cu toate consecinţele. Unora ca aceştia, Sf. Ap. Pavel le spune: „Nici furii, nici lăcomii, nici beţivii, nici batjocoritorii, nici răpitorii nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu" (I Cor. 6, 10).

Faţă de aceste oi rătăcite, ce trebuie făcut? Iisus ne spune că a venit să caute pe cel pierdut. Înseamnă că noi suntem datori să-i ajutăm pe cei pierduţi să-şi îndrepte viaţa, să regăsească cârma vieţii, adică credinţa, să iasă din orbie şi din stăpânirea păcatului, să scape de mutenia necredinţei.

Rugăciunea noastră şi a Bisericii, purtarea şi exemplul nostru bun, sfatul şi îndemnul sănătos, vor aduce treptat lumina şi credinţa în aceste vieţi zbuciumate.

Preot Mihai Colotelo

La Înălţarea Sfintei Cruci

Este fapt incontestabil că fără cruce, n-ar fi fost nici moartea, nici învierea Domnului, tot aşa cum fără jertfa de pe cruce a lui Hristos, fără drama răstignirii, n-ar fi fost posibilă mântuirea neamului omenesc. Acesta este planul din veşnicie al lui Dumnezeu şi singura modalitate de a ne salva din osânda păcatului. Dacă considerăm lucrurile în acest fel, atunci în ce măsură mai putem vorbi despre o vină a celor care au comis actul sângeros al răstignirii? Iuda, Ana, Caiafa, Pilat şi toţi ceilalţi mai sunt ei cu adevărat vinovaţi de moartea lui Iisus, sau ei au fost, fără voia şi fără ştiinţa lor, doar simple instrumente la îndemâna unui destin care îi transcende? Dacă prin absurd am presupune că, spre exemplu, Pilat s-ar fi opus condamnării lui Iisus (avea această prerogativă în calitatea lui de reprezentant al puterii romane stăpânitoare), care ar fi fost atunci cursul istoriei creştine? Am mai fi putut vorbi despre creştinism fără cruce, jertfă, moarte şi înviere, care, aşa cum bine ştim stau la baza religiei creştine? O spune doar Sf. Pavel „Dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci credinţa voastră, zadarnică este şi propovăduirea noastră" (1 Cor. 15, 14); sau totul ar fi fost înghiţit de uitare şi, poate cine ştie dacă creştinismul ar mai fi reprezentat ceva în istoria spirituală a lumii şi pe care, cu siguranţă, generaţiile viitoare l-ar fi ignorat.

Drama de pe cruce a stat sub semnul unui imperativ divin, care vine din adâncimile de taină ale lui Dumnezeu şi care scapă puterii noastre de înţelegere şi judecată. E drept că toţi cei care s-au implicat în această tragedie, s-au făcut vinovaţi în faţa istoriei pentru faptul că n-au înţeles sensul jertfei, pentru că au făcut-o din meschinărie sau poate pentru a-şi satisface orgoliile mărunte, dar în pofida tuturor acestor fapte, ei rămân doar nişte simple instrumente într-un plan mult mai mare al lui Dumnezeu. Ei au fost doar nişte simpli executanţi ai unei tragedii pe care nu aveau cum să o perceapă la adevăratele ei dimensiuni dar mobilul real al ei rămâne, aşa cum o spune Sf. Ap. Pavel „zapisul ce era asupra noastră şi care ne era potrivnic, pe care Hristos l-a luat şi l-a pironit pe cruce" (Colos. 2, 14)

Adevărata vină a răstignirii este păcatul, zapisul cel de deasupra noastră, pentru care a trebuit să se plătească preţul cel mare al sângelui lui Hristos. Vina răstignirii este deci vina păcatului, care face parte din firea fiecăruia dintre noi, şi atunci înseamnă că toţi suntem responsabili în faţa răstignirii, căci toţi am fost cuprinşi virtual în Adam — întâiul om, iar păcatul acestuia s-a răsfrânt asupra noastră a tuturor urmaşilor lui „Printr-un om a intrat păcatul în lume, şi prin păcat moartea, aşa *moartea a trecut la toţi oamenii, prin acela în care toţi au păcătuit"* (Rom. 5, 12).

Vina răstignirii nu revine în exclusivitate contemporanilor lui Iisus, ci fiecare dintre noi purtăm o parte din această vină, căci, ori de câte ori suntem răi, egoişti, hulitori de Dumnezeu, necuviincioşi cu cele sfinte, mândri şi lacomi, adulteri, desfrânaţi, închinători la idoli, certăreţi, gălăgioşi, ucigaşi (Gal. 5, 19—21), îl răstignim a doua oară pe Fiul lui Dumnezeu şi-L facem de batjocură, deschizând noi şi noi răni în trupul său însângerat.

Ori de câte ori ni se vorbeşte despre cruce, suntem chemaţi să ne aplecăm cu mai multă luare aminte asupra noastră, asupra scăderilor şi întunecimilor din fiinţa noastră; să recunoaştem cu sinceritate cât din vina răstignirii purtăm fiecare dintre noi, cât de aproape sau cât de departe suntem de Dumnezeu; cât şi de câte ori îl răstignim şi noi pe Fiul lui Dumnezeu?

Pr. N. Stoia

Cugetări din Pateric

Patericul s-a tipărit până la revoluţie de trei ori: pentru prima oară la anul 1828, pentru a doua oară la anul 1913 şi pentru a treia oară la anul 1930.

Patericele apărute s-au epuizat demult, iar ultimul se găseşte foarte rar. Aşa că noua ediţie postrevoluţionară este mai mult decât binevenită.

„Patericul, cuprinzând frumoase pilde şi învăţături de ale Cuvioşilor Părinţi, care au strălucit şi s-au nevoit în rugăciuni, privegheri, înfrânare, smerenie şi osârdie, este o lectură negrăit de frumoasă şi plină de adâncă înţelepciune" şi pentru monahi şi pentru mireni.

Patericul este cartea care cuprinde un tezaur de gândire, simţire şi trăire creştină.

Ca importanţă teologică, Patericul este, după Sf. Scriptură şi Urmarea lui Hristos, a treia carte de căpătâi a monahilor şi a mirenilor.

Prezentăm în lucrarea de faţă o parte din acest tezaur, după Patericul din anul 1930.

1. „Oriunde vei merge, pe Dumnezeu să-L aibi înaintea ta totdeauna. Şi orice vei face ,să aibi mărturia din Sfintele Scripturi şi ori în ce loc vei şedea, să nu te mişti degrabă. Aceste trei păzeşte-le şi te vei mântui". *(Ava Antonie).*

2. „Aceasta este lucrarea cea mare a omului, ca greşeala sa să o pună asupra sa înaintea lui Dumnezeu şi să aştepte ispita până la răsuflarea cea mai de pe urmă" *(Ava Antonie).*

3. „Am văzut toate cursele vrăjmaşului întinse pe pământ şi suspinând am zis: oare cine poate să le treacă pe acestea? Şi am auzit glas zicându-mi: Smerenia" *(Ava Antonie).*

4. „Sunt unii care şi-au topit trupurile cu nevoinţa şi pentru că nu au avut ei dreapta socoteală, departe de Dumnezeu s-au făcut" *(Ava Antonie).*

5. „De la aproapele este viaţa şi moartea. Că de vom dobândi pe fratele, pe Dumnezeu dobândim, iar de vom sminti pe fratele, lui Hristos greşim" *(Ava Antonie).*

6. „Trei sunt mişcările trupeşti: una firească, alta din neluarea aminte a hranei şi a treia de la draci" *(Ava Antonie).*

7. „Eu nu mă tem de Dumnezeu, ci Îl iubesc pe El. Că dragostea scoate afară frica" *(Ava Antonie).*

8. „Cel ce bate bucata de fier, întâi socoteşte cu mintea, ce va să facă: secere, cuţit sau topor? Aşa şi noi trebuie să socotim, care faptă bună uneltim, ca să nu ne ostenim în deşert" *(Ava Antonie).*

9. „Pe cât este cu putinţă, nevoieşte-te, ca lucrarea ta cea din lăuntru să fie după Dumnezeu şi să biruiască patimile cele din afară" *(Ava Arsenie).*

10. „Fără de păzirea Dumnezeieştilor porunci, nu sporeşte omul în nici o faptă bună" *(Ava Agaton).*

11. „Niciodată nu m-am culcat să dorm având (ceva) asupra cuiva, nici am lăsat pe cineva să se culce să doarmă având (ceva) asupra mea. Aceasta pe cât am putut" *(Ava Agaton).*

12. „Cuvântul eretic este despărţire de Dumnezeu şi (eu) nu voiesc să mă despart de Dumnezeu" *(Ava Agaton).*

13. „Mâniosul măcar de va scula vreun mort, nu este primit la Dumnezeu" *(Ava Agaton).*

14. „Omul trebuie să ia aminte în tot ceasul la judecata lui Dumnezeu" *(Ava Agaton).*

15. „Pe cât trupul scade pe atâta sufletul creşte" *(Ava Agaton).*

16. „Cine ia de la noi pe Dumnezeu? Dumnezeu este în chilie şi Dumnezeu este în afară de chilie" *(Ava Daniil).*

17. „De nevoie este câştigarea cărţilor creştineşti la cei ce pot să dobândească. Că şi singura vedere a cărţilor mai pregătitori către păcate ne face pe noi şi către dreptate ne îndeamnă să ne ridicăm" *(Epifanie, Episcopul Ciprului).*

(Va urma)

Culese de Protos. Ipolit Ciubotaru

*Spaţiu locativ**

Cocioaba asta are doi pe doi.
E fără geam, pe jos e cu ciment.
Oricum ar fi, eu sunt ferit de ploi,
Dar nu văd stele, nu văd firmament.

O pasăre să fiu, o, cât aş vrea!
Să am al ei, al păsării talent.
Să locuiesc pe-o ramură cu ea,
Să văd o stea, un colţ de firmament.

Petre Pascu

Bucureşti,
1954—1964

* Poezie scrisă la eliberarea mea din puşcărie la 7 aprilie 1954. O detenţie, fără judecată, de 4 1/2 ani. La eliberare mi se luase locuinţa. Am locuit 10 ani într-o cămăruţă de serviciu urcând scări laterale strâmte până la etajul 2, în strada Constantin Nacu, nr. 4, Bucureşti.

Cu o licenţă a Universităţii din Bucureşti, eram muncitor necalificat, cu spatele, la Fabrica de ulei „13 decembrie", în capitală.

DIN SF. SCRIPTURĂ:

Din pricina banilor mulţi au păcătuit şi cine caută să se îmbogăţească îşi întoarce ochiul de la dreptate.

(Înţelepciunea lui Solomon 27, 1)

Fiule, păstrează-ţi întreagă floarea vârstei tale şi nu da altora tăria ta.

(Înţelepciunea lui Solomon 26, 21)

La început de an şcolar

„I-a fost drag" (Marcu 10, 21)

Înainte de a încresta câteva gânduri, acum la început de an şcolar, să ne fie îngăduită o mică întâmplare petrecută la o oră de fizică, la care profesorul a vorbit elevilor despre proprietăţile unor corpuri de a se dilata la căldură şi de a se contracta sau comprima la frig. După terminarea lecţiei, profesorul a întrebat:

— Ei, care puteţi să-mi daţi un exemplu.

Dintr-o bancă cam din fundul clasei un elev ridică mâna. Ia spune Ionică, zice profesorul.

— Vacanţa, răspunde copilul.

— Păi cum vacanţa, întreabă profesorul contrariat.

— Bine, domnule profesor. Iarna când este frig vacanţa este scurtă, adică se contractă, iar vara când este cald vacanţa este lungă, adică se dilată.

Iată că aşa dilatată cum a fost vacanţa de vară s-a terminat totuşi şi începe un nou an şcolar. De câte ori întâlnesc copiii dimineaţa cu ghiozdanele în spate grăbindu-se spre şcoală, îmi vine în minte imaginea roţii olarului, care modelează lutul după ceea ce-şi propune să facă, potrivit cu capacitatea sa creatoare. Cam acest lucru îl face şcoala, acum sprijinită şi de Biserică, care, şi ca construcţii, în Transilvania mai ales, au fost totdeauna alături. De aceea, din astfel de motive şi din alte consideraţii mai superioare, în perioada materialismului ateu rugam adesea cadrele didactice pe care le cunoşteam, învăţători şi profesori, să nu spună copiilor că nu există Dumnezeu, pentru că spun o gravă minciună şi îşi fac un mare păcat.

Simţim atâţia dintre noi durerile multiple ale acestor ani de tranziţie, dar peste ele trebuie să recunoaştem că din punct de vedere spiritual am dobândit un mare câştig şi anume: reintroducerea Religiei în şcoală, odată cu care copiii noştri încep să-şi redobândească echilibrul lăuntric, pe care atâţia dintre ei l-au pierdut în epoca atee. Manifestările cu totul ieşite din comun ale unora sunt cât se poate de grăitoare în acest sens. Orizontul lor intelectual se lărgeşte acum, încep să înţeleagă mai bine sensul vieţii, cine suntem şi care ne este rostul în lume, inimile încep să se încălzească şi să vibreze din nou la durerile şi bucuriile semenilor, la frumuseţile autentice ale vieţii, să ştie ce este credinţa în Dumnezeu şi valorile izvorâte din ea: blândeţea, mila, smerenia, cinstea, dreptatea, munca, bărbăţia, dragostea adevărată şi atâtea alte virtuţi creştineşti, tradiţionale româneşti, care începuseră a fi uitate, ba uneori luate chiar în deşert.

Avem încredere că, cu ajutorul bunului nostru Părinte ceresc care ne-a cuprins totdeauna în dragostea Sa nemărginită, forţele morale ale poporului român vor creşte şi se vor afirma plenar din nou, aşa cum au fost ele vădite pe tot parcursul istoriei sale bimilenare, că vom întâlni tot mai mulţi tineri preocupaţi de idealuri înalte, aşa cum stă bine adevăratei tinereţe, tineri asemeni celui descris de Sf. Evanghelii (Matei 19, 20), dornic de-o viaţă spirituală superioară, preocupat de mântuirea sa, despre care Sf. Evanghelist Marcu ne spune că, privind spre el, i-a fost „drag" (Marcu 10, 21) Mântuitorului Iisus Hristos. Într-adevăr, omeneşte grăind, Iisus-Domnul nostru s-a aplecat parcă cu mai multă înţelegere faţă de tineri, ca să nu mai spunem că pe copii şi i-a dorit mereu în jurul Său. „Fericit este pământul carele ţine pe trupul său oameni buni, lucrători şi harnici economi. Fericit este neamul acela carele are credincioşi patrioţi şi oameni întru ştiinţe luminaţi" — spunea la vremea sa luminatul dascăl din Avrig, diaconul Gheorghe Lazăr, de la a cărui moarte tocmai se împlinesc în aceste zile 170 de ani, adresându-se „de toată cinstea vrednică tinerime". Pentru realizarea acestor minunate idealuri îşi propune să ajute şi ora de Religie, să-i apropie pe tineri de Dumnezeu, de Iisus Hristos-Domnul, idealul nostru suprem, care spune oricărui tânăr căzut de astăzi: „Tinere ţie îţi grăiesc, scoală-te!" (Luca 7, 14), ridică-te din mocirla în care ai căzut, vino-ţi în fire, vino la lumină, priveşte în Sus, căci cine „are nădejdea aceasta întrânsul se curăţeşte pe sine, precum şi El este curat" (I Ioan 3, 3).

De aceea Biserica se străduieşte să-şi împlinească în modul cel mai corespunzător posibil această nobilă îndatorire. Spre deosebire de anii trecuţi când a organizat cursuri speciale în acest scop, în anul acesta Arhiepiscopia Sibiului de pildă a organizat trei serii de examene, prin care s-a testat pregătirea unor persoane laice pentru a preda Religia, acolo unde preoţii sau alţi teologi nu pot acoperi necesarul de cadre spre a preda această materie. În acest scop a trimis la centrele protopopeşti încă de la începutul lunii iulie o tematică şi bibliografia cuvenită pentru pregătirea examenului menţionat. Desigur că problema se va rezolva cât de cât mulţumitor, în marile oraşe mai ales, în momentul în care Facultăţile noastre de Teologie vor da licenţiaţi având şi pregătirea pedagogică necesară, iar Şcolile normale absolvente care au făcut în mod sistematic Religie în toţi cei patru ani, care vor putea preda această materie la clasele I—IV. S-au tipărit şi s-au expediat spre a fi distribuite copiilor manualele de religie pentru clasele I—III, aşteptându-le şi pe celelalte.

Ne bucură de bună seamă faptul că, cu nr. 10.398 din 17 august 1993, Ministerul Învăţământului a încuviinţat ca, începând cu anul şcolar 1993—1994, „educaţia moral-religioasă" să se numească „Religie", cu trecerea ei în catalog, notarea şi promovarea ca pentru orice obiect de învăţământ, participarea profesorilor de Religie la şedinţele consiliului profesoral etc., ceea ce înseamnă responsabilităţi mărite din partea preoţilor şi a tuturor persoanelor care predau Religia, personalitatea catehetului; cunoştinţele sale, modul de predare, dragostea sa de copii, punctualitatea, ţinuta fizică şi morală ş.a., având un rol determinant în reuşita acestei negrăit de importante lucrări.

Fie deci ca luminile Celui Atotputernic să se reverse din plin în sufletele elevilor ca şi în ale dascălilor lor, pentru ca voia Sa cea sfântă faţă de noi oamenii să fie cât mai bine şi corect cunoscută, spre binefăcătoare rodire aici şi-n veşnicie.

Pr. Gh. Papuc

Resfinţirea bisericii din Mărtănuş, prot. Sf. Gheorghe

Fiind aproape de zona Vrancei şi veche de aproape 200 de ani, biserica „Adormirea Maicii Domnului" din parohia Mărtănuş, jud. Covasna, a fost puternis afectată de ultimul cutremur din ţara noastră. Printr-un efort financiar deosebit din partea celor puţin peste 40 familii de români din localitate, a altor mărtănuşeni plecaţi în ţară şi a unor tineri, prin alergăturile preotului Moşuţ Iov şi vrednicului epitrop Constantin Suvejan, biserica a fost reparată capital şi repusă astfel în stare de funcţionare.

Din încredinţarea I.P.S. Mitropolit Antonie, biserica a fost resfinţită de către P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, Duminică, 12 septembrie 1993.

Răspunsurile au fost date de obştea credincioşilor prezenţi. A fost de faţă şi maica Elena Quintin, călugăriţă romano-catolică din Franţa aflată în vizită în România.

La momentul cuvenit C. diacon ing. Vasile Câmpeanu a fost hirotonit întru preot, pe seama parohiei Toderiţa, prot. Făgăraş.

La priceasnă a predicat P.C. cons. *Gh. Papuc,* iar la sfârşitul Sf Liturghii cuvânt de învăţătură a rostit P.S. Episcop-vicar *Serafim Făgărăşanul.* Au mai vorbit: C. pr. *I. Tămaş* (Vâlcele) în numele prot. Sf. Gheorghe, C. pr. *Moşuţ Iov* şi dl. epitrop *C. Suvejan.*

C. pr. I. Moşuţ a fost distins şi hirotesit întru „iconom", acte de preţuire înmânându-se d-lui epitrop C. Suvejan, Consiliului şi Comitetului parohial.

Simţăminte de dragoste creştinească şi evlavie faţă de Biserica Ortodoxă şi bogăţia ei spirituală a exprimat în l. franceză la agapa care a urmat şi maica E. Quintin, precum şi meşterul Sebestyén Arpad, care a condus lucrările de restaurare a bisericii.

La întoarcerea spre Sibiu, P.S. Episcop-vicar şi însoţitorii au vizitat şantierul de la noua biserică ortodoxă care se ridică în oraşul Covasna-Voineşti.

CUVÂNT PĂRINTESC CĂTRE SFATUL FRĂȚESC PE ȚARĂ ȘI CĂTRE TOȚI MEMBRII OASTEI DOMNULUI

La împlinirea a trei ani și jumătate de când Oastea Domnului și-a reluat activitatea legală în cadrul Bisericii Ortodoxe Române, ca mișcare de renaștere spirituală în duhul Sfintei Evanghelii și a predaniilor strămoșești, Sfântul Sinod, întrunit la 6—8 iulie a.c., constată cu multă satisfacție aportul pozitiv pe care lucrarea acestei Asociații îl aduce la procesul de renaștere spirituală a neamului românesc, nu mai puțin râvna cu care membrii ei, frați și surori, dezvoltă misionarismul laic în scopul aducerii la credința mântuitoare și la virtutea creștină a cât mai multora din cei ce zac încă în bezna necredinței și păcatului.

Cu deplină încredere în capacitatea Sfatului frățesc pe țară, din care fac parte clerici și mireni, de a împlini rolul de conducere care îi este atribuit prin Statut, Sfântul Sinod înțelege ca și de acum înainte să acorde întregul său sprijin Oastei Domnului, văzând în ea unul din factorii cei mai activi, pentru împlinirea poruncii Domnului ca toți credincioșii să-L mărturisească înaintea oamenilor (Matei 10, 32—33). În același timp, Sfântul Sinod nu poate rămâne nesimțitor la neajunsurile cu care se confruntă Sfatul Frățesc pe Țară și unele filiale din țară, atât din cauza abaterilor săvârșite de unii frați de la dreapta învățătură a Bisericii, cât și a unor acțiuni dezbinatoare sau chiar abuzuri apărute în vremea din urmă. Deși regretabile și mult păgubitoare, Sfântul Sinod este convins că până la urmă, asemenea neajunsuri vor putea fi înlăturate. Tocmai de aceea, luând cunoștință de efectul lor negativ, își îndreaptă cuvântul părintesc spre toți cei care le-au provocat și îi cheamă la păstrarea unității în duhul păcii, la cunoașterea și trăirea autentică a învățăturii Bisericii, la părăsirea oricărei mândrii izvorâtoare de separări și fracționări. Întâmpinând intenția Sfatului Frățesc pe Țară, Sfântul Sinod binecuvintează inițiativa convocării Congresului prevăzut de art. 21 al Statutului „pentru buna îndrumare a membrilor Oastei Domnului și pentru deplina unitate de acțiune", neuitând că pentru fiecare ostaș „criteriul fundamental este lepădarea de păcat, mărturisirea și trăirea cât mai autentică a credinței ortodoxe, așa cum se găsește ea exprimată în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție a Bisericii" (art. 11).

Fierbinte rugăm pe Dumnezeu să-și reverse harul și darurile Sale bogate asupra tuturor fraților și surorilor din Oastea Domnului, ajutându-i să-și împlinească făgăduințele din momentul aderării la această mișcare atât de promițătoare pentru Biserica bună și străbună a neamului românesc.

SFÂNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Pentru unitatea de neam și de credință

(urmare din pag. a 3-a)

66—67 din Roma, când vorbea de unii așa-zișI creștini care „după poftele lor *își vor alege învățători care să le gâdile auzul* și își vor întoarce urechile de la adevăr, plecându-se spre bazme" (II Tim. 3, 3—4), cuvinte care parcă ar fi rostite în zilele noastre. Prin urmare nu orice credință este mântuitoare, nu orice „Evanghelie" tălmăcită după mintea fiecăruia, ci numai cea propovăduită de Mântuitorul, de Sfinții Săi Apostoli și urmașii lor direcți, ierarhia Bisericii celei nedespărțite, cum tot Sf. Apostol Pavel ne încredințează: „Vă arăt vouă, fraților, Evanghelia pe care am binevestit-o vouă, pe care ați primit-o și întru care stați *și prin care vă mântuiți, dacă o țineți cum am binevestit-o vouă*, căci altfel, numai în zadar ați crezut" (I Cor. 15, 1—2).

Așa cum își pregătea ucenicii pentru patimile Sale, Iisus-Domnul nostru ne pune și pe noi în gardă, dacă se poate spune astfel, de aceste rătăciri de la dreapta credință, atunci când ne vorbește de sminteli, de abateri de la „învățătura cea sănătoasă" (Tit. 1, 9), cea adevărată, cea descoperită nouă prin proorocii V. Testament și în chip deplin și pentru totdeauna, chiar de El, Fiul lui Dumnezeu întrupat, când zice: *„Vai lumii de sminteli. Că smintelile trebuie să vină, dar vai omului aceluia prin care vine sminteala!"* (Matei 18, 7).

Iată că de astfel de „smînteli" nu suntem scutiți nici noi, mai ales în aceste zile. Căci deși se știe că poporul român s-a născut creștin, că învățătura creștină, a Bisericii celei una și nedespărțite din vremea Sinoadelor ecumenice, a pătruns adânc în întreaga sa ființă psihofizică, evidentă fiind în omenia și toate creațiile sale, că primele semințe evanghelice au fost aruncate pe pământul țării noastre încă de Sf. Apostol Andrei, că românii cunosc pe Dumnezeu și voia Lui, crescuți fiind în dragostea, în „frica" de El de către „bătrânească și curata și cinstita noastră Lege" (Oct. Goga), credința ortodoxă, totuși credincioșii noștri ne semnalează permanent sila care li se face, pe trenuri, prin gări, pe ușile caselor lor, de tot felul de „propovăduitori", de „evangheliști" veniți din toată lumea, ca și când am fi un neam care acum trebuie încreștinat. De bună seamă că toate aceste acțiuni urmăresc scopuri prozelitiste, câștigarea de adepți ca să-i rupă de la sânul Bisericii și al neamului din care fac parte, ca să nu spunem mai mult, că parcă este un complot pus la cale pe undeva pentru fărâmițarea și destrămarea acestui popor.

Mare ne-a fost mirarea de pildă, ceea ce ne-a determinat de altfel să încrestăm aceste rânduri, când în una din zilele lui iulie a.c. la intrarea în sala de mese de la marele și renumitul și încărcatul de bun nume spital de cardiologie din Covasna un afiș emanat de la „Alianța evanghelică" și scris într-o limbă românească stâlcită, chema la o adunare de „evanghelizare" în fața corturilor din „Valea Zânelor", în timp ce în bisericile din localitate, indiferent de confesiune, se țineau sf. slujbe.

Ziarul „Oltpress" din Slatina, nr. 874/1993, ca de altfel și altele, semnala nemulțumirea unor credincioși față de unii „care și-au instalat cortul la ștrandul din Slatina și pretind că ne fac cunoscut Cuvântul lui Dumnezeu". La acest început de toamnă pe unele străzi din Brașov fluturau pânze întinse de-a curmezișul străzii, ca la o campanie electorală sau ca și când anunți un spectacol de circ, pe care era scris: „Isus iartă și vindecă"... Oare Mântuitorul Iisus Hristos vindecă la porunca unor așa-zișI „evangheliști", când știm că chiar atunci când a petrecut printre noi în chip văzut făcea minuni numai în anumite împrejurări?! Oare prin toate acestea nu se calcă porunca a 3-a din Decalog: „Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deșert". Oare acesta este înțelesul libertății pentru care fiii Bisericii noastre au suferit atât de mult și au dat atâtea jertfe?

La Centrul mitropolitan din Sibiu s-au înregistrat de curând memorii ale parohiilor Sita Buzăului și Zăbrătău, din prot. Sf. Gheorghe, însoțite de sute de semnături ale credincioșilor noștri din zonă, care se plâng de tulburarea pe care le-o fac unii așa-zișI creștini instalați în corturi pe malul Buzăului, chipurile spre a „boteza", oameni cu totul străini de parohiile menționate, acțiuni care reprezintă nu numai abuzuri, ci și o jignire a poporului român creștin de aproape 2000 de ani și a Bisericii sale, a mitropolitului Varlaam, a lui Coresi, a mitropolitului Simion Ștefan, a celor ce au tradus Sf. Scriptură în limba română acum peste 300 de ani, și au păstrat nealterat textul ei, a sfinților și martirilor noștri, a Sfinților Brâncoveni, care au preferat să-și dea viața decât să se lepede de credința ortodoxă și de neamul lor.

Vor acești oameni să se reboteze? Îi privește, dar s-o facă în casele lor de rugăciuni care le sunt rânduite după lege, nu pe teritoriul parohiilor noastre, tulburându-ne credincioșii și pe preoții lor.

Știm că libertatea de conștiință este garantată prin lege, și în privința aceasta poporul nostru a dat dovadă de o toleranță poate unică, dar să-și practice fiecare credința în ograda sa proprie, în biserica sau casa sa de rugăciuni, fără manifestări provocatoare și tulburătoare pentru alți credincioși care-și trăiesc în liniște și respect de ceilalți credința lor în Dumnezeu.

Nădăjduim că noua Lege a cultelor, în curs de elaborare, va pune capăt acestor manifestări prozelitiste de pe cursul apelor, de pe străzi și din alte locuri publice, manifestări care nu au nimic comun cu credința „cea sănătoasă", despre care am vorbit, urmărind doar fărâmițarea neamului și a credinței sale străbune.

Este momentul, credem, să ne reamintim în această privință și de ceea ce marele Eminescu scria în 30 ianuarie 1880: „Unitatea de limbă, unitate de Biserică, iată în scurte vorbe un întreg program pentru apărarea naționalității române amenințate".

Prin Apostolul care s-a citit la Sf. Liturghie din prima Duminică a lui septembrie, Sf. Apostol Pavel ne atenționează și pe noi: *„Priveghează, fiți statornici în credință, îmbărbătați-vă, întăriți-vă"* (II Cor. 16, 13).

Câteva cunoștințe despre Palestina biblică

(Lecție de religie)

1. Organizarea clasei pentru lecție (Rugăciunea de intrare în clasă, pregătirea materialului didactic: harta cu Palestina biblică).

2. Verificarea temei și a cunoștințelor predate în lecția trecută.

3. *Legătura cu lecția precedentă, sau cu cunoștințele anterioare.*

Am văzut în lecțiile trecute că dintre toate popoarele de pe fața pământului, Dumnezeu a ales un popor anume, pe care l-a pregătit în mod special, pentru a primi pe Fiul Său, Mântuitorul nostru Iisus Hristos, cel ce avea să ne răscumpere din robia păcatului și a morții. Acest popor a fost poporul evreu sau Israel. Poporul evreu a trăit în timp și a avut o istorie deosebit de zbuciumată. Locul unde a trăit se numește Palestina.

4. *Comunicarea subiectului lecției noi și a obiectivelor urmărite (se va scrie pe tablă).*

Astăzi vom încerca să aflăm câte ceva despre Palestina biblică.

5. *Dirijarea învățării. Comunicarea noilor cunoștințe.*

Palestina este țara pe teritoriul căreia s-a scris Sfânta Scriptură. Este așezată acolo unde se întâlnesc două mari continente: Asia și Africa, mai exact pe țărmul estic al Mării Mediterane. Să privim harta, să o localizăm și acum să vedem cu cine se învecinează: la nord, cu Munții Liban, la sud cu Pustiul Arabiei, la vest, cu Marea Galileii, Iordan și Marea Moartă. În trecut Palestina avea un important rol comercial, deoarece pe teritoriul ei, trecea calea care lega Africa și Europa de Îndepărtatul Orient, așa cum se vede și pe hartă.

Această țară nu s-a numit din totdeauna „Palestina". Să vedem care a fost numele ei inițial și cum a ajuns să fie denumită Palestina.

Observăm pe hartă că această țară are o poziție mai joasă față de Podișul Siriei cu care se învecinează la sud. De aceea ea a fost cunoscută sub numele de „Canaan" adică „Țara de jos". Era o țară foarte frumoasă fiind formată din munți, câmpii, râuri, lacuri. De asemenea era bogată în pește, citrice, măsline și era în același timp foarte roditoare. Pe drept cuvânt se spunea despre ea că este țara unde „curge lapte și miere".

În vremurile foarte îndepărtate, Canaanul era împărțit în triburi conduse de către un bătrân al său. Acest fapt a provocat mari neajunsuri evreilor, deoarece pe timp de război nu aveau o conducere unitară pentru a-și apăra țara. Și să știți copii, că au fost multe popoare care au râvnit la ea pentru bogățiile și frumusețile sale. Printre aceste popoare se numără îndeosebi egiptenii, babilonienii, asirienii, care au dus în robie poporul evreu. La această țară a mai râvnit, mai târziu, așa cum era de așteptat, Imperiul Roman, care fiind în culmea puterii sale, în timpul Mântuitorului, o cucerește și o transformă în provincie romană, totodată punându-i numele „Palestina".

Țara Palestinei a fost adeseori supranumită și „Țara Sfântă". Pe de o parte de către evrei, deoarece aici se află Ierusalimul — capitala religioasă a țării — și Templul Sfânt. Pe de altă parte de către creștini, deoarece aici s-a născut și activat Mântuitorul lumii, Domnul nostru Iisus Hristos.

La început regatul evreu era împărțit în 31 de regate-cetăți, în fruntea cărora se afla câte un rege.

Pe timpul Mântuitorului, lucrurile se vor schimba. Stăpânitorii au împărțit Palestina în trei provincii: în nord era Galileea, în sud se afla Iudeea, iar în centru Samaria, așa cum observăm pe hartă. Uneori, de Palestina a aparținut și acestă fâșie de pământ, așezată la est de Iordan, care se numește Pereea.

Cei dintâi locuitori ai acestei țări au fost cananeiți. De asemenea s-au perindat și alte popoare migratoare, pe teritoriul acestei țări, cum ar fi filistenii și hitiții.

Așa cum am amintit, Palestina era o țară foarte frumoasă, înzestrată parcă anume de Dumnezeu pentru „poporul ales", cu toate frumusețile naturale.

În această privință sunt caracteristici munții care însă au înălțimi mici, până la 300 m. Printre cei mai cunoscuți se numără Muntele Măslinilor — bogat în măsline și Muntele Taborului — de pe vârful căruia se vede întreaga țară.

De la nord-vest la sud-est, Palestina este străbătută de o vale frumoasă și deosebit de roditoare.

În relieful țării se integrează și pustiurile. Dar la vechii evrei pustiul avea un alt înțeles decât cel pe care-l cunoaștem noi. Astfel, nu este ca și pustiul Sahara, un loc secetos, arid, lipsit total de vegetație. Pentru evrei, pustiul era fie un loc nelucrat, acoperit cu ierburi și străbătut de turmele care-l păsteau, fie un loc stâncos.

Aceste forme de relief sunt scăldate de ape curgătoare, cea mai importantă fiind Iordanul. Izvorăște din Munții Hermon, șerpuiește ca o panglică pe întreg teritoriul țării, și se varsă în Marea Moartă.

Clima din această țară este blândă ,tropicală cu vânturi specifice care dezvoltă două anotimpuri: unul umed care începe prin octombrie, cu ploi și temperaturi scăzute și care ține până în martie. Ploile târzii de după echinocțiul de primăvară favorizează umezeala atât de necesară cultivării plantelor, mai ales a cerealelor.

Anotimpul fierbinte este cuprins în perioada mai—octombrie și face ca ploile să fie foarte rare, roua o binecuvântare, iar apa un adevărat dar divin. Astfel fântânile constituie o adevărată bogăție, iar apa este păstrată în burdufuri din piele de capră. Tot în acest anotimp se semnalau mari diferențe de temperatură între zi și noapte.

Există însă unele particularități în ce privește clima. Astfel, pe țărmul Mării Mediterane, clima este mai secetoasă și mai caldă. În mijlocul țării, însă, fiind o regiune muntoasă, clima este mai răcoroasă și mai umedă; iar în Valea Iordanului climatul este într-adevăr tropical.

Astfel, în Palestina se dezvoltă o floră și o faună specifică ținuturilor mediteraneene.

Flora cuprinde citrice, printre care: portocalul, lămâiul, bananierul, cocotierul și firește măslinul (din ale cărui roade se obține uleiul de măsline), cultura cerealelor ocupă primul loc în provincia Galileea numită și „grânarul țării".

Fauna Palestinei prezintă o varietate în timp. Astfel, la început erau animalele, precum leul și leopardul. Dar acestea au dispărut luându-le locul cerbul, căprioara, iepurele, vulpea, șacalul. Dintre târâtoarele specifice acestui ținut sunt vipera palestiniană, scorpionul, cameleonul, vipera cu corn ș.a. Însă, caracteristica ținuturilor din această țară a fost și este cămila, un animal atât de rezistent și de des folosit. Calul era un animal foarte pretențios și nu era crescut aici. Era chiar înlăturat, reprezentând pentru evrei un simbol al mândriei. Interesant este că dacă în prada de război intrau și caii, evreii îi omorau, tăindu-le venele de la picioare.

Dragi copii, am vorbit despre localizarea geografică, climă, faună, floră; să vedem în continuare ce se poate spune despre oamenii care alcătuiau poporul evreu.

În ceea ce privește ocupația lor, la loc de frunte stă agricultura, creșterea vitelor și pescuitul. Pe lângă acestea ,mai sunt și altele preluate de la popoarele păgâne vecine, precum dulgheritul de la babilonieni. Totodată, datorită drumului comercial ce trecea prin Palestina, evreii vor deveni, cu trecerea timpului, foarte buni negustori (comercianți).

Să vedem acum câte ceva despre îmbrăcămintea evreilor. Vă amintiți când spuneam că în Palestina zilele erau foarte călduroase. Astfel, bărbații purtau o tunică de bumbac, lungă până la genunchi, peste care se încingeau cu un brâu. Deasupra purtau un veșmânt, pe care cei săraci îl foloseau adesea și ca acoperământ în timpul nopților răcoroase. În picioare purtau sandale, confecționate din curele de piele, iar cei săraci umblau desculți.

Evreii nu erau pretențioși nici în ceea ce privește alimentația. Se hrăneau mai ales cu pâine proaspătă din grâu sau secară, dospită sau nedospită, care de multe ori era amestecată cu făină de fasole sau linte. Din hrana consumată în timpul zilei mai făceau parte: smochinele, strugurii ,pepenii, curmalele și laptele de oi sau de capre. Masa principală era cea servită în răcoarea serii. Bogații serveau carne de miel sau ied și vin, în timp ce săracii se mulțumeau să înmoaie pîinea în lapte sau oțet. Nu lipseau de la masă, desigur, mierea de albine și peștele. Caracteristic evreilor era faptul că ei considerau carnea de porc și cea a tuturor animalelor cu copita despicată, ca fiind o interdicție categorică a Legii. Evreii obișnuiau ca înainte și după masă să se spele îndelung pe mâini, după care stăpânul casei rostea rugăciunea. Ei se așezau la masă, după obiceiul persan, adică culcați și sprijiniți pe mâna stângă ,iar cu mâna dreaptă consumau hrana.

În altă ordine de idei, și în Palestina îi regăsim pe sclavi, dar aici aveau un statut aparte. Situația lor era mai ușoară decât a celor din popoarele învecinate. Aici existau și legi pentru apărarea drepturilor sclavilor. De pildă, dacă stăpânul își bătea sclavul și-l lăsa infirm, trebuia să-l elibereze numaidecât. De asemenea, dacă un stăpân își omora sclavul, era ucis și el.

Să vedem acum, copii, ce fel de obiceiuri caracterizează acest popor. În primul rând amintim căsătoria. La evrei căsătoria era monogamă (adică între un singur bărbat și o singură femeie). Era interzisă categoric, căsătoria între evrei și păgâni. Logodna preceda căsătoria și dura câteva luni, până la un an. Darul cel mai de preț erau copiii. Familiile fără copii erau considerate blestemate de Dumnezeu. Un aspect aparte, îl avea așa numita „căsătorie de levirat" sau „de cumnat". În acest caz, dacă un om murea fără să aibă copii, conform Legii, fratele lui avea obligația să se căsătorească cu soția acestuia și să-i ridice urmași care să-i poarte numele.

Oamenii care locuiau în Palestina erau foarte respectuoși unii cu alții. Acest respect se referea la salut, ospitalitate și onoruri publice.

Să vedem, copii, oare cum se salutau evreii? Cea mai populară formă de salut: „șalom!" adică „pace", la care cel salutat răspundea cu „șalom uvraha" adică „pace și binecuvântare!" La despărțire cel mai bătrân spunea celui mai tânăr: „lek le șalom!" adică „mergi în pace!" De obicei, salutul era însoțit și de gesturi largi de reverență cum ar fi plecarea capului sau a corpului.

Semnul cel mai deosebit de cinstire și ospitalitate arătat cuiva, era atunci când gazda se dezbrăca de haina de deasupra și o oferea vizitatorului, precum și spălarea picioarelor oaspeților mai deosebiți.

Onoruri publice se aduceau persoanelor oficiale (regi, demnitari, soli), precum și armatelor ce se întorceau victorioase din război.

Din nefericire, însă, nu lipseau bolile, cele mai răspândite fiind: ciuma, lepra, holera, paralizia. Acestea erau molipsitoare și făceau ravagii în regiunile asupra cărora se abăteau. Un loc aparte îl ocupau bolile psihice, cea mai grea fiind epilepsia. Bolnavii de epilepsie erau considerați stăpâniți de demoni.

Cei ce mureau erau îngropați imediat după deces. Sicriele se foloseau numai pentru cei bogați, iar înmormântarea era simplă. În perioada cât evreii au stat în Egipt, morții lor erau păstrați mai mult timp, fiind îmbălsămați cu miresme. Conform religiei evreilor, atingerea de cei morți era considerată drept necurăție.

Doliul după cei decedați se ținea șapte zile. Se caracteriza prin sfâșierea veșmintelor, smulgerea părului, a bărbii, îmbrăcarea în sac și presărarea de cenușă pe cap.

Este de remarcat că toată viața publică și particulară a evreilor se desfășura după Legea Domnului. Încă din vechime exista un loc special de rugăciune: la început era cortul sfânt, un loc de dimensiuni mai mici, împărțit în două încăperi: Sfânta și Sfânta Sfintelor. În jurul lui se afla o curte. Mai târziu a fost ridicat celebrul Templu din Ierusalim, zidit după modelul Cortului Sfânt. În fiecare localitate din Palestina era câte o sinagogă adică loc de adunare, rugăciune și predicare a cuvântului lui Dumnezeu. Erau conduse de rabini, adică de învățători ai Legii lui Dumnezeu, care puteau fi și laici. Serviciul religios consta din rugăciuni, citiri și tălmăciri ale Legii și proorocilor. Serviciul religios avea loc îndeosebi sâmbăta.

6. *Fixarea cunoștințelor.*

Cum se numește țara în care trăia poporul evreu? (Se numea Canaan apoi ,după ocupația romană s-a numit Palestina și în prezent se numește Israel). Ce aspecte am dezbătut din punct de vedere geografic? (Localizare, învecinare, forme de relief, climă, floră, faună). Ce am învățat în legătură cu locuitorii acestei țări? (Despre modul lor de viață, îmbrăcăminte, hrană și în mod special, cultul religios). Unde își desfășurau evreii actele de cult? (La început la Cortul Sfânt, apoi în Templul Sfânt din Ierusalim, ca și în sinagogi). Cum se desfășura viața publică și particulară? (Viața publică și particulară se desfășura după Legea Domnului).

Temă pentru acasă.

Încercați să desenați harta Palestinei și să o colorați diferit pe regiuni.

Rugăciunea la ieșirea din clasă.

Preot prof. Sorin Cosma

Preoți, sate și școli românești în S-Estul Transilvaniei la mijlocul sec. trecut

A venit toamna, au început școlile!

Așa a fost de sute de ani și la români, așa e la început de toamnă 1993. Bucuria copiilor, emoția părinților, melancoliile poeților au fost întotdeauna dublate de *grija* pentru școală. Dacă-n lumea toată a fost așa, la români nu a fost altfel. La transilvăneni însă grijile au fost mai mari și în sud-estul acestui spațiu de țară românească ele au fost mai complexe decât altundeva. Trebuie să fi fost deosebit de mari greutățile românilor din curbura intracarpatică dacă ele se manifestă, fie și în alte chipuri, cum cu îngrijorare constatăm, până în zilele noastre.

Dintotdeauna, în primele rânduri ale bătăliei pentru bunul mers al școlilor au fost slujitorii Bisericii. În urmă cu aproape un secol și jumătate, după ce alte veacuri înainte au fost „învățători", preoții devin acum „directori locali" (fiecare pentru școala locală a confesiunii sale); unii devin „inspectori școlari" (fiecare protopop pentru toate școlile din satele sieși subordonate). De la înălțimea funcției lor, a răspunderii și experienței acumulate de-a lungul timpului, aceștia s-au străduit să înlăture piedicile ce erau și se puneau în calea învățământului românesc. Exemplificăm printr-o patriotică, practică și... poetică circulară din anul 1841 în care se vede cum înțelegerea pentru problemele țăranului român nu înlocuiește grija pentru cultivarea școlii: „Precum se arată Toamna aceasta de Patro(a)nă înspre o parte cruțării cheltuielilor pentru nutrețul vitelor... de cealaltă parte este păgubitoare întru hrănirea sufletelor tinerilor cu învățătura, căci românii noștri numai atunci își trimit pruncii la învățătură, când se află pământul coperit cu zăpadă (...)".[1] Printre documentele „școlare" sunt și numeroase cereri pentru recensământul populației și clădirilor școlare. Impresionant e apelul din toamna anului 1849 când se cerea să se vadă „(...) pe unde au mai rămas casăle de școală, ne arse de rebeli, să se dreagă și să se pue în stare bună (...)",[2] iar unde nu-s, să se ia măsurile cele mai potrivite ca, degrabă, în toate satele să aibă și românii școli.

Dar cum funcționau școlile românești din ținutul Trei Scaune de pildă în deceniul 6 al secolului trecut?

Fără-ndoială, atunci, ca și înainte și Doamne! ca și acum, deosebit de greu. Pentru construcția lăcașurilor de școală românilor le era interzis să-și procure piatră din râuri și lemne din păduri, afectarea de terenuri corespunzătoare era deosebit de restrictivă, sătenii care lucrau la zidirea școlilor românești nu erau scutiți de „lucru satului". Dascăli buni nu puteau fi ținuți în aceste sate pentru că nici veniturile nu li se asigurau și nici ei nu erau scutiți de lucrările obștești cum erau scutiți dascălii ce serveau la școlile celorlalte nații. Spre deosebire de satele din Prefectura Brașov „unde sunt români amestecați cu sași" și unde se „dă ajutoriu la dascăli și la școalele române" din casa alodială, în celelalte sate, singurii care trebuie să-și întrețină școlile cu dascăli cu tot sunt bieții țărani români, deși ei sunt cei mai activi contribuabili și prestatori de servicii în folosul obștilor. Nici lemne pentru încălzirea sălilor de clasă nu au. De la Sibiu sunt îndemnați să ceară ca „lemnele pentru încălzit școala să le ceară de la Tistia politicească a locului, de acolo *a să da de unde și școalele altor nații cu noi împreună lăcuitoare să încălzesc*" (sn)[3]. Iată ce-și doreau românii: egalitate cu conaționalii,

(Continuare în pag. a 7-a)

Prof. Ana Grama

1 Mitropolia Ardealului Sibiu. „Protocolul poruncilor" din Borosneul Mic, Ms. 89, fila 9. Toate documentele citate provin din acest fond.
2 Idem, filia 99. 3 Ibidem.

Omul dreptăţii după Pildele lui Solomon

În istoria poporului evreu domnia lui Solomon (sec. X î.Hr.) a însemnat o etapă de înflorire, de pace şi binecuvântare pentru Israel. Solomon a desăvârşit opera tatălui său David, numele lui fiind în cinste la toate popoarele. A cerut de la Dumnezeu înţelepciune şi, fiind iubitor de dreptate, celelalte i s-au adăugat. Mulţi veneau să-i asculte înţelepciunea (III Regi 4, 34), să-i admire vastele cunoştinţe pe care le avea şi pătrunderea judecăţilor sale drepte, să-i guste frumuseţea teologică şi morală a învăţăturilor. Nici un rege nu l-a egalat. Cei 40 de ani de domnie au înscris un nume şi o epocă în istoria lui Israel, epocă atât de sugestiv caracterizată de aghiograful biblic: „era linişte în ţara lui Iuda şi fiecare trăia sub viţa sa de vie şi sub smochinul său" (III Regi 4, 25).

Pildele lui Solomon formează o carte inspirată din canonul biblic vechitestamentar al cărei cuprins, de-o adâncă bogăţie morală, dezvăluie îndemnuri pline de zidire pentru viaţa de fiecare zi a omului credincios, a omului care ascultă şi împlineşte poruncile Domnului Dumnezeu, dar şi pentru orice om iubitor de bine şi lucrător de dreptate. *Omul înţelept* este ilustrat în Pilde ca *om al dreptăţii*, înţelepciunea şi dreptatea fiind trăsăturile lui de caracter fundamentale. Sfântul Vasile cel Mare a numit înţelepciunea Pildelor „o ştiinţă a lucrurilor dumnezeieşti şi omeneşti, nu atât speculative cât practice", tocmai prin experienţa de viaţă care răzbate din cuprinsul acestei cărţi.

Omul înţelept şi virtuos se fereşte de rău, alege şi înfăptuieşte binele şi dreptatea, respectă şi apără viaţa şi bunurile aproapelui său, este milostiv faţă de cei săraci şi neajutoraţi. El ştie că dreptatea vine de la Dumnezeul dreptăţii, de la Cel care lucrează pururea cele bune şi este drept în judecăţile Lui (Ps. 118, 137) şi este încredinţat că umblând drept pe căile poruncilor „va trăi în pace şi de rele nu se va teme" (Pilde 1, 33).

Omul dreptăţii este omul iubirii, este omul însetat de adevăr, cumpătat, cu inima curată, cinstit şi moral în viaţa de familie. Dreptatea pe care o lucrează el în toate compartimentele vieţii, deşi are un puternic temei religios, hrănit şi susţinut de credinţa în adevăratul Dumnezeu, totuşi este surprinsă în Pildele lui Solomon mai mult în răsfrângerile ei sociale şi colective, fiind virtutea care normează relaţiile dintre oameni, zidind unitatea dintre ei şi aducând prinos de pace, înţelegere şi bunăstare.

Dumnezeu păzeşte căile celor drepţi, îi conduce la mântuire şi este scut pentru cei care umblă pe calea desăvârşirii (Pilde 2, 7—8; 2, 20; 4, 26—28). Ei vor locui pământul (Pilde 2, 21), căci umblă cu dreptate şi nu au părăsit mila şi adevărul. Unii ca aceştia „au sufletele luminate şi dreptatea le luminează faptele şi ajung la viaţă" — zice Procopie de Gaza.

Frumuseţea literară, privirile comparative, adesea în antiteză, sunt note caracteristice multor pilde. Astfel, calea drepţilor este ca zarea dimineţii, iar calea celor fărădelege ca întunericul (Pilde 4, 18); limba celui drept este argint curat şi înţelepciune rodeşte, pe când limba celor nelegiuiţi va fi smulsă (Pilde 10, 31); gura omului drept este izvor de viaţă, pe când a celor ce umblă cu fărădelege este izvor de nedreptate (Pilde 10, 11 şi 16). Cu aspre cuvinte este condamnată nedreptatea şi asuprirea, lăcomia, înşelătoria şi minciuna, ca unele ce sunt străine structurii de caracter a unui om adevărat. „Bogatul care asupreşte pe cel sărac este ca ploaia care trânteşte totul la pământ" (Pilde 28, 3); câştigul nelegiuit îl urăşte Domnul, iar răsplată adevărată va fi pentru cel ce seamănă dreptate (Pilde 11, 18); bogatul care se închide în sine, care se zgârceşte şi nu ajută pe cel în necaz şi lipsă, va fi îndepărtat de la faţa Domnului, iar omul milostiv mult bine îşi face pentru sufletul său (Pilde 11, 24—26). Dreptatea şi milostenia scapă de la moarte, pe când comorile dobândite prin fărădelegi nu sunt de nici un folos (Pilde 10, 2). Sfântul Ioan Gură de Aur zice că: „virtutea este cea care aduce moartea păcatelor, iar adevărata dreptate pe mulţi la viaţă veşnică i-a mutat".

Numai acolo unde stăpâneşte dreptatea ,unde creşte numărul oamenilor drepţi poate fi pace şi înţelegere. Înţeleptul afirmă că şi în sfera relaţiilor comerciale dreptatea trebuie să fie prezentă: „cântarul drept şi cântărirea dreaptă sunt de la Domnul, iar greutăţile şi cântarele înşelătoare sunt urâciune înaintea lui Dumnezeu" (Pilde 20, 23). Omul drept şi înţelept este omul plin de virtute, căci „virtutea este roada dreptăţii" — zice Origen. În schimb, omul nelegiuit, omul care lucrează fărădelege, este plin de poftele răutăţii şi va fi bătut de toiagul mâniei lui Dumnezeu (Pilde 22, 8).

Din exemplele citate mai sus şi din lectura pe care fiecare credincios este îndemnat să o facă Pildelor lui Solomon se poate vedea că, în imagini de rară frumuseţe, pline de ziditoare povăţuiri morale, este zugrăvit chipul *omului drept*, iubitor de bine, adevăr şi înţelepciune, un om care rămâne ancorat în credinţa cea dreaptă în Domnul Dumnezeu şi cu ajutorul Lui lucrează în concretul vieţii fapte de lumină, fapte de bunătate şi dreptate, spre slava Părintelui ceresc, spre binele şi folosul tuturor.

Drd. Eugen Moraru

† Preotul Ioan Şuteu

În ziua de 28 iulie 1993 a trecut hotarele existenţei pământeşti bunul şi harnicul preot Şuteu Ioan de la parohia Vârghiş, prot. Sf. Gheorghe.

Născut în anul 1923 în localitatea Vidrăşău-Luduş, a înscris pe firul vieţii 70 de ani, aflându-se în pregătire de pensionare.

A fost în slujba Bisericii pe care a servit-o cu devotament statornic 36 de ani. Şi-a desfăşurat activitatea în comuna Vârghiş, judeţul Covasna, o parohie cu mari dificultăţi materiale şi financiare. Aceasta a însumat doar 34 de familii, multe din ele — mixte.

Viaţa i-a fost modestă. În casa parohială a vieţuit singur pentru că era văduv de 21 de ani. Şi a murit singur, neştiut, mai multe zile, de obştea creştinească pe care a păstorit-o.

În ziua prohodirii, părintele Eugen Dragoş de la Baraolt a încrestat momente biografice şi aspecte ale activităţii adormitului. Cuvinte de preţuire au rostit şi preoţii unitarieni din localitate. În încheiere, părintele protopop a subliniat activitatea ecumenistă a părintelui adormit şi a îndemnat pe cei prezenţi, circa 40 persoane, spre raporturi creştineşti.

Pentru devotamentul său faţă de credincioşii avuţi spre păstorire şi faţă de Biserica al cărei fiu a fost, Centrul arhiepiscopesc i-a acordat distincţia de „iconom stavrofor", de care însă n-a mai apucat să se bucure

Preoţimea din protopopiatul Sf. Gheorghe îi va păstra vie memoria, rămânând un exemplu de dăruire în slujba Mântuitorului Hristos, precum spune un tropar de la slujba înmormântării preoţilor: „În credinţă şi dragoste, în nădejde şi în blândeţe, în curăţenie şi în vrednicie preoţească, cu bună cinste te-ai înfrumuseţat, pururea pomenite. Pentru aceasta prea veşnicul Dumnezeu, căruia ai şi slujit, va aşeza sufletul tău în loc luminos şi vesel, unde drepţii se odihnesc şi vei dobândi de la Hristos, la judecată, iertare şi mare milă".

Dumnezeu să-l odihnească cu drepţii!

Preot prot. Gh. Răţulea

PROVERBE ROMÂNEŞTI:

— Cine ajută curând dă îndoit.
— Tinerii, înaintea bătrânilor, să aibă urechi nu gură.
— De faci astăzi cuiva bine
Mâine de la altu-ţi vine.
— Nu poţi zice cuiva: „Fii curat!"
Dacă pe faţă nu te-ai spălat.
— Cine defaimă pe altul înaintea ta, el şi pe tine o să te defaime înaintea altuia.
— Cu ochii altora poţi să-ţi vezi mai bine defectele.
— Urmează celui înţelept şi te ia după cel drept.
— Cumpăna nepoate / E bună la toate.
— Copilul se învaţă, când nu se răsfaţă.
— Cine crede că a isprăvit de învăţat putea nici să nu înceapă.
— Cine vorbeşte multe, ori ştie multe ori minte multe.

Sfinţirea bisericii din Malnaş — Băi, prot. Sf. Gheorghe

Nu departe de defileul Oltului de la Tuşnad, pe şoseaua care urcă dinspre Sf. Gheorghe spre depresiunea Ciucului, aşezarea Malnaş-Băi dăinuie şi ea din străvechime, apele sale tămăduitoare de dureri trupeşti apropiindu-se de cele de la băile Coronca din vecinătate, existente încă pe vremea romanilor.

La Malnaş-Băi a existat o veche biserică ortodoxă, păstrându-se şi astăzi amintirea locului unde a fost aşezată. În ultima perioadă, fostul nostru preot din Micfalău, N. Goja, cu sprijinul material al unor protopopiate din Arhiepiscopia Sibiului a cumpărat o casă în care s-a amenajat o capelă. În ultimul deceniu, P. Cuv. protos. Gavril Grigore Todea, actualul paroh de la Malnaş-Băi, a înnoit totul, casa parohială etc., iar pe locul capelei a fost construită o biserică nouă, care a fost apoi împodobită cu o foarte plăcută pictură în fresco, executată de pictorul Liviu Dumbravă din Gura Humorului. Malnaş-Băi a devenit astfel nu numai o oază de însănătoşire trupească, ci şi una de întremare sufletească, lucru atât de necesar în zilele noastre şi cu deosebire în zona respectivă, unde procesul de deznaţionalizare a românilor este, din nefericire, destul de evident şi astăzi. Socotim potrivit să încrestăm faptul că în pictura bisericii au fost cuprinse şi chipurile multor sfinţi români, ca şi ale unor voievozi, întemeietori de ţară.

În urma acestor lucrări, Duminică, 5 septembrie 1993, biserica cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" din Malnaş-Băi a fost sfinţită de Î.P.S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi, între ei, vicar şi consilieri de la Centrul arhiepiscopesc.

A participat o mare mulţime de credincioşi din zonă şi din toată ţara, între ei şi oaspeţi de peste hotare; părintele romano-catolic Gabriel Bunge de la Mănăstirea Sancta Croce — Reverendo Capriasca (Elveţia) şi dl. Kurt Sproll din Lugano (Elveţia).

Au fost prezenţi de asemenea autorităţile locale, în frunte cu dl. prefect Adrian Căşuneanu.

După slujba de sfinţire a bisericii, Sf. Liturghie s-a desfăşurat sub cerul liber, care, prin purtarea de grijă a Celui Atotputernic, şi-a ţinut băierele legate exact până la terminarea programului, când a început ploaia.

Răspunsurile au fost date înălţător de corul mixt al bisericii din Braşovul Vechi, dirijat de dl. C. Bădărău şi venit cu binecuvântarea P.C. pr. I. Comşa.

La momentul potrivit, C. diacon Ştefan Popica a fost hirotonit întru preot pe seama parohiei Bran-Simon, bis. veche.

Întrucât o bună parte din sf. slujbă s-a transmis şi la radio, la mijlocul Sf. Liturghii Î.P.S. Mitropolit *Antonie* a rostit un bogat şi foarte ziditor cuvânt de învăţătură, în care, după ce a felicitat pe pr. Todea pentru ceea ce a realizat la Malnaş-Băi, atât pe plan gospodăresc, cât şi misionar-pastoral, a zăbovit cu deosebire asupra puterii rugăciunii, asupra puterii lui Dumnezeu vădită în tot ce ne înconjoară, asupra predicii Maicii Domnului: „Faceţi tot ce vă va spune", subliniind porunca Mântuitorului de a fi buni, de a nu ne urî, de a sta fără teamă unul lângă celălalt.

La sfârşitul Sf. Liturghii a vorbit P.C. prot. *Gh. Răţulea* (Sf. Gheorghe), care a subliniat importanţa momentului şi apoi P. Cuv. protos. *Gr. Todea*, care a mulţumit Î.P.S. Sale şi oaspeţilor pentru participare şi tuturor celor ce i-au stat în ajutor într-un fel sau altul, P. Cuv. Sale înmânându-i-se apoi din partea Î.P.S. Sale un act special de preţuire.

După îndătinata agapă, sub sprânceana serii, la întoarcerea spre Sibiu, Î.P.S. Mitropolit Antonie a cercetat biserica parohială din Micfalău, parohie vacantă de mai mulţi ani, unde s-a întreţinut cu credincioşii prezenţi, în numele cărora dl. epitrop *Deac Alexandru* a exprimat dorinţa de a avea cât mai curând un preot stabil.

P.

† Pr. Iconom stavr. Virgil - Nicolae Goţia

Vineri, 3 septembrie 1993, vrednicul preot Virgil Goţia de la parohia Întorsura Buzăului, jud. Covasna, a închis pentru totdeauna ochii săi trupeşti la un spital din Iaşi, unde se afla internat doar de câteva zile pentru unele investigaţii medicale.

Vestea trecerii sale la cele veşnice a venit ca un trăznet din senin, cum zice românul, pentru familia sa, pentru credincioşii săi, pentru preoţii din zonă, pentru care a fost ca un adevărat tată, pentru colegii săi, şi pentru toţi cei ce l-au cunoscut. Aceasta pentru că părintele Goţia era de o inepuizabilă voiciune, de un optimism sănătos, izvorât din obârşia sa ţărănească ,din formaţia sa creştinească şi din înţelegerea misiunii sale preoţeşti. Prin trecerea pe tărâmul veşniciei lasă în urma sa un negrait gol, care se va resimţi multă vreme.

*

Părintele Virgil Goţia s-a născut în 22 octombrie 1927 în localitatea Răhău, jud. Alba, din părinţii Petru şi Ana, ţărani, tatăl său fiind şi cântăreţ bisericesc. Şcoala primară a urmat-o în satul natal, gimnaziul la Sebeş-Alba, liceul la Orăştie şi Facultatea de Teologie din Sibiu.

După terminarea studiilor se căsătoreşte cu Maria Bâscă tot din Răhău, care îi va fi sprijin apropiat şi devotat în cei peste 40 de ani de preoţie ai adormitului întru Domnul Virgil-Nicolae Goţia.

Plecată din vestul ei, în anul 1952 tânăra familie Goţia a descins la marginea răsăriteană a Arhiepiscopiei de Alba Iulia şi Sibiu, cum se numea atunci, în parohia Întorsura Buzăului, unde harul preoţiei s-a dovedit cât se poate de roditor în obştea credincioşilor încredinţată spre păstorire, căsnicia fiindu-le binecuvântată cu un fiu, Ştefan.

Încă din primii ani ai păstoririi sale, părintele Goţia s-a dovedit cu adevărat un preot cu vocaţie, care, pe tot parcursul activităţii sale, „s-a făcut tuturor toate", după cuvântul Sf. Apostol Pavel, ca pe cât mai mulţi să dobândească pentru Hristos-Domnul. Tot după cuvântul Sf. Apostol Pavel, inima sa largă cuprindea, fără a se simţi strâmtorat nici unul, pe credincioşii săi, spre binele cărora s-a revărsat fără cruţare, „cheltuindu-se" pe sine (II Cor. 12, 14—16) într-o slujire preoţească şi lucrare pastorală exemplară.

Ca şi inima, şi casa părintelui Goţia era deschisă pentru oricine îi trecea pragul, bucurându-se de o caldă ospitalitate, iar cei ce i-au bătut la uşă nu au fost puţini, ierarhi, preoţi, studenţi teologi şi alţi călători prin zonă.

În tot timpul activităţii sale pastorale, părintele Goţia s-a implicat, cu toate riscurile pe care le comporta, şi în educaţia religioasă a copiilor, după Revoluţia română având în maximă atenţie orele de Religie, fiind mult apreciat de cadrele didactice din localitate, necruţându-şi punga în a-şi premia copiii.

Părintele Goţia a însemnat totodată un colaborator de seamă al protopopiatului Sf. Gheorghe, a cărui activitate a sprijinit-o atât pe plan pastoral, îndemnându-i cu dragoste pe preoţii mai tineri din jur, cât şi pe plan gospodăresc, casa sa parohială fiind un fel de subdepozit de lumânări şi alte materiale bisericeşti de unde se aprovizionau preoţii de pe Buzae.

A eliberat casa parohială în care a funcţionat mult timp poşta locală, pe care a pus-o apoi într-o deplină stare de funcţionare, a împrejmuit cimitirul în mijlocul căruia a ridicat o capelă mortuară, o adevărată biserică, a pictat biserica mare.

*

Slujba înmormântării a fost săvârşită luni, 6 septembrie 1993, de către un sobor de peste 30 de preoţi, între ei P.C. profesori I. Floca şi C. Voicu, P.C. vicar A. Răduleţ, P.C. consilieri Gh. Papuc şi S. Săsăujan.

La sfârşit, P.C. arhid. prof. I. Floca a dat citire scrisorii de condoleanţe adresată familiei de către Î.P.S. Mitropolit Antonie.

Au vorbit apoi P.C. pr. A. Răduleţ, în numele Centrului eparhial; P.C. pr. Gh. Papuc, în numele colegilor şi prietenilor; P.C. pr. P. Dumbravă, fost protopop la Sf. Gheorghe; P.C. pr. Gh. Răţulea, actualul protopop al prot. Sf. Gheorghe; P.C. pr. D. Comşa, care, în calitate de vecin de parohie, a făcut o amplă prezentare a vieţii şi activităţii adormitului întru Domnul preot Virgil Goţia, şi dl. Gh. Baciu, primarul oraşului Întorsura Buzăului.

Purtat pe umeri de preoţi, după ce s-a înconjurat biserica, sicriul cu rămăşiţele pământeşti ale neuitatului preot Virgil-Nicolae Goţia a fost aşezat în mormântul din faţa bisericii, până la învierea de obşte.

Dumnezeu să-i facă parte de bucuria aleşilor Săi!

Pr. Gh. P.

Preoţi, sate şi şcoli româneşti...

(Urmare din pag. a 6-a)

stare de care au fost privaţi de o orânduire feudală nedreaptă şi, în ultima vreme, tot mai anacronică.

Ne-am oprit asupra tabloului şcolilor româneşti din acest spaţiu şi de la această dată pentru că deţinem câteva informaţii inedite deosebit de concrete pe care ni le oferă, în cadrul unei statistici şcolare, tot într-un octombrie ,dar în urmă cu 135 de ani, protopopul Ioan Petric, inspectorul şcolar al protopopiatului al 2-lea al Braşovului.[4] Despre satul Apaţa, de exemplu, din Pretura Feldioara, unde era director local preotul Avram Comşa, iar învăţător Neculau Munteanu, care „au absolvit gimnaziul mic", aflăm că avea şcolarizaţi 17 „prunci" şi 9 „prunce", iar leafa dascălului, 60 fl., provenea „de la popor".

Din Pretura „Sepsi Sent Gyorghiului", tot Prefectura Braşov, lui Ioan Petric îi sunt subordonate 5 sate cu 10 „filii". În tabelele statistice, la rubrica 13, „Însemnări", se specifică: „În satele următoare din săcuime nu se dă nici un ajutoriu din casăle alodiale nici la dascăli, nici la şcoale". Iată satele numite de Ioan Petric:

— „Kikiş materă. Jarcoş Sago, Bastelec filii", unde Ilie Murzea era şi director şi învăţător alături de adjunctul Dumitru Stoean; amândoi „vorbesc şi scriu limba română şi maghiară". Aveau 37 elevi, „umblători la şcoală", şi primeau 42 cr. v.a. de la şcolari.

— „Uzon materă. Sântion et Labosfalău, Komălau filii" unde preot era Veniamin Popovici şi învăţător Ioan Papuc, care vorbea şi scria în limbile română şi maghiară „şi a învăţat şi puţină retorică". Avea 29 elevi şi primea tot 42 cr. v.a. „de la popor sau de la părinţii şcolarului".

— „Lisnău materă. Bicfalău, Măgheruş filii". Preot director era aici Gheorghe Popovici şi învăţător tot un Popovici, de data asta un Ion care avea şi el cunoştinţe de limba română şi maghiară dar, la cei 10 elevi era plătit de „şcolari" fără a se preciza suma.

— „Doboli de Jos materă. Hiafalău, Sentkirali filii". Preotul Ioan Popescu îndeplinea şi funcţia de dascăl, avea cunoştinţele celorlalţi, iar la 34 de şcolari era plătit tot... nedefinit.

— „Dobărlău. Bastelac filia". Aici era preot Avram Comşea. Învăţători sunt doi: Ioan Comşea şi Nicolae Colceru, şcoliţi şi plătiţi ca cei de mai sus. Aveau câte 36 şi, respectiv, 39 elevi.

Inspector şcolar pentru Pretura „Trei Scaune" era protopopul Neculai Popescu din „Kezdi Mărtănuş", care i-a urmat lui Petru Pop din Breţcu. El trimite la Sibiu „Protocolul şcoalelor" abia în decembrie. Spicuim din acesta:

— „Kezdi Vasarheliilui. Kezdi Mărtănuş". Au preot pe numitul protopop şi învăţători pe capelanul Nicolaie Popescu şi Ioan Popescu. „Cvalificaţia dascălilor" este însemnată cu „bun", leafa e „de la un copil 1 fl. m.c., din scaunul bisericii jumătate şi jumătate de la sat", la cei 53 elevi.

— „Oraşul Breţcu" are preoţi pe fostul protopop şi pe Spiridon Damian, iar învăţători pe capelanii Alexie Verzea şi Spiridon Damian. Dacă leafa şi „cvalificaţia" e la fel ca mai sus, numărul elevilor e de 122.

— La „Alsо Cernaton", (Cernatul de Jos n.n.), unde e preot Dimitrie Popovici, învăţător e dascălul Andrei Soare cu o „cvalificaţie" mai „de mijloc", care nici nu are mai mult de 13 copii la şcoală.

— La Covasna învăţătorul Ioan Gridean are 42 elevi.

În Pretura de care ne ocupăm mai funcţionau şcoli româneşti, întreţinute tot de părinţii copiilor, după cum urmează:

La Zagon cu 46 elevi, la Păpăuţi cu 19, la Sita Buzăului cu 55, la Întorsura Buzăului cu 56, la Boroşneul Mic cu 46.

Toate cele de mai sus le cunoaştem din „Statistica şcolară" pe anul şcolar 1858—1859.

Pentru anul 1861 deţinem un document mai deosebit, nu mai puţin interesant însă. Este vorba despre „Însemnarea satelor câte familii are, câţi copii harnici de şcoală, câţi bani esu pe an de la cei cu copii şi fără copii, câtu e leafa dascălului şi câtu prisosesce pentru fondul şcolii?" alcătuita de acelaşi neobosit prot. Ioan Petric. În 1861 fusese investit cu responsabilitatea a 21 sate din Sfântul Gheorghe şi Trei Scaune. Pentru a avea o imagine cât mai exactă despre ele, la început face o vizită în toate parohiile şi după aceea, în cunoştinţă de cauză, expune observaţiile ce se impun şi propune soluţii pentru depăşirea greutăţilor în sus-pomenita „Însemnare".[5] Din cele 12 rubrici ale acestui document, 10 reprezintă dorinţele autorului, necesităţile de dotare a şcolilor, *programul* preconizat pentru ca, în lipsa oricărui ajutor de la oficialităţi, şcolile româneşti să supravieţuiască, mai ales că în acei ani întreaga societate românească a cunoscut o oarecare înviorare în existenţa sa, care a culminat cu „Dieta de la Sibiu". Două rubrici, şi anume cele ce se referă la numărul familiilor şi al „pruncilor harnici de şcoală", nu pot fi decât *conforme cu realitatea* ştiind că Ioan Petric a fost personal în fiecare sat, după un grafic dinainte stabilit, s-a întâlnit cu oficialităţile locale şi a verificat toate documentele comunităţilor româneşti.

Iată situaţia câtorva din „Însemnarea" lui Ioan Petric:

Dăbârlău + filia are 115 familii şi 100 „prunci harnici de şcoală"; Lisnău + 2 filii 102 fam., 60 elevi Kis Borosneu 121 fam., 60 elevi; Zagonu 117 familii, 50 elevi Apaţa 72 familii, 30 elevi; Doboli de Jos 130 familii, 60 elevi Kikiş filie 106 familii 60 elevi; Ozun 2 filii, 130 fam., 60 elevi Cernatu de Josu 84 fam., 30 elevi; Breţcu 301 familii, 122 elevi Covasna 200 familii, 60 elevi.

Unele diferenţe dintre datele „Statisticii şcolare" şi „Insemnarea" lui Ioan Petric provin din dezvoltarea socială, şi şcolară, facilitată de cei trei ani de „deschidere" spre anumite libertăţi în Transilvania. Trebuie să mai reţinem însă şi aceea că, în vreme ce primul document înregistra *realul*, copii şcolarizaţi, Ioan Petric înregistra potenţialul, copii care *ar fi trebuit* să meargă la şcoli româneşti. Dar unii copii nu puteau frecventa şcoala din motive materiale, alţii se orientaseră spre şcoli ungureşti, în primul rând pentru că acestea funcţionau cu certitudine şi în bune condiţii, pe când cele româneşti puteau uşor să-şi închidă porţile din lipsa condiţiilor materiale şi a lipsei de cadre. Motivele, acestea şi încă altele, trebuie expuse cu alt prilej detaliat pentru că ele nu reflectă „lipsă de patriotism" şi slăbiciune din partea românească, ci vehementă acţiune de deznaţionalizare, practicată prin cele mai subtile, dar şi atroce mijloace.

N.B. La mijlocul secolului al XIX-lea o carte costa între cca. 30 cr. va. — 6 fl. va.

Am păstrat în text numele localităţilor aşa cum le-au scris emitenţii documentelor. Nominalizăm mai jos localităţile din text identificate după „Dicţionarul localităţilor din Ardeal" datorat lui Ioan Suciu, cu raionul din care făceau parte la data editării dicţionarului:

Apaţa (Braşov), Bicfalau (r. Tg. Secuiesc), Borosneul Mic (idem), Cernatul de Jos (idem), Chichiş (idem), Comolău (r. Sf. Gheorghe), Dobârlău (r. Tg. Secuiesc), Dobolii de Jos (r. Sf. Gheorghe), Lisnău (r. Tg. Secuiesc), Măgheruş (idem), Mărtănuş (idem), Ozun (r. Sf. Gheorghe), Păpăuţi (r. Tg. Secuiesc) Sita Buzăului (idem), Zagon (idem). Sâncraiu = Sentkirali = Sfântul Gheorghe Sântion Luncă = Iabosfalău (r. Sf. Gheorghe). Tg. Secuiesc = Kezdi Vasarhelli.

4 „Statistica şcoalelor", Nr. conz. 851, 1858.

5 Ms. 89, fila 156—157. N. Albu în a sa „Istoria şcoalelor...", Bucureşti, 1971, se referă mai mult la învăţământul „unit". Lacunele din lucrarea sa sunt dăunatoare pentru că ele există în aceeaşi măsură în care cartea pare a ilustra documentat tema propusă prin titlu.

Nota red.: Borosneul Mic, Cernatul de Jos, Lisnău, Bicfalău şi alte localităţi, toate astăzi în jud. Covasna, aveau, după cum rezultă din acest articol, mulţi elevi şi foarte mulţi locuitori români, iar astăzi, la numai o sută şi ceva de ani, nu mai avem aproape nici unul, cum este cazul la Borosneul Mic.

Se pune deci firesc întrebarea: *Cine pe cine asimilează?*

INFORMAŢII

— Sâmbătă, 31 iulie a.c., Înalt Prea Sfinţitul Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, a participat la festivitatea înălţării în grad a promoţiei „Marea Unire 75" de ofiţeri şi subofiţeri din Garnizoana Sibiu. Festivitatea a avut loc la Institutul Militar „Nicolae Bălcescu" din Sibiu.

După oficierea unui scurt serviciu religios, Î.P.S. Sa s-a adresat cu un cuvânt tinerilor absolvenţi.

— Duminică, 1 august a.c., Î.P.S. Sa a săvârşit Sf. Liturghie arhierească în biserica cu hramul „Sf. Treime" din parohia Vale, prot. Sălişte. Cu acest prilej Î.P.S. Sa a rostit un ales cuvânt de învăţătură legat de rugăciunea domnească „Tatăl nostru". P.C. paroh Ioan Munteanu a fost hirotesit întru „iconom stavrofor". Au fost acordate acte de apreciere Consiliului parohial, Comitetului parohial şi altor credincioşi care au contribuit la lucrările de restaurare a picturii bisericii parohiale monument-istoric, recent sfinţită.

La Sf. Liturghie a participat şi dl. Ilie Feraru din Detroit (S.U.A.), care a dat şi răspunsurile la strană.

A fost oficiat un parastas pentru epitropul Nartea Oprea.

În aceeaşi zi, Î.P.S. Sa a vizitat Schitul Sibiel, Schitul Orlat, precum şi Mănăstirea Brâncoveanu — Sâmbăta de Sus.

— Joi, 5 august a.c., Î.P.S. Sa a prezidat lucrările Consiliului Eparhial Sibiu.

— Sâmbătă, 7 august a.c., Î.P.S. Sa a făcut o vizită canonică la Mănăstirea Brâncoveanu — Sâmbăta de Sus, jud. Braşov.

— Duminică, 8 august a.c., Î.P.S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie în Catedrala mitropolitană din Sibiu, rostind cuvânt de învăţătură legat de pericopa evanghelică a Duminicii a XX-a după Rusalii. În aceeaşi zi Î.P.S. Sa a făcut o vizită canonică la Mănăstirea Brâncoveanu, precum şi la Schitul Păltiniş, unde a avut o întâlnire cu dl. Andrei Pleşu.

— Miercuri, 11 august, Î.P.S. Sa a luat parte la lucrările Sinodului permanent al Bisericii Ortodoxe Române.

— Joi, 12 august a.c., Î.P.S. Sa împreună cu membrii Sinodului permanent a luat parte la primirea Sanctităţii Sale, Bartolomeos I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului.

— Luni, 16 august, Î.P.S. Mitropolit Antonie a însoţit delegaţia oficială a celor două Biserici, care a vizitat Reşedinţa episcopală din Alba Iulia, Mânăstirea Râmeţ şi Reşedinţa arhiepiscopală din Cluj.

— Marţi, 17 august, Î.P.S. Sa a luat parte la recepţia oficială oferită de Patriarhia Română în onoarea Sanctităţii Sale, Patriarhul Ecumenic Bartolomeos I al Constantinopolului.

— Miercuri, 18 august, Î.P.S. Sa a luat parte la şedinţa solemnă a Sf. Sinod la care a fost prezentă şi delegaţia Patriarhiei Ecumenice.

În aceeaşi zi după masă Î.P.S. Sa împreună cu ceilalţi membri ai Sf. Sinod au condus la aeroport pe S.S. Bartolomeos, Patriarhul Constantinopolului.

— Vineri, 20 august, Î.P.S. Sa a primit la Reşedinţa mitropolitană din Sibiu pe dl. Victor Opanski, consilier prezidenţial.

— Luni, 23 august, Î.P.S. Sa a prezidat lucrările Permanenţei Consiliului Eparhial Sibiu. În aceeaşi zi Î.P.S. Sa a primit pe dl. Dumitru Pop-Ciocoi, Rectorul Universităţii Sibiu.

Tot în aceeaşi zi, Î.P.S. Sa a făcut o vizită canonică la Mănăstirea Brâncoveanu — Sâmbăta de Sus.

— Marţi, 24 august a.c., Î.P.S. Sa a vizitat Mânăstirea Cheia, Mânăstirea Suzana unde s-a întâlnit cu P.S. Roman Ialomiţeanul, vicarul arhiepiscopiei Bucureştilor, precum şi Mânăstirea Zamfira.

— Miercuri, 25 august a.c., Î.P.S. Sa a susţinut la Universitatea Populară „Nicolae Iorga" din Vălenii de Munte, în cadrul cursurilor de vară, conferinţa cu tema: „Ortodoxia românească în vremea noastră".

— Duminică, 29 august a.c., Î.P.S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie în catedrala mitropolitană din Sibiu, rostind un cuvânt de învăţătură legat de viaţa şi activitatea Sf. Ioan Botezătorul.

— Marţi, 31 august a.c., Î.P.S. Sa a făcut o vizită frăţească P.S. Episcop al Alba Iuliei. Împreună cu P.S. Andrei, Î.P.S. Sa a făcut apoi o vizită la Mânăstirea Râmeţ, unde a luat parte la slujba Utreniei, rostind un cuvânt de învăţătură despre smerenie şi ascultare adresat vieţuitoarelor din obştea mânăstirii.

— Sâmbătă, 4 septembrie a.c., Î.P.S. Sa a vizitat Mânăstirea Brâncoveanu — Sâmbăta de Sus, precum şi Schitul Predeal.

— Duminică, 5 septembrie, Î.P.S. Sa a oficiat slujba de sfinţire a noii biserici cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" din parohia Malnaş-Băi, jud. Covasna, eveniment despre care apare un reportaj separat.

— Vineri, 10 septembrie, Î.P.S. Sa s-a întâlnit la Bucureşti cu Excelenţa Sa George Leonard Carey, Arhiepiscop de Canterbury, primatul Bisericii Anglicane aflat într-o vizită în ţara noastră.

—Duminică, 12 septembrie a.c., Î.P.S. Sa a oficiat slujba de sfinţire a bisericii cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" din parohia Arpaşul de Jos, jud. Sibiu, rostind cuvânt de învăţătură.

P.C. pr. paroh Liviu Dobrin a fost hirotesit întru „iconom stavrofor". Au fost acordate acte de apreciere Consiliului, Comitetului parohial şi epitropilor.

— Marţi, 14 septembrie a.c., Î.P.S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie în catedrala mitropolitană din Sibiu rostind cuvânt de învăţătură legat de praznicul Înălţării Sf. Cruci. La sfârşitul Sf. Liturghii, P.C. pr. Gh. Streza, paroh la catedrala mitropolitană, a fost hirotesit întru „iconom stavrofor".

Arhid. Visarion Bălţat

La invitaţia P.S. Episcop Onufrie al Cernăuţilor şi Bucovinei, P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a slujit Sf. Liturghie, Duminică 1 august 1993, în parohia Boian, înconjurat de un sobor numeros de preoţi şi de o mare mulţime de credincioşi. În seara precedentă, P.S. Sa a săvârşit Vecernia, după care a participat la o mare adunare a Oastei Domnului. Adunarea a continuat şi a doua zi după Sf. Liturghie, prilejuind întâlnirea fraţilor ostaşi din toate zonele locuite de români în Bucovina de Nord.

De ziua Sf. Prooroc Ilie (stil vechi), P.S. Sa a slujit din nou Sf. Liturghie la Boian, iar după masă a participat la o adunare a Oastei Domnului în parohia Stălineşti.

— În 6 august, de Schimbarea la Faţă a Mântuitorului, P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie la mănăstirea „Acoperământul Maicii Domnului" de la Dejani — Făgăraş, în cadrul căreia a hirotonit întru diacon pe monahul Varlaam, vieţuitor al mânăstirii.

— Duminică, 8 august, P.S. Serafim a vizitat parohiile: Ileni, Făgăraş-Combinat, Beclean, Dridif, Voila, Voevodenii Mari, Voevodenii Mici, Pojorta, Gura Văii, Recea, Bucium, Şercăita, Ohaba, Şercaia şi Mândra, toate din protopopiatul Făgăraş. În fiecare parohie P.S. Sa a adresat un scurt cuvânt credincioşilor prezenţi la rugăciune.

— Joi, 12 august, P.S. Sa a primit un grup de 20 de austrieci catolici din Goratz şi Viena, interesaţi de cunoaşterea spiritualităţii ortodoxe româneşti.

După marele praznic al sfinţirii mânăstirii de la Sâmbăta, P.S. Serafim s-a întâlnit, la Sibiu, cu un grup de 30 de tineri, membri ai Comunităţii Sf. Egidio din Roma, cu care s-a întreţinut îndelung despre unitatea în credinţă şi datoria tuturor creştinilor de a lucra şi a se ruga pentru unirea tuturor Bisericilor.

— Duminică, 22 august, P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie în parohia Boholţ (prot. Făgăraş), în cadrul căreia a hirotonit întru diacon pe tânărul teolog Ştefan Popica.

Seara, s-a săvârşit Vecernia la parohia Iaşi.

— La invitaţia Î.P.S Arhiepiscop Pimen al Sucevei şi Rădăuţilor, Duminică, 29 august, P.S. Episcop Serafim a slujit Sf. Liturghie în catedrala din Rădăuţi, după care a participat la o mare adunare a Oastei Domnului desfăşurată în faţa Catedralei datorită mulţimii credincioşilor prezenţi. P.S. Sa a vorbit atât la Sf. Liturghie, explicând pericopele evanghelice citite, cât şi în cadrul adunării Oastei Domnului, precizând atitudinea Sf. Sinod faţă de această mişcare religioasă cât şi datoriile „ostaşilor". Întâlnirea s-a încheiat cu slujba Vecerniei. Seara, P.S. Sa s-a întâlnit la Suceava cu Î.P.S. Arhiepiscop Pimen, cu care a discutat unele probleme privind activitatea Oastei Domnului în zonă.

Diac. Dumitru Dura

DIPLOMĂ DE ONOARE

CORESPONDENŢĂ

Î.P.S. Mitropolit Antonie a primit următoarea scrisoare:

Uniunea Ziariştilor Profesionişti din România
Nr. 315/1993

Stimate Dr. Antonie Plămădeală,

Avem deosebita plăcere să vă comunicăm hotărârea conducerii UNIUNII ZIARIŞTILOR PROFESIONIŞTI DIN ROMÂNIA de a vă acorda „Diploma de onoare" pentru întreaga activitate publicistică.

Festivitatea înmânării acestei distincţii va avea loc în ziua de 28 mai a.c., la orele 14, la Clubul U.Z.P. din Şoseaua Străuleşti nr. 4.

Rămânem în aşteptarea acceptului Dv., cu deosebită stimă,

PREŞEDINTELE UZP
s.s. Romeo Nădăşan

Î.P.S. a acceptat această distincţie dar n-a putut participa la festivitatea înmânării Diplomei aflându-se la acea dată în străinătate.

Diploma a fost încredinţată spre înmânare unei delegaţii de ziarişti din Sibiu. Festivitatea a avut loc la Reşedinţa mitropolitană din Sibiu în ziua de 16 iulie a.c. Au fost prezenţi dl. Emil David, directorul Casei de Presă şi Editură „Tribuna", dl. Lucian Jiman, redactor şi membru în Comitetul director al U.Z.P., dl. Ioan Onuc Nemeş şi fotoreporterul dl. Fred Nuss.

Diploma poartă semnătura Preşedintelui juriului, dl. Neagu Udroiu şi a Preşedintelui UZP dl. Romeo Nădăşan.

Printre cei care au mai fost onoraţi cu o astfel de Diplomă se numără personalităţi de seamă ale culturii române: Geo Bogza, Eugen Simion, Ecaterina Oproiu, Romulus Rusan, Octavian Paler, Andrei Pleşu, Fănuş Neagu, Romulus Vulpescu, Cristian Ţopescu etc.

Uniunea Ziariştilor Profesionişti din România a acordat I.P.S. Antonie şi *„Certificatul de atestare nr. 0.119"* a profesiunii de ziarist, cu semnătură din partea Ministerului Muncii şi Protecţiei Sociale şi a dl. prof. dr. Mihai Miron, Preşedintele Comisiei de atestare.

Evenimentul înmânării Diplomei şi a Certificatului a fost consemnat pe prima pagină a ziarului sibian „Tribuna" sub semnătura dl. Ioan Onuc Nemeş, care a consemnat şi declaraţiile Î.P.S. Antonie făcute cu acest prilej. S-a reţinut drept titlu afirmaţia Î.P.S. Sale: *„Presa nu poate fi desprinsă de componenta morală"*.

* * *

OM AL ANULUI 1993

CORESPONDENŢĂ

Î.P.S. Mitropolit Antonie a primit nu de mult şi următoarea scrisoare:

11 iunie 1993
Institutul American Biografic

Către,
Dr. Antonie Plămădeală
Str. 1 Mai 24
2400 — SIBIU, România

Stimate Dr. Plămădeală:

Sunt bucuros să vă anunţ că aţi fost ales să vi se acorde prestigiosul titlu de OM AL ANULUI 1993. Consiliul Internaţional de Cercetare al Institutului a decis alegerea Dv. pe baza multiplelor Dv. realizări şi contribuţii către societate.

Avem plăcerea să cercetăm activitatea oamenilor din toată lumea pentru a alcătui lista celor mai importanţi dintre ei. Având a alcătui o listă cu un număr limitat de personalităţi cărora să le acordăm titlul de OM AL ANULUI, ne-a fost foarte greu cu adevărat. Am avut nevoie de îndelungi deliberări ca să-i putem alege pe cei cu deosebite realizări, oameni dedicaţi unor activităţi exemplare dintre cei mai buni pe care i-am selecţionat. Vă adresăm felicitări pentru alegerea Dv. printre aceştia.

Vă dorim succese în continuare.

Al Dv. cu sinceritate.
s.s. J.M. Evans
Vice Preşedinte Executiv

V. Alecsandri şi „Mioriţa"

Generaţia scriitorilor de la 1848: V. Alecsandri, A. Russo, C. Negruzzi, M. Kogălniceanu, N. Bălcescu, D. Bolintineanu, G. Barit şi alţii, interesaţi de folclor, au scris cu entuziasm rânduri pline de frumuseţe despre patrimoniul nostru popular, considerându-l „fie izvor istoric, fie mijloc de inspiraţie poetică, fie prilej de mândrie naţională.

Evocându-şi lumea copilăriei cu prietenul ţigan Vasile Porojan, V. Alecsandri îşi amintea de Postolachi, un cobzar de ţară, iar una dintre fetele „giupânesii" Gahiţa „izbuti a fugi cu Didică scripcariul, de la care am adunat mai multe cântece poporale".

Într-o notă la balada *Mioriţei (Mioara)*, V. Alecsandri menţiona: „Această baladă mi-au fost adusă din munţii Sovejăi de D. A. Russo, care o descoperi [în 1846] împreună cu multe altele, în vremea cât au fost exilat pe nedreptate la mănăstirea Sovejăi". (După 16 ani a spus că a auzit-o el însuşi de la baciul Udrea de la o stână de pe muntele Ceahlău).

Cutreierând Moldova, împreună cu prieteni, ca să culeagă folclor, într-un iarmaroc a întâlnit un cântăreţ: „lăutarul ca să mă aducă în extaz, începe balada *Mioriţei*".

Din vremea pribegiei de la 1848, în casa Hurmuzăcheştilor de la Cernanca (lângă Cernăuţi), poetul mărturisea că în mijlocul tinerilor revoluţionari, într-o atmosferă folclorică a fost rugat „... a zice balada *Mioarei*. Deşi eu nu o ştiam întreagă pe de rost, totuşi vă spusei câteva părţi din ea, care deşteptară în voi o mare admirare pentru poezia poporală".

Poetul a publicat balada *Mioriţa* în foaia fraţilor Hurmuzachi: *Bucovina* din Cernăuţi, în 1850. Tot atunci, de la Iaşi, el comunica redactorului foii baladele publicate, printre care menţiona şi *„Mioriţa"*, apărută apoi în culegerile din 1852/53 şi 1866.

Bardul de la Mircesti a relatat că în 1842 a asistat la unul din frumoasele spectacole ale naturii, când se aşează „cu Udrea şi alţi păstori împrejurul unui foc mare", petrecând în cântece, când „Udrea îmi spuse că tatăl său ştia mulţime de balade".

Iar într-o notă insista iar: „Această baladă a *Dolcăi*, precum şi cea a *Mioriţei* le-am cules din gura unui baci, anume Udrea, de la stâna de pe muntele Ceahlău"..., ceea ce înseamnă că poetul a avut mai multe variante ale *Mioriţei:* aceea culeasă de A. Russo şi aceea, ori mai multe ,culese de el singur.

Într-un alt context, răspunzând unui cunoscut despre modul de „îndreptare" a poeziilor populare, V. Alecsandri arăta: „Comoara aparţine poporului, care singur este în stare să producă minunăţii aşa de originale; ... dacă natura binevoitoare m-ar fi înzestrat cu un geniu atât de mare, ca să compun o *Mioriţă*... m-aş fi simţit onorat şi-aş fi fost destul de egoist ca să le public sub numele meu".

În 1884 la *Ateneul Român*, poetul a ţinut o conferinţă arătând frumuseţea cântecelor populare, citind din baladele noastre, printre care şi din *Mioriţa*. Tot atunci fratele său, Iancu, scria: „... cine are *Mioriţa* la casa lui, să o puie la icoane...".

Motivul mioritic cuprinde mai multe tipuri, dar tradiţia a impus pe acela al lui V. Alecsandri.

Graţian Jucan

Semnalăm... Semnalăm...

A apărut în traducere românească una din cărţile de seamă ale culturii universale: AGONIA CREŞTINISMULUI, de Miguel de Unamuno (ed. Institutul european, Iaşi, 1993, 121 p., trad. de Radu I. Petrescu).

Este o carte a unui mare creştin despre tragicul existenţei care nu poate fi înţeles şi depăşit decât pentru cel care crede *„Credinţa... este voinţa de a şti care se preschimbă în voinţa de a iubi, este voinţa de a înţelege care devine înţelegerea voinţei, şi nu o dorinţă de a crede care sfârşeşte în neant"*.

Sensul cuvântului „agonie" din titlul cărţii este acela grecesc de „luptă", de „polemică", de luptă pentru clarificare, pentru înţelegere, pentru credinţă. Unamuno afirmă drepturile inimii împotriva unui creştinism raţionalizat sau social.

Cartea, aflându-se în atmosfera de care amintim, este evident o alcătuire din abisuri şi genune, din paradox şi clarobscur, dar esenţiale sunt străfulgerările egale cu extazul, care luminează dintr-odată totul. Scurt. O clipă. Dar o clipă pentru totdeauna.

*

În editura Mitropoliei Banatului (Timişoara, 1993) a apărut cartea pr. prof. Ioan G. Coman: „ŞI CUVÂNTUL TRUP S-A FĂCUT", cu subtitlul: *Hristologie şi Mariologie patristică* (432 p.).

E o carte absolut indispensabilă studenţilor teologi şi tuturor celor interesaţi de tainele credinţei ortodoxe desigur expuse la nivel înalt. Sunt, în general, cursuri ţinute doctoranzilor adunate, după cum reiese din prefaţă, chiar de autor înainte de a trece în veşnicie.

Părintele I. G. Coman a fost unul din marii profesori de Teologie ai Bisericii noastre şi ne bucurăm că Mitropolia Banatului i-a valorificat manuscrisul rămas nepublicat în volum, în timpul vieţii sale.

*

Literatorul (nr. 22, 1993, p. 8—9) publică sub titlul: „Iubeşte pe aproapele tău", un fragment din vol. II al romanului: VAI CELUI SINGUR, de Lidia Popiţa.

Iată semn că ne întoarcem la literatură. Şi la literatură bună.

*

Ion Filipciuc publică în revista „Târgovişteа" (nr. 11—14, 1992, p. 6): ŞAPTE ANTINOMII CU MIORIŢA. Ştim că autorul se preocupă de mult de exegeza mioritică şi, în textul pe care îl semnalăm, dă dovezi de multă meditaţie şi adâncire a baladei. Găseşte şi interpretări noi pe baza unor variante, precum aceea că *„la nunta mea / Să-mi răsară o stea"*, nu cum e în textul lui Alecsandri: *„a căzut o stea"*.

Apreciem faptul că autorul recunoaşte drept primă variantă a *Mioriţei*, cea culeasă de Alecu Russo în 1846, la Soveja, deci că el este adevăratul descoperitor-culegător al ei. Alecsandri doar o publică în 1850 în rev. *„Bucovina"* din Cernăuţi, iar după aceea o include în toate culegerile sale de poezie populară!

Despre aceasta am mai scris, cerând restituirea paternităţii lui Russo. Vox clamantis in deserto!

*

Cunoaştem de mult cartea lui André 'Frossard: DIEU EXISTE, JE L'AI RENCONTRÉ (Dumnezeu există, eu L-am întâlnit). Am văzut titlul acesta în „România Literară" (nr. 27, 1993, p. 20—21) şi, evident, am citit repede cele două pagini selectate din carte de Alex. Ştefănescu, care le prezintă şi le traduce. Textul selectat nu spune nimic despre convertire. Descrie tinereţea şi, spre sfârşit, pornirile aproape antireligioase şi clar anticlericale ale tânărului autor evreu, terminându-se cu anunţarea convertirii printr-o revelaţie pe care a avut-o la vârsta de douăzeci de ani, într-o capelă catolică.

Textul nu e cu „va urma", dar trimite la cartea care va apare în româneşte la editura „Universal Daisi" din Bucureşti. Cred că reuşeşte să-i facă o reuşită publicitate când, după ce ne poartă prin nişte premize care nu prevestesc nimic bun — avem în vedere titlul — se încheie brusc cu: *„Este ora şaptesprezece şi zece. Peste două minute voi fi creştin"*.

Cine să nu dorească după acest sfârşit-început, să aibe cât mai repede cartea în mână! Şi confirm că ea trebuie neapărat citită.

Nu pricep atât cât aş dori o afirmaţie a traducătorului din preambulul prin care prezintă autorul şi cartea. El zice: *„Un asemenea text, dacă nu era literatură, nu era nimic"*. Cum adică? E literatură? Nu marturisirea unei convertiri printr-o revelaţie care l-a marcat pentru totdeauna?

Dacă aş fi André Frossard, m-aş supăra tare. Eu cred că nu e „literatură", chiar dacă mărturisirea e scrisă frumos, literar. A reduce cartea la literatură, înseamnă a trăda.

Dacă e literatură, nu e nimic!

*

Ce bine e că ne mai aducem aminte de unii mari oameni de cultură şi de autentică simţire românească din trecut. Nu am nimic cu faptul că acum s-au selecţionat doar trei-patru idoli, dar de învăţat avem de la mai mulţi cărturari de dinainte de întunericul celor cincizeci de ani, ca să putem trece de faza învăţatului şi reînvăţatului, pentru a trece la faza obligatorie a naşterii unei noi generaţii creatoare de noi valori. Altfel vom crede că facem cine ştie ce scofală, repetând ceea ce au gândit alţii şi crezându-ne grozavi.

Dintre cei readuşi în memoria prezentului este şi C. Rădulescu-Motru, cu: ROMÂNISMUL, CATEHISMUL UNEI NOI SPIRITUALITĂŢI (Bucureşti, ed. Ştiinţifică, 1992). O prezentare a viziunii lui face Ionel Buşe, în Literatorul (nr. 22, 1993, p. 8). Prezentatorul accentuiază pe ideea că *Românismul*, după C. Rădulescu-Motru, presupune întoarcerea tineretului în mijlocul satelor.

S-o facă repede, înainte de a ni se prea schimba satele, unde invazia de blugi şi de vopsele de ochi este pe cale de a înlocui frumoasele noastre costume româneşti şi obrazul rumen de la Dumnezeu, curat şi frumos al sătencelor.

Acad. Cristofor I. Simionescu ne-a mai dat în vara aceasta un volum de „Gânduri" (ed. Moldova, Iaşi, 1993, 282 p.), amestec de confesiuni (Pascal, Fer. Augustin), de meditaţie solemnă în notă clasică (Pârvan), de pledoarie pentru valorile autohtone (S. Mehedinţi) ca şi pentru chemarea pe caile ştiinţei a celor pentru care aurul cenuşiu e mai de valoare decât aurul galben.

Un eseu aproape minuscul, plasat mai spre sfârşit, se intitulează *„Materia"* şi mărturisesc că pe acesta l-am citit mai întâi, cam pornind de la gândul: ce mai spun oare oamenii de ştiinţă despre materie? I-am văzut dintr-o ochire citaţi pe Alfred Kasler *(Această stranie materie)*, pe M. Drăgănescu *(Spiritualitate, informaţie, materie)*, pe R. Daudel *(Vision moléculaire du monde)* şi pe N.N. Semenov cu *antimateria* lui. Laboratorul m-a ispitit, mai ales că numele celor adunaţi în el nu-mi erau nici necunoscute, nici indiferente, cum nu-mi este nici al autorului „Gândurilor".

De fapt ştiam că nu de intrarea în toate dimensiunile problemei va fi vorba. Nici n-aş fi avut priceperea necesară pentru aceasta. Voiam doar să ştiu dacă mai există „cercul magic" în care au fost ţinuţi la noi oamenii de ştiinţă, sau vraja s-a rupt şi în laboratoare şi, acum, se respiră liber într-un univers în care a fost eliberat din temniţă şi spiritul.

Acad. Cristofor I. Simionescu afirmă cercetarea materiei *„în interconexiune cu întregul proces al cunoaşterii, cu toate fenomenele lumii înconjurătoare, fără a se neglija unele aspecte spirituale"* (p. 2). Şi mai afirmă că *viul*, adică viaţa, n-a putut fi definită de nici o ştiinţă care se ocupă cu aceasta, *ca fiind o calitate a materiei* (p. 169). Aceasta — scrie acad. Cristofor I. Simionescu comentând o zicere a lui R. Daudel — *„îndeamnă la meditaţie şi spulberă odihna cerebrală a omului de ştiinţă autentic"*. Soluţia odihnei însă există de mult. *„Inquiestus est car nostrum Domine donec requiescat in Te"*. Neliniştită este inima noastră Doamne, până nu se va odihni în Tine (Fer. Augustin)! Cartea acad. Cristofor I. Simionescu conduce spre astfel de meditaţii profunde. Iată, au început să apară şi cărţi bune, adevărate!

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază. Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi* — redactor adjunct; Pr. cons. *Gheorghe Papuc*; Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*.

ABONAMENTUL pe un an: 800 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A Sucursala Sibiu.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:
Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA
1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 140
SIBIU
1 şi 25 octombrie
1993
Nr. 37—40

Unitate, Pace, Responsabilitate creştină

(Deziderate exprimate cu prilejul a două importante vizite făcute Bisericii Ortodoxe Române)

ÎNSEMNARE

La invitaţia Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, între 6—10 septembrie 1993, Graţia Sa Dr. GEORGE LEONARD CAREY, Arhiepiscop de Canterbury, Primat al Întregii Anglii şi al Comuniunii Anglicane din întreaga lume, împreună cu clerici şi mireni, a vizitat Biserica Ortodoxă Română.

Pe parcursul celor cinci zile ale vizitei, Prea Fericitul Părinte Patriarh a oferit Graţiei Sale şi însoţitorilor săi posibilitatea de a cunoaşte mai bine Biserica Ortodoxă Română cu aspectele ei specifice de doctrină şi spiritualitate, de cult şi cultură, de viaţă şi organizare şi de a se întâlni cu preoţi, monahi şi credincioşi care, în ciuda tuturor ameninţărilor, persecuţiilor şi chinurilor suferite de-a lungul unei istorii zbuciumate au păstrat şi au transmis urmaşilor lor credinţa creştină vie şi nealterată. Astfel, au fost vizitate Arhiepiscopia Sucevei şi Rădăuţilor şi unele din cele mai reprezentative mânăstiri din Moldova şi Nordul Bucovinei, perle ale creativităţii şi spiritualităţii ortodoxe româneşti. Cu acest prilej, Graţia Sa, Arhiepiscopul de Canterbury şi delegaţia Bisericii Anglicane, împreună cu Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST au fost întâmpinaţi de Î. P. S. DANIEL, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, şi de Î. P. S. PIMEN, Arhiepiscopul Sucevei şi Rădăuţilor. La 8 septembrie, Graţia Sa a asistat la Sfânta Liturghie săvârşită la Mânăstirea Vorona cu prilejul sărbătorii Naşterii Maicii Domnului, hramul acestei mânăstiri şi a vorbit miilor de credincioşi prezenţi. În după-amiaza aceleiaşi zile, a fost vizitat satul Victoria din Parohia Tocileni, locul de naştere al Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, unde a avut loc o întâlnire cu credincioşii şi a fost vizitată biserica nouă ctitorită şi construită în anii grei ai dictaturii comuniste, la iniţiativa şi cu purtarea de grijă a Prea Fericirii Sale.

Programul şederii în România a delegaţiei anglicane a inclus, de asemenea, o întâlnire a Graţiei Sale cu profesori ai Facultăţii de Teologie din Bucureşti, primire la Preşedinţia României, precum şi vizitarea Spitalului „Christiana". La cimitirul eroilor din Bucureşti, Graţia Sa, Arhiepiscopul de Canterbury şi Prea Fericitul Părinte Patriarh au depus jerbe de flori şi au înălţat rugăciuni pentru odihna sufletelor martirilor din Decembrie 1989.

Vizita în România i-a dat posibilitatea Graţiei Sale, Arhiepiscopul de Canterbury de a se întâlni cu comunitatea anglicană de la biserica „Învierea" din Bucureşti şi de a săvârşi o slujbă religioasă, la care au asistat Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, însoţit de membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române şi conducători ai altor comunităţi creştine din România.

În ziua de 9 septembrie a.c., a avut loc la Reşedinţa Patriarhală din Bucureşti o convorbire între Primatul Bisericii Anglicane, în prezenţa însoţitorilor săi şi Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, împreună cu membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Cu acest prilej, s-au reafirmat, cu bucurie, progresele făcute în decursul anilor de dialog teologic, pentru apropierea dintre cele două Biserici şi s-au abordat, cu regret, elementele care încă le mai despart. S-a exprimat, de asemenea, opinia comună privind necesitatea soluţionării şi depăşirii acestor piedici spre unitate, prin continuarea dialogului teologic şi s-a arătat disponibilitatea ambelor Biserici de a-şi întări cooperarea în slujirea lumii şi în rezolvarea problemelor cu care aceasta se confruntă în zilele noastre.

Pe parcursul ei, vizita delegaţiei Bisericii Anglicane în România s-a desfăşurat într-un spirit de dragoste creştină, reflectând lunga istorie a bunelor relaţii dintre cele două Biserici.

† TEOCTIST
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Dr. GEORGE LEONARD CAREY
Arhiepiscop de Canterbury Primat al Întregii Anglii şi al Comuniunii Anglicane din întreaga lume

APEL COMUN

al Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române şi al Graţiei Sale, Dr. GEORGE LEONARD CAREY, Arhiepiscopul de Canterbury, Primatul întregii Anglii şi liderul spiritual al Comuniunii Anglicane din întreaga lume, făcut cu ocazia vizitei Graţiei Sale în România, 6—10 septembrie 1993.

În spiritul bunelor relaţii tradiţionale dintre Bisericile noastre şi din dorinţa de o mai mare apropiere între ele, ne-am întâlnit în România între 6—10 septembrie 1993.

Ca rezultat al discuţiilor noastre, am ajuns la anumite concluzii, afirmând convingeri pe care le-am împărtăşit reciproc. De aceea, facem un apel către clerul şi credincioşii Bisericilor noastre şi către toate Bisericile creştine din întreaga lume:

1. să se continue dialogul teologic şi cooperarea practică în vederea depăşirii tuturor obstacolelor care încă ne mai despart, pentru a ajunge la unitatea de credinţă care este baza şi condiţia realizării comuniunii depline şi a unităţii văzute a Bisericii celei una a lui Hristos;

2. în faţa tendinţelor de dezbinare şi prozelitism ale unor grupuri religioase, să păstrăm şi să *mărturisim împreună tezaurul credinţei noastre comune în iubirea lui Hristos* cel răstignit şi înviat;

3. pentru a diminua şi depăşi *violenţa crescândă din lumea de azi*, să lucrăm prin rugăciune, cuvânt şi faptă la *reconciliere între oameni şi popoare*, astfel încât lumea să se poată bucura de pacea care vine de la Dumnezeu;

4. pentru a alina *suferinţa din jurul nostru*, să ajutăm pe cei care suferă de boală, de foame şi de singurătate din lumea întreagă;

5. în faţa crizei spirituale a lumii de azi, să lucrăm pentru reînnoirea trăirii valorilor spirituale în societatea noastră, ca temelie pentru speranţa tinerilor, pentru unitatea familiei şi pentru promovarea demnităţii omului creat după chipul lui Dumnezeu şi chemat la viaţă şi iubire veşnică;

6. să afirmăm împreună cu alte religii iubirea lui Dumnezeu faţă de om şi faţă de întreaga creaţie, pentru a da lumii speranţă şi a da vieţii sens.

† TEOCTIST
Patriarch of the Romanian Orthodox Church

† Dr. GEORGE LEONARD CAREY
Archbishop of Canterbury Primate of all England and of the Anglican Communion Worldwide

COMUNICAT

Cu voia Bunului Dumnezeu, în perioada 12—18 august 1993, a avut loc la Patriarhia Română, vizita Sanctităţii Sale BARTOLOMEOS I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, însoţit de ierarhi, clerici şi colaboratori ai Sanctităţii Sale.

După primirea frăţească din Catedrala Patriarhală şi închinarea la moaştele Sf. Dimitrie cel Nou, Sanctitatea Sa Bartolomeos I, împreună cu Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, au înălţat rugăciuni la Cimitirul tinerilor eroi martiri din Decembrie 1989 şi au binecuvântat, de asemenea, lucrările de la noua biserică ce se zideşte în memoria acestora.

Înalţii oaspeţi au vizitat mânăstiri şi biserici, monumente istorice, religioase, aşezăminte bisericeşti, de cultură şi artă românească, la Episcopia Râmnicului, păstorită odinioară de Sf. Ierarh Calinic de la Cernica, Mânăstirea Cozia, locul de odihnă al voievodului Mircea cel Bătrân al Ţării Româneşti, la Sibiu, străvechi centru de spiritualitate ortodoxă din Transilvania.

Duminică, 15 august 1993, la praznicul Adormirii Maicii Domnului, la Mânăstirea Brâncoveanu, de la Sâmbăta de Sus, judeţul Braşov, rezidită din temelii, s-a săvârşit sfinţirea mânăstirii şi Sfânta Liturghie solemnă de către Sanctitatea Sa Bartolomeos I şi de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu ierarhi şi clerici ai celor două Biserici Ortodoxe surori, de faţă fiind zeci de mii de credincioşi, monahi şi clerici, din Transilvania şi din toate părţile ţării, înălţându-se rugăciuni către Atotputernicul Dumnezeu „pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea Sfintelor lui Dumnezeu Biserici şi pentru unirea tuturor".

În continuare, a fost vizitată Alba Iulia, aşezare bimilenară, simbol al unităţii spirituale şi naţionale a românilor, Mânăstirea Râmeţi, cunoscut aşezământ monahal şi vechi scaun vlădicesc şi Arhiepiscopia Vadului, Feleacului şi Clujului, cu istorice rădăcini şi tradiţii româneşti.

Oaspeţii, împreună cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist şi membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, au fost întâmpinaţi peste tot de către clerici şi credincioşi, cu însufleţire şi dragoste, după rânduiala bisericească şi datina românească.

Iar astăzi, 18 august 1993, la Reşedinţa Patriarhală din Bucureşti, a avut loc şedinţa solemnă a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, cu participarea Sanctităţii Sale Bartolomeos I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului şi a însoţitorilor Sanctităţii Sale, în cadrul căreia cei doi Întâistătători au rostit cuvântări şi au fost subliniate aspecte privind întărirea unităţii şi frăţietăţii ortodoxe, participarea ortodoxă la dialogurile teologice, rolul şi aportul monahismului ortodox în lume, situaţia diasporei ortodoxe, precum şi unele probleme cu care se confruntă Ortodoxia azi: prozelitismul, uniatismul, conflicte violente, căutarea unui sens duhovnicesc al vieţii, etc.

Drept mărturie a bucuriei duhovniceşti, prilejuită de această istorică vizită, s-a întocmit această INSEMNARE care s-a scris în Condica Sfântă a Evenimentelor din Biserica Ortodoxă Română.

† TEOCTIST
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
Semnăturile membrilor Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române

† BARTOLOMEOS I
PATRIARHUL ECUMENIC AL CONSTANTINOPOLULUI
Semnăturile membrilor delegaţiei Patriarhiei Ecumenice

APEL

pentru pace în Bosnia-Hertzegovina

Sanctitatea Sa Bartolomeos I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, şi Prea Fericirea Sa Teoctist, Patriarhul României, dimpreună cu ierarhi ai Patriarhiei Ecumenice şi membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, întruniţi la Bucureşti în data de 18 august 1993 exprimă îngrijorarea lor privind războiul din Bosnia-Hertzegovina şi fără să intre într-o dezbatere de ordin politic fac apel sfânt, prin cuvânt şi rugăciune, pentru încetarea tragediei războiului care aduce zi de zi vărsare de sânge omenesc şi mari pagube materiale.

Dumnezeul vieţii şi Judecătorul popoarelor care a poruncit „să nu ucizi" şi a fericit pe făcătorii de pace, cheamă pe toţi cei implicaţi în război să înceteze distrugerea darului sfânt al vieţii şi să caute pacea şi înţelegerea. Bisericile, parohiile, mânăstirile şi toţi cei credincioşi sunt chemaţi să înalţe rugăciuni pentru încetarea urii şi violenţei şi pentru triumful păcii şi al înţelegerii între popoare.

† TEOCTIST
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

† BARTOLOMEOS I
Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului

Pios omagiu academicianului pr. prof. dr. DUMITRU STĂNILOAE – la trecerea sa în veşnicie

Părintele Stăniloae

Mărturie de ucenic

A plecat dintre noi şi Părintele Stăniloae. Sunt însă plecări şi plecări. Unii pleacă definitiv — cei care nu lasă în urmă nimic celor care mai rămân — alţii parcă nici n-ar pleca. Prin personalitatea lor, prin opera lor, înnoiesc mereu gândirea oamenilor, tâlcuiesc tainele lui Dumnezeu şi sensurile lumii şi, rămân ca un izvor care nu încetează niciodată să dăruiască apă limpede, răcoritoare.

Izvorul Stăniloae nu va seca niciodată. Va rămâne veşnic viu.

A trecut dincolo când nu l-a mai slujit trupul, dar cu mulţumire că Dumnezeu i-a dat *„lungime de zile"*, ca să-şi folosească mintea şi sufletul spre îmbogăţirea minţilor şi a sufletelor celor din preajma lui. Cei nouăzeci de ani i-a umplut zi de zi cu roade de adâncă cugetare şi de adâncă simţire mai mult decât mulţi din generaţia lui şi nu numai din Teologie şi Biserică, şi nu numai din România. Se spunea de mult că *era cel mai mare teolog* ortodox. Şi era. Un gânditor francez foarte cunoscut şi cu cuvânt greu şi zgârcit în aprecierea valorilor, a spus odată — şi declaraţia a făcut-o şi în scris — că *„toată lumea cunoaşte pe Părintele Stăniloae care este un uriaş, un geniu teologic care marchează absolut tot secolul nostru"* (Olivier Clément, în rev. „Renaşterea", Episcopia Râmnicului, an. I, nr. 3—4, 1992, p. 8).

Gândire originală, creatoare, îndrăzneaţă, capacitate de adâncire până la epuizarea tuturor posibilităţilor de explorare a unui gând, a unei fapte, a unei prezenţe a lui Dumnezeu în lume, în cuvânt, în om, în univers — iată ce şi cine a fost şi rămâne Părintele Stăniloae. Nimeni ca dânsul n-a descoperit sensuri noi

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

Desăvârşit întru toate ale sale

Timp de un deceniu, şi anume între 1 ianuarie 1934 şi 13 mai 1945, „Telegraful Român" a beneficiat de un patronaj spiritual de excepţie: a fost redactat de către venerabilul preot şi profesor academician dr. Dumitru Stăniloae.

Acest fapt a determinat apariţia chenarului negru pe pagina întâi a prezentului număr, ca semn de profund omagiu adus memoriei celui plecat recent pe calea veşniciei.

Desăvârşit întru toate ale sale, Părintele profesor Dumitru Stăniloae nu putea fi mai prejos nici în munca redacţională. I s-a dăruit acestei munci cu aceeaşi abnegaţie cu care s-a dăruit muncii de la catedră. De altfel, era însufleţit de ferma convingere că presa are o înaltă menire în viaţa societăţii. La un Congres al Sindicatului Ziariştilor din Ardeal şi Banat, ţinut la Si-

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. prof. Dumitru Abrudan

Pe treptele mereu urcătoare ale timpului spre veşnicie

(Din viaţa şi activitatea academicianului pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae)

1903 S-a născut la Vlădeni, judeţul Braşov, Dumitru, ultimul din cei cinci copii ai lui Irimie şi Reveca; mama era nepoată de preot.

1917 La 10 februarie, pleacă la Braşov să urmeze cursurile Liceului confesional umanist „Andrei Şaguna".

1918 I se oferă o bursă pentru clasa a IV-a de către „Fundaţia Gojdu".

1922 Primeşte o bursă în cadrul Universităţii din Cernăuţi. Dezamăgit de manualele şi metodele scolastice, părăseşte Universitatea după un an.

1923—1924 Urmează cursurile Facultăţii de Litere din cadrul Universităţii din Bucureşti.

1924 În Postul Mare se-ntâlneşte cu mitropolitul Nicolae Bălan, care-i oferă o bursă la Centrul Mitropolitan din Sibiu.

1927 Termină anul IV şi susţine Licenţa în Teologie sub conducerea prof. Vasile Loichiţă, cu lucrarea „Botezul copiilor"; primeşte o bursă pentru studii de specialitate la Atena.

1928 Toamna, susţine la Cernăuţi teza de doctorat *Viaţa şi opera patriarhului Dosoftei al Ierusalimului şi legăturile lui cu Ţările Româneşti*. Centrul Mitropolitan din Sibiu îi oferă o bursă pentru Bizantinologie şi Dogmatică. Pleacă la München, urmând cursurile profesorului August Heisenberg, tatăl celebrului fizician.

1929 Pleacă la Berlin şi Paris pentru studii şi documentare asupra operei originale a lui Grigorie Palama; la întoarcerea în ţară este încadrat profesor suplinitor, apoi provizoriu.

1930 Pleacă la Constantinopol pentru a cerceta şi copia opera teologică a lui Grigorie Palama; la 4 octombrie se căsătoreşte cu Maria (născută Milea).

1931 La 10 mai, i se nasc primii doi copii gemeni, Dumitru (care moare în septembrie 1931) şi Maria; la 8 octombrie, este hirotonisit diacon.

(Continuare în pag. a 2-a)

Gheorghe Anghelescu

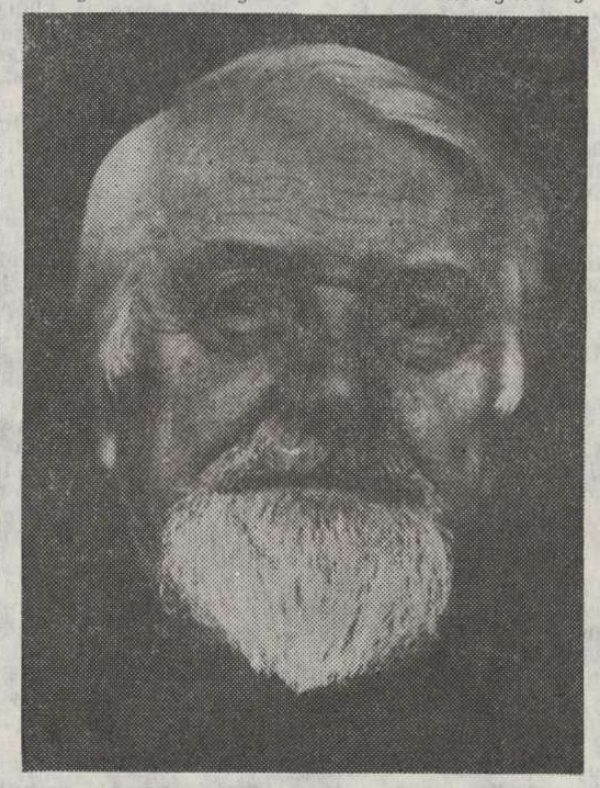

Biserica împotriva comunismului

Articol publicat în „T. Român" nr. 42 din 11 oct. 1936

Între creştinism şi comunism există un antagonism ireductibil. Prin toate fibrele sale unul neagă pe celălalt. Aceasta deoarece comunismul nu e numai o doctrină de tehnică socială, ci este şi o concepţie integrală despre lume, din care e alungată radical credinţa în Dumnezeu, în suflet şi în viaţa viitoare. Nici n-ar putea comunismul să le admită pe acestea, căci atunci ar trebui să lase ceva din patetica afirmare că numai printr-o tehnică socială se poate ferici omenirea, iar virtuţile cari derivă şi sunt în funcţie de credinţa în Dumnezeu, nu pot avea nici un rol în înnobilarea raporturilor dintre oameni şi în uşurarea greutăţilor sociale. Necredinţa e parte organică, fiinţială a comunismului. Şi de aceea el dă peste tot un fiasco deplin. El este un regim nenatural, anormal pentru oameni. Şi viaţa nu poate curge în cadre anormale multă vreme. Comunismul a putut fi la unele popoare cel mult o etapă scurtă, de experimentare; până n'a fost aplicat s-au putut lega de el mari speranţe. Dar experienţa l-a condamnat în scurtă vreme şi definitiv ca pe o anormalitate care stinghereşte şi păgubeşte viaţa oamenilor.

Astăzi, după ce un popor a experimentat cu preţul unor mari suferinţe comunismul, ar fi o neghiobie să mai caute a-l experimenta şi altele. Pilda lui să ne ajungă şi să ne fie de avertisment zguduitor.

Mai ales neamul nostru trebuie să se ferească de-o asemenea experienţă, căci ea ar fi desigur fatală pentru libertatea lui câştigată cu mari jertfe şi după sute de ani de grea aşteptare şi de amară viaţă în robie.

La noi în mod cu totul special, comunismul ar fi instrumentul de exploatare a noastră din partea străinilor. Doar nu degeaba îl susţin cu atâta fanatism tocmai anumiţi indezirabili proaspeţi înfiltraţi, cetăţeni ai ţării noastre. Au ei atâta dragoste de poporul nostru că vreau cu orice preţ să-l fericească? S-o creadă cei naivi. Pe noi să ne slăbească cu dragostea. Şi statul nostru trebuie să fie mai tare — i-o spune azi Biserica şi-i dă toată binecuvântarea — şi să ia atitudine faţă de toţi aceşti indivizi pe cari «dragostea» pentru neamul nostru nu-i mai lasă să se astâmpere.

Chestiunea aceasta, atât de indisolubil legată de problema apărării noastre eficace de puhoiul distrugător al sălbăticiei comuniste, trebuie rezolvată urgent aşa cum o cer interesele neamului nostru, nu cu fraze, ci cu fapte curajoase.

Dr. D. STĂNILOAE

Părintele Stăniloae
Mărturie de ucenic

(Urmare din pag. 1)

acolo unde nimeni nu le bănuia, n-a elaborat mai pe înțeles și cu noi înțelesuri o teologie a lumii, o teologie a persoanei — pornind de la Dumnezeu-Persoana — o teologie a armoniei și a echilibrului, o teologie a omeniei, folosindu-se în aceste din urmă elaborări mai ales de felul cum se reflectă ele în alcătuirea sufletului românesc.

Pentru totdeauna și pentru toate generațiile care vor veni după noi, el va fi Profesorul care ne-a învățat taina apropierii de Dumnezeu. Când se va zice *Filocalie*, se va zice Stăniloae.

Am avut șansa să fiu unul din prima generație de studenți ai săi la Facultatea de Teologie din București. Atunci i-am ascultat cursul de *Teologie ascetică și mistică*. Spiritualitatea românească i-a datorat atunci, și de atunci încoace, instaurarea unui nou model de viață duhovnicească în Mânăstiri, ca și în sufletele preoților și ale laicilor, mai ales în condițiile în care viața duhovnicească trebuie să se ascundă în rugăciune, în tăcere, în meditație, adesea într-un *incognito* aproape subversiv, dar viu lucrător. A fost un „rug aprins" care ardea și nu se mistuia.

A fost istoric, apologet, dogmatist. În toate a excelat. În spiritualitate însă, e de pe acum în rândul Părinților Bisericii, și ne va rămâne mereu Dascăl și Îndrumător, căci n-a murit, ci a trecut prin moarte la viață.

Preot și savant în știința sacră a teologiei

În numele Facultății de Teologie „Andrei Șaguna" și a întregii Universități sibiene, aduc aici un ultim cuvânt de cinstire și de recunoștință pentru cel care a fost renumitul și venerabilul dascăl de teologie Dumitru Stăniloae. Prezența mea și a mai multor colegi la mormântul său nu este întâmplătoare, pentru că vrednicul nostru dascăl și părinte era legat prin toate fibrele ființei sale de Ardealul românesc și în primul rând de Sibiu. Odrăslit într-o străveche familie de țărani din părțile Brașovului, crescut în spiritul tradițiilor românești și ortodoxe ale Liceului „Andrei Șaguna", îndrumat părintește de marele mitropolit Nicolae Bălan, după studii strălucite în țară și peste hotare, Dumitru Stăniloae va activa timp de 17 ani la Sibiu, ca profesor de Dogmatică și concomitent — pentru 10 ani— ca rector al fostei Academii teologice „Andreiene" și ca redactor al prestigioasei foi șaguniene „Telegraful Român". A secondat pe ierarhul său în strădania de a ridica Academia pe care o conducea la rang universitar. Tot la Sibiu și-a început neobosita și prodigioasa activitate științifică, ce se va desfășura pe parcursul a 65 de ani, începând cu traducerea *Dogmaticii* lui Hristu Andrutsos, continuând cu o serie de lucrări originale, între care se impune *Iisus Hristos sau restaurarea omului* și cu traducerea primelor patru volume din *Filocalie*. Silit să părăsească Sibiul, în urma presiunilor exercitate asupra mitropolitului Nicolae de însuși primul ministru din România regimului totalitar, părintele Dumitru Stăniloae a fost „chemat" la Facultatea de Teologie din București. El a continuat, totuși, legăturile cu Sibiul tinereții sale, nu numai prin mijlocirea familiei, ci și prin foștii săi colegi, printr-un număr de doctoranzi pe care i-a format la București, cât și prin tipărirea unor lucrări teologice la Sibiu, de către unul din discipolii săi, aflat azi în scaunul vlădicesc al lui Andrei Șaguna și Nicolae Bălan.

Ca o recunoaștere a strădaniilor sale cărturărești de o viață, dar și ca o cinstire pentru tot ce a dăruit Sibiului ortodox, Consiliul profesoral al Facultății noastre a hotărât, încă din luna iulie, să-i acorde titlul de „doctor honoris causa", propunere care, din nefericire, datorită vacanței de vară, a fost aprobată, în unanimitate, de Senatul Universității din Sibiu abia cu puțin timp înainte de trecerea sa la cele veșnice. Cândul nostru era să-i înmânăm diploma respectivă, în cadrul unei festivități tradiționale, ce urma să aibă loc la Sibiu, în noiembrie, cu ocazia împlinirii vârstei de 90 de ani, când preconizam și lansarea unui volum omagial, aflat acum în faza finală de tipărire. Dar dacă voia lui Dumnezeu a fost alta decât a noastră, a oamenilor, ne plecăm, smeriți genunchii în fața Lui, mulțumindu-I că a dat Bisericii și neamului nostru un preot și un savant de talia Părintelui Dumitru Stăniloae. El va trăi în noi și în cei ce vor veni după noi, cu întreaga sa personalitate, ca și cum ar fi încă lângă noi și ne-ar împărtăși din comoara înțelepciunii sale, din durerile și speranțele sale.

Să-l rugăm pe Mântuitorul Iisus Hristos să-i odihnească sufletul „cu sfinții", așa cum glăsuiește condacul de la slujba înmormântării, cu Sfinții Părinți din învățătura cărora s-a luminat pe sine, ca apoi să ne lumineze și pe noi, acolo „unde nu este durere, nici întristare, nici suspinare, ci viață fără de sfârșit". Veșnică să-i fie pomenirea!

Pr. prof. M. Păcurariu

Slujba înmormântării

† Pr. prof. și academician DUMITRU STĂNILOAE

În dimineața zilei de 5 octombrie 1993, cu puține zile înainte de a-și sărbători ziua onomastică și cu șase săptămâni înainte de-a împlini venerabila vârstă de 90 de ani (16 noiembrie), Dumnezeu a chemat la Sine pe cel ce a fost preotul, profesorul, teologul și omul de înaltă cultură, doctor honoris causa al mai multor Universități din țară și de peste hotare, membru titular al Academiei Române, Dumitru Stăniloae. În semn de aleasă cinstire, trupul neînsuflețit i-a fost depus în catedrala patriarhală din București, unde au vegheat în permanență preoți, călugări și studenți teologi.

Slujba înmormântării a fost săvârșită în ziua de 7 octombrie, în fața catedralei patriarhale din București de către un sobor de ierarhi și preoți, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Teoctist. Din sobor au mai făcut parte Înalt Prea Sfințiții Mitropoliți Antonie al Ardealului, Daniel al Moldovei, arhiepiscopi, episcopi, episcopi vicari, arhimandriți și preoți. Au participat mii de credincioși, ca „la o slujbă de Înviere", cum spuneau unii, numeroși preoți, călugări și studenți teologi. Din partea autorităților de stat au fost de față Dl. consilier prezidențial Victor Opaschi, Dl. Ministru al Învățământului Liviu Maior, Doamna acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga și alții.

Au rostit cuvântări: Prea Fericitul Patriarh Teoctist, academicienii Al. Surdu și Virgil Cândea din partea Academiei Române, Rev. anglican Allchin din Marea Britanie, Păr. Prof. Dumitru Radu din partea școlilor teologice, un student teolog din București.

După terminarea cuvântărilor, s-a format un impresionant cortegiu care s-a deplasat pe jos până în fața locuinței răposatului (Cernica 6), nu departe de Piața Universității. De acolo, aproape toți s-au îndreptat în mașini și autobuze spre mânăstirea Cernica, locul său de veșnică odihnă. În fața mormântului au mai rostit cuvântări: Păr. Prof. Mircea Păcurariu, din partea Facultății de Teologie din Sibiu, Păr. Prof. Constantin Galeriu și I. P. S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, amândoi foști doctoranzi ai vrednicului de pomenire preotul profesor Dumitru Stăniloae.

Dumnezeu să-l ierte și să-l așeze în ceata aleșilor Săi.

Desăvârșit întru toate ale sale

(Urmare din pag. 1)

biu în 29—30 ianuarie 1944, redactorul de atunci al „Telegrafului Român" a făcut dovada că nu a fost implicat doar ocazional în activitatea de presă ci că s-a identificat ființial cu această activitate, manifestând responsabilitate și competență.

Iată care îi era crezul ce l-a însuflețit ca redactor al unuia dintre cele mai vechi și mai renumite organe de presă:

„Este absolut necesar — afirma părintele Dumitru Stăniloae la amintitul Congres — ca ziarul, acest important instrument de relații interumane, să fie învestit serios cu rolul de educator. Omenirea nu poate trăi fără credință și fără etică, iar ziarul care influențează decisiv asupra stărilor de suflet ale omenirii nu poate să submineze aceste temelii ale societății. Ziarul, prin faptul că e citit de o mulțime de oameni, sporește unitatea de cuget și simțire între ei. El este chiag între oameni. Dar dată fiind această funcție nobilă a lui, nu e îngăduit să-i ducă pe oameni spre o solidaritate întemeiată pe neadevăruri. Ziarul nu trebuie să uzeze de puterea sa pentru a fanatiza masele prin prezentări false sau trunchiate ale realității. El trebuie să aibă orizontul larg, luminos și să respecte temeliile morale absolut necesare pentru existența **sănătoasă a mulțimilor**. Poate se va ajunge odată, spunea în împrejurarea amintită părintele profesor Dumitru Stăniloae, ca cel ce va vrea să devină ziarist, să fie obligat de a da probe puternice nu numai de destoinicie redacțională ci și de credință tare în Dumnezeu și moralitate neclintită" (vezi articolul: „Misiunea presei" în „Telegraful Român" nr. 6 din 6 februarie 1944).

Părintele profesor dr. Dumitru Stăniloae s-a lăsat călăuzit pe tot parcursul activității sale ca redactor, de aceste nobile convingeri. Pentru acest fapt, o parte din lumina ce înconjoară ca un nimb această venerabilă publicație sibiană se răsfrânge și asupra personalității sale de excepție.

Socotindu-se îndatorată moral față de ilustrul înaintaș în munca redacțională, actuala Redacție a „Telegrafului Român", înalță pioasă rugăciune către Părintele ceresc, ca să dea veșnică odihnă pururea pomenitului și alesului slujitor al Bisericii, al culturii și neamului — profesor academician dr. Dumitru Stăniloae.

Pe treptele mereu urcătoare ale timpului spre veșnicie

(Urmare din pag. 1)

1932 La 25 septembrie este hirotonisit preot. Apare la Sibiu *Catolicismul de după război.*

1933 La 8 octombrie, se naște Lidia, botezată de istoricul transilvănean Ioan Lupaș.

1934 La 1 ianuarie este numit director al ziarului „Telegraful Român", funcție îndeplinită până în 1945. Îl cunoaște și leagă o strânsă prietenie cu Nichifor Crainic.

1936 În iunie, este numit rector al Academiei Teologice din Sibiu, funcție îndeplinită până în 1946.

1938 Apare la Sibiu, lucrarea fundamentală *Viața și învățătura Sf. Grigorie Palama.*

1939 Publică la Sibiu *Ortodoxie și românism.*

1940 Vara, România intră în al II-lea război mondial, armata însoțind trupele germane până la Volga. Se constituie, la inițiativa poetului Sandu Tudor, grupul „Rugul aprins", din care făceau parte: ierom. Ivan Kulighin, duhovnicul mitropolitului rus de Rostov (refugiat la Cernica), ierom. Benedict Ghiuș, ierom. Sofian Boghiu, prof. Alex. Mironescu, poetul Vasile Voiculescu, arh. Constantin Joja, pr. Andrei Scrima, Ion Marin Sadoveanu. Întâlnirile periodice la mânăstirile Antim și Cernica au constituit o înviorare duhovnicească a vieții creștine în București.

1942 Apare la Sibiu *Poziția domnului Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie.*

1943 Apare la Sibiu *Iisus Hristos sau restaurarea omului.*

1945 La începutul lunii mai, moare fiica Maria (Mioara).

1946 I se cere să renunțe la rectoratul Academiei Teologice de către mitropolitul Nicolae Bălan împotriva voinței acestuia, la cererea lui Petru Groza; rămâne profesor în continuare până în 1947. Apare la Sibiu, *Filocalia, vol. I.*

1947 Este transferat prin „chemare" la Facultatea de Teologie a Universității din București, catedra de Ascetică și Mistică. Locuiește cu soția și fiica în casa parohială a bisericii Sf. Gheorghe Vechi. Apare la Sibu *Filocalia, vol. II.*

1948 Apare la Sibiu *Filocalia, vol. III și IV.*

1949 Catedra de Mistică fiind desființată, rămâne profesor de Dogmatică pentru doctoranzi.

1950 Participă la întâlnirile organizate de grupul „Rugul aprins", la mânăstirea Antim, unde ține conferințe în cadrul acestora.

1955 La Sibiu, are loc un mare congres al preoților ortodocși; Petru Groza, membru al prezidiului, refuză să vorbească cu pr. Stăniloae, fapt ce va avea consecințe negative mai târziu. Are loc canonizarea Sfântului Calinic de la Cernica.

1958 Începe un nou și mare val de arestări în România, ca o condiție a retragerii trupelor sovietice. Sunt arestați membri ai grupului „Rugul aprins". Este urmărit de Securitate; percheziție la casa părintească din Vlădeni. La 4 septembrie, percheziție la domiciliul din București. În 5 septembrie, ora 4,00 dimineața, este dus la închisoarea din strada Uranus, pentru o lună, apoi în strada Plevnei, pentru încă o lună. În 4 noiembrie, începe procesul înscenat, caracteristic regimului comunist.

1959 Este dus la Aiud, având printre alți colegi de celulă pe preotul Lazarov, paroh în Dobrogea. Vreme de câteva luni este ținut în regim de izolare totală. Lidia, fiica părintelui, naște pe unicul nepot direct, Horia Dumitraș; fiind asistentă la catedra de Fizică a Universității din București — prof. Hulubei — este obligată să părăsească Universitatea.

1961 Toamna, este adus la București pentru noi cercetări penale.

1962 În martie, este readus la penitenciarul din Aiud.

1963 În ianuarie, este eliberat din închisoare. Este acceptată revenirea în activitatea didactică.

1965 Este solicitat să scrie articole și studii, de către cei care-l cenzuraseră înainte (Departamentul Cultelor se pregătea să prezinte Occidentului imaginea unei libertăți religioase).

1968 Este invitat la Freiburg și Heidelberg, de profesorul Paul Miron, pentru conferințe; primește acordul Departamentului Cultelor, ce urma politica schimbării imaginii României.

1969 Conferențiază la Oxford; leagă prietenie cu teologul Donald Allchin.

1971 Merge la Vatican ca membru al delegației BOR.

1973 Apare la București *Uniatismul în Transilvania, încercare de dezmembrare a poporului român.* Devine pensionar cu titlul de profesor onorar, rămânând profesor consultant pentru cursul de doctorat.

1976 Apare la București *Filocalia, vol. V.* Este declarat „Doctor Honoris Causa" al Universității din Salonic.

1977 Apare la București *Filocalia, vol. VI.*

1978 Apare la București Tratatul de *Teologie Dogmatică Ortodoxă, vol. I—III* și *Filocalia, vol. VII.*

1979 Apare la București *Filocalia, vol. VIII.*

1980 Apare la București *Filocalia, vol. IX;* la Geneva, *Dieu est Amour,* traducere D. Nesser; la New York, *Theology and the Church,* traducere R. Berringer; la Atena, *Rugăciune, libertate, știință.*

1981 Este numit „Doctor Honoris Causa" al Institutului ortodox Saint Serge din Paris. Este premiat la Londra cu distincția onorifică „Crucea Sf. Augustin din Canterbury", pentru merite teologice și creștinești. Apare la Paris *Prière de Jésus et expérience de Saint Esprit;* la București, *Spiritualitatea ortodoxă* și *Teologia morală ortodoxă, vol. II.*

1982 I se acordă premiul „Lucas" al Facultății de Teologie din Tübingen; titlul „Doctor Honoris Causa" al Facultății de Teologie din Belgrad; în noiembrie, conferențiază la New York, Boston, Detroit, Chicago, Washington. Apare la București, *Sf. Grigorie de Nyssa, „Scrieri", vol. I* (traducere).

1983 Apare la Paris *Ose comprendre que je t'aime.* Conferențiază la Atena. Apare la București, *Sf. Maxim Mărturisitorul, „Ambigua"* (traducere).

1985 Apare *Orthodoxe Dogmatik,* vol. I, traducere H. Pitters; la Paris, apare *Le génie de l'orthodoxie.*

1986 Apare la Craiova, *Spiritualitate și comuniune în liturghia ortodoxă.*

1987 Apare la Craiova, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu* și la București, *Sf. Atanasie cel Mare, „Scrieri", vol. I* (traducere).

1988 Apare la București, *Sf. Atanasie cel Mare, „Scrieri",* vol. II (traducere).

1990 Devine membru corespondent al Academiei Române. Apare *Orthodoxe Dogmatik, vol. II,* traducere H. Pitters.

1991 Devine membru titular al Academiei Române. Este numit „Doctor Honoris Causa" al Facultății de Teologie din Atena. Apare la Craiova volumul *Studii de teologie dogmatică ortodoxă („Hristologia Sf. Maxim Mărturisitorul"; „Omul și Dumnezeu"; Sfântul Simeon Noul Teolog, „Imnele iubirii dumnezeiești"),* la Sibiu: *Chipul evanghelic al lui Iisus Hristos"* și la București, *Sf. Chiril al Alexandriei, „Scrieri", vol. I* (traduceri).

1992 Este numit „Doctor Honoris Causa" al Universității din București.

Memorialul durerii
„Coleg de facultate" la Aiud cu părintele profesor Stăniloae*

M-am apropiat de noul venit, care și-a luat pătura de pe cap și s-a prezentat:

— „Sunt Părintele Stăniloae".

Când i-am auzit numele și i-am văzut fizionomia, am rămas înmărmurit încât nu-mi venea să cred că este dânsul, mai cu seamă că nu știam că a fost arestat și condamnat.

L-am întrebat din nou: „Părintele Stăniloae?" — „Da", mi-a răspuns.

M-am prezentat și eu: „student teolog la Sibiu", apoi m-a întrebat: „Dumneata mă cunoști"? — „Da". „De unde?". „Din vedere și din scris!"

Ce păcat că în clipa aceea n-am avut un aparat să-i fac o fotografie, ca s-o pun față în față cu alte fotografii care apar acum în ziare, ca să le vadă „poporul și clasa muncitoare" al căror „dușman de moarte" era considerat. Cine? Părintele Dumitru Stăniloae —, „patriarhul teologiei românești". O, tempora! O, mores!... Apoi, am început să-i spun:

În anul 1946 sau 1947, în Postul Paștilor, într-una din duminici la Sfânta Liturghie, v-am văzut pentru prima dată, la biserica din Brașov — Cetate, la Părintele Vasile Coman, unde ați vorbit despre „Valoarea omului". Știu că ați fost rectorul „Academiei Teologice din Sibiu și profesor de Dogmatică. Ați fost mâna dreaptă a Mitropolitului Nicolae Bălan până când ați plecat la București. Ați scris: „Iisus Hristos sau Restaurarea Omului", „Ortodoxie și românism", „Poziția d-lui Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie", „În zadar: Statutul Organic e șagunian", ați tradus „Filocalia" etc.

Acum v-a adus Dumnezeu aici în camera aceasta, ca să-mi astâmpărați setea de cunoaștere în cele ale teologiei.

Deocamdată suntem „colegi" de cameră și așteptăm să ne vină și alți „musafiri" pentru completarea locurilor. Vă rog să vă alegeți un pat sus sau jos, după preferințe.

Bietul Părinte Stăniloae s-a bucurat foarte mult când i-am spus că îl cunosc și mai cu seamă îi știu și activitatea din libertate.

Ne-am legat sufletește din primele momente. Se bucura ori de câte ori întâlnea în detenție preoți și credincioși ai Bisericii cu care se putea întreține și se întrista când întâlnea necredincioși și indiferenți.

Întotdeauna când se întâlneau doi deținuți, după ce făceau cunoștință, urmau informațiile cu următoarele întrebări: Ce profesie ai? De unde ești? Când ai fost arestat? Condamnarea? Cu cine ai fost în lot? Pentru ce? Pe la ce închisori ai mai trecut? Pe cine ai mai întâlnit? Cum e regimul acolo? Ce vești ai mai aflat de afară? etc., etc.

Părintele Stăniloae a fost condamnat la 5 ani închisoare corecțională, pentru activitate antistatală ca „dușman și exploatator al poporului". Astăzi lucrurile au ieșit la lumină...

(Continuare în pag. a 4-a) *Pr. Alexandru Muntean, Ciugud, j. Alba*

* Reprodus din ziarul *„Credința străbună"*, Alba Iulia, an. IV, nr. 4, 1993, p. 2.

Un român în Europa secolului al XVI-lea: NICOLAUS OLAHUS (I)

Cinci sute de ani de la naștere (1493—1993)

În aula acestei Academii, dacă nu mă înșel, s-a vorbit puțin despre Nicolaus Olahus în decursul istoriei ei. Cel care l-a făcut cunoscut mai pe larg, pentru prima oară în România a fost profesorul Ioan Lupaș, la 11 noiembrie 1927. Va mai conferenția despre Olahus și la Bratislava în 1937, deci peste 10 ani.[1] Înaintea lui, amintise despre Nicolaus Olahus, tot aici, la 2 mai 1914, Nicolae Iorga, elogiindu-l într-o comunicare pentru faptul că nu și-a renegat originea românească. Comunicarea în sine se ocupa de *Renegații în trecutul țerilor noastre și al neamului românesc*.[2] I-a făcut dreptate și nu l-a trecut printre aceștia. La puțin timp după aceea l-a amintit în treacăt și Onisifor Ghibu în 1916 și, apoi, în studii care se ocupau de alte aspecte ale vieții culturale românești a mai fost amintit și de alții.[3] Cel care, după Ioan Lupaș și provocat de acesta, a făcut cercetări și i-a închinat adevărate studii lui Nicolaus Olahus a fost profesorul Ștefan Bezdechi de la Universitatea din Cluj[4], studii pe care le-a adunat apoi și le-a tipărit la o editură din satul Aninoasa-Gorj.[5] Alegerea editurii ar putea să ne spună ceva despre neîncrederea altor editori „mari" într-un personagiu necunoscut și oarecum exotic, precum era Nicolaus Olahus, dar poate fi și o simplă întâmplare, căci Bezdechi mai publicase acolo traducerea dialogului „Fedon" al lui Platon, iar Vasile Pârvan publicase *Datoria vieții noastre*. Poate că editura aceasta, „Ram", ușor blamată pentru că era profilată mai ales pe scrieri metapsihice, esoterice, orientale, ar merita și o notă bună pentru unele contribuții reale aduse culturii românești.

Cei care vor mai scrie după Ioan Lupaș și Ștefan Bezdechi despre Nicolaus Olahus le vor fi tributari în mare măsură — și nu vor trece sub tăcere adevărul acesta — deși vor lărgi mult izvoarele apusene ale informațiilor lor. E drept însă să spunem că drumul deschis de cei doi și, mai ales, cercetările și bibliografia folosită de Ștefan Bezdechi vor fi esențiale pentru istoricii culturii care i-au continuat și ne vom referi în special la I.S. Firu și Corneliu Albu.[6] Trebuie să-i amintim și pe C. Daicovici și Ion I. Russu, cărora Ștefan Bezdechi, care nu știa ungurește, le mulțumește pentru că l-au ajutat la traducerile de care a avut nevoie, și s-o amintim și pe Maria Capoianu, traducătoarea din latină folosită de Corneliu Albu. Sursa principală a reconstituirii personalității acestui important fiu al neamului nostru care s-a născut la Sibiu, la 10 ianuarie 1493, adică acum 500 de ani, rămâne opera și corespondența sa.[7]

Știm astăzi despre Nicolaus Olahus mult mai multe lucruri decât s-au știut până în secolul nostru, când ceea ce s-a știut precis a fost doar numele de *„Românul"*, pe care și l-a purtat cu cinste și cu demnitate, prin toată Europa pe unde l-a călăuzit Dumnezeu. Dar în permanență și-a adus aminte de Valahia sa de origine. Într-o poezie dedicată fratelui său „Matei zis Valahul", jude și primar la Orăștie, la moartea acestuia, Nicolaus Olahus scria sub formă de epitaf: *„Țara de peste Carpați a strămbunilor, dintr-o vestită Viță, viața-mi dădu; fost-am doar oaspe aici, „hospes eram"*, deci în țara ungurească se simțea doar oaspe.[8] Epoca era în căutare de inteligențe și de talente deosebite, pe care cu oarecare emfază le socotea daruri oferite întregii omeniri, pe care o dorea alcătuită dintr-un nou tip de om.

Cu Nicolaus Olahus suntem în plină epocă umanistă, în perioada Renașterii (sec. XIV—XVI), într-un moment mare al omenirii. Este momentul încercării de emancipare a minții omenești, de glorificare a ei, de afirmare a valorii erudiției și a talentelor. Respectul pentru acestea întrecea gloriile rangurilor sociale și politice. Nu înseamnă că aceste gloriole datorate nașterii într-un castel sau într-o familie cu nume și privilegii acumulate adesea fără prea mari eforturi ale minții, nu erau respectate, sau că ar fi fost disprețuite. Li se făceau reverențele pe care le pretindea eticheta și li se dădea ascultare potrivit cu rangurile căpătate prin moștenire, dar epoca era, mai întâi în taină ,apoi mai pe față, mai sensibilă la strălucirea unei minți, decât la strălucirea unei coroane. Un nume câștigat prin cultură și faima erudiției își făcea loc din ce în ce mai mult înaintea celor moștenite, care profitau de faptele altora sau de poziții în care se aflau pe alte criterii decât cele ale meritelor evidente, personale. Cred că se întâmpla și atunci cum s-a întâmplat cu ani în urmă la un Simpozion ecumenic în Germania la care am fost de față. Cineva, obsedat de formalisme, i-a atras atenția unui participant ortodox din România, că mergea la un Simpozion și că nu-și pusese potcapul. *„Dacă merg la un Simpozion, am nevoie de cap, nu de potcap"*, a răspuns cel de un neam cu Nicolaus Olahus!

Nicolaus Olahus a fost o minte românească limpede și ascuțită, educată și echilibrată, inventivă și spontană, care a cucerit un Occident pretențios și, într-un anumit fel prețios, făcând eforturi să se trezească din formalismele de rutină, din prejudecăți și din superstiții. E de ajuns să citim *ce* și *cum* își scriau învățații vremii, ca să ne dăm seama câtă atenție dădeau stilului frumos, dar și conținutului temelor clasice, cărților și informațiilor culturale pe care și le comunicau. O scrisoare era un mic studiu, era o manifestare precum e azi presa, radioul, televiziunea. Scrisorile se scriau pentru a fi făcute publice, adică publicate, dacă nu de îndată, mai târziu. Oamenii vremii credeau mult în gloria postumă și și-o pregăteau și pe aceasta cu grijă.

De aceea și spre norocul nostru, scrisorilor trimise li se făceau copii spre păstrare. Erau socotite adevărate opere literare. Ce-am fi știut astăzi despre Nicolaus Olahus, dacă nu și-ar fi copiat, sau dacă nu i-ar fi copiat alții, la porunca lui, scrisorile? Și dacă despre dânsul s-a scris târziu, chiar și în Apus, e pentru că abia în 1875, deci după 308 ani de la moarte (1568), s-au descoperit cele 611 copii de scrisori care s-au păstrat într-un pachet în arhiva prințului Esztérházy, ruda sa.[9] Opera sa poetică a fost și ea publicată târziu, în 1906, deci după 338 de ani de la moarte: *Carmina Nicolai Olahi*, poezii publicate întâi la Budapesta și apoi în 1934 la Lipsca.[10]

Ultima bibliografie a operelor sale descoperite până acum cuprinde 12 titluri, toate în latinește, prea puține tipărite în timpul vieții sale.[11] În bibliografia sa, unul din cele 12 titluri, un *Tratat de Alchimie*, publicat la Frankfurt în 1525, este, așa cum a demonstrat Virgil Cândea (Literatorul, 1992), opera unui Nicolaus Cibinensis, preot catolic din Sibiu, fiind vorba doar de o potrivire de nume cu Nicolaus Olahus.

Din operele sale se desprind *teologul (Principiile religiei creștine catolice*, Viena 1560, un *Catehism* și *Instructio pastoralis ad clerum*, Tyrnavia 1560, un *Breviar* (Viena 1563), *istoricul* și *diplomatul (Atila*, Bruxelles 1536; *Hungaria*, ms. 1536, Bruxelles, tip. Possonii, 1735), *poetul* (Carmina),[12], *epistolarul* și *păstorul de suilete, episcopul (Instructio pastoralis ad clerum).*

Din toate acestea se poate de pe acum alcătui scheletul unui portret mai mult decât interesant, al acestui român care a strălucit în Europa primei jumătăți de veac al XVI-lea. Nu știm deocamdată dacă, înaintea lui, am mai avut un om asemenea lui în afara granițelor noastre.

Poate că n-ar fi drept să se creadă că în interior am fost cu totul în întuneric. Să nu uităm că în secolul al XVI-lea, pe când Nicolaus Olahus era încă un adolescent, se scriu în Țara Românească *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie* (1512—1521)[13] și se zidește Mânăstirea Curtea de Argeș de către un arhitect incomparabil, numit Manole, iar în Moldova nu mult mai târziu se organiza „Schola latina" de la Cotnari a lui Despot Vodă,[14] după ce Ștefan cel Mare își zidise bisericile și mânăstirile, iar Gavriil Uric se dovedește a fi un miniaturist care va intra în British Museum. În Transilvania aceluiași secol al XVI-lea, la Oradea, la Alba Iulia, la Cluj, la Brașov, era o adevărată întrecere de nume mari care căutau să țină ritmul cu Europa, unii străini, alții ai locului, români.

Nu putem decât să amintim la întâmplare câțiva din ei, pentru că numele tuturor ar trebui legate și de ceea ce au făcut fiecare din ei. Ex. Pietro Paulo Vergerio, Ioan Viteaz, Dascălul Dobre (1554), Francisc David, Honterus, Oprea Diacul din Brașov (1570), Martin Opitz, Taurinus și mulți alții. Abia după dânsul va ajunge în Apus și Petru Cercel, fratele lui Mihai Viteazul, domnitor în Muntenia (1583—1586), ucis de turci în 1590. El s-a remarcat prin câteva scrieri în peregrinările lui apusene, iar în țară a ctitorit biserica domnească din Târgoviște.

Cred că pe bună dreptate Ștefan Bezdechi îl numește pe Olahus *„cel dintâi mare european de sânge românesc"*.[15] Mai târziu, peste o sută de ani, peste două sute de ani vom mai avea și alții și nu numai în Europa apuseană. Petru Movilă va întemeia în secolul următor Academia din Kiev și va alcătui „Mărturisirea Ortodoxă" (1642), devenită bun al întregii Ortodoxii răsăritene. Din punctul acesta de vedere, al întemeierii de școli și instituții de cultură, Petru Movilă a făcut pentru ruși, ceea ce cu un secol înainte făcuse Olahus pentru unguri și slovaci.[16] Spătarul Nicolae Milescu va străluci la Constantinopol, apoi în Germania, apoi pe lângă țarii Rusiei și va ajunge în China (1674). Dimitrie Cantemir, peste două sute de ani, va fi primul român membru al Academiei din Berlin (+1723). Tot peste două sute de ani Antioh Cantemir se va plasa la începuturile diplomației rusești, va fi membru al Academiei Ruse, ministru plenipotențiar în Anglia, ambasador la Paris și începător al literaturii culte rusești (+1744).

Istoria se va amuza amintind că în secolul nostru am dat și o împărătească Imperiului Centr-african (lui Bokassa)!

Universitățile din toate continentele îl vor aminti pe Mircea Eliade, ca fiind *„originar din România"*, iar Europa, și nu numai ea, va face la fel cu Eugen Ionescu, Emil Cioran, Elvira Popescu și alții, tot așa cum va face America vremii noastre, cu premiul Nobel dr. Emil Palade. În anul 1670 la Napoli va apare o carte despre un alt valah ajuns în Occident, *Ieremia Valahul*, capucin minorit ajuns în Italia și intrat la puțin timp după moarte (1625) în calendarul catolic.[17] Multe nume ar mai fi încă de adăugat. Dar înaintea tuturor românilor care au strălucit în cele patru puncte cardinale ale Terrei ,va trebui întotdeauna trecut cel cu care am intrat în Europa secolului al XVI-lea, Nicolaus Olahus, Nicolae Românul, *„os domnesc"* din Țara Românească — se trăgea din Vlad Țepeș — și nepot al lui Matei Corvinul, care și-a căsătorit o soră cu Vlad Țepeș.[18]

Ștefan Bezdechi se ocupă pe larg de originea domnească a lui Nicolaus Olahus,[19] controversa privind nu originea domnească în sine, cât familia din care se trăgea: din Dănești sau Drăculești. În Diploma prin care e făcut baron în 1548 e numit *„consanguineus"* cu *Dragulae Voyevodae* deci cu Vlad Țepeș. Ipotezele sunt larg dezbătute de Ștefan Bezdechi[20] și nu vom insista asupra lor. Important e că el însuși se declară „os domnesc", fapt care e reținut în diploma sa de înnobilare, iar Matei Corvinul i-a propus tatălui său, Stoian sau Ștefan,[21] cu care era văr ,să-l facă domn în Muntenia.[22] Stoian silit de nesiguranța vieții domnilor români — rerum mutationes — se refugiase din Muntenia la Sibiu, unde s-a căsătorit cu Varvara Hunzai și a avut patru copii: Nicolae, Matei, Ursula și Elena. Stoian era fiul unui Manzilla din Argeș, care ținea de nevastă pe Marina, sora lui Ioan Huniade. Un frate al lui Stoian, Stanciu ,a fost ucis de domnitorul Vlad Dracul ca să nu-l concureze la tron, iar băiatul Stoian, înfricoșat că va avea aceeași soartă, a fugit în Transilvania, la Matei Corvin. Aceasta este una din variantele susținute chiar de Nicolaus Olahus, spunând că a auzit-o de la tatăl său și de la mulți alții de sub comanda lui Matei Corvin.[23]

Dacă unii i-au contestat originea domnească, iar alții legăturile de rudenie cu Ioan Corvinul și cu Matei Corvinul,[24] nimeni nu i-a contestat originea românească. Numele lui, Olahus, „Valahul", va fi fost mai întâi o poreclă,[25] dar l-au adoptat toți cei din familia lui, iar el l-a dus cu sine peste tot pe unde a umblat prin Europa, pe la curțile domnești, în palatele episcopale și așa și-a semnat toate scrisorile

(Continuare în pag. a 4-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

---

1 I. Lupaș, *Doi umaniști români în secolul* XVI, Analele Academiei, Secția ist., Seria III-a, Tom. VIII, M. 5, 1928; tipărite și în „Anal Inst. de Istorie", vol. II, Cluj, 1926—1927, p. 337—363.

2 Nicolae Iorga, *Renegații în trecutul țerilor noastre și al neamului românesc*, în *„Analele Academiei Române"*, Memoriile secției de Istorie, seria II-a, t. XXXIV, 1913—1914. Vezi și *Umanistul Nicolaus Olahus* (Nicolae Românul) 1493—1568, texte alese, studiu introductiv și note de I. S. Firu și Corneliu Albu, ed. Științifică, București, 1963, p. 255.

3 Onisifor Ghibu, *Din istoria dictaturii românești*, I, *Bucoavnele*, p. 5, extras din „Analele Academiei Române", secția II-a, t. XXXVIII, Memoriile secției literare, 1916. A se vedea și ceilalți în *Umanistul . . ., cit. supra.*, p. 255—256.

4 Ștefan Bezdechi, *Familia lui Nicolaus Olahus*, în „Analele Institutului de Istorie Națională al Universității din Cluj", vol. V, 1928—1930, p. 63—85.

5 Ștefan Bezdechi, *Nicolaus Olahus, primul umanist de origine română*, cu un *Cuvânt înainte* de prof. I. Lupaș, Ed. „Ram", Aninoasa, Gorj, 1939, 126 p. La p. 124 amintește că a folosit și conferința lui Ioan Lupaș, ținută la Bratislava, ms. 1937. Ștefan Bezdechi a făcut și o recenzie la conferința lui I. Lupaș: *Doi umaniști români . . .* în rev. „Societatea de mâine", martie, 1928, p. 89.

6 Vezi de pildă I. S. Firu și Corneliu Albu, în *„Umanistul Nicolaus Olahus, cit. supra*, și *Nicolaus Olahus, Corespondență cu umaniști batavi și flamanzi, Cuvânt înainte*, antologie, note și bibliografie de C. Albu, cu traducerea textelor din limba latină de Maria Capoianu, ed. Minerva, București, 1974, 351 p. Despre toate studiile lui Corneliu Albu — peste 15 — Vezi în vol. *Corespondența . . .*, p. 324—325. Sunt contribuții importante, despre toate aspectele vieții și activității învățatului român.

7 Ștefan Bezdechi observă rapiditatea cu care Nicolaus Olahus s-a ardelenizat, *op. cit.*, p. 66.

8 *Idem*, p. 105.

9 Prințul Esztérházy era descendent din Ursula, sora mai mare a lui Nicolaus Olahus, v. Nicolaus Olahus, *Corespondență . . .*, p. 324. Cf. și I. S. Firu și Corneliu Albu, *op. cit.*, p. 52.

10 Budapesta, 1906, tip. de Stephanus Hegedus. Poeziile au fost retipărite în 1934 de I. Fogel și L. Juhász, la Lipsca.

11 A se vedea toate la Corneliu Albu, *Corespondență . . .*, p. 323—324.

12 În multe poezii e vizibilă influența lui Ovidiu, cf. Bezdechi, *op. cit.*, p. 111. Olahus însuși dând dovadă de modestie își considera poeziile: *Transilvana vel Silvana potius*, adică pădurețe, improvizate, cf. tot la Bezdechi, p. 97. Dar de fapt scrie frumos și unele din ele sunt chiar reușite, d.p. cea *Împotriva unui bârtitor*, *Idem*, p. 114; Craneveldius îi numește poeziile *elegantissima carmina*, iar Ioanes Cynglus, în 1561, îl numește *poeta ornatissimus*, *Idem*, p. 116.

13 A se vedea Antonie Plămădeală, *Dascăli de cuget și simțire românească*, București, 1980, cu toată bibliografia temei.

14 Cf. St. Bârsănescu, *„Schola latina" de la Cotnari, biblioteca de curte și proiectul de Academie al lui Despot-Vodă. Zori de cultură umanistă în Moldova sec. XVI*, București, 1957.

15 Ștefan Bezdechi, *Nicolaus Olahus . . .*, p. 7.

16 Ștefan Bezdechi, *op. cit.*, p. 31.

17 Francisco Severini, *Vita di Fra Geremia Vallacco*, Napoli, 1670, p. 390.

18 Bofinius, ed. Liosca, 1771, p. 544, cf. Bezdechi, p. 43.

19 În cartea: *Nicolaus Olahus, cit. supra*, p. 34—57; vezi și Ștefan Bezdechi, *Familia lui Nicolaus Olahus*, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională a Universității din Cluj", vol. V, 1926—1930.

20 *Nicolaus Olahus*, p. 34—49.

21 *Stoian este Stephanus*, cf. Mathias Bél, *Adparatus et historiana Hungariae*, Posoni, 1735, p. 23, cf. I. Lupaș, cit. p. 338.

22 *Idem*, p. 37, 44.

23 *Idem*, p. 7, 60, Iată chiar cuvintele lui Nicolaus Olahus: *„Așa cum am auzit de la tatăl meu, apoi de la Ioan Bornemissza și de la Ambrozie Sárkán, comiți în Ungaria, care împreună cu tatăl meu lucrau sub conducerea regelui, hotărâse în mai multe rânduri să-l ducă cu oastea la domnie (în Țara Românească). Dar tatăl meu, văzând că tulburările ce se întâmplă acolo, din pricina domniei, sunt primejdioase, a socotit că e mai bine să se căsătorească în Transilvania cu mama mea Varvara Hunzar și să ducă o viață particulară decât să ajungă domn, să fie expus la nenumărate primejdii și să fie ucis ca strămoșii săi"*, vezi Nicolaus Olahus, „Hungaria et Atila", ed. Adamus Franciscus Kollarius, Vinndobonae, 1763, cap. XII, par. 2; vezi și scrisoarea către Corneliu Duplicius Scepperus din 7 martie 1533, în vol. I. S. Firu și Corneliu Albu, *op. cit.*, p. 228.

24 Ferencz Forgách, Magyar Historiája, 1540—1572; Forgách Simon és Istvánffi Miklos jegyzéseivel együtt, ed. Májer Fidél, în *Monumenta Hungariae Historica*, 1866, LXXXVIII, Pécs, 1866; și *Rerum Hungaricum sui temporis Comentarii*, libri XXII, Possonii et Cassoviae, 1788, cf. I. S. Firu, Corneliu Albu, *op. cit.*, p. 47, 256.

25 cf. Ștefan Bezdechi, *op. cit.*, p. 58.

Nostalgici înrăiți ai cortinei de fier decişi să înăbuşe aspiraţia oamenilor spre libertate în cuşcă de fier

Mintea sănătoasă refuză să creadă ceea ce a fost dat ochilor noștri să vadă zilele acestea pe ecranul televizoarelor: oameni care până mai ieri au trăit, ca și noi, aproape o jumătate de secol, în spatele cortinei de fier, zac de mai multe luni în închisoare, pentru „vina" de a-și fi apărat libertatea și demnitatea, iar la farsa judiciară ce li s-a înscenat sunt aduși zăvorâți într-o cușcă de fier, ca animalele pădurii.

Cum răutatea cruzilor prigonitori ai fraților noștri, români din Tiraspol, se pare că le-a întunecat mintea și le-a tulburat simțirea, încât pot să se dedea la acte iresponsabile, este momentul ca să intensificăm acțiunile noastre de protest spre a sensibiliza opinia publică mondială. Mai presus de orice, tot sufletul creștinesc se cade să nu contenească a înălța ziua și noaptea, către Dumnezeul îndurărilor și a toată milostivirea, această pătrunzătoare rugăciune din cărțile noastre de slujbă:

„Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, Care ești izvor al îndurării și noian al bunătății, Cel ce ai slobozit pe Sfântul Tău Apostol Petru din legături și din temniță și izbăvești pe cel sărac de cel puternic și pe sărmanul fără de ajutor de prigonitorul său, slobozește și acum, ca un milostiv, pe frații noștri români din Tiraspol, din închisoare și îi izbăvește de tot răul și primejdia. Iar pe vrăjmașii care îi urăsc și îi asupresc pe ei întoarce-i de la răutatea lor și risipește, ca un Atotputernic, sfatul lor cel viclean și nelegiuitele lor puneri la cale.

Cu dinadinsul ne rugăm Ție, Iubitorule de suflete, auzi-ne și degrab ne miluiește". Pr. prof. Dumitru Abrudan

Amintirile unui fost student despre un om, un profesor şi un mare teolog

Când un licurici apare în lumina soarelui, oricât de fosforescentă i-ar fi emanația, dominanta se exprimă de la sine, prin numele ce-l poartă.

Așa că, oricât de măiestrite ar fi cuvintele, ele nu pot contura o personalitate de talia Părintelui DUMITRU STĂNILOAE, un titan al Ortodoxiei românești și nu numai . . .

Amintirile însă își au graiul lor . . .

Eram elev al Liceului „Mihai Viteazul" din Alba Iulia și ca fiu al unui sat din apropiere, stând de vorbă într-una din zile cu preotul satului meu de-atunci, între altele îmi spunea: „Știi că a venit la Sibiu un profesor tânăr, Dumitru Stăniloae, care scrie mereu la Revista Teologică și Telegraful Român. Domnule, scrie așa de frumos, dar atât de adânc, de aproape că nu-l poți înțelege!" . . .

Mi-am dat seama, de atunci, că „tânărul profesor", în felul de-a gândi și scrie, trebuie să fie ceva cu totul aparte de scrisul obișnuit. Și, cu această dorință m-am dus ca student la Academia Teologică „Andreiană" din Sibiu, să mă pot face preot studiind Teologia și mai ales să pot cunoaște, mai de aproape, un om, un profesor și un mare teolog. Din anul II de Teologie, am cunoscut și un rector, pătruns de un spirit de mare responsabilitate, într-o vreme de profunde convulsiuni sociale și politice, atât pe plan național cât și internațional.

A. OMUL era un tânăr preot cu barbă, nedespărțit de costumul preoțesc simplu și fără nici un fel de marcaj distinctiv, familist cu o soție la fel de modestă și copii. De statură înaltă, cu o ținută de bătrân înțelept, de-o modestie izbitoare, privind gânditor, cu capul aplecat înainte, ca și spicul de grâu încărcat de boabe, ca și când ar fi stat de vorbă cu cineva din sine. Pășea fără grabă și cu un aer de sobrietate înnăscută. Privindu-l, te determina la respect și introspecție. De fiecare dată lăsa impresia că fiziceşte n-ar fi dintre cei mai sănătoși și robuști și totuși . . . cei care s-au prezentat atunci cu o doză de robustețe în plus, au plecat dintre noi!

B. PROFESORUL, l-am cunoscut direct, în anul III și IV, la orele de Teologie dogmatică. Era în acelaș timp și omul care studia, cerceta, scria și mereu era în contact cu studiul și noul cultural, teologic, științific și filozofic, după cum se remarca atât la catedra universitară cât și în scris prin colaborări la diferite reviste sau în lucrări personale. Era așteptat și gustat cu drag la conferințele ținute cu diferite ocazii, fie de popularizare între credincioși, fie la conferințele organizate cultural pe oraș, fie în cadrul „Astrei" sau al Societății „Femeilor Ortodoxe" din Sibiu și nu în ultimul rând, în cadrul Universității clujene, în refugiu pe atunci, la Sibiu, etc.

Peste tot, era așteptat cu mult interes și savurat cu mare atenție, satisfăcând deopotrivă pretențiile auditorului, de la cele mai modeste întâlniri până la cele mai exigente capete de intelectuali.

Relația între magistru și discipol nu era monotonă și fără sens. Nu era indiferentă și nici rigidă. Dimpotrivă!

Profesorul, când întâlnea pe culoar, în curte sau în alte împrejurări, un student sărguincios și la locul lui, ridica privirea spre el, cu ochii semideschiși, învăluindu-l într-un zâmbet discret și cald și înclinându-și fața, îi răsplătea salutul cu o atitudine ca o binecuvântare.

Profesorul, când întâlnea în respectivele împrejurări, un student „de toate zilele", își reținea gândurile, schițând în urma salutului respectiv, o receptivitate cu priviri spre înăuntru, cu o neliniște și o întrebare tăcută și fără răspuns.

Profesorul, când întâlnea sau auzea de un student care era doar cu numele, sau mai știa că cel în cauză nu și-a găsit „locul", neafirmând nici un semn de vocație, atunci adierea zâmbitoare din primul caz se transforma într-un uragan dezlănțuit, neadmițând sub nici o formă jumătăți de măsură sau compromisuri.

Chiar și o presupusă abatere îl frământa continuu. Îmi amintesc un caz aparte. Era prin a doua jumătate a anului 1938. Atitudinea caldă și zâmbitoare a profesorului și rectorului meu s-a schimbat brusc, la un moment dat și nu-mi puteam explica! Îl întâlneam, îmi răspundea cu o jumătate de privire și mai mult trist și rece. Coșmarul a durat vreo trei luni, după care mă cheamă la rectorat și-mi spune:

— „Domnule Todor, d-ta mai scrii. Fă, te rog, o recenzie la cartea asta, pentru Telegraful Român (al cărui redactor era). Cartea: Pr. Prof Dr. Ioan Stanciu: „Legea noastră strămoșească și Unirea, în lumina istoriei" Sibiu 1938. (Vezi: Telegraful Român nr. 4 din 22 ian. 1939).

I-am mulțumit pentru atenție, iau cartea cu bucurie, o citesc, îi fac recenzie și i-o prezint pentru tipar. Părintele rector o ia, o citește și începe treptat-treptat să se însenineze, până la un zâmbet văratic adresându-mi-se: — „Ai fost prea tare în expresii, la adresa lor. Noi îi tratăm mai frățește, nu veninos cum fac ei. De altfel, am știut eu că D-ta nu-ți părăsești legea ortodoxă!"

— „Da, cum, Părinte rector!?"

— „Păi să vezi, cu vreo trei luni în urmă, a fost preotul D-tale din Drâmbar și mi-a spus să fim atenți, că dacă termini teologia D-ta te vei duce preot gr. catolic în sat! Știam eu că nu faci una ca asta, dar acum m-am convins definitiv".

— „Părinte rector, rămân surprins de-a dreptul! N-am fost și nu sunt materialist. Am o convingere nezdruncinată. Nici prin gând nu mi-a trecut vreodată să-mi părăsesc credința ortodoxă, în care s-a născut neam de neamul meu".

— „Da, așa este".

Și apropierea între profesorul-rector și student s-a făcut tot mai deschisă, convertindu-se, după absolvirea anului IV, în angajarea mea ca secretar al rectorului, până la plecarea mea în parohie.

Nu se poate uita niciodată, și-a fost un noroc deosebit să-l avem ca profesor de dogmatică. Când intra în sala de cursuri, era o liniște de mormânt și aceasta din respect pentru o asemenea personalitate.

(Continuare în pag. a 4-a)

Preot Nichifor Todo

NICOLAUS OLAHUS

(Urmare din pag. a 3-a)

către învățații vremii, și toate cărțile pe care le-a scris. Tot cu acest nume i s-au adresat toți cei cu care a venit în contact. Prin el Valahia a circulat prin Europa secolului al XVI-lea cu nume de cinste.

A fost de timpuriu remarcat. Poate și din cauza originii sale domnești, dar dacă aceasta nu s-ar fi conjugat cu o inteligență bine conturată, cu însușiri deosebite și cu cunoștințe care să atragă atenția, cine știe treptele până la care ar fi putut urca.

Vom nota în fugă liniile mari ale drumului său în viață. Se naște la Sibiu (10 ianuarie 1493). În 1504 familia se mută la Orăștie, tatăl său fiind numit judex regius. Între 1505—1512 studiază la Oradea.[26] Cunoscându-i-se vița domnească, e chemat paj la curtea regelui Vladislav. Acesta moare în 1516 iar Nicolaus Olahus trece secretar al episcopului de Pecs, Szakáry György. Peste doi ani (1518) e hirotonit preot la Pecs și e numit canonic, deși avea numai 25 de ani. Peste patru ani (1522) e numit protopop de Komárom și canonic de Strigonium. În 1526, 16 martie, face un salt în afara Bisericii, deși mărturisește că îi plăcea să-și dedice viața Bisericii. E numit secretar și consilier al regelui Ludovic al II-lea, rege între 1516—1526. Plecând la un război cu Soliman Magnificul, Ludovic al II-lea îl numește secretar și consilier al soției sale Maria, sora lui Carol Quintul și a arhiducelui Ferdinand ,care va ajunge mai apoi rege al Ungariei. În același an armata maghiară e bătută la Mohács, iar regele Ludovic al II-lea e omorât în luptă.

Regina e obligată să ia drumul Occidentului și îl ia cu sine și pe Nicolaus Olahus. Noul rege Ferdinand îi menține poziția eclesiastică și îl numește tezaurar al bisericii din Fehárvár.

În 1530, după o peregrinare prin Slovacia, Bohemia, Moravia, Austria, împreună cu regina Maria, se stabilesc pentru o vreme la Augsburg. Ia parte la Dieta de la Augsburg unde vor veni principii apuseni și însuși împăratul Carol Quintul. E rugat să vorbească în apărarea catolicismului față de amenințarea turcească, dar se trezește într-o atmosferă încărcată de spiritul Reformei în grabnică alcătuire, în care se angajaseră mulți dintre principii germani. De altfel atunci s-a votat, în loc de coaliția împotriva turcilor, *Confesiunea de la Augsburg*, care va fi până astăzi *Mărturisirea de credință* a unei bune părți din adepții lui Luther, inclusiv a sașilor din Transilvania.

Peste un an trece prin Krems (1513) și de acolo se îndreaptă, mereu împreună cu regina Maria, spre Gand, în Belgia. În același an la Bruxelles, Regina Maria, fostă a Ungariei, e instalată ca regentă a Țărilor de Jos. Nicolaus Olahus va rămâne multă vreme secretarul și omul ei de încredere. În 1542, după opt ani în Apus, e chemat la curtea regelui Ferdinand I, e numit episcop de *Zagreb*, dar e reținut la curtea regală în funcția de Cancelar. În 1547 participă la lupta dintre catolici și luterani la Mühlberg. Peste un an (1548) este numit episcop de *Agria* și în același an e reînnobilat de către regele Ferdinand al Ungariei.[27]

În 1553, la 7 mai, e numit arhiepiscop de Strigonium și *Mitropolit primat* al Ungariei. În 1562 e numit și *Regent* al Ungariei. Acum se va afla pe culmea puterii politice și bisericești a Ungariei. Va abandona funcția de Regent în 1563, când îl va încorona la Bratislava pe fiul lui Ferdinand, Maximilian, iar în 1564 va rosti la Viena, în catedrala Sf. Ștefan, discursul funebru pentru regele și împăratul Ferdinand.

Primat bisericesc al Ungariei, cu tot ceea ce însemna Ungaria la vremea aceea, și mă gândesc în primul rând la Slovacia, care îl consideră printre marii ei binefăcători,[28] va rămâne în acest post până la moartea care îl va găsi la Bratislava și va fi îngropat la Tyrnavia la 17 ianuarie 1568. Este orașul în care, peste o sută șaizeci de ani, își va face studiile Ioan Inocențiu Micu, episcopul românilor uniți din Transilvania (n. 1692—+1768).

26 În afară de Oradea, Olahus nu a mai învățat nicăieri. El însuși spune că doar *cărțile i-au fost dascăl* și *pe apucate* (furtim) conform poeziei trimisă amicului său Imre Kálnai, v. *Carmina*, ed. I. Fogel și L. Juhász, Lipsiae, 1934, p. 10, versul 36, cf. Bezdechi, *op. cit.*, p. 94.

27 Diploma e publicată de Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, II, p. 4, p. 441. Regele scrie acolo: *„Românii, neamul Tău, se constată că se trag din Roma, cetatea stăpânitoare a lumii, și că au fost așezați în partea cea mai bogată a Daciei, al cărui nume este acum Țara Românilor, spre a stăvili năvălirile dușmanilor vecini în provinciile romane. De aici chiar și azi se numesc în limba lor Români"*, la Nicolae Albu, *Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800*, Blaj, 1944, p. 17.

28 *„Nicolaus Olahus a reușit în secolul al XVI-lea o colaborare între Români și Slovaci"*, scria „Prager Presse", cf. Bezdechi, *op. cit.*, p. 6.

MEMORIALUL DURERII

(Urmare din pag. a 2-a)

Abia am terminat de pus întrebări unul altuia, când deodată s-a deschis ușa și ne-au mai adus doi colegi de cameră, tot cu păturile pe cap și cu nelipsitele gamele și linguri.

Facem cunoștință cu dânșii: Vasile Cămăruț, învățător bucovinean și Ioan Arghiropol, tot învățător, consătean, ambii crescuți și formați în școala veche.

Mare a fost bucuria noastră când am constatat că în cele religioase și naționale gândeam la fel.

„Facultatea avea deci personalul necesar: rector și profesor, doi învățători și un student. A doua zi puteam începe „anul universitar".

Mai întâi ne-am fixat un program administrativ. În fiecare zi eram câte unul de serviciu pe cameră: la măturat, scos tineta pentru necesități la W.C. și spălat, precum și adusul apei potabile în cameră. Cu toții am fost de acord să-l scutim de acest serviciu pe Părintele Stăniloae, fiind cel mai în vârstă dintre noi, acordându-i respectul cuvenit.

După ce ne-am cunoscut mai bine, ne-am fixat și un program cultural. Dimineața și seara, fiecare își făcea rugăciunea individual. Părintele Stăniloae era o „bibliotecă ambulantă", o adevărată „enciclopedie". Cunoștea: Dogmatică, Morală, Istoria Bisericii Române și Universale, problemele bisericești între cele două războaie, legea strămoșească, trecutul neamului nostru, greacă, latină etc. Era păcat să pierdem asemenea ocazie „pe lespedea fierbinte", să nu ne îmbogățim cunoștințele din Teologia dânsului.

Astfel au început prelegerile zilnice din materiile mai sus amintite, pe care le savurarăm cu toții. După masă făceam greacă și latină. Cuvintele le scriam pe plăcuțe de săpun tăiate subțire sau pe cioburi de sticlă acoperite cu un strat de săpun, peste care puneam niște var ras de pe pereți. În loc de stilou scriam cu un cui sau cu o bucată de sârmă.

Toate acestea erau considerate obiecte „subversive" și când eram prinși cu aceste „materiale", primeam pedeapsă cu izolare.

În așa fel, am asimilat cunoștințele din „enciclopedia" Părintelui Stăniloae, încât după câțiva ani de la eliberare — 1963 — m-am prezentat din nou la examenul de admitere, reușind, fiindcă în 1948 am fost exmatriculat.

În duminici și sărbători, Paști, Crăciun, Rusalii, era o atmosferă de sărbătoare. Părintele Stăniloae ne explica Evanghelia fiecărei duminici sau sărbători, precum și importanța praznicelor respective.

În timpul detenției, deținuții, care aveau familii, suportau mai greu închisoarea decât nefamiliștii. De multe ori îl surprindeam că îi „evada" gândul la familie, la cei de acasă și atunci îl provocam la diferite întrebări la care întotdeauna ne răspundea cu toată dragostea.

Părintele Stăniloae era și un om plin de umor. Ne spunea glume, întâmplări, cu care întreținea o atmosferă de veselie, făcându-ne viața mult mai ușoară.

Când cineva spunea că a fost la închisoare, lumea spunea că a fost la „facultate". De aceea mi-am permis să spun la început că am fost „coleg de facultate" la Aiud cu Părintele Stăniloae. Am stat cu dânsul zece luni în aceeași cameră, adică chiar „un an școlar". Între noi a fost o atmosferă ca în biserică. Personal, n-am simțit că fac închisoare în cele zece luni. Am cele mai frumoase amintiri din timpul detenției, cât am stat împreună.

Părintele Stăniloae a studiat la multe facultăți în țară și în străinătate. Dar „facultatea" de la Aiud și-a pus pecetea pe toate. Aceasta a fost „facultatea" jertfei, a răbdării, a suferinței, a umilinței și a dragostei pentru Hristos și pentru obiditul și greu încercatul nostru neam.

Și acum în încheiere îmi permit să-i adresez câteva cuvinte de aici de la Alba Iulia, din cetatea martirilor neamului și a unității noastre naționale: Părinte Stăniloae, bucurați-vă că toată viața Sfinției Voastre, toată activitatea și tot scrisul în slujba Bisericii și a neamului nostru le-ați stropit cu aghiasma suferinței și a jertfei în „facultatea" de la Aiud! Nici o jertfă nu este de prisos. Roadele jertfelor se culeg în viitor.

La vârsta de 90 de ani pe care Bunul nostru Dumnezeu v-a rânduit-o, bucurați-vă și fiți mulțumit sufletește că ați fost în detenție cu noi și mai ales pentru faptul că „ați ales mai bine să pătimiți împreună cu poporul lui Dumnezeu, decât să aveți desfătarea cea trecătoare a păcatului" (Evrei 11, 25).

Istoria creației. Facerea lumii și a celor dintîi oameni

(LECȚIE DE RELIGIE)

1. Organizarea clasei pentru lecție (Rugăciunea de intrare în clasă, ștergerea tablei, pregătirea diapozitivelor și a materialului didactic intuitiv pentru lecția următoare, notarea absenților, etc.).

2. Verificarea temei și a cunoștințelor predate în lecția trecută.

3. *Legătura cu lecția precedentă, sau cu cunoștințele anterioare.*

Bănuiesc că abia așteptați să vă terminați lecțiile pentru ziua următoare, ca să vă duceți să vă luați jucăriile. Sunt minunate, așa-i? Divers colorate, create cu multă imaginație vă captivează atenția o mare parte din timpul unei zile. Vi s-a întâmplat, însă, să vă gândiți la Cel ce le-a creat? Sunt sigur că da!... Dar mașina în care vă place să vă plimbați, nu vi se pare că și ea este tot așa de minunată și ingenios creată? Desigur că are și ea o minte creatoare. Dar oare râul cristalin în care vă scăldați vara? Dar florile pe care le admirați? Dar soarele și luna?... Bineînțeles că și acestea toate au o „Mână" creatoare.

4. *Comunicarea subiectului lecției și a obiectivelor urmărite.*

Dacă tot ce există are un creator al său, lumea însăși are Creatorul ei, încât astăzi ne vom referi la „Istoria creației. Facerea lumii și a celor dintâi oameni".

5. *Dirijarea învățării. Comunicarea noilor cunoștințe.*

Trebuie să vă spun încă de la început că prin cuvântul „lume" se înțelege mai mult decât ceea ce puteți voi vedea. Astfel, în sensul acestui cuvânt mai intră și acea parte nevăzută pe care o numim „spirituală". Deci deosebim o parte „materială" care cuprinde natura și tot ce ne înconjoară, și o parte „spirituală" adică cea nevăzută.

Referitor la facerea lumii și la „apariția" primilor oameni, există mai multe presupuneri. Adevărul însă, este cel relatat în Biblie în capitolul întâi al cărții numită „Facerea" sau „Geneza". Aici citim că lumea văzută, deci cea materială, a fost creată în șase zile sau șase etape. Să vedem care sunt acestea:

1. În prima zi a fost creată lumina, numită „zi". Întunericul a primit numele de „noapte" și a fost despărțit de lumină.

2. În cea de a doua zi, Dumnezeu a creat cerul, adică atmosfera, sau firmamentul (deosebit de ceea ce am numit noi „cer" ca lume spirituală). Aceasta conține o combinație de gaze cum ar fi: oxigen, hidrogen, azot, bioxid de carbon, toate fiind indispensabile vieții.

3. În a treia zi, Dumnezeu a creat pământul și l-a despărțit de ape pe care le-a numit „mări". Apoi a făcut ca uscatul să rodească vegetația: pomii și plantele de tot felul.

4. În a patra zi, a fost creat luminătorul cel mare care să lumineze ziua, adică soarele și luminătorul cel mic care să lumineze noaptea, adică luna. Au fost făcute și stelele. Soarele, luna și stelele au fost create pentru a delimita ziua de noapte.

5. În ziua a cincea, Dumnezeu a creat viețuitoarele în ape, adică peștii și în cer păsările.

6. Dumnezeu a creat în ziua a șasea viețuitoarele pământului pe fiecare după felul ei. Și tot în ziua a șasea Dumnezeu l-a creat pe om, după chipul și asemănarea Sa, ca o încununare a întregii creații.

7. Iar ziua a șaptea este ziua de odihnă pe care Dumnezeu a binecuvântat-o. Și privind asupra întregii creații Dumnezeu a văzut că totul era bun și corespunzător intențiilor pentru care fusese creat. Cea de a șaptea zi a fost zi de odihnă, nu în sensul în care înțelegem noi odihna. Această „odihnă" a lui Dumnezeu indică faptul că opera de creație a luat sfârșit. Nu înseamnă însă că Dumnezeu și-a părăsit creația. El se îngrijește în continuare de buna ei desfășurare. Și dacă ne gândim bine este firesc să fie așa. De pildă și voi copii, dacă pregătiți o surpriză pentru părinții voștri, după ce totul este gata, vă exprimați satisfacția pentru ceea ce ați făcut și verificați dacă a reușit așa cum doreați.

Dumnezeu fiind atotputernic, desigur că ar fi putut crea lumea într-o singură zi. Dar El este înțelept și a știut că făcând totul etapizat adică în mai multe faze sau zile se poate acorda fiecăruia importanța cuvenită.

Înainte de a crea lumea materială, a fost creată lumea cea nevăzută, adică lumea spirituală. Acolo sus în cer, în această lume, se află îngerașii, pe care știu că voi vi-i imaginați a fi cu aripioare și cu o privire bună și blândă, plină de dragoste, așa cum numai privirea mamei mai poate fi. Ei sunt duhuri, slujitori ai lui Dumnezeu. Iar voi puteți fi siguri că fiecare are un îngeraș păzitor acolo sus, pe care Tatăl nostru cel ceresc îl trimite să vegheze asupra noastră. Dacă mergeți pe stradă el are grijă să nu vă calce vreo mașină, dacă treceți prin locuri periculoase el vă apără să nu vi se întâmple ceva rău. Și când sunteți cuminți și ascultători și vă siliți să învățați bine, se bucură că poate să ducă lui Dumnezeu vești bune despre voi. Aceștia sunt îngerii creați de Dumnezeu. Din nefericire, o parte din ei au trecut de partea lui Lucifer, a celui rău, care din mândrie s-a despărțit de Dumnezeu luându-și cu el acei îngeri răi, adică diavoli. Aceștia sunt potrivnici omului.

Citind mai departe în Sfânta Scriptură cu atenție, remarcăm că Dumnezeu a făcut lumea din nimic, prin puterea cuvântului Său: „Dumnezeu a zis: să fie... și a fost". Aceasta evidențiază faptul că lumea nu este o parte din Dumnezeu, ca ceva rupt din El, ci este o existență separată, dar a cărei cauză este însuși Dumnezeu.

Citind în continuare, în cartea „Facerea", remarcăm că omul a fost creat din pământ, după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, prin suflare de viață, fiind astfel viu. Tot ceea ce făcuse Dumnezeu până la crearea omului era destinat a-i sluji omului, erau făcute pentru ca omul să se bucure și să se folosească de ele, de toate. Și mai mult decât atât, să le stăpânească. Și l-a așezat Dumnezeu pe om, în cel mai frumos loc de pe pământ, creat special pentru el, și anume în Eden. Dacă suntem atenți asupra versetului 26 al primului capitol din cartea „Facerea", ce observăm? (se va citi versetul). Observăm tocmai că este menționată forma de plural a pronumelui posesiv de persoana I „Noastră". Deci omul nu a fost creat numai de Dumnezeu Tatăl în mod singular, ci prin participarea Sfintei Treimi (Dumnezeu Tatăl, Dumnezeu Fiul și Dumnezeu Duhul Sfânt). Să nu înțelegem de aici că Dumnezeu ar fi un om ca oricare dintre noi. Aceasta ar însemna să reducem măreția și nemărginirea Sa, la condiția umană. Ceea ce este în noi de la Dumnezeu este sufletul nostru, este permanenta înclinație a omului de a-l căuta pe Dumnezeu și imensa bucurie a găsirii Celui ce ne-a dat viață; este dorul nostru după Patria cerească și nevoia de a ne ruga. Astfel omul este veriga de legătură între lumea nevăzută, spirituală și lumea materială. Este bine să rețineți că sufletul omului este constituit din rațiune (adică gândire), sentiment și voință. El este deci de origine dumnezeiască fiind substanță de sine stătătoare, liberă, nemuritoare și imaterială.

Așa cum am văzut lumea a fost creată din nimic, pe când trupul omului a fost creat din pământ: „Domnul Dumnezeu a făcut pe om din țărâna pământului, i-a suflat suflare de viață, și omul s-a făcut astfel ființă vie" (Facerea 2, 7). „Țărâna pământului" din care a fost făcut omul reprezintă partea lui materială, iar „Suflarea de viață", cea spirituală, adică tocmai partea lui Dumnezeu din om. Dacă Tatăl Ceresc nu ar fi suflat viață, omul ar fi fost doar un chip de lut, o bucată de pământ modelată. Ceea ce dă măreție și demnitate omului este tocmai latura spirituală din el, adică ceea ce i-a transmis Dumnezeu în mod direct. Așa se explică faptul că omul își găsește adevărata fericire și împlinire numai atunci când l-a găsit pe Creatorul Său și s-a alipit de El, după cum spune un Părinte al Bisericii: „Ne-ai făcut pentru Tine, Doamne și neliniștit este sufletul nostru până nu se va odihni întru Tine, Dumnezeule"; sau cum grăiește psalmistul: „precum dorește cerbul izvoarele de apă, așa te dorește sufletul meu pe tine Dumnezeule!".

Primul om fiind din pământ a fost numit „Adam", deoarece „Adam" înseamnă „pământ" (lut). Dumnezeu l-a iubit încă înainte de a fi creat, deoarece toată lumea a fost făcută pentru a fi stăpânită de el, a investit în el chiar o parte din dumnezeirea Sa, s-a îngrijit apoi să-l așeze în cel mai frumos loc de pe pământ, adică în Eden (Eden = rai), și era preocupat de el.

Văzându-l însă singur, și-a dat seama că nu este bine să fie așa, și atunci i-a făcut un ajutor potrivit pentru el. Cum a procedat Dumnezeu? I-a dat un somn lung lui Adam, timp în care a creat-o pe femeie din coasta sa. Femeia a primit numele „Eva", cuvânt care înseamnă „viață" și ea avea să fie mama tuturor celor vii. Și în felul acesta a fost creată prima familie de pe pământ, care a primit binecuvântarea lui Dumnezeu: „creșteți și vă înmulțiți, umpleți pământul și-l stăpâniți!"

Așa cum am mai spus, primii oameni erau în grădina Edenului, o grădină minunată și încântătoare, plină cu tot felul de pomi, de plante și de vietăți. Dar printre aceștia mai era și un pom mai deosebit, adică pomul cunoașterii binelui și răului. Dumnezeu îi poruncise lui Adam să nu mănânce din fructele acestui pom. Era singura restricție. Probabil că știți și voi ce s-a întâmplat în această grădină a Edenului. Diavolul prefăcut în șarpe viclean a ispitit-o, a ademenit-o pe Eva tocmai cu fructele acestui pom. Eva a mâncat și i-a dat și lui Adam și astfel au încălcat porunca lui Dumnezeu. Așa-i că știți voi ce se întâmplă când tata vă spune ceva, iar voi nu ascultați și faceți exact invers? Urmează pedeapsa, bineînțeles. La fel a fost și cu primii oameni. Neascultarea lor a atras mânia lui Dumnezeu care i-a alungat din grădina Edenului. Acum situația se inversează, primul om, din stăpân al lumii create, devine rob al pământului, adică pământul nu-și va mai oferi roadele ca hrană pentru om, ci acesta va trebui să lucreze din greu pentru a-și câștiga existența: „În sudoarea feței tale să-ți mănânci pâinea"... (Facerea 3, 19). De aici vedem că odată cu căderea omului în păcat, întreaga natură s-a dat deșertăciunii, ajungând în contradicție cu omul. De asemenea șarpele a fost și el blestemat: „Fiindcă ai făcut lucrul acesta, blestemat ești..." (Facerea 3, 14).

Dar chiar dacă tata sau mama vă ceartă sau vă pedepsesc, ei totuși vă iubesc. Oricum tot copilașii lor rămâneți și le sânteți dragi. La fel și Tatăl cel Ceresc nu-l distruge pe omul căzut în păcat, ci îl iubește în continuare. El l-a pedepsit numai, ca să împlinească dreptatea, care cere să fie „după plată și răsplată"!. Dar chiar alungat din rai, omul rămâne tot coroana creației divine, tot ceea ce a putut face Dumnezeu mai bun. De aceea El se îngrijește de soarta sa. Cum? Prin promisiunea unui Răscumpărător, după cum putem citi la Facerea 3, 15: „Vrăjmășie voi pune între tine șarpe și femeie, între sămânța ta și sămânța ei. Acesta (cel născut din femeie) îți va zdrobi capul, și tu îi vei înțepa călcâiul". În acest fel omului i se vestește un Răscumpărător, care va fi Domnul Iisus Hristos. Prin jertfa și învierea Sa, îl va nimici pe diavol și va aduce omenirii iertarea păcatelor și mântuirea. Prin El și în Numele Lui oricine va putea veni la Tatăl cel Ceresc ce ne așteaptă pe toți ca pe fiii săi iubiți să ne dea bucurii veșnice în Raiul părăsit odinioară prin neascultare. El vă iubește și pe voi dragi copii: pe toți și pe fiecare în parte. El dorește să fiți ascultători și cuminți, și cuviincioși, și credincioși, să-L iubiți și voi pe El. Deschideți-vă chiar de acum inimioarele pentru ca El să vă poată picura acolo din dragostea Sa și un colț din veșnicie.

De acum înainte când știți că Dumnezeu este creatorul acestei lumi, veți privi mai atent în jurul vostru și atunci când veți vedea pârâul cu clinchet cristalin ce șerpuiește domol prin pădurea înverzită, sau razele soarelui jucându-se printre frunzele copacului la a cărui umbră vă odihniți, sau seara, cerul senin și plin de stele vă va fermeca privirea, sau când vă va impresiona tumultul învolburat al unei cascade spumoase, deasupra căreia curcubeul își etalează paleta coloristică fără egal, sau când toamnă fiind copacii unei păduri cu frunzele atât de nuanțate oferă imagini la care se poate contempla ore în șir, atunci — zic — veți ști că toată recunoștința noastră pentru aceste adevărate minuni o datorăm lui Dumnezeu. Și sunt sigur că vă întrebați alături de mine: dacă toate acestea sunt așa de încântătoare, aici pe pământ, cum vor fi cele din Împărăția Ta, Doamne? (se vor citi în timpul predării textele din cartea „Facerea" privind crearea omului și făgăduința unui Răscumpărător; se vor scrie pe tablă titlul lecției și etapele creării lumii).

6. *Intuiția:* Se va face arătându-se tabloul creației lumii, a omului, a păcatului și a izgonirii lui din rai.

7. *Fixarea cunoștințelor.*

În câte etape a fost făcută lumea? (În șase etape). Ziua a șaptea ce reprezintă? (Ziua de odihnă, ceea ce înseamnă că actul creației a încetat). Din ce a făcut Dumnezeu lumea? (Din nimic). Dar omul din ce a fost făcut? (Din țărâna pământului). Cum a fost făcută lumea? (Prin cuvânt). Dar omul? (Prin participarea directă a lui Dumnezeu, adică a Sfintei Treimi). Care a fost menirea creației omului? (De a fi stăpânul lumii materiale și „împreună lucrător cu Dumnezeu" la desăvârșirea ei). Cum de și-a pierdut omul această demnitate? (Prin neascultarea poruncii lui Dumnezeu și căderea în păcat). Ce se vestește în versetul 15 al capitolului 3 din cartea Facerii? (Se vestește un Răscumpărător).

8. *Temă pentru acasă.*

Citirea primelor trei capitole din cartea „Facerea".
Memorarea etapelor în care a fost creată lumea.
Memorarea textului din cartea „Facerea 3, 15".
Rugăciunea de la ieșirea din clasă.

Preot prof. Sorin Cosma

Amintirile unui fost student...

(urmare din pag. a 3-a)

Analizând pe H. Andrutsos: Dogmatica Bisericii Ortodoxe, pe care o traduse din grecește în românește, Sibiu, 1930, făcea expuneri captivante, pe care le savuram, urmărindu-l și cu mintea și cu sufletul și cu fuga condeiului, ca să nu ne scape nici un cuvânt, pentru că nu era nimic de prisos în expunerile sale academice. Totul era dens și frumos, înălțător și explicit până la amănunt. Parcă rămâneam cu respirația tăiată când suna în recreație. N-am fi vrut să se termine. Ni se părea că abia începuse... Și, așa s-au depănat doi ani de relație directă între profesorul-rector și studenții săi. Aveam impresia că slujește la catedră ca la Sf. Altar. Și asemenea momente nu se pot uita niciodată. Ele te cheamă în timpul de atunci, te reînviorează, devin amintiri de sărbătoare, flori ale recunoștinței.

Urmărind, dincolo de catedră și preocupările literare ale studenților, iată că în ziua de vineri 2 iunie 1939, când s-a făcut descărcarea comitetului Societății de lectură „Andrei Șaguna", ni s-a adresat tuturor studenților în prag de absolvire a celor patru ani de Teologie, ca un adevărat părinte: — *„Vă vreau să fiți preoți mari, plini de dragoste pentru Hristos și pentru de-aproapele. Plini de râvnă întru cele bune și să aveți cât mai puternic sentimentul răspunderii.*

— *Bucuria noastră va fi nespus de mare și mulțumirea, când aflând de rodul ce-l veți aduce în ogorul Bisericii, vom constata că truda nu ne-a fost degeaba în această școală".*

Și a sosit și ultima oră de cursuri, expunându-ne tema Judecății din urmă, în cuvinte puține concentrând învățături mari...

— „De Judecată se leagă și sfârșitul lumii, o catastrofă universală, care nu va distruge lumea, ci o va reorganiza, făcând-o teren potrivit pentru împărăția lui Dumnezeu" etc.

În ziua de 7 iunie 1939, la o ultimă întâlnire cu studenții, reputatul profesor dogmatist și ilustru gânditor, de-o probitate profesională pretimpurie, cel care a fost până de curând P. C. Prot. stavrofor, prof. universitar și academician Dr. Dr. h.c. Dumitru Stăniloae, vis-à-vis de profunzimea dogmatică a studiului predat și nu mai puțin de vastitatea ideilor, după doi ani de prelegeri susținute, un coleg mai hazliu, întreabă zâmbind: — „Părinte rector, acum știm tot?" Și profesorul, cu sobrietatea cere-l caracteriza și care nu l-a părăsit niciodată și cu o competență promptă, răspunde pentru colegul și pentru noi toți:

— *„Atâta cât știm, ne ajunge ca să ne mântuim!"*

Așa a rămas în amintirile unui fost student, omul, profesorul și marele teolog Dumitru Stăniloae, poliglot și enciclopedist, de-o înaltă ținută morală și intelectuală, dublată de-o smerenie pe măsură. Un mare preot și cu multă iubire față de semeni și față de Dumnezeu.

Ceea ce-i datorăm, pentru tot ce ne-a dat, este ca toți foștii studenți să fim așa cum ne-a dorit, ca oameni deplin realizați.

Toate generațiile de studenți care au avut fericirea să-l aibă ca mentor aici la Sibiu și apoi la București, ca și toți cei care i-au citit operele ,care, prin vastitatea, profunzimea și varietatea lor au atins un palmares rar întâlnit, îi datorează o neștearsă recunoștință.

De aceea, rugăm pe Părintele ceresc, Izvorul înțelepciunii, să-i facă parte de răsplata Sa cea dreaptă și să-l odihnească cu sfinții.

Sfântul Mare Mc. DIMITRIE

Veacul al III-lea al erei creştine a rămas în istorie prin valul de persecuţii sângeroase declanşate de cezarii romani împotriva celor care, vădit sau în ascuns, profesau o altă credinţă religioasă decât cea oficială, politeistă care era impusă prin lege, dar mai ales împotriva creştinilor, cărora li se imputau o serie de aşa-zise fărădelegi, cum ar fi antropofagia, uzurparea puterii imperiale romane, etc. Toate aceste acuze, fără a avea un temei în realitate, nu erau decât simple pretexte în baza cărora cezarii romani au declanşat sângeroasele persecuţii, prin care se urmărea exterminarea celor vizaţi, ajungându-se la torturi, chinuri şi pedepse, de o cruzime rar întâlnită.

Sf. Dimitrie s-a născut în acest întunecat veac al III-lea dominat de intoleranţă religioasă, în oraşul Tesalonic (Salonicul din Grecia de astăzi) într-o distinsă familie de aristocraţi. Învaţă şi se cultivă la cele mai înalte instituţii de învăţământ ale Greciei de atunci, fără a reuşi însă să-şi afle liniştea sufletească. Momentul de răscruce al vieţii sale îl constituie întâlnirea cu sublima învăţătură a lui Iisus. Suflet cu alese însuşiri, cultivat la şcoala virtuţilor antice, se regăseşte în noua învăţătură, devenind un fervent adept al lui Iisus. Impresionaţi de generozitatea şi frumuseţea caracterului său, mulţi dintre cei care îi erau apropiaţi se convertesc la noua credinţă.

După moartea tatălui său, este numit succesor al acestuia în funcţia de guvernator al oraşului Tesalonic de către împăratul Maximilian. Felul înţelept în care a ştiut să chiverniséască treburile obştii pe care o conducea, blândeţea şi smerenia, i-au atras dragostea şi respectul supuşilor săi. Numai că toate aceste lucruri nu puteau să rămână mult timp nesancţionate de puterea de stat, care nu agrea nici creştinismul, şi nici pe adepţii săi. Oamenii răi îl demască cezarului Maximilian, rămas în istorie pentru răutatea şi cruzimea sa, care îl avertizează să se lepede de noua credinţă şi să aducă ofrande zeităţilor romane, ceea ce Sf. Dimitrie refuză cu demnitate, preferând mai bine pierderea funcţiei, şi chiar renunţarea la toate bunurile sale. „Eu cred adevărului, şi de Hristos nu mă lepăd pentru toate măririle lumii", va răspunde el încercărilor de corupere din partea autorităţilor.

Statornicia sa în credinţă nu fac decât să întărâte şi să stârnească şi mai mult mânia cezarului, care îl va destitui din funcţia de guvernator, îi va confisca averea şi îl va arunca în temniţă, unde va sfârşi prin moarte martirică, fiind străpuns de suliţele soldaţilor romani în ziua de 26 octombrie a anului 269. Corpul său a fost îngropat cu pioşenie de câţiva dintre prietenii săi, iar mai târziu, în vremuri prielnice creştinismului, pe mormântul său s-a înălţat o frumoasă biserică, unde i se păstrează moaştele care aveau darul minunat de a izvorâ mir ce vindeca bolnavii.

Sf. Mare Mucenic Dimitrie se bucură de mare şi aleasă cinstire din partea creştinilor români, dovadă fiind frecvenţa destul de mare a numelui său la neamul nostru. Prin exemplul său de statornicie în credinţă, prin jertfa vieţii sale, el a devenit prieten al Mirelui ceresc. „Dumnezeu l-a pus la încercare şi l-a găsit vrednic de El" (Inv. Sol. 2, 5). Chipul Sf. Dimitrie a răzbătut peste noianul veacurilor prin frumuseţea caracterului său, rămânând ca o pildă vie, vrednică de urmat pentru tăria dragostei sale în Hristos, precum şi prin curajul şi fermitatea cu care a ştiut să înfrunte autoritatea civilă, acceptând mai bine suferinţa şi jertfa decât renunţarea la credinţa sa „Fericit este bărbatul care rabdă ispita, căci lămurit făcându-se, va lua cununa vieţii, pe care a făgăduit-o Dumnezeu celor ce îl iubesc pe El" (Iac. 1, 12).

Curajul cu care a ştiut să-şi apere credinţa întăreşte în sufletele creştinilor noştri convingerea în adevărul credinţei lor. Destituit din funcţie, umilit, întemniţat, schingiuit şi apoi ucis mişeleşte, Sf. Dimitrie a ştiut să rămână consecvent cu sine însuşi şi fidel propriilor sale convingeri interioare, acceptând mai bine moartea martirică decât despărţirea de Hristos „Căci sunt încredinţat că nici moartea, nici viaţa, nici îngerii, nici stăpâniile... nu vor putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Iisus Hristos Domnul nostru" (Rom. 8, 38—39).

Pr. N. Stoia

Sfântul DIMITRIE BASARABOV – 27 octombrie

După ce în 26 octombrie am serbat pe Sfântul Mare Mucenic Dimitrie izvorâtorul de Mir, în 27 octombrie al fiecărui an toată suflarea românească îşi îndreaptă inimile şi gândurile întru pomenirea altui luceafăr de lumină purtător, ce străluceşte pe cerul Ortodoxiei noastre: Sf. Dimitrie Basarabov, ale cărui sfinte moaşte se păstrează, în mare cinste şi cu multă evlavie, în catedrala patriarhală din Bucureşti.

Pe lângă sfinţii români ştiuţi şi trecuţi în calendar sau cei neştiuţi de noi, dar ştiuţi de Bunul Dumnezeu, care în ascuns le va răsplăti pentru păstrarea dreptei credinţe, Biserica Ortodoxă Română are în cuprinsul ei in mare cinste şi moaştele unor sfinţi neromâni, care prin diferite întâmplări şi împrejurări a ajuns să împrăştie parfum binemirositor şi să tămăduiască multe neputinţe în mijlocul poporului nostru dreptcredincios. Dintre aceştia amintim pe Sf. Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava, Sf. Parascheva de la Iaşi, Sf. Mc. Filofteia de la Argeş, Sf. Grigore Decapolitul de la Bistriţa olteană, Sf. Mc. Pantelimon de la catedrala arhiepiscopală din Galaţi şi Sf. Dimitrie Basarabov de la Bucureşti.

Numele de Basarabov şi l-a împrumutat de la satul din sudul Dunării unde el a văzut lumina zilei din părinţi binecinstitori de Dumnezeu. După ce mai întâi învaţă frica de Dumnezeu în casa părintească, din fragedă tinereţe se retrage la o mânăstire unde îmbracă schima monahală şi se distinge ca un mare nevoitor prin rugăciuni şi priveghere îndelungată, post, asprimea vieţii, smerenie, lacrimi, nevoinţe. Simţindu-şi sfârşitul se pregăteşte pentru plecarea din lumea aceasta, se retrage la loc ascuns şi neştiut de nimeni, îşi încredinţează sufletul în mâinile Părintelui Ceresc, căruia i-a slujit şi i s-a închinat în toate zilele vieţii sale.

În chip minunat, Dumnezeu îi descoperă sfintele moaşte, ce împrăştiau balsam binemirositor, care sunt aduse şi aşezate în biserica din Basarabov în care el primise Sf. Botez, fiind pentru credincioşii acelei localităţi şi cei veniţi din alte părţi, adevărat izvor de tămăduiri şi împliniri.

Între anii 1769 şi 1774, în timpul războiului ruso-turc, Basarabovul fiind ocupat de ruşi, satul în plin front, iar biserica satului închisă pentru o vreme, la cererea mitropolitului Ţ. R. Grigorie, în anul 1773 generalul Petru Salticov le dăruieşte Ţării Româneşti, fiind aduse şi primite cu mare evlavie şi preţuire, ca pe un mărgăritar de mare preţ.

Astfel, de peste 200 ani sfintele sale moaşte se păstrează cu toată evlavia în biserica lui C. Brâncoveanu de pe dealul Patriarhiei, fiind pentru credincioşii bucureşteni, pentru cei din ţară şi străinii veniţi să ne viziteze şi care îngenunchiază în faţa raclei, adevărat izvor de sănătate şi împlinire a multor dorinţe curate. În urcuşul spinos spre locaşurile cereşti, noi nu suntem singuri. Sf. Dimitrie este alături de noi. Ceilalţi sfinţi se roagă împreună cu noi. Maica Sfântă e totdeauna lângă noi. Mântuitorul Hristos nu ne-a părăsit pentru că El nu vrea moartea păcătosului, ci să se întoarcă şi să vină la cunoştinţa adevărului. Aceasta să facem: să-L căutăm pe Dumnezeu cu inimă curată, să cerem ajutorul Sf. Mc. Dimitrie în rugăciunile noastre; să-i cinstim şi să-i sărutăm precum se cuvine celor aleşi de Dumnezeu, Icoana şi Sf. sale moaşte; să-l rugăm să ducă rugăciunile noastre înaintea Părintelui Ceresc; să intervină pentru noi la mila Sa cea dumnezeiască şi să-i strigăm unele ca acestea:

Bucură-te, că trupul tău ne-ai lăsat nouă;
Bucură-te, că întâmpinând moaştele tale, săltăm cu duhul;
Bucură-te, că surutându-le, luăm binecuvântare;
Bucură-te, că atingându-le, ne umplem de sfinţenie;
Bucură-te, că apropiindu-ne de dânsele, de boli ne tămăduim;
Bucură-te, că închinându-ne lor, de primejdie ne izbăvim;
Bucură-te, făcătorule de minuni, Sfinte Părinte Dimitrie.

Protos. Ştefan Guşă

Filonul religios în literatura contemporană

Câteva elemente inedite

Unul dintre semnele democraţiei în care trăim îl constituie exprimarea sentimentelor religioase de astăzi dar şi reliefarea ei în scrierile deceniilor trecute. Dacă atunci atitudinea aceasta putea atrage etichetări dintre cele mai negative şi chiar excluderea din societate, în ultimii ani ea a preocupat — cu folos — pe mulţi critici şi istorici literari. Am numi pe următorii: Corneliu Leu, I. Andru, Silvestru Boatcă, George Şovu, Corina Vlad Diaconescu.

În cele ce urmează vom reliefa contactul cu mediul religios şi geneza operelor câtorva scriitori nu îndeajuns de cunoscuţi astăzi.

Astfel, urmând o ordine cronologică, vom spune că foarte controversatul poet *Nicolae Labiş* iubea cu pasiune poezia populară. De aici — o importantă latură a activităţii sale, concretizată în investigaţii folclorice. Povestirea *Lostriţa* îşi dovedeşte o astfel de origine... o dată cu pretextul călătoriei pe pământ a lui Dumnezeu însoţit de Sfântul Petru, prozatorul citează tot acolo rugăciunile ortodoxe de la culcare, obiceiul oficierii Sfeştaniei la fântână, felurite sărbători „şi un prieten călugăr, Cleopa, cu care mă-nţelegeam". Se mai amintesc „nişte vorbe, tot ale lui Cleopa". Cu el, personajul fictiv a făcut ascultare la păzitul oilor şi sub a lui oblăduire a dus viaţa un număr de ani la mânăstire.

Personajul principal citat este cunoscutul stareţ şi teolog, Părintele Cleopa, care trăieşte şi astăzi la Sihăstria.

De numele lui se leagă şi geneza unui roman însemnat. Este vorba de *Trei ceasuri în iad* al lui *Leonida Plămădeală*. Autorul a devenit în urmă mitropolit al Ardealului. În tinereţe însă, Î.P.S. Sa a petrecut anii de ascultare ca frate la Mânăstirea Sihăstria, aflată în deceniile noastre sub semnul înţelepciunii amintitului stareţ. Romanul acesta reproduce în întregime visul care dă titlul lucrării, ajuns aici din ceasurile de taină ale convorbirilor duhovniceşti dintre cei doi călugări.

Oricum biografia Părintelui Cleopa îl aminteşte şi anume la capitolul înţelepciunii sale omiletice (cf. Diac. Gheorghe Băbuţ, *Pelerinul român*, Oradea, 1990, p. 83). El trebuie că deţine istorioara din volumul *Vămile văzduhului*, tipărit la Mânăstirea Neamţu, în 1936.

În ultimii ani, o carte care s-a impus de la prima ei ediţie este *Jurnalul Fericirii*, de N. STEINHARDT, călugărit sub numele de Monahul Nicolae. Este interesant de constatat că şi aici Părintele Cleopa apare cu numele lui adevărat. Cercurile creştine din Bucureşti găsesc cu cale să cheme printre membrii lor pe renumitul stareţ şi ascet. Era în primii ani ai stăpânirii comuniste. Ele îi ascultau cu nesaţ cuvintele în cadrul bisericii Schitul Maicilor. Tot în 1970, câţiva participanţi ai grupului vizitează Sihăstria şi pe îndrumătorul ei duhovnicesc. „Ne opreşte cu bucurie — îşi aminteşte scriitorul — mai bine de trei ceasuri la el, a rămas acelaşi vorbitor fluent. Ne învaţă despre ispite şi distincţia ce trebuie făcută între ispitele din stânga şi cele din dreapta".

Alt ierarh ardelean cu un însemnat rol în dezvoltarea literaturii religioase contemporane este Î.P.S. Arhiepiscop al Clujului, fostul arhimandrit BARTOLOMEU ANANIA. S-a format ca scriitor în preajma clasicilor noştri: Tudor Arghezi, Gala Galaction, Vasile Voiculescu. Este semnificativ că prefaţa — mărturisire de la volumul *Mioriţa* (1966), prin care el îşi arăta descinderea literară din autorul *Cuvintelor potrivite*, nu a mai fost voie să apară la ediţia a doua. Se ştie de asemenea că monahul scriitor a evoluat tainic în cadrul Rugului aprins, un cerc de spiritualitate ortodoxă de la Mânăstirea Antim. Pentru cele XVI volume de teatru, de eseuri, de poezie a fost ales totuşi membru al Uniunii scriitorilor, obţinând în 1982 şi un premiu pentru dramaturgie.

Ca memorialist a schiţat portretul moral şi literar al mai multor reprezentanţi ai condeiului românesc, consideraţi odinioară „mistici", în volumul *Rotonda plopilor aprinşi* (1983).

Nestematele valori stilistice ale cărţilor liturgice ortodoxe se îmbină armonios cu acelea ale folclorului nostru în *File de acatist* în 1981. Figura Sfântului Mucenic Ioan Valahul se înalţă aici pe aripile sublime ale lirismului religios, redând dimensiunile unei personalităţi jertfelnice a veacului al XVII-lea răsăritean.

O dată cu volumele amintite, prozatorul ne-a obişnuit cu numeroase pagini viu aşteptate de Teologie şi de ficţiune folclorică, publicate în mai multe periodice bisericeşti.

Înaintea acestui scriitor poate că ar fi trebuit amintit numele lui A. Sever, autorul romanului *În afara legii*, Iaşi, 1976. Pseudonimul acoperă personalitatea Î.P.S. Mitropolit *Dr. Nestor Vornicescu* de la Craiova. Pentru multe alte cercetări de literatură străromână şi de istorie bisericească, Î.P.S. Sa a fost ales membru de onoare al Academiei noastre şi de asemenea membru titular al Academiei din Chişinău.

Dintre acestea ne mărginim să citâm doar *Aethicus Hristricus*, Craiova, 1986. Aici se cercetează activitatea filosofului străromân păgân de la Histria dobrogeană (sec. IV—V). El a lăsat o *Cosmografie* şi a inventat un alfabet nestudiat până acum.

Pentru un anumit public, figura scriitorului PETRU REZUŞ, care a împlinit de curând 80 de ani, este cunoscută doar sub acest aspect. Puţini ştiu că în realitate el este cleric şi profesor onorar, după o activitate strălucită la mai multe facultăţi de Teologie. În cadrul acestora s-a ocupat îndeosebi cu Dogmatica, apoi cu Apologetica şi cu Istoria religiilor.

Este demn de remarcat că sentimentele şi cunoştinţele sale de Aghiografie şi în general de Teologie se regăsesc în gingăşia şi în fabulaţia înălţătoare a atâtor volume de literatură pentru copii şi de culegeri folclorice pe care le-a publicat. De asemenea, cunoştinţele de Istorie bisericească, de Estetică ş.a. l-au ajutat să elaboreze exegeze fundamentale pentru biografia nemitizată a lui Ion Creangă şi aceea a lui Mihai Eminescu.

Va fi sarcina viitorilor cercetători să stabilească în ce măsură şi la ce înălţime a fost dusă de către pr. Petru Rezuş descendenţa lui literară din confraţii clerici înaintaşi.

Nu mai puţin interesante vor fi concluziile asupra înrudirii crezului lui estetic cu premisele teoreticienilor George Călinescu şi Tudor Vianu.

Ultimul volum al poetului propune într-un vers învăluit şi elegiac întrebări asupra rostului pe pământ şi în cer al vieţii unui creştin credincios. Din *Spre Ţărmuri* (1989) se vede că turnul făpturii văzute a autorului stă să se năruie.

Caracteristica aceasta îl înrudeşte pe creator cu alt poet religios de astăzi. Ne gândim anume la *George Alexe*, care a publicat la Washington, în 1991, un remarcabil volum de versuri, *Ţărmul dinspre cer*. Doar imaginea universului copilăriei în Bărăgan, nostalgic evocată de cel din urmă aflat peste Ocean, îi deosebeşte pe cei doi creatori. În restul, contemplarea ortodoxă a divinităţii şi în general tristeţea condiţiei umane menite învăluirii ineluctabile a morţii, îi apropie foarte mult.

Am adunat în rândurile de mai sus câteva date despre creatorii religioşi ai scrisului românesc din vremea mai nouă. Numele acestea sunt ale unor personalităţi literare adevărate, dar şi ale unor mari teologi. După decenii de ocultare încăpăţânată şi vinovată, ele se cuvine să fie cunoscute şi de generaţia românească de astăzi.

Pr. Dr. Gheorghe Drăgulin

DIN SF. SCRIPTURĂ:

— *Fiii mei, să nu iubim numai cu cuvântul, ci cu fapta şi cu adevărul.* (I Ioan 3, 18)

— *Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzând ei faptele voastre cele bune să preamărească pe Tatăl vostru care este în ceruri.* (Matei 5, 16)

O întruchipare a speranţei

Există uneori stări de lucruri excepţionale, care fără a putea fi pretutindeni numite minuni, reprezintă o culme, întotdeauna prea scurtă, a fericirii.

Pentru mine o astfel de numită minune s-a produs într-o duminică de aprilie, pe toată Europa însorită, în care mi-am reîntâlnit bunicul. A existat o anume schimbare în istorie care a permis reîntâlnirea. A existat iarăşi o primă reîntâlnire, cu un an înainte. Doar că această primă reîntâlnire nu avea voie de a se numi desăvârşită pentru că se petrecea pe meleaguri îndepărtate.

Acum, a doua oară, după ani şi ani, ne revedem în acea mică locuinţă bucureşteană, pe care nimeni n-a putut să mi-o fure din amintire. Minune s-a numit şi să mă regăsesc în braţele bunicii mele, clipă privilegiată, visată în fără de număr nopţi şi zile şi, Dumnezeule mare îţi mulţumesc, acum îndeplinită.

I-am regăsit pe amândoi doar puţin-puţin schimbaţi, într-o seninătate a conştiinţei împăcate, a mândriei în sfiala creştină, pentru o viaţă trăită drept. Această, pentru mine minune, m-a îndemnat să scriu câteva rânduri pentru acest frumos şi meritat moment aniversar ce se pregăteşte în luna noiembrie.

Cine se aşteaptă să găsească aici o însemnare asupra teologiei părintelui Dumitru este rugat a trece repede peste aceste pagini, pentru că ceea ce vreau este doar o încercare de a împărţi cu toţi cei ce vor să asculte, o părticică din sufletul meu, plecat departe undeva, într-un alt loc de lume, dar şi rămas aici, alături de ei doi. Tot aşa, cum şi o parte din sufletul lor s-a desprins pentru a mă însoţi şi ajuta acolo, departe.

Au fost alte împrejurări istorice, grele şi nedemne, care au făcut să îmi văd bunicul numai când aveam vreo patru ani şi de aceea să pot să am mereu în ochi această întâlnire. Nu e mai puţin adevărat că şi pentru el era prima dată când mă vedea. Eu însă deţineam privilegiul de a fi văzut poze ale lui. Era în poze un bărbat încă tânăr, un preot frumos, cu acea privire care a rămas şi astăzi. Mi se spunea atunci că este plecat în delegaţie şi, puteţi fi siguri, nu eram singurul care doream să se întoarcă din acea blestemată delegaţie, cuvânt pe care nu-l înţelegeam deloc, nici la propriu, dar din fericire, mai ales la figurat. Evident, când l-am văzut, exista o deosebire între fotografie şi original. Dar copilăria are darul de a nu pune mare preţ pe asemenea amănunte. El era bunicul şi gata. Noutatea intervenită în viaţa mea a constituit o senzaţie pe care am trăit-o aşa cum se merita. În zilele care au urmat îmi urmăream bunicul peste tot. Până la marginea curţii din Calea Moşilor. Îl aşteptam la întoarcere. Se întorsese un fel de linişte în casă.

Dacă ar fi să mă gândesc la ceea ce m-a impresionat cel mai mult la el va trebui imediat să scriu cuvântul dârzenie. Era un om dârz. Acesta este cuvântul care i se potriveşte. Nu ştiu cum „dârzenie" se poate traduce în altă limbă. Dar nici nu trebuie a încerca să ştiu. Lui i s-au tradus cărţi şi conferinţe, gânduri i-au fost transpuse în viaţă, în faţa unui microfon ,dar nimeni n-ar putea să-i compare sufletul cu cel al unui străin. Altfel spus, dârzenia lui este cea a unui român. Forţa lui, am înţeles aceasta şi acum, din nou, se trăgea din mândria lui, din rădăcinile sale ardelene. În plus, se întâlnea la el dârzenia unui creştin.

Să scriu că el a fost un om credincios ar fi dureros de banal. Pentru că la el respiraţia, cel mai mic gest, era făcut în credinţă. Există oameni credincioşi, dar cred că există şi alţii a căror simplă prezenţă în lumea asta este un act de trăire în Domnul. Printre aceşti fericiţi, eu îl situez şi pe el. Tot aşa, cum în această categorie îl regăsesc pe părintele Sofian şi nu în ultimul rând pe bunica mea. Dârzenia unui creştin nu este încrâncenare, nu este fanatism, nu e în nici un fel primejdioasă, doar nesuportabilă pentru cei cu inima rea. Căci ei iau slăbiciunea altora ca o victorie a lor iar dârzenia liniştită ca un prag de neajuns ,care, din această cauză, trebuieşte sfărâmat. Sunt mulţi, pentru secunde puternici, tot timpul răniţi, de aceea etern periculoşi. Însă doar prin ei poţi să vezi bunătatea celorlalţi.

Amintirile cu bunicul meu sunt atât de multe şi încărcate de lumină încât îmi ştiu sufletul plin pentru o viaţă întreagă. Ne-am înţeles, ne-am împrietenit pe măsură ce eu înţelegeam ce înseamnă prietenia. Am citit cărţi împreună şi am fost în vacanţe alături. A fost pentru mine portul la care te întorci după furtună, apa limpede pe care după ce o bei ştii că poţi să lupţi mai departe. Nu întotdeauna am fost de aceeaşi părere şi el nu a fost mereu de acord cu hotărârile mele. Chiar şi în asemenea momente mă simţeam în armonie şi siguranţă. Era frumos şi bine. Românii au norocul de a se putea concepe şi accepta în cadrul familiei. Acel sentiment de a da şi de a primi, considerat ca cel mai banal gest al vieţii. Din înmănunchierea de suflete fiecare iese mai puternic. Sau, de ce nu, mai dârz. I-am fost eu lui un ajutor, o povară, sau poate amândouă? În sinea lui el ştie răspunsul. Ne putem fi unii altora doar povară? Nu poate fi adevărat! Aşa cum fiecare îşi doreşte şi în acelaşi timp îşi urăşte singurătatea, tot aşa, fiecare îi acceptă pe ceilalţi ce-i sunt în jur. Dorinţele lor te fac pe tine puternic, te îmbogăţesc sufleteşte purtând povara celor-

(Continuare în pag. a 6-a)

Dumitru Horia Ionescu

„Unde eşti, bine eşti."

Sunt cuvintele Mântuitorului Hristos spuse lui Ava Iacov, într-o mânăstire din Răsărit, spre a-l încredinţa pe acesta că Biserica cea adevărată este Biserica Ortodoxă din care făcea parte şi nu erezia nestoriană care a tulburat Biserica în secolul al V-lea, şi spre care a fost ademenit şi acest călugăr.

Lupta între Biserica Ortodoxă şi erezia nestoriană s-a extins şi în mânăstiri. Astfel, în mânăstirea în care trăia cuviosul Iacov erau două biserici: una aparţinea călugărilor ortodocşi şi alta aparţinea călugărilor nestorieni, numiţi şi dezbinaţi.

Între călugării ortodocşi şi călugării nestorieni erau discuţii aprinse despre cele două firi ale lui Hristos.

Cuviosul Iacov, fiind un călugăr smerit, era iubit şi de călugării ortodocşi şi de călugării nestorieni, care se sileau să-l atragă de partea lor. Călugării ortodocşi îi ziceau: „Vezi, Avo Iacove, să nu te amăgească cei dezbinaţi şi să te tragă la împărtăşirea lor. Asemenea încă şi dezbinaţii îi ziceau: Să ştii, Avo Iacove, că dacă cu cei ce cred în două firi te împărtăşeşti, îţi pierzi sufletul tău".

Cuviosul Iacov, fiind într-o situaţie critică, s-a gândit la rugăciunea mai intensă către Dumnezeu şi la un post de patruzeci de zile neîntrerupte, ca Dumnezeu să-i arate adevărul. Pentru îndeplinirea acestui scop, el s-a retras în secret în afară de mânăstire şi acolo într-o chilie şi linişte desăvârşită şi neştiut de nimeni a petrecut viaţa în regăciune intensă şi post aspru de patruzeci de zile.

„După ce au trecut patruzeci de zile ,a văzut un copil, că a intrat la dânsul, vesel şi i-a zis lui: Avo Iacove ce faci aici? Şi îndată luminându-se şi luând putere din vederea lui, i-a zis: Stăpâne, tu cunoşti ce am! Aceia îmi zic: Nu lăsa Biserica; şi ceilalţi îmi zic: Te înşală cei ce cred două firi. Şi eu nedumerindu-mă şi neştiind ce voiu face, am venit la lucrul acesta. Îi răspunde lui Domnul: *Unde eşti, bine eşti.* Şi îndată cuviosul s-a aflat înaintea uşilor sfintei Biserici a pravoslavnicilor".

Copilul Care s-a arătat cuviosului Iacov, după rugăciunea şi postul săvârşit, a fost Mântuitorul Hristos. Cuvintele spuse de Hristos către cuviosul Iacov „Unde eşti, bine eşti" l-au întărit pe acesta în credinţa că Biserica Ortodoxă este Biserica cea adevărată.

În urma vedeniei avute şi a cuvintelor auzite Cuviosul Iacov s-a întărit cu duhul şi s-a alăturat celorlalţi călugări în lupta contra ereziei nestoriene.

Cuvintele Mântuitorului Hristos „Unde eşti, bine eşti" adresate cuviosului Iacov sunt valabile şi astăzi. Ele ne privesc şi pe noi căci „Unde suntem, bine suntem", adică în Biserica Ortodoxă, care este Biserica bunilor şi străbunilor noştri, şi în care ne vom dobândi mântuirea. Precum cuviosul acela din vechime, tot aşa şi noi să ne rugăm lui Dumnezeu, să ne întărească în credinţa cea dreaptă şi să ne ajute a ne împotrivi tuturor rătăcirilor spre care suntem ispitiţi din toate părţile. Să nu uităm de cuvintele cu caracter profetic adresate de Sf. Apostol Pavel ucenicului său Timotei cum că vor veni vremuri când unii „nu vor mai suferi învăţătura sănătoasă, ci — dornici să-şi desfăteze auzul — îşi vor căuta învăţători după poftele lor şi îşi vor întoarce auzul de la adevăr şi se vor abate către basme" (II Tim. 4, 3—4). Să fim treji întru toate şi să rămânem statornici în credinţa ortodoxă, împlinind poruncile lui Dumnezeu, spre a putea spera astfel că ne vom mântui şi ne vom bucura de fericirea veşnică.

Protos. Ipolit Ciubotaru

Convorbire între I.P.S. ANTONIE al Ardealului şi Mgr. ELEUTERIO FORTINO, subsecretar al Consiliului Pontifical pentru Unitatea creştinilor şi secretar al părţii catolice în Dialogul oficial ortodoxo – catolic

Î. P. S. ANTONIE: 1. *Ce reacţii s-au înregistrat la Roma în legătură cu documentul de la Balamand?*

Mgr. FORTINO: Aşa cum s-a prevăzut, la sfârşitul embargoului (15 iulie 1993), *textul a fost publicat la Roma atât în franceză, cât şi în engleză.* În zilele următoare, revista religioasă din Bologna „Il Regno-Documenti" *a publicat traducerea italiană a acestuia.*

Sanctitatea Sa, *Ioan Paul al II-lea*, primind delegaţia Patriarhiei Ecumenice, de sărbătoarea Sfinţilor Petru şi Pavel (29 iunie 1993), în discursul adresat delegaţiei, a afirmat că *odată cu documentul de la Balamand, „o etapă nouă a început în dialogul catolic-ortodox* (L'Osservatore Romano, 30 iunie 1993, p. 8). În acelaşi discurs, Papa a spus: *„Rezultatele reuniunii de la Balamand ar trebui să ajute toate Bisericile locale ortodoxe şi toate Bisericile locale catolice, latine şi orientale, care trăiesc în aceeaşi zonă, să se angajeze mai mult în dialogul carităţii şi să instaureze sau să urmărească rezultatele colaborării".*

Î. P. S. ANTONIE: 2. *Ce consecinţe va avea, pentru Bisericile Unite, declaraţia de la Balamand, adică declaraţia că uniatismul nu este nici metodă, nici model de unitate?*

Mgr. FORTINO: Documentul de la Balamand afirmă că *„ceea ce s-a numit uniatism nu mai poate fi acceptat, nici ca metodă de urmat, nici ca model al unităţii căutată de Bisericile noastre.* (n. 12). *Această afirmaţie este capitală pentru indicarea metodei* care se foloseşte în cercetarea modernă a unităţii depline; şi este important, pentru *modelul de unitate*, că se caută împreună, prin intermediul dialogului. Pentru catolicii orientali, ca şi pentru toţi cei care s-au angajat în dialog, catolici şi ortodocşi, această afirmaţie are o *valoare metodologică şi de perspectivă.*

Cercetarea unităţii între catolici şi ortodocşi a ales de fapt ca *metodă dialogul între Biserica Catolică şi toate Bisericile Ortodoxe împreună* şi nu cu forţa, de oriunde ar proveni, de a determina ca grupuri sau persoane individuale să treacă de la o Biserică la alta. Ba, mai mult încă, Documentul pregătitor al dialogului, stabilit de comun acord între catolici şi ortodocşi *(1978)*, a indicat ca *scop al dialogului* „deplina comuniune", adăugând această perspectivă: „Această comuniune, *fondată pe unitatea de credinţă, păstrând linia experienţei şi a tradiţiei comune Bisericii vechi*, va găsi *expresia în celebrarea Sfintei Euharistii"*. Tocmai acest *nou model* îl caută împreună catolicii şi ortodocşii în dialog, discuţia asupra modelului unităţii fiind deschisă. Nu se propune un model preconstituit. Dialogul este deschis asupra acestui punct. Dialogul va trebui să stabilească *elementele esenţiale ale modelului unităţii*, care se caută, evident, *pe baza Sfintei Scripturi şi pe linia experienţei şi tradiţiei vechi*, ceea ce comportă: *credinţa apostolică, hotărârile sinoadelor ecumenice, experienţa istorică a primului mileniu trăit în comun* şi *situaţia actuală* a celor două Biserici.

Î. P. S. ANTONIE: 3. *Credeţi că Bisericile unite cu Roma vor ajuta să se deblocheze dialogul ortodoxo-catolic blocat din cauza uniatismului?*

Mgr. FORTINO: Documentul de la Balamand situează naşterea Bisericilor orientale catolice în *contextul istoric al „tentativelor pentru restabilirea unităţii"* (n. 7—9). Unitatea, aşadar, se găseşte în orizontul istoric al acestor Biserici, cu toate experienţele de aversiune şi de amărăciune. Şi chiar cu experienţa dureroasă a despărţirii de respectivele Biserici-mame din care au provenit.

Documentul de la Balamand afirmă: „Trebuie deci, ca Bisericile să fie integrate, atât ca nivel local, cât şi ca nivel universal, *dialogului dragostei în respect mutual şi înţelegerea reciprocă regăsită*, şi ca ele să intre în *dialogul teologic* cu toate implicaţiile practice" (n. 16).

Dacă până acum aceasta nu s-a întâmplat pe deplin, cu siguranţă nu este din vina catolicilor orientali. Când s-a început dialogul teologic, două din aceste Biserici, între care cea mai mare Biserică orientală catolică ,cea din Ucraina, nu putea să aibă existenţă legală în ţară. Dvs. cunoaşteţi bine obiecţia făcută împotriva prezenţei catolicilor orientali în Comisia mixtă de dialog, chiar de la prima sesiune (1980). Şi aceasta nu este decât un simbol al unei poziţii. În schimb, *noua orientare*, asumată în documentul comun de la Balamand, sunt sigur că va favoriza dialogul chiar din partea catolicilor orientali, care vor fi astfel în majoritate *cointeresaţi.*

O consideraţie realistă, totuşi, trebuie să facă să subliniem că sunt demne de respect ritmurile psihologice de *maturizare* de ambele părţi.

Î. P. S. ANTONIE: 4. *Roma, Vaticanul, Sanctitatea Sa Papa ar putea interveni direct pentru a face, cât le stă în putinţă, să ajute să deblocheze situaţia?*

Mgr. FORTINO: Deja, în *1991*, Sanctitatea Sa, Ioan Paul al II-lea a scris *o scrisoare specială episcopilor continentului european*, asupra relaţiilor dintre catolici şi ortodocşi *(31 mai)*, chiar cu această temă, solicitând o *atitudine pozitivă*, atât în confruntările dialogului teologic, cât şi în *relaţiile frăţeşti* în locurile unde trăiesc împreună catolici şi ortodocşi. Această perspectivă este confirmată foarte adesea în intervenţiile Sfântului Părinte. Este suficient să se urmărească discursurile sale.

Desigur, autorităţile competente vor continua să dea indicaţii şi orientări în favoarea dialogului, rămânând mereu, cum zice, „pe măsura puterilor lor", adică *respectând prerogativele Bisericilor locale* pentru problemele de competenţă specifică lor, conform Sfintelor Canoane ale Bisericii.

Î. P. S. ANTONIE: 5. *Credeţi că Roma va sfătui Bisericile unite să înceteze ocuparea violentă a bisericilor, procesele în tribunale şi intervenţiile la autorităţile civile?*

Mgr. FORTINO: *Documentul Comisiei Pontificale „Pro Russia"*, care, din partea catolică, se aplică tuturor ţărilor din Europa Centrală şi Orientală *(2 iunie 1992), a făcut-o în mod explicit. Violenţa fizică, psihologică sau morală, de orice parte ar proveni, este contrară spiritului creştin.* Sfatul pe care îl dă însuşi Sfântul Apostol Pavel, care, cum ne aminteşte documentul de la Balamand, *„recomandă creştinilor să rezolve între ei neînţelegerile, prin intermediul unui dialog frăţesc, evitând astfel să apeleze la intervenţia autorităţilor civile în soluţionarea practică a problemelor"*, este mai mult ca oricând potrivit şi de urmat. Pentru că, de fapt, este posibil să se evite aceste recurgeri la tribunalele civile *urmând ca problemele* să se rezolve prin dialog. În felul acesta ele s-ar rezolva definitiv. Altfel, contenciosul va continua. Şi dacă nu se rezolvă în *acord reciproc*, va continua să persiste în mod latent, şi vor reapare în alte momente şi sub alte forme.

(Convorbirea a fost înregistrată şi copiată la 7 oct. 1993, la Viena).

MESAJ

Către

Consiliul local al oraşului Avrig, Comisia pentru cultură, învăţământ şi sănătate, şi către toţi credincioşii Avrigului.

Adunaţi astăzi în jurul locaşului de veci al lui Gheorghe Lazăr, simbol al culturii şi al învăţământului românesc, în curtea străvechii biserici din Avrigul natal, ne amintim cu veneraţie şi recunoştinţă de acest apostol al redeşteptării noastre naţionale, tocmai atunci când ţara avea cea mai mare nevoie de un astfel de om.

De 170 de ani, românii de pe cuprinsul întregii noastre patrii vin cu respect aici unde îşi doarme somnul de veci după o viaţă rodnică dar zbuciumată *„iericitul arhidiacon şi doctor în teologie şi legi"* Gheorghe Lazăr, cum îl numea Ion Heliade Rădulescu.

Amintindu-ne iară şi iară, ca într-o ectenie lină de numele lui, rememorându-i faptele de merit în slujba şcolii româneşti ,a patriei şi a Bisericii, ne facem o datorie sfântă către el şi către toţi aceia care înaintea noastră au slujit cu devotament şi zel apostolic nobilele idealuri culturale şi naţionale ale neamului nostru.

Născut în urmă cu mai bine de 211 ani dintr-o vrednică familie de români din această localitate scăldată de apele Oltului, tânărul Gheorghe Lazăr şi-a desăvârşit pregătirea intelectuală urmând cursurile şcolii primare şi ale liceului piarist din Cluj şi Sibiu, încununându-le apoi cu strălucite studii de filosofie, drept şi teologie la Cluj şi Viena.

Reîntors în ţară îşi începe activitatea ca profesor la „Scoala de preoţie" din Sibiu, azi Facultatea de Teologie, iar după câteva peregrinări trece munţii la fraţii din Ţara Românească, unde va desfăşura arhicunoscuta-i lucrare de redeşteptate naţională. Reuşeşte să deschidă la 1818 în Bucureşti prima şcoală superioară în limba română, în chiliile vestitei mânăstiri „Sf. Sava", devenind astfel cu adevărat *„ctitor al şcolii superioare româneşti"*.

Prin tot ceea ce a făcut pentru cultura noastră naţională, Gheorghe Lazăr a intrat în legendă şi în panteonul eroilor şi al ctitorilor de patrie, de limbă şi cultură românească. El a redat şcolii demnitatea şi mândria naţională, fiind aprins de pasiune sfântă faţă de limba română, „limba vechilor Cazanii", învăţându-i pe toţi ucenicii săi *„să cunoască vocea patriei"*, cum spunea C. Poenaru.

Gheorghe Lazăr a fost un „om simbol". Un om dăruit de pământul Transilvaniei care a născut mulţi asemenea oameni şi care au strălucit fie la ei acasă, fie peste Carpaţii ambelor ţări româneşti, peste tot propovăduind unitatea de limbă şi de neam şi sfinţenia libertăţii şi independenţei cărora ei, mai mult decât oricare alţii, le-au simţit lipsa aproape două milenii.

Să ne reamintim încă o dată astăzi, la împlinirea a 170 de ani de la moarte, de Gheorghe Lazăr al nostru ,al celor de aici şi al tuturor românilor căci prin faptele lui de glorie şi-a pus pecetea pe vremea sa, pe veacul său şi pe vecii vecilor culturii româneşti.

Bunul Dumnezeu să-l odihnească cu aleşii Săi şi veşnică să-i fie pomenirea.

Duminică
24 octombrie 1993

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului,
Crişanei şi Maramureşului

DIONISIE ROMANO – un episcop cărturar

— La 120 de ani de la moartea sa, 1806—1873 —

Lângă catedrala din Buzău, o cruce modestă străjuieşte mormântul episcopului cărturar Dionisie Romano, „academician de onoare" al Academiei Române — cum îl numeşte Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului.

Născut la 26 iulie 1806 în Săliştea Sibiului, care a dat neamului nostru mari cărturari cu dragoste de neam şi lege, Dumitru — numit în monahism Dionisie — era al doilea copil al lui Ionaş şi Mariana Roman, nume pe care el îl va schimba în Romano.

Mama lui, rămasă văduvă de tânără, îşi dedică viaţa educaţiei creştineşti a copiilor şi se retrage cu Dumitru, care avea 14 ani, la mânăstirea Agapia, apoi îl încredinţează starețului Ilarie de la mânăstirea Neamţ, un mare iubitor de cultură. Acesta intuieşte că Dumitru este un suflet distins, cu râvnă de carte şi cele sfinte; de aceea îl pregăteşte pentru monahism. În 1823 îl călugăreşte şi-l hirotoneşte ca diacon, cu numele de Dionisie. Zi şi noapte, Dionisie se ruga, citea şi studia. Se bucură mult aflând de şcoala de la Sf. Sava şi a plecat la Bucureşti, fără voia superiorilor, cu dorul de-a cunoaşte lucruri mari. Aici Mitropolitul Grigorie îi cere cartea canonică pe care n-o are şi-l obligă să se întoarcă la Neamţ. Dar cu ajutorul episcopului de Huşi, Sofronie Miclescu, reuşeşte să intre ca tipograf în Bucureşti, şi este fericit că putea urma şcoala de la Sf. Sava, să-şi lărgească orizontul cunoştinţelor. Profesorii îl apreciază excepţional, în frunte cu Eufrosin Poteca, profesorul de filozofie.

În 1828 încearcă o mare durere, căci şcoala se închide din cauza ocupaţiei ruseşti a Principatelor şi el se refugiază la Argeş, la episcopul Ilarion. Acesta avea o bogată bibliotecă de cărţi româneşti şi străine, slave, greceşti şi franţuzeşti, pe care zi şi noapte le citea cu râvnă şi zel, până în 1832 când şcoala se redeschide. Avea 26 de ani şi el era acum pregătit pentru catedră. De aceea în martie 1832 este numit *„profesor naţional"* la Buzău şi este fericit să se dedice Bisericii şi şcolii. Dar are greutăţi mari: autorităţile refuză să-i dea câteva camere de clasă, iar oamenii inculţi şi retrograzi nu preţuiesc importanţa şcolii româneşti. Ori cu încredere în Dumnezeu şi în puterile sale, stăruie şi reuşeşte să ridice în 11 ani două localuri de şcoală, din salariul său şi din venitul de pe manualele sale tipărite. Secretul succesului îl spune el însuşi, zicând: „Simţeam dragostea către neamul meu şi plăcerea de a lucra spre luminarea nevinovatei tinerimi" (cf. Prof. M. Păcurariu, Repere Sibiene, vol. III, 1982, p. 226). Din această îndoită pasiune — pentru neam şi tineret — izvorăşte râvna să tipărească pentru şcoală — în multe ediţii — Abecedare, catehisme, Aritmetici, Geografie etc. şi alte multe traduceri pentru tineret.

Ca profesor-educator, Dionisie a fost un pedagog strălucit, spirit destoinic şi iscusit, cu larg orizont progresist şi umanitar, cu metode moderne de educaţie. A scos din şcoală bătaia, a introdus carnetul de corespondenţă cu părinţii, supravegherea elevilor şi a înfiinţat o bibliotecă a oraşului pentru cei maturi.

Paralel cu această activitate didactică, Dionisie este director al tipografiei eparhiale şi profesor la „şcoala de grămătici" a Episcopiei care pregătea preoţi pentru ţară. Aici, împreună cu Gavril Munteanu, alt profesor transilvănean la Buzău — ajuns mai târziu directorul gimnaziului din Braşov apoi *academician* — publică Vestitorul bisericesc, *prima foaie religioasă săptămânală* care, vreme de doi ani, a prezentat cititorilor probleme şi adevăruri de credinţă creştină.

După 11 ani de activitate rodnică la Buzău, în 1843, învăţatul profesor Dionisie — pentru prestigiul său — este chemat *profesor şi director al Seminarului teologic din Bucureşti.* Aşa este ridicat la rangul de arhimandrit ,ca o binemeritată răsplată a muncii sale devotată obştii naţionale. În 1848, ia parte cu toată fiinţa sa la revoluţia din Principate şi tipăreşte pentru „naţia sa", „cuvintele unui credincios — ale lui Lamennais — închinate „poporului român", de „un român" (cf. Mircea Păcurariu, ibid., p. 227). Revoluţia fiind înăbuşită, Dionisie este închis la Văcăreşti — apoi exilat la Braşov, *vine la Sibiu şi cunoaşte pe viitorul episcop Andrei Şaguna.* În 1849 se întoarce în Ţara Românească, la Mânăstirea Bâbeni — Râmnicul-Sărat şi îl aflăm apoi staret la Mânăstirea Sadova în Oltenia, în 1851, unde deschide o şcoală pentru călugări — şi copiii săraci din jur.

Între anii 1850—1853 este la Bucureşti şi scoate o nouă gazetă „Eho eclesiastic", cu un supliment Bibliotecă religios-morală, în care au apărut broşuri originale, altele prelucrate şi traduse de el. A tradus Confesiunile Fer. Augustin, Geniul Creştinismului de Chateaubriand ş.a.

În 1855 pentru merite excepţionale câştigate prin muncă perseverentă, Dionisie Romano este numit locţiitor de staret la Mânăstirea Neamţ, contra voinţei Mitropolitului Sofronie Miclescu. Aici înfiinţează o şcoală primară, un gimnaziu la Tg. Neamţ şi un seminar cu trei profesori pentru pregătirea preoţilor. Gândul său temerar era să facă un ciclu şcolar de 16 ani, începând cu şcoala primară, gimnaziu, seminar şi facultate de teologie. Dar a renunţat. A refăcut tipografia mânăstirii, a reorganizat biblioteca ei, sala de lectură şi a cumpărat cărţi pe seama ei; a adus profesor de agronomie şi un botanist să facă fermă agricolă model, pomicolă şi horticolă, pentru ridicarea poporului etc.

Apreciindu-i roadele marii sale strădanii, domnitorul Gr. Al. Ghica i-a adus calde mulţumiri. Dar activitatea sa de aici a încetat odată cu căderea lui Ghica, căci caimacanul Teodor Balş l-a înlăturat din stăreţie (cf. G. Cocora, rev. B.O.R. Nr. 3—4/1956, p. 331).

Anul 1859, cu frământările unirii îl află la Iaşi, luptând cu bucurie *pentru alegerea lui Al. I. Cuza*, pe care l-a sprijinit în toate reformele lui. Ca patriot luminat, la una din zilele de 24 ianuarie, el a spus: „În mâna noastră stă, ca lăsând patimile şi urile care ne desunesc (dezbină, n.n.) să ne unim împrejurul tronului Măriei Sale, cu cuget curat şi cu inimă de patrioţi şi atunci, numai atunci, *naţia va merge înainte*, prosperitatea va înflori, noi vom fi fericiţi şi bunul domnitor va ajunge ţinta dorinţelor sale" (cf. Păcurariu, ibid., p. 229).

În iunie 1859 este numit locţiitor de episcop al Buzăului, dar din cauza multor piedici, abia în anul 1865 este numit episcop titular şi păstoreşte aici până la moartea sa neaşteptată, în 1873.

Având aici şi *acum* condiţiile obiective de stabilitate, luminatului vlădică Dionisie i se deschide un vast câmp de activitate cultural-pastorală, închinată ridicării poporului prin cultură, Biserică, şcoală şi mânăstiri. Ca şi Marele Şaguna, cu care era contemporan, Episcopul Dionisie se îndreaptă spre Seminar şi-l ridică la un înalt nivel de pregătire. Introduce obiecte noi de studii teologice şi limba franceză facultativă. Prin şcoli, a făcut din mânăstiri, pepiniere de virtuţi pentru credincioşii Bisericii. La schiturile Dălhăuţi şi Nifon înfiinţează şcoli frecventate de peste 100 călugări şi copii de ţărani din jur; iar la schiturile Roteşti şi Costeşti (R. Sărat) înfiinţează şcoli cu internat pentru călugăriţele şi fetele sărace şi orfane din jur, care primeau gratuit hrană, haine şi cărţi de şcoală. Profesoare erau aici călugăriţe distinse.

În 1867, propune la Ministerul Instrucţiunii să se înfiinţeze câte o şcoală la fiecare mânăstire pentru copiii din satele vecine (Cf. Cocora, Gl. Bis., 3—4/1970, p. 348—362).

Ca mare iubitor de carte şi cultură, vlădica Dionisie a reorganizat tipografia eparhială, în care a tipărit cu litere latine multe cărţi bisericeşti ,teologice, didactice şi o Bibliotecă a tinerilor începători. Parte din publicaţii erau lucrări personale ca, *Adunare de cuvinte la diferite ocazii* (1868) şi *Principii generale de înţelepciune şi datoriile tinerilor* (1870). Acestea cuprindeau articole religios-morale apărute înainte în gazeta Vestitorul bisericesc. Mai târziu aceste articole au fost retipărite, la 110 ani de la naşterea sa, de către admiratorul şi consăteanul său profesorul cărturar Onisifor Ghibu, sub titlul: „Vrei să fii înţelept?", Bucureşti 1916, volum de peste 200 pag., care înnobilează inima cititorului, îl luminează şi ridică la cer, îl face înţelept şi fericit. L-am citit şi noi în tinereţe şi azi.

Biografii nemuritorului vlădică Dionisie sunt unanim de acord să spună că a fost un bun patriot, spirit progresist şi umanitar. Inima sa caldă era gata pentru orice ajutor şi binefacere, oriunde şi oricând era nevoie. Pentru fondul zidirii catedralei din Sibiu a dăruit 60 de galbeni, la fel pentru şcoala „normală" din Făgăraş, schitul Prodrom de la Athos ş.a. A sprijinit material pe oamenii de cultură **de pe tot cuprinsul Daciei Felix** şi pe tinerii devotaţi studiului.

Ca bun român şi cărturar distins a dăruit Academiei Române 73 cărţi vechi din sec. 16—18, de mare valoare documentară, care constituie primul fond al bibliotecii acestei măreţe instituţii de cultură. Drept preţuire pentru acest act generos, Academia Română l-a ales primul său membru de onoare. După moartea sa, marea sa bibliotecă, având 150 de manuscrise româneşti, slavone, greceşti şi turceşti, cu 7000 de volume în diferite limbi şi conţinut variat: filozofie, teologie, ştiinţific etc., a donat-o tot Academiei Române şi azi servesc ca izvoare documentare pentru cercetători, filologi-istorici, folclorişti etc. (cf. M. Păcurariu, ibid., p. 232 şi G. Cocora, Gl. Bis. nr. 8—9/1956, p. 483—486).

Aceasta este, succint, opera nemuritoare a cărturarului vlădică Dionisie Romano care, ca şi înaintaşul său Gheorghe Lazăr, trece Carpaţii şi se dăruieşte, ca un apostol, Bisericii strămoşeşti, binelui neamului românesc şi idealurilor sale de progres cultural, creştin, social şi umanitar.

Pe drept cuvânt, Nicolae Iorga spune că el a fost „un simbol al unităţii culturale româneşti", un harnic trezitor de cultură".

Crucea sfântă care-i străjuieşte mormântul său, poartă peste veacuri rugăciunea rostită de el înainte de moarte: *„Doamne, nu pedepsi România după păcatele fiilor ei!"* (cf. O. Ghibu, ibid., p. VIII). Este rugăciunea unui păstor cu înaltă conştiinţă a responsabilităţii în faţa lui Dumnezeu pentru turma pe care a păstorit-o cu dragoste şi duh de jertfă pentru fericirea ei veşnică.

La 120 de ani de la moartea sa, întâmplată în acelaşi an cu Marele Şaguna — ne plecăm cu smerenie în faţa operei sale ziditoare de valori veşnice şi — aducându-i un pios omagiu de recunoştinţă — rugăm pe bunul Dumnezeu să dăruiască Bisericii şi poporului nostru încă mulţi alţi păstori ca Dionisie Romano, iar noi să-i urmăm pilda vieţii.

Pr prof. Dr. Simion Radu

O întruchipare a speranţei

(Urmare din pag. a 5-a)

lalţi şi, paradoxal, propriul tău drum este cel care întâi şi întâi se înseninează.

M-a frământat adesea o întrebare şi anume aceea de a-l concepe pe bunicul meu într-o altă postură decât cea de preot şi teolog. Ar fi putut el exista făcând altceva, într-un alt domeniu de activitate? Cu atât mai mult cu cât sub comunişti, ştim cu toţii, era un exerciţiu de voinţă şi curaj, de a te arăta şi trăi creştin. Cred că în cazul lui, am voie să spun, Dumnezeu a vrut ca el să fie teolog. Eu unul nu mi-l pot imagina altfel. Era un om fascinat de posibilitatea dialogului cu Forţa divină. Era cel care îşi asuma această şansă, a dialogului. El a înţeles esenţa vieţii, calea către ceea ce singur cu adevărat este esenţial. Cei puternici sufleteşte caută un asemenea drum. Aceştia sunt cei iubiţi de Domnul. Ei, cei despărţiţi de mediocru, cu norocul de a nu tânji după comoditatea banală, iubesc a trăi aspru, în ascuţimea cugetului şi împlinesc atâta cât un muritor de rând nu o poate face pentru împăcarea lumii cu Dumnezeu.

Pentru bunicul meu a fi creştin a însemnat a rosti primele cuvinte dintr-o frază adresată Domnului, iar fiecare cuvânt şoptit mai departe însemna a fi cu încă un pas mai departe de forţa întunericului. El era printre acei puţini sortiţi dintr-un bun început să apuce în viaţă o asemenea cale, trăgându-ne pe noi toţi ceilalţi după ei.

Când eram încă copil nu-mi puteam imagina că ar putea exista ceva care să ne despartă vreodată. A fost însă să fie aşa, fără ca vreunul din noi să fie vinovat pentru aceasta. Aparent, drumurile noastre s-au despărţit. Nimeni nu a putut însă în suflet să ne despartă pe unul de celălalt, deşi, în prostia lor, au fost destui care au încercat. Ştiu că pentru el şi pentru bunica mea această despărţire a fost şi rămâne o încercare grea, o cumpănă, o întorsătură a destinului. Acelaşi sentiment este trăit şi de noi aici. Mai ştiu de asemenea că ar fi putut fi şi altfel. Mult mai rău, dar poate şi mult mai bine. Aşa a rânduit Dumnezeu. Cei mai mulţi se bucură să te vadă la necaz. Mai sunt unii care deşi se bucură totuşi nu o arată. Iar cei mai puţini sunt aceia care se întristează odată şi alături de tine.

Doar victoria celor mai mulţi a fost efemeră, cu ajutorul lui Dumnezeu, fără vreo consecinţă. Nici unul din ei nu ne-a putut despărţi pentru că aceasta este şansa, norocul nostru: a fi împreună în suflet, pentru veşnicie, în amintiri, ca şi în ceea ce va urma. Aceasta este bucuria celui ce crede, a celui ce se ştie pentru eternitate dincolo de ceea ce este pământesc, mereu legat de cei ce-ţi sunt scumpi.

Îi mulţumesc lui Dumnezeu pentru că este aşa şi îi mulţumesc bunicului că m-a învăţat că este aşa. El mi-a arătat de unde vine lumina şi către cine se îndreaptă speranţa şi asta într-un timp când cei ce erau mai marii zilei se străduiau să ne arunce pe noi toţi în noroi şi deznădejde.

Freiburg, 1993.

Minunat este Dumnezeu întru sfinţii săi

La chemarea plină de însufleţire şi evlavie a psalmistului „Lăudaţi-L pe Domnul întru Sfinţii Săi" (Ps. 150, 1), Biserica creştină răspunde prin diferite acte de cult prin care cinsteşte pe aceia care închinându-şi viaţa lui Hristos au dobândit cununa sfinţeniei şi au devenit bine plăcuţi şi casnici ai lui Dumnezeu (Efeseni 2, 19).

În viaţa de credinţă şi har a Bisericii, canonizarea solemnă a unui sfânt are o semnificaţie deosebită, la ea participând cler şi credincioşi, uniţi în acelaşi cuget şi simţire creştină ce a însufleţit Biserica lui Hristos de aproape două milenii şi o va însufleţi până la sfârşitul veacurilor.

Prin trecerea în rândul sfinţilor a aleşilor şi bineplăcuţilor lui Dumnezeu, Biserica împlineşte îndemnul Sf. Pavel care spune: „aduceţi-vă aminte de mai marii voştri, care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu, priviţi cu luare-aminte cum şi-au încheiat viaţa şi le urmaţi credinţa" (Evrei 13, 7).

Urmând acest îndemn, credincioşii cinstesc împreună pe toţi sfinţii Bisericii celei Una, Sfântă şi sobornicească şi împreună cu aceştia şi pe sfinţii plămădiţi de evlavia neamului nostru românesc între care se numără martiri ,mărturisitori şi mari trăitori întru Hristos din rândurile credincioşilor, cuvioşilor, preoţilor, ierarhilor aleşi de Dumnezeu, care au strălucit şi au primit în ceruri cunună de slavă. Anul ce a trecut a înscris în calendarul Bisericii noastre noi nume de sfinţi, între aceştia înscriindu-se şi doi preoţi din Mărginimea Sibiului care au suferit pentru credinţa strămoşească, pr. Moise Măcinic din Sibiel şi pr. Ioan din Galeş.

Duminică 17 octombrie a.c., a avut loc la Sibiel, generalizarea oficială a cultului Sf. Moise Măcinic, preot al satului care pentru statornicia sa în credinţa ortodoxă a fost întemniţat vreme de 23 de ani în închisoarea din Kufstein-Tirol, unde şi-a sfârşit viaţa în chip mucenicesc.

Sf. Liturghie arhierească a fost oficiată de către Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Crişanei şi Maramureşului, înconjurat de un ales sobor de preoţi şi diaconi în biserica monument istoric cu hramul „Sf. Treime". După otpustul Sf. Liturghii, P. C. Pr. Zosim Oancea parohul bisericii a salutat în cuvinte pline de însufleţire prezenţa Î. P. S. Mitropolit Antonie în mijlocul credincioşilor din Sibiel cu ocazia acestei zile însemnate pentru toţi credincioşii acestei străvechi aşezări mărginene. În continuare P. C. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, decanul Facultăţii de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu, a făcut o amplă incursiune în viaţa bisericească a credincioşilor ortodocşi din Mărginimea Sibiului, accentuând asupra statorniciei în credinţă, şi a ataşamentului faţă de „legea strămoşească" a clerului şi a credincioşilor de pe aceste locuri.

P. C. Sa a prezentat pe scurt viaţa Sf. Moise Măcinic şi lupta lui ca un ostaş neînfricat al lui Hristos pentru apărarea credinţei ortodoxe împotriva actelor de dezbinare religioasă şi naţională a românilor din Transilvania, apoi a dat citire Tomosului Sinodal cu privire la canonizarea Sf. Moise Măcinic şi Sf. Ioan din Galeş.

După rugăciunea de binecuvântare a icoanei Sf. Moise Măcinic şi Sf. Ioan din Galeş, executată de dl. pictor I. Căzilă din Sibiu, în timp ce corul întona troparul sfinţilor întreg soborul slujitor s-a închinat icoanei sfinţilor. A urmat apoi un bogat cuvânt de învăţătură al Î. P. S. Mitropolit Antonie, care şi-a exprimat bucuria de a putea fi prezent în mijlocul obştei din Sibiel, şi de a putea împlini hotărârea Sf. Sinod privitor la generalizarea cultului Sf. Moise Măcinic.

„Prin viaţa sa preoţească de dăruire totală lui Hristos şi Bisericii Sale, ca şi prin suferinţele îndurate timp de 23 de ani în temniţa din Kufstein, pentru apărarea dreptei credinţe — preotul Sf. Moise Măcinic a devenit împreună cu Sf. Ioan din Galeş, o pildă vie de credinţă şi mărturisire ortodoxă şi de jertfelnicie pentru Hristos — a arătat Î. P. S. Sa.

Să fiţi mândri, s-a adresat Î. P. S. Sa credincioşilor din Sibiel, că iată din mijlocul Dv. s-a ridicat un sfânt mărturisitor al credinţei care împreună cu ceilalţi sfinţi mărturisitori se roagă lui Hristos pentru Biserica şi Ţara noastră. Să ţinem mereu aprinsă candela credinţei strămoşeşti şi a spiritualităţii româneşti pentru a ne lumina calea spre mântuire nouă şi urmaşilor noştri".

Familia Nicula Ioan, din Sibiel, cea care a donat icoana praznicală, a oferit o agapă creştinească în foişorul Muzeului de icoane pe sticlă din Sibiel.

Popasul duhovnicesc al generalizării cultului Sf. Moise Măcinic s-a încheiat în atmosfera sărbătorească a bucuriei sufleteşti, a participanţilor, înaltul chiriarh împărtăşind tuturor celor prezenţi arhiereşti binecuvântări.

Minunat este Dumnezeu întru Sfinţii săi.

Arhid. Visarion Bălţat

Pr. dr. Ioan CHIOARU,

Biserica din Maierii Sibiului

SIBIU, 1993, 83 pag.

Cu titlul de mai sus, venerabilul preot *Ioan Chioaru* şi-a luat responsabilitatea de-a publica — în 1993 — monografia bisericii din Maierii Sibiului. Cartea este rodul unei munci asidue dar şi un moment comemorativ, căci biserica din strada Lungă (Maieri) a împlinit 200 de ani de existenţă, iar distinsul slujitor 80 de ani şi o jumătate şi ceva de secol de activitate. Părintele Chioaru nu este un nume nou în publicistica bisericească. A scris în „Telegraful Român", în „Revista Teologică" şi „Mitropolia Ardealului", în „Ţara", „Gazeta Sibiului", în „Duh şi Adevăr", din Timişoara, a publicat cartea intitulată: „Comunismul, negaţia lui Dumnezeu şi a omului".

În această lucrare pe care o semnalăm, părintele Chioaru aduce în actualitate, pe bază de izvoare, chipuri de ierarhi, de preoţi şi de oameni reprezentativi care au fost în legătură cu parohia Maieri, tratează evenimente istorice cu urmări triste pentru românii ardeleni şi nu mai puţin pentru cei din acea parohie. Dă, apoi, aspectul economic, cultural, social al cartierului Maierii, starea religios-morală a măierenilor şi alte evenimente legate de istoria bisericii din oraşul de jos al Sibiului. A consultat o bibliografie selectă şi a făcut întrebuinţare de tradiţia locală, pentru a realiza un important capitol din zbuciumata istorie a Sibiului. Tipărită în condiţii grafice selecte, cartea rămâne un preţios îndemn şi model şi pentru alţii. În arhivele parohiilor se găseşte mult material istoric, care trebuie valorificat. Îmi stăruie în gând o măsură adoptată de poetul Octavian Goga pe când era ministru, aceea de a fi trimis tuturor preoţilor câte un chestionar, cu indicaţia de-a strânge materialul necesar unor monografii ale satelor. Sunt sigur că acest material se găseşte şi că ar trebui valorificat, într-un fel sau altul. Metoda de lucru a părintelui Chioaru, spiritul critic şi claritatea exprimării sporesc foarte mult valoarea lucrării, pe care o recomandăm spre lectură, dar şi ca model pentru alţi slujitori ai altarului, spre a întreprinde şi ei o asemenea monografie.

Pr prof. Nicolae Neaga

ÎN ATENŢIA CITITORILOR TELEGRAFULUI ROMÂN

Informăm pe stimaţii cititori ai Telegrafului Român că, din motivele cunoscute, începând cu 1 ianuarie 1994 costul unui abonament anual la această publicaţie este de 1000 lei, iar pentru 6 luni 500 lei.

Abonaţii noştri şi alţi doritori să primească ziarul Telegraful Român sunt rugaţi să trimită costul abonamentului pentru 1994 până în 20 decembrie 1993, prin mandat poştal sau prin virament, cont nr. 45.10.4.09.2. B.C., filiala Sibiu, informându-ne de trimiterea banilor şi specificând adresa exactă.

Mulţumim călduros pentru dragostea pe care mulţi cititori şi-o exprimă faţă de cel mai vechi ziar cu apariţie neîntreruptă din Ţara noastră, Telegraful Român.

REDACŢIA şi AD-ŢIA

Un nume ilustru de învăţat şi problema începuturilor culturii române

Se împlinesc doi ani de la apariţia unei cărţi unice în cultura română şi universală, cel puţin după titlu. Este vorba de lucrarea P. C. pr. Dr. GHEORGHE I. DRĂGULIN, *Identitatea lui Dionisie Pseudo-Areopagitul cu Ieromonahul Dionisie Smeritul (Exiguul)*. Cercetare ortodoxă a unei controversate probleme de istorie a culturii bizantine şi a celei străromâne, Editura Mitropolia Olteniei, 1991, 342 p.

Volumul aduce în prim plan coordonate ale culturii şi civilizaţiei europene, la care românii şi-au adus contribuţia din primele veacuri. Importanţa celor două personalităţi ilustre, de necontestat, a făcut ca ele să fie adjudecate de-a lungul timpului de numeroase popoare europene şi asiatice. De aceea ni se pare binevenită cercetarea aprofundată şi argumentată a amintitului exeget şi istoric de astăzi.

Cartea expune mai întâi situaţia de ansamblu a creştinătăţii dezbinate a veacului al VI-lea. Treptat, ea sintetizează date despre universul epocii şi problemele specifice: papii contemporani, împăratul Justinian, Theodoric al goţilor, folosofii Proclu, Boeţiu şi Ioan, Filopon, situaţia politică de la Roma, religiile de misterii, Călugării învăţaţi dacoromani din Imperiul Bizantin ş.a.

Se conchide astfel, *în 22 de argumente*, asupra identităţii celor doi teologi amintiţi în titlu. Cel dintâi — în realitate o ficţiune literară, după cât se pare — constituia mândria culturilor medievale. De aceea, ca origine etnică, el a fost revendicat de-a lungul istoriei de greci, de egipteni, de armeni, de sirieni, de georgieni, de francezi ş.a.

După concluziile argumentate ale noului studiu, el este străroman.

Dionisie Smeritul (Exiguul), în schimb, este o personalitate istorică remarcabilă. Născut în Tomis, el îşi desăvârşeşte cultura în Bizanţ, unde se pare că a fost profesor. Solicitat de trimisul pontifical la Constantinopol, el a activat apoi la Roma sub zece papi în calitate de învăţat funcţionar superior.

De numele lui a rămas legată, îndeosebi, faima calculării Erei creştine, cu începere de la naşterea lui Iisus Hristos.

A murit pe la anul 555, încărcat de smerită glorie, cu renumele de *prioritate românească în astronomie, în dreptul canonic, în Teologie, în filosofie ş.a.*

Iată, aşadar, două nume de faimă europeană: Dascălul misticii creştine, revendicat de către toate marile naţii culte medievale şi Părintele Erei creştine. Pe acestea Biserica Ortodoxă Română va trebui să le adjudece pe seama sa în exclusivitate. Autorul amintitei cărţi crede puternic în evidenţa argumentelor invocate pentru susţinerea tezei sale, adunate în peste douăzeci de ani. Dar chiar dacă identitatea propusă a celor două nume ilustre ar continua să rămână sub tăcere sau nu s-ar valida, pentru cultura noastră tot se pun în mod stringent mai multe probleme.

Dintre acestea, două sunt de ordin general: importanţa Călugărilor „sciţi" în largul creştinătăţii din Răsărit şi din Apus este mult mai mare decât se cunoaşte până acum. Ca urmare *Istoria literaturii române* va trebui să adauge şi un capitol străroman al ei. Toate culturile romanice pornesc de la tradiţia romano-creştină premergătoare. Înaintea primelor texte literare, în adevăratul sens al cuvântului se fac referiri la apariţia scrisului şi la istoria culturii respective. „Literatura italiană — afirmă Nina Façon — nu este numai literatura în limba italiană, ea include atât literatura dialectală cât şi bogata producţie în limba latină a unora dintre marii ei scriitori".

În al doilea rând vor trebui să se ia în discuţie priorităţile româneşti semnalate. Între ele un loc de frunte se cuvine *astronomiei*. Cunoscătorii specialităţii dau ca apariţie autohtonă notabilă numele unui observator astronomic la Oradea în veacul al XV-lea şi tot de pe atunci pe acela al Egumenului Silvan de la Putna.

Faţă de aceste referinţe târzii, cu mult mai multă îndreptăţire poate fi atribuit titlul de prim astronom român lui Dionisie Smeritul. El are o impresionantă *Liber de Paschate*. Oricum cunoştinţele sale de calendaristică (bazate pe date despre eclipse, despre Lună plină, despre epacte, despre Pasca evreească etc.) au împăcat cele două părţi ale creştinătăţii, la consultaţia oficială din anul 526 şi anume în tradiţia Sinodului I Ecumenic.

Meritul de calendarolog trebuie unit cu prioritatea sa în *dreptul canonic*. Sunt autori apuseni care afirmă că tomitanul de la curtea pontificală este chiar întemeietorul acestei specialităţi în peisajul bisericesc latin. Bineînţeles că faima de mai sus este urmarea realizării primei colecţii a decretalelor papale, o dată cu mai multe ediţii — critice şi în text paralel greco-latin — a canoanelor ecumenice şi locale.

Mai înainte de acestea poate că ar fi trebuit evocată activitatea sa de *profesor*, probabil la Bizanţ şi sigur *la Academia Monahală de la Vivarium* (Calabria). Aici a predat dialectica în mod strălucit, alături de multilateralul Casiodor. *Istoria filosofiei române* va trebui să-i acorde un capitol. Până mai ieri perioada ei medievală era rezervată miturilor şi legendelor cosmo-antropogonice ale folclorului. Înainte de ele ni se pare a fi mai potrivită analiza strădaniilor lui Dionisie Smeritul. Dialectica pe care a propus-o monahilor din Italia era disciplina cuprinsă în „trivium"-ul scolastic, obligatoriu în învăţământul apusean.

După concluziile aceluiaşi cercetător român, un curs dezvoltat, care este posibil să fi aparţinut învăţatului nostru, se cuprinde în aşa-numitele *Dialoguri ale lui Pseudo-Chesarie*, scrieri în greceşte, disputate din punctul de vedere al autorului lor, până la exegeza recentă.

Nu stăruim asupra celei de a patra priorităţi enumerate, *Teologia*. Este o intervenţie decisivă, în sensul clarificării dogmei hristologice de la Sinodul Ecumenic de la Calcedon (451). De atunci şi până în vremea învăţatului, teologi, patriarhi, împăraţi, sinoade chiar au oscilat între ortodoxie şi monofizism- spre bifurcarea treptată a creştinătăţii însăşi.

În lumina atâtor întrebări şi evocări, analizarea problemelor pe care le propune amintita carte ni se pare de o importanţă cu atât mai mare. Neglijarea sau trecerea ei sub tăcere lipseşte trecutul poporului nostru de aportul cultural european al unei personalităţi ilustre.

Pr. Dr. Dionisie Bărăganu

Sfinţirea bisericii „Cuvioasa Paraschiva" din Sibiu — C.F.R. — Triaj

Alături de alte parohii înfiinţate după Revoluţia română din decembrie 1989 în municipiul Sibiu a fost şi parohia Sibiu-CFR-Triaj, la care a fost numit C. pr. V. Ghişoiu, care a lucrat peste 14 ani la Centrul mitropolitan din Sibiu.

În numai un an de zile, credincioşii din această parohie în frunte cu preotul lor, ajutaţi şi de alţi fii ai Bisericii noastre din Sibiu, au ridicat din lemn şi cărămidă o bisericuţă spaţioasă, frumos amenajată în interior, căreia i-au dat hramul „Sf. Cuv. Paraschiva" şi care a fost sfinţită chiar în ziua praznicului, 14 octombrie 1993, de către Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului.

Atât la slujba de sfinţire, cât şi la Sf. Liturghie arhierească care a urmat, răspunsurile au fost date de un cor restrâns al studenţilor teologi şi obştea credincioşilor ,care au umplut până la refuz biserica.

La momentul cuvenit din cadrul Sf. Liturghii, tânărul teolog Călin Gh. Sămărghiţan a fost hirotonit întru diacon.

După Sf. Liturghie, au vorbit: P. C. cons. *Gh. Papuc* şi C. pr. paroh *V. Ghişoiu*, după care cuvânt de învăţătură a rostit I. P. S. Mitropolit *Antonie*, care, după ce a felicitat pe preot şi credincioşi pentru biserica ridicată într-un timp atât de scurt, a zăbovit cu deosebire asupra vieţii Sf. Paraschiva, tâlcuind totodată şi Evanghelia zilei.

Pentru strădaniile depuse, C. pr. V. Ghişoiu a fost distins şi hirotesit întru „iconom", acte speciale de apreciere înmânându-se totodată credincioşilor: Oprita Gheorghe, epitrop, Istrate Pompiliu, epitrop, Ispas Ioan, Comitetului parohial în frunte cu doamnele Munteanu, Moraru şi Ispas şi Consiliului parohial.

La agapa care a urmat ,au luat cuvântul: P. C. pr. *S. Filimon*, ca fost preot al cartierului Sibiu-CFR-Triaj, dl. epitrop *P. Istrate*, C. pr. pens. I. Mihu, iar în încheiere Î. P. S. Mitropolit *Antonie*.

Un deschizător de drum în pedagogia românească — ZAHARIA BOIU

1834—1903

Între reprezentanţii de seamă ai vieţii bisericeşti, culturale şi naţionale a românilor transilvăneni, loc de frunte ocupă şi preotul profesor Zaharia Boiu, de la moartea căruia se împlinesc 90 de ani.

S-a născut în Sighişoara la 1 martie 1834. Terminând liceul săsesc din acest oraş, funcţionează un an învăţător în Săcele, lângă Braşov. Apreciind râvna şi destoinicia acestui tânăr, Mitropolitul Andrei Şaguna îl determină să se înscrie la Seminarul din Sibiu, după absolvirea căruia, doi ani, funcţionează ca profesor la această şcoală, fiind trimis apoi la Lipsca, unde îşi desăvârşeşte pregătirea pedagogică. Întors în ţară, în 1861 e numit profesor definitiv la seminar. Cei 12 ani de profesorat reprezintă cea mai fecundă şi strălucită perioadă a vieţii sale. În 1863 ajunge paroh al bisericii din Sibiu Cetate, mai târziu protopop şi asesor (consilier) arhiepiscopesc. Moare la 6 noiembrie 1903.

Viaţa şi activitatea lui Zaharia Boiu[1] a fost o adevărată combustie spirituală. S-a afirmat pe multiple şi rodnice planuri de activitate.

Ca *preot* a fost bun biserican, neîntrecut slujitor al altarului şi distins orator bisericesc. Pentru această calitate, contemporanii l-au supranumit „Gură de aur". Pe lângă predicile rostite de pe amvon, a tipărit două culegeri de predici: „Cuvântări funebre şi memoriale" Sibiu 1889 şi „Seminţe din agrul lui Hristos" în trei volume, Sibiu 1898.

Remarcabilă şi vastă a fost activitatea sa de *profesor*. A rămas cunoscut ca o personalitate prestigioasă a şcolii româneşti din Transilvania. Manualele şcolare, întocmite şi redactate de el, au ajuns la mai multe ediţii şi au pătruns în toate casele româneşti, fiind adevărate surse de lumină ce au ţinut trează conştiinţa naţională a poporului nostru de-a lungul vremurilor întunecate. Literatura didactică românească începe cu bucoavnele, continuă cu abecedarele şi cu cărţile de cetire,[2] despre care M. Eminescu spunea că au nevoie „de îngrijire naţională ca şi textul Bibliei".[3] După întoarcerea sa de la Lipsca, Zaharia Boiu tipăreşte primul abecedar românesc din Transilvania cu litere latine, Sibiu, 1862. Pe lângă bucăţi de cetire, abecedarul cuprinde rugăciuni, învăţături creştine şi poezii didactice. La sfârşitul abecedarului anexează o lucrare cu totul nouă, o metodică didactică. În acest abecedariu Zaharia Boiu a împărtăşit teoriile moderne ale pedagogiei şi literaturii didactice. În dauna memorizării mecanice, el susţine primatul intuiţiei, metodă care îmbină prezentarea teoretică a problemelor cu observarea directă a obiectelor sau fenomenelor. O operă de pionierat în domeniul pedagogiei româneşti a fost Cartea de cetire, partea I, Sibiu 1865, a II-a în 1867, ajunsă la a noua ediţie, fiind considerată de o mare valoare pedagogică. Seria scrierilor dedicate şcolii este continuată în 1868, când tipăreşte Elemente de istorie, Elemente de geografie şi Elemente de istoria naturii şi fizică, lucrări cu un incontestabil caracter ştiinţific. Tot pentru uzul şcoalelor elementare române a tipărit şi Catehismul Mic al Bisericii Ortodoxe Orientale. Cărţile didactice ale lui Zaharia Boiu au rămas până astăzi realizări de seamă ale istoriografiei didactice româneşti şi contribuţii la constituirea unei pedagogii româneşti. Ca pedagog a fost animat de convingerea că un profesor trebuie să fie un educator al neamului şi al epocii sale. Zaharia Boiu, într-adevăr, poate fi socotit pedagog naţional al contemporanilor săi.

El a fost şi un reprezentant ales al *liricii* transilvănene, „poet din fire", cum îl caracteriza un contemporan. Înclinaţiile sale poetice se afirmă de timpuriu. La 19 ani publică poezia „Salutare la Telegraful Român", în primul număr al acestei publicaţii. Redactorul Aaron Florian a remarcat în Zaharia Boiu un „tânăr talent", pe care-l îndrumă „să-şi formeze inima după principiile esteticii", dar „să nu uite a cultiva limba naţională în care să-şi răsufle inspiraţiile sale „poetice".[4] În 1862 şi-a strâns versurile în volum. Versurile sale, cu profund ecou în epocă, nu i-au asigurat loc în istoria literaturii române: ele au avut un modest nivel artistic, punctul de vedere estetic nefiindu-i întotdeauna intrinsec.

Ziaristica a fost altă preocupare predilectă a lui Zaharia Boiu. Paralel cu profesoratul redactează Telegraful Român (1863—1886). A fost membru al „ASTREI" şi primul ei secretar (1892—1895) şi redactor al revistei „Transilvania", în care a publicat poezii şi numeroase articole cu caracter pedagogic, naţional şi cultural cu pseudonimul Eugen Savin. Notăm aci: Despre elementul naţional în educaţie (1884), Cultura poporului nostru (1892) etc.

Zaharia Boiu a fost un înflăcărat *naţionalist şi patriot*. Talentul său oratoric l-a valorificat şi în bogata sa acţiune naţional-patriotică. Cuvântul său inspirat, pătruns de patos naţional, a avut un ecou puternic în sufletele contemporanilor săi, trezind noi energii naţionale. În lirica transilvăneană din acel timp abundă temele şi ideile naţionale, iar poezia se face „vehicolul" acestor teme. A fost un mare cântăreţ al independenţei naţionale.[5] Cele 14 poezii eroice din 1877—78 i-au adus după moarte supranumele de „Alecsandri" al Transilvaniei".

În activitatea lui multilaterală s-a cuprins şi munca sa de excelent *traducător*. Cunoscând limba germană şi latină, traduce în româneşte Nathan der Weise de Lessing şi Confesiunile Fer. Augustin, iar în germană textul Memorandului, dus de fiul său Olimpiu comitetului memorandiştilor din Viena.

Zaharia Boiu a fost şi un veritabil *demotil*, care şi-a pus toate darurile sale în slujba poporului. A iubit poporul din care s-a născut, s-a identificat cu aspiraţiile şi năzuinţele lui şi a stat în slujba intereselor sale bisericeşti, culturale şi naţionale. Viaţa lui a avut drept trăsătură generală grija de a contribui, prin toate mijloacele, la ridicarea culturală a poporului ardelean în perioada lui de oprimare naţională şi socială.

Din cele de mai sus rezultă că Zaharia Boiu a fost o personalitate complexă, care a desfăşurat o muncă spirituală pe toate coordonatele vieţii. Activitatea sa bisericească, în general, cursurile documentate de la Seminar, poeziile şi manualele şcolare, studiile şi traducerile sale, cât şi activitatea sa naţional-patriotică, l-au îndreptăţit să fie ales membru corespondent al Academiei Române.

Articolul de faţă reprezintă omagiul cuvenit acestui apostol al Bisericii şi al neamului, cu loc nepieritor în panteonul transilvănean şi galeria iluştrilor cărturari ai neamului românesc.

Prot. Ieremia B. Ghita

1 A. P. Bănuţ, *Oameni de ispravă*, Sibiu, 1939, pg. 136—144; V. Niţu, Zaharia Boiu, în „Profiluri mureşene", Tg. Mureş, 1971, pg. 202; Viorel Cucu, *Zaharia Boiu* în revista „Transilvania", nr. 4, 1978, p. 50; C. Todeasa, *Zaharia Boiu*, în „Îndrumătorul bisericesc" pe 1978, pg. 189—193.

2 Onisifor Ghibu, *Din istoria literaturii didactice româneşti*, Bucureşti, 1975.

3 Mihai Eminescu, *Articole politice*, 1910, pg. 56.

4 Telegraful Român, 3 ianuarie 1853.

5 C. I. Dragu, *Un cântăreţ al independenţei: Zaharia Boiu*, în Telegraful Român, nr. 17—20/1978.

MULŢUMIRE

Din pornirea spre sistematizare şi clasificare, Prea-Cucernicul Profesor Stăniloae a fost etichetat ca patron al Filocaliilor, cărturar al Sf. Biserici Ortodoxe şi a fost mereu judecat după opera lui scrisă.

În ce ne priveşte, noi am beneficiat şi de lumina pe care Sfinţia Sa a purtat-o şi o poartă între noi cu smerenie, de blândeţea şi gingăşia cu care ne-a mângâiat când am adăstat în preajmă-i. O vizită la Sfinţia-Sa ne limpezeşte şi linişteşte sufletele ca o spovedanie. Rămas ţăran Ardelean ca onestitate şi prin opţiune, devenit intelectual prin lectură şi străduinţe, el este deasupra tuturor acestor înfăţişări, Preot lipsit de ostentaţie, adăpostindu-se de orgoliu, printr-o pasivitate care îl exclude din agitaţia prozelitismului, şi tocmai această mişcare inversă atrage mai mult, obligă mai mult, dobândeşte mai mult.

Nu cred că un omagiu s-ar putea fără menţiunea că cel care merită toată recunoştinţa pentru marea lui operă, o merită şi pentru restrânsa dar preţioasa şi autentica zidire sufletească de care am beneficiat cei care am stat mai mult în prejma Sfinţiei Sale.

Ioan Ladea

INFORMAŢII

— Între 20—26 septembrie a.c., Î.P.S. Sa Dr. Antonie Plămădeală Mitropolitul Ardealului, Crişanei şi Maramureşului însoţit de Arhid. Prof. Dr. Constantin Voicu de la Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu, a participat la cel de-al 11-lea Congres Internaţional al Societăţii de Drept al Bisericilor Orientale, care a avut loc la Mânăstirea Sf. Gabriel din Mödling-Austria. Tema generală a congresului a fost „Europa multiconfesională. Coexistenţa dintre Orient şi Occident". Au participat de asemenea reprezentanţi ai Bisericilor Ortodoxe, Romano-Catolice şi Protestante. Î.P.S. Sa a prezentat un amplu referat privind realităţile confesionale din Transilvania.

— Luni, 27 septembrie a.c., Î.P.S. Sa a făcut un popas la Centrul Eparhial Oradea, prilej cu care a vizitat şi noul Aşezământ monahal „Sf. Cruce" din apropierea Municipiului Oradea.

În aceeaşi zi Î.P.S. Sa a făcut o vizită frăţească P.S. Episcop Andrei al Alba Iuliei.

— Joi, 30 septembrie a.c., Î.P.S. Sa s-a întâlnit la Mânăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus, Jud. Braşov cu o delegaţie de ierarhi, clerici şi profesori greci care au participat la lucrările celui de al VII-lea Congres al Teologilor bibliciştі ortodocşi desfăşurat în perioada 25—28 septembrie la Bucureşti.

— Vineri, 1 octombrie, a.c., zi în care Biserica Ortodoxă prăznuieşte „Acoperământul Maicii Domnului", Î.P.S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie în capela amenajată în fosta casă a mitropolitului Nicolae Mladin din Sibiu, capelă ce poartă hramul „Acoperământul Maicii Domnului". După otpustul Sf. Liturghii, Î.P.S. Sa a oficiat slujba de binecuvântare a Capelei ce a fost împodobită recent cu o frumoasă pictură în frescă executată de pictorul Pavel Virgil. Î.P.S. Sa a rostit apoi un bogat cuvânt legat de învăţătura Bisericii despre Maica Domnului, Maica Bisericii şi Maica noastră a tuturor.

Întreg soborul slujitor s-a îndreptat apoi în procesiune spre noua biserică ce se construieşte în Piaţa Rahovei prin strădania P.C. pr. Vicar arhiepiscopesc Aurel Răduleţ, unde s-a oficiat o slujbă de binecuvântare a subsolului bisericii amenajat cu tot ce trebuie pentru săvârşirea Sfintelor slujbe până la terminarea noii biserici. Şi aici Î.P.S. Sa a rostit un cuvânt de învăţătură legat de viaţa sfinţilor „Împăraţi Constantin şi Elena" patronii noii biserici. Consiliul Parohial a oferit apoi o agapă creştinească.

— Duminică, 4 octombrie, a.c., Î.P.S. s-a întâlnit la Palatul Patriarhal din Bucureşti cu Dl. Ion Ungureanu, Ministrul Culturii şi Cultelor din Republica Moldova.

— Între 5—7 oct., a.c., Î.P.S. Sa a luat parte la lucrările Adunării Naţionale Bisericeşti şi ale Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

— În perioada 5—6 octombrie a.c., Dl. Ion Ungureanu, Ministrul Culturii şi Cultelor din Republica Moldova a fost oaspetele Arhiepiscopiei Sibiului. După ce a vizitat Mânăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus, Domnia sa însoţit de P.C. Arhid. Visarion Bălţat, Secretar eparhial, a vizitat Centrul Eparhial din Sibiu ,Catedrala, Capela mitropolitană, Tipografia Eparhială, Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu unde a avut o întâlnire cu P.C. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, Decanul Facultăţii şi cu alţi membri ai corpului profesoral, Inspectoratul de Cultură Judeţean Sibiu, Muzeul Brukenthal, Biblioteca ASTRA şi Schitul Păltiniş.

În drum spre Bucureşti, Domnia Sa a vizitat Mânăstirea Cozia, ctitoria lui Mircea cel Bătrân precum şi reşedinţa Eparhială din Râmnicu Vâlcea.

— Joi, 7 octombrie, 1993, Î.P.S. Sa a luat parte la slujba înmormântării celui ce a fost Părintele Teologiei ortodoxe româneşti Acad. pr. prof. Dr. Dumitru Stăniloae trecut la cele veşnice. Slujba înmormântării a fost prezidată de P.F. Patriarh Teoctist al României înconjurat de membrii Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Î.P.S. Sa a rostit un panegiric în memoria distinsului teolog român.

— Vineri 8 octombrie, Î.P.S. Sa împreună cu P.F. Patriarh Teoctist al României a luat parte la Congresul Spiritualităţii Româneşti organizat în Staţiunea Băile Herculane de Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni. Au fost prezenţi 250 de reprezentanţi ai Comunităţilor româneşti din 16 ţări.

— Luni 11 octombrie a.c., Î.P.S. Sa a prezentat la Academia Română în cadrul „Simpozionului Nicolaus Olahus" comunicarea: „Un român în Europa secolului al XVI-lea, Nicolaus Olahus. Cinci sute de ani de la naştere, 1493—1993".

— Miercuri 13 octombrie Î.P.S. Sa a prezidat lucrările Permanenţei Consiliului Eparhial Sibiu. *Arhid. Visarion Bălţat*

— Duminică, 5 septembrie, P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a slujit Sf. Liturghie în parohia Bruiu, protop. Agnita, în cadrul căreia a hirotonit întru diacon pe tânărul Ovidiu Borcan, licenţiat în teologie, promoţia 1993. La sfârşitul Liturghiei P.S. Sa a oficiat Taina Sf. Botez pentru pruncul Serafim Ciobanu, fiul preotului local.

După masă s-a săvârşit vecernia la filia Gherdeal şi apoi la parohia vacantă Toarcla (prot. Făgăraş).

— De Naşterea Maicii Domnului (8 sept.), P.S. Serafim a pus piatra fundamentală pentru o nouă mânăstire la Cârţişoara (prot. Avrig), care se va ridica pe locul celei vechi, distrusă la 1761. S-a săvârşit Sf. Liturghie pe locul viitoarei mânăstiri în prezenţa unei mari mulţimi de credincioşi. La momentul îndătinat tânărul teolog ing. Vasile Câmpeanu a fost hirotonit diacon.

După masă, P.S. Sa a săvârşit vecernia la Porumbacu de Jos (Avrig).

— Vineri, 10 septembrie, P.S. Sa a săvârşit Sf. Liturghie în capela Facultăţii de Teologie din Sibiu, hirotonind întru preot pe diaconul Virgil Bota (profesor pensionar), pentru Capela Sf. Filofteia din Sibiu. La sfârşitul Liturghiei P.S. Sa a adresat un cuvânt de învăţătură preoţilor promoţiei 1983, prezenţi cu prilejul aniversării a 10 ani de la terminarea studiilor.

— Marţi, 14 septembrie, P.S. Episcop-vicar Serafim a slujit Sf. Liturghie în parohia Mălâncrav (prot. Mediaş), în cadrul căreia a hirotonit întru preot pe tânărul Ovidiu Borcan pe seama acestei parohii. La sfârşit, P.S. Sa a făcut şi instalarea oficială a noului hirotonit.

După-masă, P.S. Sa şi însoţitorii de la Sibiu s-au deplasat la troiţa din hotarul satului Iernea, unde s-a adunat o mare mulţime din credincioşii din Dumbrăveni şi împrejurimi. S-a săvârşit Taina Sf. Maslu de obşte, după care P.S. Sa a adresat un bogat cuvânt de învăţătură despre sărbătoarea Înălţării Sf. Cruci. Spre seară, P.S. Serafim a vizitat biserica din Iernea şi cimitirul în care se înalţă o capelă mortuară.

— Miercuri, 15 sept., P.S. Serafim a participat la deschiderea anului şcolar la Şcoala Normală Andrei Şaguna din Sibiu, cu care prilej a rostit un scurt cuvânt de învăţătură.

— Între 23—28 septembrie 1993, P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a participat în Grecia, la Porto-Caras (Chalcidica), la o întâlnire interortodoxă pe tema: „Ortodoxia în lumea post-comunistă". P.S. Sa a susţinut un referat intitulat: „Biserică şi Stat în România post-comunistă". Au participat delegaţi din toate ţările ortodoxe, precum şi ortodocşi din Occident şi America. După Conferinţă, participanţii au vizitat Sf. Munte Athos.

— Duminică, 10 octombrie, P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie în parohia Toderiţa, prot. Făgăraş. La sfârşitul slujbei, C. Pr. Vasile Câmpean a fost instalat ca paroh al satului. După Sf. Liturghie, P.S. Sa a vizitat şantierul mănăstirii Naşterea Maicii Domnului din satul Boholţ, precum şi biserica satului, în restaurare. *Diac. Dumitru Dura*

Recenzie

Paul Mihail, **Mărturii de spiritualitate românească din Basarabia,** Chişinău, 1993, 408 p.

Editura „Ştiinţa" din Chişinău a reunit într-un frumos volum, 25 de studii şi articole mai vechi ale venerabilului părinte Paul Mihail (n. 1905 în Cornova-Orhei). Iniţial au fost publicate în ziare şi reviste din Chişinău, ca Viaţa Basarabiei, Basarabia, Buletinul oficial al Basarabiei, Luminătorul, toate la Chişinău, Moldova din Iaşi. Câteva din ele se ocupă cu vechile tipărituri din Chişinău, precum şi cu răspândirea cărţilor de cult, apărute în diferite centre tipografice româneşti din Basarabia. În pofida faptului că arhiepiscopul rus Pavel Lebedev al Chişinăului a distrus o bună parte din aceste tipărituri, totuşi, înainte de izbucnirea celui de al doilea război mondial, autorul a mai găsit un număr impresionant de tipărituri de la Iaşi, Neamţ, Bucureşti, Râmnic şi chiar Sibiu, în diferite mânăstiri, schituri şi biserici parohiale din Basarabia. Nu se ştie care va fi fost soarta acestora după cele două ocupaţii sovietice.

În ultima parte a lucrării sunt prezentate câteva figuri de cărturari basarabeni: cunoscutul misionar în Japonia Anatolie Tihai, monahul-zugrav Ioasaf Berghie de la mânăstirea Noul Neamţ, profesorul Gheorghe Raşcu de la Chişinău.

Volumul se încheie cu Bibliografia scrierilor Părintelui Paul Mihail. Ea însumează 457 de titluri: cărţi în volum, studii în reviste istorice sau teologice, articole de ziar, recenzii. Este o operă impresionantă care se întinde pe o perioadă de 65 de ani (1928—1993). Marea majoritate a lucrărilor privesc trecutul străvechiului pământ românesc dintre Prut şi Nistru, Basarabia românească.

Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu

Un apărător al Ortodoxiei:

Pr. POPA COSMA din Deal

Urcarea pe tron a împărătesei Maria Tereza a făcut să devină tot mai grea starea sufletească a credincioşilor din Transilvania care căutau să-şi păstreze credinţa părinţilor şi a strămoşilor pe aceste meleaguri.

Printre marii luptători pentru apărarea dreptei credinţe a românilor din Transilvania din secolul al XVIII-lea, faţă de încercările habsburgice de a trece cu forţa la uniaţie, alături de Sfinţii Visarion, Sofronie şi Oprea, protopopul Nicolae din Balomir, preotul Ioan din Galeş, preotul Ioan din Aciliu, este menţionat şi atestat documentar „Pr. Popa Cosma din Deal şi soţia sa" (Deal, judeţul Alba).

Alături de aceşti luptători vestiţi, care au fost trimişi în numele credincioşilor de mai multe ori la porţile împărăţiei de la Viena, se înscrie şi activitatea preotului Popa Cosma care s-a desfăşurat în perioada 1744—1759 şi care, în anul 1755, a cutreierat 42 de sate înaintând stăpânirii o mulţime de plângeri ale credincioşilor.

În aceste împrejurări potrivnice credinţei românilor din Ardeal, preotul Cosma s-a dovedit a fi un neînfricat luptător pentru apărarea ortodoxiei, dovedit prin călătoria sa în cele 42 sate româneşti din apropierea satului său natal. În această călătorie a sa a luat legătura cu preoţii satelor, îndemnându-i pe credincioşi să-şi păstreze credinţa strămoşească. În acelaşi timp întocmea jalbe ale credincioşilor şi preoţilor, pe care le înainta autorităţilor habsburgice, aducându-le la cunoştinţă nedreptăţile ce li se făceau, pentru că nu voiau să-şi schimbe credinţa.

Din tradiţia locală aflăm că în parohia sa Deal ar fi adunat pe cei 42 de preoţi din satele pe care le-a colindat, ţinând un mic sinod, ce a avut drept scop „îmbărbătarea şi întărirea în credinţă a românilor din acest ţinut".

Alături de credincioşii satului Deal, sunt menţionaţi, ca luptători pentru apărarea credinţei, credincioşii din Jina, Cărpinişi, Poiana Sibiului şi Răhău. Toate acestea dovedesc că aici exista un adevărat focar al credinţei, de la care se încălzeau, primind putere şi curaj în vederea răbdării atrocităţilor la care vor fi supuşi.

Pentru faptele sale, fiind socotit un instigator la revoltă, Popa Cosma a fost căutat în mai multe rânduri de către oamenii stăpânirii, reuşind însă să scape. Părinţii lui au avut de suferit în locul lui, fiind „într-o cămară afumaţi cu fum de ardei şi usturoi, pentru a spune unde se ascunde fiul lor". În cele din urmă este prins şi pentru faptele sale a suferit 60 de săptămâni de temniţă.

Stăpânirea, considerând că libertatea preotului Cosma este un pericol în vederea realizării planului de deznaţionalizare a românilor, îl va reduce la tăcere pentru totdeauna. Acţiunea de pedepsire nu s-a răsfrânt numai asupra sa „ci şi a soţiei sale şi copilului lor, care îngheaţă de frig, pe drum înspre temniţa din Alba-Iulia, unde erau duşi în urma celei de a doua arestări". Alături de preotul acestui sat au avut de suferit şi credincioşii localnici: bătrâni, tineri, femei şi copii.

Ajunşi între zidurile temniţei din Alba Iulia, preotului şi soţiei sale, li s-a pierdut urma, nemaiştiindu-se nimic despre ei. Deşi nu se păstrează chipul lor, nici scrise cuvântările sale înflăcărate, prin care îndemna poporul la păstrarea credinţei strămoşeşti, amintirea preotului Popa Cosma şi a soţiei sale este viu păstrată în inimile credincioşilor acestui sat şi este socotit ca un erou al neamului, luptător neînfricat pentru apărarea Ortodoxiei ce nu şi-a cruţat viaţa, nici a sa, dar nici a soţiei şi copilului lor.

Lupta lor nu a fost zadarnică, fiindcă de atunci şi până azi în acest sat mic din inima Ardealului nu au pătruns credinţe străine de neamul românesc.

Pr. Ioan Petru

Ştefan Moldovan

— 180 DE ANI DE LA NAŞTERE —

Acest preţuit arheolog şi epigrafist s-a născut la 1813 într-o localitate din preajma Turzii. A studiat la Cluj, Bistriţa şi Blaj, în 1852, stabilindu-se definitiv în Lugoj; a trecut la cele veşnice în anul 1900 (detalii, în G. *Bariţ şi contemporanii săi*, vol. IV, Bucureşti 1978, p. 98 şi passim; *Inscripţiile Daciei Romane*, I, Buc. 1975, pp. 49—51).

Evident, în acest medalion nu voi oferi alte amănunte, ci voi arăta că deja la 1881 în Congresul de constituire a Partidului Naţional Român, bănăţeanul Vincenţiu Babeş a fost desemnat să alcătuiască un memorandum, însă acesta este definitivat anul următor de George Bariţiu care îl şi tipăreşte la Sibiu în peste 4 000 exemplare. „Memorialul" respectiv cuprindea — pe lângă sublinierea chestiunii româneşti din Ardeal din cele mai vechi timpuri — o serioasă justificare a revendicărilor românilor specificate în cele 9 puncte ale programului P.N.R. (votat în 1881). *Memorialul* a avut un adânc ecou în toate ţinuturile româneşti şi îndeosebi peste hotare (v. vol. *Unirea Transilvaniei cu România*, ed. II, Buc., 1972, p. 204; V. Netea, *Istoria Memorandului*, Bucureşti, 1993, p. 21 şi urm.).

În continuare voi reproduce autograful inedit al lui G. Bariţiu de pe Memorialul oferit amicului său Şt. Moldovan, ca şi conceptul misivei celui din urmă, ataşat coperţii interioare a exemplarului în cauză.

„Al Tău dintru al Tău", că o multă parte ai la acest operat (lucrare), încă de înainte cu 30 şi cu 35 de ani". „Devotat şi veneratoriu amic şi frate, Georgie".

În scrisoarea datată la Lugoj în 2.12/'82, „pururea amatoriu" (iubitor) Ştefan Moldovan — prepozit răspundea astfel:

„Primind «Memorialul» cu adresa de dăruire (=dedicaţie) a preaamatei (preaiubitei) Fr.(ăţiei) Tale, bucuria extraordinară împreunată cu modestia, aşa m-a fermecat, încât nu pociu (pot) exprima cu cuvinte ceea ce simţesc în adâncul animei (inimii) mele, decât ca să te rog a primi de la mine cea mai călduroasă, amicală mulţămită, carele rog pre D(umne)zeu ca să-ţi lungească firul vieţii spre a putea şi mai departe demasca fărădelegile contrarilor noştri seculari, ca în opul prezent".

„Iară eu laud pe D(umne)zeu, carele Ţi-a dat îndemn ,de la timp oportun m-ai recercat (impulsionat?) ca să adun şi eu puţin năsâp (nisip) la măreţiul edificiu naţional, al căruia edificator practic după planul de înţelepţii naţiunii noastre acceptat, eşti chemat de la D(umne)zeu şi ales de cei aleşi spre a-l derega (întări) ca să fie solid, impunători, glorios şi în etern duratoriu (durabil)!"

„Şi cu aceasta îmbrăţişându-te dulce, şi cu reverenţă salutând amata-ţi familie, recomândator (preţuitor) şi mai departe vechei amiciţii rămân, al preaveneratului amic".

Cum se cunoaşte, rămăşiţele pământeşti ale celui comemorat odihnesc în cimitirul istoric al oraşului de pe Timiş.

Pr. V. Muntean

Semnalăm... Semnalăm...

● „Magazinul istoric" continuă să intereseze cititorii prin temele la zi de pe agenda istoriei contemporane, prin diversitatea lor, printr-o bună ilustrare a textelor, aşa cum ne-a învăţat de multă vreme. Numărul de pe octombrie 1993 începe cu un text al lui Al. Lapedatu, *„Desăvârşita unitate a românilor"*, binevenit acum în preajma împlinirii a 75 de ani de la Marea Unire din 1918. Cu aceeaşi intenţie publică un substanţial studiu al lui Gheorghe I. Brătianu ,cu privire la Transilvania şi la *„falsitatea sloganurilor revizioniste cu care autorităţile şi propaganda de la Budapesta încercau să-şi justifice raporturile teritoriale, dominaţia asupra unor teritorii care nu le aparţineau în nici un fel"*.

Motto-ul aşezat în fruntea studiului este o afirmaţie pe care istoria a confirmat-o întotdeauna, pentru că e conformă cu dreptatea lui Dumnezeu şi cu dreptatea cerută de oameni. *„Nimic din ce se întemeiază împotriva adevărului nu poate dăinui"*. Aşa n-a dăinuit stăpânirea asupra Transilvaniei până în 1918, aşa n-a dăinuit ocuparea unei părţi a Transilvaniei în urma Diktatului de la Viena (1940).

Gheorghe I. Brătianu a trecut la cele veşnice în 1953 în închisoarea de la Sighet. În textul reprodus de „Magazinul istoric" (p. 3—9), marele istoric adună şi condenseză, evident pe scurt dar suficient prin claritate, veridicitate şi prin argumentarea istorică, toate dovezile principale ale drepturilor româneşti asupra Transilvaniei.

* * *

● Un mare savant rămas cu vigoarea cea din tinereţe până acum, în preajma celor 90 de ani, Părintele dr. PAUL MIHAIL, ajutat de nu mai puţin savanta sa fiică Zamfira Mihail, a tipărit în editura Academiei Române (1993) un masiv volum de, ACTE ÎN LIMBA ROMÂNĂ TIPĂRITE ÎN BASARABIA vol. I (1812—1830), precedate şi de o Bibliografie a tipăriturilor româneşti din Basarabia, tot dintre anii 1812—1830, care la sfârşit are un foarte bogat indice lexicografic, tematic şi de „cuvinte-cheie".

O asemenea lucrare vine exact la timp şi aşteptăm continuarea cu acelaşi interes. Şi noi, dar mai ales Basarabia are nevoie de tot ce i se poate reaminti despre felul cum limba română s-a luptat şi a reuşit să supravieţuiască sub stăpânirea ţaristă. Cea sovietică s-a arătat mult mai rea în aceasta şi în multe alte privinţe. Acum a dat Dumnezeu să fie stăpânire românească, să avem în Basarabia un stat românesc paralel, dar Sovietele au mai rămas în minţile, în educaţia şi în mentalităţile multora. Se dă acolo o luptă şi trebuie să învingă adevărul. Într-o parte a Bisericii a mai rămas Moscova ocupantă şi aceasta ne întristează cel mai mult.

Dumnezeu i-a dăruit părintelui Paul Mihail *„lungime de zile"* pentru că şi El, ca şi noi, ca şi Basarabia, mai avem nevoie de dânsul. Îi facem urări de sănătate şi de putere de muncă. E un tezaur, o arhivă, o bibliotecă el însuşi, o lumină pe pământul românesc dintre graniţele lui fireşti.

* * *

● A apărut la Sibiu MICA BIBLIE (1993) de folos celor mici şi celor mari.

*

● Editura „Harisma" (Bucureşti, 1993), a republicat vol. I din *Filocalia* tradusă de Părintele Stăniloae, cu o prefaţă nouă (1992). Îi lipseşte vechea prefaţă din 1946, dar îi păstrează conţinutul întocmai. Are o copertă nouă care păstrează câteva elemente vechi din cea desenată în 1946 de Părintele Arsenie Boca.

Fie ca retipărirea să fie şi o reînnoire a duhului filocalic în spiritualitatea şi viaţa românească.

* * *

● A apărut la editura Arca (Bucureşti, 1993), *Evanghelia după Toma*. Este o evanghelie apocrifă, deci din cele care nu au autoritate canonică în Biserică. Nu s-a putut dovedi că e scrisă de Sf. Toma şi nu este la înălţimea celor patru Evanghelii canonice. Nu este sistematică din nici un punct de vedere. Cel care a redactat-o a fost preocupat doar de unele sentinţe ale Mântuitorului, disparate, probabil culese din tradiţia orală. Unele texte corespund dacă nu chiar în redactare, cel puţin sensului învăţăturilor Mântuitorului. Adevărata tradiţie creştină a socotit cele patru Evanghelii cunoscute, adevărate, revelate şi suficiente.

Ediţia e îngrijită şi prefaţată de Vasile Andru. Cum astăzi au apărut mulţi care se laudă că ei — mai presus decât îngerii — cunosc când va fi sfârşitul lumii, iată ce răspunde Iisus la întrebarea unor contemporani ai săi: *„Aţi pătruns oare începutul, ca să vă preocupaţi de sfârşit?"* Ştim că răspunsul Său a fost că sfârşitul îl cunoaşte numai Tatăl. Răspunsul de mai sus e mai mult o mustrare pentru cei care se lăudau şi pe atunci ca şi unii de astăzi.

* * *

● Vasile Andru a tipărit la „Cartea Românească" (Buc. 1992, 271 p.) o carte de eseuri: MEMORIA TEXTULUI.

* * *

● Editura „Humanitas", mereu în efort de restituire a unor texte din clasicii gândirii omeneşti, a tipărit SENSUL CREAŢIEI. Încercarea de îndreptăţire a omului, de Nicolai Berdiaev (trad. Anca Oroveanu, prefaţă, cronologie şi bibliografie de Andrei Pleşu, Buc. 1992, 350 p.). Citâm textul prin care Andrei Pleşu recomandă cartea:

„Când Berdiaev vorbeşte despre creaţie, el nu are în vedere sensul curent, preponderent cultural al termenului... Omul se justifică prin creaţie pentru că prin creaţie îşi manifestă prestigiul „asemănării" cu Dumnezeu. Dumnezeu e, înainte de toate, Creatorul. Şi dacă suntem alcătuiţi după modelul Său, atunci îi vom semăna cu atât mai mult cu cât vom fi noi înşine mai creatori... Omul nu imită, prin creaţie, lumea creată, ci o amplifică. De asemenea, el nu-l imită pe Creator, ci îl face prezent, participând la demiurgia lui. Arta omenească e un act ontologic: adaugă fiinţei lumii fiinţă nouă şi celor şapte zile ale Facerii o perpetuă zi a opta.

A fi om, în chip deplin, e a trăi în extazul celei de-a opta zile, a redeschide mereu ciclul primordial pe care Dumnezeu l-a pecetluit cu odihna Sa.

„Opera" lui Dumnezeu a putut fi coruptă prin păcat. „Operei" omeneşti îi revine datoria de a restaura, împotriva păcatului, orizontul mântuirii".

*

● Cu prilejul unei conferinţe la Vălenii de Munte, dl. Petre Ţurlea mi-a dăruit o carte bună, atât pentru cei care studiază istoria României, cât şi pentru cei care l-au preţuit şi îl preţuiesc pe Nicolae Iorga, întemeietorul Universităţii de vară de la Vălenii de Munte, istoric, prozator, poet şi, cu tot dinadinsul, şi om politic. Monografia se ocupă de acesta din urmă: NICOLAE IORGA ÎN VIAŢA POLITICĂ A ROMÂNIEI (ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1991, 401 p.).

*

● O carte interesantă şi folositoare a semnat Prof. Dr. Doc. Marţian Cotrău (Iaşi, 1993, 168 p.), sub titlul OTRAVA ŞI VIAŢA. E vorba de toate felurile de otrăvuri de care adesea se folosesc oamenii împotriva lor şi împotriva altora, punând, cu voie şi fără voie, în pericol viaţa. Lectura cărţii ne descoperă nu numai un om de ştiinţă dintre cei mari, ci şi un intelectual de rară informaţie şi cultură. Cartea e presărată cu istorisiri, „pătanii" cu otrăvuri din istorie şi din literatura universală, de o uimitoare bogăţie şi selecţie. Merită nu numai citită, ci păstrată la căpătâi pentru lecturi care nu vor obosi pe nimeni.

*

● A apărut „Transilvania" (nr. 1—2, 1993) la un nivel cu care poate concura la un loc foarte bun toate revistele literare româneşti. Are şi multe pagini de spiritualitate şi de teologie. Am remarcat pe Paul Miron cu un text despre „Patriarhul Atenagora". Ar fi greu de selecţionat titluri şi autori care umplu acest număr. Ar trebui să citâm tot „Cuprinsul".

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază. Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi* — redactor adjunct; Pr. cons. *Gheorghe Papuc*; Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*.

ABONAMENTUL pe un an: 800 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A Sucursala Sibiu.

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

Fondator:

Mitropolitul ANDREI ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 141

SIBIU

1 noiembrie

Nr. 41—42

1993

Sf. Ioan Damaschin

Despre Îngeri*

Dumnezeu este făcătorul şi creatorul îngerilor; El i-a adus de la neexistenţă la existenţă şi i-a zidit după propriul Lui chip, o natură necorporală, un fel de duh şi de foc imaterial, după cum spune dumnezeiescul David: „Cel care face pe îngerii lui duhuri şi pe slujile lui pară de foc" (Ps. 103, 7). Prin aceste cuvinte arată că ei sunt uşori, arzători, calzi, străbătători grabnici spre dorul de Dumnezeu şi slujirea Lui, îndreptaţi spre cele de sus şi liberi de orice gând material.

Aşadar îngerul este o fiinţă spirituală, veşnic mişcătoare, liberă, necorporală; slujeşte lui Dumnezeu şi a primit în firea lui nemurirea în har. Care este, însă, natura şi definiţia fiinţei lui, numai Ziditorul o ştie. Se spune că este necorporal şi imaterial în raport cu noi, deoarece tot ceea ce se pune în comparaţie cu Dumnezeu, singurul incomparabil, este grosolan şi material. Numai Dumnezeirea este în realitate imaterială şi necorporală.

Aşadar îngerul are o fire raţională, spirituală, liberă şi schimbătoare în felul de a gândi sau de a voi, căci tot ceea ce este creat este schimbător. Numai ce este necreat este neschimbător. Tot ceea ce este raţional este şi liber. Aşadar, pentru că îngerul are o fire raţională şi spirituală, este liber; iar pentru că este creat şi schimbător, are facultatea de a rămâne şi a progresa în bine sau de a se îndrepta spre rău.

Îngerul este incapabil de pocăinţă, pentru că este necorporal. Omul, însă, din pricina slăbiciunii corpului are parte de pocăinţă.

(continuare în pag. a 2-a)

* Din volumul: Sf. Ioan Damaschinul, *Dogmatica*, Editura „Scripta", Bucureşti, 1993, p. 46.

Un mesaj de dincolo de zare

SIBIUL — întru lauda şi nostalgia Părintelui Stăniloae

La sfârşit de iulie, în vara acestui an (fără să presimt un deznodământ prea apropiat) am rugat pe Părintele profesor Dumitru Stăniloae să-mi acorde un scurt interviu pe tema suferinţei, adăugând în final şi două întrebări privind locul şi raportarea la evenimentul aniversar din această lună la Sibiu, unde se preconiza un „Volum omagial Stăniloae" precum şi decernarea unui înalt titlu universitar.

Cu adâncul regret al plecării sale dintre noi şi al transformării aniversării în sărindar, redăm în continuare fragmentul referitor la Sibiu, loc atât de însemnat pentru viaţa şi teologia sa şi faţă de care s-a simţit permanent profund legat prin atâtea amintiri şi strălucite realizări.

Mon. I.: *Ce vă spune Sibiul, ce se pregăteşte a Vă aniversa solemn pe 16 Noiembrie, la împlinirea venerabilei vârste de 90 de ani de viaţă, gândire şi scris teologic?*

Pr. D. S.: Sibiul îmi spune începutul activităţii mele pe linia unei teologii a iubirii: a iubirii de Dumnezeu, a iubirii de Hristos, a iubirii de oameni. Acolo am pornit cu Sf. Grigore Palama, care afirmă prezenţa lui Dumnezeu în taine, în harul necreat, iubirea lui Dumnezeu faţă de noi. Acolo am scris cartea „Iisus Hristos sau restaurarea omului", arătând cât de mult e preţuit omul de Dumnezeu, că însuşi Fiul lui Dumnezeu se face Om şi se dă model de cum ar trebui să fie. Acolo am pornit pe calea pe care a mers mai departe teologia mea şi de aceea sunt foarte legat de Sibiu. Am pornit cu entuziasmul tineresc, cu căldura tinerească şi dacă n-ar fi fost această pornire de la Sibiu, cred că n-aş fi putut să continui lucrările mele care merg pe aceeaşi linie, lucrările de după aceea. Acolo am început Filocalia (primele trei volume din Filocalie s-au scris acolo); am putut să le continui după aceea aici. Am putut să dezvolt în celelalte lucrări ceea ce începusem să afirm acolo: o teologie a iubirii, o teologie duhovnicească, o teologie nelipsită de Duhul Sfânt. Duhul este Cel ce aduce iubirea lui Dumnezeu în noi. O teologie duhovnicească, spre deosebire de teologia raţionalistă — scolastică, făcută din definiţii reci. Cred că Sibiul m-a învăţat lucrurile acestea; m-a învăţat prin mitropolitul Bălan, care a spus că el a adus, pe când era profesor tânăr, predica cu Hristos în viaţa preoţilor, şi atunci eu am luat ideea aceasta şi am adâncit-o şi am făcut din tot scrisul meu teologic o punere în lumină a lui Hristos, ca iubitor, ca Dumnezeu iubitor al oamenilor şi ca Cel care ne cheamă pe toţi la iubire.

Mon. I.: *Cum aşteptaţi momentul aniversar din toamna aceasta, iubite Părinte?*

Pr. D. S.: Aş vrea să nu fie pentru mine un motiv de a-mi spori dorinţa de slavă deşartă, să nu mă scoată din smerenia mea, din conştiinţa că tot ce-am făcut eu e prea puţin faţă de ceea ce ar trebui să fac, să nu mă scoată din conştiinţa că sunt un păcătos.

În ce priveşte sărbătoarea propriu-zisă, nu ştiu dacă voi putea să particip pentru că sănătatea mea este atât de şubrezită, încât mi-e greu să umblu, sunt cu toate organele trupului slăbite. Şi aş vrea să nu se supere cei ce vor fi acolo, dacă nu voi putea să particip. Să înţeleagă neputinţele mele. Nu lipsesc din faptul că nu preţuiesc această cinstire ce mi se aduce, deşi am spus că n-aş vrea să o socotesc ca un prilej de slavă deşartă, dar nu dispreţuiesc iubirea ce mi se arată prin aceasta, pentru că asta mi-a fost grija în viaţă să dezvolt iubirea dintre oameni, iubirea dintre creştini. Să-şi manifeste iubirea faţă de mine, pentru că ceea ce ne încălzeşte pe fiecare este iubirea celuilalt faţă de el şi ceea ce este datoria fiecăruia este iubirea lui faţă de ceilalţi.

Să ne iubim toţi în iubirea de Hristos, în iubirea întreolaltă ,chiar de nu voi putea fi prezent. Să ştie că-i iubesc pe toţi şi mă bucur de iubirea tuturor faţă de mine, fără ca aceasta să mă scoată din conştiinţa smereniei şi din conştiinţa păcătoşeniei mele.

A consemnat *Monahul Ignatie*

M. EMINESCU despre geniul poporului român

Exponent spiritual al poporului, *„expresia integrală a sufletului românesc"* (N. Iorga), M. Eminescu a scris despre firea poporului, despre specificul nostru naţional, despre *geniul* poporului român.

I. Slavici — prietenul şi biograful poetului — scria despre el, pe când era student, că *„deşi era mai mic de ani, era mult mai mare ca ştiinţă, strivitor ca superioritate intelectuală."* Poetul însuşi într-o scrisoare (1874) către T. Maiorescu afirma că tot ce priveşte *„patria noastră (...) trebuie însă să rezulte în mod empiric din împrejurările particulare ale fiecărui popor şi ale fiecărei ţări. Nu mă pot explica aci prea amănunţit asupra acestui subiect, el însă mi-a ocupat cea mai mare parte din studiile şi din propria mea cugetare ...".*

În eseul de faţă ne întemeiem pe ediţia naţională de Opere a poetului M. Eminescu.

(continuare în pag. a 3-a)

Graţian Jucan

I-a plăcut Domnului să-l cheme la Sine:

Părintele consilier GHEORGHE PAPUC

— călător pe căile veşniciei —

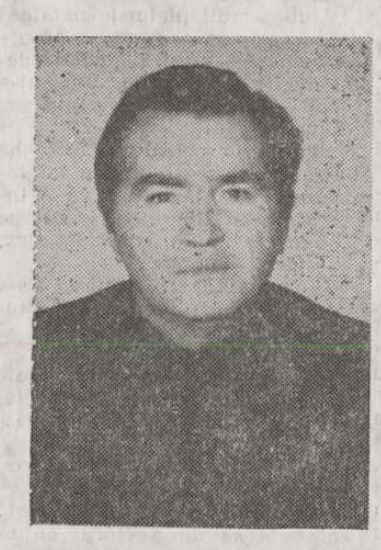

Un preot ales şi vrednic om de cultură

Se afirmă îndeobşte despre cineva care ajunge să fie rânduit a îndeplini o anumită slujire, pentru care are aptitudini şi pregătirea corespunzătoare, că este *omul potrivit, la locul potrivit*. Părintele Gheorghe Papuc, plecat pe neaşteptate pe calea veşniciei, a fost cu siguranţă un astfel de om. A onorat în gradul cel mai înalt postul de consilier cultural al Arhiepiscopiei Sibiului, făcând dovada unei largi cuprinderi a tuturor problemelor ce intră în sfera acestui sector atât de important. El se înscrie astfel pe linia unor vrednici înaintaşi cum au fost asesorii consistoriali Nicolae Popea, Zaharia Boiu, Elie Miron Cristea şi Nicolae Ivan.

Aproape toţi anii după absolvirea studiilor i-a dedicat muncii în redacţia publicaţiilor mitropolitane şi în purtarea agendei de consilier cultural. Experienţa pe care a acumulat-o şi nu mai puţin serioasa

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. prof. Dumitru Abrudan

Îndurerată familie,*

Cu adâncă durere am aflat despre trecerea fulgerătoare la cele veşnice a mult preţuitului Dvs. soţ şi tată, preotul iconom stavrofor Gheorghe Papuc, vrednic ostenitor şi slujitor al altarului Bisericii noastre strămoşeşti şi neostenit colaborator al nostru si al Centrului arhiepiscopesc Sibiu în calitate de consilier cultural.

Numele adormitului întru Domnul va rămâne viu în inima noastră şi a tuturor celor care l-au cunoscut pentru evlavia, conştiinciozitatea, devotamentul, competenţa şi dăruirea de sine de care a dat dovadă timp de peste 37 de ani în slujirea Ortodoxiei româneşti şi a Bisericii noastre străbune.

Colaborator apropiat al mitropoliţilor de pioasă amintire, Iustin Moisescu, Nicolae Colan şi Nicolae Mladin, iar din 1982 şi al Nostru, adormitul întru Domnul a desfăşurat o bogată şi susţinută activitate în cadrul Sectorului cultural al Arhiepiscopiei Sibiului.

Bun condeier, autor de cărţi, părintele Gheorghe Papuc a condus cu pricepere, şi dăruire, ca redactor, mulţi ani foaia noastră bisericească de la Sibiu „Telegraful Român" şi „Îndrumătorul Pastoral", publicând în ele ca şi în revista „Mitropolia Ardealului" şi în alte reviste mitropolitane sau centrale, numeroase articole şi studii, dând folositoare îndrumări clerului şi credincioşilor.

Activitatea sa bogată ca diacon şi preot-consilier s-a bucurat de multă preţuire, pentru că mult a râvnit pentru Casa Domnului şi lasă în amintirea noastră a tuturor celor ce l-am cunoscut şi l-am preţuit, un chip de lumină şi de slujire adevărată.

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

* Mesaj de condoleanţe, care a fost citit la slujba înmormântării.

Un român în Europa secolului al XVI-lea: NICOLAUS OLAHUS (II)

Cinci sute de ani de la naştere (1493—1993)

A cuprinde într-o scurtă comunicare activitatea acestui român cu atâtea preocupări şi funcţii în stat şi în Biserică, în epoca în care au apărut Reforma şi Contrareforma, Luther, Zwingli, Calvin, Erasmus, Melanchton şi o întreagă pleiadă de reformatori şi umanişti, iar în Anglia Henric al VIII-lea şi Thomas Morus, nu s-ar putea face decât prin câteva enunţuri de ordin general sau, prin selecţionarea câtorva aspecte care ar merita oarecari clarificări, faţă de ceea ce au cuprins pe larg biografii în cercetările lor. Vom prefera această din urmă alternativă, a clarificării câtorva aspecte din viaţa şi activitatea Valahului dar, chiar şi pe aceasta, o vom trata tot prin enunţuri mai mult sau mai puţin de ordin general.

Am socotit necesare trei precizări. Cea dintâi cu privire la ceea ce se numeşte de la Ioan Lupaş încoace, de către toată lumea, *„primul umanist de origine română"* deci cu privire la înţelesul umanismului în epocă, cea de a doua, cu privire la împăcarea în fiinţa aceluiaşi om, a episcopului cu umanistul şi, cea de a treia cu privire la coexistenţa paşnică a catolicului, dacă nu cu Reforma, cel puţin cu unii susţinători ai Reformei deoarece, fiind catolic convins, Nicolaus Olahus a fost puternic angrenat în combaterea Reformei.

1. Ce fel de *umanist* a fost Nicolaus Olahus? Cuvântul s-a folosit adesea cu conotaţii diferite şi, nu de puţine ori, a fost confundat cu iluminismul şi cu enciclopedismul secolului al XVIII-lea. Profitând de aceste confuzii sub regimul de până în 1989 la noi, denumirea de umanist a fost o etichetă care putea permite introducerea în cultură a celor pe care o cenzură severă i-ar fi refuzat fără o asemenea etichetare. Căci ce însemna *umanist* în dicţionarul cenzurii? Însemna simplu: cineva care se oprea la om, cineva pentru care totul începea şi sfârşea cu omul, refuzând tot ceea ce ar fi fost din afara omului. Umanist însemna fără Dumnezeu. Antropocentrism riguros. Aşadar un scriitor, un filosof, orice gânditor care slăvea omul, care în trecut slăvise omul, era un *umanist* şi căpăta *nihil obstat* şi *imprimatur.* În afara cazurilor de rea-credinţă, de ignoranţă sau de conformism practicat cu convingere, în general folosirea etichetei de *umanism* pentru oamenii de mare valoare ai trecutului, a fost mai mult o convenţie de care aveau nevoie şi cenzorii şi autorii, într-un fel de conspiraţie acceptată reciproc şi fără multă vorbă. Şi despre Nicolaus Olahus, ca să se poată scrie, a trebuit să i se contrafacă umanismul şi să se spună despre el câteva enormităţi de care prezentatorii liberi nu ar fi fost în stare. Iată câteva exemple.

Nicolaus Olahus a trebuit făcut să aibe *„concepţii social-politice"* înaintate, aproape socialiste, încă din secolul al XVI-lea. A trebuit să se spună despre el că *„ducea o viaţă laică"* şi că *„nu era cu gândul la sfinţi şi la rai ci, ca om liber, modern, era cu gândul la frumuseţea vieţii concrete de pe pământ"*. S-a mai spus că *„nu vorbea în limbaj bisericesc"*, admiţându-i-se totuşi că doar la bătrâneţe — deci când considerau ei că ajunsese cu intelectul scăzut — a folosit şi un astfel de limbaj.

Enormităţile au mers şi mai departe, zicându-se că în ceea ce scria *„nu se întemeia pe autoritatea Sfinţilor Părinţi, ci vorbea în limbaj laic, ocupându-se de probleme sociale concrete"*. Pentru a se dovedi aceasta, s-a spus că *„modelele sale au fost doar literaţi şi filosofi din antichitatea greco-romană şi nicidecum vreun autor creştin"*. Şi ca să pună capac acestor elemente care urmau să descopere cititorilor un *umanist* de tipul cunoscut cenzorilor, se mai preciza că *„el judeca lucrurile, oamenii şi faptele prin cauze naturale preocupat de bucuriile vieţii şi de apărarea libertăţii şi a demnităţii fiinţei umane"*. Adică episcopul nu judeca nimic prin prisma credinţei în Dumnezeu,

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

Pastorala episcopatului ardelean împotriva comunismului

publicată în „Telegraful Român" nr. 42 din 11 octombrie 1936

Nr. 359/1936 Sin. Ep.

Din îndurarea lui Dumnezeu:

NICOLAE,
dreptcredinciosul arhiepiscop al arhiepiscopiei de Alba-Iulia şi Sibiu şi mitropolit al românilor ortodocşi din Ardeal, Banat, Crişana şi Maramureş;

ANDREI,
dreptcredinciosul episcop al eparhiei Aradului, Ienopolei şi Hălmagiului şi al părţilor din Banatul Timişan;

VASILE,
dreptcredinciosul episcop al eparhiei Caransebeşului;

NICOLAE,
dreptcredinciosul episcop al eparhiei Orăzii;

NICOLAE,
dreptcredinciosul episcop al eparhiei Vadului, Feleacului şi Clujului;

Iubitului cler şi popor: Har şi milă şi pace de la Dumnezeu-Tatăl şi de la Domnul nostru Iisus Hristos.

„Au fost în popor şi prooroci mincinoşi, după cum şi între voi fi-vor învăţători mincinoşi, care vor strecura eresuri pierzătoare şi tăgăduind chiar pe stăpânul cel ce i-a răscumpărat, îşi vor aduce lor o grabnică pieire".

II Petru 2, 1.

Iubit cler şi popor!

Poporul nostru s-a născut deodată: *român şi creştin*, fiind altoit din clipa zămislirii sale cu legea Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Dovadă despre aceasta stă şi faptul, că până când la toate celelalte popoare se poate arăta timpul ieşirii lor din păgânătate şi al intrării lor în creştinătate, şi se cunosc numele apostolilor care le-au încreştinat, în istoria poporului român nu aflăm astfel de date, pentrucă nouă chiar de la obârşia noastră ca popor ne-au fost aşezate în leagăn şi în suflet lumina lui Hristos şi credinţa creştinească. Legea lui Iisus Hristos tâlcuită în limba noastră a devenit pentru noi *„legea românească"*. Ea a fost puterea cerească ce ne-a legat de acest pământ pe care au trăit de la început înaintaşii noştri şi peste care ca nişte puhoaie au trecut atâtea alte neamuri hrăpăreţe. Ele s-au scurs ca apa, iar poporul nostru a rămas ca stânca neclintit. În istoria noastră s-au împlinit cuvintele Mântuitorului: *„Fericiţi cei blânzi, că aceia vor moşteni pământul"* (Mat. 5, v. 5) şi: *„Cel ce crede în mine are viaţă veşnică"* (Ioan 6, v. 47).

Bunătatea şi noblеţea poporului nostru în tot trecutul lui s-a vădit şi în aceea că el nu s-a făcut vinovat de prigonirea celor de altă credinţă religioasă, de vărsare de sânge, de pângăriri şi de dărâmări de biserici, de dezgroparea sau de necinstirea morţilor altor neamuri. Ci poporul nostru având în faţă pilda Mântuitorului a ştiut să sufere cu încredere în Dumnezeu toate nedreptăţile, iar Dumnezeu a răsplătit răbdarea lui cu împlinirea visului său de veacuri, cu adunarea tuturor fiilor neamului într-o ţară frumoasă şi binecuvântată cu toate darurile. N-avem noi, ca popor, o mai mare datorie de împlinit pe această lume decât aceea ca să ne păstrăm ţara întreagă şi libertatea noastră în cuprinsul ei, apărându-i graniţele, câştigate cu atâtea jertfe de sânge, împotriva oricui ar îndrăzni să le atace.

(continuare în pag. a 3-a)

IN MEMORIAM

† Preotul iconom-stavrofor GHEORGHE PAPUC (1928 — 1993)

În zorii zilei de 27 octombrie a.c., a trecut fulgerător la cele veşnice cel ce a fost preotul iconom-stavrofor Gheorghe Papuc, consilier cultural al Arhiepiscopiei Sibiului, vreme de aproape 24 de ani.

Vestea neaşteptată a trecerii dincolo a mult preţuitului părinte Gheorghe Papuc a întristat profund inimile familiei, ierarhilor din Mitropolia Ardealului, angajaţilor Centrului Eparhial Sibiu, precum şi tuturor celor ce l-au cunoscut.

Născut pe meleagurile pline de farmec şi dor ale Covasnei, pe care le-a iubit atât de mult şi pe care le evoca cu fiece prilej, adormitul întru Domnul a văzut lumina zilei în loc. Covasna la 28 iulie 1928 din părinţii Gheorghe şi Floarea.

După cursurile şcolii elementare din Covasna, localitatea natală, a urmat cursurile Liceului „Andrei Şaguna" din Braşov, iar în anul 1949 s-a înscris la Institutul Teologic de Grad Universitar din Sibiu pe care l-a absolvit în anul 1953, prezentând ca teză de licenţă lucrarea „Domnul nostru Iisus Hristos — persoană istorică" notată cu calificativul „excepţional".

A urmat apoi între anii 1954—1957 cursurile de magisteriu la Institutul Teologic Bucureşti, la secţia Teologie Biblică — specialitatea Noul Testament sub conducerea ilustrului profesor, viitor mitropolit şi apoi patriarh dr. Iustin Moisescu.

În anul 1956 se căsătoreşte cu tânăra Morariu Marilena din satul Boiţa, jud. Sibiu, căsătoria fiindu-le binecuvântată cu un fiu, Gheorghe.

Remarcat încă de pe băncile Facultăţii de Teologie prin ţinuta sa aleasă şi sobră şi mai ales prin vocea sa deosebită, părintele Gheorghe Papuc a fost hirotonit întru diacon pe seama Catedralei mitropolitane din Sibiu, de către pururea pomenitul mitropolit al Ardealului Dr. Iustin Moisescu ,la 27 octombrie 1956.

Ani de zile vocea caldă şi melodioasă a părintelui Gheorghe, îmbietoare la rugăciune şi trăire creştinească, a împodobit sfintele slujbe atât din Catedrala mitropolitană cât şi din alte biserici din eparhie unde slujea mereu, însoţind pe ierarhii sibieni. În anul 1975 este distins cu rangul de arhidiacon-stavrofor de către mitropolitul Nicolae Mladin al Ardealului.

(Continuare în pag. a 2-a)

Arhid. Drd. Visarion Bălţat

Un preot ales şi vrednic om de cultură

(Urmare din pag. 1)

sa pregătire teologică (a absolvit cursurile de doctorat, secţia biblică, specialitatea principală — Studiul Noului Testament), i-au conferit autoritatea şi prestanţa profesorului universitar. Împrejurările istorice nefavorabile l-au împiedicat să se dedice misiunii de dascăl. Dacă i s-ar fi acordat o astfel de şansă am fi vorbit cu siguranţă astăzi despre el ca despre un dascăl de vocaţie. Dar şi aşa, n-a fost niciodată absent din miezul preocupărilor pentru formarea şi îndrumarea slujitorilor altarelor Bisericii ardelene. Avea în responsabilitate toate problemele legate de selectarea şi pregătirea duhovnicească şi misionară a elevilor seminarişti şi a studenţilor teologi şi s-a achitat în chip pilduitor de această responsabilitate.

Cursurile de scurtă durată cu preoţii au constituit o preocupare căreia părintele consilier Gheorghe Papuc i-a acordat cea mai mare importanţă. S-a luptat cu toată puterea pentru ca la aceste cursuri să fie depăşite formalismul şi ineficienţa.

Când după revoluţie, s-a reintrodus predarea religiei în şcoală, sufletul părintelui consilier Gheorghe Papuc a vibrat de grija ca această majoră îndatorire a Bisericii vis à vis de şcoala românească să fie îndeplinită cu cât mai mare responsabilitate. S-a implicat cu tot elanul în organizarea unor cursuri cu cateheţii, mai ales cu cei ce proveneau dintre laici.

O trăsătură aparte a personalităţii sale a fost evlavia faţă de cele sfinte. Avea sufletul mereu copleşit de emoţia slujirii la sfântul altar. Ani îndelungaţi s-a remarcat ca un zelos slujitor întru cele ale diaconiei. Cunoştea bine rânduielile şi cântările bisericeşti. La sfintele slujbe nu se îndepărta niciodată de sfântul prestol şi nu avea atenţia îndreptată decât spre rugăciune. Rostea clar şi cuviincios formulele liturgice.

Despre zelul său predicatorial grăieşte volumul de predici pe care l-a tipărit.

În calitate de consilier eparhial, l-a preocupat în mod cu totul special ţinuta morală a preoţimii. Când ajungea la urechile sale vestea despre un comportament nedemn, despre superficialitate sau incompetenţă în slujirea preoţească se întrista şi se revolta în sufletul său.

A lucrat nu numai ca redactor, dar a şi îmbogăţit prin scrisul său conţinutul celor trei publicaţii mitropolitane: „Telegraful Român", „Revista Teologică" şi „Îndrumătorul bisericesc".

Dornic de introspecţie şi meditaţie căuta adeseori liniştea şi puritatea naturii. Schitul Păltiniş şi Mănăstirea „Brâncoveanu" de la Sâmbăta erau locuri spre care se îndrepta ori de câte ori dorea să fie mai aproape de Dumnezeu şi de sine însuşi.

Iubea mult plaiurile natale şi aducea mereu vorba despre frumoasele şi străvechile îndeletniciri ale locurilor unde şi-a petrecut copilăria: oieritul şi plugăria.

Părintele consilier Gheorghe Papuc a fost şi un bun şi luminat patriot. Pentru că a îndrăznit, în tinereţea sa, să se opună regimului comunist ateu, a suferit detenţie.

În relaţiile cu oamenii s-a dovedit sincer, serios şi comunicativ. Preţuia calităţile şi virtuţile altora.

Toată osteneala vieţii sale a dedicat-o slujirii Bisericii lui Hristos şi ţării în care s-a născut.

A fost un preot ales şi un vrednic om de cultură.

Multă vreme de acum încolo absenţa sa din sectorul cultural al Arhiepiscopiei va fi adânc resimţită.

Redacţia „Telegrafului Român" încearcă un profund regret pentru pierderea unuia dintre prestigioşii redactori ai acestei foi bisericeşti şi roagă pe Părintele Ceresc să-i dea dreaptă răsplată pentru toate ostenelile sale.

Veşnică să-i fie pomenirea!

Îndurerată familie,

(Urmare din pag. 1)

Părintele Gheorghe Papuc şi-a înţeles pe deplin misiunea, s-a identificat cu ea şi pleacă cu cugetul împăcat, ca unul care lupta cea bună a luptat, credinţa a păzit, Evanghelia a propovăduit şi iată că i s-a gătit şi cununa dreptăţii.

Pleacă dintre noi lăsând în urma sa o rază de lumină: lumina slujitorului la sf. altar, lumina predicatorului şi condeierului care a propovăduit prin scris şi prin viu grai Evanghelia lui Hristos, lumina prietenului şi a omului care încălzea inima celor cu care stătea de vorbă, lumina soţului şi a părintelui ce nu poate fi niciodată uitat.

În aceste clipe ale despărţirii, cu părerea de rău de a nu fi prezent la înmormântare, fiind în drum spre Geneva în ascultarea Bisericii, sunt alături de durerea membrilor familiei celui adormit în Domnul şi rog pe Dumnezeu, Părintele Luminilor, să aşeze sufletul său în odihna cea fericită a aleşilor Săi, iar celor rămaşi le adresăm cuvânt de mângâiere.

Am rugat pe P. S. Ioan, episcopul Oradiei, să fie în numele meu, ierarhul care să-l conducă pe iubitul nostru consilier şi prieten, pe ultimul drum.

În veci pomenirea lui!

† Pr. iconom-stavr. GH. PAPUC

(Urmare din pag. 1)

Între 1969—1993, a îndeplinit funcţia de Consilier cultural al Arhiepiscopiei Sibiului, slujbă pe care a îndeplinit-o cu sârguinţă „cu timp şi fără timp", depunând un efort remarcabil.

Vreme îndelungată a condus cu pricepere şi dăruire vechiul ziar sibian al lui Andrei Şaguna „Telegraful Român", precum şi „Îndrumătorul bisericesc" şi a vegheat asupra tuturor lucrărilor scoase din teascurile Tipografiei arhidiecezane din Sibiu.

El însuşi înzestrat de Dumnezeu cu darul oratoriei şi al scrisului, a scos câteva cărţi şi broşuri şi multe, multe articole de zidire şi învăţătură creştinească în revistele mitropolitane sau centrale.

La 15 august 1990, la hramul Mănăstirii Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus, a fost hirotonit de către Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului întru preot, iar la 25 decembrie acelaşi an a fost hirotesit întru iconom stavrofor.

A plecat dincolo, spre zările de lumină şi pace ale veşniciei, deşi încă în putere, senin şi smerit, împăcat cu toţi, după o muncă asiduă, cuprins parcă de dorul de a se odihni întru fericirea cea veşnică.

În drum spre Bucureşti, la ceas târziu de seară, miercuri 27.X. a.c., Î. P. S. Mitropolit Antonie s-a oprit pentru câteva clipe la casa părintelui Gheorghe, unde la căpătâiul său a săvârşit o rugăciune pentru odihna sufletului său, luându-şi rămas bun de la unul dintre colaboratorii săi apropiaţi.

Slujba înmormântării celui ce a fost părintele Gheorghe Papuc, s-a oficiat în Catedrala mitropolitană din Sibiu, de către un impresionant sobor de preoţi şi diaconi ,având ca protos pe P. S. Ioan al Oradiei.

Au luat parte la slujbă membrii Permanenţei Consiliului Eparhial Sibiu, protopopi şi preoţi din Arhiepiscopie, membri ai corpului profesoral de la Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu, membri ai familiei, studenţi teologi şi o mare mulţime de credincioşi.

După oficierea slujbei religioase, şirul cuvântărilor a fost deschis de P. S. Ioan Mihălţan, care a făcut un ales portret al celui ce a fost consilierul Gheorghe Papuc, prieten apropiat al P. S. Sale.

Au vorbit apoi P. C. Aurel Răduleţ, vicar administrativ, care a prezentat Mesajul de condoleanţe al Î. P. S. Mitropolit Antonie, P. C. pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu, decanul Facultăţii de Teologie din Sibiu, P. C. pr. Petru Pleşa, consilier cultural al Episcopiei de Alba-Iulia, care a prezentat mesajul P. S. Episcop Andrei, P. C. prot. Gheorghe Răţulea, protopopul de Sf. Gheorghe, dl. av. Ioan Morariu din partea membrilor Consiliului Eparhial Sibiu şi P. C. pr. Nichifor Todor din partea parohiei Sibiu-Trei Stejari.

În sunetul prelung al clopotelor Catedralei mitropolitane din Sibiu, şi plâns de toţi cei prezenţi, trupul neînsufleţit al părintelui Gheorghe Papuc a fost transportat la Cimitirul orăşenesc din Sibiu, unde a fost înmormântat spre veşnică odihnă până la obştească înviere. La mormânt a rostit un cuvânt de elogiu şi mângâiere din partea colegilor P.C. Pr. Vartolomeu Constantinescu.

Familia a oferit apoi o masă de pomană la cantina Facultăţii de Teologie din Sibiu.

Nicolaus Olahus...

(Urmare din pag. 1)

căci *„demnitatea"* fiinţei umane — se spunea — dispare când apare Dumnezeu.

După ce spun aceste lucruri, comentatorii lui Nicolaus Olahus din vremea dictaturii mai spun şi lucruri care, adunate de prin risipirea pe alte pagini, ar mai putea reface imaginea „umanistului" şi după alte criterii,[29] şi ar da umanismului şi alt conţinut. Şi nu unul inventat, ci unul consacrat în istoria culturii chiar cu acest alt conţinut, şi, desigur, cel originar.

Inconvenientul cu privire la noţiunea de *umanism*, chiar şi în vremea noastră, e că din cauza multiplelor lui conotaţii ulterioare, operate cu ingeniozitate de anumite direcţii ideologice care aveau nevoie de noţiuni pozitiviste în circulaţie, el trebuie de fiecare dată explicat. De care dintre umanisme este vorba?

Şi iată că întrebarea trebuie pusă şi în legătură cu includerea lui Nicolaus Olahus printre umanişti, tocmai pentru a-l delimita de umanismul oficial al epocii româneşti 1948—1989, aşa cum l-am văzut descris mai sus. Nu pentru a-i contesta includerea printre umanişti, ci pentru a rectifica definiţia umanismului în care a fost inclus.

Câteva pagini din prezentarea lui în lucrările din care am citat mai sus, vor trebui neapărat revizuite, pentru a nu transmite şi întreţine confuzii şi răstălmăciri. Autorii lor, după felul cum scriu în general despre Olahus, merită încrederea că paginile în care prezintă umanistul au fost datorate în întregime obligativităţii impuse de epocă, şi ei au acceptat-o numai pentru a-l face pe Nicolaus Olahus să intre în cultura română. Acum însă trebuie să-l facem să intre pe uşa principală pe umanistul cel adevărat. Pentru aceasta nici măcar nu e nevoie de demonstraţii prea largi. Căci nu e cazul să-l scoatem din categoria umaniştilor. Trebuie doar să dam umanismului definiţia corectă, iar lui Nicolaus Olahus să-i redăm chipul cel adevărat. Căci i s-a aplicat la un moment dat pecetea de umanist, când umanismul devenise expresia şi monopolul ideologiei materialiste, ca şi cum „Românul" nostru din secolul al XVI-lea ar fi fost un umanist socialisto-materialist protocronist! Să nu se interpreteze aceasta ca o atitudine antiprotocronistă, tot aşa cum refuz şi o catalogare pro-protocronistă. A fi într-un fel sau altul, cere erudiţie şi aceasta n-au avut-o decât cei care au vrut să facă şi din Nicolaus Olahus un argument pentru un protocronism mai mult socio-politic, decât cultural, deci cu atât mai neavenit.

Ar trebui totuşi să încercăm să spunem câteva cuvinte despre adevărata calitate de umanist al lui Nicolaus Olahus şi despre ceea ce au înţeles prin umanism cei care, cei dintâi, l-au numit astfel. Atât Ioan Lupaş cât şi Ştefan Bezdechi l-au numit aşa, chiar în titlul studiilor ce i-au dedicat şi, apoi, şi în cuprinsul lor. *„Nicolaus Olahus e primul umanist adevărat de origine română"*, scrie Ştefan Bezdechi.[30] Ce înţelegea Ştefan Bezdechi prin aceasta? Înţelegea mai multe lucruri. Printre acestea cunoaşterea temeinică a celor două limbi clasice, latina şi greaca.[31] Mai cunoştea maghiara, germana, franceza, turca şi româna.[32] Poate şi flamanda. E de la sine înţeles că româna o cunoştea din familie. N-a scris însă nimic în românește, dar nici în ungureşte, ci întotdeauna în latineşte, inclusiv poeziile. A încercat şi în greceşte. A fost elev la greacă al unui umanist care, la rândul său, era elevul lui Erasmus de Rotterdam: Iacobus Danus (Danezul). Legăturile cu umaniştii vremii, printre care şi cu Erasmus, cu care are un bogat schimb de scrisori, înseamnă — scrie Ştefan Bezdechi — intrarea în *„republica literelor"* şi însuşirea *„idealului unei culturi clasice"*.[33] *„Literatura*, spunea Olahus, *dă sufletului cea mai mare desătare"*.[34] Pe Levinus Cartusianus, umanist cu care Nicolaus Olahus era de asemenea în corespondenţă, îl impresiona *„construcţia elegantă a frazelor"* Valahului, în limba greacă.[35] Tot aşa gândea despre Olahus şi alt umanist, Petrus Nannius care comparând un text tradus de Valahul nostru, cu acelaşi text tradus de Erasmus, îi scrie lui Olahus: *„Să mă ierte umbra lui Erasmus ,dar mi se pare că în această privinţă (a traducerii) eşti mai conştiincios decât el"*.[36] Cei mai mari savanţi ai timpului aveau păreri excelente despre Nicolaus Olahus. Nu degeaba i s-a spus *„un mare savant"* şi *„un mare european al veacului al XVI-lea"*.[37]

Ce am putea reţine îndeosebi din acest capitol al lui Ştefan Bezdechi, care scrie între cele două războaie mondiale (1939), despre *umanismul* lui Nicolaus Olahus? Câteva elemente componente esenţiale: erudiţia, dragostea pentru cultura şi pentru gândirea clasicilor elino-latini, cultivarea stilului frumos, elegant şi, evident, în contextul acestora, folosirea operelor şi a autorilor clasici care sunt, de altfel, atotprezenţi în scrisul lui Nicolaus Olahus: Hesiod, Hipocrate, Iliada, Odiseea, Lucian de Samosata, Tucidide, Xenofon, Salustiu, Virgiliu, Horaţiu, Ovidiu, Terentiu ş. a.[38]

Petrus Nannius, umanist cunoscut, îl numeşte pe Nicolaus Olahus *„optimus et eruditissimus, omnium doctorum patronus"*.[39] Aşadar: *eruditissimus*, „cel mai erudit", era una din componentele umanismului în secolul al XVI-lea. M-am bucurat să găsesc printre componentele umanismului într-o definiţie risipită, probabil ca să se ascundă, şi *omenia*, într-o carte care plătise destul tribut limitării umanismului la componentele naturale, la proslăvirea omului fără Dumnezeu şi fără apelul la Sfinţii Părinţi.

Autorii şi-au luat totuşi o măsură de prevedere înainte de a desprinde cu desăvârşire umanismul de factorul divin. De fapt nici nu era o prevedere ci, probabil, o păcăleală a cenzurii care nu străluca prin cultură. Aceiaşi care limitau umanismul la uman şi terestru, spun chiar la începutul capitolului despre *Umanismul lui Nicolaus Olahus că el „a fost un umanist de nuanţă erasmiană"*.[40] O nuanţă importantă, căci Erasmus era teolog şi era credincios, ceea ce cenzorii de bună seamă ignorau sau se puteau preface că ignoră. Erasmus dorea desăvârşirea omului prin respectarea corectă şi autentică a poruncilor divine, luptând împotriva formalismului, ipocriziei şi a impostura. Tot acesta era şi idealul lui Nicolaus Olahus. Şi nu este adevărat că Valahul nostru *„nu se întemeia pe autoritatea Sfinţilor Părinţi"*, cum *încearcă să-l prezinte unii*[41]. Levinus Ammonius Carthusianus îl informează că la Paris se tipăreşte în greceşte toată opera Sfântului Ioan Hrisostom, ştiind că e interesat să aibe acest „tezaur".[42] Ştefan Bezdechi spune că Olahus a fost foarte mult influenţat în lucrarea sa pastorală de *Tratatul despre preoţie* al Sfântului Ioan Gură de Aur.[43] La 30 octombrie 1533 R. Rescius, umanist şi profesor la Louvain, i-a trimis două *Omilii* ale Sfântului Vasile cel Mare, iar în 1535 i-a trimis o altă *Omilie* a Sfântului Vasile cel Mare.[44]. Am amintit de aceşti doi sfinţi răsăriteni ,ortodocşi, numai pentru că s-a spus că umanistul nostru nu se inspira deloc din Sfinţii Părinţi. Cei care au spus au uitat desigur că încă din 1518 era preot, din 1522 protopop, iar din 1542 era episcop, ajungând mai apoi Primat al Ungariei.

A spune despre un asemenea om că ignora Divinitatea creatoare şi providenţa diriguitoare a lumii şi a oamenilor, e cel puţin o faptă de iresponsabilitate, dacă nu chiar o dovadă de ceva mai rău, despre mintea celor ce au putut concepe aşa ceva. Şi, dincolo de toate, un act pe alăturea gândirii corecte şi absolut anticultural. De altfel Nicolaus Olahus o spune direct, aşa că nu trebuie să-i argumentăm gândirea providenţialistă pe implicitul profesiei şi al calităţii sale sacerdotale. Într-una din scrisorile către Erasmus scrie: *„Oricum se vor desfăşura lucrurile, trebuie să aşteptăm de la atotbunul şi atotputernicul Dumnezeu (toate), de a cărui voinţă atârnă soarta tuturor celor omeneşti.*[45] Într-o poezie dedicată lui Emericus de Calna, tot el scrie, folosind un text biblic:

Toate cu rost de divina putere-s conduse; înainte
De a sa vreme nici chiar firul de păr n-o cădea.[46]

Nici nu mai credem că ar mai fi nevoie să mai insistăm asupra acestor lucruri, şi nici asupra umanismului care se are în vedere când se vorbeşte despre Nicolaus Olahus, ca şi despre mulţi alţii de altfel. Am putea umple o carte întreagă de exemple. Nu ne putem reţine totuşi să facem apel la o îndepărtată spiritualitate, cea extrem orientală, care e denumită *umanistă*, în sensul aplicat de noi lui Nicolaus Olahus, cum ar fi cartea lui Wang-Tao, *La pensée humaniste chez les lettrés confucéens.*[47] Eruditul profesor Ioan G. Coman a scris mai multe studii despre umanismul creştin, unul dintre ele fiind intitulat *„Spirit umanist şi elemente de antropologie în gândirea patristică"*,[48] umaniştii fiind Sfântul Grigorie de Nissa, Sfântul Vasile cel Mare, Nemesius de Emesa, Fericitul Augustin, Sfântul Ioan Damaschin, Tertulian, Sfântul Ioan Gură de Aur, adică chiar unii dintre cei care îl preocupau şi pe Nicolaus Olahus, după cum am văzut mai sus. Un autor german — şi nu e singurul — se ocupă de umanismul Bibliei, ceea ce nu e deloc surprinzător.[49] Şi-apoi ce este palamismul şi întreaga mişcare isihastă, cu izvoarele în Sfânta Scriptură, mişcare spirituală de mare anvergură, prelungită până astăzi, care vrea omul reîntors la chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, în sensul în care un Atanasie cel Mare spunea că Dumnezeu s-a făcut om, pentru ca omul să se facă Dumnezeu, deci să realizeze culmea umanismului, îndumnezeirea omului. Iată o zicere care ar fi putut fi rostită de oricare dintre umaniştii generali şi ai Renaşterii: *Nondum amabam et amare amabam*, nu iubeam încă, dar iubeam iubirea.[50] E uşor de recunoscut într-un astfel de text pe Fericitul Augustin. Idealul acestor umanişti era frumosul şi binele ca atribute ale divinităţii, şi fericirea ce se putea obţine de către oameni prin aceste virtuţi.

Câtă distanţă de la omul circumscris naturii şi unor valori lipsite de criterii morale absolute, până la acest umanism al desăvârşirii omului până la măsura asemănării cu Dumnezeu, pogorând cerul ca ideal de atins încă de pe pământ! Umanismului vulgar, materialist, nu i-a putut găsi baze trainice şi eficiente nici cel mai mare dintre filozofi, cum a fost Kant, cu încercarea sa de a pune bazele unei morale autonome. S-a putut salva ca să-şi poată suporta gândirea şi să-şi poată găsi împăcarea, cu *Critica raţiunii practice* şi cu postulatele acesteia. Drept concluzie la tema ce ne-am propus în legătură cu Nicolaus Olahus vom spune doar atâta: lucrurile sunt atât de evidente, încât e greu să scăpăm de impresia că am forţat uşi deschise.

---

29 *Umanistul Nicolaus Olahus* (Nicolae Românul), studiu introductiv şi note de I.S. Firu şi Corneliu Albu, p. 103—104. De pildă chiar aceşti autori care îi negau legăturile cu izvoarele creştine, în alt loc citează din *Révai Nagy Lexikon*, vol. XIV, Budapesta, 1916, p. 682 că Nicolaus Olahus se inspira din cărţile Părinţilor Bisericii, în primul rând ale lui Ioan Gură de Aur. Cf. I.S. Firu şi Corneliu Albu, *Umanistul* ..., p. 63.

30 Ioan Lupaş, op. cit., p. 6; Ştefan Bezdechi, *Nicolaus Olahus, primul umanist de origine română*, Ram-Gorj, 1939, p. 67.

31 cf. *Idem*, p. 67. Nu intrăm aici în amănunte cu privire la cunoştinţele lui de limba greacă. Vom reveni mai încolo.

32 Odon Noszkai, *Olah Miklos levelezésének müveládéstörténeti vonatkozásai*, cf. Şt. Bezdechi, *Nicolaus Olahus* ..., p. 68.

33 Ştefan Bezdechi, *Idem*, p. 70.

34 Idem, *op. cit.*, p. 14.

35 *Idem*, p. 71.

36 Ipolyi Arnold, *A uagyszombati iskola a XVI században*, „Kath Szemle", 1887, p. 592—593, cf. Şt. Bezdechi, *op. cit.*, p. 73.

37 Cf. I. S. Firu, *loc. cit., supra*, p. 68, şi Şt. Bezdechi, *op. cit.*, p. 74. Printre cei cu care a corespondat vom numi doar numele câtorva: Hadrianus Amerotius (+1560), Levinus Ammonius (1485—1556), Ioannes Capensis (+1538), Carol Quintul (n. 1500), Franciscus Craneveldius (1485—1561), Dezidernis Erasmus (1467—1576), Conradus Goclenius (1489—1539), Nicolaus Grudius (+1571) şi mulţi alţii. A se vedea vol. *Corespondenţă* ... cit. supra passim.

38 Reorganizând învăţământul, Nicolaus Olahus a adăugat în programul de învăţământ pe aproape toţi aceşti autori; cf. I. S. Firu şi Corneliu Albu, *op. cit.*, p. 65, cu o bibliografie foarte bună, p. 259, nota 62.

39 cf. St. Bezdechi, op. cit., p. 88, *„Cel mai darnic şi cel mai erudit sprijinitor al tuturor oamenilor de ştiinţă"*.

40 I. S. Firu şi Corneliu Albu, *Umanistul Nicolaus Olahus*, *op. cit.*, p. 103, 109, 111.

41 *Idem*, p. 103.

42 Nicolaus Olahus, *Corespondenţă cu umanişti batavi şi flamanzi*, cu note şi comentarii de Corneliu Albu, Bucureşti, 1974, p. 41—42. La p. 44 se face o confuzie prea evidentă între Evanghelistul Ioan şi Sf. Ioan Gura de Aur (347—407), acesta din urmă fiind considerat autorul uneia din cele patru evangheliii!

43. *Op. cit.*, p. 30.

44 Cf. Ştefan Bezdechi, *op. cit.*, p. 71.

45 Cf. *Umanistul* ..., p. 157, scrisoarea din 25 sept. 1530 din Ausburg.

46 Ştefan Bezdechi, *op. cit.*, p. 107.

47 În Rev. „Diogene", Paris, nr. 13, 1956, cf. Antonie Plămădeală, *„Umanismul marilor filosofi moralişti chinezi"*, în vol. *„Ca toţi să fie una"*, Buc., 1979, p. 492, şi urm.

48 În rev. „Studii teologice", Seria II-a, XXII, nr. 5—6, Bucureşti, 1970, p. 356—367.

49 U. Wilckens, *Das Menschenbild im Evanghelium-Kriterium Humanum in der Bibel*, in „Ökumenische Diskussion", Band IV, nr. 3, 1968.

50 Fericitul Augustin, *Confessiones*, 3, 11, P.L. XXXII, col. 683.

Sf. Ioan Damaschin. Despre Îngeri

(Urmare din pag. 1)

Îngerul nu este nemuritor prin fire, ci prin har, căci tot ceea ce are început are şi sfârşit potrivit naturii lui. Numai Dumnezeu este veşnic, dar mai degrabă este mai presus de veşnicie. Căci Cel care a făcut timpurile nu este sub timp, ci deasupra timpului.

Îngerii sunt lumini spirituale secundare, care îşi au luminarea din lumina primară fără de început. Nu au nevoie de limbă şi de auz, ci transmit unii altora propriile lor gânduri şi hotărâri fără să rostească cuvânt.

Toţi îngerii au fost ziditi prin Cuvânt şi au fost desăvârşiţi de Sfântul Duh prin sfinţire, participând la luminare şi la har în măsura vredniciei şi rangului lor.

Îngerii sunt circumcişi, căci atunci când sunt în cer nu sunt pe pământ şi când sunt trimişi de Dumnezeu pe pământ, nu rămân şi în cer ...

Ei au din afară sfinţenia fiinţei lor, de la Duhul. Au, prin harul dumnezeiesc, darul profeţiei. Nu au trebuinţă de căsătorie, căci nu sunt muritori.

Fiind spirite, ei sunt în locuri spirituale. Nu sunt circumcişi în felul celor corporale, natura lor nu are o formă trupească şi nici nu au cele trei dimensiuni, ci sunt prezenţi în chip spiritual şi activează acolo unde li s-ar porunci; cu toate acestea ei nu pot sa fie şi să activeze simultan în două locuri deosebite.

Nu ştim dacă fiinţa lor este aceeaşi sau se deosebeşte a unora de a altora. Numai Dumnezeu, care i-a făcut, ştie, El care ştie toate. Se deosebesc, însă, unii de alţii prin luminare şi prin rang, fie că au rangul potrivit gradului de luminare, fie că participă luminării potrivit rangului în care sunt; ei se luminează reciproc potrivit superiorităţii rangului sau firii. Este, însă, evident, că cei care sunt mai sus împărtăşesc celor de mai jos luminarea şi cunoştinţa.

Îngerii sunt puternici şi gata spre a îndeplini voinţa divină. Prin iuţeala firii lor se găsesc îndată pretutindeni unde ar porunci învoirea dumnezeiască. Ei păzesc părţile pământului. Sunt înaintestătătorii neamurilor şi ai locurilor, după cum au fost orânduiţi de Creator. Ne conduc şi ne ajută în lucrurile noastre. Negreşit, potrivit voinţei şi poruncii dumnezeieşti, ei sunt superiori nouă şi stau totdeauna împrejurul lui Dumnezeu.

Ei se înclină greu spre rău, dar nu sunt neînclinaţi. Acum însă au ajuns neînclinaţi, nu din pricina firii lor ,ci prin har şi prin stăruinţa în unicul bine.

Văd pe Dumnezeu atât cât le este cu putinţă şi aceasta este hrana lor.

Sunt mai presus de noi, pentru că sunt necorporali şi liberi de orice pasiune trupească; cu toate acestea nu sunt impasibili, căci numai Dumnezeirea este impasibilă.

Iau forma pe care le-ar porunci-o Stăpânul Dumnezeu şi astfel se arată oamenilor şi le revelează tainele dumnezeieşti.

Locuiesc în cer şi au un singur lucru de făcut: să laude pe Dumnezeu şi să slujească voinţei lui dumnezeieşti.

Prea sfântul şi Prea sfinţitul şi marele teolog Dionisie Areopagitul spune că toată teologia, adică Sfânta Scriptură ne indică 9 fiinţe cereşti. Dumnezeiescul învăţător le împarte pe acestea în trei cete de câte trei. El spune că cea dintâi ceată este aceea care se află totdeauna lângă Dumnezeu şi potrivit predaniei, este unită de aproape şi nemijlocit cu Dumnezeu. Aceasta este ceata Serafimilor cu şase aripi, a Heruvimilor cu mulţi ochi şi a Tronurilor celor prea sfinte. A doua ceată este ceata Domniilor, a Puterilor şi a Stăpânirilor. A treia ceată şi cea din urmă, a Începătoriilor, a Arhanghelilor şi a Îngerilor.

Unii spun că îngerii s-au făcut înaintea oricărei făpturi, după cum spune Grigore Teologul: „La început Dumnezeu gândeşte puterile îngereşti şi cereşti şi gândul lui s-a făcut faptă". Alţii spun că s-au făcut după ce s-a creat primul cer. Toţi însă mărturisesc că s-au făcut înainte de plăsmuirea omului.

Pastorala episcopatului ardelean împotriva comunismului

(Urmare din pag. 1)

Drept aceea, după înfăptuirea unității noastre politice-naționale toate gândurile bunilor români se îndreaptă de 17 ani spre fericirea țării și spre statornicirea ei pe veci în hotarele de astăzi. Hotărârea aceasta, care este a neamului nostru întreg, o dovedește mai bine — între alte multe înfăptuiri — și mulțimea mare de lăcașuri dumnezeiești ce se ridică de sârg împânzind tot cuprinsul țării. Ele sunt dovada că poporul nostru vrea să rămână și pe mai departe credincios predaniilor sale din trecut și că nu crede în putința altei fericiri decât aceea care isvorăște din ascultarea de evanghelia Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos și din povățuirea pe drumul unei vieți creștinești curate.

Dar în hotarele țării noastre, iubiții Noștri fii sufletești, s-a adunat timpul din urmă și multă neghină adusă de vânturi, oameni care nu au același crez cu noi, care nu au îngropați în pământul țării părinți și strămoși și nu se simt deci legați de el cum ne simțim noi. Aceștia, sprijiniți de alți semeni de ai lor de peste hotare, au început să propovăduiască și la noi învățături străine de sufletul nostru, rătăciri care duc popoarele la pierzare, cum este *rătăcirea comunismului*, care prin cuvinte înșelătoare făgăduiește a aduce raiul pe pământ. Prețul acestui raiu ar fi: să răsturnăm prin volnicie actuala așezare de stat, să deslănțuim războiul dinlăuntru, ucigând frate pe frate, și să prefacem în cenușă bisericile alungând pe Dumnezeu din lume și religia din suflete.

Nu s-a pomenit pe lume o *mai grozavă rătăcire și o mai mare erezie, decât aceasta a comunismului*, care ca o fiară sălbatică pândește să se arunce asupra tuturor popoarelor. Pilda vie a prăpădului și a pustiirii ce este în stare să răstoarne asupra popoarelor rătăcirea și erezia comunismului, o vedem sub ochii noștri.

Cine n-a auzit la timpul său de milioanele de oameni măcelăriți în Rusia, unde astăzi domnește tăcerea morții și cea mai cumplită prigoană. Și toate acestea pentru ce? Fiindcă învățătura comunistă știe să răscolească toată patima rea din om. Ea întunecă mințile și pune stăpânire pe partea animalică din om. Și doar, cât e de ușor să răscolești patima în om și ce greu e să o potolești, apoi să repari toată stricăciunea făcută în timpul cât și-a pierdut mințile!

Domnul nostru Iisus Hristos a proorocit vremurile ce le trăim acum. El a zugrăvit cu culori vii persoana lui Antihrist care se va arăta în lume în toată puterea lui. Antihrist nu e numai o singură ființă diavolească, ci este acel duh vrăjmaș, care s-a arătat oarecând în persoana ucigașului de frate Cain, în persoana lui Irod, a lui Iuda, iar astăzi se înfățișează lumii în forma comunismului.

Care e acea învățătură înșelătoare cu care comunismul, ca oarecând șarpele în raiu ispitește lumea? El pretinde că omul nu e decât trup, lipsit de suflet, și toate trebuințele omului s-ar fi oprind la: mâncare, beutură, îmbrăcăminte și adăpost. Dincolo de moarte— așa zic proorocii cei mincinoși ai bolșevismului — nu mai e nimic, totul e aici pe pământ. Pentru a face pe om fericit — spun ei — bunurile pământești trebuiesc comunizate, adecă averea particulară, pământul și casa și ceea ce ai în cuprinsul gospodăriei tale să le iee statul și să fie ale lui, iar societatea omenească să fie prefăcută într-o grămadă de oameni, în care omul singuratic dispare, cu drepturile și dorințele lui. Viața aceasta de cireadă e idolul căruia îi slujesc toți proorocii comunismului. Este limpede că învățătura aceasta pregătește omului cea mai neagră robie, din care dânsul după atâtea lupte de veacuri purtate în numele și cu lumina evangheliei lui Hristos, a reușit să scape.

Nu e greu să recunoaștem că această învățatură fără Dumnezeu izvorăște din cea mai oarbă necredință și e culmea rătăcirii, care duce la îndobitocirea omului, făptura cea mai aleasă din lume, creată după chipul și asemănarea lui Dumnezeu.

Pentru a înșela lumea, comuniștii nu se sfiesc să afirme că germenele învățăturii lor s-ar cuprinde chiar în evanghelia Mântuitorului nostru. Aceasta e însă o schimonosire a adevărului, căci Mântuitorul n-a venit în lume să răstoarne prin revoluții sângeroase rânduiala obștească, ci a venit să îmblânzească inimile, să împace pe om cu Dumnezeu și cu semenii lui. Mântuitorul ne-a vestit întreg adevărul, arătându-ne că ținta cea din urmă și cea mai înaltă a vieții noastre nu este aci pe pământ, ci dincolo, în viața cea veșnică, alături de Tatăl nostru cel ceresc. În lumina creștinismului noi știm că suntem călători aci pe pământ unde *„nu avem cetate stătătoare, ci o căutăm pe ceea ce va să fie“* (Evrei 13 v. 14), deci și bunurile pământești le stăpânim ca niște ispravnici vremelnici ai lui Dumnezeu, având să-I dăm seama de felul cum le-am întrebuințat. Grija noastră cea de căpetenie trebuie să fie grija pentru sufletul nostru, care e comoara cea mai scumpă ce ne-a încredințat-o bunul nostru Părinte ceresc și cu care putem intra în viața cea veșnică. A ne lega sufletele numai de bunurile acestei vieți și a uita viața cea veșnică ce ne așteaptă, înseamnă a ne pierde sufletul, care este mai de preț decât toate bogățiile lumii. De aceea zice Mântuitorul: *„Ce va folosi omului dacă va câștiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său?“* (Mat. 16 v. 26).

Nu e deci o nebunie a crede că fericirea o putem găsi numai în bunurile lumești și că pentru comunizarea lor trebuie să recurgem la vărsare de sânge, la teroare și silă? A văzut cineva vreodată: o virtute născută din păcat, sau o fericire plămădită din ruină, sânge, moarte și blestem?

Domnul nostru Iisus Hristos nu învață pe oameni să disprețuiască bunurile materiale ori chiar să se lapede de ele, fiindcă ar fi ele în sine rele și păcătoase. Aceasta nu! — căci bunurile materiale sunt de Dumnezeu făcute și-i sunt date omului ca să-i fie de folos pentru susținerea vieții și pentru înfăptuirea scopurilor celor mai înalte, în legătură cu desăvârșirea lui. Dar Domnul nostru Iisus Hristos învață pe oameni să se ferească de ispitele spre lăcomie, spre furt, spre nedreptate, spre răpire ,spre asuprire și nemilostenie, spre răsbunare și spre alte păcate întru câștigarea și folosirea bunurilor materiale. Urmând Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, ca niște urmași ai apostolilor Lui în slujba mântuirii sufletelor, Vă învățăm și Noi, iubiții noștri fii sufletești, să țineți la moșiile Voastre și să nu le vindeți străinilor, ci să le sporiți cu munca Voastră cinstită; să țineți la casele Voastre, la familiile Voastre și la familia cea mare a neamului nostru și la pământul românesc — dar pe toate să le chivernisiți în duhul credinții în Dumnezeu și având pururea înaintea ochilor Voștri țința cea din urmă a vieții omenești, care este la Dumnezeu.

Mai presus de toate Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos așază *porunca cea mare a iubirii*, singura care este în stare să clădească fericirea între oameni, pacea, ordinea și buna înțelegere, în societatea omenească.

Pentru înfăptuirea acestei împărății a iubirii între oameni a lăsat Mântuitorul în lume Biserica Sa, trupul lui Hristos, ale cărui mădulare suntem noi fieștecare. Și precum în trup mădularele îngrijesc unele de altele sprijinindu-se, așa și în societatea creștinilor dragostea ce-i leagă pe toți poartă grijă de fiecare. Numai prin legătura aceasta a iubirii și prin puterea ei se pot înfăptui lucruri trainice și în viața popoarelor și a statelor, iar nu prin ura ce o propovăduiesc învățătorii mincinoși ai comunismului. *„Căci dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, dar pe fratele său îl urăște: mincinos este. Pentru că cel ce nu iubește pe fratele său, pe care l-a văzut, pe Dumnezeu, pe care nu l-a văzut, nu poate să-l iubească“* (I. Ioan 4 v. 20).

Desigur că societatea omenească n-a ajuns la desăvârșirea morală, cerută în evanghelia lui Hristos .Dar pentru aceasta nu-i de vină sfânta evanghelie, ci sunt de vină oamenii care nu ascultă de ea, ci o calcă și nesocotesc. Și cele mai înaintate popoare creștine se găsesc încă la începutul alfabetului întru învățarea și mai ales întru împlinirea evangheliei Domnului Iisus Hristos. De aici urmează că această sfântă evanghelie nu e un lucru învechit, ci *ei îi aparține viitorul*. Încă mult au de învățat oamenii și popoarele de la ea. Aluatul evangheliei dospește omenirea de aproape 2000 de ani, dar vremea coacerii e în mâna lui Dumnezeu care conduce lumea după planul Său, necunoscut nouă oamenilor.

Mântuitorul a venit în lume nu ca să prefacă pietrile în pâini, ci ca să întemeieze în ea împărăția lui Dumnezeu, acea împărăție care ia ființă înlăuntrul omului și de acolo se revarsă în afară în fapte și orânduieli potrivite voinței lui Dumnezeu. Dacă ținem seamă că noi oamenii n-avem nimic ce să nu fi primit de la Dumnezeu, vom înțelege cât de adevărate sunt cuvintele Mântuitorului: *„Nu duceți grijă spunând: ce vom mânca, ori ce vom bea, ori cu ce ne vom îmbrăca? Că după toate acestea se străduiesc păgânii; știe doar Tatăl vostru cel ceresc că aveți nevoie de ele. Căutați mai întâi împărăția și dreptatea Lui și acestea toate se vor adăuga vouă“* (Mat. 6, v. 31—33). Iar *„împărăția lui Dumnezeu nu este demâncare și beutură, ci dreptate și pace și bucurie întru Duhul Sfânt“* (Romani 14, v. 17).

Cel ce deslănțuie patimile omenești și *„scoate sabia, de sabie va pieri“* — a zis Mântuitorul. Nu vedem cum se dovedește și acest adevăr în cele petrecute în Rusia, unde de curând 16 din conducătorii de ieri ai comunismului au pierit de aceeași soartă pe care dânșii au pregătit-o altora? Dar în zadar au sfărâmat comuniștii statuile lui Hristos, căci numele Lui nu l-au putut scoate din inimi, iar glasul Lui îl auzim de peste veacuri spunându-ne: *„Nu vă temeți de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă; temeți-vă mai curând de acela care poate și sufletul și trupul să le piarză în Gheena“* (Mat. 10, v. 28).

Dacă societatea omenească mai sufere de rele, acestea trebuiesc îndreptate nu cu forța și silnicia, ci prin traducerea în viață a poruncilor lui Hristos despre dragoste și dreptate. Numai evanghelia lui Hristos poate înstăpâni în suflete pacea, singura care dă trăinicie și păcii din lume.

Fiii neamului nostru să tragă toate învățămintele din cele petrecute la alte popoare și să nu se lase ademeniți la fapte ce seamănă jale în lume. Să nu-și plece urechea la învățăturile nelegiuite ale comuniștilor, aducându-și aminte de cuvintele sf. apostol Pavel: *„Chiar dacă noi înșine sau un înger din cer ar vesti altă Evanghelie decât aceea pe care v-am vestit-o, să fie anatema!“* (Gal. 1, v. 8).

Dragi fii ai neamului nostru! Nu ascultați de șoaptele învățătorilor mincinoși și de îndemnurile lupilor îmbrăcați în piele de oaie. Aceștia se ascund printre muncitorii din fabrici și diferitele ateliere, răspândesc vorbe pe șoptite la urechile creștinilor noștri, intră în *sectele* care atacă credința și biserica noastră, răspândesc pretutindenea neîncredere în statul nostru, folosesc cu viclenie nemulțumirile care sunt legate de criza grea prin care trece lumea întreagă, trimit în toate părțile gazete și tipărituri pline de otravă și toate le fac cu gândul să răstoarne ordinea din țară și apoi să dee năvală asupra ei, ca să o stăpânească. Ori unde ați întâlni oameni cu mintea tulburată de rătăcirea bolșevică, Voi să-i arătați paznicilor ordinei din statul nostru și să nu vă întovărășiți cu ei. Ci umblați pe calea înțeleaptă a părintești-lor datini, pe care Vă povățuiește, cu iubire de mamă, sfânta noastră Biserică ortodoxă.

Iubiți-Vă neamul din care faceți parte și pe care milostivirea Părintelui ceresc l-a adus în staulul cald al aceleiași Patrii.

Iubiți-Vă pământul care adăpostește oasele scumpe ale părinților Voștri și fiți gata în orice clipă să Vă dați viața pentru apărarea lui.

În această dragoste și credință față de Dumnezeu și față de Patrie... să vă creșteți și scumpele voastre odrasle. Căci întru creștinească și românească lor viețuire vă veți binecuvânta de către Tatăl cel din ceruri.

La sfatul ce l-am ținut împreună în Sibiu, la scaunul sfintei noastre mitropolii, Noi părinții și păstorii Voștri duhovnicești, în dragostea ce o purtăm în inimile noastre către Țară, Neam, și biserică, și cu purtarea de grijă ce o avem către mântuirea sufletelor voastre, am hotărât să vă trimitem aceste învățături și povețe. Noi avem încredere în înțelepciunea dreptcredinciosului nostru popor și știm că nu-și va deschide urechile și sufletul spre învățăturile pierzătoare ale proorocilor mincinoși din zilele noastre, dar am voit să vă aducem aminte de cuvântul apostolului: *«Voi, iubiților, acestea mai înainte știind, păziți-vă, ca nu cu înșelăciunea celor fărădelege fiind strămutați, să căderi de la întărirea voastră. Ci să creșteți întru harul și cunoștința Domnului nostru și Mântuitorului Iisus Hristos“*. (II Petru 3, 17—18).

Pe lângă acestea, împărtășindu-vă arhiereștile Noastre binecuvântări, am rămas ai Voștri ai tuturora de tot binele voitori.

M. Eminescu despre geniul poporului român

(Urmare din pag. 1)

Întreg spațiul românesc, *„de la Nistru pân' la Tisa“* ori *„de la munte pân' la mare“* e simetric, armonios și variat în peisajul lui pitoresc. În existența lui milenară, în acest cadru, *„poporul român* — scria poetul — *a fost călăuzit de râuri“*. Carpații, revărsați pe văi, pe firul râurilor, ce străbat radial întreg teritoriul românesc ca un evantai ,au format, în cursul zbuciumatei noastre istorii, acele „țări“, oaze de conservare și de viață. Adevărată cetate ocolită de ape, cu un podiș în mijloc, ca un cuib, încunjurat de munți, pământul românesc e scăldat de Dunăre și purtat pe umeri de Carpați. El e leagănul și vatra poporului român.

Popor mândru, cu o istorie milenară, vitregă adesea, el și-a modelat ființa națională și și-a călit-o în cursul veacurilor, datorită virtuților lui spirituale, vitalității de nebiruit și coeziunii psihice. Acestui popor, M. Eminescu încă de tânăr îi dorea: *„la trecutu-ți mare, mare viitor“*, exprimându-și dragostea și admirația față de el: *„Iubesc acest popor bun, blând, omenos“* — mărturisea poetul. Iar în romanul *Geniu pustiu* îndemna: *„... răscoliți geniul național — spiritul propriu și caracteristic al poporului“*.

Însuflețit de un fierbinte patriotism, cunoscător și judecător lucid al realităților concrete și imediate, gânditor sensibil și profund, poetul și-a exprimat convingerile în cuvinte pline de foc, arătând că idealul independenței românilor izvorăște din inima trecutului și e călit în experiența de veacuri a poporului: *„Independența e suma vieții noastre istorice“*.

„Întâmplarea m-a făcut — scria el în 1882 — *ca, din copilărie încă, să cunosc poporul românesc, din apele Nistrului începând, în cruciș și-n curmeziș, pân-în Tisa și-n Dunăre ...“*.

Cunoașterea de foarte tânăr, prin proprie experiență, directă și nemijlocită, a vieții poporului român, a limbii și a patrimoniului său popular, a scrierilor, mai apoi, de până la dânsul (a *„scripturilor române“*), a celului de a se manifesta — au fost sintetizate și ridicate la altitudinea unei viziuni și concepții despre factura psihică, specificul poporului român și a profilului său spiritual.

Poporul român — susținea poetul — e *„un neam de oameni lipit, prin tradiții, moravuri și limbă, de un petec de pământ, pe care, cu titluri netăgăduite, îl putem numi țara noastră.“* Și mai departe: *„Un popor este o unitate psihologică dată, un subiect cu o conștiință de sine unitară, oricât de împărțit ar fi din punct de vedere statal. Această conștiință ar sine își are conținutul său spiritual: limba, literatura, obiceiurile, religia. Această unitate are drept premisă o uniformitate a indivizilor care constituie poporul, și întocmai așa este și cel român. Poate nici un popor care numără douăsprezece milioane nu are părțile sale atât de puțin diferite ca cel român. Limba sa este poate singura care aproape că nu cunoaște dialecte, obiceiurile populare sunt în general aceleași ...“*.

Poetul amintea de nații istoric închegate: *„cu tradiții, cu datine, cu un puternic și pururea întinerit or geniu național“*.

Scriind despre N. Bălcescu și *Istoria* sa, poetul menționa abnegația, entuziasmul și patriotismul acestuia care *„ca atare ne încălzește, căci este sincer, adevărat, energic, s-arată cu acea nesovăire de care ne minunăm în caracterele antichității“*.

Poporul a fost pentru poet însă realitatea primordială, *„o realitate etnologică“*. El a scris despre țărănimea noastră rânduri pline de admirație și adevăr; ea *„păstrează prin limbă și datini unitatea noastră națională“*, fiindcă e *„conservatoare în limbă, port, obiceiuri“*. El vedea, asemenea lui N. Bălcescu, în țărănime, clasa cea mai pozitivă din toate: producătoare de bunuri materiale și spirituale, iar pe lângă acestea purtătoarea istoriei poporului: *„Aceasta [țărănimea] este într-o țară clasa cea mai pozitivă din toate, cea mai conservatoare în limbă, port, obiceiuri, purtătorul istoriei unui popor, nația în înțelesul cel mai adevărat al cuvântului“*.

Țăranii sunt *„la dreptul vorbind, singurii care au rămas NUMAI români în această țară (...). Ei sunt un popor cu mult bun-simț (...)“*. *„Neapărat că nu trebuie* — sublinia poetul — *să rămânem popor agricol, ci trebuie să devenim și noi națiune industrială măcar pentru trebuințele noastre.“*

Convingerea poetului e că *„materia vieții de stat e munca“*, munca reală, numai ea poate duce la bunul trai, iar răul cel mare e *„sărăcia“* și *„politica“*.

Descriind înfățișarea fizică și psihică a poporului român, poetul l-a caracterizat cu o siguranță rar întâlnită. Din scrisul eminescian răsare *„acel tip etnic, care revărsându-se de o parte din Maramureș, de alta din Ardeal, au pus temelia statelor române ...“*, de la *„mocanul din Săcele, de la Vatra Dornei, de la Breaza ori de la Câmpulung“*, până la *„țăranul din Ialomița care muncește singur pân' la o sută de pogoane pe an.“*

Felul de viață și trai a generat și modelat firea poporului. Etica lui e un reflex al modului de existență materială: *„Calitățile morale* — arăta el — *ale unui popor atârnă — abstrăgând de climă și de rasă — de la starea economică. Blândețea caracteristică a poporului românesc dovedește că în trecut el a trăit econ micește, mulțămit, c-au avut ce-i trebuie“*.

„Românii — continua el — *au fost popor de ciobani (...) De acolo multe tipuri frumoase (...), de-acolo cumințenia românului, care ca cioban au avut multă vreme ca să se ocupe cu sine însuși, de acolo limba spornică și plină de figuri, de acolo simțământul adânc pentru frumusețile naturii, prietenia lui cu codrul, cu calul frumos, cu turmele bogate, de acolo povești, cântece, legende, c-un cuvânt de acolo un popor plin de originalitate și de-o iscusită putere formată prin o muncă plăcută, fără trudă (...)“*.

Poetul a insistat asupra particularităților psihice ale românilor: onest în ce privește cugetarea și înclinările sale, dotat cu spirit de dreptate, deștept și curat la suflet: *„Românul e de soiul lui înzestrat cu mult bun simț, el are cumințenia popoarelor care au suferit multe, cumințenia omului pățit“*. El mai sublinia francheța, remarcând spiritul loial, deschis al românului, gustul și simțul artistic, atașamentul pentru pitorescul naturii și al obiceiurilor, dragostea pentru trecutul național.

M. Eminescu a scris despre *„unitatea limbii și unitatea etnică“*, despre patrimoniul popular, ce oglindește în chip viu și pitoresc ,cu inovații stilistice, viața poporului, morala lui, concepția acestuia despre existență, fiindcă în el se definesc trăsături ale spiritualității și aspirațiilor populare. Acesta reflectă o realitate dată și se deosebește după diferența *„tropilor“*. Patrimoniul popular nu e pentru poet numai un mijloc artistic de a poetiza, ci reprezintă un fel propriu, specific și original, de a fi al unui popor, un fel specific al fiecăruia de a-și plasticiza imaginile, stările sufletești, în legătură cu fantezia populară caracteristică fiecărui popor. El a intuit aspectele esențiale, originale și caracteristice, ce compun ethosul nostru, în sensul permanențelor specifice ale culturii românești.

Într-un alt context scria *„că [țăranul] nu este abrutizat*, — constata el — *o dovedește poezia populară deosebit de bogată și frumoasă și mulțimea satirelor mușcătoare cu care îi tratează pe străini. Este un spirit original și proaspăt în acest popor ...“*

În asemenea contexte, el a afirmat că literatura națională trebuie să se întemeieze pe cultura populară: *„Literatura este puternică* — însemna pe un manuscris — *numai întemeindu-se pe baza largă a geniului național“*. Și mai departe: *„Dar o adevărată literatură, trainică, care să ne placă nouă și să fie originală pentru alții, nu se poate întemeia decât pe graiul viu al poporului nostru propriu, pe tradițiile, obiceiurile și istoria lui, pe geniul lui.“*

Poetul a văzut în patrimoniul popular însăși matca originară a creației. Ea e temelia culturii și literaturii scrise a cărei putere de iradiere e capabilă să determine spiritul poporului însuși: *„Credem că nici o literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decât determinată ea însăși la rândul ei de spiritul acelui popor, întemeiată adecă pe baza largă a geniului național“*.

M. Eminescu a scris despre patrimoniul popular, despre *„grația sălbatică“* a poeziei populare, despre *„geniul limbii românești“*, despre felul în care se răsfrâng *„într-însa, ca într-o oglindă curată, toate imaginile care le-a încântat spiritul, și urechea lor va auzi ca un echo armonios al dulcilor doine care au legănat imaginațiunea națională în acea dimineață a vieții în care popoarele ca și oamenii par a trăi îndoit“*.

În diverse articole din publicistica eminesciană se relevă cu pregnanță că poetul a căutat să facă *„deosebirea între ceea ce, fără cuvânt, se numește național, și ceea ce, cu drept cuvânt, este în adevăr național în spiritul nostru“* și a ajuns la concluzia că în domeniul *limbii „întreaga comoară (...) stă în zicători, proverbe, inversiuni, adică în fraze gata moștenite din neam în neam de la strămoși“*; în domeniul *intelectual* poporul nostru *„are o inteligență caldă și deschisă adevărului“*; în domeniul *etic* e un *„popor cinstit, inimos, capabil de adevăr și patriotism“*. În concluzie: nația română *„își impune caracterul, limba și datina, și să nu se creadă că acest caracter energic și drept, această minte de-o înnăscută claritate și iubire de adevăr, vor putea fi mult timp întunecate.“*

Scriind despre opera filologică a lui B.P. Hașdeu și despre noua serie a revistei *Columna lui Traian*, condusă de acesta, poetul scria că *„știința istoriei, a limbii, a manifestărilor artistice ale unui popor, a vieții lui juridice, a datinilor, este o știință națională ... [Ele] întăresc vertebrele naționalității, acestea fac pe un popor să se cunoască pe sine însuși, îl păstrează în originalitatea și tinerețea lui ... Cercetările istorice, filologice și de psicologie poporană ... [reprezintă] lupta de toată ziua pentru toate bunurile naționalității noastre ... Ceea ce se desgroapă prin aceste documente istorice și lingvistice nu sunt dar numai materialuri de interes arheologic, ci e România însăși, e geniul poporului românesc ...“*.

Calitățile morale și intelectuale ale poporului român constituie coordonatele permanente ale *geniului* său: *„viteaz în războaie, muncitor și liniștit în timp de pace, apărător de adevăr, glumeț și senin, drept și bun la inimă ...“*, subliniind că românii posedă *„multă frencheță de caracter“*, o *„fecioreInicie a simțirii“*, că *„felul de a fi“* e un rezultat al istoriei sale: *„Ca să aibă cineva o idee despre caracterul românilor, trebuie să ție seama de următoarele lucruri: de la 1220 și până pe la 1818 românii n-au avut nici un fel de cod scris. Un obicei al pământului [a fost] recunoscut de bunăvoie de toată lumea (...) Istoria acestui complex de datini străbune a regulat viața lor publică și privată în curs de șase secole“*.

Caracterizarea originalității diverselor manifestări formate în evoluția istorică a poporului român, a unor trăsături distincte, constituie vertebrele caracterului național: *„Ele cată să rasară din elementele statornice ca și dânsele ,din natura pământului de sub picioare, a cerului de deasupra, a statornicilor datini și gândiri (...) Aceste idei se moștenesc în bunul simț al poporului, în aptitudini și înclinări de caracter pe cari le lasă părinții din părinți, strănepoților lor“*.

Așa se explică faptul că românii au *„un caracter cam vehement“*, datorită istoriei vitrege și furtunoase. Caracterizarea poetului e reprezentativă *„adică tot ce face dintr-un popor să fie el, iar nu altul“*. *„Când zicem român, fantasma psihologică ce trece pe dinaintea ochilor noștri în acel moment e un om al cărui semn distinctiv e adevărul. Rău sau bun, românul e adevărat. Inteligent fără viclenie, rău — dacă e rău — fără fățărnicie; bun fără slăbiciune; c-un cuvânt, ni se pare că atât calitățile, cât și defectele românului sunt întregi neîncheircite; el se arată cum este.“*

Poetul era convins că poporul român e *„unul din cele mai inteligente și din cele mai drepte popoare“*, că el are un *„caracter energic și drept“*.

În concepția poetului rezidă ideea că un popor nu se poate dezvolta, nu poate progresa, decât prin propriile lui eforturi, prin valorificarea tuturor resurselor materiale și a propriilor puteri intelectuale.

M. Eminescu a reținut trăsăturile definitorii, autentice, ale poporului nostru. Toate la un loc au făurit ființa noastră națională cu originalitatea și specificul ei propriu, cu cultura și civilizația lui. Pentru că prin *„cultura unui popor* — scria el — *pricepem suma întregii sale vieți spirituale; aspirațiunile și făptuirile sale în artă și știință, moravurile și obiceiurile sale“*. El amintește în mai multe rânduri despre legi necodificate, despre un *„obicei al pământului“*, formă proprie de soluționare a problemelor existențiale.

Poetul a exprimat cu maximă putere judecăți de valoare privind *geniul* poporului român, arătând calea firească de afirmare și dezvoltare a trăsăturilor noastre originale, specifice și caracteristice, bazate în primul rând pe tradiție, încât afirmă: *„Iată ce înțelegem noi sub tradiție: păstrarea elementelor caracteristice și naționale ale unui popor.“* Și mai departe: *„Noi susținem că poporul românesc nu se va putea dezvolta ca popor românesc decât păstrând drept baze pentru dezvoltarea sa tradițiile sale istorice astfel cum ele s-au stabilit în curgerea vremilor.“* Iar tradiția în concepția lui are un sens adânc și bogat, încât o identifică cu *„geniul neîmbătrânit al istoriei noastre“*, pe care îl compară cu unul din cele mai semnificative mituri din câte a păstrat poporul nostru: *„Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte“*.

Protopopul AUREL NISTOR, discipol al Mitropolitului Şaguna

Personalitatea marelui Şaguna comportă un adevărat univers de date, fapte şi întâmplări generatoare de interpretări multiunghiulare, inepuizabile parcă în ciuda a tot ceea ce s-a spus şi s-a scris despre el până acuma.

Cineva zicea că „fără Eminescu am fi mai altfel, am fi mai săraci". La fel s-ar putea spune şi despre Marele Păstor, căci cu adevărat, Şaguna a fost o piatră de hotar pentru întreaga spiritualitate românească. Ziditor de Biserică şi Şcoală, însemnat urnitor de Cultură naţională, iată câteva din marile haruri cu care Dumnezeu şi-a înnobilat Trimisul.

Dar, aşa cum nu poţi preţui un pom numai după lemnul său şi e musai să-i socoteşti şi roadele, aşa şi valoarea lui Şaguna trebuie întregită prin însumarea valorii discipolilor săi. Ei au fost mulţi şi vrednici, iar creştinească lor osteneală a lăsat urme ce se mai văd şi astăzi.

Nu întâmplător, dintr-un lung pomelnic, am ales spre ilustrare, figura şi fapta părintelui *Aurel Nistor*, doar un nume acum, cu mari rezonanţe însă în aceste locuri.

Trebuie să recunosc că sarcina este, în acelaşi timp, şi uşoară, şi dificilă. Paradoxul vine din aceea că bogăţia în fapte a unei lungi vieţi îmi oferă un subiect generos. Greutatea constă în temerara încercare de a-l comprima în câteva rânduri.

În 1879 absolvea Institutul „Andreian" din Sibiu un tânăr ridicat dintr-o familie simplă de ţărani din Porumbacul de Jos. Se numea Dionisie Nistor[1] şi va fi sfinţit ca preot în satul Arpatac — Araci, din judeţul Trei Scaune, începându-şi păstorirea la 30 iulie 1881[2]. Va sluji Altarul vreme de numai 20 de ani, timp suficient însă pentru a ridica aici şi a sfinţi în 1887, biserică nouă, purtătoare a hramului „Sf. Dumitru".

Din căsătoria sa cu *Elena Stanciu*, coborâtoare din familia părintelui Ioan Petric din Râşnov, se vor naşte opt copii, din care patru feciori: Aurel, Pompiliu, Virgil şi Dionisie. Destine deosebite, dar mari, le va marca sensul existenţei lor[3].

Dionisie, cel mai mic din băieţi, născut în 1891, va face strălucite studii în ştiinţe şi geografie la Universităţile din Budapesta şi Iena, ajungând, pentru un an, profesor la Liceul „Andrei Şaguna" din Braşov. Dar, izbucnind primul război mondial, va fi mobilizat şi trimis ca „stegar" pe frontul din Galiţia, unde va sfârşi ca un erou, în 1915[4].

Virgil, născut în 1886, va studia teologia la Sibiu şi Bucureşti. Face războiul ca preot militar, după care va conduce secretariatul Arhiepiscopiei din Sibiu. Călugărit, sub numele *Veniamin*, va deveni Episcop al Caransebeşului. Ultimii ani îi va petrece ca stareţ al Mănăstirii din Alba Iulia.[5]

Pompiliu. Născut în 1883, se va îndrepta spre studierea medicinii, pe care o va face la Budapesta. Ajuns medic la Zărneşti, pe lângă profesiune se va remarca şi ca fruntaş al mişcării cultural-naţionale, ca preşedinte al ASTREI din zonă. Participă la Războiul de Întregire a Neamului, în Corpul Voluntarilor Români,[6] el fiind autorul vestitului „Manifest de la Darniţa",[7] în care militează pentru Marea Unire. Prezent la Alba Iulia pe 1 Decembrie 1918, va fi ales apoi deputat în Marele Sfat Naţional din Sibiu.[8] Rând pe rând, medic şef al municipiului Târgu Mureş, apoi medic primar al judeţului Braşov şi inspector general în Ministerul Sănătăţii, devine unul din cei mai cunoscuţi discipoli ai lui Hypocrat din vremea aceea, după cum sublinia ziarul „Adevărul" din 12 octombrie 1936. În anii războiului se căsătorise cu sora lui Valeriu Branişte, *Virginia*, intrând astfel în legătură cu o altă familie de mari români. S-a bucurat de prietenia şi preţuirea lui Virgil Oniţiu, Onisifor Ghibu şi a altor mari personalităţi ale culturii noastre.[9]

Urmărind aceste existenţe, de la sine se reliefează nobilele trăsături ce-au marcat familia Nistoreştilor: dragoste de Neam şi spirit de sacrificiu, erudiţie şi înalt profesionalism, aplecare spre îndrumarea şi luminarea celor mulţi ,toate puse sub semnul şi puterea Sfintei Cruci.

Dar, cel care le-a îngemănat şi personificat mai bine ca toţi, a fost primul din cei opt copii, *Aurel*, născut în primăvara anului 1882.

N-apucase a-şi termina studiile, când tatăl său, răpus de boală, va trece la cele veşnice ,încă tânăr fiind. Toate grijile şi necazurile familiei, dar şi continuarea misiunii părintelui său, vor rămâne în spatele celui care, absolvind Institutul „Andreian", va fi sfinţit, la 6 decembrie 1903, ca preot-paroh al Araciului, în locul răposatului Dionisie.

Este momentul în care Aurel Nistor începe a-şi clădi opera, la care va trudi peste şapte decenii. Toată viaţa nu s-a considerat altceva decât un simplu preot, dar a ridicat această calitate la rang de virtute, din constatarea devenită principiu că „preoţia nu este o profesiune, ci un apostolat", după cum mărturisea el însuşi.[10] Asemeni Mântuitorului, părintele Aurel a găsit puterea sacrificiului de sine, pe care l-a pus în slujba fraţilor mai mici, ostenind din greu spre a-i vedea rânduiţi la şcoli înalte, sau spre a face zestre surorilor. L-a pus totodată în slujba sătenilor ce-i avea de păstorit. La dreapta i-a stat vrednica-i soţie, *Maria*, fiica preotului Moise Micu din Poiana Mărului, cea care, în 1904 va organiza şi prezida „Reuniunea Femeilor Române" din sat.[11] La „Expoziţia generală română" din Bucureşti, organizată în 1906, vor fi prezente şi 20 de familii arăcene.[12] Este momentul în care Aurel Nistor îl va cunoaşte pe marele istoric Nicolae Iorga şi, în acelaşi timp, momentul de început al unei trainice prietenii şi colaborări ,ce va dura până la tragica dispariţie a savantului.[13] De atunci sătenii au prins a cunoaşte şi preţui „Sămănătorul", „Neamul Românesc", „Foaia Darurilor", şi altele.

Conştient de influenţa benefică a culturii asupra deşteptării conştiinţelor, dar şi pentru a contracara legiuirile lui Apponyi, după ce pune bazele unei biblioteci publice, în 1910 clădeşte Casa Culturală Românească, inaugurând-o prin tot atât de noul Cerc arăcean al ASTREI. De mare ajutor i-a fost mai tânărul consătean, Nicolae Colan, viitorul Mitropolit al Ardealului. O sinceră prietenie şi deopotrivă preţuire îi va lega toată viaţa.[14]

Această intensă activitate, desfăşurată într-un sat şi cu populaţie maghiară nu putea trece neobservată de autorităţile vremii, care au şi calificat-o ca atare, cu atât mai mult, cu cât, faima popii din Araci se răspândise în toată regiunea ,determinând şi alte elevări spiritual-naţionale. De aceea, în ziua de 15 august 1916, din chiar altarul bisericii, părintele Aurel a fost ridicat de jandarmii unguri, pus în lanţuri şi dus în gara Homorodului ,ca un ocnaş periculos. Bătut tot timpul, va ajunge pentru două luni în temniţa de la Cluj, iar de acolo va fi internat, până în 26 iulie 1918 ,într-o serie de lagăre din judeţul Sopron, în vestul Ungariei.[15] Nu întâmplător, va fi ultimul din cei peste 1000 de deţinuţi care se va întoarce acasă.[16]

Firească, la 1 Decembrie 1918, alături de fraţii Pompiliu şi Virgil, se va afla pe Câmpul lui Horea, în fruntea delegaţiei din Araci, venită şi ea să pună umărul la zidirea României Mari.

Dacă ar fi cineva tentat să-i confere părintelui Aurel atributul de naţionalist, pentru toate aceste pregnante dovezi de patriotism, firească oricărui bun Român, voi oferi în contraargumentaţie un singur exemplu: În faza de aplicare a reformei agrare din 1921, atunci când conţii Béldi, Nemes, Mikó şi Domokos, stăpânii seculari ai pământurilor arăcene, căutau să şi le salveze prin tot felul de supterfugii, preotul Nistor i-a adunat pe săteni, români şi unguri ,spre a-i determina să-l cumpere ei ,cu ajutorul Băncii „Albina". Tot în sprijinul lor, indiferent de etnie, a înfiinţat o serie de societăţi de într-ajutorare,[17] dovedind astfel că înţelege să fie păstor tuturor sufletelor de oameni sărmani, nu numai românilor.

Reîntors de la Adunarea Constituantă în care fusese deputat, de altfel singurul moment politic din viaţa lui, în 1923 va fi însărcinat cu administrarea protopopiatului Sf. Gheorghe, unde se va şi muta efectiv în 1929.[18]

Acum începe marele efort al preotului Aurel. O grămadă de sate din secuime erau locuite de români care, paradoxal, îşi uitaseră limba, dar îşi păstraseră credinţa ortodoxă. N-aveau lăcaşe de închinăciune şi n-aveau şcoli, dar au fost îndrumaţi şi sprijiniţi să şi le clădească. Şi datorită marilor străduinţe ale protopopului Nistor, la care s-ar cuveni amintite şi cele ale autorităţilor de atunci, până la cedarea Ardealului, în ţinuturile secuizate se vor zidi 18 biserici ortodoxe, între care le-aş aminti pe cele din Aita Mare, Aita Medie, Tuşnad, Bixad, Vârghiş, Baraolt, etc. Pe lângă ele, ca o nestemată, se va porni ridicarea impunătoarei catedrale din mijlocul acestui frumos oraş. Va trebui s-o părăsească zidită, dar nefinisată.[19] Aşa cum era de aşteptat, s-au găsit alţi păstori harnici ce-au ostenit cu mare folos la împlinirea lucrului început.

Spre „reromânizarea românilor" din satele deznaţionalizate, protopopul Aurel, în strânsă conlucrare cu Nicolae Iorga şi cu concursul Ministerului Educaţiunii Naţionale, a pus la punct şi aplicat un plan, conform căruia, Şcolile Normale din ţară au „înfiat" câte o asemenea aşezare, înzestrând-o cu biblioteci şi pregătindu-i dascăli.[20]

Punerea în aplicare a Dictatului de la Viena îl va constrânge să părăsească protopopiatul şi se va retrage, ca simplu preot, la biserica din Braşovul Vechi, unde va sluji până în 1952, când se va reîntoarce la Araci. Dar nu spre odihna ce-ar fi meritat-o pe deplin, ci pentru a ridica şi aici o biserică nouă, căci cutremurul din noiembrie 1940 transformase în ruină vechiul edificiu al părintelui Dionisie. Avea 75 de ani când s-a apucat de ea, iar la 82 încă se mai urca pe schele. Dar a avut bucuria şi mulţumirea s-o vadă sfinţită, sărbătoarea petrecându-se în 25 octombrie 1964.[21]

E de mirare că, în acele vremuri total anticreştine, s-a putut clădi un asemenea edificiu, ce pare o copie mai mică a catedralei din Sf. Gheorghe. Chiar părintele Aurel spunea: „Nu slabele noastre puteri au făcut-o, ci puterea lui Dumnezeu".[22]

Şi tot această putere a bunului Dumnezeu i-a dăruit vrednicului său slujitor ,răgaz de odihnă pământească. Ani în care bătrânul păstor ,ostenit de lungul şi greul drum al vieţii, s-a gândit, în fine, şi la propria-i existenţă, pregătindu-ne pentru Marea şi Eterna Călătorie. Momente de resemnată linişte venită din conştiinţa datoriei împlinite. La „masa umbrelor" veneau să-i aline singurătatea amintirile marilor lui dispăruţi, „florile vieţii mele", cum spunea el: soţia şi fraţii toţi, unul din copii, apoi Colan şi Iorga, Goga şi Bârseanu, Branişte, Lupaş, Oniţiu şi-atâţia alţii dragi, dar duşi.[23] Dar şi aşa, până în preajma ultimului ceas, s-a străduit să împrăştie Lumina Credinţei din uşa Altarului.

S-a stins ca o candelă, în ultima zi a lui februarie 1974, în pragul împlinirii a 92 de ani. Spre locul de odihnă veşnică l-a petrecut o mulţime de oameni, români, maghiari, saşi, cinstind prin egala lor reculegere, trecerea în eternitate a unui mare suflet ce li s-a dăruit deopotrivă.

Şi pentru că urmele de bine ce le-a lăsat, mai ales aici, sunt grăitoare şi de nesters, s-ar cuveni ca şi una din străzile acestui municipiu să-i poarte numele, aşa cum i-a purtat şi paşii în osteneala de a împlini cu vrednicie poruncile marelui său dascăl spiritual, Mitropolitul Andrei Şaguna.

Prof. Ion Soiu

---

1 Eusebiu ROŞCA, *Monografia Institutului Seminarial teologic-pedagogic „Andreian"*, Sibiu, 1911, p. 155.
2 George RAFIROIU, *Araci*, Salonta, 1938, p. 51.
3 Aurel A. NISTOR, *Însemnări, evocări, cronică familială*, ms., vol. I, p. 193/2.
4 George RAFIROIU, *Op. cit.*, p. 107—108.
5 *Ibidem*, p. 104; Aurel A. NISTOR, *op. cit.*, p. 239.
6 George RAFIROIU, *Op. cit.*, p. 103.
7 Ion POPESCU PUŢURI, Augustin DEAC, *Unirea Transilvaniei cu România*, Bucureşti, 1972, p. 479.
8 George RAFIROIU, *Op. cit.*, p. 103.
9 Ion GEORGESCU-VASTE, *Doctorul Pompiliu Nistor, un adevărat patriot*, în „Retrospective medicale", Bucureşti, 1985, p. 449—453.
10 Aurel A. NISTOR, *Op. cit.*, p. 206.
11 George RAFIROIU, *Op. cit.*, p. 56.
12 *Ibidem*, p. 57.
13 *Ibidem*, p. 97—98.
14 Aurel A. NISTOR, *Op. cit.*, p. 203.
15 Mircea PĂCURARIU, *Politica statului ungar faţă de Biserica românească din Transilvania în perioada dualismului*, Sibiu, 1986, p. 194.
16 Aurel A. NISTOR, *Op. cit.*, p. 199.
17 *Ibidem*, p. 202.
18 *Ibidem*, p. 221.
19 *Ibidem*, p. 200—201.
20 George RAFIROIU, *Op. cit.*, p. 98.
21 Aurel A. NISTOR, *Op. cit.*, p. 206.
22 *Ibidem*, p. 205.
23 Amintirile autorului.

INFORMAŢII

— Luni 18 octombrie, a.c., Î.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Crişanei şi Maramureşului a prezidat lucrările Conferinţei preoţeşti din Protopopiatul Sibiu. Conferinţa care a avut ca temă „Prozelitism, misionarism pastoral şi ecumenism" s-a desfăşurat în Aula Facultăţii de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu.

— Marţi, 19 octombrie a.c., Î.P.S. Sa a prezidat lucrările Conferinţei preoţeşti desfăşurate la Sediul Protopopiatului Mediaş.

— În aceeaşi zi, Î.P.S. Sa a vizitat şantierele noilor biserici aflate în construcţie în municipiul Mediaş.

— Miercuri, 20 octombrie a.c., Î.P.S. Sa a primit la reşedinţa mitropolitană din Sibiu pe poetul basarabean Grigore Vieru împreună cu doamna, aflaţi într-o vizită în Sibiu.

— Joi, 21 octombrie a.c., Î.P.S. Sa împreună cu distinşii oaspeţi basarabeni au vizitat Mânăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus, jud. Braşov.

— Duminică, 24 octombrie a.c., Î.P.S. Sa a săvârşit Sf. Liturghie arhierească pe locul unde se va înălţa viitoarea biserică cu hramul Sf. Mare Mucenic Dimitrie, Izvorâtorul de Mir şi Sf. Dimitrie Basarabov, din Cartierul braşovean Tractorul.

După Sf. Liturghie arhierească Î.P.S. Sa a săvârşit slujba de sfinţire a locului noii biserici, rostind un bogat cuvânt de învăţătură legat de pericopa evanghelică a duminicii a 23-a după Rusalii. Au mai rostit cuvântări P.C. prot. Zenovie Moşoiu, Braşov şi P.C. pr. paroh Aurel Suciu.

Un grup de copii de la Şcoala Generală nr. 30 din Braşov, conduşi de D-na preoteasă Elena Suciu a prezentat un frumos program artistic, conţinând cântări şi poezii religioase.

Consiliul Parohial a oferit apoi o agapă frăţească.

În aceeaşi zi, Î.P.S. Sa împreună cu autorităţi civile ale Municipiului Braşov a vizitat locul unde va fi amplasată viitoarea catedrală a oraşului de la poalele Tâmpei.

— Luni, 25 octombrie a.c., cu prilejul zilei Armatei Române, Î.P.S. Sa a săvârşit o slujbă de pomenire a eroilor neamului la Cimitirul Eroilor din Pădurea Dumbrava — Sibiu.

Î.P.S. Sa a rostit apoi un cuvânt de elogiu şi cinstire a faptelor eroice ale ostaşilor români căzuţi pe toate câmpurile de luptă pentru apărarea şi întregirea Patriei, şi pentru apărarea credinţei strămoşeşti.

Au luat parte oficialităţile civile şi militare ale judeţului Sibiu, elevi, veterani de război.

În aceeaşi zi Î.P.S. Sa a prezidat lucrările Conferinţei din Protopopiatul Sălişte, prilej cu care a cercetat şi biserica cu hramul „Înălţarea Domnului" din Sălişte aflată în şantier de pictură. Tot în aceeaşi zi, Î.P.S. Sa a făcut o vizită canonică la Şantierul noului Schit ce se ridică în localitatea Orlat, prot. Sălişte.

— În zilele de 28 şi 29 octombrie, Î.P.S. Sa a luat parte, în calitate de preşedinte al Comisiei sinodale însărcinată cu întocmirea şi discutarea proiectului Legii generale a cultelor din România, la întâlnirea cu reprezentanţii cultelor din România, la sediul Secretariatului pentru Culte.

Arhid. Visarion Bălţat

Semnalăm... Semnalăm...

Părintele Gabriel Bunge a fost prin anii şaizeci închinoviat la Mânăstirea CHEVETOGNE din Belgia, cunoscut centru apusean pentru studierea Ortodoxiei şi a apropierii de ea. Dom. Lambert Baudoin, Dom. Olivier Rousseau, Dom. Emmanuel Lanne, Dom. Michel van Parys şi adormitul întru Domnul Dom. Daniel Gelsi sunt nume de mult cunoscute în istoria relaţiilor catolico-ortodoxe şi, unii dintre ei, precum Dom. Lambert Baudoin şi Dom. Olivier Rousseau — acesta din urmă fiind mulţi ani redactorul uneia din cele mai bune reviste apusene, Irénikon — au fost printre pionierii ecumenismului contemporan.

Retras într-un schit, părintele Gabriel a rămas mereu preocupat de spiritualitatea răsăriteană. De curând a revenit în România şi ne-am reîntâlnit la sfinţirea bisericii din Malnaş-Băi, numărându-se printre donatorii care au contribuit la construcţia noii biserici de acolo, prin grija părintelui Protos. Gavriil Todea.

Întors în Elveţia la Eremo, Santa Croce, mi-a trimis una din cărţile sale, iniţial publicată în limba germană, la Köln (1983) şi, apoi, tradusă în limba franceză de cunoscutul savant Adalbert de Vogüe, de la Mânăstirea „La Pierre-qui-Vire" (Franţa), sub titlul: AKEDIA, LA DOCTRINE SPIRITUELLE D'ÉVAGRE LE PONTIQUE SUR L'ACEDIE. Cartea apare în colecţia „Spiritualité Orientale", nr. 52 în editura unei alte mânăstiri dedicate cercetării vieţii duhovniceşti ortodoxe: Abbaye de Bellefontaine (1991, 140 p.).

Nu este primul studiu evagrian al lui Gabriel Bunge. Împreună cu A. de Vogüe el a mai publicat: *Palladiana III. La Version copte de l'Histoire Lausiaque* şi II. *La Vie d'Évagre*, în rev. „Studia Monastica" (Montserrat-Barcelona), nr. 33, 1991, p. 7—21.

Studiul său despre *acedie* a fost precedat de un număr mare de studii asupra aceleiaşi teme, pe care de altfel le-a şi folosit.

Dar mai întâi: *ce este acedia?* Este o ispită, o stare sufletească care cuprinde pe monah, dar şi pe orice creştin care porneşte pe calea înduhovnicirii, a desăvârşirii morale. Evagrie Ponticul se ocupă de ea în scrierea: *Capete despre deosebirea patimilor şi a gândurilor*, în capitolul *„Despre dracul întristării"* (vezi Filocalia, vol. I, trad. D. Stăniloae, ed. IV-a, Harisma, Bucureşti, 1993, p. 84—85). Aşadar e vorba de o stare de întristare, de descurajare, am zice cu un termen modern, de demobilizare în faţa eforturilor spre înduhovnicire. Sfântul identifică la originea naşterii acestui sentiment de tristeţe ,un diavol care îl provoacă şi care îl poate duce pe cel atacat de el până la gândul sinuciderii, sau până la dorinţa de a fi omorât de altul (Filoc. I, cit. p. 84).

Şi Sfântul Casian Romanul, în scrierea sa *„Despre cele opt gânduri ale răutăţii", al cincilea gând de acest fel este cel al întristării.* Printre alte descrieri, cel mai exact mi se pare acesta: *„Îi pricinuieşte scârbă faţă de toate lucrurile şi faţă de însăşi îngăduinţa vieţii"* (Filoc. I, cit. p. 152). Evident că de această stare sufletească se ocupă şi mulţi alţi Părinţi duhovniceşti.

Un mare cunoscător al spiritualităţii ortodoxe, Irénée Hausherr, încearcă şi el o definiţie a *acediei:* lipsă de interes, unul din păcatele capitale — deci e un păcat — anxietate (după Sf. Casian), „demonul de amiază" (după Evagrie), descurajare, stare fără cauze precise (v. Irénée Hausherr, S.J., *Direction spirituelle en Orient autrefois*, Roma, 1955, p. 317).

Cei care doresc să adâncească acest sentiment dezastruos pentru cei pe care pune stăpânire, se pot adresa unor cărţi pe care le vom numi mai jos, dar, mai ales, e bine să se adreseze unui duhovnic bun, care le va reda încrederea în viaţă, voioşia, optimismul şi demonul întristării va fi uşor învins. Dacă sentimentul întristării nu e tratat duhovniceşte, el se cronicizează, devine anxietate care ia forme de descurajare, de inactivitate, de neîncredere în viaţă şi în oameni şi, poate duce până la descompunerea personalităţii, la dispariţia gustului pentru viaţă şi la alte nenorociri.

Duhovnicii, mai ales, trebuie să cunoască bine acest aspect al vieţii duhovniceşti, iar cei care pot, să se documenteze cât mai bine. În primul rând din lectura *Filocaliilor*, care sunt traduse şi în limba română. Pentru cei care pot folosi şi informaţii în limbi străine, indicăm un text important: André Louf, stareţul de la Mânăstirea Mont de Cats din nordul Franţei, a scris: *L'acédie chez Evagre le Pontique"*, în rev. „Concilium" nr. 99, 1974, p. 113—117.

Unii numesc *acedia* o stare de melancolie, ceea ce nu este departe de adevăr, deşi melancolia poate fi provocată şi de alte cauze decât de „demonul întristării" care duce melancolia până la starea de păcat. Despre sensul întristării ca *melancolie* a scris M.-Cl. Lambotte, mai mult din perspectiva estetică, decât din cea duhovnicească: *Esthétique de la Mélancolie*, Paris, 1984.

Mai aproape de abordarea teologică, dar nu cu adâncimea orientală, a scris R. Guardini: *De la mélancolie*, Paris, 1952.

Cei mai mulţi au tratat-o însă în sensul avut în vedere de Sfinţii Părinţi ai Filocaliei, ca: *demonul de amiază*, Părinţii socotind că mai ales în acea vreme a zilei îşi dă cu preferinţă atacurile. Ex: R. Arbesman: *The Daemonium Meridianum and Greek and Latin Patristic Exegesis*, în rev. „Traditio", nr. 14, 1958, p. 17—31. Sub acelaşi titlu a scris R. Caillois mai de mult: *Les démons de midi*, în „Revue d'Histoire de religions", Paris, nr. 115 (1937) p. 142—173, şi în nr. 116 (1937), p. 54—83 şi 143—186. Se mai poate consulta Ch. Flüelar, *Acedia und Melancolie* im Spätwittelalter, in „Freiburger Zeitschrift für Philosophie und Teologie", 1987, p. 379—398.

Asupra acediei sub toate aspectele şi cu multe exemple şi comentarii: M.A. Cornell, *A Study oi Acedia*, Ithaca, 1932 şi, îndeosebi, G. Bardy, *Acédie*, in „Dictionnaire de Spiritualité", t. I, Paris, 1937 ,col. 166—169.

Am putea înmulţi referinţele, dar ne oprim aici. Trimitem doar la „Revue d'ascétique et de mystique" (Toulouse-Paris), nr. 45, 1969, p. 27—45 (autor R. Ricard) şi la revista *Traditio*, 22, 1966, p. 73—102, cu un studiu: *Acedia între anii 700—1200.*

Părintele Gabriel Bunge întreprinde în cartea menţionată, *Akedia*, un studiu sistematic asupra *acediei în scrierile lui Evagrie Ponticul.* Se ştie că despre *viaţa lui Evagrie* a scris *Palladius*, care rămâne referinţa principală cu privire la viaţa lui ascetico-mistică, în afara scrierilor sale.

Pentru Părintele Bunge, *acedia* e o boală a monahilor, aşa cum e tratată de Evagrie. Documentaţia sa e bine susţinută (p. 30 şi urm.), dar nu exclude atacurile diavolului şi asupra laicilor (p. 35), şi faptul că ea poate duce la *depersonalizarea* celor atacaţi şi, nu sunt rare cazurile când astfel de lucruri se petrec în lumea modernă (p. 38—40).

Un capitol este dedicat *Originii şi caracteristicilor acediei* (p. 59—72), manifestărilor ei (p. 73—92) — capitol extrem de analitic şi interesant — şi apoi *remediilor împotriva acediei* (p. 93—118). Acestea sunt multe şi, dacă nu complicate, în orice caz presupun adevărate procese de depăşire sistematică a stării de tristeţe, de întristare, prin metode potrivite felului de acedie pe care îl trăieşte cel îmbolnăvit. În cele din urmă remediul cel mai sigur este întrarea sub îndrumarea unui duhovnic care, dincolo de procedee scolastice, poate justificate teoretic (Părintele Bunge e catolic), trimite la metoda directă, practică, conjugată cu rugăciunea, şi la Harul mijlocit de părintele duhovnic (p. 100—101). Evident că metoda acestuia va fi pe măsura „cazului", va apela la voinţă (p. 106), la post (p. 105), la abstinenţă în ceea ce priveşte mâncarea, somnul, dar şi la îndrumarea ocupării timpului prin muncă (p. 103), grea şi sistematică, până când cel în cauză ajunge la înţelegerea stării în care se află, după care vine pocăinţa, şi lacrimile (p. 108—109), şi reintegrarea lui în ordinea vieţii normale, încrezătoare, optimiste. Atunci depresiunea (p. 117) — căci e o stare de depresiune — scade până la dispariţie.

Părintele Gabriel Bunge înţelege bine spiritualitatea ortodoxă şi, la nivelul acesta, se poate practica cu mulţi sorţi de izbândă, între noi şi catolici, un ecumenism care să ducă mai repede la unitate, decât unele căi încă amestecate cu interese confesionale, de dominaţie sau de separaţie. Cei care le practică vor trebui să ia un bun exemplu de la cei aflaţi la nivelul nu al confruntării, ci al înţelegerii reciproce a idealurilor şi relaţiilor celor două spiritualităţi.

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi* — redactor adjunct; Pr. cons. *Gheorghe Papuc*; Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*.

ABONAMENTUL pe un an: 800 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A Sucursala Sibiu.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:
Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA
1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 140
SIBIU
15 noiembrie
1993
Nr. 43—44

La începutul perioadei postului

„Să ne înfrânăm în întregime"

Iacob 3, 2

Postul este vremea luptelor duhovnicești, timpul prielnic pentru „înnoirea vieții" (Romani 6, 4), după cuvintele sf. Grigorie de Nissa: „omul trebuie să se renască continuu". Postul sporește puterile sufletului și creează condiții proprii pentru angajarea creștinului în procesul îndumnezeirii sale. Pe parcursul acestui itinerar spiritual, Biserica urmărește prefacerea treptată a „omului lăuntric" (Romani 7, 22).

Între mijloacele puse la îndemână în acest scop se numără și virtutea înfrânării, socotită ca virtute de bază a vieții, ca depărtare rațională de abuzuri și extremele vieții (Isaia 28, 6), ca mijloc pentru folosirea chibzuită a tot ceea ce ne oferă viața (Sirah 37, 31).

Înfrânarea este o poruncă divină (Geneză 2, 17). Înainte de păcat puterea ei s-a exercitat din plin, iar după cădere a cedat locul unor tendințe de neorânduială (Galateni 5, 17). Pentru anularea acestora se impune reactualizarea și valorificarea forței acestei virtuți pentru desăvârșirea noastră morală. Legea veche vorbește de obligativitatea înfrânării (Pilde 25, 16) și o recomandă (Sirah 31, 26) împreună cu alte virtuți asemănătoare (Int. Sol. 11, 20). În Legea Nouă înfrânarea este apreciată în mod deosebit. Model sublim de înfrânare rămâne Iisus Hristos. Mântuitorul a respectat această virtute (Matei 9, 11; Luca 7, 34; Ioan 2, 2) și a îndemnat pe toți să-și clădească viața pe temelia acestei legi de aur a moralei creștine.

Înfrânarea se referă la toate faptele și manifestările vieții sufletești și trupești, pentru că patimile și ispitele ademenesc trupul și primejduiesc sufletul.

Sufletul este călăuza ființei noastre și de aceea grija față de el trebuie să fie mai mare. Această grijă ne obligă să-i asigurăm exercitarea funcțiilor rânduite de Dumnezeu și toate manifestările lui să le controlăm în permanență. Înfrânarea este mijlocul prin care puterile noastre sufletești pot fi repuse în funcțiile lor inițiale și firești și pot fi valorificate cu mult folos. Să ne stăpânim sufletele pentru că „sămânța ispitei încolțește în minte, înflorește în inimă și prin lucrarea voinței își dă amărăciunea rodului său".

Mintea să fie stăpânită în tot timpul, deoarece la temelia fiecărei fapte stă un gând. Păcatul se naște, mai întâi, în gând și numai după aceea se angajează și simțurile la realizarea lui. Și tot gândul hotărăște și felul și tăria faptei săvârșite. Gândul nu este faptă, dar poate deveni. Stăpânind „cugetul nostru" la timp (Sirah 21, 12; I Petru 1, 13) îl împiedicăm să se transforme în faptă. Rațiunea omului are un caracter conducător. Sf. Scriptură ne îndeamnă: „Trăiți cu înțelepciune" (Tit 2, 12), „Fiți cu mintea întreagă" (I Petru 4, 7), „nu fiți fără minte, ci umblați ca cei înțelepți" (Matei 10, 16; Efeseni 5, 15, Coloseni 4, 5), iar Sf. Antonie cel Mare spune: „sufletele care nu sunt ținute în frâu de rațiune ca să stăpânească patimile, se pierd ca dobitoacele".

Simțirea ajută pe om să deosebească virtutea de păcat. Ea este supusă rătăcirii mai mult decât mintea și voința. Inima este coruptă (Geneză 6, 5; Matei 23, 28), plănuiește gânduri viclene (Pilde 6, 18), în ea se zămislesc păcatele (Matei 15, 19). În inima omului „urlă fiare sălbatice, pe care trebuie să le ținem legate în lanțuri". De aci rezultă obligația de a stăpâni și a o canaliza spre alegerea și împlinirea faptelor morale.

Voința de asemenea trebuie stăpânită. Omul este o ființă liberă: „are putința de a face cum voiește" (Ciril al Ierusalimului), să aleagă ceea ce vrea și să se determine pentru ceea ce îi place" (Sirah 15, 14—17). Caracterul nestabil al voinței ne obligă la stăpânirea ei: „Fiecare să aibă stăpânire peste voința sa" (I Corinteni 7, 37) pentru că ea îndeplinește gândurile și dorințele zămislite în minte. Voința stăpânită își otelește puterile (Romani 12, 21) și alege „calea vieții" (Ieremia 21, 8), binele în locul răului, binecuvântarea în locul blestemului (Deuteronom 30, 15).

(Continuare în pag. a 2-a)

Prot. Ieremia B. Ghiță

De la Cernica la Ceahlău

— MOMENTE DE ÎNĂLȚARE —

Între atâtea „tranziții" (sau tranzacții?), „evenimente ale zilei" sau alte „întâmplări" post-revoluționare, între atâtea „ghiulele" pe care, cu o voluptate diabolică (sau lucrativă?) ți le aruncă-n casă presa noastră „cea română" (inclusiv, sau în primul rând, prin intermediul televizorului — tot cu *t* de la semnul grafic al crucii), ultimele 60 de zile, la acest sfârșit de vară și început de toamnă, au avut, totuși, darul de a ne scoate din inerția „nimicului" și a ne ridica, *mistic*, la — vorba lui Ion Barbu — *„starea de geometrie"*. Iată că mai există oameni, momente sau evenimente — îți zici — de autentică Înălțare Spirituală, la care te feliciți că ai fost martor în această zbuciumată, tragică Istorie contemporană. De la „tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul" și „adormirea Maicii Domnului" deci — încoace, până la Ziua „Sfintei Parascheva", trei mi se par a fi aceste momente esențiale, de Înălțare Spirituală (cel puțin pentru mine):

1. Vizita în țara noastră a Sanctității Sale *Bartolomeos I*, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului, și sfințirea, de către Sanctitatea Sa, a Mânăstirii Sâmbăta de Sus din Făgăraș;

2. Înălțarea și târnosirea Bisericii „Dreptcredinciosului Ștefan cel Mare și Sfânt" de pe Muntele Ceahlău;

3. Trecerea la cele veșnice a Părintelui Dumitru, Acad. Prof. Preot DUMITRU STĂNILOAE.

(Lor le-aș asocia alte trei evenimente, de importanță culturală, istorică și — precum se va vedea — chiar mistică, religioasă, creștin-ortodoxă):

I Ridicarea și dezvelirea unor *statui* ale generalilor Eremia Grigorescu și Constantin Prezan la „Mausoleul Neamului Românesc" de la Mărășești;

II. O nouă comemorare și serbare „de suflet românesc" la Țebea lui Horea și Iancu;

III. Sărbătorirea la Academia Română, cu prilejul împlinirii vârstei de 90 de ani a unui alt Ștefan al Spiritului național — medicul (endocrinolog) și antropologul neînfricat — un adevărat erou al Revoluției din Decembrie 1989 — savantul Ștefan Milcu, cel mai „verteranus" membru al Academiei Române (din 1948) și președintele Academiei de Științe Medicale).

*

N-am să intru în amănunte, care, de altfel, se cunosc (cf. presa zilelor respective). Rețin doar câteva semnificații.

1. Pentru a doua oară, în istoria națională, un *Patriarh al Constantinopolului* sfințește o biserică românească. (Prima a fost, cum se știe, legendara ctitorie a lui Neagoe Basarab, de la Curtea de Argeș). Pentru *prima dată*, însă, în Istoria bimilenară a Ortodoxismului, un Patriarh ecumenic a trecut Munții Carpați, în Transilvania, și a văzut pe românii credincioși, ortodocși, de Acolo. (Eu, unul „regățean", bunăoară n-am fost decât... la televizor — la transmisia în direct a Televiziunii; dar, dacă pot să mărturisesc unui duhovnic absolut ,nu m-am mișcat de pe „fotoliul" casei mele). Așadar, Sanctitatea Sa Bartolomeos I a fost la Sâmbăta de Sus! Cu o zi (sau două, de fapt) a vizitat Mânăstirea Cernica unde, dormind o noapte, a cugetat, poate, la „miracolele" *Sfântului Calinic* sau la *viersul arghezian* al „Testamentului".

De la susurul imperceptibil al izvoarelor lacului „de câmpie" de la Cernica unde-și dorm somnul de veci atâția arhierei ai Bisericii românești, Înaltul Oaspete a trecut munții pe Valea Oltului, a văzut Făgărașul (într-o sfântă zi de „Sfântă Maria") și, după un alt popas la Mânăstirea Râmeți (unde s-a retras, spre odihnă, criticul și istoricul de artă *Vasile Drăguț*, un veritabil Stroe Buzescu întru apărarea Bisericii românești din Transilvania), a bătut „drumul Clujului", unde-L aștepta celălalt *Bartolomeu* (al nostru de aici), Arhiepiscopul de Cluj și Vad, cărturarul patriot, scriitor și temerarul traducător al „Bibliei", dramaturgul-poet al „Greului-pământului" din istoria legendară a neamului românesc — *Valeriu Anania*. În sfârșit — într-un „sfârșit", să zicem, dar simbolic —, am înțeles că Sanctitatea Sa Bartolomeos I este un bun prieten al Înalt Prea Sfinției Sale, Mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului, marele cărturar, istoric și prozator *Antonie Plămădeală*, membru de onoare al Academiei Române — omul providențial care, născut în „tragica Basarabie" (cea „trecută — vorba poetului — prin foc și sabie"), a venit aici, la Sibiu, la Sâmbăta (noastră) de Sus, să apere Istoria, Limba („cea Română") și Orto-Doxia.

Cei „patru apostoli": Bartolomeos I, Teoctist, Antonie și Nestor (Mitropolitul Oltenici), care au trecut Munții „pre (prin) moartea (lui Constantin Brâncoveanu) călcând" vor intra fără îndoială, în rânduiala Istoriei.

2. Înălțarea unei biserici în numele celui ce, de peste 400 de ani, a scutit Moldova de birul, pustiirile și relele barbare, are o semnificație care, incluzându-le într-o sinteză, depășește atât sfera sentimentului pios (în sine), cât și ideea de patriotism sau de apărare a țării (în general). *Ceahlăul* — zice legenda lui Asachi — este *muntele-simbol* al Moldovei. Acolo, pe crestele Muntelui Kogainon, era locul zeului Zalmoxis. Acolo, pe vârf de munte, trona — spune Sadoveanu în „Creanga de aur" — magul Decheneu. Acolo, în pântecele Ceahlăului, susura „Izvorul Alb" și se afla chilia Sihastrului Daniil, la care — tot Sadoveanu relatează — merge Domnu' Ștefan să se-nchine, să ia puteri în ajunul marii sale bătălii de la Vaslui.

A clădi o biserică pe acest Kogainon românesc — de unde însuși „ultimul Decheneu" se gândea la „istoria de la Bizanț" și, deși „istoria" din Bizanț nu era prea... religioasă, a adus, de acolo, culturii românești, acea „lamură" de suflet — „creanga de aur" a Dragostei (ceea ce „Sir Frazer" a demonstrat în celebra lui lucrare (de sute de pagini) de Istoria religiilor, a concretizat artistic „Conu. Mihai", pentru noi, românii, într-un roman de doar două sute de pagini!), așadar, a „clădi o Biserică", pe acest Munte, la sfințirea că-

(Continuare în pag. a 2-a)

Fănuș Băilești

Un român în Europa secolului al XVI-lea: NICOLAUS OLAHUS (III)

Cinci sute de ani de la naștere (1493—1993)

2. Ne-am propus să mai încercăm să dezlegăm ceea ce ar putea crea unora probleme în legătură cu valențele personalității lui Nicolaus Olahus, și anume în legătură cu felul cum împăca el în mintea și în sufletul său, clericul cu umanistul. După ce am întârziat cam mult asupra delimitării specificului umanismului său, cred că tema acestei clarificări a fost în cea mai mare parte rezolvată. Poate că pentru completarea și întărirea celor spuse până acum, ar mai trebui adăugate doar câteva argumente suplimentare și, nu atât cu privire la Nicolaus Olahus, cât cu privire la umaniștii cu care a fost în legături mai mult decât prietenoase și, în nici un caz, întâmplătoare.

Valahul nostru nu era în Apusul umanist nici un tolerat, nici un intrus interesant prin originea lui puțin exotică — valahă și principiară — ci chiar *„un mentor unanim acceptat"*.[51] Dar cine erau acești umaniști în compania cărora a excelat până la astfel de calificative? În primul rând era Erasmus de Rotterdam, *„cea mai mare și mai învățată minte a veacului"*[52] dar nu numai el.[53] E bine să ne amintim că cei doi nu s-au întâlnit niciodată,[54] ceea ce e cu atât mai important. Se cunoșteau din faima mult răspândită a minților lor luminate, care făcea să le circule numele. Corespondența lor e însă atât de afectuoasă, intimă și, desigur, elevată, la nivelul valorii amândurora, încât unui neavizat i-ar fi greu să creadă că cei doi nu s-au cunoscut față către față.

Dar să mai adăugăm ceva:

Una din caracteristicile celor mai mulți din corespondenții lui Olahus era aceea că, cei mai mulți erau teologi și clerici, cum era și Olahus, din 1518. Acest lucru spune multe despre concepțiile lor filosofice și despre calitatea umanismului lor. O anumită supărare pe autoritățile civile și eclesiastice avea totuși și Olahus. Din Augsburg îi scria unui prieten, Emericus de Kalna că regele Ferdinand îi promisese de mult că îl va face episcop și că două vacanțe fuseseră ocupate de alții. Dar aceasta n-a făcut din el un Reformator și, până la urmă a ajuns chiar în fruntea Bisericii catolice a Ungariei.

Revenind la umanismul epocii, vom aminti că toți iubeau cultura clasică, mulți erau călugări, profesori, în general necăsătoriți — căsătoria era socotită incompatibilă cu studiul, dar nu erau exclusiviști — și toți erau oameni ai bibliotecilor. Se zicea pe atunci că o mânăstire fără bibliotecă era ca un castel fără arsenal *(claustra sine armario quasi castrum sine armatorio)*, iar Thomas de Kempis (1380—1471) spusese că o Mânăstire fără bibliotecă e ca o masă fără bucate.[55] O bună carte despre oamenii importanți din Belgia în care Olahus a trăit cam 7—8 ani, e cea a lui Alphonse Roersch.[56]

Ar fi prea mult să ne ocupăm cât de cât de temele pe care le abordau acești umaniști în scrisorile pe care și le scriau. E de ajuns să spunem că foarte adesea problemele personale erau simple pretexte pentru a-și comunica opinii despre cărți ,despre studiul limbilor cla-

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului,
Crișanei și Maramureșului

51 *Corespondență*... Cuvânt înainte, note și bibliografie de Corneliu Albu ,București, 1974, p. VI.

52 Ștefan Bezdechi, *op. cit.*, p. 95.

53 Printre umaniștii cu care a corespondat se numără și Cornelius Duplicius Scepperus, Rutgerius Rescius, Petrus Nanniùs ș.a.

54 Ștefan Bezdechi, *op. cit.*, p. 76.

55 *Corespondență*..., cit. supra, p. VI—VII.

56 *L'Humanisme belge a l'époque de la Renaissance*, Bruxelles, 1910. Același autor a scris și *La corespondence de Nicolaus Olahus*, Gand, 1904.

Mitropolitul NICOLAE COLAN

1893 — 28 noiembrie 1993

Se împlinesc o sută de ani de când s-a născut, într-o vrednică familie de țărani din Araci, Covasna, cel ce avea să devină episcopul, mitropolitul și academicianul de mai târziu Nicolae Colan. L-am cunoscut mulți dintre noi, ne-am împărtășit de lumina învățăturii lui, ne-am înălțat sufletește la slujbele săvârșite de el în catedralele din Cluj și Sibiu. Și totuși, e nevoie să ne mai amintim de el, măcar la momente aniversare și comemorative.

Urmând calea atâtor fii de țărani din Transilvania de altă dată, tânărul Nicolae Colan urmează cursurile renumitului Liceu ortodox „Andrei Șaguna" din Brașov (1906—1914). S-a înscris apoi la Institutul teologic „Andreian" din Sibiu, urmând la zi primii doi ani de studii. Intrarea României în război, în august 1916, l-a silit să părăsească Ardealul, retrăgându-se cu trupele române dincolo de Carpați. A ajuns în 1917 la Chișinău ,unde, alături de colegul său Andrei Otetea din Sibiel, a lucrat în redacția ziarului „Ardealul", care milita pentru unire, condus de Onisifor Ghibu, fost inspector al școlilor din Arhiepiscopia Sibiului și profesor la Institutul teologic-pedagogic „Andreian". În aceeași perioadă și-a continuat studiile la Facultatea de Litere a Universității București, susținându-și licența în 1920; în anul școlar 1918/1919 și-a terminat, în particular, studiile teologice la Sibiu, întrerupte din cauza războiului.

Reîntors la Sibiu, unde fostul său profesor Nicolae Bălan fusese ales mitropolit, i se încredințează postul de secretar arhiepiscopesc (1920—1921). Timp de un an face studii de specializare la Facultatea de teologie protestantă a Universității din Berlin. Din 1922 până în 1936 funcționează ca profesor de Noul Testament la Academia teologică „Andreiană" din Sibiu (până în 1930 a predat și Limba română, întrucât mulți studenți urmaseră licee maghiare sau germane). Din 1928 până în 1936 a fost și rector al Academiei. Concomitent a îndeplinit și alte însărcinări: membru în Adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Sibiului și în Congresul Național Bisericesc, secretar general al Asociației clerului „Andrei Șaguna", membru în Comitetul central al Astrei, președinte al Reuniunii meseriașilor români din Sibiu, profesor la Școala militară, redactor al Revistei teologice (1923—1936), fondator și redactor al revistei „Viața ilustrată" (Sibiu — Cluj, 1934 — 1940). În 1927 a făcut parte din delegația Bisericii noastre la un Congres ecumenist de la Lausanne. În 1934 a fost hirotonit diacon, iar în anul următor hirotonit preot și hirotesit protopop.

A publicat acum numeroase studii de specialitate, articole, recenzii, note în periodicele bisericești sibiene sau în alte reviste și ziare. Reținem doar câteva titluri: *Sfântul Pavel către Filimon. Creștinismul și sclavia* (1925, 36 p.), *Cartea Sfântului Apostol Pavel către Efeseni* (Anuarul Academic teologic pe anul 1928/29, p. 40—72), *Biblia și intelectualii* (1929, 78 p.), *La luptă dreaptă. Un capitol de strategie misionară* (1926, 46 p.); a tradus din Fr. Fr. W. Foerster, *Hristos și viața omenească* (1925, 264 + 294, ed. II în 1946, XVI + 335 p.). În calitate de rector a publicat *Anuarele Academiei teologice* pe anii 1928—1936.

Ales episcop al Clujului (30 aprilie 1936, hirotonit la 31 mai, instalat la 29 iunie 1936), a desfășurat aici o activitate bogată, timp de 21 de ani, în pofida conjuncturii politice cu totul defavorabile. Ne gândim la ocupația horthystă din anii 1940—1944, când a rămas la datorie, suferind numeroase șicane și umilințe din partea autorităților și apoi, la perioada postbelică, după instaurarea regimului comunist ateu. În primii ani de păstorire înființează o școală de cântăreți bisericești la Nușeni — Cluj și un liceu ortodox la Cluj, a îndrumat activitatea Academiei teologice și a foii eparhiale *Renașterea*, a pus bazele unor colecții de lucrări teologice: „Cărțile vieții" (1937) și „Veniți de luați lumină" (1941), a tipărit *Noul Testament* în două ediții. El însuși a tipărit lucrările: *Melchisedec* (Cluj, 1940, 119 p.) și *În legături* (Cluj, 1946, 94 p.) și o traducere din Emil Fiedler: *Omul cel nou* (Cluj, 1941, VIII + 150 p.), ca și un număr însemnat de articole, cuvântări, predici și altele. Fiindu-i apreciată activitatea scriitoricească, în 1938 a fost ales membru de onoare al Academiei Române, iar în 1942 membru activ, în locul lui Nicolae Titulescu. Discursul de recepție — intitulat „Biserica neamului și unitatea limbii românești" — l-a putut rosti abia în 1945, după eliberarea Ardealului de nord.

În 1938 a fost, pentru scurt timp, ministru al Educației naționale, al Cultelor și Artelor. În 1948 face parte din delegații Bisericii noastre care au participat la Conferința pan-ortodoxă de la Moscova.

La 23 mai 1957 a fost ales arhiepiscop al Sibiului și mitropolit al Ardealului (instalat la 26 mai). În noua slujire, a îndrumat activitatea clerului de aici, a Institutului teologic, s-a îngrijit de pictarea catedralei mitropolitane. A trecut la cele veșnice, după o îndelungată și grea suferință, la 15 aprilie 1967, fiind îngropat în cimitirul bisericii mici din Rășinari, alături de marele său înaintaș Andrei Șaguna.

O viață bogată în realizări, de care au beneficiat contemporanii, dar și urmașii săi! Chipul său blând, ca al Sfântului al cărui nume l-a purtat, a rămas în amintirea multora dintre noi. De aceea, i-am evocat personalitatea în aceste puține rânduri, acum, la împlinirea a 100 de ani de la naștere.

Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu

Smochinul blestemat

Doamne, când vei cere fructe din viața-mi trecătoare
Să-Ți astâmperi foamea, setea, ce-Ți voi da Iisuse oare?
Sunt un călător pribeag, mai prejos de orice om
Vai, blestemul va usca frunzele și-ntregul pom!

Omule, oricine-ai fi, te-ai gândit și tu vreodată
C-ai putea s-ajungi cândva la o clipă blestemată!
Ce ți-ar folosi atunci tot ce ai și zbuciumul
Dacă-ți pierzi comoara scumpă: mântuirea, sufletul?

Vezi în munți, în catacombe, câți Sihaștri-n line șoapte
În genunchi se roagă, plâng ,de cu zori în miez de noapte!
Pentru dânșii e ușoară sărăcia, orice chin
Au suprema fericire să-I dea fructe din Smochin!

Uneori copii plăpânzi, suflete, aleasă liră
Și-au lăsat părinți și casă, s-au retras în Mânăstire
Zi și noapte se tot roagă cu privirea tot în sus
Au suprema bucurie să-I dea roade lui Iisus!

Șiruri de bogați, savanți... au gândit fără de rost
Traiul lor de îmbuibare... și-au căzut în rugi și post
Au jertfit tot ce-au avut, rămânând c-un singur dor
Ochii lui Iisus să vadă fructe dulci în pomul lor!

Mă cuprinde un fior, gândul zi de zi mă roade
Ce grea soartă mă apasă să fiu pom fără de roade
Un pustiu, o sumbră noapte, lipsa razelor de soare
Frunze doar prin crengi cu spini, nici măcar o biată floare!

Vreau, Iisuse, vreau mereu să rodesc atâta doară
Dar nu pot și cad și plâng, căci păcatul mă doboară!
Mă ridic și iarăși cad, Doamne cât mă vei lăsa?
Vezi calvarul luptei mele și-mi trimite mila Ta!

Preot Teodor Bodnar

Cultul strămoșilor

Trăiesc înfiorat sentimentul descendenței mele,
Din Exodul cel lung al Mocanilor în Principate.
Martori le-au fost munții, cu poienе, cu brazi și cu stele,
Când au dus, cu ei, povara răzvrătirii mai departe.

Pribegind noaptea cu turmele pe tainice cărări
Au trecut și bisericuța lor de lemn demontată;
Căci ei n-au trăit ca niște sălbatici, fără luminări:
Au avut „Lumina care nu se stinge" niciodată.

Firea neamului meu păstorească și religioasă
Mi-a pus o pecete în sânge — drept act de moștenire —
Să nu uit asuprirea acelor izgoniți de-acasă!...
... Să scriu ca să-mi răzbun strămoșii, — vrednici de pomenire.

Pr. Lăudatu Vasilescu

(Urmare din pag. 1)

sice, despre importanța clasicilor în cultură și, mereu despre acestea. De pildă Hadrianus Amerotius (+ 1560) îi comentează lui Olahus un pasaj din dialogul lui Lucian de Samosata (125—192) *despre Parazit*. Levinus Ammonius (1485—1556), un călugăr carthusian savant, îi interpretează o predică a Sfântului Ioan Hrisostomul, *Despre Providență*, insistând mult asupra cuvântului *amfiaseos* (îmbrăcăminte, *amfiaseos*). Tot din scrisorile acestuia aflăm că Erasmus l-a recomandat lumii pe Olahus. În altă scrisoare Levinus Ammonius îi cere lui Olahus să-i caute *Meditațiile* lui Clenardus (1495—1542) profesor de elină și latină la Louvain. Cartea despre care este vorba e *Meditationes graecanicae*, Louvain, 1531. La rândul său, Levinus Ammonius îi trimite lui Olahus tratatul lui Iohannes Ludovicus Vives (1492—1540) *Despre arta vorbirii*, iar Olahus îi trimite tratatul lui Erasmus *Despre pregătirea pentru moarte* și *Apologia*. Lui Iohannes Campensis (+1538), Olahus îi mărturisește cât l-a bucurat lectura lui Dante.

Am putea continua cu încă multe asemenea exemple.[57] Acestea definesc climatul și comuniunea de idei a umaniștilor contemporani cu Nicolaus Olahus. Nici vorbă de limitarea preocupărilor acestor savanți la fericirea terestră, suficientă ei înșeși, și unica pe lumea aceasta, în afară de care alta n-ar mai fi.

Se va putea spune că altfel s-au petrecut lucrurile cu Erasmus de Rotterdam în dialogul lui epistolar cu Nicolaus Olahus, mai ales că, după părerea multora, ar fi trebuit să ne așteptăm la o confruntare acerbă între un Reformator anticatolic și un catolic tradiționalist și conservator, încât e aproape de mirare că cei doi au putut comunica într-o lume plină de vrajbă, de cumplite răzvrătiri și de opoziții radicale — mai rele decât cele ale sectelor fundamentaliste de azi — care au dus până la arderi pe rug ale adversarilor, chiar de către cei care pretindeau că promovează gândirea liberă, cum a fost arderea lui Miguel Servet de către Calvin care, pe de o parte condamna inchiziția catolică, dar instaura alta protestantă.

3. Câteva cuvinte va trebui să spunem deci și despre felul cum catolicul Nicolaus Olahus — probabil botezat catolic de mama sa Varvara, catolică din Sibiu — s-a descurcat mai ales cu umaniștii care vor deschide drumul protestantismului și, îndeosebi, cu Erasmus de Rotterdam. Înadins am lăsat la urmă această ciudată relație dintre cei doi umaniști — un român și un flamand — pentru că ea poate apărea multora ca nefirească sau, chiar mai mult, ca reflectând fie din partea unuia, fie din partea celuilalt, fie din a amândurora, concesii care ar putea fi apreciate astăzi, de la distanță, drept slăbiciuni, drept absență a unor convingeri ferme sau, chiar ca semne de compromisuri cu privire la teme ardente care, chiar în timpul acela, vor da naștere unei puternice noi orientări creștine, cum a fost Reforma.

Așadar ce am putea spune despre Reformă și Contrareformă, în gândirea și în acțiunile umaniștilor vremii și, în special în relația Nicolaus Olahus — Erasmus de Rotterdam? Se aflau principial pe baricade adverse, dar se admirau reciproc până la a-și face declarații de gingașă, elegantă și caldă prietenie și purtare de grijă, foarte omenească și curată, cu mult deasupra a ceea ce ar fi putut fi o prietenie culturală de circumstanță?

Pentru a înțelege așa cum trebuie prietenia celor doi, în ciuda diferențelor de opinii, trebuie să ne situăm în epocă. Este adevărat că suntem în momentul declanșării Reformei protestante urmată curând de Contrareforma catolică, dar *delimitările de mai târziu și de astăzi dintre catolicism și protestantism, nu au fost de la început atât de nete și nici n-au intenționat o separație, adică apariția unei noi confesiuni.* Era criticat papa, clerul, călugării, dar se urmărea îndreptarea relelor în cadrul catolicismului. Cu îndreptarea relelor Nicolaus nu putea fi decât de acord. Au schimbat între ei un număr important de scrisori: 16 i-a scris Olahus lui Erasmus și 13 Erasmus lui Olahus. Diferența de vârstă dintre ei era mare când au început corespondența: Olahus avea 37 de ani, iar Erasmus avea 64 și și-au scris timp de patru ani. Una din temele cele mai des abordate în scrisori era întoarcerea lui Erasmus în Brabantul flamand, patria sa, de unde se exilase la Bâle și la Fribourg în Elveția, din cauza urii călugărilor dominicani și franciscani. Aceștia nu erau de acord cu criticile lui la adresa papii și a catolicismului și chiar i-au ars cărțile. Nicolaus Olahus încerca să-l convingă că nu e cazul să se teamă să se întoarcă, pentru că se va afla sub protecția regală și că, oricum, se va simți mai bine la el acasă, decât printre străini.

Insistențele lui Olahus și ale altor prieteni ai lui Erasmus au rămas fără rezultat. Teama savantului, bătrânețea care îi slăbise vigoarea și

Nicolaus Olahus...

forța de luptă, scrierile împotriva lui, l-au ținut până la moarte în exil. Olahus îi scria: *„Nu trebuie să te impresioneze ce scriu astfel de proști avocați și oameni fără rușine. Aceștia își fac rău mai mult lor decât ție prin aceste orăcăieli și își atrag ura tuturor celor buni asupra lor, nu asupra ta..., nu au nimic virtuos, afară de ostentația purei superstiții fariseice; nu te pot suferi și se înfurie. Dar și aceștia, ce fac altceva decât să se bâlbâie? Tu ești un om virtuos și cu un suflet mare, încât poți să-i disprețuiești din toată inima. Oare se poate păzi cineva de lătratul unor astfel de imbecili și temerari?"* (scrisoarea din 12 martie 1534).[58]

Astfel de îndemnuri îi trimitea des și va rămâne statornic în prietenia față de Erasmus. Va crede că Reforma e spre îndreptarea Bisericii și că prietenul său are ochi și gânduri mai curate decât alții. *„Dumnezeu vrea ca prin ei (cei care îl critică) să facă și mai strălucită răbdarea ta în ochii celorlalți".*[59] Erasmus îi făcea plăcere lui Olahus când îi scria că nu era de acord nu numai cu catolicii abuzivi, dar nici cu sectele ieșite din Reformă: *„Nimeni nu-i întrece pe acești evanghelici* — scria el la 19 aprilie 1533 — *în vorbărie și în gâmfare".* Aceștia nu s-au prea schimbat nici de atunci încoace! *„Cred că am declarat destul de clar și monahilor și teologilor* — — adaugă Erasmus — *cât de mult nu sunt de acord cu autorii de secte, din partea cărora sunt foarte primejduit aici. Căci nu încetează cu uneltirile și nu există un soi de oameni mai războinici".*[60]

Totuși nu i-a trebuit mult lui Olahus, să observe că ceea ce se întâmpla, putea depăși simplele intenții de reformare a moravurilor. Într-o scrisoare către Pavel Géreb evocă primejdiile care amenință de pretutindeni întreaga creștinătate și îi acuză pe principi că ei ar fi provocat și întreținut tensiunile[61], ceea ce în bună parte era adevărat. Execuțiile reformatorilor (Thomas Morus și Miguel Servet) i-au deschis și mai mult ochii.

Acordul său cu Erasmus, cu criticile lui n-a depășit totuși relația personală și acestea n-au fost făcute publice până la măsura unei coalizări anticatolice deschise. În unele scrisori amândoi sunt preocupați de fidelitatea curierilor și-și iau măsuri de precauție.

Pentru Erasmus, numele Valahului va rămâne simbolul *„binefacerilor prieteniei"*[62] și îl va numi *„protector fără pereche".*[63] Dar într-o zi marele umanist va prevedea că vine o vreme când nici zeii nu te mai ajută,[64] dar Erasmus se referea la situația lui personală ,la atacurile cărora le era țintă, nu la temerea că principiile lui vor fi învinse. Nu-i va face niciodată nici o imputație lui Nicolaus Olahus, pe care îl știa catolic convins și atașat Papii. Într-o scrisoare din 15 februarie 1530 către Papa Clement al VII-lea, Nicolaus Olahus intervine pentru înlăturarea pericolului reformator și a *„începutului nefericirilor"*, și o face cu multă deferență numindu-l pe papă *„trimisul lui Dumnezeu pe pământ"* și chiar *„înlocuitor"* al lui Dumnezeu,[65] lucruri care pe Erasmus, dacă le-ar fi știut, l-ar fi înspăimântat, dar probabil nu i-ar fi sous-o. Opțiunea catolică, fără echivoc ,a lui Nicolaus Olahus s-a dovedit încă din 1547 când, în rândurile armatei habsburgice, deși episcop de Zagreb, a participat la războiul smalkaldic între catolici și luterani, săvârșind acte de vitejie la Mühlberg, ceea ce i-a atras transferarea peste un an (1548) ca episcop la Eger, când i s-a conferit și titlul de baron al Imperiului.

Ca arhiepiscop primat de Strigonium (1553) și prefect al Comitatului Hont (1560) și apoi ca Regent (1562), omul cu cele mai mari puteri în Stat și în Biserică, în cele din urmă, cu toată admirația pentru Erasmus care era mort de mult (1537) devine cel mai important luptător împotriva Reformei în Ungaria. I. Lupaș zice că era chiar *„prigonitor al lutheranismului din Ungaria și Transilvania"* și, într-o scrisoare către Conciliul tridentin (25 mai 1563), scria că le-a ars cărțile public și i-a degradat și alungat.[66] Nu s-a dezis de necesitatea îndreptării abuzurilor clerului catolic, dar n-a mers până la apărarea Reformei. Pentru îndreptare a numit preoți cu bună pregătire în parohii, a recuperat averile Bisericii de la principii care și le însușiseră, a eliberat clerul de supușenie față de nobili, a dat burse de studii, a organizat cinci sinoade prin care a promovat hotărârile Sinodului de la Trento, a scris sibienilor și brașovenilor să respingă Reforma, a chemat în ajutor pe iezuiți și i-a stabilit la Tyrnavia, iar când aceștia și-au depășit competențele i-a alungat. A fixat doctrina catolică în 38 de puncte și, uneori, a fost foarte aspru, încât I. Lupaș crede că în Ungaria tocmai el a fost inițiatorul Contrareformei și *„n-a știut să respecte libertatea convingerilor religioase în măsura în care o reclamau concepțiile înaintate ale timpului".*[67]

Până la moartea lui Erasmus, cei doi și-au păstrat însă și principiile și prietenia. Poate că și acest lucru e încă o dovadă a calităților lor sufletești și a minților lor luminate.

Erasmus va muri în exil, în toiul luptelor care vor desprinde o bună parte a creștinătății occidentale de catolicism și de papalitate, și așa va apărea tot mai organizată și mai individualizată o nouă confesiune creștină, divizată și ea, dar puternică și cu mari pretenții de înnoire.

Nicolaus Olahus, cum am mai spus, va muri la Bratislava, la 14 ianuarie 1568, și va fi înmormântat la Tyrnavia. Va rămâne la convingerile lui catolice, va ajunge Primat al Ungariei ca Arhiepiscop de Strigonium, va reforma învățământul în Ungaria și în Slovacia, potrivit principiilor sale umanist-clasice, va purta de grijă clerului catolic, va scrie cărți și nu va uita niciodată că era român, mândrindu-se cu aceasta. În câteva din cărțile sale Olahus ne va lăsa o adevărată *Cronică* despre etnogeneza comună a poporului român din toate Țările românești, inclusiv din Transilvania, ca și despre ceea ce îi caracterizează specific pe locuitorii tuturor provinciilor.

Iată doar câteva aprecieri: Valahii sunt creștini, numai că, urmând pe greci, se deosebesc de Biserica noastră (catolică n.n.) în privința purcederii Duhului Sfânt și a altor articole mai puțin importante (tolerabilioribus).[68]

Despre moldoveni — el era contemporan cu Petru Rareș — scrie: *„Moldovenii au aceeași limbă, obiceiuri și religie ca și Muntenii; se deosebesc întrucâtva numai prin îmbrăcăminte. Ei se țin mai de neam și mai de ispravă decât muntenii. Limba lor și a celorlalți valahi a fost cândva romană, căci ei sunt colonii din Romani... Multe din cuvintele lor pot fi înțelese de latini".*

Despre Transilvania scrie: *„Neamul acesta de oameni robuști, războinici, înarmați, sunt prevăzuți cu cai buni, zdraveni. Întreaga regiune e alcătuită alternativ din șesuri și păduri, întretăiată de ape cotite, plină de pământ roditor. Bogată în vin, aur, argint, fier și alte metale și sare; cât se poate de îmbelșugată în boi, fiare, urși, și pești, așa că nu poți învinui firea că n-ar fi grămădit în acest ținut toate bunătățile traiului".*[69]

E foarte important faptul că deși în Transilvania se proclamase încă din sec. XV (după Răscoala de la Bobâlna — 1437), *Unio trium nationum*, din care românii nu făceau parte, Nicolaus Olahus scrie despre Transilvania: *„În ea sunt patru națiuni: Unguri, Secui, Saxoni și Valahi".* Deci și românii sunt recunoscuți de el, am zice, împotriva curentului oficial, ca a patra națiune. O face în virtutea convingerilor conștiinței lui de român. Pe baza monedelor romane descoperite în Transilvania, el spune că *„acestea sunt un semn neîndoielnic al vechimii stăpânirii romane prin părțile acestea"*, adăugând încă o dată cuvintele comune româno-romane, ca semn al romanității poporului român.[70]

Oricât de puține lucruri ar spune toate acestea, ele sunt esențiale și el — scriitor în latinește — poate intra în rândul cronicarilor români, contemporan în secolul al XVI-lea cu Macarie, Eftimie și Azarie care au scris în slavonește, dar, cronologic, cu un secol înaintea celor care vor scrie în românește, ceea ce nu e deloc de neglijat în alcătuirea tezaurului complet de documente al nașterii unei națiuni.

57 Toate cele de mai sus și multe altele se află la Nicolaus Olahus, *Corespondență*, cit. supra, passim.
58 *Umanistul Nicolaus Olahus*, p. 100.
59 *Idem*, p. 158.
60 *Idem*, p. 98—99.
61 *Idem*, p. 195.
62 Scrisoarea din Fribourg, 11 dec. 1531, cf. *Umanistul...*, p. 160.
63 Scrisoarea din Fribourg, 23 august 1533, cf. *„Umanistul..."*, p. 185.
64 cf. *Umanistul*, p. 184.
65 *Idem*, p. 198, 205.
66 *Doi umaniști*, cit. supra, p. 340, 343.
67 Idem, p. 353. Pe larg și în *Umanistul...*, cit. supra, p. 62—64.
68 cf. *Hungaria*, ed. Kollar, Vindobonae, 1718, p. 54—59 la St. Bezdechi, *op. cit.*, p. 62—63.
69 *Idem*, p. 62.
70 *Ibidem*. A se vedea pe larg texte alese din *Hungaria* despre Țara Românească, Moldova, Transilvania, Banat, Podul lui Traian, la la I. S. Firu și Corneliu Albu, *op. cit.*, p. 116—129; și din *Attila*, la aceeași, p. 137—139, și din *Scrisori*, tot acolo, p. 228—229.

De la Cernica la Ceahlău

(Urmare din pag. 1)

reia, în ciuda ploii reci și greutății urcușului, au venit moldovenii „ca frunza și ca iarba" și au stat acolo, nemișcați ca înșeși pietrele pe care urcaseră, echivalează cu „a trage Cerul mai jos", mai „spre noi", cum au intuit nu numai Poeții, dar și Filozofii spiritului românesc, precum Ion Petrovici, Nichifor Crainic sau Dumitru Stăniloae. (Poate că însuși marele Ștefan și-ar fi zidit acolo „locul de veci" de ar fi avut posibilități... materialo-tehnice. Ajuns aici, fie-mi permis să amintesc și eu, aportul decisiv al Armatei. Între militarii care — am înțeles tot de la Televizor — au pus suflet (ah, sufletul „Anei lui Manole" vezi și piesa de teatru a lui Lucian Blaga!) la edificarea acestui sfânt locaș, am citit pe ecranul tv și numele unui „erou *post-mortem*" — care, deci, „și-a dat (trupul și) sufletul" pentru această înaltă Biserică. Fie-i țărâna mai ușoară ca pana vulturului de munte!).

III. La acest fior metafizic de Înălțare Spirituală, de geometrie pură a Sufletului, de Speranță (a treia virtute teologală, parcă!) și de Siguranță națională, s-a adăugat, iată!, un tonic sentiment de Încredere și Dăinuire a puterii de creație, creativitate și de valoare, perenitate și universalitate a Spiritului Românesc — paradoxal (?!?) — printr-o, în termeni lumești, „tragedie": trecerea la cele veșnice a Părintelui, Profesorului teolog și Academicianului (primul primit, la 3 iulie 1990, în noua Academie Română), a Filozofului ortodox Dumitru STĂNILOAE — „Părintele Dumitru", cum îl numesc teologii apuseni. Remarcând Ceremonialul slujbei religioase de la Patriarhia Română, unde Prea Fericitul Patriarh Teoctist, alături de Înalții Săi Arhierei (practic, din toată Țara: i-am „remarcat", bunăoară, acolo, printre alții — cei omiși să mă scuze, că, poate, nu i-am (re)cunoscut — pe: Î. P. S. Sa Antonie, Mitropolitul Ardealului; Î. P. S. Sa Daniel, Mitropolitul Moldovei, Î. P. S. Sa Lucian, Arhiepiscopul Constanței și al Dunării de Jos; Bartolomeu, Arhiepiscopul Clujului, Feleacului și Vadului de Jos; P. S. Sa Epifanie, Episcopul Buzăului; P. S. Sa Emilian, Episcopul vicar al Aradului, P. S. Sa Casian Gălățeanul, Episcop-vicar al Galațiului, P. S. Sa Gherasim, „de la Putna" și, desigur, pe P. S. Sa Teofan Sinaitul, „maestrul de ceremonie", și alți înalți „vlădici"), alături de cei doi reprezentanți (de fapt, trei: „al treilea prezent" a fost Doamna Profesoară Acad. Zoe Dumitrescu Bușulenga, vicepreședinte al Academiei Române ,directorul Academia(ei) di Romania din Roma) ai Academiei Române — Acad. Virgil Cândea, fost student la „teologie" și Acad. Alexandru Surdu, vicepreședintele Secției de Filosofie a Academiei — alături de reprezentanții Institutului Biblic (un student-actor de doar anul I a rupt, cum se zice, „gura târgului"), alături de ambasadorul Episcopului de Canterbury, — așadar, alături de ceremonia unde toate aceste înalte personalități și-au adus o contribuție decisivă la „a deschide" calea „spre veșnicie" a „părintelui Dumitru", aș îndrăzni doar să reamintesc titlul unui interviu, luat, cu doi ani în urmă, Academicianului prof. preot D. Stăniloae: *„Putem aduce Europei o bogăție pe care n-o are"* (în „Literatorul" nr. 6/1991, pag. 15—16; interviu „luat" de D-na Gabriela Păsărin), din care fie-mi permis să citez, la întâmplare, doar o frază: „Poporul păstrează, poporul adâncește, de aceea socotesc, cultura noastră, cultura poporului nostru e mai complexă decât cultura intelectualilor noștri, care s-apleacă prea mult într-o direcție sau alta" (s.n. — F.B.; loc. cit., p. 16). Ce să mai spui — în câteva cuvinte, doar — despre un asemenea OM, TEOLOG și FILOSOF, despre care se vor scrie, sunt sigur, la „suta Sa de cărți", mii de exegeze?! (Mă limitez, doar, la a mă bucura, că, de exemplu, în februarie, am avut fericirea să vorbesc — la telefon — cu Sfinția Sa și că — iar de exemplu — mult discutata/disputata „problemă" a lui „â" a fost tranșată, sec, teoretic, prin „exemplul" operei Sale). Cum remarca, impresionant, actorul-teolog amintit, la moartea Sfinției Sale lumea „n-a plâns", ci „a înțeles" bucuria spirituală a „trecerii dincolo...", în Empireul culturii și spiritualității românești (și universale).

* * *

Fac aceste afirmații pe baza — vorba lui Moromete — unor date îndelung verificabile. Bunăoară, mi-a fost dat să asist și la ceremonia de sărbătorire a acad. *Ștefan Milcu*, la Academia Română. După mai bine de două ore de elogii pe care i le-au adus: președintele și nu vicepreședinte (medic) al Academiei, președintele Secției medicale, conducătorii „universităților" de profil din București și Timișoara, directorul Institutului (de Endocrinologie) pe care l-a înființat, doi „generali" de armată (medici), un „coleg" de Academie și un altul de Antropologie, și, nu mai puțin important (căruia i s-a răspuns cu același înalt diapazon — de același, modest, „Domnu' Trandafir"), un fost student, venit special din Franța, de la Academia „Descartes", s-a ridicat (aproape „ca un leu", la cei 90 de ani ai Săi) Profesorul Academician *Ștefan Milcu* și, de la tribuna care a mărturisit că-l dă fiori prin rezonanța ei istorică, națională (de aici au vorbit Iorga, Pârvan, Blaga, Rebreanu, Titulescu, Nicolae Bălan etc.), a rostit un amplu (timp de vreo 15—20 de minute) *discurs* despre: misia științifică, modestia necesară și menirea patriotică a Savantului; despre omenia, căldura și „religia" (da, „religia", „mistica") absolut necesare în munca și succesele acestuia; despre instituțiile statale ale Învățământului/Științei, Armatei Naționale și Bisericii Ortodoxe Românești („veche de două mii de ani" — vezi „Academica" din oct. 93), încheind ostășește (și cu humor): „La revedere, cu toții, la Centenar! Dar să vă țineți de cuvânt!"

În fața unor asemenea momente/monumente de elevație spirituală, de înțelepciune (cu humorul de rigoare), de implicare directă, dar discretă, demnă, definitorie (un semn al Marelui *D* de la Dumnezeu ori de la... Dumitru!) a unor instituții naționale precum Biserica, Academia sau Armata, de credință și dragoste pentru — vorba Acad. D. Stăniloae ori St. Milcu — „acest pământ românesc", nu poți zice decât ce-a rostit o dată Cronicarul (și, după el, un G. Călinescu, istoricul literar și romancierul de excepție): „Nasc și la Moldova oameni!" Dar, iată, și în Oltenia, și în Ardeal, și în Basarabia sau Bucovina! Pretutindeni, în Țara Românească!

Și, mai exact, în toată Națiia Românească!

Deie Domnul Dumnezeu darul să fie alături de noi și Românii de peste granițe (n-am spațiu aici, să-i enumer nici pe cei 32 de membri de onoare — din străinătate — ai Academiei Române) și atunci se va vorbi numai filosofic despre, să zicem, *terra felix, terra foenix* sau *terra mirabilis*.

Căci România există, pur și simplu.

Creștini de două mii de ani, cuminți și creativi, concesivi și chiar condescendenți, „cătăm" convietuire și conlucrare cu câte „conventuri" coexistă, convinși de Cuvântul (creștin ?!) barbian? „Peste mode și timp/Olimp".

(Și dacă Ion Barbu a fost — pe urmele lui Eminescu — un poet și un matematician mistic — și eu cred că *a fost:* măcar din punctele de vedere ale *platonismului* concepției sale și al *pythagorismului* său consubstanțial — înseamnă că „hermetismul" poeziei sale, al „oului dogmatic", aidoma „constructivismului" brâncușian, exprimă o *mistică* ortodoxă națională pe care trebuie s-o găsești și în visul „înaltei geometrii" — al unei „Grecii eterne").

De la Cernica la Ceahlău (sau invers!) tot o literă rămâne: C de la *carte* (vorba lui Tudor Arghezi).

CĂTRE TINERI:

Cinstiți pe muncitorul manual ca pe cel intelectual

Din Sfânta Scriptură reținem că omul este făcut pentru muncă, la fel ca pasărea pentru zbor, că este de origine divină, că în Rai Adam a muncit și munca era o plăcere și binecuvântare și așa și este și așa o voiește Dumnezeu și la această conștiință trebuie să ne ridicăm. Prin muncă omul se desăvârșește pe sine în toate aspectele vieții. Prin muncitorul manual vedem născându-se o viață civilizată, iar prin muncitorul intelectual omul se nobilează, și se apropie de idealul perfecțiunii sale, devine o capodoperă a cosmosului și un colaborator al lui Dumnezeu la înfrumusețarea naturii înconjurătoare. Prin ea se nobilează sufletul și se desăvârșește în virtuți și se îndumnezeiește. În orice muncă adevărată este ceva sfânt, dumnezeiesc. Munca își are rădăcinile pe pământ iar vârful în cer. Pentru cel ce muncește viața este plăcută și fericită. Numai leneșul se plânge că viața e urâtă și grea și nu merită să fie trăită. Nu te tângui prietene, zice Carlyle, un filosof al istoriei și culturii umane. Privește-ți prietenii de muncă, ceata sfântă a eroilor nemuritori, care luptă neobosiți să coboare împărăția lui Dumnezeu în lume.

Cuvântul meu vrea să vă pună la inimă să cinstiți și să prețuiți pe muncitorul cu brațele, manual, la fel ca pe muncitorul cu mintea. Mintea și brațele colaborează întreolaltă și prin aceasta ne ridică la demnitatea de om, la bunăstare morală, culturală și materială. Întreg progresul modern, tehnico-științific, material și spiritual de azi și de totdeauna, este rezultatul colaborării asiduie dintre muncitorul manual și cel intelectual. Dar din voia lui Dumnezeu, destinul lor este să se cunoască, să se iubească și să se înfrățească, ca astfel să se prețuiască și să se sprijine reciproc. Așa își face munca ușoară, plăcută și devine cale pe care să se sfințească fiecare, la locul său de muncă.

Elogiind pe cei doi muncitori, Carlyle zice în cartea sa: „Muncă, tăcere și sinceritate": „Cinstesc doi oameni, nu trei. Întâi pe mun-

(continuare în pag. a 3-a)

Pr. prof. Simion Radu

„Să ne înfrânăm în întregime"

(Urmare din pag. 1)

Stăpânind puterile sufletului vom reuși ca toate faptele și manifestările lui să fie încadrate în voia lui Dumnezeu, să poarte pecetea moralității; mintea stăpânită nu va lăsa gândul să se transforme în fapte, simțirea va alege numai pe cele bune și frumoase, voința va dezaproba „pe față faptele întunericului" (Efeseni 5, 11) și toate înfrățite ne dau posibilitatea „să deosebim care este voia lui Dumnezeu, ce este bun și plăcut și desăvârșit" (Romani 12, 2).

Trupul este zidit de Dumnezeu (Geneză 1, 27) și i se cuvine aceeași grijă ca și sufletului (Efeseni 5, 29). După păcat el s-a deschis plăcerilor și poftelor (Ioan 8, 24). Trupul trebuie „stăpânit în sfințenie și cinste" (I Tesaloniceni 4, 4), „strunit și făcut rob al ascultării" (1 Corinteni 9, 27). „Să te scoli asupra poftelor trupului silindu-te a-l supune chiar și fără voia lui" (Toma Kempis). În felul acesta el este reținut într-o sublimă ordine morală. Prin aceasta nu se urmărește desconsiderarea trupului, ci așezarea lui pe alte temelii, principii și valori de viață superioară.

Cât privește mădularele trupului, din „arme ale nedreptății și roabele fărădelegii", ele vor deveni „arme și roabe ale dreptății" (Romani 6,13). Gura și limba, grăitoare de răutate, minciună, viclenie, blestem (Psalm 5, 9; Matei 12, 34; Romani 3, 13, Iacob 3, 5), vor fi „oprite de la sudalme și vorbe rușinoase"; ochii, mândri și plini de pofte (Marcu 7, 22), nu vor mai privi cu ispitire la frumusețe străină; mâinile, vărsătoare de sânge nevinovat (Pilde 6, 17), vor rămâne curate de răpire și lăcomie, picioarele, grabnice la vărsare de sânge (Romani 3, 15) „nu vor mai alerga la priveliști urâte și în calea păcătoșilor".

Stăpânind trupul și mădularele lui, îl vom scoate din starea cea împotriva firii și-l vom readuce în rânduielile lui firești: „Gura se va umple de lauda lui Dumnezeu, buzele se vor deschide spre slăvirea numelui său, mâinile se vor întinde spre lucrarea poruncilor Sale, picioarele se vor îndrepta spre calea bunei vestiri, toate mădularele se vor întări cu darul lui Dumnezeu" (Rugăciunea a 7-a de la Sf. Maslu).

Înfrânarea „în întregime" (Iacob 3, 2) are și o valoare socială. Pozitiv ea stăvilește pornirile rele și oprește declanșarea unor atitudini și comportări nedemne, adeseori degradante, în viață și societate, iar negativ, lipsa ei alterează relațiile dintre oameni și tulbură convietuirea lor pașnică prin fapte potrivnice valorilor moderatoare ale vieții (Iacob 4, 1; Galateni 5, 19—21).

Cunoscând valoarea de aur a înfrânării, să ne supunem viața și manifestările ei controlului aspru și conștient al acestei virtuți, pentru că orice acțiune necontrolată este dăunătoare și condamnă la moarte demnitatea omenească. Să o facem cârma trupului și străjerul sufletului spre folosul și progresul nostru duhovnicesc.

Un om, un profesor şi rector, un vlădică

Este un deosebit favor şi o mare bucurie, dar şi o deloc uşoară încercare de a creiona câteva amintiri din „vremea aceea", conturând profilul unei personalităţi care s-a bucurat de multă simpatie, respect şi aprecieri elogioase între contemporanii săi, cel care a fost şi a rămas pentru Biserica Ortodoxă Română din Transilvania şi pentru Neam, *Mitropolitul NICOLAE COLAN.*

Cu vreo 58 de ani în urmă, un proaspăt student al Academiei Teologice „Andreiane" din Sibiu, primind carnetul de student teolog, a intrat la rectorul de atunci, Preotul-Protopop profesor Nicolae Colan, pentru a obţine semnătura de rigoare. O privire blajină şi plină de seninătate, definită de un zâmbet prietenesc-părintesc, confirmă dintru început, alegerea unui drum pentru viaţă, a semnatarului.

De atunci, urmăream prezenţa sa, cu multă stimă şi simpatie, împreună cu colegii, devenindu-ne apropiat pentru atitudinea sa de om al blândeţii dar hotărât şi demn, amical şi aristocrat, de-o noblete aparte, savurându-i cuvântul învesmântat mereu de sărbătoare, într-un neaoş grai românesc când ascultam îndemnurile sfătoase, nu numai la Societatea de lectură a studenţilor teologi, ci şi în alte şi multiple ocazii. Nu mai puţin ne încânta scrisul său scuturat de tot ce este neologism şi încărcat cu specificul tradiţional al graiului cu har de cronică, mânecând din farmecul vechilor noastre cazanii.

Având o deosebită preferinţă şi apreciere pentru tineretul studios şi cu preocupări culturale, a încurajat şi îndrumat tinere talente din rândul studenţilor teologi, pe care, cu simpatie şi larghete, i-a găzduit sub pseudonimele lor ca: Horia Carpatinul, Tudor Teleceanu şi alţii, în paginile revistei „Viaţa Ilustrată", revistă de cultură şi de familie, care se bucura de o largă audienţă atât la Sibiu, cât şi în continuare în Clujul vlădiciei, dar şi al suferinţelor impuse de Diktatul de la Viena, inclusiv foarfeca cenzurii pentru cea mai neînsemnată suspiciune şi a piedicilor de tot felul.

Personalitate marcantă a intelectualităţii sibiene, interbelice, tânărul rector al teologilor ortodocşi era stimat şi îndrăgit de toţi fiii Cetăţii. Deja pătrunse în atenţia societăţii respective, solicitat pentru prezidări onorifice în diferite ocazii festive, făcându-şi loc de rându-ntâi în multe inimi care aderau, fără rezerve, la cultura şi modul cronicăresc de exprimare, la echilibrul persoanei şi noblețea sa sufletească.

Scrisul său de marcă, aşternut în vechea foaie şaguniană „Telegraful Român", Revista Teologică al cărei redactor şi director a fost ca şi alte publicaţii şi reviste, ne odihneau sufleteşte. Aşteptam cu nerăbdare ieşirea de sub tipar a frumoasei şi personalei reviste de familie, „Viaţa Ilustrată", care făcea cinste nu numai întemeietorului ei, ci şi Bisericii Ortodoxe ardelene şi culturii sibiene în general. Promovând în paginile ei pe lângă scrisul îmbietor şi variat în conţinut, poezia şi fotografia de expresie, crâmpeie de port şi modele de ţesături româneşti, a antrenat bătaia atâtor inimi pentru tot ceea ce este autohton şi cu poftirea vieţii noastre patriarhale şi ortodox-româneaşcă.

Bucuria de a-l avea între noi, n-a durat decât până spre finele anului întâi de teologie, când rectorul nostru ne oferă — prin voia lui Dumnezeu — un alt fel de bucurie, fiind ales, la cei 43 de ani, ca episcop al Clujului, ducând cu sine, nu numai o bogată experienţă de muncă şi relaţii, ci şi zestrea sa culturală ca şi revista „Viaţa Ilustrată", de care nu ne-am despărţit cei care am prins gustul cititului şi al scrisului, şi nici chiar după ce s-au aşezat între noi graniţe îndoliate.

În anul 1938, studenţii teologi sibieni şi nu numai, comentau cu o încărcătură de mândrie momentul alegerii episcopului ortodox al Clujului ,Vadului şi Feleacului, ctitorii voievodale, ca membru de onoare al Academiei Române, o recunoaştere a contribuţiei culturale şi patriotice pe care Biserica Ortodoxă transilvană o oferă Neamului, prin unul din ierarhii săi de prestigiu.

În anul 1940, gigantul mitropolit al Transilvaniei, Dr. Nicolae Bălan, cel care a pregătit o generaţie întreagă de profesori iluştri şi ierarhi vrednici, aniversa douăzeci de ani de la înscăunarea sa în tronul arhieresc şaguniaN. Colaboratori de mâna întâi, din toate instituţiile ţării, i-au pregătit un impresionant volum omagial. Cu ocazia festivităţilor, în Catedrala mitropolitană din Sibiu, tânărul episcop al Clujului, ridicând în mâinile sale greul şi la propriu şi la figurat volum omagial, se prezintă, în ornate arhiereşti, în faţa tronului arhieresc şi rosteşte festiv: „Îngăduiţi-mi, Înalt Prea Sfinţia Voastră, să mai fac odată slujbă de diacon, înmânându-Vă acest maiestuos volum omagial, ca celui mai vrednic urmaş al nemuritorului Andrei Şaguna. Intru mulţi fericiţi ani, Înalt Prea Sfinţia Voastră", urmând apoi o caldă îmbrăţişare arhierească, de inimă, în acordurile Corului Catedralei: „Întru mulţi ani, mulţi fericiţi ani, Stăpâne", sub bagheta reputatului compozitor şi dirijor profesor Timotei Popovici.

În anul 1942, ales ca membru titular al Academiei Române, aflându-se ca un martir al credinţei între proprii săi fii sufleteşti, sub stăpânire horthystă, mângâie atâtea suflete cu prezenţa sa şi Noul Testament de la Cluj.

Prin vrerea lui Dumnezeu, revenind la Sibiu în anul 1957, ca Mitropolit al Transilvaniei, grija sa părintească se repartizează pe multiple planuri, îngrijindu-se de pictura monumentalei Catedrale, de viaţa culturală şi teologică a studenţilor, administrativă şi pastorală a preoţimii, a fost omul echilibrului şi al disciplinii cuvântului şi comportării. Au rămas memorabile îndrumările arhiereşti adresate oficial preoţimii din Arhiepiscopia Sibiului, sub nr. 7049 din luna septembrie 1957. Concentrate ca o formă de decalog, Cele zece povete pentru predicator şi tot atâtea bune îndrumări pentru sfintele slujbe şi comportament preoţesc de aleasă manieră, urmau să fie afişate, la vedere ,în sfântul altar, pentru ca fiecare slujitor să nu uite, să fie aşa cum place şi lui Dumnezeu.

După o sută de ani de la naşterea sa, vlădica Nicolae din Arpătac (Araci), este încă tot aproape de inima noastră.

Preot Nichifor Todor

Logica fără... logică

Omul, omul dintotdeauna, din oricare epocă istorică l-am lua, prin tot ce a întreprins, n-a încercat în fond altceva decât să se înţeleagă pe sine şi lumea în care i-a fost dat să trăiască, să le găsească în ultimă instanţă un sens şi o logică. Fiecare generaţie s-a crezut şi s-a vrut altfel decât celelalte, iar ceea ce unora li s-a părut, pentru o clipă numai, că ar putea fi explicaţia, s-a dovedit până la urmă simplă amăgire. Mereu credem că noi suntem cei care am descoperit misterul existenţei, că în sfârşit am adus ceva nou, ca să descoperim în final cu amărăciune că „Ceea ce a fost, aceea va mai fi, şi ceea ce s-a întâmplat aceea se va mai petrece, că nu este nimic nou sub soare. Dacă este vreun lucru despre care să se spună: „Iată ceva nou!", acesta a fost în vremurile străvechi, de dinaintea noastră" (Eccl. 1, 9—10).

Dumnezeu I s-a impus şi I se impune omului ca raţiunea ultimă a tuturor lucrurilor, rămânând egal cu Sine, mereu acelaşi şi totdeauna nou, „nou" doar în măsura în care fiecare generaţie îşi găseşte propriile sale căi şi mijloace de a-L descoperi.

Omul sec. XX şi-a trăit şi îşi mai trăieşte încă drama pretinsei sale originalităţi, lansându-se în cea mai spectaculoasă aventură din întreaga sa existenţă: căutarea adevărului ultim şi definitiv, atât al lui însuşi, cât şi al universului, însă de data aceasta prin mijloace absolut diferite de cele ale generaţiilor anterioare şi necunoscute acestora. Demolând tot ceea ce ţinea de domeniul trecutului şi al prejudecăţii, omul modern a luat totul de la capăt, rescriindu-şi istoria, rescriindu-se cu alte cuvinte pe sine, încercând să ofere o cu totul altă perspectivă asupra lumii şi asupra lui însuşi.

Pentru teologie, care fundamentează şi explică totul prin Dumnezeu, „Care este peste toate şi prin toate şi întru noi toţi" (Efes. 4, 6), contează mai puţin demersul omului de ştiinţă până să ajungă la nişte concluzii care se vor cât de cât ultime, ci felul surprinzător în care aceste concluzii ale ştiinţelor moderne (genetica, fizica cuantică, astronomia, electronica, etc.) vin, dacă nu să confirme întotdeauna adevărurile de credinţă, atunci să se situeze undeva foarte aproape de acestea. În fond, cunoaşterea lumii (ştiinţa) nu este decât o altă cale prin care omul poate să ajungă la Dumnezeu. A spus-o dealtfel inspirat, cu mult timp în urmă, Ap. Pavel: „Cele nevăzute ale lui Dumnezeu se văd de la facerea lumii, înţelegându-se din făpturi, adică veşnica lui putere şi dumnezeire" (Rom. 1, 20). Ceea ce este şi mai interesant e faptul că multe din aceste concluzii i s-au impus omului de ştiinţă, altfel obiectiv şi neimplicat în vreun fel anume în fenomenul religios, uneori chiar în ciuda convingerilor sale intime şi a voinţei sale. N-aş vrea să se creadă că doresc să-L implic sau să-L impun pe Dumnezeu în treburile noastre, dimpotrivă, El ni se impune nouă şi se implică în viaţa noastră de multe ori într-un mod curios şi greu de înţeles.

Este ceea ce dealtfel s-a întâmplat, şi încă se mai întâmplă cu mulţi dintre exponenţii de frunte ai ştiinţelor moderne, care fără să facă nici cea mai mică concesie religiei şi adevărurilor sale revelate, cu obiectivitate, au purces la scrutarea şi explicitarea atât a omului cât şi a lumii, a universului în care i-a fost hărăzit să trăiască. La un moment dat, se părea chiar că s-a ajuns la un anume fel de a înţelege lumea, de a-i conferi adică logică şi coerenţă, se părea că în sfârşit ştiinţa este capabilă să ne ofere o certitudine. Capcanele şi complicaţiile au apărut pe măsură ce demersul ştiinţific s-a aprofundat. Atomul, spre exemplu, aşa cum cel puţin se susţinea până la un moment dat şi cum se credea, nu este nici pe departe ultima particulă a materiei, ci la baza materiei stau aşa-numitele particule care nu sunt elemente în sensul substanţial şi vechi al termenului, ci *evenimente energetice*, particulele constitutive ale atomilor care sunt în acelaşi timp corpusculi şi unde, continui şi discontinui, şi într-o activitate şi o interschimbare neîncetată de energie, extra şi intranucleară. Toţi aceşti atomi nu sunt deci ei înşişi decât *relaţii energetice*.

Lucrurile s-au complicat şi mai mult odată cu apariţia surprinzătoare a electronilor pozitivi, a protonului negativ şi antineutronilor deci a „antimateriei" şi chiar a unui posibil „antiunivers". „Dogma" infinităţii materiei trebuia abolită pentru că rezultatele cercetărilor o impuneau. Materia nu mai este nici finită, nici infinită ci *transfinită* (depăşind mereu finitul fără a putea ajunge la infinit), un finit depăşit fără încetare, un „infinit finit" în care infinitul mic şi infinitul mare se întâlnesc.

Condamnată să nu ajungă niciodată la o certitudine, ştiinţa a trebuit să se consoleze cu constatarea că în fond singura certitudine pe care o poate prezenta este tocmai incertitudinea în faţa cunoaşterii materiei. „Cu cât particula de materie este mai mică, cu atât mai mult are realitate substanţială; *diminuându-şi volumul, materia se aprofundează*" (G. Bachelard, *Noul spirit ştiinţific*, p. 144). Singura satisfacţie pe care ştiinţa o mai poate oferi omului de astăzi este doar acea „senzaţie extraordinară că ai ajuns la doi paşi de cunoaşterea... ...Răspunsului universal; ştii că e uimitor de simplu — şi atunci abia vezi că nu ştii nimic" (P. Mac Donald). Un altul a definit-o drept *„ciudăţenie neliniştitoare"* (Freud) ,iar Heiseenberg, fizician celebru al secolului nostru, a numit acest fenomen *relaţia de imprecizie*.

(Continuare în pag. a 4-a)

Pr. N. Stoia

Urmările invidiei: Cain şi Abel

(LECŢIE DE RELIGIE)

1. Organizarea clasei pentru lecţie (Rugăciunea de intrare în clasă, ştergerea tablei, pregătirea diapozitivului şi a materialului didactic — intuitiv pentru lecţia următoare, notarea absenţelor, etc.).

2. Verificarea temei şi a cunoştinţelor predate în lecţia trecută.

3. *Legătura cu lecţia precedentă, sau cu cunoştinţele anterioare.*

Aşa cum am văzut în lecţia trecută, prima familie de pe pământ a fost cea formată din Adam şi Eva. Ei au avut doi fii despre care citim în „Facerea" (Geneza), prima carte a Vechiului Testament. Aceştia sunt Cain şi Abel. Fiind fraţi ne-am fi aşteptat ca ei să trăiască în iubire şi bună înţelegere. Dar nu a fost aşa. Păcatul odată intrat în fiinţa omenească a evoluat în diferite forme, care mai de care mai dezastruoase şi catastrofale pentru viaţa omenească. Un astfel de păcat este şi cel al invidiei, care merge până la ucidere.

4. *Comunicarea subiectului lecţiei noi şi a obiectivelor urmărite (se va scrie pe tablă).*

Aşadar Cain şi Abel erau cei doi fii ai primei familii. Cain era fiul cel mare, iar Abel cel mic.

Când au crescut aşa, ceva mai mari decât voi, se jucau pe pajiştea înverzită. Încă de atunci, chiar dacă era mai mic Abel era mai bun, mai cuminte, mai răbdător şi iertător; putea trece peste supărările şi micile necazuri ce i le făcea în joacă, fratele său Cain. Părinţii lor vedeau aceasta, şi nu se poate spune că nu-l iubeau pe băieţelul lor mai mare, dar totuşi îl preferau pe Abel. Că doar cine venea să le dea o mână de ajutor chiar mică, atunci când era nevoie.

Cu timpul Cain şi Abel se făcură adevăraţi flăcăi. Ei trebuiau să lucreze întocmai ca şi tatăl lor. Cain se făcu agricultor, lucrând pe câmp. Semăna grâul, iar când era copt, îl secera, îl măcina şi făcea pâine.

Abel se făcu păstor de oi. Mergea cu oile sale la păşune, căutându-le iarba cea mai gustoasă şi mai grasă. Turma de oi de care se îngrijea Abel, creştea în fiecare an, deoarece în fiecare primăvară se năşteau mieluşeii. Şi Cain semăna tot mai mult grâu şi avea recolte bogate şi mănoase.

Dar cine făcea să crească grâul pentru Cain? Şi cine-i dădea toate oile lui Abel? Desigur că Domnul Dumnezeu; totul vine de la Dumnezeu. Iar Cain şi Abel ştiau foarte bine aceasta. De aceea doreau să mulţumească Domnului pentru toată această bogăţie de binecuvântare, şi să-şi exprime într-un fel recunoştinţa, oferindu-i ceva în schimb. Şi este bine să ne arătăm şi noi recunoştinţa faţă de un binefăcător, nu-i aşa? De pildă dacă părinţii voştri vă fac multe bucurii şi se îngrijesc să vă meargă bine şi să nu vă lipsească nimic, este firesc ca şi voi să doriţi să le faceţi câte un cadou la aniversarea lor, care chiar dacă este mai mic, după posibilităţile voastre, poartă în el toată dragostea voastră şi mulţumirea pentru copilăria fericită şi lipsită de griji şi nevoi. Iar părinţii se bucură şi voi împreună cu ei sunteţi fericiţi.

Ei bine, tot aşa şi Cain şi Abel s-au hotărât să-i aducă lui Dumnezeu o jertfă de mulţumire. Ştiţi cum au făcut? Abel a ales oaia cea mai frumoasă şi mai grasă din câte avea, hotărând că aceasta este cea mai potrivită pentru Dumnezeu. Apoi a căutat crengi uscate, căci acestea ard bine, le-a pus pe o grămadă de pietre, a tăiat oaia şi a aşezat-o peste crengi. Deci jertfa era pregătită. Şi pentru că jertfa trebuia să ardă, Abel pusese cărbuni aprinşi sub crengi. Vântul sufla în foc, crengile ardeau, iar odată cu ele şi jertfa. Fumul se ridica la cer şi îndată Abel îngenunche şi zise plin de veneraţie: „Dumnezeul meu, cât de mult te iubesc! Tu veghezi asupra mea cu atâta grijă. Şi aducându-ţi această jertfă din toată inima, vreau să-ţi arăt recunoştinţa mea". Domnul a ascultat această rugăciune. El îşi pleacă urechea totdeauna la rugăciunile oamenilor. Aşadar, Dumnezeu a văzut că **Abel îl iubeşte. El îi primi jertfa şi aceasta l-a făcut foarte fericit pe** Abel.

Şi Cain dorea să aducă Domnului o jertfă. Astfel, a strâns nişte pietre, a pus crengi deasupra. Peste crengi în loc să aşeze grâul cel mai frumos ,cu spicul cel mai bogat în boabe aurii, a pus doar puţin din grâul pe care Domnul făcuse să crească pe ogorul său. Apoi îi dădu foc. Începu şi Cain să se roage, dar nu era mulţumit şi nu era iubire pentru Domnul în inima sa. Gândea el: „De ce oare trebuie să ard acest grâu pe care dacă l-aş fi măcinat aş fi avut atâta făină cât pentru o pâinişoară? Şi de ce să-l mulţumesc pe Dumnezeu, că doar eu însumi am semănat grâul şi am muncit ca acesta să crească!" Dar Domnul ştia bine ceea ce gândea Cain. Văzu deci că el nu-l iubeşte. De aceea nici nu-i primi jertfa. Şi nu-i dădu nici fericire şi nici mulţumire.

Şi voi, dragi copii, dacă Domnul vă ajută să obţineţi rezultate bune în munca voastră, vă bucuraţi desigur. Dar şi mai bucuroşi veţi fi dacă prin rugăciune, veniţi înaintea lui Dumnezeu, să-i mulţumiţi pentru toate. Atunci când vă rugaţi, deschideţi-vă inimioarele pline de sinceritate şi de dragoste pentru cel ce veghează zilnic, ceas de ceas, la munca voastră şi o face să rodească. Chiar şi învăţatul este o muncă, **şi încă o muncă grea uneori,** iar roadele sunt notele bune şi noile cunoştinţe acumulate, de care vă veţi folosi odată. Când cereţi prezenţa Domnului lângă voi la fiecare pas mai mare sau mai mic, viaţa vă va fi binecuvântare şi inima plină de pace şi mulţumire, căci însuşi Dumnezeu îşi va găsi plăcere în ea.

Dar, ca să revenim, Cain observă că Dumnezeu nu-i primise jertfa şi se supără foarte tare pentru aceasta. Se supără şi pe Abel, mai ales pe Abel. În mod normal Cain trebuia să se bucure că Dumnezeu a primit jertfa fratelui său şi să aducă şi el o jertfă mai bună lui Dumnezeu. Dar nu se întâmplă aşa. El se mânie şi deveni invidios. Devenind invidios, el se gândea: „Dumnezeu îl preferă pe Abel; lui îi dă mulţumire şi satisfacţie şi nu mie". Aceste gânduri îi stăpâneau mintea şi se infiltrează adânc până în cele mai îndepărtate unghere ale inimii sale; în loc ca Domnul să fie stăpân al inimii sale, el îl lasă pe satana cu mreţele lui de invidie şi răutate să se instaleze acolo. Se gândea foarte des la aceasta. Nici nu mai putea dormi noaptea şi nici nu mai mânca aproape nimic. Domnul, care vedea şi ştia totul, îi atrase atenţia: „Cain, de ce eşti aşa invidios şi răutăcios? Este numai vina ta, dacă lucrurile stau aşa. Dacă tu m-ai iubi pe Mine ai fi şi tu fericit şi vesel. Gândeşte-te la aceasta Cain, şi nu mai fi invidios". Cain, însă nu ascultă şi făcu după capul lui.

Astfel într-o zi, îi zise lui Abel: „Hai să mergem pe câmp". Şi când fu singur cu el, începuse să se certe. Îl trânti apoi şi îl bătu până îl omorî. Abel zăcea acum întins pe pământ, iar sângele lui se scurgea lent pe iarbă. Văzând aceasta, Cain se sperie. I se trezeşte conştiinţa, care începe să-l judece fără milă. Teama lui creşte şi mai mult... Nu ştia unde şi cum să scape mai repede de pedeapsă pentru fapta sa. Acum, văzând sângele fratelui său, pricepu mai mult greşeala sa. Dar nu mai avea ce face. Era prea târziu!... Dumnezeu văzuse totul. De aceea îl întrebă pe Cain: „Unde este Abel, fratele tău?" Atunci Cain îngrozit de fapta sa, încearcă să scape, zicând: „Nu ştiu unde este Abel. În orice caz eu nu sunt păzitorul fratelui meu!" Dumnezeu răspunde: „Pentru că ai făcut aşa ceva, nu voi mai lăsa să crească nimica pentru tine. Pleacă de aici, că nu vreau să mai ştiu de tine! Şi oricât de departe te vei duce, nicăieri în lume nu vei mai găsi liniste!"

Aşa s-a şi întâmplat. Cain pleacă departe, tot mai departe, dar oriunde se află îşi aduce aminte de fratele său, Abel, pe care-l omorâse, datorită invidiei. Toată viaţa sa a fost plină de frică, neliniste şi nefericire. Sângele fratelui său îi cerea mereu socoteală de fapta sa.

Astfel, Adam şi Eva au pierdut în aceeaşi zi pe cei doi fii ai lor. Nici unul, nici celălalt nu s-au mai întors seara, acasă. Atunci părinţii s-au dus să-şi caute copiii. L-au găsit pe Abel mort, făcând impresia că dormea întins pe pământ... Adam şi Eva l-au îngropat. Erau foarte trişti... Domnul, însă, avea mereu grijă de ei şi le făcu alte bucurii trimiţându-le alţi copii, fete şi băieţi. Unul din băieţi semăna mult cu Abel. El se numea Set şi îl iubea şi el pe Dumnezeu. (Reţineţi aceste nume, deoarece în lecţia următoare ne vom reaminti de el).

6. *Intuiţia* se va arăta: (diapozitiv) privind jertfa lui Abel şi a lui Cain, invidia acestuia şi uciderea fratelui său.

7. *Fixarea cunoştinţelor.*

Care sunt cei doi copii ai lui Adam şi Eva? (Cain şi Abel). Cu ce se ocupa Cain? (cu munca la câmp). Dar Abel? (cu creşterea oilor). Care dintre ei îl iubea mai mult pe Dumnezeu? (Abel). Ce jertfă i-a adus fiecare dintre ei? (Abel a adus ca jertfă cea mai grasă şi frumoasă oaie, iar Cain a adus ca jertfă puţin grâu). Care jertfă a fost mai bine primită de Domnul? (A lui Abel). Ce a făcut Cain din invidie faţă de Abel? (L-a ucis). Care a fost pedeapsa sa? (Dumnezeu i-a adus mustrarea de conştiinţă, făcând din el un fugar, care se temea chiar şi de umbra sa, sau de foşnetul frunzelor copacilor.

8. *Aplicare.*

Sunt sigur că mai aveţi şi voi acasă un frăţior sau o surioară. Sau dacă nu, atunci desigur un prieten sau prietenă. Din ceea ce i s-a întâmplat lui Cain, se vede clar ce pedeapsă mare are cel ce se mânie, devenind rău şi nemilos din invidie. Voi însă străduiţi-vă să staţi cât mai alipiţi de Tatăl nostru cel ceresc şi să fiţi cât mai ascultători de voia Sa. Iar voia Sa este să vă purtaţi bine unul cu celălalt şi să vă iubiţi unul pe celălalt, bucurându-vă totdeauna de succesele prietenului, sau colegului vostru şi încercând să-l imitaţi în tot ceea ce făptuieşte bun.

9. *Tema pentru acasă:*

— citirea din Sfânta Scriptură capitolul IV din cartea „Facerea" unde este relatată întâmplarea pe care v-am povestit-o azi.

Rugăciunea la ieşirea din clasă.

Preot prof. Sorin Cosma

„Şi nu ne duce pe noi în ispită" sau „Etica" celui rău

Binele şi răul sunt în noi. Ceea ce este într-adevăr dificil nu constă în existenţa a două principii contrare (chiar dacă formula lui Cusanus, coincidentia opossitorum poate vehicula variat pe tărâmul psihicului) care pot ameninţa în orice clipă scindarea fiinţei, ci în aceea că suntem atât de obişnuiţi să-l vedem pe diavol în celălalt, în apropele nostru, încât uităm să privim în noi. Dacă am face-o (cu nepărtinită analiză, cu serioasă şi, mai ales, severă atenţie) am descoperi cu stupoare (poate) că cel care vede răul în altul decât în sine însuşi, este diavolul din noi.

Diavolul nu se poate vedea decât pe sine, nu se poate căuta decât pe sine. Prin el urlă egoul fiinţei. Diavolul nu-l va căuta niciodată pe Dumnezeu. Şi cum ar putea s-o facă dacă el fuge de Dumnezeu? Este într-o veşnică fugă. Şi asta pentru a-şi putea întreţine iluzia dominării absolute asupra universului. Oriunde merge, oriunde priveşte nu vrea să dea decât peste sine. Altfel i se pare că nu există. Comuniunea dar, mai cu seamă, cuminecarea îi repugnă.

Tot ce întâlneşte transformă într-o oglindă. Suferă de narcisismul absolut tocmai fiindcă refuză să privească în el însuşi.

(Continuare în pag. a 4-a)

Cezar Sterpu

Cinstiţi pe muncitorul manual ca pe cel intelectual

(Urmare din pag. a 2-a)

citorul trudit care cu unealta lui scoasă din pământ, cucereşte pământul cu greu şi-l dă în stăpânirea omului. Venerabilă este pentru mine mâna aspră, grosolană şi noduroasă, în care stă totuşi o virtute isteaţă, neştearsă şi regească, aceea de-a purta sceptrul acestei planete. Venerabilă îmi este şi faţa aspră, tăbăcită de toate vremile... căci este faţa unui om care trăieşte omeneşte... Frate greu copleşit. Pentru noi s-a încovoiat aşa spinarea ta, pentru noi mădularele şi degetele tale drepte s-au deformat aşa. Tu ai fost sortaşul nostru, pe care au căzut sorţii şi luptând în bătăliile noastre te-ai sluţit aşa. Căci şi în tine era o formă creată de Dumnezeu, dar nu i-a fost dat să se desfăşoare; învăluită trebuie să rămână în grosolăniile şi desfigurările muncii şi trupul ca şi sufletul tău nu aveau să cunoască libertatea spirituală. Şi totuşi munceşte şi te trudeşte mai departe; tu îţi împlineşti datoria, orice ar face alţii; tu te trudeşti pentru ceva ce este neapărat trebuincios: pentru pâinea de toate zilele.

Cinstesc un al doilea om, pe care îl vedem trudindu-se pentru cele trebuincioase spiritului, nu pentru pâinea de toate zilele, ci pentru pâinea vieţii. Nu-şi împlineşte şi el datoria, silindu-se spre armonia interioară ,revelând-o pe aceasta în vorbe şi fapte prin străduinţele exterioare, fie că sunt înalte, fie că sunt de rând... El este nu numai muncitor pământesc ,dar cugetător inspirat, care cu o unealtă făcută în cer, (mintea), cucereşte cerul pentru noi.

Dacă cel sărman şi umil se trudeşte ca să avem hrană, nu trebuie ca celălalt să se trudească în schimb ca să avem lumină, conducere, libertate, nemurire? Pe aceşti doi, pe toate treptele sociale îi cinstesc. Restul este praf şi pulbere pe care vânturile poate să-l sufle unde vrea..." (Th. Carlyle. „Muncă, tăcere, sinceritate", pag. 49—50).

Desigur, nu e nimic mai frumos decât să găseşti suflete în care, cele două feluri de muncă — manuală şi intelectuală — să fie împreunate, în care unul şi acelaşi om se luptă pentru progresul material şi pentru cel spiritual, pentru pâinea cea de toate zilele şi pentru pâinea vieţii veşnice. Un astfel de om trebuie să fie mai întâi preotul prin excelenţă, lumina lui Hristos pusă în sfeşnic, sus, ca să lumineze tuturor, să înveţe pe toţi şi el însuşi să înveţe toate cele bune de la toţi, pentru ca să-i îndrume pe credincioşi pe calea mântuirii. Un preot cult, învăţat ,priceput în cele ale teologiei şi al ştiinţei omeneşti, este mult mai iubit, cinstit şi preţuit de popor.

Dar mai iubit şi mai preţuit este acel preot care ştie să împreune munca sa de slujitor la altar cu aceea de muncitor manual. Şi vremea de azi cere acest lucru; cere acest model de preot. Am vorbit cu preoţi care în zilele de peste săptămână, primăvara şi vara, merg la lucrări agricole.

Luaţi model pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos, care nu numai că a iubit şi a cinstit pe muncitorul manual şi intelectual ca nimeni altul, dar El însuşi a unit în Persoana Sa divino-umană cele două feluri de munci, dulgher şi vestitor al Evangheliei. La fel şi Sf. Ap. Pavel a arătat că aceasta este voia Tatălui ceresc.

Aşa ne facem plăcuţi în faţa lui Dumnezeu, slujitori adevăraţi ai Bisericii şi ai neamului nostru, legat de acest pământ de două milenii.

Solidaritatea umană

Este un sentiment care determină pe oameni, pe baza unor însușiri înnăscute, să-și acorde ajutor reciproc în toate domeniile vieții și activității omenești: un liant puternic care încheagă pe toți oamenii într-o unitate de voință, simțire și acțiune.

Biserica lui Hristos, străină de orice exclusivism național, preconizează o solidaritate universală ,efectivă și deplină, o solidaritate transfigurată de iubire, care scoate pe om din cazemata egoismului, îl aruncă în rândurile semenilor săi și-l solidarizează cu idealurile lor. Iubirea este magnetul dumnezeiesc care unește pe oameni într-o solidaritate durabilă.

Semnele solidarității frățești, pe lângă iubire, se arată și prin ușurarea nevoilor aproapelui nostru, prin susținerea celor slabi, facere de bine tuturor, ducerea greutăților altora, jertfirea de sine pentru alții și prin orice slujire a semenilor noștri.

Pentru realizarea solidarității Sf. Scriptură ne oferă îndemnuri care înfierează egoismul și îndeamnă la altruism. Apostolul Pavel recomandă solidaritate când spune: „Bucurați-vă cu cei ce se bucură, plângeți cu cei ce plâng" (Romani 12, 15). Prin aceste cuvinte surprinde solidaritatea umană în tot ceea ce are ea mai propriu. Tot el ne îndeamnă: „Să aveți aceleași sentimente unii față de alții" (Romani 15, 5), să iubim pe concetățeni (Romani 9, 3), pe toți oamenii (Galateni 6, 10) inclusiv pe vrăjmași (Matei 5, 44). Cel mai direct îndemn la solidaritate sunt cuvintele: „Purtați sarcinile unul altuia" (Galateni 6, 22).

Modul desăvârșit al solidarității îl aflăm între persoanele sfintei Treimi din ființa lui Dumnezeu, în conținutul moral social al predicii Sf. Ioan Botezătorul (Luca 3, 11) și în viața primilor creștini care au organizat colecte pentru ajutorare reciprocă.

Solidaritatea este ilustrată și în tradiția creștină. „Lucrați împreună cu alții" (Sf. Ignatie Teoforul), pentru că „de la început oamenii sunt creați unii pentru alții" (Sf. Ambrozie). Sf. Vasile arată că „Dumnezeu a hotărât ca noi să avem nevoie și să trăim uniți unii cu alții", iar Sf. Ioan Gură de Aur arată că este bine „să ne ajutăm și să ne fim de folos unul altuia".

În scrierile profane solidaritatea umană este exprimată în diferite maxime, aforisme, sentințe. „Suntem născuți pentru societate" (Marcu Aureliu) „ca părticelele pentru tot" (Leibnitz). Fiecare din noi este o parte integrantă dintr-un tot solidar" (S. Smiles). O sinteză a solidarității umane o găsim în cuvintele: „Om sunt și nimic din ce-i omenesc nu-mi este străin" (Terențiu).

Solidaritatea umană determină relații pozitive de natură morală și socială, creează o viață prin excelență omenească, rodnică și fericită, constituie suprema dovadă de trăire creștină.

Cunoscând roadele ei bogate ,datori suntem să practicăm solidaritatea creștină „în faptă și adevăr" (Ioan 1, 18) pentru realizarea noilor imperative majore ale lumii contemporane.

Prot. Ieremia B. Ghita

DOCUMENTAR

Autoritatea episcopului în Biserică în lumina unor hotărâri canonice

În cele ce urmează voi reda unele canoane și comentarii la canoane în legătură cu autoritatea episcopului în Biserică.

Se știe că episcopul deține cel mai înalt grad ierarhic în Biserică. Autoritatea lui în Biserică rezultă foarte clar din întâietatea lui ierarhică în raport cu preoții, diaconii și cu alți slujitori, din puterea cu care este investit și din lucrările pe care le săvârșește.

Canonistul Dr. Nicodim Milaș, în lucrarea sa „Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii", vol. I, partea I, Arad, 1930, p. 179, în Comentariul canonului 1 al „Canoanelor Sfinților Apostoli", în care se vorbește despre felul cum se dobândește demnitatea episcopească, redă un fragment din hotărârea episcopilor de la sinodul de la Ierusalim din 1672 despre importanța episcopului în Biserică. Aceasta este repetată și în art. 10 din scrisoarea patriarhilor răsăriteni emisă la 1723 (Milaș, loc. cit.).

Iată cum vorbesc Părinții sinodului de la Ierusalim despre importanța episcopului în Biserică: „Fără episcop nu numai că nu putem fi, dar nici Biserica nu se poate numi Biserică, nici creștinul, creștin, fiindcă episcopul, care în calitate de urmaș al Apostolilor, a primit de la Dumnezeu prin sfințire și prin chemarea Duhului Sfânt, pe calea succesiunii, puterea de a lega și deslega, este chipul viu al lui Dumnezeu pe pământ și prin puterea sfințitoare a Duhului Sfânt el este izvorul bogat al tuturor Tainelor Bisericii ecumenice, prin care se poate dobândi mântuirea; episcopul este așa de necesar în Biserică, precum omului îi este necesară respirația sau lumii, soarele".

Mai folosesc un text tot din Milaș, comentar al canonului 55 al Sfinților Apostoli, luat din scrierile liturgice ale lui Simeon Tesalonicanu, care spune: „Episcopul posedă puterea spiritualizării sufletelor și posedă în mod complet darul Duhului Sfânt. Prin urmare el posedă în mod îmbelșugat darul de a face cunoscute luminile divine, adică posedă darul de a le dărui, asemenea lui Dumnezeu, carele este Părintele luminei. Astfel episcopul are puterea de a săvârși toate cele șapte sfinte Taine. El singur are darul de a le face cunoscute. El singur administrează taina hirotoniei și a sf. mir și pe calea aceasta dânsul ajunge în tot locul și acționează însuși întru toate. Propriu-zis arhiereul săvârșește totul prin presbiterii și prin clericii, pe care el îi hirotonește. Nici un preot nu poate săvârși Liturghia cu puterea Duhului Sfânt și nici altceva nu poate săvârși în biserică, dacă nu are hirotonie, iar hirotonia se dă prin arhiereu și astfel binecuvântarea arhierească acționează prin preoți. Preotul nu poate liturghisi fără antimis, dar antimisul se sfințește cu sf. mir, iar sf. mir se pregătește numai de către arhiereu și prin urmare fără de arhiereu nu ar fi nici jertfă, nici preot, nici altar, fiindcă toate acestea se fac prin arhiereu. Nimeni nu poate boteza fără hirotonisire, iar hirotonisirea se săvârșește de către arhiereu. Preotul nu poate boteza fără sf. mir, iar sf. mir depinde de arhiereu și astfel în arhierie sunt concentrate toate Sfintele Taine și arhiereul acționează în toate funcțiunile sfinte și fără de arhiereu nu ar fi nici altar, nici hirotonisire, nici sf. mir, nici botez și prin urmare nici creștini" (N. Milaș, Canoanele ..., vol. I, p. I, pag. 270—271).

Canonul 55 al Sf. Apostoli este formulat astfel: „Dacă vreun cleric ar defăima pe episcop, să se caterisească; căci pe mai marele poporului tău nu-l vei găsi de rău" (Fapte 23, 5).

Canonistul Milaș își continuă comentariul la acest canon zicând: „Având în vedere importanța atât de mare și de atâtea feluri a episcopului, de care este dependentă întreaga viață bisericească și existența tuturor fețelor sfințite de la presbiter în jos, deci a întregului cler, este de înțeles severitatea mare a acestui canon în ce privește pedeapsa la care este supus oricare cleric, carele își permite în orice chip jignirea episcopului" (Ibid. p. 271). Cei care jignesc pe episcop sunt caterisiți. Zonara, la comentarea can. 56 al Sf. Apostoli zice că „presbiterii și preoții sunt mâinile episcopului deoarece episcopul conduce Biserica printr-înșii".

Am dat în cele de mai sus comentariile la unele canoane din care rezultă importanța mare pe care o are episcopul în Biserică. Cunoscând noi acestea, în calitate de creștini, avem datoria să-i acordăm episcopului cinstea și ascultarea care i se cuvine fiind el „capul trupului Bisericii". Trebuie să punem în practică îndemnurile și povățuirile pe care ni le dă și să ne rugăm pentru el cu rugăciunea Bisericii: „Pe (Înalt) Prea Sfințitul (Arhi-) Episcopul (și Mitropolitul) nostru (N.), să-l pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăția Sa".

Pr. Al. Moisiu

Logica fără... logică

(urmare din pag. a 3-a)

zie sau indeterminare a materiei, tocmai pentru faptul că ea se „refuză" cu obstinație calificării omului.

La fel de nesigure s-au dovedit concluziile savanților și în ceea ce privește investigarea macrocosmosului, căci apare inevitabil un „prag" dincolo de care știința și rațiunea, oricât s-ar strădui, nu mai pot răzbate. „Întreaga materie fizico-chimică cunoscută se prezintă, începând de la nucleele atomice, ele însele sisteme, ca un lanț crescând, tot mai cuprinzător de *sisteme de sisteme:* molecula-sistem de sisteme atomice; un obiect oarecare sistem de molecule; sistem solar, galaxii, galaxii de galaxii, aglomerări, aglomerări de aglomerări ..." (S. Lupasco, Logica dinamică a contradictorului, p. 65).

Nici în ceea ce ne privește pe noi înșine, știința modernă n-a fost capabilă să ne prezinte o explicație logică și coerentă, dimpotrivă, lucrurile s-au complicat și mai mult, sporindu-și misterul pe măsura aprofundării investigațiilor. O singură celulă a unei ființe vii conține mii, zeci de mii, sute de mii de macromolecule care alcătuiesc factorii ereditații și ai diferențierii (ADN și ARN), care se cuprind în celula germinală, iar posibilitățile unor aranjamente variate ale nucleotizilor de-a lungul lanțurilor de ADN constituie o eterogenitate potențială așa de mare, de o asemenea bogăție, încât un savant american — Gomow, o estimează la cifra de 4 la puterea 100, adică de o mie de ori numărul atomilor sistemului nostru solar.

În raport cu credința, care oferă o perspectivă mai clară asupra omului și universului, tocmai pentru faptul că îți deschide sufletul spre Dumnezeu, ajutându-te să-L înțelegi ca *Rațiunea supremă și ultimă* „Ziditor a toate" (Efes. 3, 9), știința nu este în esența ei, decât o *altă cale* prin care omul va ajunge în final la aceeași constatare, altfel ea riscă să rămână o pretinsă logică de explicare a lumii ... fără logică. „Ceea ce le-a înscris sau le înscrie ,ceea ce a format sau formează această stare de lucruri, ceea ce a născut sau naște aceste raporturi, ceea ce furnizează o realitate dinamică, un conținut activ acestui formalism al materiei *vine din altă parte și nu se întemeiază pe el însuși*" (S. Lupasco — Logica dinamică a contradictoriului, p. 246).

„Și nu ne duce pe noi în ispită" sau „Etica" celui rău

(urmare din pag. a 3-a)

De fapt nici n-ar putea. În „el însuși" (atât de impropriu spus) nu este nimic sau, mai altfel spus, este Nimicul — dacă acesta ar putea cu adevărat avea o statură ontologică. Dar pentru Mefisto are... Acesta este „secretul" marii iluzii cu care reușește să îmbete conștiința: să dea chip nimicului, nonsensului. Să dea chip nu sens. Sau dacă îi dă vreun sens acesta este, cu siguranță, o altă mare iluzie. Și iluziile întotdeauna se grăbesc. Spre ce? spre unde? Iar dacă rațiunea este sensul verticalității și a adâncurilor ființei noastre, cu certitudine „somnul" ei este opera celui rău. Din prea mult de astfel de somn omul devine monstru.

Diavolul este singur. Este singur pentru că nu iubește. Singur și gol. Nebănuit de gol. Căci ce altceva este singurătatea, atunci când nu există gândul rotund care s-o umple, să-i dea viață și sens, decât vid și neorânduială? Neterminare neîntreruptă. Paradoxal, dar diavolul însuși se vrea un labirint. Numai în labirint totul poate fi și nu fi în același timp. Labirintul oferă soluția autentică a terțiului exclus. Diavolul este maestrul jumătăților de măsură.

Deși nețărmurit de gol și uluitor de singur, este plin de iluzii pe care le împarte cu dărnicie celor în căutare. El deține iluzia vieții și a morții. Dă vieții sensuri imediate și, bineînțeles, facile tocmai pentru că se teme de eternitate și sublim. Și fiindcă nu iubește, nu crede nici în suferință. Are „tactul" taumaturgului născut peste noapte de a crea mereu iluzia plăcerii și „fuga" de suferință. Crede și simte în imediat și în biologicul strict construindu-și pentru acestea ipoteze savante. Crede și el în ceva. La urma urmei chiar în Dumnezeu. Dar crede, mai ales, în „viabilitatea" formei și, desigur, în formalisme. Forma formei (în sens aristotelic) îl sperie pentru că nu suportă devenirea. Sensurile adâncului cognitiv îl pot îngrozi chiar dacă și acolo, uneori, își caută de lucru. Deși el însuși locuiește în adânc, adâncul lui este altfel: nu are lumini și revelații.

Nu se bucură niciodată. Și n-ar avea de ce atâta vreme cât știe că Dumnezeu există.

Este maestru în tristeți. Tristeți ostentative, tristeți ale singurătății și ale patimii, tristeți apocrife ...

Știe să creeze iluzia durerii și să șoptească cu persuasiunea faustică: „Secretul vieții este să te încrezi în tine"! Și cu cât te încrezi *numai* în tine, cu atât mai mult devii trist — căci ești singur. Cum altfel poți fi copleșit de propriu-ți sine? Cum altfel poți să fii „sufocat" tocmai de ceea ce trebuie să te lepezi? Cum să-ți iei crucea și să începi urcușul? Singur nu poți. Doar Cel care cunoaște drumul te poate ajuta. Cel Căruia îi poți cere, cu smerenie, cu nefățărnicie și adâncă credință să te izbăvească de tine însuți, să te ajute să-ți lepezi balastul, prea multul și și prea greul nefolositor trecerii tale spre eternitate.

Legato de prelungire

Poetului C. D. ZELETIN

Foaie dalbă-întoarsă-în grabă
peste ultima silabă
a-întrebării sfinte, unde
miezul umbrei se ascunde ...

Umbră tare, ce palpită
într-o flacără pepită,
vertebrală pentru crez,
noaptea, când mă minunez ...

Noaptea Inimei-ce-îndură:
circumcisă geamandură:
sus, pe ghizdul rănii peste
care vremea nu mai este ...

Vremea: vama unde-mi schimb
două zile pentru-un nimb:
ziua nașterii și-o zi,
fila, când va putrezi,

Fi'ndcă uit, din psalm, silaba
dată firii pe degeaba,
chiar când îngerul mă-întreabă:
Foaia, de ce-o-întorci în grabă?

Oxford, Cireșar 1993

Alexandru Prahovara

ÎN ATENȚIA CITITORILOR TELEGRAFULUI ROMÂN

Informăm pe stimații cititori ai Telegrafului Român că, din motivele cunoscute, începând cu 1 ianuarie 1994 costul unui abonament anual la această publicație este de 1000 lei, iar pentru 6 luni 500 lei.

Abonații noștri și alți doritori să primească ziarul Telegraful Român sunt rugați să trimită costul abonamentului pentru 1994 până în 20 decembrie 1993, prin mandat poștal sau prin virament, cont nr. 45.10.4.09.2. B.C., filiala Sibiu, informându-ne de trimiterea banilor și specificând adresa exactă.

Mulțumim călduros pentru dragostea pe care mulți cititori și-o exprimă față de cel mai vechi ziar cu apariție neîntreruptă din Țara noastră, Telegraful Român.

REDACȚIA și AD-ȚIA

Semnalăm... Semnalăm...

Ortodoxia și continuitatea românească în Transilvania

Istoriografia maghiară — și nu numai în ultima vreme, ci, mai ales începând cu secolul al XVIII-lea — face eforturi absurde ca să dovedească fapte care nu se pot dovedi. Se încearcă mai ales acreditarea ideii că în Transilvania românii n-ar fi din Transilvania! Despre aceasta scrie în STEAUA, Ioan-Aurel Pop: CÂTEVA OBSERVAȚII PRIVIND ISTORIA MEDIEVALĂ A TRANSILVANIEI (nr. 10, 1992, p. 7—9). Autorul combate teza emigrației târzii a românilor în Transilvania, cam prin secolele XIII—XIV. Istoricii maghiari susțin că au găsit Transilvania goală în sec. XI—XII. În sprijinul acestei afirmații se aduc, zice Ioan-Aurel Pop, *„argumente ciudate, unele de-a dreptul absurde"*, cum că dacii au fost distruși în totalitate sau în marea lor majoritate de către romani; că Dacia nu a putut fi romanizată atât de repede, de la Traian la Aurelian; că toată populația ar fi fost evacuată de către Aurelian la sudul Dunării și că acolo s-ar fi format poporul român ca *„popor balcanic de păstori nomazi"*. De acolo s-ar fi întors încet, încet prin secolele XIII—XIV, deci după sosirea ungurilor. Ioan-Aurel Pop respinge sistematic și convingător aceste teze într-adevăr absurde.

Ciudată memorie, am adăuga noi, care a persistat, acolo în sud, în conștiința românilor din secolul al III-lea până în secolul al XIII-lea, deci zece secole! Chiar așa să fi fost, și această memorie încă ar proba că ei s-au întors în leagănul de formare al națiunii lor, pe care nu l-au uitat niciodată. Aceasta o spunem așa, doar de dragul argumentării, pentru că dovezile existenței continui a românilor *în Transilvania*, numărul lor, totul contrazice tezele istoricilor maghiari.

Ei au mai inventat și *„Teoria dublei descălecări"*, susținând că înaintea sosirii ungurilor în anul 896, în anul 670 ar fi migrat în Panonia *onogurii*, rudele lor mai vechi.

Cu cine nu s-ar face ei frați, numai să sară peste adevărul care nu-i slujește! Și acestea nu sunt singurele absurdități debitate în slujba intereselor lor politice, și împotriva adevărului istoric.

Adevărul istoric e prezent de altfel atât în cronicile maghiare, cât și în cele rusești (v. Victor Spinei, *Migrația ungurilor în spațiul carpato-dunărean și contactele lor cu românii în secolele IX—X*, în „Arheologia Moldovei", 1990, XIII, p. 120—121). Aceste surse menționează prezența românilor în Transilvania și chiar în Panonia, după unii, în momentul venirii ungurilor. A se vedea cronicile lui Simion de Keza, Ioan Kinamos, Nicola da Casola, Bonfini, Anton Verancsics, Frideric Menius, Cronica pictată din Viena și, mai ales, Cronica Notarului anonim al regelui Bela (zis *Anonymus*), acesta din urmă notând precis că ungurii au găsit în Panonia pe *Blachii ac pastores Romanorum* (a se vedea *Gesta Hungarorum*, în „Scriptores rerum Hungaricum" I, p. 45).

Ioan-Aurel Pop răspunde, în studiul pe care îl semnalăm, cu argumente bine selectate tuturor încercărilor de falsificare a istoriei de către istoricii maghiari. Vom nota și câteva considerații referitoare *la rolul ortodoxiei* în susținerea continuității românești în Transilvania:

„Ortodoxia a fost la români, împreună cu limba de rezonanță latină, cel mai eficient mijloc de păstrare a identității naționale. Această ortodoxie în forme populare n-a fost, nici ca trăire, nici ca rit, nici ca teologie, inferioară altor confesiuni creștine. Românii au rămas preponderent rurali, fiindcă acolo i-au împins nevoile și stăpânii să trăiască. Până târziu li s-a interzis să trăiască în orașe. Nu și-au construit prea multe biserici de piatră, fiindcă biserica lor era prigonită și disprețuită. Un conciliu de la Buda din veacul al XIII-lea a interzis „schismaticilor" să-și ridice biserici de piatră" (cf. supra, p. 9, col. 2). Piatra sufletelor a fost însă mai tare!

* * *

N-am apucat încă să citesc așa cum trebuie, noua carte a lui Dinu Săraru, IARBA VÂNTULUI. Am răsfoit-o deocamdată. Înțeleg că e de fapt o continuare a cunoscutului roman NIȘTE ȚĂRANI, fără să fie neapărat continuarea aceleași destine. E vorba de destinul țărănimii, în general. Îmi scrie pe ea că e *„al doilea testament țărănesc scris cu sânge și plătit cu sânge"*. Am crezut că aceasta poate fi o bună recomandare pentru lectură. Va urma și al treilea: N-AVEA ÎN MÂNĂ DECÂT MUGURII DE CIREȘI. Să-mi dea Dumnezeu timp și de lectură!

*

Revista engleză „Religion, State and Society" (vol. 21, nr. 2, 1993), scrie sub semnătura lui Tom Keppeler despre: „Oastea Domnului: *The Army of the Lord in Romania"* (p. 221—227). Face o scurtă istorie a Oastei și apoi se ocupă de *„Tensiunile de astăzi"*. Informațiile sunt însă, în general, cele de pe vremea Părintelui Iosif Trifa și tensiunile de asemenea. Problemele de azi sunt abia atinse.

*

Editura „Lumină din lumină" publică pentru credincioși o „sinteză biblică în versuri" de Vasile Militaru, sub titlul: DIVINA ZIDIRE (București, 1993, 446 p.), ediție îngrijită de George Palade, al cărui nume e ascuns printre literele unor versuri de pe ultima pagină, potrivit unei vechi tradiții monahale menită să împace smerenia cu minima informație asupra ostenitorului.

Întreaga alcătuire e nu numai poezie — în cunoscutul stil Vasile Militaru — ci și o îndelung studiată transpunere în versuri a unor texte biblice din Vechiul și Noul Testament pe care, de altfel, le indică în dreptul fiecărui vers. E o carte de folos pentru popor.

*

* *

„Ludoș, județul Sibiu, comună românească", monografie semnată de Gheorghe Muntean, e o carte menită să dea mărturie despre românitatea și continuitatea românească în Transilvania noastră. Autorul cercetează trecutul după documente și izvoare limpezi. Face istoricul satului, se ocupă de Biserică, școală, de oamenii de seamă ai Ludoșului (Fiii satului) și are un capitol important intitulat: *Satul și folclorul. Rolul său național, social și cultural.* Un „Cuvânt înainte" semnează Prof. Aurel Panța.

Dovezile despre existența satului apar din sec. XII, deși existența autohtonilor este confirmată încă din sec. III, prin material numismatic și arheologic. Printre personalitățile pe care le-a dat culturii și istoriei românești se numără cunoscutul *Moisă Fulea* (1787—1863) care a studiat teologia, filosofia și dreptul, pedagog vestit, autor de manuale și unul din făuritorii ortodocși ai Școlii Ardelene. Tot din Ludoș a ieșit Dr. Vasile Glodariu (1832—1899), ajuns profesor la la Brașov, căruia Șaguna i-a încredințat înființarea în Bitolia din Macedonia a unui gimnaziu cu limbă de predare română.

Tot în Ludoș s-a născut Octavian Smighelschi, (1866—1912), fiu al unui nobil polonez și al unei românce macedonene, Ana Sebastian. El a pictat catedrala mitropolitană din Sibiu (1904) despre care Iorga a spus: *„Această mare zidire cuprinde în ea cea mai frumoasă pictură bisericească ce se poate închipui la noi"* (p. 40 cf. Nicolae Iorga, Pagini alese din însemnările de călătorie prin Ardeal și Banat, vol. I, 1904, p. 94—95). Desigur autorul ne dă și multe alte nume de oameni însemnați. Doar unul va trebui totuși amintit: însuși autorul, col. (r) Gheorghe Muntean, un brav ostaș pe frontul de răsărit pentru eliberarea Basarabiei și a Bucovinei, pentru care a fost distins cu marele titlu de *„Cavaler al Ordinului Mihai Viteazul"*.

Îl felicităm pentru toate, ca și pentru munca ce a depus pentru a ne da o bună monografie, de fapt un document de vechime și continuitate românească în Transilvania, *„documentul Ludoș"*. Nu fără acest înțeles și-a întitulat Cartea: *Ludoș, județul Sibiu, comună românească"* (Casa de presă și editură Tribuna, S.R.L. Sibiu, 1993, 91 p., format mare, cu bogate ilustrații).

Fie ca această monografie să fie un model și un îndemn și pentru alți fii ai satelor noastre românești din Transilvania, și cât mai mulți să ne ofere astfel de neprețuite documente.

Mulțumim domnule colonel!

ANTONIE P.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — președinte; Dr. *Serafim Făgărășanul*, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi* — redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*; Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*.

ABONAMENTUL pe un an: 500 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A. Sucursala Sibiu.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:

Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 141

SIBIU
1 decembrie

Nr. 45—46

1993

UNIREA DIN 1918: ÎMPLINIRE ŞI SPERANŢĂ

Anul 1918, ca şi anul 1600, ca şi anul 1859, a fost anul de *împlinire* al Românilor. Ar fi fost bine dacă ar fi rămas aşa, dar iată că, nu după multă vreme, aşa cum fusese împlinirea realizată de Mihai Viteazul la anul 1600, şi anul 1918 a trebuit să redevină şi el un simbol şi, din nou o *speranţă*. Căci au urmat noi ciuntiri ale gliei noastre strămoşeşti, ici colo cu reveniri, mai dincolo încă cu aşteptări şi, pe undeva, şi cu disperări care se profilează a fi de lungă durată.

Diktatul de la Viena ne-a ciuntit în 1940 Transilvania. **Pactul secret** Molotov-Ribbentrop ne-a luat în acelaşi an Basarabia şi Bucovina. „Eroii" profitori din sud, văzându-ne loviţi din toate părţile ne-au luat şi ei Cadrilaterul, tot atunci. În 1944 Sovietele s-au „despăgubit" pentru ceea ce ei ne păgubiseră pe noi, când ne-au luat Bucovina şi Basarabia, în 1940, luându-ne după războiul al doilea mondial şi Ţinutul Herţei care nu le-a aparţinut niciodată, nici măcar temporar. S-au despăgubit pentru că *„am îndrăznit"* să ne recuperăm între 1941—1944 Basarabia şi Bucovina.

Logica marilor puteri nu operează nici cu adevărul istoric, nici cu silogismul cu care operează bieţii oameni şi bietele popoare cumsecade. Marile puteri operează cu forţa pusă în slujba bunului plac. Cel puţin acele puteri între care ne-a aşezat bunul Dumnezeu, dându-ne în schimb o ţară bogată şi frumoasă. Probabil tocmai acest lucru le-a îndreptat privirile hulpave, asupra noastră. N-am dus lipsă nici de turci, nici de ruşi, nici de Habsburgi, nici de Soviete, între care am tot fost ca o minge în care au încercat mereu să-şi înfigă colţii. Numai răbdarea, înţelepciunea şi, la nevoie vitejia fără seamăn a poporului nostru, ne-a apărat de la o sfârşiere totală.

Anul 1918 a fost anul împlinirii. Nu împlinirea unui vis, cum se zice şi cum a scris poetul, căci n-a fost niciodată un vis cum sunt visele ,alcătuite din substanţe ţesute din fire de închipuiri şi inconsistenţe. Noi n-am visat ceea ce putea fi din domeniul imposibilului. Noi am ştiut din totdeauna ce e al nostru, şi ce ni se cuvine. Aşa am aşteptat, am răbdat, pentru aceasta am luptat cu ochii deschişi. Dacă aceasta se poate numi şi vis, ca metaforă e frumoasă.

Deşi după 1918 s-au petrecut nenorocirile enumerate mai sus, au mai fost şi reveniri la împlinirea a ceea ce fusese ciuntit. În 1944, cu piepturile noastre greu încercate împotriva Sovietelor, ne-am recucerit Basarabia şi Bucovina, am mai putut apoi recupera Transilvania care ne fusese răpită prin Diktatul de la Viena. Şi Transilvania e din nou cea de la 1918.

La 27 august 1991 Basarabia s-a prefăcut într-o mică Românie paralelă care se zbate în contradicţii, şi se confruntă cu etnii locale care din musafiri primiţi odinioară cu ospitalitate, se vor acum „ţări" (Găgăuzii), iar sudul şi nordul, şi toată Bucovina răpită, au fost anexate de Ucraina, îndepărtând reîntregirea până la vremuri mai bune. Transnistria încurcă pe cât poate lucrurile, nu fără a se simţi în tot ce face, mâna lungă, încă vie, a Moscovei.

Iată de ce Unirea, Reîntregirea din 1918 a fost atunci o împlinire şi apoi a rămas un model, un simbol şi, din nou, o speranţă. Speranţa că Reîntregirea se va repeta. Aşa vom aniversa în anul acesta, 1993, trecerea a 75 de ani de la Marea Împlinire. Prin afirmarea Marii Speranţe care nu trebuie să moară, care nu trebuie uitată nici o clipă.

* * *

Se lasă impresia, evident fără voia cuiva, că Reîntregirea sărbătorindu-se mereu la Alba Iulia, e doar sărbătoarea Transilvaniei.

Acolo, la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918, s-a încheiat Reîntregirea prin afirmarea voinţei întregului popor al Transilvaniei, voinţă constituită în instanţă plebiscitară, care a hotărât Unirea cu Ţara-Mamă. După aproape două milenii se refăcea vechea Dacie.

Românii care, în casa şi pe vatra lor, nu erau recunoscuţi ca popor, de către cei care veniseră din alte părţi şi profitaseră de ospitalitatea lor, în sfârşit redeveneau popor român. Aproape 900 de ani fuseseră ignoraţi şi aruncaţi în afara legii, deci fără drepturi, pretinzându-se că în Transilvania erau doar trei naţiuni: ungurii, saşii şi secuii. *Unio trium nationum* (1437). Se şi organizaseră ca atare, deşi toţi laolaltă erau mai puţini decât Românii.

Cei care, în casa şi pe vatra lor, îşi trăiau religia ortodoxă a moşilor şi strămoşilor lor, nu s-au bucurat niciodată de recunoaşterea religiei lor în rând cu celelalte. Credinţa lor era, dacă nu ignorată şi persecutată sistematic, era *toleraţă*, ceea ce trebuia acceptat ca un act de mare bunăvoinţă al ocupanţilor. Ceea ce nu însemna că toleranţa nu se schimba foarte des în persecuţie şi că, în câteva rânduri nu s-a încercat, pe principiul *cujus regio ejus religio*, să-i facă pe toţi fie calvini, fie catolici. Scopul era dublu sau chiar triplu şi, în parte, uneori a şi fost atins. Mai întâi intenţia era de deznaţionalizare. Cu cei trecuţi la calvinism în secolul

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

MAREA UNIRE

Ziua Marii Uniri se apropie din nou de sufletele noastre, cu aceeaşi bucurie şi cu aceleaşi nădejdi de mai bine. Se împlinesc acum 75 de ani de când vrednicii de pomenire înaintaşii noştri făureau unirea cea mare de la 1 Decembrie, după ce fraţii lor din Basarabia şi Bucovina ceruseră alipirea pământului lor la România. Se împlinea un vis multisecular, pentru care luptaseră mulţi înaintaşi ai noştri, prin cuvânt, dar mai ales cu arma în mână, vărsându-şi sângele pe altarul neamului. Ziua de 1 Decembrie 1918 răscumpără tot sângele vărsat cu veacuri în urmă de ostaşii lui Mihai Viteazul, de Horia, Cloşca şi Crişan cu ţăranii lor răsculaţi pentru o viaţă mai bună, de preoţii şi iobagii din anii 1848/49, care cereau drepturi naţionale şi sociale, de soldaţii-eroi din întreg spaţiul etnic românesc care ştiau că luptă pentru unire statală.

Împlinirea a 75 de ani de la marea jertfă românească, dar şi de la marele act de demnitate naţională, ne îndeamnă să evocăm din nou măcar câteva chipuri luminoase de luptători pentru marea cauză a unităţii. Dacă noi nu-i putem evoca pe toţi cei ştiuţi şi mai cu seamă pe cei neştiuţi care s-au jertfit pentru neam şi patrie, suntem pe deplin încredinţaţi că Dumnezeu le va face tuturor parte de veşnică odihnă în împărăţia Sa, alături de martirii primelor veacuri creştine dar şi de cei de mai târziu, care şi-au dat viaţa pentru Hristos. Ei pot fi socotiţi de noi ca nişte „martiri" ai neamului, pe care avem datoria să-i cinstim cu aceeaşi veneraţie şi recunoştinţă ca şi pe martirii Bisericii.

Am putea prezenta doar câteva date statistice, urmate de prezentarea câtorva nume. În vechea Românie, cea până în 1918, aproximativ 250 de preoţi au fost mobilizaţi şi trimişi pe diferite câmpuri de luptă pentru ca să aducă cuvânt de îmbărbătare soldaţilor care luptau sau celor răniţi ori să prohodească după rânduiala creştină pe cei căzuţi la datorie. Câţiva din aceşti preoţi-militari au fost luaţi prizonieri şi deportaţi în Germania sau Bulgaria; alţii, din teritoriile ocupate de trupele străine, au fost ucişi, chiar în parohiile lor.

În Transilvania şi Banat, un număr însemnat de preoţi au fost mobilizaţi în armata austro-ungară şi trimişi pe fronturile din Italia şi Galiţia, ca să acorde asistenţă religioasă soldaţilor români care erau obligaţi să lupte pentru nişte interese cu totul potrivnice neamului lor. Peste o sută de preoţi din părţile Sibiului, Făgăraşului şi Braşovului au fost siliţi să-şi părăsească parohiile şi credincioşii şi să se retragă dincolo de Carpaţi, odată cu trupele româneşti care ocupaseră pentru scurt timp aceste zone din sudul Transilvaniei româneşti.

Aproximativ 150 de preoţi — ortodocşi sau uniţi — au fost aruncaţi în închisorile ungureşti din Cluj, Târgu Mureş, Odorhei, Oradea, Timişoara, Caransebeş şi Seghedin. Alţi peste 220 de preoţi şi vreo 15 preotese (printre care Aurelia Goga, mama poetului şi Elvira Cioran, mama lui Emil), au fost deportaţi în judeţul Şopron, din vestul Ungariei ori în Zombor, în nordul Serbiei de azi, unde au îndurat mari suferinţe, unii aproape doi ani. Chiar şi trei studenţi teologi sibieni au fost deportaţi în judeţul Şopron. Zece dintre ei au murit în închisoare sau în deportare, câţiva în refugiu în România şi aproape 20 la scurt timp după ce s-au întors acasă. Alţi nouă preoţi au fost ucişi de bolşevicii unguri la începutul anului 1919. Deci numărul jertfelor din rândul preoţimii a fost destul de ridicat. Se mai adaugă la aceştia şi numeroşi „învăţători confesionali" ai şcolilor româneşti îndrumate de Biserică şi mulţi elevi din şcolile noastre pedagogice care luptau pe diferite fronturi, dar în armata austro-ungară.

Institutele teologice din Sibiu şi Blaj au fost mutate de autorităţi la Oradea, unde şi-au ţinut cursurile pentru anul şcolar 1916—1917. Câţiva teologi sibieni (între care Nicolae Colan şi Andrei Oţetea) au trecut cu trupele româneşti dincolo de Carpaţi, ajungând până la Chişinău, unde au militat, prin scrisul lor, pentru unirea Basarabiei cu România.

După doi ani de război şi suferinţe, au urmat şi momente de bucurie şi înălţare sufletească pentru românii de pretutindeni. La pregătirea imediată a marelui act al unirii, Biserica românească de pe întreg spaţiul nostru etnic şi-a adus contribuţia ei efectivă. De pildă, cunoscutul luptător pentru drepturile poporului, preotul *Vasile Lucaciu*, a trecut în ţară încă din 1914, odată cu Octavian Goga, desfăşurând amândoi o largă acţiune pentru intrarea României în război, alături de Antanta. În 1917, împreună cu preotul-ziarist *Ioan Moţa* din Orăştie şi cu ziaristul Vasile Stoica, au fost trimişi în America (prin Siberia), pentru a prezenta forurilor politice de acolo revendicările româneşti. Din America, *Lucaciu* s-a întors singur la Paris, în acelaşi scop.

La Sibiu, profesorii — teologi *Nicolae Bălan, Silviu Dragomir* şi *Ioan Broşu* au redactat, în 1918, *Gazeta Poporului*, care milita pentru unire. Nicolae Bălan, viitorul mitropolit al Ardealului, a fost trimis de Consiliul Naţional Român din Ardeal la Iaşi, unde erau refugiate autorităţile româneşti, pentru a cere sprijinul acestora în vederea realizării unităţii de stat.

La Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia din 1 Decembrie au fost delegaţi şi o seamă de slujitori ai Bisericii: cei cinci episcopi (doi din ei fiind copreşedinţii Adunării), zece consilieri eparhiali, 129 de protopopi, câte un delegat al institutelor teologice-pedagogice, cu câte doi studenţi, precum şi numeroşi preoţi-parohi şi învăţători confesionali. Profesorul Silviu Dragomir (din 1919 profesor la Universitatea din Cluj şi membru al Academiei Române) a fost unul din secretarii Adunării. Mulţi din ei au fost aleşi în Marele Sfat al Naţiunii Române, câţiva în Consiliul Dirigent. Din delegaţia de patru persoane aleasă pentru a prezenta actul unirii la Bucureşti făceau parte şi episcopii Miron Cristea de la Caransebeş (viitorul patriarh) şi Iuliu Hossu de la Gherla.

Aşadar, Biserica a dovedit încă o dată că este pe deplin identificată cu aspiraţiile neamului, aşa cum a fost în tot decursul istoriei. Acum, la împlinirea a trei sferturi de veac de la marea unire, să ne amintim cu veneraţie şi recunoştinţă de toţi făuritorii ei, de aceşti „ctitori" de ţară românească întregită între hotarele ei firesti.

Pr. prof. Mircea Păcurariu

Rolul Sibiului în acţiunea unionistă

Istoria este martoră de rolul deosebit de important al oraşului de pe Cibin în viaţa bisericească, culturală, socială şi naţională a Transilvaniei.

Românii din oraşele şi satele transilvane subjugate au militat cu energie pentru unitatea fiinţei naţionale. Mă voi referi, în special, la rolul oraşului Sibiu în acţiunea unionistă.

Mişcarea naţională, intensificată la începutul sec. al XIX-lea, a luat diferite forme, între care se numără şi societăţile politice secrete. În 1834 s-a înfiinţat societatea revoluţionară secretă româno-polonă care urmărea crearea unei republici unitare române, cu centrul la Sibiu, unde a fost descoperită.

În 29 mai 1848 Dieta a votat „uniunea" forţată a Transilvaniei cu Ungaria. Românii au protestat. La Sibiu, în 6—7 iunie au loc puternice manifestaţii împotriva acestei uniri.

În noiembrie 1848 N. Bălcescu vine la Sibiu cu gândul ca toţi românii din monarhia habsburgică să formeze „un corp nedespărţit". În acest scop se ţine o mare adunare, în 18 decembrie, în care s-a protestat împotriva uniunii forţate a Transilvaniei cu Ungaria şi s-au cerut alte drepturi naţionale.

Împotriva măsurilor administraţiei terorizante ungare se ridică Avram Iancu, arestat în august 1859. După 6 săptămâni, Curtea de la Sibiu îl achită.

Unirea de la 1859 a contribuit la impulsionarea activităţii politice a românilor ardeleni. A fost salutată de ziarele sibiene: „Telegraful Român" şi „Curierul Transilvaniei" (german). În noiembrie 1859, un raport din Sibiu al Colonelului Iankowschy reliefa activitatea fruntaşilor mişcării româneşti, care urmărea „unirea tuturor românilor într-un singur stat".

În octombrie 1860, Sinodul Bisericii Ortodoxe Române, întrunit la Sibiu, a cerut drepturile naţiunii române şi convocarea unui congres naţional asemănător Adunării Naţionale de la Blaj din 15 mai 1848.

Pentru salvarea monarhiei austro-ungare şi pentru satisfacerea nemulţumirilor popoarelor subjugate s-a dat diploma imperioală din 20 octombrie 1860, care lăsa impresia amăgitoare a unor prefaceri binefăcătoare. Situaţia creată prin această diplomă a dus la ţinerea unei adunări care să discute organizarea Transilvaniei. În 13—16 ianuarie 1861 s-a ţinut Conferinţa naţională de la Sibiu. Prin cele două rezoluţii, Conferinţa a adoptat cele mai potrivite forme de luptă pentru recâştigarea drepturilor naţionale vitale.

În baza sus-numitei diplome s-a convocat Dieta Transilvaniei. Abia la mijlocul anului 1863 Dieta s-a putut întruni la Sibiu, românii având 57 de locuri. În 7 septembrie ea hotărăşte ca naţiunea română să fie situată pe plan de egalitate cu celelalte naţionalităţi conlocuitoare. Dieta s-a desfiinţat la 1 septembrie 1865, mutându-se la Cluj.

La 8 iunie 1867 s-a introdus sistemul dualist. Primejdia pierderii autonomiei Transilvaniea a provocat o reacţie generală. Această semnificaţie a investit şi manifestaţia de la Sibiu din septembrie 1868, la care s-a cerut respectarea hotărârilor Dietei de la Sibiu din 1863—1864.

(Continuare în pag. a 2-a)

Prot. Ieremia B. Ghita

EVOCARE

Ştefan Cicio—Pop

De ziua de 1 Decembrie, amintirile îmi merg la *Ştefan Cicio-Pop*. Arădean al meu. Locuia în casa modestă. Strada *Unirii*, până ce comuniştii i-au schimbat numele: *Miron Constantinescu*, fiu al Aradului.

Ştefan Cicio-Pop, „baciu Cicio", era un domn înalt, impozant, stâncos, cu fruntea largă, purtând ochelari. Cât îl admiram! Cât! Despre marele luptător pentru Unire, aş avea multe de spus. Ştiţi că de la geamul casei sale l-am văzut, licean, pe Generalul Berthelot? Lume fără sfârşit în faţa casei. Marele oaspete grăia în franceză. Lângă el, Cicio-Pop traducea. Aplauze furtunoase. Mi se ridicase chipiul de pe frunte, de bătutul în palme!

*

După mulţi ani, fără căpătâi, m-am dus la baciul Cicio să-i cer slujbă. Eram în Arad pe capul părinţilor mei plugari. Mi-a zis: „Vino la Bucureşti, să stăm de vorbă." Student anul întâi la Drept, l-am căutat. Domicilia aproape de Parlament, al cărui preşedinte devenise. I-am repetat necazurile. Nu ştiu cum s-a-ntâmplat, dar post *Nu* am primit.

*

A venit, apoi, dictatul de la Viena, *1940*. Cicio-Pop murise la Arad, în februarie *1934*. Am fost la înmormântare. Pe de o parte, a fost bine. Nu a trăit anii bestialului dictat. Refugiaţii din Ardealul de Nord, într-un an au organizat la Arad o mare şezătoare literară. Pribegii, constituiţi în *Asociaţia refugiaţilor ardeleni*, cu oficiosul *Ardealul*, după festivitatea de la Teatru, au fost invitaţi la o recepţie, în casa *Cicio-Pop*. Masă lungă, bogată. Oficiul de gazdă îl făcea Doamna *Ani*, fiica lipsitului, vai, amfitrion. Discursuri. Recitări. Între prezenţi amintesc pe *Anton Ionel Mureşanu*, di-

(Continuare în pag. a 2-a)

Petre Pascu

Destin

Nimic nu mi-e străin
Din ce e omenesc
Condamnat la viaţă — pe viaţă,
t r ă i e s c !

Nu-mi plâng,
nici nu-mi blestem norocul
n-aştept amnistii
Să-mi scurtez
Sorocul.

Ci ca Iosif
Îmi duc în spate
s p e r a n ţ a
până peste poate.

Vasile Tărâţeanu

Sf. Sava cel sfinţit — 5 decembrie

„Minunat este Dumnezeu întru sfinţii Săi"

În multe feluri şi în multe chipuri au pătimit vitejii cei prea aleşi ai turmei lui Hristos, care strălucesc astăzi pe cerul ortodoxiei noastre şi care întocmai ca cedrii din Liban, au crescut în grădina lui Dumnezeu, dând umbră celor dogoriţi de arşiţa păcatelor, alinare celor înviforaţi, mângâiere celor din nevoi, cercetare celor străini, încurajare celor deznădăjduiţi şi tuturor părintească iubire. Unii dintre aceştia, precum zice Cartea sfântă: „au biruit împărăţii, au făcut dreptate, au dobândit făgăduinţele, au astupat gurile leilor, au stins puterea focului, au scăpat de ascuţişul sabiei, au întors taberele vrăjmaşilor, au suferit batjocură şi bici, lanţuri şi închisoare sau au fost ucişi cu pietre, au fost puşi la cazne, au fost tăiaţi cu fierăstrăul, au murit ucişi cu sabia, au pribegit în piei de oaie, lipsiţi şi strâmtoraţi, au rătăcit în pustii şi în munţi, în peşteri şi în crăpăturile pământului" (Evr. XI). Într-alt loc se zice că „în casa Tatălui Meu multe lăcaşuri sunt" sau altădată că „stea de stea se osebeşte întru slavă". Înţelegem din cele de mai sus că toţi sfinţii strălucesc înaintea lui Dumnezeu. Unii mai mult, alţii mai puţin. Pe unul din aceşti luceferi pe care îl au îndeosebi monahii ca model, Biserica îl serbează cu aleasă cinstire an de an în ziua de 5 decembrie ,când el s-a săvârşit în pace, dându-şi sufletul în mâinile Părintelui ceresc, pe care L-a slujit şi mărturisit până în ultima clipă a vieţii cu totală iubire şi nemărginită daruire — sfântul cuvios Sava cel sfinţit. Acesta se naşte din părinţi de bun neam şi cu frică de Dumnezeu: Ioan şi Sofia, pe vremea împăratului Teodosie (408—450). Împodobit încă din tinereţe cu alese virtuţi şi crescut în cultul muncii, al iubirii de semeni şi al cinstirii de Dumnezeu, tânărul Sava ajunge să vieţuiască de la vârsta de numai 8 ani într-o mănăstire din apropiere. Lucid la minte şi râvnitor la învăţătură deprinde curând tainele dumnezeieştilor Scripturi şi ale cunoştinţei de Dumnezeu, arătându-se silitor şi ascultător. Au încercat rudele în nenumărate rânduri să-l readucă acasă, fără a izbuti. Tânărul Sava nu s-a abătut de la calea pe care şi-o alesese. Auzind şi cunoscând pe unii părinţi îmbunătăţiţi în viaţă, cuviosul Sava prin asprimea vieţii sale încearcă nu numai să-i ajungă pe aceştia, ci chiar să-i şi depăşească, uimind pe mulţi din cei ce-l cunoşteau, făcându-se tuturor pildă prin post aspru, prin rugăciune îndelungată, cu lacrimi şi frângere de inimă, prin adâncă cugetare, exemplară smerenie şi netărmurită râvnă spre săvârşirea faptelor bune. Dorind să-şi poarte paşii chiar pe urmele Mântuitorului Hristos, cu binecuvântarea staretului merge să se închine la mormântul Domnului din Ierusalim. Atras de frumuseţea locurilor sfinte, se stabileşte la o mănăstire din ţinutul Iudeei, pe când avea doar 18 ani, cerând în acest sens binecuvântare de la un alt vestit cuvios-Eftimie cel Mare, sub îndrumarea căruia rămâne o bucată de vreme. Este trimis apoi în ascultare în părţile Egiptului, unde aflându-l părinţii săi trupeşti, încearcă să-l determine să părăsească viaţa călugărească pentru a intra în cea militară, dar fără nici un succes. Sava era ferm în hotărârile sale şi voia să tragă brazda până la capăt, fără a se mai uita înapoi. Pentru a scăpa de presiunea părinţilor, se întoarce iarăşi în părţile Palestinei şi, timp de zece ani, se nevoieşte într-o peşteră neştiut de nimeni, mâncând numai ierburi şi rădăcini la 3—4 zile, ajungând să fie văzător cu duhul şi mare osârduitor întru păstrarea pravilei călugăreşti. Faima vieţuirii sale aspre s-a răspândit curând în toată Palestina, încât numeroşi monahi şi chiar mireni din toate părţile veneau să-i ceară povaţă. Pe mireni îi sfătuia să se poarte cu frică faţă de Dumnezeu şi cu dragoste faţă de semeni, iar monahilor le dădea binecuvântare să-şi aleagă peşteri unde să petreacă toată săptămâna în post şi priveghere, iar duminica să se întâlnească cu toţii în lavra Sfântului Atanasie, pentru a se împărtăşi cu Trupul şi Sângele Domnului. În jurul său se strâng mai întâi vreo 70 de monahi, răspândiţi pe la diferite chilii şi peşteri, iar la puţin timp numărul acestora ajunge la câteva mii. Aflând patriarhul Ierusalimului de faima, de râvna şi neadormita priveghere a cuviosului Sava, îl cheamă la sine şi deşi acesta la început nu voi să primească, în cele din urmă este hirotonit preot, încredinţându-i-se purtarea de grijă faţă de toţi pustnicii din părţile acelea, al căror număr nu era prea mic. În această perioadă, fiind singurul copil al părinţilor săi, destul de înstărit din punct de vedere material, săvârşindu-se aceştia din viaţă, cuviosul Sava împarte o parte din moştenire săracilor, iar cealaltă parte o vinde şi zideşte case de oaspeţi, biserici, chilii şi spitale în scopul iubirii aproapelui. În toate acestea cei care deserveau

(Continuare în pag. a 2-a)

Protos. Ştefan Guşă

Autobiografie

Povestea puiului de mocan începe de departe:
De la păstorii cei vechi, mânaţi de soartă înainte;
Dar, eu m-am născut la un an după nouă sute şapte,
Când cenuşa conacelor boiereşti era fierbinte! ...

Eram Prâslea. Ultimul din paisprezece copii.
Pentru sărăcia din blid şi umilinţa din suman
Tata luptase în răscoală şi zăcea prin puşcării,
Mama şi fraţii munceau pe moşia lui Marghiloman.

Dacă el nu ajungea până la Podul Buzăului
— În acele zile de cumplit necaz şi de mult amar —
Cu gloata răsculaţilor de pe Valea Călnicului,
Nici eu n-aş fi putut înainta până la Seminar.

Când trec podul şi citesc inscripţia recunoştinţei,
Ştiu că acolo e şi lupta tatei pentru mai bine;
Dar, nu ştiu de ce simt sub limbă amarul biruinţei
... Şi eu, când biruiesc, — biruieşte mocanul din mine.

Lui îi datorez această autobiografie,
Scrisă, sincer, cu condeiul prin darul poeziei;
Cu pensula vreau să-i prind chipul, — ca într-o efigie
Şi să-i dau binecuvântarea cu harul Preoţiei.

Pr. Lăudatu Vasilescu

Unirea din 1918...

(Urmare din pag. 1)

al XVII-lea, s-a şi reuşit. Apoi, ca împărţindu-i să-i stăpânească mai uşor. *Divide et impera.* Aceasta a fost politica Habsburgilor catolici. Şi, legat de aceasta, să-i facă pe români să se urască între ei, să nu mai aibă credinţa comună cu cei de peste munţi, aşa fel încât nici între ei să nu se ajute, nici de peste munţi să nu ceară ajutor. Oare n-a declarat Atanasie Anghel, sărmanul, că se leapădă şi de Mitropolitul şi Voievodul Românilor de peste munţi, din Ţara Românească? De Constantin Brâncoveanu!

În 1918 Ortodoxia a putut ieşi din catacombele în care se afla ca religie *tolerată*. Momentul a impus şi o refacere a unităţii religioase rupte în anul 1700 dar, se spune, ideea n-a putut fi realizată din cauza amestecului unui politician bine cunoscut.

Transilvania n-a fost ocupată de armata română în 1918. Ea şi-a afirmat singură dreptul istoric la unitatea cu Ţara, împlinind ceea ce ceruseră românii încă la 1848: *Vrem să ne unim cu Ţara!*

Ziua de 1 decembrie 1918 a fost ziua de culme a Reîntregirii.

Să nu uităm succesiunea faptelor. Începutul l-a făcut Basarabia. În acelaşi an. La 27 martie 1918, basarabenii prind momentul potrivit şi, după o scurtă fază de *Republică democratică moldovenească independentă* (1917), Republica hotărăşte Unirea cu *„Mama sa România"*, scriind în *Actul Unirii* elaborat de *Sfatul Ţării*, că fac acest act *„în puterea dreptului de neam şi pe baza principiului ca noroadele singure să-şi hotărască soarta lor de azi înainte şi pentru totdeauna"*. Actul Unirii a fost semnat de Ion Inculeţ, preşedintele Sfatului Ţării, de Pan Halipa, vice-preşedinte şi de Ion Buzdugan, secretar. Unirea s-a afirmat atunci „pentru totdeauna". N-a fost să fie aşa, dar hotărârea e hotărâre şi rămâne valabilă pentru totdeauna. Dreptul de neam nu poate fi infirmat de nimeni şi de nimic. Basarabia revenea la Patria-Mamă după 106 ani de la răpirea ei de către ruşi din mâinile turcilor care nu erau stăpâni pe ea.

Actul Unirii Basarabiei a fost ratificat de Parlamentul României la 29 decembrie 1919. Sub preşedinţia lui Nicolae Iorga, raportorul a fost Vasile Stroescu, marele mecenat care a ajutat ca nimeni altul, până în 1918, şcolile şi bisericile româneşti din Transilvania, iar *Expunerea de motive* a făcut-o un transilvănean, Al. Vaida Voievod, ministru secretar de stat fără portofoliu ,delegat cu administrarea Basarabiei. *„Unirea tuturor românilor într-un singur stat este un act al dreptăţii istorice şi al civilizaţiei umane"*, a spus atunci Al. Vaida Voievod, referindu-se evident şi la Transilvania, căci el vorbea în Parlament la 29 decembrie 1919, deci după un an.

Aşadar la început a fost Basarabia.

Apoi, aceeaşi hotărâre a luat-o şi Bucovina, înstrăinată încă din anul 1775.

Congresul General al Bucovinei s-a întrunit în Sala Mitropoliei din Cernăuţi, la 28 noiembrie 1918, unde s-a citit şi s-a aprobat *„Hotărârea de unire necondiţionată şi pentru vecie cu România"*. Au fost prezenţi delegaţi din Basarabia şi din Transilvania, iar Preşedinţia a fost asumată de Iancu Flondor. *Moţiunea de primire a Unirii* afirma că Bucovina a fost dintotdeauna parte a Moldovei, că în acea parte a Moldovei a fost Scaun domnesc la Suceava, că la Rădăuţi sunt îngropaţi primii zece domnitori ai Moldovei, iar la Putna Ştefan cel mare şi Sfânt. S-a spus limpede că anexarea de către Habsburgi în 1775 a fost silnică şi că a rupt Bucovina din trupul Moldovei, ţinând-o prizonieră 143 de ani, silind pe bucovineni să lupte pentru interesele altora prin toată Europa sub steag străin. Drept răsplată li s-au redus drepturile moştenite din strămoşi, şi li s-a izgonit limba română din şcoli şi biserici!

Acum ei afirmau că a sunat ceasul izbăvirii şi al Unirii tuturor românilor dintre Nistru şi Tisa, într-un stat unitar, după ce Dumnezeu i-a pedepsit pe asupritori dezmembrându-le monarhia şi imperiul. Adunarea a hotărât, prin *„liberă hotărâre"*, Unirea *„în numele suveranităţii naţionale"*. Unirea s-a hotărât a fi *„necondiţionată şi pentru vecie"*, aşa cum au hotărât-o şi basarabenii şi cum o vor hotărâ numai peste câteva zile şi transilvănenii şi bănăţenii.

Recomandarea aprobării *Moţiunii* a fost făcută de către cunoscutul istoric Ion Nistor, membru al Consiliului Unirii; Votul s-a făcut prin *„aplauze nesfârşite"*, deci Unirea s-a aprobat cu unanimitate.

A urmat Transilvania.

Transilvania a făcut finalul printr-o demonstraţie uriaşă, cu delegaţi din toate părţile Transilvaniei, acreditaţi în regulă pentru a exprima voinţa de unire. Şi aşa cum în anul 1848 pe Câmpia Libertăţii fuseseră împreună Andrei Şaguna şi Ioan Lemeni, şi la Alba Iulia au fost împreună Miron Cristea şi Iuliu Hossu, împreună cu mari personalităţi ca Ioan Pop de Băseşti, Vasile Goldiş, Iuliu Maniu, şi lista ar fi interminabilă. În ceasurile mari ale istoriei românii din ambele confesiuni au fost împreună, în ciuda celor care i-au vrut şi i-au ţinut peste 200 de ani dezbinaţi. Exemplul celor amintiţi mai sus rămâne un model istoric şi pentru astăzi.

Biserica românească a fost mereu candela aprinsă a unităţii de neam. Ea a întreţinut *„Limba vechilor cazanii"* în biserici, ea ne-a apărat de maghiarizare, de rusificare şi, în Bucovina, de câte altele au mai vrut să facă Habsburgii din noi. Căci noi am fost prezenţi în toţi cei care au suferit, şi în toţi cei care au izbutit unirea. Noi eram în ei, aşa cum ei sunt acum în noi, şi cum vom rămâne pe vecie aceiaşi, ieri, astăzi şi mâine. Nu zicem noi oare: *„Noi am luptat la Călugăreni"*, şi peste tot pe unde au luptat strămoşii noştri? Şi nu s-au străduit ei să fie „noi" lăsându-ne sfânta moştenire a gliei strămoşeşti?

Nu trebuie să uităm că suntem moştenitorii unor tradiţii peste tot respectate, cu sutele de ani, în toate provinciile vremelnic năpăstuite, şi nimeni şi nimic nu ne dă dreptul să trădăm astăzi moştenirea înaintaşilor şi *„dreptul de neam"* de a-l apăra aşa cum l-au afirmat ei.

Un gând trist mă duce acum, la această aniversare a unei bucurii, spre o parte din Biserica de peste Prut care, nesilită de nimeni de data aceasta, trăieşte momente de apostazie naţională, uitând de *„dreptul de neam"* şi optând pentru dreptul la înjosire şi îngenunchere în faţa ocupantului, rugându-l să rămână s-o stăpânească în continuare. Cine înţelege ceva din aceasta, să ne spună şi nouă, celor 23 de milioane de români din ţară şi celor cca 12 milioane din afara graniţelor, căci noi nu înţelegem nimic. Să fie doar o rătăcire temporară ,sau o boală de nevindecat, precum e lepra, ciuma, cancerul... Sărmanii îmbolnăviţi cer, dincolo de condamnare, mila noastră, dar cât e de grea mila faţă de unii ca aceştia!

N-aş vrea să uit să amintesc de episodul Nicolae Bălan, viitorul mitropolit al Ardealului, şi de rolul lui în organizarea plebiscitului de la Alba Iulia. Comitetul Naţional Român din Transilvania l-a trimis în Moldova la Iaşi să se întâlnească cu regele Ferdinand şi cu Guvernul României, spunându-le ce se petrece în Transilvania, El transmisese de acolo ceea ce s-a părut a fi mai bine şi mai urgent: *Adunare de îndată la Alba Iulia; unire cu Patria-Mumă fără condiţii.* Dar el personal a ajuns la Alba Iulia seara târziu, la 1 decembrie 1918, pentru că pe dealul Perşanilor i s-a stricat maşina şi a trebuit s-o împingă ore întregi. Aducea cu el şi un mesaj al lui Nicolae Iorga. Il va fi predat seara, după ce marele eveniment se petrecuse dimineaţa. Intenţia era ca mesajul să fie citit Adunării.

Printre cei patru aleşi să ducă la Bucureşti *Actul Unirii* Transilvaniei cu Patria-Mumă, a fost şi episcopul ortodox al Caransebeşului, viitorul patriah al României Miron Cristea, şi episcopul Iuliu Hossu viitorul Cardinal.

Ziua de 1 decembrie 1918 a fost, ca şi cea din anul 1600, marea zi de împlinire a unirii tuturor românilor pe vatra strămoşească a Dacilor. Şi va rămâne astfel pentru toate veacurile care vor urma, până la sfârşitul istoriei. Şi chiar dacă întâmplări nefericite vor mai veni, cum au mai venit, şi cum mai avem parte şi astăzi de unele asemenea, 1 Decembrie rămâne, dincolo de toate, simbolul unei realităţi împlinite şi mereu în stare de reîmplinire, simbolul unităţii şi al speranţei.

Rolul Sibiului în acţiunea unionistă

(Urmare din pag. 1)

Subjugarea naţională, accentuată în perioada dualistă, a impulsionat procesul de organizare politică a forţelor româneşti. În octombrie 1880 s-a ţinut la Sibiu o conferinţă la care s-a hotărât elaborarea unui program de acţiune politică comună a maselor româneşti din Transilvania.

Între 12—14 mai 1881 se întruneşte la Sibiu Conferinţa naţională, cu care ocazie se hotărăşte crearea Partidului Naţional Român, menit să rezolve problemele naţiunii româneşti din Transilvania şi Banat. Se hotărăşte şi alcătuirea unui Memoriu care să fie publicat. S-a tipărit, la Sibiu, în 1882 în 4 limbi. Se critică legile sistemului dualist.

În slujba ideilor de unire, în aprilie 1884, se înfiinţează la Sibiu revista „Tribuna" — primul cotidian al românilor din Ardeal.

În 21—22 ianuarie 1892 s-a întrunit la Sibiu Conferinţa P.N.R. S-a ales un nou Comitet Central şi s-a fixat ziua de 28 mai 1892 ca dată a înaintării Memorandului împăratului de la Viena.

În Transilvania au izbucnit puternice acţiuni de solidarizare cu memorandiştii. Înainte de proces are loc la Sibiu o întrunire populară de solidarizare cu „inculpaţii".

După desfiinţarea P.N.R., s-a înfiinţat un comitet provizoriu. Acesta a convocat, pentru 26 noiembrie 1894 o mare adunare populară la Sibiu, cu scopul deliberării asupra organizării P.N.R.

Din Sibiu, la 6 februarie 1896, Dr. Ion Raţiu trimite un Proiect de manifest cu privire la programul de viitor al mişcării naţionale din Transilvania, iar în 2 mai un apel pentru convocarea unei conferinţe a P.N.R. la Sibiu. Conferinţa a fost interzisă.

Împotriva aniversării în 1896 a unui mileniu de la venirea ungurilor în câmpia Panonică au avut loc mari mitinguri de protest. Într-o consfatuire a P. N. R. ţinută la Sibiu, s-au trimis delegaţi la Iaşi şi Sinaia ca să organizeze acţiuni împotriva acestei aniversări.

Românii au protestat şi faţă de proiectul legii pentru maghiarizarea vieţii politice prin stabilirea oficioasă a numelor de localităţi din 1897. P.N.R. a hotărât întruniri de protest. Astfel, în 14 decembrie s-a ţinut la Sibiu o consfătuire în care poporul român îşi exprimă protestul împotriva acestui proiect de lege.

În legătură cu unitatea naţională, revista „Luceafărul" din Sibiu (nr. 4 din februarie 1909) declară că românii din Transilvania sunt uniţi în cugete şi simţiri cu cei din România, că aşteaptă „alte uniri ce mai sunt de îndeplinit în sânul poporului român".

După desfiinţarea revistei „Tribuna" (8 mai 1912), toate forţele publicistice se concentrează în jurul ziarului „Românul" din Arad. Prin declaraţia din 8 martie 1912, semnată la Sibiu, de 29 intelectuali români se reorganizează P.N.R. în vederea „operei de consolidare a neamului românesc".

La 1 noiembrie 1918 se constituie Consiliul Naţional Român din Sibiu, care aduce la cunoştinţa populaţiei româneşti din oraş prefacerile politice în desfăşurare, cerându-i să păstreze ordinea.

În 2 noiembrie a avut loc la Sibiu o puternică demonstraţie, cu care ocazie soldaţii au înlocuit rozeta imperială cu tricolorul.

Consiliul Naţional Român al jud. Sibiu a cerut la 9 noiembrie 1918 ca „în fiecare comună să se înfiinţeze sfat naţional".

Consiliul naţional săsesc, întrunit la Sibiu în 21—22 noiembrie hotărăşte să intre în legătură cu C.N.R.

Mişcarea naţională revoluţionară din Transilvania, în toamna lui 1918 ,a reuşit să înlăture vechiul aparat de stat maghiar. Un manifest al C.N.R. din Sibiu precizează: „în unele comune oamenii au înlăturat de la cârmă pe slujbaşii de până acum, mai cu seamă pe notari".

După unire, guvernarea românească în Transilvania a fost exercitată prin Consiliul Dirigent şi Marele Sfat Naţional, care îşi stabilesc locul de activitate la Sibiu.

În congresul Partidului Social Democrat, ţinut între 19—20 ianuarie 1919 la Sibiu, socialiştii români au aderat la actul unirii.

Tot în ianuarie, în ziua de 21, sosește la Sibiu Gen. Patey cu ocazia incidentului de la Zalău ,când armata ungară a atacat armata română. Gen. Patey a avut o convorbire cu comisarul Apathy, învinuit de provocarea sus-numitului incident.

Populaţia săsească din Sibiu, întrunită la 12 martie 1919, se declară de acord cu actul înfăptuit la 1 decembrie 1918. Acelaşi lucru, în 8 iunie, îl face şi populaţia germană.

Unirea s-a proclamat şi făptuit la Alba Iulia. La realizarea acestui vis al neamului românesc au contribuit românii din toate oraşele şi satele transilvane. Oraşul Sibiu a avut un rol istoric deosebit.

Prin momente şi acţiuni ce s-au iniţiat şi făptuit în el, Sibiul a contribuit la Unirea din 1 decembrie 1918 — eveniment memorabil, încrustat cu diadema nepieririi în coloana infinită a istoriei româneşti.

Clerici români din Bihor la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918

Participarea clerului român din Bihor la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, în care s-a hotărât unirea Transilvaniei cu Patria-Mamă, se înscrie pe linia unei îndelungate şi rodnice contribuţii la lupta întregului popor român pentru drepturi şi unitate naţională. Sufletul acestei lupte şi animatorul ei principal — din partea clerului bihorean — l-a reprezentat episcopul de mai târziu al Oradiei, Roman Ciorogariu. Prin clerul şi învăţătorii bihoreni — cei mai mulţi foşti elevi ai săi la Institutul teologic-pedagogic din Arad — Roman Ciorogariu a desfăşurat o largă acţiune de lămurire a maselor asupra evenimentelor în curs, pregătindu-le pentru ziua realizării idealului naţional de unitate statală deplină a poporului român.

Organele de supraveghere şi represiune ale guvernului au sesizat de mult rolul acestor intelectuali în ce priveşte îndrumarea poporului şi-i numeau „instigatori". Împotriva lor au fost luate cele mai drastice măsuri. Au fost întocmite „liste de suspecţi" şi internaţi în lagărele din judeţul Şopron, în număr de peste zece mii de români, între aceştia şi mulţi preoţi şi învăţători.

După istorica întrunire de la Oradea, din 12 oct. 1918, în care Comitetul executiv al Partidului Naţional Român s-a întrunit spre a dezbate situaţia politică şi a lua măsurile cuvenite pentru a proclama dreptul la autodeterminare al popoarelor conform principiilor wilsoniene, în ziua de 3 noiembrie 1918, în casa lui Aurel Lazăr, a avut loc constituirea Consiliului Naţional Român, aşezat de la început sub dispoziţiile Consiliului Naţional Central din Arad. Din procesul verbal încheiat cu acest prilej, se constată prezenţa, între alţii, a unui însemnat număr de clerici în frunte cu vicarul episcopesc de atunci, Roman Ciorogariu, secondat de colaboratorii săi apropiaţi, consilierul Gh. Tulbure, secretarul eparhial Aurelian I. Magieru şi alţi preoţi din loc. De la uniţi au fost de faţă Dr. Iacob Radu, Gh. Miculaş, Augustin Maghiar şi alţii. Îndată după această şedinţă, vicarul Roman Ciorogariu a dat cunoscuta *Circulară* către preoţimea şi învăţătorimea de sub jurisdicţia Consistoriului său. În ea, preoţii şi învăţătorii sunt îndatoraţi „să lumineze poporul asupra adevăratei stări de lucruri"; să vestească „evenimentul mare al zorilor păcii definitive şi a datoriei cetăţeneşti de a susţine pacea şi bunăvoirea între oameni". Mai departe se spune: „Vă fac de datorie să sprijiniţi acţiunea acestui Consiliu Naţional... să intraţi însivă în aceste comitete locale... care sunt sfaturi de pacificare şi îndrumare în albia ordinei publice. Dreptul de liberă dispoziţie a naţiunilor nu înseamnă anarhie... ci dreptul de a trăi liber viaţa naţională, între marginile legii, respectând acest drept şi celorlalţi concetăţeni".

În acest timp, Consiliul Naţional Român a emis Circulara din 2/15 noiembrie 1918 prin care se convoca „Marea Adunare Naţională Română" pe data de 1 decembrie (stil nou), arătând că sunt invitaţi „din oficiu" arhiereii, locţiitorii lor, vicarii episcopeşti, consistoarele, protopopii, reuniunile învăţătoreşti, precum şi profesorii Institutelor superioare şi medii de învăţământ, cu câte un delegat al lor.

Printr-o scrisoare personală, datată 9/22 noiembrie 1918, Vasile Goldiş ţine să asigure pe Roman Ciorogariu că „spre a înconjura orice neînţelegere, vă avizăm că P. Cuv. Voastră, ca preşedinte al Consistoriului gr. or. român din Oradea, sunteţi membru din oficiu al Adunării Naţionale ce se va ţinea la 1 Decembrie a.c. în Alba Iulia". Această Adunare — se ştie — a avut loc la data fixată. Din partea clerului au fost de faţă trei feluri de participanţi; mai întâi cei aleşi din partea unor cercuri electorale, apoi membrii de drept reprezentând instituţiile şi aşezămintele naţionale româneşti şi, în sfârşit, cei prezenţi din iniţiativă proprie. Roman Ciorogariu descrie cu patos-ul lui cunoscut, peripeţiile drumului şi desfăşurarea lucrărilor Adunării. El spune că dintre cele dintâi două categorii „s-au făcut cam două sute delegaţi din Biharia". Se pare însă că numărul participanţilor, între care şi cei veniţi pe cont propriu, a fost mult mai mare.

Din datele publicate de *Gazeta Oficială* din Sibiu (nr. 1 din 1/14 decembrie 1918), reluate şi completate ulterior, se cunosc numele următorilor preoţi aleşi şi delegaţi din partea unor cercuri electorale:

— Preotul *Dimitrie Popa*, paroh în Tulca, ales în cercul Salonta.
— Preotul *Iosif Tărău*, paroh în Săcădat, delegat al cercului Aleşd.
— Preotul *Coriolan Manu*, paroh în Abrămuţ, delegat al cercului Marghita.
— Preotul *Pop Gheorghe*, paroh în Oşorheiu, delegat al cercului Biharia.
— Preotul *Alexandru Golea*, paroh în Hidişelul Nou şi delegat al cercului Ceica.

Se ştie că nu toate cercurile electorale au delegat şi preoţi ca reprezentanţi ai lor la Alba Iulia. Faptul este explicabil dacă ne gândim la numărul mare ale delegaţilor clerici ca reprezentanţi ai instituţiilor bisericeşti, şcolare şi culturale. Astfel, din partea Consistoriului ortodox şi a Capitlului unit din Oradea au participat vicarul episcopesc Roman Ciorogariu, episcopul unit Dumitru Radu, 15 protopopi, doi consilieri, delegaţi ai societăţilor culturale, ai Reuniunilor de cântări şi muzică, ai societăţilor studenţeşti şi financiare, Reuniunilor de femei, ai Gărzilor naţionale, Reuniunilor de meseriaşi şi comerciale.

Dintre preoţii participanţi ca reprezentanţi ai unor instituţii bisericeşti şi cei plecaţi pe cont propriu, amintim doar câteva nume, cu regretul de a nu fi putut aduna date precise despre ceilalţi clerici care au fost de faţă la această Mare Adunare Naţională. Astfel, au participat: Preotul *Andrei Horvat*, protopopul Oradiei, preotul *Gent Ioan* din Oradea, canonicul *Iacob Radu*, profesorul de teologie *Gheorghe Miculaş*, preotul profesor *Petru Tămâian*, Preotul *Dudulescu Gavril*, Preotul *Petru E. Papp* din Pocola devenit protopop al Beiuşului, Preotul *Petru Şerb* din Girişul Negru, devenit protopop la Beliu, Preotul *Alexandru Muntean* din Tileagd — preot cărturar cu frumoasă activitate publicistică, mutat mai târziu la Caransebeş, Preotul *Nicolae Roxin* din Micherechiu, Preotul *Aurel Victor Florea* din Călugări, Preotul *Nicolae Maliţa* din Săbolciu, Preotul *Mihai Giurău*, devenit ulterior protopop la Marghita şi Beliu şi Preotul *Gheorghe Bordaşiu* din Husasăul de Criş, devenit preot în Săbolciu.

Unii dintre aceşti preoţi participanţi la Alba Iulia şi-au scris mai târziu amintirile şi au descris desfăşurarea evenimentelor de atunci.

Unul dintre aceştia, preotul Gheorghe Bordaşiu, pe atunci învăţător confesional ne-a lăsat o *Cronică* a satului şi parohiei Săbolciu. Împreună cu preotul acestui sat, Nicolae Maliţa, au cântat în strana bisericii din Alba Iulia dând, după expresia dragă lui, „cel dintâi *Amin* la binecuvântarea dată României întregite".

După întoarcerea de la Alba Iulia, Roman Ciorogariu — conştient de răspunderea ce o avea pentru buna desfăşurare a vieţii noi româneşti care începea, a dat o prea frumoasă şi cuprinzătoare *Circulară*, lămurind, în 11 puncte, atât cauzele războiului cât şi cele ce se cuvin a fi făcute de acum înainte. Rând pe rând, ţinuturile româneşti au fost eliberate de armata română care înainta biruitoare. Se aştepta cu înfrigurare sosirea acestei armate şi în Oradea, unde începuseră grave tulburări. „Omul năcăjit din Oradea — scrie cu amară ironie Roman Ciorogariu — se gândea tot la porunca aia ce nu mai venea". Din decembrie 1918, îndată după Alba Iulia, şi până la 20 aprilie 1919, Bihorul a cunoscut clipe de aşteptare desnădăjduită şi de suferinţe cumplite şi chiar jertfe de sânge nevinovat. El însuşi s-a aflat în faţa morţii de care n-a scăpat decât datorită intrării armatei române în Oradea. Întâmpinând şi salutând cu înflăcărate cuvinte această armată care aducea ordinea şi civilizaţia în oraşul greu încercat, Roman Ciorogariu n-a uitat să ceară ocrotire şi „pentru elementele de ordine ale concetăţenilor noştri maghiari, care împreună cu noi au suferit ororile anarhiei". Era şi acest gest una din dovezile spiritului de omenie care a caracterizat întotdeauna poporul nostru.

Prot. dr. Gheorghe Liţiu

DIN SF. SCRIPTURĂ:

Din pricina banilor, mulţi au păcătuit şi cine caută să se îmbogăţească îşi întoarce ochiul de la dreptate.
(Înţelepciunea lui Solomon 27, 1)

Fiule, păstrează-ţi întreagă floarea vârstei tale şi nu da altora tăria ta!
(Înţelepciunea lui Solomon 26, 21)

Sf. Sava cel sfinţit

(Urmare din pag. 1)

erau monahii. Vestea asprimii şi râvnei sale îl fac atât de vestit încât mii de monahi se strâng în jurul său cerându-i să rămână în obştea lui, fiind nevoit să-i împartă la şapte dintre mănăstiri, în care vestiţi pustnici, fie că locuiau permanent, fie că veneau din peşteri duminica pentru a primi Sfintele Taine, el urmărindu-i şi supraveghindu-i îndeaproape pe fiecare în parte.

Ceea ce a rămas de la el până astăzi şi care se respectă întocmai în cele mai multe din mănăstirile de la noi şi din întreaga Ortodoxie este „Tipicul Sfântului Sava" — carte de mare autoritate.

Cunoscându-şi din vreme sfârşitul, cuviosul părinte se pregăteşte pentru plecarea în viaţa de dincolo, lucru ce s-a întâmplat în zorii zilei de 5 decembrie, la vârsta de aproape 100 de ani. Sfintele sale moaşte au fost aşezate de ucenicii săi cu mare cinste în raclă de argint şi se păstrează până astăzi ca un odor de mare preţ în mănăstirea ce-i poartă numele, nu departe de Betleem, fiind una din cele mai vechi şi mai frumoase mănăstiri din Ţara Sfântă. Din viaţa cuviosului Sava cel sfinţit, s-ar părea că pot lua pildă numai monahii. Într-adevăr, felul său de viеţuire este îndemn pentru toţi cei ce au făgăduit ascultare necondiţionată, dar nu numai pentru aceştia. Orice creştin trebuie să-şi pună de acord viaţa cu preceptele Evangheliei. Sfântul Sava părăseşte toate ale lumii acesteia încă de la vârsta de 8 ani, îmbrăţişând viaţa monahală, pe care desigur n-o poate îmbrăţişa oricine, ci numai cei cărora le este dat. E frumoasă, dar în acelaşi timp şi spinoasă. Sunt încercări şi necazuri, dar sunt şi bucurii, poate chiar mai mari şi mai multe decât în viaţa de familie, deşi acestea nu pot fi înţelese decât de cei ce le trăiesc. Pot însă avea aceleaşi bucurii şi poate chiar mai mari, şi familiştii, care, înţelegând rostul căsniciei, îşi cresc pruncii în cultul muncii, cu respect faţă de oameni şi cu frică faţă de Dumnezeu. Cel ce a spus primei perechi de oameni: „Creşteţi şi vă înmulţiţi" — le va răsplăti acestora. Cuvine-se aşadar, ca cei cu familii să-şi îndeplinească cu conştientă răspundere îndatoririle ce le revin în calitate de soţi şi părinţi, iar cei din mănăstiri asemeni cuviosului părintelui nostru Sava, să nu-şi uite rostul şi menirea intrării lor în mănăstire, rugându-l pe Sf. Sava să ducă rugăciunile noastre către Părintele Ceresc şi să-L roage pentru mântuirea sufletelor noastre.

Ştefan Cicio-Pop

(Urmare din pag. 1)

rector al ziarului *Ardealul*, la care am colaborat şi eu. *Vasile Netea* era cu oratoria sa demnă de Kogălniceanu. Ziaristul de la *Curentul*, *Constantin Hagea*, Poetul *Iustin Ilieşiu*. Alt poet, minunatul *Lucian Valea*, fost, apoi, prieten de puşcărie, acum odihnindu-se pe veci în cimitirul din Bistriţa, în vecinătatea lui *Matei Eminescu*. Mulţi, alţii, se strânseseră la acea masă, istorică.

Ştefan Cicio-Pop, de nenumărate ori văzut de mine la Camera deputaţilor, al cărei preşedinte era, repet, în *1928*. Cu deosebită prestanţă conducea lucrările şedinţelor. Uneori, ca să nu zic deseori, se iscau tulburări. Vociferări. Ca de pildă N. Lupu, deputat de Fălciu, totdeauna vehement. Gata de harţă. Ba cu unul, ba cu altul. Într-o zi i-a căzut victimă *Octavian Goga*. Poetul pătimirii noastre, cum l-a numit Constantin Stere, dăduse pe cartea sa de poezii autograf lui Aristide Blank, evreu, mare bancher. Lui Lupu şi altora, nu le convenea ca un antisemit să facă astfel de fapte. Goga se apăra: „La noi în literatură se obişnuiesc dedicaţiile. De aceea i-am dat autograf lui Blank. De altfel, e autor de multe binefaceri. Iniţiator al editurii „Cultura Naţională". Zadarnic! Revoltă în şedinţă. În astfel de împrejurări, ca de atâtea ori, îl auzeam pe Ştefan Cicio-Pop: „Linişte Domnilor! Linişte!". Cu mâna zdrăngănea clopoţelul. Sau pe ardeleneşte „ţângălăul".

Iată, rezumativ, gânduri de ziua de 1 Decembrie. Valabile pentru tot timpul cât voi mai trăi.

„Unirea cu fraţii de peste Carpaţi, mai presus de orice"

Unul dintre intelectualii ardeleni care au militat cu dăruire şi pasiune pentru libertatea şi unitatea poporului nostru a fost preotul Romul Bucşa (1888—1960).

Viitorul luptător pentru cauza naţională s-a născut în comuna Radeş, lângă Rupea, unde a urmat cursurile şcolii confesionale româneşti. De aici, paşii i-au fost îndrumaţi spre Braşov, la liceul „Andrei Şaguna". Crescut şi educat în spiritul luptei naţionale, tânărul elev, pe când era în ultima clasă de liceu, a arborat la 3/15 mai 1908 steagul tricolor românesc pe mormântul lui Andrei Mureşanu din Braşov. Pentru această cutezanţă, autorităţile maghiare l-au anchetat şi dat în judecată, în vara anului 1908, sub acuzaţia de instigaţie, motiv pentru care a fost eliminat din şcoală.

Mutat la Sibiu, el a urmat cursurile Seminarului Andreian, la absolvirea căruia, în vara anului 1913 a fost numit preot în Sibiu, la parohia din strada Lungă.

Cu ocazia instalării sale în funcţie, la data de 20 iulie/2 august 1913, sâmbătă, ziua Proorocului Ilie, l-au aşteptat în gară un mare număr de credincioşi din parohie, cu muzică, prapori, un steag tricolor românesc, steagul oficial — unguresc şi mai multe trăsuri. După rostirea cuvântului de bun venit şi răspunsul preotului, acesta, însoţitorii şi credincioşii au urcat în trăsură şi, urmaţi de ceilalţi enoriaşi, pe jos, cortegiul s-a pus în mişcare. Când coloana a ajuns în faţa primăriei, a intervenit poliţia. Aceasta a oprit-o şi i-a cerut lui Moldovan, port-drapelul steagului românesc, să-l predea, pentru că purtarea lui e interzisă. Cum port-drapelul a refuzat să-l predea, poliţaii au sărit asupra lui, luând steagul cu forţa. În timpul acestei busculade, Moldovan a fost bătut de oamenii poliţiei, lovit cu sabia şi rănit. În urma acestui incident, Moldovan a fost închis, iar steagul tricolor confiscat şi depus în magazia din beciul primăriei. Românii, nemulţumiţi de comportamentul autorităţilor faţă de ei şi tricolorul naţional, au aruncat în curtea magistratului steagul oficial, unguresc.

Peste câteva zile, preotului Romul Bucşa şi multora din enoriaşii săi li s-a intentat un proces sub acuzaţia de purtare ilegală a steagului românesc, instigare, tulburarea liniştii publice, ultragierea steagului oficial şi a autorităţilor în exerciţiul funcţiunii. Pentru aceste culpe, 24 de români ortodocşi din Sibiu, între care şi preotul Romul Bucşa, au fost pedepsiţi cu închisoare de la 3 la 10 zile şi cu amenzi de la 40 la 150 coroane, totalizând 103 zile închisoare şi amendă în sumă de 1.630 coroane.

După instalarea sa în funcţie, preotul Bucşa a continuat să activeze în mişcarea naţională, motiv pentru care autorităţile poliţieneşti ungare l-au urmărit şi anchetat în mai multe rânduri.

În a doua jumătate a lunii septembrie 1916, când trupele române s-au retras din zona Sibiului, autorităţile maghiare revenite la posturi, l-au arestat pe părintele Romul Bucşa, împreună cu soţia sa Eugenia, născută Joandrea, deportându-i în lagărul de la Turkeroc, din Ungaria, pentru delictul de trădare de patrie. După o detenţie de opt luni şi jumătate, la 1 iunie 1917 soţii Bucşa au fost eliberaţi.

În toamna anului 1918, când s-a declanşat revoluţia burghezo-democratică în Imperiul austro-ungar, preotul Romul Bucşa a luat parte activă la evenimente. Astfel, la 31 octombrie a participat la constituirea Consiliului naţional român al oraşului şi judeţului Sibiu, iar în zilele următoare la înfiinţarea de consilii şi gărzi naţionale româneşti în satele vecine. Pentru activitatea sa pusă în slujba cauzei naţionale, cu ocazia alegerii de delegaţi pentru Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, ce a avut loc la 24 noiembrie în cercul electoral II al oraşului Sibiu, unul din cei cinci delegaţi aleşi a fost preotul Romul Bucşa.

Peste câteva zile, la 27 noiembrie, în frunte cu preotul Bucşa, locuitorii din cartier se adună în curtea bisericii şi cu toţii semnează actul de adeziune la unirea Transilvaniei cu Patria-Mamă. Iar a doua zi, 28 noiembrie, părintele Bucşa, însoţit de câţiva ostaşi din garda naţională sibiană, a ridicat din beciul primăriei, unde fusese închis, steagul tricolor, proprietatea bisericii din cartierul Maieri, confiscat de autorităţi în urmă cu cinci ani. În timpul acesta, locuitorii cartierului s-au adunat la biserică, în faţa cărora a fost adus steagul tricolor. După sfinţirea acestuia ,părintele Bucşa l-a predat Consiliului naţional român al judeţului Sibiu, pentru a fi arborat pe clădirea primăriei oraşului, unde steagul fusese închis. Apoi, toţi cei prezenţi au alcătuit un convoi care, în frunte cu steagul tricolor şi cântând „Deşteaptă-te române" şi „La arme" s-au deplasat pe străzile Sibiului, până la cazarma din piaţa Hermann ,unde a avut loc o puternică manifestaţie naţională.

În dimineaţa zilei de 30 noiembrie, delegaţii oficiali ai Sibiului, între care era şi părintele Romul Bucşa, însoţiţi de peste o sută de delegaţi neoficiali, a plecat cu trenul special la Alba Iulia.

„Pe drum — relatează părintele Romul Bucşa în însemnările sale —, în vagon, am discutat cu ceilalţi delegaţi din Sibiu şi împrejurimi despre unire. Tuturor le era în gând şi pe buze idealul naţional: unirea cu fraţii de peste Carpaţi, mai presus de orice.

Prin gări am fost întâmpinaţi cu steaguri tricolore, cântece patriotice şi chiote de veselie. În gara Alba Iulia ne-au aşteptat delegaţii Consiliului Naţional Român şi o mulţime de oameni, împreună cu muzica militară. Oraşul, gătit sărbătoreşte, era arhiplin de lume; aici veniseră zeci de mii de delegaţi din toate părţile Transilvaniei şi Banatului, pentru a înfăptui visul dintotdeauna al poporului nostru, unirea tuturor românilor într-un singur stat.

A doua zi, 1 decembrie 1918, pe la orele 9, ne-am îndreptat spre Cazinoul militar din cetate, unde, după prezentarea credenţionalului, am intrat în sală. Aici, începând de la orele 10, în prezenţa celor 1228 de delegaţi, s-au desfăşurat lucrările Marii Adunări Naţionale. Cu mult interes am ascultat cuvântările rostite de conducătorii mişcării naţionale, precum şi rezoluţia citită de profesorul Vasile Goldiş, privind unirea Transilvaniei cu România şi acordarea de drepturi şi libertăţi democratice întregului popor, rezoluţie pe care am aprobat-o cu nespusă bucurie. Minute în şir, delegaţii — între care mă număram şi eu — au ovaţionat pentru înfăptuirea idealului naţional.

În ziua următoare, 2 decembrie, de-abia ajuns la Sibiu, m-am dus la biserică, unde mă aşteptau enoriaşii din cartier, cărora le-am vorbit despre actul istoric al unirii Transilvaniei cu Patria-Mamă, act înfăptuit la Alba Iulia, şi pe care l-am votat în virtutea mandatului încredinţat şi al propriilor mele sentimente naţionale".

Pentru activitatea-i de militant neînfricat pusă în slujba cauzei naţionale, acum la 75 de ani de la făurirea statului naţional unitar român, eveniment la realizarea căruia preotul Romul Bucşa a avut un rol însemnat, îi aducem un cald şi binemeritat omagiu.

Prof. Paul Abrudan

Cu inima la Alba

Cu inima la ALBA, azi reînviem milenii...
De lupte şi de jertfe, de sânge şi bejenii!
Icoane sfinte nouă şi peste veacuri sfinte
De scumpi şi sfinţi martiri, ai mersului 'NAINTE.

Cu inima la ALBA şi sufletu-n CAZANII
Noi ne-am unit ca fraţii şi ne-am învins duşmanii!
Cu inima la ALBA — APULLUMUL roman
Prin NOI prezenţi sunt DACII şi MARELE TRAIAN!

Mereu prezenţi în inimi, i-avem pe GELU, GLAD
Pe MENUMORUTH şi LITOVOI, pe neînfricatul VLAD!

Trăiesc peste ISTORII: BOBÎLNA, TIMIŞOARA,
CĂLUGĂRENI, ROVINE, VASLUIUL, toată ţara!
Făuritori de ţară şi purtători de datini,
Străbuni ni-s BASARABII şi verii lor MUŞATINI.

Cu inima la ALBA, slăvim azi, pe MIHAI
Ce a unit pe-o clipă...
O GINTĂ-UN GRAI şi un PLAI!

Cu inima la ALBA, îi revedem pe MOŢI:
Pe HORIA şi CLOŞCA, martiriul lor pe roţi!
Pe IANCU CRĂIŞORUL, eroul din ABRUD,
În lupta-i cu duşmanul înrobitor şi crud!

Cu inima la ALBA, al LIBERTĂŢII FORUM
Zdrobit-am cătuşa lui SUPPLEX-VALACHORUM.

Cu inima la ALBA, noi, revedem azi, BLAJUL!
CÂMPIA LIBERTĂŢII! voinţa şi curajul,
Acelor opincari, în cuşme şi dimii...
Ce întrupau ARDEALUL! Cei patruzeci de mii.
Cu inima la ALBA, ne amintim de CUZA
De IAŞI, FOCŞANI şi MILCOV,
de SARMIZEGETUSA

Cu inima la ALBA, glorificăm U N I R E A
Trăim INDEPENDENŢA, prin PLEVNA, nemurirea

Cu inima la ALBA, ne amintim de OLT, MĂRĂŞTI
De COSNA, JIU, RĂZOARE, OITUZ şi MĂRĂŞEŞTI,
Unde vitejii noştri, cu sângele lor rece,
Înscris-au peste veacuri, „PE-AICEA NU SE TRECE!"

Cu inima la ALBA, ARADUL îl cântăm
Şi IMN de biruinţă, UNIRII înălţăm!
Voinţa unui NEAM, din TISA până-n MARA
Ce a luptat voind, a se UNI cu ŢARA!

Cu inima la ALBA, prezenţi sunt:
GOLDIŞ, FLONDOR, MANIU şi HALIPPA
Cari VISULUI de AUR, îi constiinţiră C L I P A.
Cu inima la ALBA...
Chemăm BASARABENII!
Chemăm HOTINUL, HERŢA...
Chemăm BUCOVINENII!
Să re'ntregim hotarul cu sfântul său pământ
Lăsat de VODĂ ŞTEFAN, sub aprig JURĂMÂNT!

Cu inima la ALBA! la BUCUREŞTI, SUCEAVA,
Un MONOLIT e ŢARA, cântând UNIRII, SLAVA.

Fluture C. Plăeşu — Bucureşti

Noe şi potopul: pedeapsa dreaptă şi speranţa de salvare

(LECŢIE DE RELIGIE)

1. Organizarea clasei pentru lecţie. (Rugăciunea de intrare în clasă, ştergerea tablei, pregătirea diapozitivelor şi a materialului didactic pentru lecţia următoare, notarea absenţelor etc.).

2. Verificarea temei şi a cunoştinţelor predate în lecţia trecută.

3. *Legătura cu lecţia precedentă, sau cu cunoştinţele anterioare.*

Aşa cum vă amintiţi din lecţia trecută, după ce Adam şi Eva şi-au pierdut cei doi fii, Cain şi Abel, au avut un fiu şi anume Set. Parcurgând ,deci capitolul al cincilea din cartea „Facerea", remarcăm că ne sunt prezentaţi urmaşii lui Set până se ajunge la Noe. De ce se opreşte aici enumerarea? Aceasta vom vedea în lecţia de astăzi.

4. *Comunicarea subiectului lecţiei noi şi a obiectivelor urmărite. (Se va scrie pe tablă).*

...deoarece vom învăţa despre:

„Pedeapsa dreaptă şi speranţa de salvare: Noe şi potopul".

5. *Dirijarea învăţării. Comunicarea noilor cunoştinţe.*

Aşa cum aflăm din ultimul verset al capitolului amintit (capitolul V): „Noe, la vârsta de cinci sute de ani, a născut pe Sem, Ham şi Iafet". Deci dacă Noe avea aşa de mulţi ani, înseamnă că a trecut destul de mult timp de la primii oameni, Adam şi Eva. Să vedem cum a evoluat lumea în tot acest timp? Omenirea se îndrepta spre bine, sau dimpotrivă spre rău? Vom afla citind versetul 5 al capitolului VI: „Domnul a văzut că rautatea omului era mare pe pământ, şi că toate întocmirile gândurilor din inima lui erau îndreptate în fiecare zi numai spre rău". Şi această constatare este foarte gravă şi vă întristează chiar şi pe voi, dragi copii, aşa-i? Să ne gândim puţin împreună: vă mai amintiţi desigur de ora în care am învăţat despre facerea lumii. Dumnezeu crease totul bun şi frumos. Omului îi era destinat a se folosi de toate cele câte au fost create sau „pregătite" anume pentru el. Dar greşeala sa, păcatul său, a făcut ca totul să se schimbe. Vă mai amintiţi ce s-a întâmplat cu Adam şi Eva după neascultarea de cuvântul lui Dumnezeu? Au fost pedepsiţi, aşa-i? Dar cu Cain, ce se întâmplase? Cain a fost un ucigaş. Primii oameni au transmis aşadar mai departe moartea fizică şi cea spirituală, tuturor celor ce s-au născut după ei. Practic, nici un om nu va mai trăi în nevinovăţia dinaintea căderii primilor oameni în păcat. În sufletele oamenilor apare tot mai mult lupta dintre bine şi rău; tot mai mult cad victime răului şi acest fapt tot mai mult atrage după sine vinovăţie, mânia lui Dumnezeu şi apoi pedeapsa răului, a nedreptăţilor şi fărădelegea de tot felul...

Sfânta Scriptură ne spune chiar că: „I-a părut rău Domnului că a făcut pe om pe pământ şi s-a mâhnit în inima Lui... Şi Domnul a zis: „Am să şterg de pe faţa pământului pe omul pe care l-am făcut, de la om până la vite, până la târâtoare şi până la păsările cerului; căci îmi pare rău că i-am făcut".

Printre toţi acei oameni răi, era însă un om, care îl asculta pe Dumnezeu şi respecta voia Sa. El se numea Noe. la fel era şi familia sa. De aceea, „Noe a căpătat milă înaintea Domnului, căci era un om neprihănit şi fără pată între cei din vremea lui: Noe umbla cu Dumnezeu". Iar Dumnezeu a decis să-l salveze de marea urgie pe care urma s-o trimită asupra oamenilor şi anume: un potop care-i va nimici împreună cu pământul. Şi pentru aceasta, Noe trebuie să-şi construiască o corabie mare cu mai multe cămăruţe, Domnul însuşi dându-i indicaţii foarte precise pentru tot ce urma a fi făcut.

Aşadar, Noe s-a apucat de construirea corabiei. Bineînţeles, era ajutat de fiii lui: Sem, Ham şi Iafet. Doborau trunchiuri grele de copaci din care tăiau stâlpi şi scânduri. Corabia era foarte mare: avea „trei sute de coţi în lungime, cincizeci de coţi în lăţime şi treizeci de coţi în înălţime" (Facerea 6, 15). I-au făcut o uşă şi o fereastră sus, lată de un cot. Iar în interior erau multe camere. Corabia avea şi un acoperiş. Iar toate crăpăturile erau astupate cu păcură şi cu smoală ca să nu poată pătrunde nici o picătură de apă.

Oamenii veneau să vadă corabia şi începeau să râdă. Îşi băteau joc de bătrânul Noe. „Nu poţi merge cu această corabie", strigau ei, că doar se află pe uscat. Cum vrei să duci aşa corabie mare la apă?" — „Apa va veni aici" — zise Noe. „Apa va acoperi totul pe pământ. Dumnezeu a spus-o şi aceasta, fiindcă oamenii au devenit foarte răi şi nu-L mai ascultă pe Dumnezeu. Şi cei ce nu vor fi în corabie se vor îneca". Oamenii au început să râdă şi mai tare — „Nu râdeţi!" le spuse Noe. Mai bine ascultaţi şi rugaţi-vă, ca Dumnezeu să vă ierte neascultarea voastră! Atunci veţi avea voie să intraţi în corabie". Dar ei răspundeau: „Nu, noi nu vrem să ne rugăm! Nu vrem să intrăm în corabia aceasta".

Observaţi, copii, că oamenii care locuiau acolo au devenit mai răi decât Cain, că cel puţin lui îi era frică de pedeapsă. Oamenilor acestora nu le era frică de nimic.

Când corabia a fost gata construită, o mare mulţime de animale, păsări şi târâtoare s-au apropiat de corabie, vrând să intre. Domnul însuşi le chemase. Veneau două câte două, o pereche din fiecare specie, fie „curate", fie „necurate", pentru a nu se pierde nimic bun din ce crease Dumnezeu. Noe le punea pe fiecare în locul lor de adăpost, unde hrana era deja pregătită. Desigur că oamenii cei răi au văzut toate acestea ,dar totuşi nu luau aminte. În curând va fi însă prea târziu... Dintre toţi cei de acolo ,au intrat în corabie doar opt oameni: Noe, Sem, Ham, Iafet şi soţiile lor. Apoi, chiar Domnul a închis uşa după ei, iar corabia rămase neclintită încă o săptămână.

Nenorocirea veni. Timp de 40 de zile şi 40 de nopţi a plouat continuu. Tot pământul era acoperit de apă, până şi cel mai înalt vârf de munte; „S-au rupt toate izvoarele adâncului celui mare şi s-au deschis stăvilarele cerurilor", şi anume „În anul şase sute al vieţii lui Noe, în luna a doua, în ziua a douăzeci şi şaptea a lunii".

Acum, copii, haideţi să dăm frâu liber imaginaţiei şi să pătrundem şi noi în corabie să vedem ce se petrece acolo. Pentru că 40 de zile de ploaie continuă, nu e puţin. Nouă ni se pare mult dacă numai o săptămână ar ploua zi de zi, în timpul toamnei sau al primăverii. Desigur că şi pentru cei din corabie prima săptămână trecuse mai uşor, poate chiar şi primele 20 de zile. Dar cum au putut ei să stea închişi chiar aşa de mult timp? Desigur că puteau. Ei ştiau că toate decurg după voia lui Dumnezeu, şi încrezându-se puternic în El, îl simţeau prezent ajutându-i. Deci numai speranţa de salvare, încrederea că se află sub Mâna cea tare a lui Dumnezeu le-a dat putere să aştepte cu răbdare deplină.

Deci după 40 de zile ploaia se opri. Dumnezeu alungă norii de pe cer. Soarele începu din nou să strălucească, dar uscatul nu se vedea; totul era o apă mare şi adâncă...

Şi au mai trecut încă 150 de zile. Foarte lungă perioadă de aşteptare şi desigur că le-a trebuit o răbdare puternică, o încredere neclintită că Domnul veghează la toate; deci şi la viaţa lor... Flacăra speranţei era astfel mereu vie în inimile lor. Abia „în luna a şaptea în ziua a douăzeci şi şaptea a lunii, corabia s-a oprit pe munţii Ararat. Apele au mers scăzând până la luna a zecea. În luna a zecea, în ziua întâi a lunii, s-au văzut vârfurile munţilor. După 40 de zile, Noe a deschis fereastra corabiei pe care o făcuse". Ce mare bucurie a fost pentru toţi cei din corabie când după vreme foarte îndelungată au văzut din nou cerul senin deasupra lor. Răbdarea le-a fost pusă la încercare, dar ştiau că nu au sperat în zadar. Atunci, Noe prinse un corb negru şi îi dădu drumul să zboare pe geam afară. Corbul zbură afară departe şi nu se mai întoarse. Era o pasăre puternică ce putea să trăiască deja pe pământ. Apoi, Noe lăsă să zboare un porumbel. Acesta zbură toată ziua încolo şi încoace, căutând ceva de mâncare. Dar negăsind nimica, se întoarse seara, trist şi obosit, căci nu putea să trăiască încă pe pământ. Noe îşi întinse mâna pe geam afară şi luă porumbelul în corabie. Mai aşteptă Noe încă o săptămână. Apoi lăsă porumbelul să zboare a doua oară, dar de data aceasta când se întoarse, ce avea el în cioc? O frunză pe care o rupsese dintr-un pom. Era ca şi cum ar fi vrut să spună: „Nu mai durează mult potopul. Pomii ies deja din apă". Aceasta era o veste bună. Şi când după o săptămână Noe lăsă porumbelul din nou să zboare, nu se mai întoarse. Găsise hrană.

Atunci Noe desfăcu acoperişul corăbiei şi aşteptă ca Domnul să vorbească. Şi Dumnezeu îi zise: „Acum Noe poţi să ieşi din corabie, împreună cu soţia ta, cu copiii tăi şi cu toate animalele". Ce fericiţi erau ei acum că puteau să iasă afară! Iarba începu să înverzească, iar florile începură să înflorească. Pământul era iarăşi frumos. Păsările îşi făceau iarăşi cuiburi cântând în cele mai minunate triluri. Animalele zburdau vesele prin pădure, răspândindu-se în toate părţile, căutându-şi un adăpost. Noe aduse Domnului o jertfă. Pe când fumul se ridica la cer, cei opt oameni îngenunchiară şi îi mulţumiră lui Dumnezeu pentru grija minunată ce le-o purtase. Dumnezeu văzu jertfa. El văzu şi cât de fericiţi şi recunoscători erau ei. El promise că nu va mai trimite niciodată un potop aşa de mare pe pământ.

Intuiţia: Se va arăta tabloul sau poze (diapozitive) referitoare la potop şi la salvarea trimisă de Dumnezeu prin Noe.

6. *Fixarea cunoştinţelor.*

Odată cu înmulţirea neamului omenesc, cum s-au comportat oamenii faţă de Dumnezeu, Părintele lor? (S-au comportat ca nişte fii neascultători şi răi, trăind în tot felul de fărădelegi, uitând complet de voia lui Dumnezeu). Cât de mult a mers păcatul lor? (A mers atât de mult încât vorbind în cuvinte omeneşti — „lui Dumnezeu i-a părut rău că l-a creat pe om"). Ce a urmat acestui fapt? (A urmat împlinirea dreptăţii lui Dumnezeu). De ce? (Fiindcă aşa cum ştim cu toţii, „După faptă şi răsplată!"). S-a aflat totuşi cineva care să nu fie supus pedepsei drepte a lui Dumnezeu? (S-a aflat Noe şi familia sa). Fiindcă aceştia au fost drepţi în faţa lui Dumnezeu, ce mare operă a făptuit Dumnezeu prin ei? (I-a salvat pe ei şi toată creaţia de la dispariţie în apele potopului). Ce înseamnă aceasta? (Că după dreptatea lui Dumnezeu, „răsplata păcatului este moartea", dar că Dumnezeu niciodată nu-i va părăsi pe dreptii săi, ci le va da totdeauna speranţa de salvare).

7. *Temă pentru acasă*

Despre Noe se pot cunoaşte mai multe amănunte dacă veţi citi în cartea „Facerea", în continuare capitolele IX şi X.

— Rugăciunea la ieşirea din clasă.

Preot prof. Sorin Cosma

O carte pentru vremea noastră

Modalitatea cinstirii sfinţilor îmbracă în spiritualitatea ortodoxă multiple forme, însă una dintre cele mai fructuoase o reprezintă scrierea vieţii lor; indiferent de celelalte forme, ele aduc folos personal, iar cea menţionată îmbogăţeşte sufleteşte pe toţi cititorii.

Literatura românească hagiografică este bogată în scrieri consacrate vieţii sfinţilor, cuprinzând uneori sinaxare complete, alteori vieţi alese ale sfinţior reprezentativi, dar sunt rare cărţile care să trateze pe larg viaţa unui singur sfânt.

Un eveniment în acest sens îl constituie apariţia recentă a cărţii *Sfântul Grigorie Decapolitul — Viaţa şi Minunile*, rezultat al muncii P. Cuv. Arhim. Veniamin Micle, fost eminent student al nostru la Facultatea de Teologie din Sibiu şi, în prezent, cărturar distins al monahismului ortodox român.

Cartea menţionată constituie model de redactare a vieţii unui sfânt, întrucât autorul a ştiut, în chip măiestrit, să dea „viaţă" Sfântului Grigorie, integrându-l în realităţile istorice contemporane epocii sale: ascet, cărturar şi mistic, Sfântul a devenit activ şi luptător neobosit pentru apărarea credinţei ortodoxe, când a fost atacată de eretici. Implicat în marile controverse religioase ale timpului, Sfântul Grigorie apare aşa cum doreşte Hristos să fie slujitorii Săi.

Cercetând o vastă bibliografie referitoare la istoria epocii, la viaţa şi faptele Sfântului, precum şi a arhivelor româneşti din ultimele cinci secole, de când Sfintele Moaşte se găsesc în ţara noastră, Prea Cuviosia Sa a reuşit să scrie o carte valoroasa, instructivă şi educativă, mai ales pentru intelectualitatea tânără şi tinerimea studioasă, elevi şi studenţi, privaţi de tezaurul culturii spiritualităţii ortodoxe prin ideologia materialistă şi atee din ultima jumătate de secol.

Cartea are însă şi un profund caracter misionar, apologetic, deoarece, într-o densă *Introducere*, autorul prezintă furtunoasa atmosferă creată în Imperiul bizantin de erezia iconoclastă — în vâltoarea căreia intră şi Sfântul Grigorie — demonstrând cu argumente biblice şi patristice temeiurile ortodoxe ale cultului Sfintelor Icoane, în faţa cărora se spulberă pretenţiile oricui îndrăzneşte să contrazică această formă primară a cultului creştin.

Tot caracter misionar, antisectar, au şi documentele menţionate cu privire la cinstirea moaştelor sfinţilor, prezentate magistral, mai ales, în Hrisovul voievodului Mihai Racoviţă din 23 mai 1765 şi în Cuvântarea episcopului Chesarie al Râmnicului, rostită în anul 1779, la Craiova, ocazionată de procesiunea cu Sfintele Moaşte, pentru salvarea oraşului de secetă şi invazia lăcustelor.

Moaştele Sfântului Grigorie Decapolitul au fost aduse în Ţara Românească la anul 1497 de marele ban al Olteniei, Barbu Craiovescu, şi aşezate în biserica mare a monumentalei sale ctitorii de la Bistriţa, unde se păstrează şi astăzi.

Prezentate mai întâi minunile săvârşite de Sfântul Grigorie în viaţă şi după moarte, autorul continuă descrierea celor făcute după aducerea la noi a Sfintelor Moaşte, potrivit documentelor de arhivă. Sistematizate în două capitole intitulate: *Procesiuni cu Sfintele Moaşte contra epidemiilor* şi *Procesiuni cu Sfintele Moaşte pentru ploaie*, din ele constatăm adânca evlavie a credincioşilor şi ajutorul neîntârziat dobândit de la Dumnezeu, prin mijlocirea Sfântului.

Şi astăzi, sfânta Mănăstire Bistriţa este locul de tămăduire a numeroşi suferinzi de boli incurabile, în special, epileptici, datorită puterii dumnezeieşti dobândite de Sfântul asupra demonilor, în timpul asprelor nevoinţe sihăstreşti din tinereţele sale, fiind prezentate în *Postfaţă* ,câteva cazuri excepţionale de vindecări petrecute în ultimii ani.

Recomandăm călduros această carte, celor doritori să cunoască un moment zbuciumat al istoriei creştinismului, când mulţi creştini au devenit sfinţi, între care străluceşte personalitatea Sfântului Grigorie Decapolitul devenit, prin vrerea lui Dumnezeu, ocrotitorul şi ajutătorul tuturor celor ce aleargă la mijlocirea lui.

Cartea are 160 pag. şi se găseşte de vânzare la autor, în sfânta Mănăstire Bistriţa, judeţul Vâlcea (Preţ: 200 lei).

Prot. Prof. Dr. Simion Radu

Ştiri din lumea ortodoxă

— Un atentat terorist a fost comis la Istambul în Cartierul Fanar, unde se află concentrată majoritatea comunităţii ortodoxe greceşti din oraş şi unde se afla şi sediul Patriarhiei Ecumenice. În noaptea de 28—29 septembrie a.c. un început de incendiu ce a putut fi repede stins a fost declanşat de indivizi rămaşi necunoscuţi în incinta Institutului de Învăţământ Superior grec din Fanar.

Este al doilea incident înregistrat în ultimele două luni după ce în august aproximativ 12 monumente funerare din cimitirul grec din Neohori, situat pe malul Bosforului, au fost profanate şi după ce zidurile Patriarhiei ecumenice au fost acoperite cu inscripţii în limba turcă, cerând moartea Patriarhului. Biroul Patriarhiei ecumenice a protestat din nou împotriva acestei violări grosolane, a drepturilor comunităţii greceşti ortodoxe din Fanar.

— Între 4 şi 9 oct. a.c., în clădirea Institutului de Teologie „Sf. Ioan Damaschinul" din Balamand (Liban) s-au desfăşurat lucrările Sinodului lărgit al Patriarhiei Antiohiei, prezidat de S.S. Ignatie al IV-lea al Antiohiei, şi la care au participat episcopi şi reprezentanţi clerici şi laici din toate Eparhiile Patriarhiei Antiohiei. Sinodul a avut pe agendă numeroase probleme de ordin canonic, liturgic, pastoral şi misionar.

— Academia de Teologie din Moscova se confruntă actualmente cu grave dificultăţi de ordin material. Din cauza aceasta în acest an au fost înscrişi doar 123 de studenţi în anul I faţă de 160 anul trecut. Rectorul Academiei, episcopul Filaret Dimitrov, a obţinut substanţiale ajutoare materiale în urma vizitelor pe care le-a făcut în Germania şi S.U.A. Cu toate acestea Academia Teologică din Moscova a început reeditarea Revistei Bogoslovski Vestnic, fondată în 1892 şi suprimată de autorităţile comuniste în 1918.

— Cele două facţiuni ale dizidenţei Bisericii Ortodoxe din Ucraina şi-au desemnat noii lor întâistătători.

Astfel Biserica Autocefală Ucraineană a ales ca „Patriarh de Kiev" pe episcopul Dimitri (Yarema), ca succesor al episcopului Mstislav Skypnic recent decedat, în timp ce Biserica Ucraineană — Patriarhatul de Kiev, care a fost întemeiată acum un an, a ales ca „Patriarh de Kiev" pe episcopul Volodimir (Romaniouk). De remarcat că Biserica Autocefală Ucraineană cuprinzând un număr de 800 de parohii ca şi Biserica Autocefală — Patriarhatul de Kiev cuprinzând un nr. de aproximativ 1500 de parohii nu sunt recunoscute de nici o Biserică Ortodoxă Autocefală.

— După numeroase intervenţii la autorităţile de stat ale Poloniei, vestita mânăstire Suprasl, vechi centru al Ortodoxiei Poloneze a fost redată în sfârşit Bisericii Ortodoxe Poloneze.

Fondată în anul 1498, acest vechi locaş de cultură şi spiritualitate a fost închis de autorităţile poloneze în anul 1923 pentru ca apoi să ajungă într-o cumplită stare de ruină.

Biserica Ortodoxă Poloneză are astăzi aproape un milion de credincioşi şi aproximativ 250 de parohii grupate în şase dioceze.

— La Vilémov aproape de Olomovc în Cehia a fost inaugurat la 18 septembrie a.c., un centru ecumenic purtând numele „Sf. Chiril şi Metodiu". Construit din iniţiativa Bisericii Ortodoxe Cehe acest centru se vrea a fi un loc de întâlnire ecumenic pentru toţi cei ce-l mărturisesc pe Hristos. Inaugurarea a fost onorată de prezenţa I.P.S. Mitropolit Dorotei de Praga şi primat al Bisericii Ortodoxe Cehe şi Slovace, înconjurat de alţi înalţi ierarhi.

— Între 4—5 oct. a.c. la Châtenay Malabry (Franţa) s-au desfăşurat lucrările celei de-a 13-a întâlniri anuale între reprezentanţii Bisericii Ortodoxe din Franţa şi ai Federaţiei Protestante din Franţa; având ca temă: „Rugăciunea, cuvântul şi tăcerea în tradiţia ortodoxă şi în protestantism". Întâlnirea a fost prezidată de Mitropolitul Ieremia, preşedintele comitetului interepiscopal ortodox din Franţa şi pastorul Jacques Stewart, preşedintele Consiliului Federaţiei Protestante din Franţa.

— În ziua de 16 oct., a.c., a avut loc slujba de sfinţire a noii Biserici Ortodoxe din Vanves (Franţa) slujbă oficiată de episcopul Gurie din Franţa.

— În ziua de 2 octombrie a.c., a trecut la cele veşnice în vârstă de 83 de ani, la reşedinţa sa eparhială din Geneva, arhiepiscopul Antonie al Arhiepiscopiei Europei Occidentale a Bisericii Ruse din afara frontierelor. Ales episcop în anul 1963, arhiepiscopul Antonie a avut sub jurisdicţie aproximativ 40 de parohii din Elveţia, Franţa, Austria şi Italia.

— La invitaţia Bisericii Ortodoxe din America, Patriarhul Alexei al II-lea al Rusiei a făcut o vizită oficială în S.U.A., vizită prilejuită de ceremoniile comemorării împlinirii a 200 de ani de prezenţă ortodoxă pe continentul nord-american. Sosit în 16 septembrie în S.U.A. Sanctitatea Sa a vizitat câteva oraşe din lumea nouă: Anchorage, San Francisco, Chicago şi New York.

Din cauza agravării situaţiei din Rusia în urma puciului comunist din septembrie, S. Sa şi-a scurtat această vizită.

— Pentru prima dată în istoria sa Facultatea de Teologie din Tesalonic a primit o femeie în rândurile corpului profesoral. Este vorba de Doamna Dumitra Koukoura, teolog ortodox cu activitate deosebită în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Arhid. Visarion Bălţat

Semnalăm... Semnalăm...

● Editura „Orthodoxos Kipseli" din Tesalonic publică în limba română un mic volum întitulat: RUGĂCIUNEA LUI IISUS (Bucureşti, 1992, 80 p.) cu un *Cuvânt înainte* de P.S. episcop Teofan Sinaitul şi o *Introducere* de episcopul Kallistos Ware, profesor la Universtatea din Oxford. Introducerea poartă titlul: *Puterea numelui. Rugăciunea lui Iisus în spiritualitatea ortodoxă* şi ocupă de fapt cea mai mare parte din carte. E un studiu doct şi cuprinzător al tuturor aspectelor Rugăciunii lui Iisus în tradiţia răsăriteană. Numai spre exemplificare se mai adaugă texte despre această rugăciune din Sfântul Grigorie Sinaitul, Sfântul Grigorie Palama, Nichifor din Singurătate, Sfântul Simeon Noul Teolog şi din românii Vasile de la Poiana Mărului şi Ghervasie monahul. Ar fi fost util şi câte un foarte scurt cuvânt despre viaţa, opera şi ostenelile călugăreşti ale autorilor textelor.

Editorul grec al volumului, pe cheltuiala sa şi a unor prieteni greci este teologul Stylianos Kementzetzidis, un bun prieten şi gazdă a românilor în trecere prin Tesalonic. Şi nu este singura lui carte tipărită pentru români. A însoţit şi pe monahii atoniţi care mai anii trecuţi au făcut un pelerinaj prin România (şi la Sibiu) cu o părticică din Crucea Domnului. Cu acel prilej fratele Stylianos a împărţit zeci de mii de icoane peste tot pe unde au mers în toate părţile ţării, până la Mânăstirea Putna.

* * *

Am semnalat într-un număr trecut al „Telegrafului român" una din ultimele cărţi ale Părintelui Stăniloae: *Din istoria isihasmului în ortodoxia română* (ed. Scripta, Buc., 1992). Şi acolo se regăsesc mai pe larg şi mai multe texte ale unor cuvioşi români, ca şi ale unor străini, ale căror opere se află traduse în România în manuscrise, deci care au avut un rol important în spiritualitatea ortodoxă românească.

Textul din cartea tipărită de Fratele Stylianos sub numele lui Ghervasie monahul, sub titlul: *„Tipicul Sfintei rugăciuni precum de la părintele Iosif s-a primit"* (p. 79—80) se află şi în cartea Părintelui Stăniloae. Se arată că e scris la anul 1810 şi se află în ms. 1441 la Biblioteca Academiei Române. Iosif era ieroschimonah şi duhovnic la Mânăstirea Văratec (Stăniloae, p. 41).

* * *

● Am primit cu bucurie zilele trecute o carte de la prietenul şi colegul întru slujire, episcopul Christoph Klein, al Bisericii Evanghelice C.A. din România, cu reşedinţa în Sibiu. Este o carte de predici ţinute credincioşilor săi, cam în genul cărţilor *„Tâlcuri noi la texte vechi"* şi *„Cuvinte la zile mari"* ale Mitropolitului Ardealului. O dedicaţie ecumenică dă mărturie despre buna noastră conlucrare de-a lungul anilor: *„I.P.S. mitropolit Antonie în semn de împărtăşire duhovnicească între Biserica Ortodoxă şi Biserica Evanghelică din Transilvania"*.

Cartea, în limba germană, este întitulată: UM DIE ELFTE STUNDE (În ceasul al unsprezecelea) şi a apărut în Germania la prestigioasa editură „Martin Luther-Verlag" din Erlangen, 1993, 352 p.). Predicile sunt precedate de textele biblice pe care le comentează, iar comentariul este scurt şi la obiect (3—4 pag.) în general pe texte din Noul Testament, dar şi câteva (două) pe texte din Vechiul Testament.

* * *

● Încă de pe băncile Facultăţii de Teologie din Sibiu începuse să se remarce ca eseist tânărul Cezar Sterpu. Cred că i-am spus odată, când mi-a prezentat unele texte şi planuri, că trebuie să-şi contrazică numele de familie. Şi iată că a şi început s-o facă. A scris o carte de eseuri: DE VEGHE LA PORŢILE GÂNDULUI, (ed. Contact internaţional, Colecţia Mnemos, Iaşi, 1992, 141 p.) prin care se dovedeşte a stăpâni bine genul şi îi prevăd un viitor frumos. Operează cu pricepere incursiuni în cultură ca să lărgească aria de manifestare şi de prezenţă a spiritualităţii creştine ortodoxe şi, în acelaşi timp, nu ezită să urmărească anume şi procesul invers, adică acela al inculturalizării spiritualităţii, al încadrării ei în cultură, ca element indispensabil al rotunjirii unei culturi adevărate. Dăm aproape la întâmplare câteva titluri care motivează aprecierile de mai sus: *Dumnezeu-Cuvântul, Biserica — Casa lui Dumnezeu, casa omului, Varlaam, ctitor de limbă românească, Religia crucii*, deci teme teologice, dar şi: *Elemente de teologie creştină în gândirea lui Antoine de Saint-Exupéry*, şi *Ion Creangă sau avatarurile Micului Prinţ*, şi *Petru Comarnescu — liderul spiritual al unei generaţii*, şi altele mai de concepţie şi elaborare proprie, precum: *Dar-Dăruire-Dor*, Introdeschiderea, pornind de la un concept al d. Mihai Drăgănescu şi tratat în atmosferă Noica (întru), *Metafora Lumii*, etc.

Abundă citatele de nume mari (tentaţia erudiţiei), analogiile din aceeaşi categorie şi, poate, stăruinţa prea insistentă asupra unor modele şi concepte, mari şi extraordinare dar care, totuşi, după ce ne vom refamiliariza cu ele — după ce atâta vreme au fost eliminate din cultura noastră, deci refamiliarizarea e o etapă absolut obligatorie — aceste modele şi concepte nu că vor trebui depăşite sau reînnoite, ci vor trebui făcuţi paşi mai departe, spre instituirea unor concepte şi modele noi, pentru că numai aşa o cultură iese din imitaţie, din stagnare — oricât de extraordinară ar fi — şi devine creaţie, pas mai departe, **noi** în mers, **noi** în ipostaza de creatori. O cultură de beneficiari e bineînţeles absolut necesară, dar aceasta e expresia informaţiei care ne formează. Ea trebuie să fie urmată de punerea în valoare a potenţelor omului bine format spre a deschide noi orizonturi.

Pe toate acestea, sunt sigur, eseistul Cezar Sterpu le ştie şi ne arată că e pe drumul cel bun. Îi readuc aminte doar de câţiva mari eseişti, nu atât pentru ca domnia sa să-i menţioneze în eseu ca instrumente metodice, care înseamnă printre altele informaţie, relaţie, referinţă, conexiune, digresiune, contextualizare, asociere, cât pentru a-i avea în vedere ca modele posibile. Sunt mulţi, aşa că nu voi putea numi decât câţiva: Sfântul Pavel, Pascal, Kierkegaard, Alain şi, desigur, Emerson.

Dacă n-aş fi apreciat cu adevărat eseurile sale din *„De veghe la porţile gândului"*, nu m-aş fi ostenit cu aceste rânduri de nespecialist, dar de cititor care îşi găseşte în lecturile bune un izvor de bucurie.

Un îndemn: nu sta de veghe la porţi. Deschide porţile gândului!

ANTONIE P.

Ierarhi români ai Basarabiei

Episcopul Dionisie Erhan Ismaileanul*

— La 50 de ani de la pogribanie (septembrie 1943) —

În anul 1943, Biserica ortodoxă română a Basarabiei a fost de trei ori cernită de doliu, prin trecerea către Domnul, parcă înţeleşi, a trei personalităţi eclesiastice: Venerabilul Profesor şi Rector al Seminarului Teologic din Chişinău, Iconom Mitrofor Constantin Popovici — la 3 iulie, Episcopul Dionisie Erhan al Ismailului — la 17 septembrie, şi Mitropolitul Gurie Grosu — la 15 noiembrie. Toţi trei au avut parte de pogribanii solemne, ortodoxe şi româneşti (Mitropolitul Gurie chiar de funerarii naţionale), datorită faptului, că, după anul negru de ocupaţie şi administraţie Sovietică bolşevică (iunie 1940 — iulie 1941), „Vistierul bunătăţilor şi Dătătorul de viaţă" a rânduit ca Basarabia să fie iarăşi liberă, prin războiul naţional de eliberare, pregătit şi întreprins de Generalul-conducător Ion Antonescu, care a reintrodus administraţia românească; era, se poate socoti, o favoare providenţială pentru cei *adormiţi* acum.

Din tumultul evenimentelor, desprindem, numele şi figura luminoasă ale Episcopului Dionisie Erhan al Ismailului, la soroc comemorativ de jumătate de veac de la trecerea lui către Domnul şi în nemurire.

Episcopul Dionisie Erhan din Basarabia — binecuvântată fie-i amintirea, cum zic evreii în asemenea împrejurări, a fost un caz unic, nepereche, în arhieria ortodoxă română; actualizarea câtorva calităţi, merite şi date biografice personale sunt deosebit de utile şi reconfortante — religios, teologic, cultural, patriotic...

*

Episcopul Dionisie Erhan s-a născut în ziua de 2 noiembrie, anul 1868, în localitatea Bardar, judeţul Lăpuşna (Basarabia), o străveche aşezare răzăşească, iniţial numită Boteni. Din botez s-a numit Dimitrie. Tatăl său, Vasile Erhan era alfabet, adică ştia să citească româneşte, vorbea numai româneşte, avea cărţi româneşti, era deosebit de credincios, avea, în casă, Biblia (Biblia românească, tipărită la Sanctpetersburg, în anul 1819, după Biblia de la Blaj, 1795, de Mitropolitul Exarh Gavriil Bănulescu-Bodoni, român de neam) şi citea mereu în ea; îl lua, alături de el, şi pe copilul Dimitrie.

În Bardar se afla şcoală primară, dar cu ruseacă — cu învăţători ruşi şi limba de predare rusească, indezirabilă şi odioasă pentru români. Vasile Erhan nu l-a lăsat pe Dimitrie să urmeze şcoala rusească sătească. I-a arătat şi a învăţat să citească româneşte, citind împreună Cartea Sfântă...

Până la vârsta de 15 ani, Dimitrie a stat, cu părinţii, în Bardar. În anul 1883, însă a auzit, în simţirea sa, clopotele chemării lui alese şi, cu consimţământul părinţilor, s-a dus şi s-a închinoviat, la Mânăstirea Suruceni, ctitorie, din 1795, a pitarului Casian Suruceanu... După perioada de noviciat, în care s-a dovedit total ascultător, supus, sârguincios, a fost *tuns* călugăr, cu numele de Dionisie. Cei care l-au cunoscut, l-au portretizat ca având chip, sufletesc şi fizic, diafan, luminos, care exprima curăţenie, simplitate, sinceritate, candoare, seninătate, încredere, privire şi vorbă de încredere, dulce, prietenească, îngăduitoare, iubitoare, umanistă, răbdătoare şi instructivă... cum i-au fost toată viaţa... Retras şi claustrat în chiliuţa sa, până la cele mai târzii ore ale nopţilor, citea şi adâncea Biblia şi cărţile de învăţătură — teologice, bisericeşti, istorice, a fost arhiereul ortodox român care cunoştea pe de rost, toată Sfânta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament şi toate serviciile şi slujbele bisericeşti, caz unic!...

Dar, nu numai le cunoştea pe dinafară, ci le trăia cu maximă participare şi trăire, când le oficia, îndeosebi Sfânta Liturghie... Citâm declaraţia unui frecvent martor ocular de toată încrederea: ...„Am avut norocul să stau în preajma acestui principe al credinţei creştine multe ceasuri... Vom evoca acele serafice sfinte liturghii, pe care le prezida arhiereul Dionisie... Vlădica Dionisie, înconjurat de preoţi, conducea dumnezeiasca slujbă. Nu privea pe nimeni, nu mai făcea nici o observaţie, nu mai vorbea decât cu *Mielul lui Dumnezeu*, pe care îl slujea şi căruia i se închina până la pământ. O, de câte ori aş fi voit să adun la această priveliştе înalt pilduitoare pe teologii, pe dascălii noştri şi chiar pe colegii arhiereului Dionisie." (Gala Galaction, *Zile basarabene*, p. 154).

O altă notă personală a episcopului Dionisie Erhan era simplitatea, modestia şi sărăcia vieţii şi ale înfăţişării sale: călugăr aspru, rigorist, din cap până la picioare. Deşi, ca arhiereu vicar al Arhiepiscopiei Chişinăului avea dreptul să locuiască în Palatul mitropolitan, încăpător, cu camere disponibile (îl ridicase Mitropolitul Exarh Gavriil Bănulescu-Bodoni cu dimensiuni mari (era cea mai falnică Casă arhierească, din cuprinsul Patriarhiei Române) şi aproape, vizavi, de Catedrală (Sobor) în care, zilnic, săvârşea slujbele cuvenite, arhiereul Dionisie Erhan stătea în casa-mitoc al Mânăstirii Suruceni, care se afla pe deal, strada cea mai de sus din Chişinău (acum), a Grădinilor (Sadovaia). L-am văzut, atâţia ani, coborând, pe strada Puşkin, colina, pe trotuarul pietruit, din stânga, cu paşi mici, sprijinit în toiag scurt, cu ochii în jos, fără ca să se uite nici în dreapta nici la stânga, oprindu-se numai când i se cerea binecuvântarea şi i se săruta dreapta...

Tot la fel se înfăţişa şi se comporta, circumspect şi riguros monahal, şi la Bucureşti, când se ducea cu probleme şi treburi oficiale... Nu zăbovea, pragurile autorităţilor nu le bătea... îmbrăcat în haine aspre, mai totdeauna cu băerile unei traiste, înfăşurate pe mâna stângă, şi cu mătăniile înfăşurate pe mâna dreaptă... La început mai purta şi potcapetul caracteristic clerului basarabean (scufie moale de stofă n.n.). Mergea încet, cu capul cam la o parte, era spânatic şi ţinea ochii în pământ... Câte parale puteai să dai pe acest călugăr provincial, evident, venit în Bucureşti pentru cine ştie ce nevoie a mânăstirii lui...

Dar acesta era vlădica Dionisie. Dacă aveai prilej să-l priveşti în faţă şi să-l auzi vorbind, era o revelaţie. Ochii lui de o rară limpezime, fruntea lui albă şi înaltă şi cuvântul lui neaoş românesc, izvorând ca din cronici, îţi dovedeau o preţioasă şi aparte personalitate (ibidem, p. 153—154).

Da, Arhiereul Dionisie Erhan vorbea o limbă românească distinctă şi personală; din casa părintească de la popor, din Biblie, din cărţile româneşti citite..., a deprins şi a însuşit o limbă românească deosebit de curată, simplă, pe înţelesul tuturor, armonios închegată şi strunită, cu numeroase referinţe, citate şi cuvinte biblice, pe care o vorbea natural, simplu, fără interes şi patos oratoric, limbă care plăcea şi impresiona pe cei care o auzeau — convorbitori şi auditori... în acest fel a vorbit la festivităţile de alegere, sfinţirile de arhiereu şi episcop şi în toate împrejurările festive, fără ca să urmărească efecte oratorice şi succese — care însă s-au produs de la sine.

O altă notă personală a Episcopului Dionisie Erhan a fost totala, constanta şi devotata iubire pentru locurile natale, respectiv, pentru Basarabia, virtute şi merit patriotic, strămoşesc, propriu şi specific, răzeşilor moldoveni — basarabeni; A adus contribuţii personale hotărâtoare la pregătirea şi efectuarea actelor şi evenimentelor premergătoare *Unirii* Basarabiei cu Ţara Mamă — România (27 Martie — 9 Aprilie 1918); Era, în anii 1910 — 1918, Egumen al Mânăstirii Suruceni; Cunoştea sufletul, dorinţa şi lupta românilor — patrioţi basarabeni, şi se alăturase cu toate forţele şi posibilităţile, sufleteşti şi fizice la împlinirea acestor idealuri naţionale — româneşti; Făcuse, la Mânăstirea Suruceni, sălaş conspirativ, de adăpost, întâlnire, sfat şi pregătire de acţiuni patriotice, precum asigurarea legăturilor şi drumurilor cu Guvernul de la Iaşi; Pentru siguranţa şi înfruntarea eventualelor pericole, a statornicit, la Mânăstire, strajă şi pază cu arme, ca o cetate de rezistenţă şi luptă — cum a şi fost Mânăstirea Suruceni; I s-au recunoscut Arhiereului Dionisie Erhan, meritele şi contribuţiile patriotice — româneşti;

În anul 1934, Colegiul Naţional Bisericesc l-a ales Episcop al Cetăţii Albe — Ismail pe Dionisie Erhan; Dar Sfântul Sinod a anulat alegerea Episcopului Dionisie Erhan neavând studii corespunzătoare — teologice şi universitare; L-a salvat din impas Facultatea de Teologie din Chişinău, care i-a conferit titlul academic de *Doctor Honoris Causa* şi alegerea a fost validată; S-a scris cu acest prilej că „teologia P.S. Dionisie, învăţată în pacea chiliilor Mânăstirii (dar necertificată de nici o diplomă) o doresc celor mai trufaşi doctori în teologie din biserica noastră" (G. Galaction, *Zile basarabene*, p. 152).

În anul negru (iunie 1940—1941) a ocupaţiei şi administraţiei sovietice Episcopul Dionisie Ismaileanul a venit în ţara liberă şi a fost plasat la Curtea de Argeş, Episcop al Argeşului.

După eliberarea Basarabiei, prin război naţional, pregătit şi condus de Generalul-conducător Ion Antonescu, Episcopul Dionisie Erhan s-a înapoiat acasă, în provincia natală şi strămoşească; Drept recunoştinţă, pentru meritele Patriotice, Conducerea Statului i-a acordat o pensie viageră de 22.000 lei lunar („Raza", 25 ianuarie 1942, p. 3), dar era grav bolnav; S-a internat la Spitalul Central din Chişinău — suferea de o boală foarte dureroasă: din cauza degerăturilor şi o drumurilor obositoare de la mânăstire, din anii tinereţii, i s-au cangrenat degetele picioarelor care căzeau. S-a stins, în dureri cumplite, în dimineaţa zilei de 17 septembrie, 1943.

În spital, i s-a slujit Sf. Liturghie, de către P.S. Episcopi Efrem Enăchescu Tighineanul al Chişinăului, şi Policarp Morusca al Americii, locţiitor la Episcopia Cetatea Albă — Ismail; în ziua de marţi, 21 septembrie, sicriul cu trupul neînsufleţit al Episcopului Dionisie Erhan, însoţit de călugări, călugăriţe şi popor numeros, a fost transportat, cu carul cu boi, după datina răzăşească, la Mânăstirea de metanie, Suruceni.

Cuvenita pogribanie arhierească s-a oficiat de către P.S. Episcopi Efrem Enăchescu Tighineanul şi Policarp Morusca, însoţiţi de un sobor de 40 de preoţi, cu prezenţa Generalului Olimpiu Stavrat — Guvernatorul Basarabiei, General Marin C. Popescu — Comandantul Corpului Teritorial de Armată, Autorităţilor de Stat şi numeros popor basarabean care plângea pe *Omul* ridicat din mijlocul său, care i-a cunoscut sufletul şi viaţa şi a luptat pentru eliberarea de robiile străine — politice, sociale, silnice.

Au vorbit necrologuri: P.S. Episcop Efrem Enăchescu Tighineanul — din partea populaţiei Chişinăului, P.S. Policarp Morusca — din partea Episcopiei Cetatea Albă — Ismail, Inspector I. Lăncrănjan — din partea Ministerului Cultelor, Prof. T. Hotnog — Directorul Culturii Naţionale, Ion Pelivan — fost Ministru din partea Sfatului Ţării, Acad. Ştefan Ciobanu — din partea Basarabiei Româneşti. Toţi au evidenţiat calităţile şi meritele sufleteşti şi patriotice ale Episcopului Dionisie Erhan — Ismaileanul.

Testamentul Episcopului Dionisie Erhan al Basarabiei a fost: „Să iubiţi Biserica cum am iubit-o eu; Să iubiţi poporul; Fiţi, cu toată dragostea şi cu tot sufletul pentru Neamul Românesc şi Patrie!" („Biserica Ortodoxă Română nr. 7—9, iulie — septembrie 1943, p. 421—424").

Pr. Gheorghe Cunescu

* Fragment dintr-o lucrare, în pregătire, despre *Ierarhii Români ai Basarabiei*.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază. Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi* — redactor adjunct; Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*.

ABONAMENTUL pe un an: 800 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A. Sucursala Sibiu.